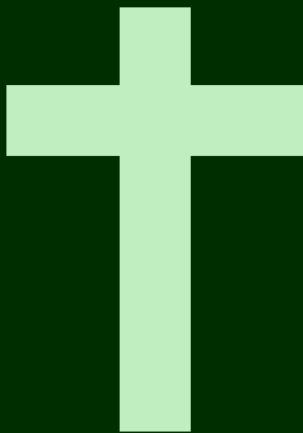

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MULUM PASA	1
RUT	74
1 SAMUEL	80
2 SAMUEL	129
MUNE WANJE	171
YONA	172
MATEUS	176
MARKUS	235
LUKAS	270
YOHANUS	329
APOSEL	369
ROM	422
1 KORIN	449
2 KORIN	471
GALESIA	487
EFESUS	497
FILIPi	505
KOLOSI	511
1 TESALONIKA	517
2 TESALONIKA	522
1 TIMOTEUS	525
2 TIMOTEUS	532
TITUS	537
FILEMON	541
HIBRU	543
YAKOBUS	562
1 PETRUS	569
2 PETRUS	576
1 YOHANUS	580
2 YOHANUS	586
3 YOHANUS	587
YUDAS	588
DIR PASA	590

MULUM PASA

Kuate tuku mulum pasa Moses^{ng}e kuyarna

Kuate nu agan ndende njakmba kile-mayokkina

¹ Tugu mbol^{ng}e Kuate nu samba kilke kile-mayokkina. ² Nu kilke te-mayokna ta kilke ake baknu minna. Kule sun^{go} kilke njakmba son^{ga} minna le ma make sun^{go}^{ng}e kule ta kaimba minmba minna le Kuate tuku Guwa kule ta mbol^{ng}e kine promba minna.

³ Kile Kuate nu sakina: Ma purfewa ^{ng}ina le ma purfena. ⁴ Ma purfena le Kuate nu kan^{ger}mba garena. Tan^{ja}mba nu ait armba yimyam patike likina ta ande ma purfey tuku ande ma make tuku. ⁵ Tan^{ja}na sulumba ma purfey ta mafe ^{ng}ina sulumba ma make ta furir ^{ng}ina. Tan^{ja}kina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ndindo.

⁶ Kile Kuate nu sakina: Kule purkuwa sulumba ande mbol amben^{ge} ka minwa le ande iben^{ng}e minwa. Ma baknu ^{ng}gamu tan^{ge} kule ar ta tukulnikam tuku minam^{ng}at ^{ng}ina. Tan^{ja}kina ta kumun^{ng}ina. ⁷ Kuate nu ma baknu tan^{ge} te-mayokmba kule ar ta ande mbol^{ng}e ande iben^{ng}e patikina. ⁸ Patikina sulumba ma baknu ta samba ^{ng}ina. Tan^{ja}kina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait arnu.

⁹ Kile Kuate nu sakina: Kule sun^{go} iben^{ng}e minit ta ka ma ndindo mbol^{ng}e ulendikuwa le kilke pagranu prowaig ^{ng}ina. Tan^{ja}kina ta kumun^{ng}ina. ¹⁰ Kilke pagranu pronaig ta kilke ^{ng}ina sulumba kule sun^{go} ulendikina ta yu ^{ng}ina. Tan^{ja}kina sulumba kan^{ger}ka nu garena. ¹¹ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbol tan^{ge} agan wane njak prowaig. An^{ga} yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, kumzan^{ng} ail tin^{nu} tumunu njak yeki yeki njakmba prowaig ^{ng}ina. Tan^{ja}kina ta kumun^{ng}ina. ¹² An^{ga} yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, ail yeki yeki tin^{nu} njak ta njakmba kilke mbol^{ng}e fare prowe likinaig le Kuate nu kan^{ger}ka garena. ¹³ Tan^{ja}na le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ker^{nu}.

¹⁴⁻¹⁵ Kile Kuate nu sakina: Agan bulu njak samba mbol^{ng}e mayok kuwaig le bulun^{ga} kilke tugu kil^{ng}awam tuku mafey furir walam tuku mine likuwaig. Ait njakmba ki tuku ait, sawe tuku ait, mara tuku ait, piro tugu tuku ait ta njakmba tumningam tuku minwaig ^{ng}ina. Tan^{ja}kina ta kumun^{ng}ina. ¹⁶ Kuate nu bulu sugo armba kile-mayokkina ta ande sun^{go} ta mafey kulatkam tuku ande fudin^{ng} ta furir kulatkam tuku kile-mayokka mbai turmba kile-mayokkina. ¹⁷⁻¹⁸ Nu bulu kame ta samba mbol tan^{ge} kilke tugu kil^{ng}awam tuku mafey furir walmba kulatkam tuku patike likina. Tan^{ja}na sulumba kan^{ger}ka nu garena le ¹⁹ furir promba kumba ka maratukuk ta ait bailkanu.

²⁰ Kile Kuate nu sakina: Kule sinam^{ng}e agan^{ng} abo minam tuku kuasmbi njak mayok ke likuwaig. Sar uman^{ng} mata mayok ke lika samba kumnem^{ng}e bunga likuwaig ^{ng}ina. Tan^{ja}kina ta kumun^{ng}ina. ²¹ Nu kualegan^{ng} sugo agan^{ng} abo minam tuku yeki yeki kule sinam^{ng}e likade ta njakmba kile-mayokka sar uman^{ng} yeki yeki njakmba turmba kile-mayokkina. Tan^{ja}mba nu kan^{ger}ka garena sulumba ²² nyaro nin^{ng}mba sanin^{ng}ina: Tane tugekap sulumba kule sina yu sina njakmba kumun^{ng}ap. Sar uman^{ng} mata kilke mbol^{ng}e tugekap ^{ng}ina. ²³ Tan^{ja}kina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba.

²⁴ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbolŋge agan abo minam tuku yeki yeki mayok kuwaig. Aganmor tumbranok duŋekok agan yeki yeki rabmba likam tuku ta ŋakmba mayok kuwaig ŋgina. Tanjakina ta kumuŋgina. ²⁵ Nu aganmor tumbranok ŋguikok agan yeki yeki rabmba likade ta ŋakmba kile-mayokkina sulumba kanjerka garena.

²⁶ Tanjana sulumba Kuate nu man lato sakina: Kile sine tanjo kile-mayokkuba le siŋgine suk minwaig. Nane kilke tugu ŋakmba agan ndende ŋakmba kulatka gabat minwaig. Kualegan, sar uman, kilke mbolok aganmor agan yeki yeki kilke mbolŋge rabmba likade ta ŋakmba tuku gabat minwaig ŋgina. ²⁷ Tanjakina sulumba Kuate nu tanjo nuŋe suk kile-mayokkina. Nu tanjo pino turmba kile-mayokkina. ²⁸ Kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba sanikina: Tale kiŋo kame kile-patikap le tugeka kilke tugu ŋakmba kumuŋguwaig. Tane kilke tugu ta ŋakmba kilap sulumba kulatkap. Kualegan, sar uman, aganmor ŋguikok ta mata ŋakmba kulatke likap ŋgina. ²⁹ Tanjakina sulumba nu man sanikina: Tale kanjerap. Nyamagan ŋakmba kilke mbolŋge prode ta ye tane tinget. Ilinzu tumunu ŋak ail tinu tumunu ŋak ta ŋakmba tane tuku nyamagan minamŋgaig. ³⁰ Agan ŋakmba nzu ŋak ŋak ta ye aganmor nyuwaig ŋa nane ninjen tuku. Agan nzu ŋak ŋak ta sar uman kilke mbolok aganmor nane tuku nyamagan minamŋgaig ŋgina. Tanjakina ta kumuŋgina le ³¹ Kuate nu agan ndende ŋakmba kile-mayokkina ta kanjerka ŋakmba magenu ndo minnaig le nu ndek gare torna. Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba wai ŋgiri ndindo.

2

¹ Kile kilke samba agan ndende ŋakmba kumuŋge likinaig le piro ŋakmba kugana. ² Ait 7-nu mbolŋge Kuate nu piro ŋakmba ke likina ta piroke suglukina sulumba ³ mabtina. Ta tuku nu ait ta tukulmba kusem pilna. ⁴ Kuate Sunjo nu tanjamba samba kilke kile-mayokkina tuku.

⁵ Kuate Sunjo nu samba kilke kile-mayokkina ta nu sawe te-iben ndana tukunu agan waŋe ŋak mine ndakinaig. Agan kitek mata mbur ndanaig. Tanjo ande kilke mbolŋge tumtuwam tuku mata mine ndakina. ⁶ Ait ta mbolŋge kule nu kilke sinamŋge nzomba minna le kilke nu bisuknu minna.

Kuate Sunjo nu Eden kumamŋge piro ande wakeina

⁷ Kuate Sunjo nu tanjo wakeiyam tuku ŋa kilke tumba tamba tanjo wakeina. Wakeina sulumba tanjo ta fumbenu mbolŋge abo guwa Ntna le tanjo ta abo guwa ŋak aboŋga tinjina. ⁸ Tinjina le Kuate Sunjo nu Eden kumamŋge ki prote kumam tanje piro ande wakeina. Wakeina sulumba tanjo buk wakeina ta tumba piro ta sinamŋge pilna le minna.

⁹ Piro ta sinamŋge Kuate Sunjo nu ail magenu yeki yeki kile-mayokkina. Ail ta ŋakmba kanjerka nzali tumba alowaig le nyam tuku. Piro ta ŋgamukŋge nu ail armba turmba patikina le pronaik ta ande alonu nyumba minmba minam tuku ail ande manau magenu ŋaigonu pilenja kila palmbim tuku ail. ¹⁰ Eden kilke mbolŋge kule sunjo ande bulbulmba prona sulumba piro ta bisumba minna. Nu Eden kusremba mayok ka wai fet bailkana. ¹¹ Wainu sunjo ande nyunu Pison ta kinit kumba ka Awila kilke laipmba kinit. ¹² (Awila kilke ta gol, ail ŋair mundur mayenu, ndame magenu ŋak minit). ¹³ Wainu ande nyunu Gion ta Kus kilke laipmba kinit. ¹⁴ Wainu ande nyunu Tigris ta Asiria kilke ki prote kumam tamba kinit. Wainu ande ta nyunu Yufretis.

¹⁵ Kuate Sunjo nu tanjo ta tumba Eden piro ta mbolnje piroka kulatka minam tuku pilna sulumba ¹⁶ wam pagumba sana: Ail njakmba piro te sinamnje minig ta alonu ne nyam kumunj. ¹⁷ Ail ndindo ndo ye ne peunumba tukulnet. Ail ta manjau magenu njaigonu pilengja kila palmbim tuku. Ne ail ta tuku alonu ndanya. Mbula. Ne nyumba ta ait ta mbolnje ndo ne kumamnjgat njgina.

¹⁸ Tanjakina sulumba Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo te nuje ndo minit. Manjau ta mayenu kuga tukunu ye tur nuje ande nu suk wakeiyamnjgit njgina. ¹⁹ Tanjamba sakina sulumba nu kilke tumba sar umanj aganjmor njakmba wakeika nunje nyu patikuwa nga kilmba tanjo ta tugum prona le nu aganjmor ta njakmba nyu yimyam ninjgina le nane nyu ta njak minnaig. ²⁰ Nu sar umanj aganjmor tumbranok nguikok njakmba tuku nyu patike likina ta tur nuje nu suk ande nda mayok kina le tanjo ta nu nuje ndo minna.

²¹ Kile Kuate Sunjo nu tango ta ginyum pak tuna le nu kinymba gilainjgina le Kuate Sunjo nu tanjo ta takelnu ande gona sulumba ndemnu tumba takelnu gona ma mbolnje tukulmba pilna. ²² Takelnu tamba nu pino ande wakeina sulumba tumba ka tanjo tugum tanje pilna le ²³ tanjo ta nu pino ta kanjgermba sakina: Ese. Aganj te ye tuku isu ye tuku ndem minit tenjen. Nu tanjo tuku njarosu mbolnje mayok ket tukunu ye nu nyun ta pino ngamnjgit njgina. ²⁴ Ta tuku tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga minwaik. Nale njarosu ndindo mayok kanjgaik.

²⁵ Tanjo ta piyo nuje ndonj wagek minnaik ta nale kiko ndanikina.

3

Une manjau mayok kina

¹ Mbenj nu yabri paknu njak minmba aganjmor njakmba Kuate Sunjonje patike likina ta nane tuku manjau lininjmba mbolnje minna. Tanjamba mbenjnge pino kusnana: Kuate nu tale ndanjmba satikina? Tale piro te tuku kumzanj ail alonu ndanyam tuku satikina e njgina le ² pino ta nu mbenj tuku pasa lafumba sana: Kuga. Sile piro te tuku kumzanj ail njakmba alonu nyam tuku sasikina. ³ Nu tenjenmba sile sasikina: Tale ail ndindo piro te ngamuknje minit ta ndo alonu kiremmba ndanyap. Tale kumpekaik nga sasikina njgina le ⁴ mbenj ta ndek nu sana: Tale kume nda. ⁵ Tale nyap sulumba wamdus pulutikuwa le Kuate suk manjau magenu njaigonu pilengam tuku kila njak minamnjgaik ta Kuate nu kila. Ta tuku nu tale nda nyam tuku satikina nga pino sana le ⁶ pino ta nu nuje wamdusmbi sakina: Ail ta mayenu ndo njgina sulumba nu alonu ta kanjgermba am kikonj tinja wamdus kuyar mayenu njak minam tuku nzalina le nu ail ta alonu ande purmba tumba nyina. Tumba nyina sulumba inum tumba tanjo nuje tuna le nyina. ⁷ Nale nyinaik sulumba wamdus pulunikina le nale wagek minnaik ta katesemba kila pilnaik sulumba kikonikina le fik wanjenu kilmba ngika malnu tinjinaik.

⁸ Tanjamba minnaik le furiram Kuate Sunjo nu pro piro ta sinam lika minna le nalekam zigna isnaik sulumba ail sumba kuirkinaik. ⁹ Tanjanaik le Kuate Sunjo nu tanjo ta wika sana: Ne anijge minit njgina le ¹⁰ nu ndek sakina: Ye ne tuku zigna ismba wagek minet te kuru-kuruka kuirket njgina le ¹¹ nu ndek kusnana: Ne wagek minit ta imanje sanat e? Ne ail alonu tale peunikmba tukultiken ta nyat e njgina le ¹² tanjo ndek lafumba sana: Pino ye ndonj minam tuku ye sina nuje ail alonu ta tumba sat le nyit njgina. ¹³ Tanjakina le Kuate

Sunjo nu pino ta kusnana: Ne ndanam tanawat ngina le nu lafumba sana: Mbenjge ye yabriyat le nyit ngina.

Kuate nu nane kasurningina

¹⁴ Kile Kuate Sunjo ndek mbenj ta sana: Ne manjau ta kat ta aganjmor njakmba ngamuknje ye ne kasurnumba te-yamoknamngit. Ne mara mindek fungulmbi ndo lika kilke kutur nyumba tanjamba minmba ma ma kumamngat.

¹⁵ Tale pino ta ndonj tale ngamuknje gubra pili le tale munju ngueu njak minamngaik. Ne tuku kutu pino tuku kutu nane mata tanjamba munju ngueu njak minamngaig. Nu ne tuku gabat to fetkuwa le ne nu tuku kupe tugunu makewamngat ngina.

¹⁶ Tanjakina sulumba nu ndek pino ta sana: Ne kinjo kile-patinu ait mbolnje ye ne ngaro rar sunjo tini le tamngat ta ne manj tango nanje nzalinamngat. Ne nu tuku minje kumnemnje mina le nunje ne kulatka minamngat ngina.

¹⁷ Tanjakina sulumba nu ndek Adam sana: Ne piyo nanje tuku minje ismba dubimba ail alonu peutikmba tukultiken ta tumba nyat tukunu ye ne tuku nga kilke kasuramngit. Ne nyamaganj te-silikam tuku piro karenjka tumba nyamngat. Ne mara mindek tanjamba minmba ma ma kumamngat. ¹⁸ Kilke te mbolnje anga njaigonu prowe likuwaig le ne fare fare ilinzu sota nyumba minamngat. ¹⁹ Ta tuku ne piro karenjka ngarosu mundunuwa le kilke mbolnje nyamaganj te-silika nyamngat. Tanjamba minmba ma ma ne luka kilkek sinam kanjat. Ye ne kilkembali wakeinin tukunu ne tuku ngarosu ta kilke. Ne manj luka ta sinam kumba kilke kuilkamngat nga tango sana.

²⁰ Adam nu piyo nunje nyunu Eva ngina. Nyu ta tugunu tenjenmba: Nu tanjo pino njakmba tuku ina nanjine.

²¹ Kuate Sunjo nu aganjmor ngaronumbi tawi wakeika Adam nale piyo nunje ndonj tingine nikina.

Kuate nu Adam le Eva pitaikina le kilim kinaik

²² Tanjana sulumba kile Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo nu manjau magenu njaigonu pilengam tuku kila palet tukunu nu sine tanjanj minit. Nu minmba minam tuku ail alonu ta turmba nyuwa sulumba minmba minikat ngina.

²³ Nale tanjapekaik nga Kuate Sunjo nu nale Eden piro ta sinamnge pitaika kukulnikina le kilke tumba tanjo wakeina ta mbolnje piroka minnaik.

²⁴ Tanjamba minnaik le tanjo nu ail alonu nyumba minmba minam tuku ta tugum kakat nga Kuate nu nunje enjel afu kukulningina le Eden piro ki prote kumam tanje ndin tukulmba ail ta ngaikinaig. Kame bagi sunjo pa bulu njak ta turmba tanje pilna le kuanyi-kuanyingina minna.

4

Kume manjau mayok kina

¹ Adam nu piyo nunje Eva ndonj minnaik sulumba pino ta buk fungul njakna sulumba kinjo te-pilmba sakina: Sunjonje ye sinzanjat le ye kinjo ande te-pilit ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Kain ngina.

² Tanjamba minnaig ma ma nu manj kinjo ande te-pilna ta nyunu Abel ngina. Kinjo ta sunjoka nu sipsip kulat tanjo mayok kina le aba nunje nu mara mindek nyamaganj piroka minanu.

³ Minnaig ma ma mara ande aba nunje nu nyamaganj afu kilmba Sunjo atraukam tuku patikina le ⁴ maib nunje nu sipsip mulum mayenu ande balemba ndemnu kuya njak ta tumba nu mata Sunjo atraukam tuku pilna.

Pilna le Sunjo nu kanjermba ndek Abel tuku garena sulumba ⁵ Kain tuku atrau aganj ta kanjermba Kain tuku gare ndana le Kain nu gubra kagli Njka aijel pasi kume ngurngurkina. ⁶ Tanjana le Sunjo nu ndek Kain kusnana: Ne ndanam tuku gubranate e? Ndanam ne tuku aijel pasi kume ngurngurkate e? ⁷ Ne manjau mayete kande ye ne tuku gare-gareket kande. Ne manjau njayote tuku nu une ta ne kainuma te-ibenjuwa nga ne kagmate ta ne sanjri tinga une ta te-ibenjmba te-siwa nga sana. ⁸ Tanjaka sana le Kain nu maib nuje wika sana: Sile piro mbol nzi kap ngina. Tanjamba nale kinaik ka piro mbol tanje Kain nu tinga maib nuje balena le kumna.

⁹ Tanjana le Sunjo nu Kain kusnana: Maib nanje aninge minit ngina le nu ndek sana: Iyo. Ye nu kanjer ndawit. Ndanam saka maib yije tuku kusnayate? Ye nu tuku kulat tanjo kuga ngina le ¹⁰ Sunjo nu ndek sana: Ne sinjka manjau njayonu kat. Maib nanje tuku ndare kilke mbolnje kutuwat ta witite le iset. ¹¹ Nu tuku ndare kutuwat ta kilke tenje ndare ta biyat. Ta tuku ye ne kasurnumba pitaini le ne ma te mbolnje mine nda. ¹² Ne kilke mbolnje nyamaganj nguka ta alowe nda. Ne mara mindek tumbraj tumbraj njakmba kine promba minamngat nga sana.

¹³ Tanjakina le Kain ndek lafumba Sunjo sana: Ta tuku lafunu ye pa ta kurawam kumu nj kuga. ¹⁴ Ne kilke te mbolnje ye pitaiya le ye ne ndonj mine ndaka kine promba minamngit. Tanjo andenje ye ndinje kanjeryuwa sulumba ye baleyuwa le kumamngit ngina le ¹⁵ Sunjo nu Kain sana: Kuga. Tanjo inum ne balenuwa ta ye lafumba nu tuku kuasmbi 7 bale farnjngamngit ngina. Tanjakina sulumba Sunjo nu tanjo ande Kain kanjermba ndabalewa nga nu tuku ngarosu mbolnje peuka suku kuyar ande pilna.

¹⁶ Tanjana le Kain nu Sunjo kusremba ka Eden ma ki prote kumamngje minna. Ma tugu ta nyunu Kine Pro.

Kain tuku ndare

¹⁷ Kain piyo nuje nu kinjo ande nyunu Enok te-pilna. Tanjamba minnaig ma ma Kain nu tumbraj sunjo ulmba wande patikina sulumba tumbraj ta mata nyunu Enok ngina. ¹⁸ Enok tuku kinjo nuje nyunu Irad. Irad nu kinjo ande nyunu Mehuyal te-pilna. Mehuyal nu kinjo ande nyunu Lamek te-pilna.

¹⁹ Lamek nu pino armba kilna ta ande nyunu Ada ande Zila. ²⁰ Ada nu kinjo ande nyunu Yabal te-pilna. Yabal nu makau kulatkade kuasmbi ta tuku mbunj nanjine. Nane kinenumba baibai patika minanu. ²¹ Mambo nuje nyunu Yubal nu gita le tabu tabu usrede kuasmbi ta tuku mbunj nanjine. ²² Zila nu kinjo ande nyunu Tubal-Kain te-pilna. Tubal-Kain nu ain yeki yekimbi piro aganj sunjomba wakeikanu. Zila nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Nama.

²³ Mara ande Lamek nu piyo kat nuje sanikina: Ada le Zila tale isap. Kinjo ande ye katyina le ye nu balewen le kumna. ²⁴ Tanjo ande Kain balewa ta lafumba tanjo 7 bale faramngajig. Tanjo ande ye baleyuwa ta lafumba tanjo 77 bale faramngajig ngina.

Abel kumna ta tuku lafuknu Set prona

²⁵ Adam le piyo nuje nale manj kinjo ande te-pilnaik sulumba Eva nu sakina: Kain nu Abel balena le kumna. Kile Kuatenje kinjo ande ye sat le kinjo ta Abel tuku ma tamngat ngina sulumba nu kinjo ta nyunu Set* ngina.

* 4:25: Set nyu ta tugunu Lafunu

²⁶ Set nu sunḡokina sulumba pino ande tina. Pino ta kiḡo ande nyunu Enos te-pilna. Ait ta mbolḡge taḡgo pino nane Sunḡo tuku nyu te-dunḡam tuku tugu pilnaig.

5

Adam tuku ndare

¹⁻² Kuate nu taḡgo pino nuḡe suk kile-mayokkina. Nu taḡgo pino turmba kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba nyu ta taḡgo ḡgina. Adam tuku ndare tuturmba teḡenmba kina.

³⁻⁵ Adam nu yar 130 ḡak minna sulumba kiḡo ande nuḡe suk te-pilna. Nu kiḡo ta nyunu Set ḡgina. Taḡana sulumba Adam maḡ lato yar 800 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 930 kusrena sulumba nu kumna.

⁶⁻⁸ Set nu yar 105 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Enos te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 807 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 912 kusrena sulumba nu kumna.

⁹⁻¹¹ Enos nu yar 90 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Kenan te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 815 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 905 kusrena sulumba nu kumna.

¹²⁻¹⁴ Kenan nu yar 70 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Mahalalel te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 840 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 910 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁵⁻¹⁷ Mahalalel nu yar 65 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Yaret te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 830 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 895 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁸⁻²⁰ Yaret nu yar 162 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Enok te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 800 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 962 kusrena sulumba nu kumna.

²¹⁻²⁴ Enok nu yar 65 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Metusala te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 300 minmba Kuate biye demba minna. Taḡamba nu kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 365 kusrena sulumba Kuate ndoḡ sail maḡyena le Kuatenḡe nu ḡgarosu ḡak tina. Nu kume ndakina.

²⁵⁻²⁷ Metusala nu yar 187 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Lamek te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 782 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 969 kusrena sulumba nu kumna.

²⁸ Lamek nu yar 182 ḡak minna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: ²⁹ Sunḡo nu kilke te kasurna le sine piro karenḡka wamduḡ pitisiḡgit. Kiḡo te sine tuku wamduḡ bul sersingamḡgat ḡgina. Taḡakina sulumba kiḡo ta nyunu Noa* ḡgina. ³⁰⁻³¹ Lamek nu maḡ lato yar 595 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 777 kusrena sulumba nu kumna.

³² Noa nu yar 500 kusrena sulumba kiḡo keḡmba kile-patikina ta ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet.

6

Une maḡau sunḡokina

¹ Taḡo pino tugeka sili-silinaig sulumba kulim kame kile-patike likinaig le ² Kuate tuku kuasmbi nane kulim kame ta kaḡgerkinaig. Kulim kame

* **5:29:** Noa nyu ta tugunu Wamduḡ Bulok

ta ngarosu tumail pasi magenu ndo le nzaliningina le nane ndon minnaig. ³Tanjaig le Sunjo nu sakina: Tanjo nane ngarosu ndo. Nane minmba mine nda. Ye nane tuku ait kuerkamngit. Nane tuku yar 120 ndo palmbimngit ngina.

⁴Kuate tuku kuasmbi nane pino kame ndon minnaig sulumba tanjo sugo sanjriku kile-patikinaig. Ait ta mbolnge ngumneja mata tanjo sugo sanjri jak ta kilke te mbolnge mine likinaig. Nane sanjri sugo nyu jak minnaig.

Kuate nu waj kusam tuku Noa sana

⁵Tanjo pino jakmba nane manau njaigonu kumba wamdu mata njaigonu ndo kumba minanu le Sunjo nu nane kanjerka ⁶ngamungal rarmba wamdu tatrakina sulumba sakina: Ndanam saka ye tanjo pino kile-mayokka kilke te mbolnge patiken a. ⁷Ye kile tanjo pino jakmba sar umaj aganjmor tumbranok nguikok kilke te mbolnge ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit. Ye yije wakeika kile-mayokken ta kile ye wamdu tatrakate ngina. ⁸Tanjakina ta Sunjo nu Noa tuku manau kanjermba nu ndo nzalina.

⁹⁻¹⁰Noa nu tanjo purfenju mayenu. Nu Kuate ndon sail mayena. Nu tuku kinjo kenmba ta Sem Ham Yafet. Noa tuku ait mbolnge tanjo pino jakmba manau njaigonu ndo ke lika minnaig ta nane ngamuknge Noa ndo manau purfenju dubimba minna. ¹¹Kilke te mbolnge Kuate am mbolnge manau njaigonu ta tumbran kilke jakmba kumungina le nangine tanjo afu njaigo siglika minnaig.

¹²Kuate nu tanjo pino ta tuku manau njaigonu kanjerka nane tuku unenge tumbran jakmba njaigo siglikina ta nu kanjerkina sulumba ¹³nu ndek Noa sana: Ye tanjo pino jakmba pitaike suluwamngit. Nangine nangine tanjo afu njaigo siglikade le nane tuku manau njaigonu ta kilke tugu jakmba kumungade tukunu ye nane jakmba kile-ngisikamngit. ¹⁴Ta tuku ne ail magenu pikmba waj inum wakeimba kusa. Kusmba wandenu pilmba sinanu afu pugurke lika sulumba waj ta sinamnge kilimnge gulgol danja le tikngiwa. ¹⁵Waj ta tenjemba wakeiya. Kuenu mita 130 wakeiya. Sunjonu mita 22 wakeiya. Njirpenu arnej mita 13 wakeika. ¹⁶Tanjamba ne funu tukula sulumba njirpenu mbol ta tukul ndawa. Wai dagol ndindo burok waj laipmba pale le waj sinanu purfenju minwa. Njirpenu mbolnge malanga wakeimba pale sulumba sinamnge mbain armba kusa le waj sinanu kenmba minwaig. Ande mbolnge ande ngamunge ande ibenngi minwaig. ¹⁷Yenge saki le kule sunjo prowa sulumba tanjo pino jakmba kilke mbol aganj ndende jakmba songuwa le butoka ngisike suluwamngig ta ¹⁸ye ne ndon wamdu ulendika sinja son pasa sanet ta ye sinja kumuwamngit. Ne, piyo nanje, kinjo kat nanje, rujan kat nanje tane jakmba waj pongap sulumba ¹⁹aganj nyunu mindek abo minig ta mata turmba kilmba waj pongap. Ar ar pailnu pangarnu nane abo minam tuku kilmba patika. ²⁰Sar umaj yeki yeki aganjmor tumbranok nguikok ta jakmba ar ar kilmba waj pongap. ²¹Tanjine nyamaganj aganjmor tuku nyamaganj yeki yeki turmba kilmba patikap nga Noa sana.

²²Tanjakina le Noa nu Kuate tuku minje dubimba tanjamba ndo kina.

7

Kule sunjo prona

¹Kile Sunjo nu Noa sana: Ye tanjo pino jakmba kanjerket ta nane ngamuknge nenje ndo manau purfenju jak minit le ye ne kagmanet. Ta

tuku kile ne nanje gageu turmba wan ta pongap ngina. ² Aganmor nyam tuku atraukam tuku ta ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kilmba wan mbolnje patika. Aganmor tane pintinjen ta armba ndo pailnu pangarnu kila. ³ Sar umanj ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kila. Agan njakmba tumunu minam tuku kila. ⁴ Kusem ndindo te kugawa le ye saki le sawe sunjokanu ki 40 furir 40 piymba minamngat. Sawe ta mbolnje ye agan wakeiken le abo minig ta njakmba ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit ngina. ⁵ Sunjo nu Noa wam paguna ta Noa nu minje kumumba tanjamba ndo kina. ⁶ Noa nu yar 600 njak minna le kule sunjo ta promba kilke songina.

⁷ Noa, kinjo kat nunje, piyo nunje, rugan kat nunje nane kule prowamngat nga wan ponginaig. ⁸ Sar umanj aganmor nyam tuku pinkam tuku ⁹ ar ar pailnu pangarnu nane Kuate nu Noa wam paguna ta kumumba Noa ndonj wan ponginaig. ¹⁰ Wan ponginaig le kusem ndindo kugana le kule sunjo ta kilke mbol prona.

¹¹ Noa tuku yar 600 tambun arnu ait 17 ait ta mbolnje kilke puluke lika kule sugokanu bulbulmba kilke mbolnje prowe likinaig. Samba mata puluka sawe sunjokanu piyna. ¹² Ki 40 furir 40 sawe ta pur ndamba piymba minna. ¹³ Ki ait ndui ta mbolnje Noa nunje piyo nunje kinjo kat nunje Sem Ham Yafet nunje rugan kat nunje kenmba ndonj nane wan ponginaig. ¹⁴⁻¹⁵ Sar umanj aganmor tumbranjok nguikok nane yeki yeki ar ar njakmba Noa nane ndonj wan ponginaig. ¹⁶ Kilke mbol agan nyu mindek pailnu pangarnu Kuate buk sana ta kumumba wan ponginaig. Tanjanaig le Sunjonje malanja tukulna.

¹⁷ Sawe ta mara 40 piymba minna le kule ta nzomba wan te-faitna. ¹⁸ Tanjamba kule nzomba mbolka wan te-faitna le kule mbol mbol lika minna. ¹⁹ Kule sunjo njayomba tabe sugo funu basleninjmba binj njakmba kile-butokina. ²⁰ Kile-butokina sulumba manj kule mbolke njayomba mita 7 mbolnje kumungina. ²¹ Sar umanj aganmor tumbranjok nguikok agan njakmba kilke mbolnje likinaig tuku tanjo pino njakmba turmba butoka ngisike sulu-naig. ²² Agan nyunu mindek kilke mbolnje mabsen njak ta njakmba kume sulu-naig. ²³ Sunjonje kilke mbol mbal njakmba ma gurenmba kile-ngisike sulu-na. Tanjo pino sar umanj aganmor tumbranjok nguikok agan afu mine ndakinaig. Noa nane ndo wan sinam tanje abo minnaig.

²⁴ Kule ta tambun 5 mara 150 tanjamba kilke mbolnje iben ndaka sunjokanu minna.

8

Kule sunjo ta iben kina

¹ Kuate nu Noa nane aganmor ndonj wan sinam tanje minnaig ta nu sina so ndana. Nu nane idusninjmba minna sulumba bubre sakina le pinderka kule muku serna. ² Tanjamba nu kilke mbolnje kule bulbulnaig ta mata tukulningina sulumba samba mata tukulna le sawe ta kugana. ³ Tambun 5 ta sinamnje kule ta iben-ibenjmba minna. ⁴ Tanjamba minna ka ka tambun 7 ait 17 mbolnje wan ta ndeka Ararat binj mbol tanje minyokina. ⁵ Kule iben-ibenjmba minna le tambun 10 ait 1 mbolnje binj funu afu mayok kinaig.

⁶ Mara 40 kinaig le Noa nu bubre malanja fudinndo ta talka ⁷ kal ande kukulna le nu kule parakuwa nga ta tairnga kine promba minmba luka pro ndana. ⁸ Tanjana le Noa nu kilke buk parakina e nga idusna sulumba gami ande kukulna le kina ⁹ kumba ka kule ndo minna le tinja mabtam tuku ma

kugatok le nu maŋ luka waŋ tugum ta prona. Prona le Noa ndek wai kuitka tumba waŋ sinamŋe pilna.

¹⁰ Minna ma ma kusem ndindo kina le nu gami ta maŋ kukulna le kina ¹¹ kumba ka furiram maŋ luka olif waŋenu abonu purmba tina ta nzoŋga tumba luka nu tugum ta prona. Taŋana le Noa nu ail waŋe ta kaŋgermba kule buk ibeŋ ket ŋga idusna.

¹² Minna ma ma maŋ kusem ande kugana le maŋ gami ta kukulna le kina sulumba maŋ luka pro ndana. Nu nduiye kina. ¹³ Noa tuku yar 601 tambun ndindo ait ndindo mbolŋge kule kilke mbolŋge ta parakina le Noa nu wande funu buromba burok tambu mambilmba kilke kaŋgerna ta parakina. ¹⁴ Tambun arnu ait 27 mbolŋge kilke paraka kareŋgina.

¹⁵ Kile Kuate nu Noa sana: ¹⁶ Ne, piyo nane, kiŋo kat nane rukan kat nane tane ŋakmba waŋ mbolŋge mayok ka ibeŋ kape. ¹⁷ Agaŋmor ŋakmba tane ndoŋ minig ta sar umaŋ turmba ŋakmba kilmba kile-ibeŋkap. Taŋawap le nane tugeka kilke ŋakmba kumuŋge likamŋgaig ŋgina. ¹⁸ Taŋakina le Noa, nuŋe kiŋo kat nuŋe, piyo nuŋe, rukan kat nuŋe nane ŋakmba ibeŋ kinaig. ¹⁹ Sar umaŋ agaŋmor ŋakmba kilke mbolŋge likinaig tuku ta nyu mindek nane mata ibeŋ kinaig.

Noa nu Sunjo tuku atraukina

²⁰ Ibeŋ kinaig le Noa nu Sunjo tuku idusmba ndame afu kilmba atraukam tuku pa laŋlaŋ wakeina. Wakeina sulumba sar umaŋ agaŋmor nyam tuku ndui ndui kilmba bale farmba pa laŋlaŋ ta mbolŋge patika Sunjo atraukam tuku pasokina le ugmba usarkinaig. ²¹ Usarkinaig le Sunjo nu mundur mayenu ta kamusna sulumba nu garena le wamdusmbi sakina: Taŋgo pino nane maŋ mbarwaig ta ye kilke te maŋ ŋayo siliwe nda. Nane kiŋo ndo wamdus ŋaigonu ŋak sugoka taŋamba ndo minig. Ye buk agaŋ abo minnaig tuku ta ŋakmba kile-ŋgisike suluwen ta ye maŋ taŋawe nda. ²² Kilke te minwa le nyamagan ŋgunu tuku ait, nyamagan mayekam tuku ait, sawe tuku ait, ki tuku ait, mafen tuku ait, furir tuku ait ta ŋakmba kugawe nda. Mara mindek muŋgu dubika minmba minamŋgaig ŋgina.

9

Kuate nu Noa ndoŋ wamdus ulendikina

¹ Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe turmba nyaro pasa niŋge lika saniŋgina: Tane kiŋo kulim kile-patikap le tane tuku ndare mbolŋge kilke te kumuŋguwaig. ² Ye kile agaŋ ndende ŋakmba tane kulatkam tuku tinget. Sar umaŋ kilke mbolok agaŋmor kualegan ŋakmba tane tuku kuru-kuruka minamŋgaig. ³ Agaŋ ŋakmba likade ta tane tuku nyamagan minig. Ye buk ilinzu ŋakmba tinŋen taŋamba ndo kile agaŋmor ŋakmba tinget. ⁴ Tane agaŋmor ndemnu ndare ŋak ŋak ndanyap. Mbulap. Ta ndaŋam? Ndare ta nuŋe abo tugu. Ta tuku tane ndanyap. ⁵ Taŋgo andeŋge ko agaŋmor andeŋge taŋgo inum balewa le kumwa ta nu mata kumamŋgat. ⁶ Kuate nu taŋgo pino kile-mayokkina ta nuŋe suk. Ta tuku taŋgo andeŋge taŋgo inum balewa ta nu mata kumamŋgat. ⁷ Ye tane satinget: Tane tugeka kiŋo kulim kile-patikap le kilke kumuŋguwa ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe ndoŋ teŋemba saniŋgina: ⁹ Tane isap. Ye kile tane ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa satinget te ye siŋka kumuwaŋgit. Ngunneŋga tane tuku ndare mbolŋge

mata pasa te kumuwanngit. ¹⁰ Sar umanj aganjmor tumbranok nguikok kilke mbolok aganj njakmba abo minig tane ndonj wanj mbolnje ibenj kinaig ta nane mata tane njakmba tuku pasa te saket. ¹¹ Ye manj kule sunjgombi aganj ndende njakmba kile-njisike nda. Kule sunjgonje kilke manj njayo siliwe nda ngina.

¹² Tanjakina sulumba nu manj lato saningina: Ye kile tane njakmba ndonj wamdus ulendiket. Mara mindek tanjamba minmba minamngit. ¹³ Ta tuku ye kile wanzu kuambor tananj gau mbolnje pilet. Kilke mbol mbal njakmba nane wanzu ta kanjerwaig sulumba pasa te idusamngai. ¹⁴ Yenje wi le gau tinjuwa le wanzu prowa ta ¹⁵ ye sinjka son pasa satinjet te idusamngit. Kule sunjo manj promba tane njakmba kile-njisike nda. ¹⁶ Wanzu ta gau mbolnje minwa le ye kanjeri sulumba pasa te idusamngit. Ye sinjka son pasa te aganj njakmba ngarusu njak abo minig ta tane satinjet ta sinjka kumuwanngit. ¹⁷ Ye kilke mbol mbal njakmba ndonj wamdus ulendika wanzu kuambor tananj pilet ngina.

¹⁸ Noa tuku kinjo kame wanj mbolnje ibenj kinaig ta nyu kat nanjine Sem Ham Yafet. Kanan nu Ham tuku kinjo. ¹⁹ Noa tuku kinjo kame kenj ta nane tuku ndare tugeka kile sine kilke mbol mbal njakmba mineg.

Noa nu Ham kasurna

²⁰ Noa nu nyam piro ndo kumba minna tuku. Nunje tugu pilmba grep piro ande ngukina. ²¹ Mara ande nu grep kule afu nyina le grep kulenje balena le nginjganka baibai sinamnje tawi kuklikina le wagek kinymba minna. ²² Tanjana le Kanan mam nuje Ham nu mam nuje wagek kinymba minna ta kanjerna sulumba nu ndek kumba ka aba kat nuje sanikina le ²³ Sem nale Yafet ndonj nale ndek tawi ande tumba kaika ngumnem-ngumnem baibai sinam kumba mam nakile kainaik. Nale mam nakile wagek minna ta kanjeram mbulmba tumail te-sinaik.

²⁴ Kile Noa nu ngaro purfena le kinjo ngrimbik wam kina ta kubenaik le isna sulumba nu ndek sakina: ²⁵ Ye kile Kanan kasuri le nu nuje tira kame kumnemnje nane tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁶ Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Sine Sunjo tuku nyu te-dungube. Nu Sem tuku Mbara. Kanan nu Sem kumnemnje nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat. ²⁷ Kuateenje Yafet sinzanjwa le nu tuku ndare tugekamngat. Nu tuku mbuj kame Sem tuku mbuj kame ndonj ulendika minwaig le Kanan nu Yafet kumnemnje nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁸ Kule sunjo ta kugana le Noa nu manj lato yar 350 minna. ²⁹ Nuje yar ulendimba ta 950 kusrena sulumba nu kumna.

10

Noa tuku ndare

¹ Noa tuku ndare ta tenjemba. Noa tuku kinjo kenjmba ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet. Kule sunjo ibenj kina le nane kenj ta kinjo afu kile-patikinaig.

Yafet tuku ndare

² Yafet tuku kinjo kat nuje nyu nanjine ta tenjemba. Gomer, Makok, Madai, Yawan, Tubal, Mesek, Tiras. Ngumnemnga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

³ Gomer tuku mbuj kat nuje ta Askenas mbal Rifat mbal Tokarma mbal.

⁴ Yawan tuku mburj kat nuŋe ta Elisa mbal Spen mbal Siprus mbal Rodes mbal. ⁵ Nane yu make tumba minig mbal le nuy mbolŋge minig mbal ta tuku mburj nanjine.

Yafet tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Ham tuku ndare

⁶ Ham tuku kiŋo kat nuŋe nyu nanjine ta teŋenmba. Kus, Isip, Libia, Kanan. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

⁷ Kus tuku mburj kat nuŋe ta Seba mbal Awila mbal Sabta mbal Rama mbal Sabteka mbal. Rama tuku mburj ta Zeba mbal Dedan mbal.

⁸ Kus tuku kiŋo ande nyunu Nimrod. Nimrod nu kame bumba tumbranj afu kilke yaika kilmba minna tukunu nu gabat sungo mayok kina. ⁹ Nu Sungoŋge turna le nu kanzerek taŋgo minna. Ta tuku nane afu nanjine nanjine teŋenmba sakade. Sungoŋge ne turnuwa le kanzerek taŋgo Nimrod suk minamŋgat ŋgade.

¹⁰ O buk Nimrod nu Babilonia kilke ta tuku tumbranj keŋmba kulatkina. Tumbranj keŋmba ta ande nyunu Babilon ande Ereke ande Akad. ¹¹ Nu Babilonia kilke kusremba Asiria kina sulumba tumbranj sugo baikamba ninde lika wande patike likina. Tumbranj sugo ta ande nyunu Nineve ande Rehobot-Ir ande Kala ande Resan. ¹² Resan nu Nineve le tumbranj sungo Kala ŋgamu-ŋgamuŋge minna.

¹³⁻¹⁴ Isip tuku mburj kat nuŋe ta Lidia mbal Anam mbal Leab mbal Naftu mbal Patrus mbal Kaslu mbal Kreta mbal. Kreta mbal nane Filistia mbal nane tuku mburj nanjine.

¹⁵ Kanan nu kiŋo armba ŋak minna. Kiŋo mulum ta Sidon ande nyunu Het. Ngumneŋga nale tuku ndare tugekinaik sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig. ¹⁶⁻¹⁸ Kanan nu Yebus mbal Amor mbal Girkas mbal Hiwi mbal Arka mbal Sini mbal Arwat mbal Semar mbal Hamat mbal nane tuku mburj nanjine. Kanan tuku tumbranj mboŋ nane sili-silinaig le ¹⁹ nane tuku tumbranj mboŋ makenu ande kumba ka Sidonŋge tiŋgina le ande kumba ka Gerarŋge tiŋgina. Gerar tumbranj ta Gasa tumbranj patumba. Tumbranj make ki prote kumam kina ta kumba ka Sodom, Gomora, Atma, Seboimŋge tiŋgina. Seboim tumbranj ta Lasa tumbranj patumba minna.

²⁰ Ham tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Sem tuku ndare

²¹ Yafet aba nuŋe Sem nu Hibru mbal ŋakmba tuku mburj nanjine. ²² Sem tuku kiŋo kat nuŋe tuku nyu ta teŋenmba. Elam, Asur, Arpaksad, Lud, Aram. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

²³ Aram tuku mburj ta Us mbal Hul mbal Geter mbal Mesek mbal.

²⁴ Arpaksad tuku kiŋo nuŋe nyunu Sela. Sela tuku kiŋo nuŋe nyunu Eber. ²⁵ Eber nu kiŋo armba kile-patikina ta ande nyunu Pelek. Pelek tuku ait mbolŋge taŋgo pino ŋakmba sili-silinaig. Eber tuku kiŋo ande nyunu Yoktan.

²⁶⁻²⁹ Yoktan tuku mburj ta Almodad mbal Selef mbal Hasarmawet mbal Yera mbal Hadoram mbal Usal mbal Dikla mbal Obal mbal Abimael mbal Seba mbal Ofir mbal Awila mbal Yobab mbal. Nane ŋakmba Yoktan tuku

ndare. ³⁰ Nane tuku ma tugu makenu ta Mesanḡe tinḡa laipmba kumba ka Sefarḡe tinḡina. Sefar tumbranḡ ma taknu ki prote kumamḡe minna.

³¹ Sem tuku ndare ta taḡamba ndo. Nane tuku tumbranḡ yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

³² Taḡo kuasmbi ḡakmba ta Noa tuku ndare. Kule sunḡo kugana le Noa tuku kiḡo kat nuḡe tuku ndare puluka tugekina. Nane kenḡ ta kilke mbol mbal ḡakmba tuku mbunḡ kat nanḡine.

11

Kuate nu taḡo tuku mane tugu mbilinḡe likina

¹ O buk tugu mbolḡe taḡo pino kilke ḡakmba mbolḡe pasa ndindo aḡan ndende ḡakmba nyu ndindo saka minnaig. ² Nane ki prote kumamḡe kine promba minnaig. Taḡamba minnaig ma ma mara ande nane kinaig ka Babilonia tuku ma gutoḡ ande mbol pronaiḡ sulumba nane taḡe tumbranḡ ulnaiḡ. ³ Taḡamba nane nanḡine nanḡine sakinaig: Sine kilke kilmba pa-soka ndame wakeikube le karenḡuwaig ḡginaig. Nane taḡamba wakeikinaig sulumba wande palmbim tuku gulḡol ta tumba ndame ta pisneninḡinaig le ndame ta denḡinaig.

⁴ Kile nane ndek sakinaig: Sine tumbranḡ sunḡo ande ulmba wande patikube sulumba wande sunḡo kuen ḡayo ande pilbe. Funu ka samba kirewa. Taḡamba sine nyu ḡak minbe sulumba sili-silimba ma tugu ḡakmba kine ndakube ḡginaig.

⁵ Nane wande ta pilnaiḡ le Sunḡo nu nane tumbranḡ ulmba wande kuen ḡayo pilnaiḡ ta kanḡeram ndekina sulumba ⁶ sakina: Taḡo pino nane ndare ndindo pasa kuale ndindo. Nane maḡau te tugu pilmba kade ta ḡumnenḡa nanḡine nzali dubimba maḡau afu kam tuku sakuwaig sulumba ta kamḡaig. ⁷ Ta tuku sine ndek kab sulumba taḡo tuku mane tugu mbilinḡe le nane nanḡine nanḡine pasa katese ndawaig ḡgina.

⁸ Taḡakina sulumba Sunḡo nu taḡo pino ḡakmba tugena le nane wande piro sunḡo ta kusremba sili-silimba kilke tugu ḡakmba mbol kine likinaig. ⁹ Tumbranḡ sunḡo ta nyunu Babilon ḡginaig. Ma ta mbolḡe Sunḡo nu nane tuku mane tugu mbilinḡe likina le nane sili-silimba kilke tugu ḡakmba mbol kine likinaig.

Sem tuku ndare

¹⁰ Sem tuku ndare tuturmba teḡenmba kina. Kule sunḡo ta ibeḡ kina le yar armba kinaig le Sem nu yar 100 ḡak minmba kiḡo ande nyunu Arpaksad te-pilna. ¹¹ Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 500 kusremba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina.

¹² Arpaksad nu yar 35 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Sela te-pilna. ¹³ Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 403 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁴ Sela nu yar 30 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Eber te-pilna. ¹⁵ Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 403 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁶ Eber nu yar 34 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Pelek te-pilna. ¹⁷ Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 430 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁸ Pelek nu yar 30 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Reu te-pilna. ¹⁹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 209 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁰ Reu nu yar 32 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Seruk te-pilna. ²¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 207 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²² Seruk nu yar 30 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Nahor te-pilna. ²³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 200 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁴ Nahor nu yar 29 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Tera te-pilna. ²⁵ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 119 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁶ Tera nu yar 70 kusrena sulumba kiŋo afu kile-patikina ta ande nyunu Abram ande Nahor ande Haran.

Tera tuku ndare

²⁷⁻²⁹ Tera tuku ndare tuturmbe teŋemba kina. Nu kiŋo keŋmbe kile-patikina ta ande Abram ande Nahor ande Haran. Haran nu Lot te-pilna sulumba nu kulim armbe turmba kile-patikina ta ande nyunu Milka ande Iska. Mam naŋgine kume ndakina le Haran nu ambonga nuŋe tumbran tuguk Urŋge minmbe kumna. Ma tugu ta nyunu Babilonia. Abram nu Sarai tina le Nahor nu mambo nuŋe Haran tuku kulim Milka tina. ³⁰ Sarai nu niŋka kiŋo kugatok minna.

³¹ Kile Tera nu kiŋo nuŋe Abram rukan nuŋe Sarai wa nuŋe Lot nane keŋ ta kilmba Babilonia ma tugu Ur tumbran kusrembe Kanan kilke mbol kambim saka kinaig kumba ka Haran tumbran promba taŋge minnaig ma ma Tera nu kumna. ³² Nu yar njakmba 205 kusrena sulumba Haran tumbran taŋge nu kumna.

12

Sunŋo nu siŋka pasa sanŋrinu Abram sana

¹ Mara ande Sunŋo nu Abram sana: Ne nane kilke nane tumbran tuguk nane ndare kusreka ye ma ande tumni le ne ka kilke ta mbolŋge mina. ² Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi sunŋokanu mayok kaŋgat. Yeŋge ne nyaro tini le ne taŋgo sunŋo nyu njak minamŋgat. Taŋawa le nane ŋgumneŋga ne tuku saka nane afu nyaro niŋge likamŋgaig. ³ Nane afu ne nyaro tinwaig ta ye mata nane nyaro niŋgamŋgit. Ko nane afu ne kasurnuwaig ta ye mata nane kasurniŋgamŋgit. Ne mbolŋge ye kilke tugu njakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋgina.

⁴ Sunŋo nu taŋakina le Abram nu miŋge dubimba tiŋga Haran tumbran kusrembe kina le Lot nu dubimba kina. Ait ta mbolŋge Abram nu yar 75 njak minna. ⁵ Abram nu kumba piyo nuŋe Sarai, nzamu nuŋe Lot, Haran mbal afu nu piyaniŋmbe kilna ta agaŋ ndende njakmba kilmba Kanan kambim saka kinaig kumba ka ka Kanan kilke mbol pronaig. ⁶ Pronaig sulumba kilke ŋgamu fetka kumba ka Sekem ma promba More ma tuku ail sunŋo ta tugumŋge minnaig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal nane kilke ta mbolŋge mine likinaig.

⁷ Minnaig le Sunŋo nu Abram tugum promba sana: Ye ne tuku ndare kilke te siŋka serniŋgamŋgit ŋgina. Taŋakina le Abram nu Sunŋo nu teŋge ye tugum prowat ŋga ndame afu kilmba turŋaŋga atraukam tuku pa lanlan inum wakeina. ⁸ Taŋana sulumba nu ma ta kusrembe kina ka tabe ande

ponga baibai patika tanje minnaig. Tabe ta Betel tumbran ki butungate kumam Ai tumbran ki prote kumam nu ngamuŋge minna. Tabe mbol tanje Abram nu ndame turŋanŋa Sunjo atraukam tuku pa lanlan wakeimba Sunjo mbarinŋamba nu tuku nyu te-duŋga minna. ⁹ Tanjana sulumba nu man tinŋa kumba ka Negeb ma baknu ta kambim saka kina. Negeb ma baknu ta Kanan kilke mbolŋge minit.

Abram nu Isip kilke mbol kina

¹⁰ Nu kina ta Negeb kilke mbolŋge guba sunjo prona tukunu Abram nane gubak minnaig sulumba ndeka kilke ta kusremba Isip kilke mbol ndekinaig. ¹¹ Ndekinaig sulumba Isip kilke mbol prowam bafumba nu piyo nuŋe Sarai sana: Ne pino tumail pasi ngarosu mayenu ndo. ¹² Isip tanjo kame nane ne kanŋernumba nuŋe piyo nuŋe nŋa idusmba ne tam tuku ye baleyumba ne kusrenamŋgaig. ¹³ Ta tuku tanjo te ye tuku leu nŋa saninŋa le nane ne tuku nŋa ye bale ndayuwaig le ye maye minamŋit nŋa Sarai sana.

¹⁴ Tanjakina sulumba Abram nu Isip kilke mbol prona le Isip mbal mam-bilmba Sarai kanŋermba pino ta mayenu ndo nŋinaig le ¹⁵ Farao tuku mbal afu nane Sarai kanŋermba kumba ka Farao sanaig. Sanaig le nu ismba tanjo afu kukulnŋina le pro Sarai tumba Farao tuku wande mbol kinaig le nu tanje minna.

¹⁶ Minna le Farao nu Sarai tuku garena le nu Abram kigamba agan ndende sunŋomba tuna. Nu aganmor sunŋomba sipsip makau kamel donki piro mbal turmba Abram tuna le kilna.

¹⁷ Farao nu Abram piyo nuŋe Sarai pinonu tina tukunu Sunjo nu Farao nuŋe wande tuma mbal turmba nŋaigo siglikina le guaze sunjo kile-likinaig. ¹⁸ Tanjanaig le Farao ndek Abram wika kusnana: Ne ame manau ye mbolŋge kina? Ndanam saka ne nanje piyo nanje ta ye ndasayina? ¹⁹ Ne yiŋe kulim nŋa sayina tukunu ye yiŋe pinonu ten. Kile piyo nanje te tumba kua kaye nŋa Abram sana. ²⁰ Tanjakina sulumba nu nuŋe mbal saninŋina le nane Abram mindemba kumba ndinŋe mbilnaig le Abram nale piyo nuŋe ndon agan ndende nŋakmba kilmba kinaik.

13

Lot nu Abram kusremba Sodom tumbran kina

¹ Abram nu piyo nuŋe Sarai nzamu nuŋe Lot agan ndende nŋakmba kilmba Isip kusremba kina ka Negeb ma baknu mbol prona. ² Abram nu aganmor silwa ndametin gol ndametin agan ndende ta sunŋomba nŋak minna.

³ Nu Negeb ma mbol prona sulumba man tinŋa kumba ka ka Betel tumbran patumba nu o buk baibai patikina ma ta tugum prona. Ma ta Betel tumbran Ai tumbran nŋamu-nŋamuŋge minit. ⁴ Minna sulumba o buk atraukam tuku pa lanlan wakeima ma ndui ta mbolŋge man Sunjo mbarinŋamba nu tuku nyu te-duŋga minna.

⁵ Lot nane Abram ndon minnaig ta nu mata agan ndende sipsip makau baibai sunŋomba nŋak minna. ⁶ Nale ar ta aganmor sunŋomba nŋak tukunu nale ma ta tuma minam kumuŋ kuga. ⁷ Ta tuku Abram tuku aganmor kulat tanjo nane Lot tuku aganmor kulat tanjo ndon munŋu gubra nŋak minnaig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal Peris mbal nane ma ta mbolŋge minnaig tuku.

⁸ Kile Abram nu ndek Lot sana: Ne sile ndare ndui ta ndo. Ta tuku sile nŋamukŋe munŋu gubra nŋak mine ndakupe. Sile tuku piro tanjo mata nane munŋu gubra nŋak mine ndakuwaig. ⁹ Ma te sunŋokanu. Ne nanje kilke inum

kanjermba madiwa le sile purkupe. Ne ma ande mbol kaye ndeta ye ma ande mbol ka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Lot nu mambilmba Yordan kule kumamnge ma gutoj ta kanjerna. Ma ta kule sungomba njak kumba ka Soar tumbranngge tinjina. Ait ta mbolngge Sunjo nu Sodom le Gomora njaigo sili ndakina. Ma ta mayenu ndo Sunjo tuku piro Isip mbal tuku kilke tanaj. ¹¹ Ta tuku Lot nu ma ta mayenu ndo nja Yordan ma gutoj ta njakmba madimba te-suluna. Tanjamba nu Abram kusremba ki prote kumam ma ta mbolngge ka minna le nale yimyam minnaik.

¹² Abram nu Kanan kilke mbolngge minna le Lot nu Yordan ma gutoj ta kumba ka tanje minyokina sulumba nuje baibai Sodom tumbran patumba patike likina sulumba nu tanje minna.

¹³ Sodom mbal nane une manjau sunjomba kumba Sunjo tuku minje njurmba minnaig.

Sunjonje Abram Kanan kilke njakmba tuna

¹⁴ Lot nu Abram kusrena le Sunjo nu Abram sana: Ne tinja mambilmba ma tugu njakmba kanjerka. ¹⁵ Ma njakmba ne kanjerkate ta ne nanje ndare njakmba ndonj sertingi le tane tuku kilke minmba minamngat. ¹⁶ Yenje ki le ne tuku ndare tugeka ne tuku mbuj burnu kumuñ kuga prowamngai. Kilke mbolngge tub tub tanaj burnu kumuñ kuga. ¹⁷ Kile ne tinja kilke tuku kuennu kilke tuku sunjonu njakmba lika kanjerka. Ye kilke ta njakmba ne tanmbimngit nja Abram sana.

¹⁸ Tanjakina le Abram nu nuje baibai sambrinimbamba ma ta kusremba kumba ka Hebron tumbranngge Mamre tuku ail sugo tugum tanje minyokina. Minyokina sulumba Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

14

Abram nu gabat sugo afu ndonj kame bunaig

¹ Mara ande Babilonia tuku gabat sunjo Amrafel, Elasar tuku gabat sunjo Ariok, Elam tuku gabat sunjo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunjo Tidal nane bailka ta ² gabat sugo 5 ndonj kame bunaig. Gabat sugo 5 ta Sodom tuku gabat sunjo Bera, Gomora tuku gabat sunjo Birsar, Atma tuku gabat sunjo Sinab, Seboim tuku gabat sunjo Semeber, Bela tuku gabat sunjo turmba. Bela tumbran tuku nyu ande Soar nginaig.

³ Gabat sugo 5 ta ulendika pasa katnaig sulumba Sidim tuku ma gutoj ta kinaig. Ma ta kile Yu Kagli Nayo tanje te-suluna. ⁴ Kedorlaomer nu yar 12 gabat sugo 5 ta kulatkina le nane ta tuku ndagariningina le yar 13 mbolngge nane nu ndonj kame bunaig.

⁵ Yar 14 mbolngge Kedorlaomer nuje gulab kame gabat sugo kerj ta ndonj nane nanjine kame mbal kile-manjurka kinaig ka tumbran afu ndonj kame bunaig. Asterot-Karnaim tumbranngge Kedorlaomer nu Refaim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Ham tumbranngge nu Susim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Kiriatim tuku ma gutoj tanje nu Emim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina. ⁶ Tanjamba nu manj kina ka Edom ma binj tanje nu Hor mbal ndonj kame bumba nane yokerkina le nane sili-silinaig le nu nane dubika kina ka Elparan tumbran ma baknu ta makembinje lukina.

⁷Lukina sulumba kumba ka Enmispat tumbranꝑ pronaig. (Tumbranꝑ ta kile nyunu Kades ngade). Tumbranꝑ tanꝑe nane Amalek mbal Amor mbal ndoꝝ kame bunaig sulumba nane tuku kilke ta yaike likinaig. Amor mbal nane Hasason-Tamar tumbranꝑnge minnaig tuku.

⁸Ait ta mbolnꝑe Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Bela tumbranꝑ 5 ta tuku gabat sugo nane nanꝑine kame mbal ndoꝝ Sidim tuku ma gutonꝑ ta kinaig sulumba tanꝑe nane kame tuku kuaneka minnaig. ⁹Elam tuku gabat sunꝑo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunꝑo Tidal, Babilonia tuku gabat sunꝑo Amrafel, Elasar tuku gabat sunꝑo Ariok nane mata kame tuku kuaneka minnaig. Gabat sugo bailka ta nane gabat sugo 5 ta ndoꝝ kame buwam bafunaig.

¹⁰Sidim tuku gutonꝑ ta nane buk ndame dabuk dabuk kolta suk ta sota burok sunꝑomba sarke likinaig. Kile kame sanꝑri tingina le Sodom tuku gabat sunꝑo Gomora tuku gabat sunꝑo nale kuru-kuruka nakile kame mbal ndoꝝ kua ka barinꝑa burok ta sinam kinaig le gabat sugo keꝝ ta nane kame kuasmbi afu ndoꝝ kua ka ma tabenu ta poꝝga kinaig. ¹¹Taꝝanaig le gabat sugo bailka ta nane Sodom le Gomora tuku aganꝑ ndende, nyamaganꝑ, tanꝑo pino turmba yomba kilmba kinaig. ¹²Abram nzamu nuꝑe Lot nu Sodomnꝑe minna le nane nu tumba nu tuku aganꝑ ndende turmba kilmba kinaig.

¹³Taꝝanaig le tanꝑo ande nu wam ta kanꝑermba kua ka Abram sota kina sulumba Abram kila sana. (Abram nu Mamre tuku ail tugum tanꝑe minna. Mamre nu Amor tanꝑo ande. Nu nuꝑe mambo kat nuꝑe ndoꝝ nane keꝝ ta Abram tuku gulab kat nuꝑe minnaig. Mambo ar ta nyu nakile Eskol le Aner). ¹⁴Nane Abram tuku nzamu nuꝑe tumba kinaig ta tanꝑo tanꝑe wam kubeu tuna le Abram nu ismba nuꝑe kuasmbi kame tanꝑo 318 ta nꝑakmba kile-manꝑurkina sulumba nane ndoꝝ gabat sugo bailka ta dubika Dan tumbranꝑ kinaig. ¹⁵Furir ngamuna le nu nuꝑe kuasmbi ta kilmba walna sulumba gabat sugo bailka ta ndoꝝ kame bumba nane kile-ibenꝑka yokerkinaig le nane sili-silinaig le nane dubika kinaig ka Hoba tumbranꝑ pronaig. Hoba tumbranꝑ ta Damaskus tumbranꝑ patumba minna. ¹⁶Nu Sodom le Gomora tuku gabis aganꝑ ndende nꝑakmba ta kile-luka kilmba nzamu nuꝑe Lot turmba tumba Lot tuku aganꝑ ndende tanꝑo pino nꝑakmba turmba kilmba luka kinaig. ¹⁷Abram nu gabat sugo bailka ta ndoꝝ kame bumba nane kile-ibenꝑkina sulumba luka prona le Sodom tuku gabat sunꝑo ta Abram sota kina ka Zawwe ma gutonꝑ tanꝑe Abram te-silikina. (Ma gutonꝑ ta tuku nyu ande Gabat Sugo tuku Gutonꝑ ngade).

Melkisedek nu Abram nyaro tuna

¹⁸Salem tuku gabat Melkisedek nu Kuate o mbolok tuku pris minna. Nu bret greꝑ kule kilmba Abram tugum kumba ¹⁹nyaro pasa tuna sulumba sakina: Kuate nu o mbolok. Nuꝑe samba kilke kile-mayokkina. Nuꝑe ne nyaro pasa tinwa. ²⁰Kuate nu o mbolok. Sine nu tuku nyu te-dunꝑube. Nuꝑe ne sinzaꝝnat le nanꝑe nꝑgueu mbal nꝑakmba kile-ibenꝑkat nꝑgina.

Taꝝakina le Abram nu gabis aganꝑ ndende nꝑakmba kilna ta manꝑur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ²¹Taꝝana le Sodom tuku gabat sunꝑonꝑe ndek Abram sana: Tanꝑo pino nꝑakmba yiꝑe kili le gabis aganꝑ ndende nꝑakmba ne kila nꝑgina le ²²Abram ndek Sodom tuku gabat sunꝑo ta sana: Kuate Sunꝑo nu o mbolok. Nuꝑe samba kilke kile-mayokkina le ye kile Sunꝑo tuku nyu mbolnꝑe pasa sanꝑri pilewet. ²³Ne nꝑgumneꝝga sakikat: Yeꝑe Abram aganꝑ ndende sunꝑomba tuwen le kile nu aganꝑ ndende sunꝑomba nꝑak minit nꝑa sakikat tukunu ye ne tuku aganꝑ inum te nda. Muli fonꝑonꝑ afu ko kuꝑe nꝑgaro

tuku muli ande mata ye te nda. ²⁴ Ye mbulit. Ye aganj ndende afu kile nda. Ye tuku kuasmbinje nyamaganj afu kilmba nyinaig ta maye. Ye tuku gulab kame Aner Eskol Mamre nane ndo aganj ndende afu ninja nga sana.

15

Kuate nu Abram ndonj wamdus ulendinaik

¹ Mara ande Abram nu kinjatanu suk Sunjonje wika sana: Abram, ne kuru kuru ndaka. Ye ne tuku kandim tanjan ne kulatka minet. Ne lafu mayenu sunjokanu tamngat ngina. ² Tanjakina le Abram nu ndek sana: O Kuate Sunjo, ye kinjo kugatok minet. Ye kumi le Damaskusnu tanjo Elieser nunje ye tuku aganj ndende kilamngat. Ta tuku ne ame aganj mayenu ye samngat? ³ Ne ye tuku ndare tumunu ande ndasina tukunu ye tuku kukul tanjo nunje ye tuku aganj ndende kilamngat ngina.

⁴ Tanjakina le Sunjo nu pasa lafumba sana: Kuga. Kukul tanjo naje Elieser nu ne tuku aganj ndende kile nda. Naje kinjo ndinok ta nunje ne tuku aganj ndende kilamngat ngina. ⁵ Tanjakina sulumba nu Abram tumba kilim kumba sana: Ai ambe. Samba mbol ambe tandeka mambilmba mbai kanjerka. Ne njakmba burkam kumuñ e? Ngumneña ne tuku ndare mbolnje mbuñ gudommba mayok kanjaig. Samba mbolnje mbai minig tanjan burnu kumuñ kuga ngina. ⁶ Tanjakina le Abram nu Sunjo tuku pasa ta ismba nu tuku sanjri tomba tinjina le Sunjo nu tuku ngamunjal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu Abram sana: Ye Sunjo. Ye ne Babilonia mbal tuku kilke Ur tumbranje ye ne mindenumba te prowen. Kilke te ne sernam tuku nga ye tanjawan ngina le ⁸ Abram ndek lafumba sakina: O Kuate Sunjo, ye kilke te miro minam tuku sayate ta ye ndanjmba pasa ta son pasa nga kila pili e ngina le ⁹ Kuate nu ndek sana: Aganjmor afu kilmba ye tugum te prowa. Makau panjarnu ande, meme panjarnu ande, sipsip pailnu ande njakmba yar kenmba njak, gami ande, sar umanj kitek ande turmba kilmba ye tugum te prowa ngina le ¹⁰ Abram nu pasa ta kumumba aganjmor ta kilmba nu tugum prona sulumba aganjmor ta ngamunje fetke lika inumnu ndinamnje inumnu najnamnje patike likina sulumba umanj armba ta fet ndakina. ¹¹ Tanjana le wir afu ndem ta kilam tuku fumba ndekinaig le Abram nu ndem ta njgakka nane yokerke likina.

¹² Ki ka butungina le Abram nu kinymba ma make sunjo kanjermba ngamunjal pitina le nu kuru kuru sunjo tina. ¹³ Tanjamba minna le Sunjo nu Abram sana: Ye sinja sanet. Ne tuku mbuñ kilke te kusremba kilke kise mbolnje rawe tanjo minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piro karenju ninjuwaig le piroka nane ait kuen njayo yar 400 nane sanzalnu minamnjag. ¹⁴ Ait ta kugawa le ye kilke ta mbolok mbal lafumba piti ninji le naje mbuñ kame kusrekuwaig le aganj ndende sunjomba njak tinja ma ta kusrewamnjag. ¹⁵ Nenge ndo mine mayemba ma ma saibo pilmba kuma le ngunungaj. ¹⁶ Amor mbal kilke te mbolnje minig ta nangine mbar sugo ke likade ta kumuñjuwaig le naje ndare pulumba kinit ta ka baillkanu mbolnje manj luka te prowamnjag nga Abram sana.

¹⁷ Tanjakina le ki butungina furirna le waim ande pa guwa njak sati ande turmba mayok kinaik sulumba aganjmor ndemnu Abrahamnje fetka patikina ta ngamuk ngamuk kinaik. ¹⁸ Tanjanaik le Sunjo nu Abram ndonj wamdus ulendika sinja son pasa Abram sana: Ne tuku ndare ye kilke te

serningamngit. Isip tuku kule sungo kumamnge kumba ka kule sungo Yufretis kumamnge tingate kilke ta njakmba tane sertingamngit. ¹⁹⁻²¹ Ken mbal Kenis mbal Kadmon mbal Hit mbal Peris mbal Refaim mbal Amor mbal Kanan mbal Girkas mbal Yebus mbal nane tuku kilke ta njakmba tane sertingamngit nga Abram sana.

16

Sarai tuku piro pino Hagarngje kiyo te-pilna

¹⁻² Sarai nu Abram tuku kiyo ande te-pile ndakina sulumba nu tanjo nuje sana: Sungo nu kiyo ande ndasina tukunu ne ye tuku piro pino ndon minap le nu kiyo ande te-pilwa le yije kiyonu tamngit ngina. (Sarai tuku piro pino ta nyunu Hagar. Hagar nu Isipnu).

Abram nu Sarai ndon wamdus ulendinaik sulumba ³ Sarai nu nuje piro pino ta tumba Abram pinonu tuna. Ait ta mbolngje Abram buk yar 10 Kanan kilke mbolngje minna.

⁴ Abram nu Hagar tumba nu ndon minnaik sulumba Hagar nu kiyo konna ta kamusmba nu Sarai ake aganj tananj nga talana. ⁵ Tanjana le nu ndek Abram sana: Hagarngje ye talayate ta naje mbar. Ye yije piro pino ne tinnen ta nu kile fungulok minmba nu ye talayate. Sunngonge ndo nu sile pilesikuwa nga tanjo nuje sana. ⁶ Tanjakina le nu ndek Sarai sana: Pino ta ne tuku piro pino ndo. Ne ame wam nu mbol kam ndeta ka ngina. Tanjakina le Sarai nu Hagar sawe lika katna le kua ka nu kusrena.

⁷ Hagar nu Sarai kusremba Sur kambim tuku ndin dubimba kina ka ma baknu mbolngje kule burok tugum tanje minna le Sungo tuku Enjel nu tugum prona sulumba ⁸ nu kusnana: Hagar, Sarai tuku piro pino, ne aningje prowat sulumba animbi kanjat e ngina le nu ndek enjel ta sana: Ye yije piro gabat Sarai tuku kuru-kuruka kua ka tembi prowit ngina le ⁹ Sungo tuku Enjel nu sana: Ne luka naje piro gabat sota kumba naje ngamu ngal te-ibenmba Sarai kumnemngje mina. ¹⁰ Yenge ki le ne tuku ndare tugeka kuasmbi sunjokanu mayok kanjat. Burnu kumu ng kuga ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba Sungo tuku Enjel manj lato sana: Ne kiyo te-palmbimngat. Sungo nu ne tuku malmbi ta isna tukunu ne kiyo ta nyunu Ismael* nga. ¹² Nu donki nguikok tananj minmba nu tanjo pino njakmba tuku ngueu minamngat. Nu nuje ndare tuma ndon mata nu mine nda. Nu kasomngje minamngat ngina. ¹³ Tanjaka sana le Hagar nu nuje wamdusmbi sakina: i ... Ye Kuate kanjerit ta ye kume ndakit ngina.

Sungo nu Hagar ndon pasatina le Hagar nu sakina: O Kuate, ne tuku am mbolngje aganj ndende njakmba mayokngje minit ngina. ¹⁴ Ta tuku nane kule burok ta nyunu "Sungo abo tugu njak nu ye kanjeryate" ngade. Kule burok ta Kades tumbran Bered tumbran ngamu-ngamu ngje minit.

¹⁵ Abram Hagar fungul te-tuna ta kile nu kiyo te-pilna le Abram nu kiyo ta nyunu Ismael ngina. ¹⁶ Abram nu yar 86 njak minna le Hagar nu kiyo ta te-pilna.

17

Kuate nu ngaro pikam tuku manjau te-mayokna

* **16:11:** Ismael nyu ta tugunu: Kuate nu isna

¹ Abram nu yar 99 ñak minna le Sunjo nu Abram tugum promba sana: Ye Kuate Sangri Nayo. Ye ne sanet. Ne ye tuku minje dubimba manjau purfen nu ndo ñak mina. ² Ye ne ndonj wamdus ulendika sinja son pasa pilet ta dubimba kumuwanjgit. Yenje ki le ne tuku ndare tugeka tanjo pino sunjomba mayok kanjaig ñgina.

³ Tanjakina le Abram ndek truk kina le Kuate nu manj lato sana: ⁴ Ne isa. Ye tuku sinja son pasa ne mbolnje minit tukunu ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁵ Ta tuku ne tuku nyu Abram kuga. Ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun minamngat tukunu ye ne tuku nyu kitek Abraham pili le minamngat. ⁶ Yenje ki le ne tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjomba mayok kanjaig. Afu gabat sugo mayok kanjaig. ⁷ Ye ne ndonj ne tuku ndare kame ndonj wamdus ulendika sinja son pasa te pilet ta kugawe nda. Ye sinja kumuwanjgit. Ye ne tuku Mbara, ne tuku ndare pulumba tuturmba kanjat ta tuku turmba Mbara minmba minamngit. ⁸ Ne kilke te tuku tuguk tanjo kuga ta ye kilke te nduiye nanje ndare kame ta ndonj tane sertingamngit. Kanan kilke ñakmba te tane tuku kilke minmba minamngat. Kugawe nda. Ye sinja tane tuku Mbara minmba minamngit ñgina.

⁹ Kuate nu manj lato Abraham sana: Ye sinja son pasa te sanet. Nanje ndare puluka tuturmba kuwaig ta tane pasa saket te ismba kumumba dubiwap. ¹⁰ Ye ne ndonj nanje ndare kame ndonj wamdus ulendika pasa dubimba kumuwanjgit ta tenenmba. Tane tanjo kinjo kame ñakmba tuku ngaro pikap sulumba ¹¹ ye tane ndonj pasa katet te gilai ndanngap. ¹² Tane kinjo kile-patikap sulumba mara 8 kugawaig le nane tuku ngaro pikap. Tanjine piro tanjo tuku kinjo kame tane kasomok tanjo piyamba kile-likinaig ta ñakmba tuku ngaro pikap. Tanjamba minmba minap le ¹³ ye tane ñakmba ndonj wamdus ulendika minmba minamngit. Ta tuku nane ñakmba tuku ngaro pikap le tanjine ngarosu mbolnje nzilal ta minwaig. ¹⁴ Tanjo ande ngarosu nzilal ta kugatok ta nu tane ñgamuknje mine nda. Nu ye ndonj wamdus ulendikam tuku wam ta purmba pitaite nga sakina.

¹⁵ Kuate nu manj Abraham sana: Ye kile piyo nanje Sarai tuku sanet. Ne kile nyunu Sarai ndanja. Kile nyunu kitek Sara nga. ¹⁶ Yenje nu nyaro tuwi le nu ne ndonj kinjo ande te-palmbimngai. Tanjamba nu tanjo kuasmbi sunjomba gabat sugo afu turmba tuku ina nanjine minamngat ñgina.

¹⁷ Tanjakina le Abraham nu truk ka nzumilka wamdusmbi sakina: Yoi. Ye buk saibo pilmba yar 100 ñak minet ta ndanmba ye kinjo tam tuku sakate? Sara mata buk saibo pilmba yar 90 ñak minit tukunu nu mata kinjo te-palmbim kumuñ kuga nga idusna. ¹⁸ Tanjamba idusna sulumba Abraham nu Kuate sana: Ne ye tuku kinjo Ismael ndo kulatka le nu maye minwa ñgina kande ¹⁹ Kuate ndek Abraham sana: Kuga. Piyo nanje Sara nu ne tuku kinjo ndinok te-palmbimngat ta ne kinjo ta nyunu Isak nga. Ye kinjo ta tuku ndare ñakmba ndonj wamdus ulendika yinje sinja son pasa kumumba dubimba minmba minamngit. Kugawe nda. ²⁰ Ne Ismael tuku sayat ta ye mata isit. Yenje nu nyaro tuwi le nu tuku ndare tugekuwaig sulumba nu tuku ndare mbolnje gabat sugo 12 mayok kanjaig. Nu tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjo mayok kanjat. ²¹ Ye Ismael tuku tanjawanngit ta ye Isak ndonj wamdus ulendika yinje pasa kumumba minmba minamngit. Yar ande si ait tenen prowa le Sara nu kinjo ta te-palmbimngat ñgina. ²² Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndonj pasate denjpurmba nu kusremba kina.

²³ Kile Abraham nu Kuate tuku miŋge dubimba ki ait ndui ta mbolŋge kiŋo nuŋe Ismael tuku ŋgaro pikna sulumba nu tuku wande tuma mbal nu tanŋo ndametinŋbi piyamba kile-likinaig ta ŋakmba tuku ŋgaro pike likina. ²⁴⁻²⁵ Abraham nu yar 99 ŋak minna le kiŋo nuŋe Ismael nu yar 13 ŋak minna le nane nale tuku ŋgaro piknaig. ²⁶ Ki ait ndui ta mbolŋge ndo nane Abraham le Ismael tuku ŋgaro piknaig sulumba ²⁷ nu tuku wande tuma mbal nu tanŋo ndametinŋbi piyamba kile-likinaig ta ŋakmba tuku ŋgaro turmba pike likinaig.

18

Kuate nu maŋ Sara kiŋo te-palmbim tuku Abraham sana

¹ Mara ande ki pa tinŋina le Abraham nu Mamre tuku ail sugo tugum tanŋe nuŋe baibai kawanŋge minyok minna le Sunŋo nu tugum prona. ² Abraham nu mambimba tanŋo keŋmba kaŋgerkina sulumba tinŋa pinderka kumba ka nane tugumŋge dagol tidronŋa loka saninŋina: ³ O tanŋo sugo, mayemba prowaig. Tane ye liyumba ndakape. Tane tenŋe mabtumba isukusmba kape. ⁴ Tenŋe minap le nane kule fudinŋ tumba prowaig le kupe minyanŋa ail kumnem tenŋe minyoka mabtap. ⁵ Mabta minap le ye nyamaganŋbi tane turtingi le nyumba sanŋri tumba kape ŋgina. Tanŋakina le nane sakinaig: Ne sakate tanŋamba ka ŋginaig.

⁶ Tanŋakinaig le Abraham nu pitik ndo nuŋe baibai sinam kina sulumba Sara sana: Pitik ndo plaua mayenu inum kunya sulumba waimbi pipmba bret fonŋon pasoka ŋgina. ⁷ Tanŋakina sulumba Abraham nu pinderka nuŋe makau fonde tugum promba fatnu kitek butuknu kuya ŋak ande madimba tumba nuŋe piro tanŋo tuna le nuŋge pre pre balemba kuapikina. ⁸ Tanŋana le Abraham nu makau fatnu kuapikina ta tumba bata le amo turmba kilmba nane tugumŋge patikina le nane kilmba nyumba minnaig.

Nane isukusmba minnaig le Abraham nu nane tugum tanŋe ail kumnemŋge nane tairnŋa tinŋ minna le ⁹ nane nu kusnanaig: Piyo nanŋe Sara nu aninŋe minit ŋginaig le nu ndek sakina: Nu baibai sinam tenŋe minit ŋgina le ¹⁰ tanŋo inum tanŋe ndek nu sana: Yar ande si piyo nanŋe Sara nu kiŋo tuwa le ye sinŋka luka prowamŋgit ŋgina. Tanŋakina le Sara nu nu ŋgumnemŋge baibai malanŋa tugum tanŋe pasa ta kagmanŋa ismba tinŋ minna.

¹¹ Abraham nale Sara ndonŋ buk saibo patika yar gudommba kinaig le Sara nu kiŋo te-palmbim kumuŋ kuga tukunu ¹² nu wamdusmbi nzumilka sakina: Ye buk saibo pilen. Yinŋe gabat mata saibo pilna. Ye ndanŋdanŋamba tuma kinymba kamusi ŋga idusna. ¹³ Tanŋamba idusna le Sunŋo nu Abraham sana: Ndanŋam tuku Sara nu nzumilka sakat: Ye buk saibo pilen ta ndanŋamba ye kiŋo tamŋgit ŋga sakat. ¹⁴ Ye Sunŋo. Ne iduste ye wam ta kam kumuŋ kuga ŋga ne iduste e? Kuga. Ye wam ŋakmba kam kumuŋ. Ye buk sakit. Yar ande si ait tenŋen mbolŋge Sara nu kiŋo tuwa le ye luka prowamŋgit ŋgina. ¹⁵ Tanŋakina le Sara nu yabuka sakina: Ye nzumil ndakit ŋgina le nu ndek nu sana: Kuga. Ne sinŋka ne nzumilkat ŋgina.

Kuate nu Sodom le Gomora tumbraŋ kile-ŋgisikam sakina

¹⁶ Kile tanŋo keŋ ta tinŋa Sodom tumbraŋ tumail tumba kinaig le Abraham nu nane mindeka ndinŋge mbilinŋgam bafuna le ¹⁷ Sunŋo nu wamdusmbi sakina: Ye manŋau kam bafuwet te ye Abraham yabuwe nda. Kuga. ¹⁸ ŋgumnemŋga Abraham tuku ndare mbolŋge tanŋo kuasmbi sunŋo sanŋri ŋak

mayok kanjag. Nu mbolŋe kilke tugu ŋakmba mbolŋe ye wam mayenu kamŋgit. ¹⁹ Ye nu madiwen le nu nuŋe kiŋo kame nuŋe wa kat nuŋe ye tuku manjau tumninguwa le nane manjau purferŋu tinreknu ŋak minamŋgaig. Tanjawa le ye nu mbolŋe siŋka pasa sawen ta kumumba tambimŋgit ŋa idusna. ²⁰ Tanjamba idusmba nu Abraham sana: Sodom Gomora nale une manjau sugokanu ŋak. Nale tuku une manjau ta tanjo pino ŋakmba nanjine nanjine sakade le iset. ²¹ Nane sakade ta kumumba une ta minit e ta ye kumba katesewamŋgit ŋgina.

²² Tanjakina le tanjo ar ta Sodom tumail tumba kinaik le Sunjo nu Abraham ndon minna le ²³ nu ndek Sunjo kusnana: Ne tanjo tinreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? ²⁴ Tumbran tanje tanjo tinreknu 50 minwaig ndeta ne tumbran ta te-ŋgisiwamŋgat e ko nanenu ŋa mapewamŋgat? ²⁵ Ne nane tinreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? Ne tanjawa kumuŋ kuga. Ne tanjo ŋakmba kulatka kumumbi pilengate tuku. Ne manjau mayenu ndo kate tuku ŋgina le ²⁶ Sunjo nu lafumba sana: Ye Sodom tanjo tinreknu burka ka 50 ta ye nanenu ŋa ŋakmba mapenunŋgit ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu manj lato sana: O Sunjo, ye manj ne kusnani le ne ye tuku ndagari ndanuwa. Ye ake tanjo ndo. Ne ye tuku ise ndaka. ²⁸ Ne tanjo tinreknu burka ka 50 kuga 5 den ndeta ne tumbran ta te-ŋgisiwamŋgat e ŋgina le Sunjo nu sana: Tanjo tinreknu 45 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

²⁹ Kile Abraham nu manj lato Sunjo kusnana: Ata. Tanjo tinreknu 40 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndanjamŋgat ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Nane 40 ndo nziŋge minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³⁰ Tanjaka sana le Abraham nu manj kusnana: O Sunjo, ye manj lato kusnanamŋgit ta ne ye tuku ndagari ndanuwa. Tanjo tinreknu 30 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndanjamŋgat ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Ye nane 30 ndo kanjerkumba ta ye tumbran ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³¹ Kile Abraham manj lato nu kusnana: O Sunjo, ye gabat kuilŋa ne ndon pasatet. Tanjo tinreknu 20 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndanjamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 20 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³² Tanjakina le Abraham nu manj lato kusnana: O Sunjo, ye pasa ndindo te ndo sani le ne ye ndon gubra ndata. Tanjo tinreknu 10 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndanjamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 10 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisiwe nda ŋgina. ³³ Tanjakina sulumba Sunjo nu Abraham ndon pasate denjpumba nu kusremba kina le Abraham nu luka nuŋe tumbran kina.

19

Sodom tuku une manjau

¹ Furirna le eŋel ar ta Sodom pronaiik. Lot nu Sodom tumbran fonde malaŋga tugum tanje minyok minna sulumba nu nale kanjerka tinja kumba ka nale tugumŋge loka sakina: ² O tanjo sugo, mayemba prowaik. Tale kupe minyanja ye tuku wande mbolŋe kinymba indole mafewa le manj kape ŋgina le nale ndek Lot sanaik: Kuga. Sile tumbran ŋgamu mayok sinje kinyamŋgik ŋginaik kande ³ Lot nu nale sangrimba sarsarnikmba nu tuku wande mbol kuwaik ŋga sanikina le nale tinja nu dubimba nu tuku wande mbol kinaig. Tanjamba Lot nu nuŋe piro mbal saninŋgina le nane nale tuku

pagunaig sulumba bret yis kugatok pasokinaig le nu nyamaganj ta kilmba nale nikina le nyinaik.

⁴ Isukuse denjpurmba nale kinyam bafunaik le Sodom tumbranj tanjo kinjo kame ta njakmba pro Lot tuku wande kornaig sulumba ⁵ wi kuenka nu sanaig: Tanjo ar furirat le ne sota prowaik ta nale aninje minik? Ne nale kilemayokka le sine nale ndonj karbe nginaig.

⁶ Tanjakinaig le Lot nu nane sota kilim kina sulumba malanja tukulmba saningina: ⁷ Tira kame, tane manau njayonu te nale mbolnje ndakap. ⁸ Ye tuku kulim ar minik te nale tanjo ande ndonj kinye ndakinaik. Ye nale kilemayokka tane tinji le tane ame manau kam ndeta nale mbolnje kap. Tanjo ar te mbolnje manau njayonu ande ndakap. Nale ye tuku gulab prowaik le ye nale kulatket ngina. ⁹ Tanjakina le nane Lot sanaig: Ne kua kaye. Ne tumbranj tuguk tanjo kuga. Ne ndanjam saka singine manau te kusrewam tuku peusingit? Kua kaye. Kuga ta sine ne mata tumba njayo silinamngig nginaig. Tanjakinaig sulumba nane Lot mbiti-mbitimba malanja sambriwam bafunaig le ¹⁰ tanjo ar tanje malanja talka wai sirmba Lot didikinaik le sinam kina le nale malanja tukulnaik. ¹¹ Tukulnaik sulumba nale tanjo kinjo kame malanja tugumnje minnaig ta njakmba am tukulninge likinaig le nane malanja te-sili ndakinaig.

Lot nane Sodom kusrenaig

¹² Kile nale ndek Lot sanaik: Nanje ndare afu minig e? Nanje mbiyel, nanje kinjo, nanje kulim afu turmba minig kande kilmba tumbranj te kusremba kua kape. ¹³ Sile tumbranj te te-ngisiwamngik. Tumbranj te tuku tanjo pino nane tuku une manau sunjokina le tanjo pino nane nanjine nanjine sakade le Sunjo nu isna. Ta tuku Sunjo nu sile tumbranj te te-ngisiwam tuku kukulsikina le prowik nginaik. ¹⁴ Tanjakinaik le Lot nu tinja kumba tanjo armba nu tuku kulim kat nuje kilam tuku madinikina ta sanikina: Tale tinjap le sine tumbranj te kile ndo kusremba kua kab. Sunjo nu tumbranj te te-ngisiwamngat ngina kande nale nu usre pasa sakate nga idusmba nale numbik ri ndanaik.

¹⁵ Mafena le Sunjo tuku enjel ar ta nale sanjri mbakmba Lot sanaik: Ne tinja piyo nanje, nanje kulim ar ta kilmba kile ndo tinja pitik kua kape. Kuga ta tumbranj te tuku une njayonu lafunu ne turmba ngisinungat nginaik.

¹⁶ Tanjakinaik le Lot nu wam nzumbilenga gitmba minna ta Sunjo nu Lot sinana le tanjo ar ta Lot le piyo nuje, kulim ar ta nane wainu kilmba kumba tumbranj tuku fonde kilimnje patikinaik. ¹⁷ Nane kilimnje patikumba enjel inum ta nane saningina: Kua ka kape sulumba mbilka ngumnem mambil ndawap. Ma gutonj tenje mabte ndakap. Kua ka ka tabe si pongap. Tane ngisikubekaig ngina le ¹⁸ Lot nu lafumba sakina: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. ¹⁹ Tale buk ye tuku sinatikina le ye mbolnje manau mayenu kaik. Tabe si masken njayo tukunu ye tabe mbol ambe kua ka kambim fuguwet. Kumba mini le ndinje pa ta ye tuwa le kumba ngisinungit. ²⁰ Ta tuku tale man ye mbolnje manau mayenu kap. Tumbranj patuk si kanjerap. Si fudinjo. Maye ndeta ye sinje ka mini sulumba kumba ngisike nda ngina le ²¹ nu lafumba sana: Ta maye. Ne sakat tanjawamngit. Ye tumbranj si te-ngisiwe nda. ²² Ne paterj kua ka tumbranj si kaye. Ye ne tairngamngit. Ne kumba si prowa le ye ma tugu te te-ngisiwamngit ngina.

Lot nu tumbran̄ ta fudin̄ndo ngina tukunu nane tumbran̄ ta nyunu Soar* nginaig.

Kuate nu Sodom Gomora kile-ngisikina

²³ Ki mbol kina le Lot nu Soar prona le ²⁴ Sun̄go nu ndame pa soj̄ njak sawe piyanu sukmba Sodom Gomora tuku ma tugu njakmba kumun̄ge likina. ²⁵ Tumbran̄ ar ta tuku ma gutoj̄ ta tan̄go pino agar̄ njakmba kilke mbol̄nge prowe likinaig ta njakmba usarke sulunaig. ²⁶ Tan̄janaig le Lot piyo nuñe mbilka ngum̄nem mambilna kande nuñe ngarusu ta sol kuilka karen̄ga makek suk tin̄ minna.

²⁷ Mafena le Abraham nu maratukuk tin̄ga kina ka Sun̄go ndon̄ pasata minnaik ma ta tugum prona sulumba ²⁸ mambilmba Sodom Gomora tuku ma gutoj̄ kilke njakmba kan̄gerkina ta pa guwa sun̄go tafil njak tin̄ga minna le kan̄gerna.

²⁹ Kuate nu ma gutoj̄ ta te-ngisiwam bafuna sulumba nu Abraham idusmba Lot kukulna le nu tin̄ga ma kise kina. Tan̄jana le nu Lot buk minna tumbran̄ ta njakmba kile-ngisike suluna.

Lot tuku kulim ar ta kiñjo kile-patikinaik

³⁰ Lot nu Soar tumbran̄nge minam tuku kuru-kuruka nuñe kulim ar ta kilmba tumbran̄ ta kusremba tabe pon̄ga kinaig ka ndame burok ande kan̄germba sinam tan̄ge minnaig.

³¹ Tan̄jamba tan̄ge minnaig sulumba kulim mulum ta mambo nuñe sana: Mam buk saibo pilna. Kilke te mbol̄nge tan̄go ande sile kilam tuku mine ndakate. ³² Ta tuku ne isa. Sile mam grep kule tupe le nu nyumba ngin̄ngankuwa le sile nu ndon̄ kinype. Tan̄ape sulumba sile kiñjo kile-patikupe ngina. ³³ Tan̄jamba furirna le nale mam nakile grep kule tunaik le nu nyumba ngin̄ngankina. Ngin̄-ngankina le kulim nuñe mulum ta mam nuñe ndon̄ kinynaik ta mam nuñe ngin̄nganka nu wam ta katese ndana.

³⁴ Mafena le kulim mulum ta ndek mambo nuñe sana: Furir ye mam ndon̄ kinyit. Ngilain̄ge sile mañ mam grep kule tupe le nyumba ngin̄ngankuwa le ne suk mam ndon̄ kinya. Tan̄ape sulumba sile kiñjo njak minpe ngina. ³⁵ Tan̄jakina sulumba nale mam nakile mañ grep kule tunaik le nu nyumba ngin̄ngankina. Ngin̄-ngankina le mambo nuñe suk mam nuñe ndon̄ kinynaik ta mam nuñe ngin̄nganka wam ta mata katese ndana.

³⁶ Tan̄jana le Lot tuku kulim ar ta mam nakilen̄ge fun̄gul nikina le kutunaik. ³⁷ Kulim mulum ta kiñjo ande te-pilna sulumba kiñjo ta nyunu Moab ngina. Kiñjo ta nu Moab mbal tuku mbuñ nan̄gine. ³⁸ Mambo nuñe mata kiñjo ande te-pilna sulumba kiñjo ta nyunu Ben-Ami ngina. Ben-Ami nu Amon mbal tuku mbuñ nan̄gine.

20

Abraham le Abimelek

¹ Abraham nu kumba ka Negeb ma baknu mbol prona sulumba Gerar tumbran̄nge minna. Gerar nu Kades tumbran̄ Sur tumbran̄ ngamu-ngamuñge minna. ² Tan̄ge minna sulumba Abraham nu Sara nu yiñe kulim ngina le Gerar tuku gabat sun̄go Abimelek nu tan̄go afu kukulningina le nane pro Sara tumba ka Abimelek tunaig.

* 19:22: Soar nyu ta tugunu Fudin̄ndo

³ Tanjamba minmba ait ande furir ngamu Abimelek nu kinyna sulumba kinatina le Kuatenge sana: Ne isa. Ne pino te tanjo njak tina tukunu ne kumamngat ngina.

⁴ Abimelek nu Sara ndonj kinye ndakinaik tukunu nu Sunjo lafumba sana: O Sunjo, ye mbar ndawen. Ne tanjo mbar ndade ta ne balenngam kumuŋ e? ⁵ Abraham nu nuŋe ye sayina: Pino te ye tuku kulim ngina le Sara mata ye sayina: Tango te ye tuku leu ngina. Ye mbar ndawen. Ye tanjo pino njakmba am mbolnge ye manjau te ken ngina le ⁶ Kuate nu kinjambi lafumba sana: Ne tanjo pino njakmba tuku am mbolnge tanjana ta ye kila. Ta tuku ye ne nu ndonj une ndaka nga peunen le ne pino ta kire ndana. ⁷ Ne kile pino ta tumba luka ka tanjo nuŋe tawe. Tanjo ta nu tuan tanjo ande. Nu ne tuku yabanjwa le ne kume nda. Ne pino ta luka nu ndatawe ta ne nanje kuasmbi ndonj tane njakmba kume likamngagaig ngina.

⁸ Mafena le maratukuk tinja Abimelek nu nuŋe piro tanjo njakmba kilemanjurka pasa njakmba Kuatenge sana le isna ta saningina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ⁹ Tanjanaig le Abimelek nu Abraham wika sana: Ne ame manjau sine mbolnge kina? Ye ame mbar ken le ne sine njakmba piti sunjo te sinngam bafute? Ne sinja manjau ta njayonu kina. ¹⁰ Ne ndanjam saka manjau tenjenmba kina ngina le ¹¹ Abraham lafumba nu sana: Ye idusen tumbraŋ te tuku tanjo nane Kuate tuku mingge kumnemngge minmba nu tuku nyu kurau ndakade tukunu nane ye tuku pino tumba ye baleyubekaig nga idusen. ¹² Pino te son ye tuku kulim. Sile mamngge kile-patikina ta sile ina yimyam le ye nu pinonu ten.* ¹³ Kuate nu ye kukulyina le ye yinje tumbraŋ tuguk kusrewen sulumba nu sawen: Ne ye mbolnge manjau mayenu kumba ma njakmba mbolnge tanjo njakmba tenjenmba saninga: Tanjo te ye tuku leu nga saka ngen.

Abraham nu tanjamba Abimelek sana le ¹⁴ nu kina ka Sara tumba pro Abraham tuna sulumba sipsip makau piro tanjo piro pino afu turmba kilmba promba Abraham tuna sulumba ¹⁵ sana: Kilke te njakmba ye tuku ndo. Ne ma ani nzalinu minam idusmba ndeta ka tanje minyoka ngina. ¹⁶ Tanjamba nu ndek Sara sana: Ne mbar ndana. Tanjo kame ne ndonj minig ta nane katesewaig nga ye leu nanje ndametinj soŋ 100 tuwet. Ye tanjawi le ne mbar ande ke ndakina ta nane njakmba katesemba kila palmbimngagaig ngina.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek nu Abraham piyo nuŋe tina tukunu Kuate nu Abimelek tuku piyo nuŋe, piro pino kat nuŋe nane njakmba kinjo ngailningina tukunu Abraham ndek Kuate yabanja le Abimelek nale piyo nuŋe ndonj, nuŋe piro pino njakmba nane wakeikina le nane manj kinjo kile-patike likinaig.

21

Sara nu Isak te-pilna

¹ Sunjo nu sinja kasa buk Abraham sana ta nu Sara mbolnge kina le ² nu funjul njakna. Abraham nu buk saibo pilmba yar 100 njak minna le piyo nuŋe Sara nu Kuate nu ait sana ta mbolnge kinjo ta te-pilna le ³ Abraham nu kinjo ta nyunu Isak ngina.

⁴⁻⁷ Kile Sara ndek sakina: Kuatenge ye sinzanjat le ye kinjo te-pilit. Ta tuku nga ye gare-gareka nzumilket. Nane njakmba ye manjau kit ta iswaig sulumba gare-gareka nzumilkamngagaig ngina. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina:

* **20:12:** Hibru mbal tuku manjau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane mungu kilanu (2 Samuel 13 kanjerap).

Nane buk idusnaig Sara nu Abraham tuku kiŋo ande te-pile nda nga idusnaig ta ye tuku taŋgo saibo pilna le kile ye nu tuku kiŋo ande te-pilit ŋgina.

Isak nu mara 8 kusrena le ki ait ta mbolŋge Kuate nu Abraham buk sana ta kumumba nu kiŋo nuŋe tuku ŋgaro pikna.

Abraham nu Hagar nale Ismael ndoŋ pitaikina le kinaik

⁸ Kiŋo ta sunŋokina le ina nuŋeŋge nu amo ŋgailna. Ki ait ta mbolŋge Abraham nu kiŋo amo kusrena ta tuku pagumba nye sunŋokina. ⁹ Taŋana le Abraham tuku kiŋo Ismael nu Isipnu pino Hagar ndoŋ te-pilnaik ta nu Isak maim maim pasa tumba minna le Sara nu ismba ¹⁰ taŋgo nuŋe sana: Kiŋo ta Isak ndoŋ ne tuku agari ndende tuma kile nda. Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ pitaika le kasom kuwaik ŋgina le ¹¹ nu pasa ta ismba kiŋo nuŋe Ismael tuku wamdus pitina le ¹² Kuateŋge nu sana: Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ ne wamdus piti ndanuwa. Ne Sara tuku pasa ismba dubiwa. Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig. ¹³ Piro pino ta tuku kiŋo nu mata ne tuku kiŋo tukunu yeŋge ki le nu tuku ndare mbolŋge taŋgo kuasmbi sunŋo ande tugekamŋgat nga Abraham sana.

¹⁴ Taŋakina le maratukuk tiŋga Abraham nu nyamagan kilmba agari mor ŋgarombi kule kunyna ta turmba kilmba Hagar tuku kailmane mbolŋge patika kiŋo nuŋe ndoŋ kukulnikina le kinaik kumba ka Berseba tuku ma baknu mbolŋge kine promba lika minnaik. ¹⁵ Lika minnaik ma ma kule kugana le kiŋo nuŋe tumba kumba ka ail fudiŋndo ande kumnemŋge pilna le kinymba minna. ¹⁶ Kinymba minna le Hagar nu kiŋo nuŋe ta kusremba nane tui fat parsingade le kumba tiŋgate taŋamba nu kumba ka minyokina sulumba wamdusmbi sakina: Ye kiŋo kaŋgermba mini le kumwa ta ŋayo ŋgina. Taŋakina sulumba nu taŋge minyok minmba malmbika minna.

¹⁷ Kiŋo ta mata malmbika minna le Kuate nu isna le samba mbolŋge Kuate tuku Eŋel ndek Hagar wika sana: Hagar, ne ndaŋam wamdus pitinate? Ne kuru kuru ndaka. Kiŋo naŋe malmbikate ta Kuate nu o buk isat. ¹⁸ Ne tiŋga kumba ka kiŋo naŋe tumba wamdus bul sera. Yeŋge ki le nu tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi sunŋo ande mayok kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Taŋakina sulumba Kuate nu Hagar tuku am talkina le kule burok ande kaŋgerna sulumba kumba ka agari mor ŋgaro tamba kule kunyna. Kunyna sulumba kiŋo nuŋe kule ta tuna le nyina.

²⁰ Kuateŋge kiŋo ta kulatka minna le sunŋokina sulumba kumba ka Paran tuku ma baknu mbolŋge minyokumba kanzerek taŋgo minna le ²¹ ina nuŋeŋge Isipnu pino ande tumba Ismael te-tuna.

Abraham nu Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²² Ait ta mbolŋge Abimelek nuŋe kame gabat nyunu Pikol tumba Abraham tugum promba sana: Kuate tuku nyaro ne mbolŋge minit. ²³ Ta tuku ne kile Kuate tuku nyu tamba pasa saŋgri pilewa sulumba ye mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye tuku kutu mbolŋge ye tuku wa kame mbolŋge mata maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye buk ne mbolŋge maŋau mayenu ken ta kile ne suk ye mbolŋge, kilke kile ne rawe taŋgo taŋaŋ minit ta mbolŋge maŋau mayenu ndo ka ŋgina le ²⁴ Abraham ndek nu sana: Ne sakate taŋamba ye pasa saŋgri pilewet ŋgina.

²⁵ Taŋakina le Abraham nu kule burok ande Abimelek tuku piro taŋgoŋge tinaig ta tuku nu sana le ²⁶ nu ndek Abraham sana: Imaŋge kule burok ta tina ta ye gilai. Ne ye ndasayina. Kile ndo sayate le ye iset ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu kina ka sipsip makau turmba kilmba promba Abimelek tuna sulumba nale wamdus ulendinaik. ²⁸ Tanjanaik sulumba Abraham nu sipsip fat 7 kilmba yamokŋge patikina le ²⁹ Abimelek nu Abraham kusnana: Ne ndaŋam sipsip fat 7 ta yamokŋge patikat e ŋgina le ³⁰ Abraham lafumba nu sana: Yeŋge kule burok ta sarken ta ne son ŋga sulumba sipsip fat 7 te kila ŋgina. ³¹ (Nale wamdus ulendinaik tuku ma ta nane kile nyunu Berseba* ŋgade).

³² Bersebaŋge wamdus ulendika Abimelek nuŋe kame gabat Pikol ndoŋ nale luka Filistia ma mbol kinaik le ³³ Abraham nu Bersebaŋge ail ande ŋgukina sulumba Kuate Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu te-duŋgina. ³⁴ Tanjamba nu yar gudommba Filistia kilke mbolŋge minna.

22

Abraham nu Isak tumba Kuate tuku atraukam bafuna

¹ Mara ande Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagomba nu wika sana: Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ² Tanjakina le Kuate nu sana: Ne tiŋga naŋe kiŋo naŋe ndindo Isak ne nu tuku kume purte ta tumba kumba ka Moria kilke mbolŋge tabe ande ye ne tumnamŋgit ta mbolŋge ne ye tuku atrauka kiŋo ta balemba piya le ugmba usarkuwa ŋgina. ³ Tanjamba sana le Abraham nu maratukuk tiŋga kuaneka doŋki inum tumba sanjilnu mbolŋge kumiŋ depolka kusmba nuŋe piro tanjo armba kilmba atraukam tuku pa fetka ndaleka tumba Isak ndoŋ Kuate nu ma sakina ta kinaig.

⁴ Kumba minnaig le mara armba kinaig le mara keŋnu mbolŋge Abraham nu tiŋga mambilmba Kuate nu ma sakina ta maskenŋge kaŋgerna sulumba ⁵ nuŋe piro tanjo ar ta sanikina: Tale doŋki tumba teŋge minap. Ye yiŋe kiŋo ndoŋ kumba ambeŋge Kuate mbariŋmba nu tuku nyu te-duŋga maŋ luka ndekamkik ŋgina. ⁶ Tanjaka sanikmba nu pa ndale ŋak tumba Isak tuna le kurana le Abraham nu pa wagmbi bagi turmba kilmba nale kigrinŋa kinaik ⁷ kumba ka ndinŋge Isak nu mam nuŋe wika sana: Mam o ŋgina le mam nuŋe ae ŋgina le Isak nu kusnana: Sile pa wagmbi pa ndale ŋak kilkik ta Kuate atraukam tuku sipsip fat aniŋge ŋgina le ⁸ Abraham lafumba sana: Kiŋo, Kuate nuŋe atraukam tuku sipsip fat ande sile sikamŋgat ŋgina. Tanjamba saka nale maŋ kigrinŋa kinaik.

⁹ Nale Kuate nu ma sakina ta mbol pronaik sulumba Abraham nu ndame turŋaŋga pa lanjaŋ wakeimba pa ndale ŋak ta kuklimba ta mbolŋge farna sulumba kiŋo nuŋe Isak kupe wai kusmba pa farna ta mbolŋge pilna. ¹⁰ Tanjana sulumba nu nuŋe kiŋo balewam saka bagi gomba tumba wai sukakina kande ¹¹ Sunjo tuku Eŋel samba mbolŋge wika sana: Abraham, Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina le ¹² Eŋelŋge nu sana: Kiŋo tuku ŋgarosu ŋayo sili ndawa. Ne naŋe kiŋo naŋe ndindo mape ndamba balemba ye atraukam bafuwat ta ye kaŋgerit. Ne ye tuku miŋge dubite ta ye kile kila pilit ŋgina. ¹³ Tanjakina le Abraham nu mbilka mambilmba meme pailnu ande ail fudiŋndo sinamŋge naunu konka minna le kaŋgerna sulumba kumba ka meme ta Isak tuku lafuknu tumba balemba Kuate atraukina. ¹⁴ Tanjana sulumba Abraham nu ma ta nyunu “Sunjogŋge sine tursinŋit” ŋgina.

* **21:31:** Berseba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule Brok

(Kile nane tenjemba sakade: Sunjo tuku tabe mbolnje nu sine tursingit ngade).

¹⁵ Kile Sunjo tuku Enjel nu samba mbolnje Abraham wi arnu sana: ¹⁶ Ye Sunjo. Ne ye tuku minje dubimba nanje kinjo nanje balemba ye atraukam bafuwat tukunu ye yinje nyu tamba pasa sangri pilewamngit ta ne isa. Ye sinja ne mbolnje wam mayenu kamngit. ¹⁷ Yenje ne tuku ndare te-tugewi le samba mbolnje mbai minig piyalnje fulbul minig tananj sungomba mayok kanjaig. Ne tuku mbun kat nanje ngueu mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenkamjaig. ¹⁸ Tango kuasmbi njakmba nane ne tuku saka nane afu nyaro ninje likamjaig. Ne ye tuku minje ismba dubiwat ta tuku nga sanet ngina.

¹⁹ Tanjakina le Abraham nale manj luka nuje piro tango ar ta tugum pronaik sulumba nane luka Berseba tumbranj kinaig. Tanjamba Abraham nu Bersebange minmba minna.

Nahor tuku kinjo kat nuje

²⁰ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane afu Abraham tugum promba sanaig: Milka nu maib nanje Nahor tuku kinjo 8 kile-patikina. ²¹⁻²² Kinjo mulum ta nyunu Us. Nu tuku mambo kat nuje ta nyu nanjine Bus, Kemuel, Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel. Kemuel tuku kinjo nuje Aram nga Abraham sanaig.

²³ Betuel nu Rebeka te-pilna. Milka nu kinjo 8 ta Abraham maib nuje Nahor ndonj kile-patikinaik le ²⁴ Nahor nu nuje pino ande nyunu Reuma ndonj Teba, Gaham, Tahas, Maka nane kile-patikinaik.

23

Sara nu kumna

¹ Sara nu yar 127 njak minna sulumba ² Kanan kilke Hebron tumbranje nu kumna. Nu kumna le Abraham nu wamduis tatrakina le nu kumba Sara tugumnje malmbikina. ³ Malmbikina sulumba tinja piyo nuje tuku mindesinj ta kusremba Hit mbal tugum promba nane saningina: ⁴ Ye tumbranj tuguk tango kuga. Ye rawe tango minet. Tane kilke ande ye sap le ye piyawu sulumba yinje pino nguki ngina le ⁵ Hit mbal nane lafumba Abraham sanaig: ⁶ O tango sunjo, ne isa. Ne gabat sunjo tananj sine ngamuknje minit. Sine tuku ndame burok mayenu ndo ande kanjermba madiwa sulumba kumba ka piyo nanje nguka. Ne piyo nanje ngukam tuku ndame burok ande madiwa ta tango andenje ne ngailne nda nga Abraham sanaig.

⁷ Tanjakinaig le Abraham nu Hit mbal njakmba tugumnje loka saningina: ⁸⁻⁹ Tane son sakade ndeta tane Sohar tuku kinjo nuje Efron sawap le nu nuje ndame burok nyunu Makpela nuje kilke make mbolnje minit ta ye suwa le ye yinje pino ngukam tuku piyawu. Tane nu sawap le ndame burok ta tuku piyanu giganmba ta sakuwa le ye tane tuku am mbolnje piyawu sulumba mindesinj ngunu tuku ti ngina.

¹⁰ Efron nu Hit mbal tuku gabat ande minna. Nu nane njakmba ndonj tumbranj ta tuku fonde malanja tugumnje minyok minna sulumba nu sakina: ¹¹ O tango sunjo, ne isa. Kilke sakat ta ndame burok turmba ye kile nane njakmba tuku am mbolnje ne tinet. Ne piyo nanje tumba kumba ka tanje nguka ngina le nane njakmba isnaig.

¹² Kile Abraham ndek Hit mbal njakmba tugumnje lokina sulumba ¹³ Efron sana: Ye pasa ande sanamngit ta ne isa. Ye kilke ta piyawu sulumba ndametinj ne tanmbimngit. Tanjawi sulumba ye yinje pino tanje ngunungit ngina le nane

ɲakmba isnaig le ¹⁴ Efron lafumba Abraham sana: ¹⁵ O tanjo sunjo, sile mboɲge kilke te tuku piya ta sunjokanu kuga. Son 40 ndo. Ne kilke ta tumba kumba ka piyo nanje ŋguka ŋgina le ¹⁶ Abraham nu pasa ta ismba ndametin Efron sakina le Hit mbal nane ɲakmba isnaig ta nane piyade mbal ndametin pitinu kanjerde ta kumumba Efron tuna.

¹⁷ Tanjamba Abraham nu Efron tuku kilke Makpela tumbranje Mamre tugumje minna ta tina sulumba kilke ta tuku ndame burok ail ɲakmba turmba kilna le ¹⁸ Hit mbal tumbran ta tuku malanja tugumje minyok minnaig ta nane ɲakmba ismba wokinaig. ¹⁹ Tanjanaig le Abraham nu piyo nunje Sara tumba kumba ka Makpela kilke ndame burok ta sinamje pilna. (Ma ta Kanan tuku kilke mboɲge Hebron tumbran patukje minna). ²⁰ Tanjamba Hit mbal tuku kilke ta ndame burok turmba mindesin ŋgunu tuku Abraham tunaig.

24

Isak nu Rebeka tina

¹ Sunjo tuku nyaro mara mindek Abraham mboɲge minna le nu yar sunjomba kusremba saibo pilna sulumba ² nunje piro tanjo ambokok Abraham tuku aganj ndende kulatkina ta wika sana: Nanje wai tumba ye tuku fel karaukje pale.* ³ Ne samba le kilke tuku Mbara Sunjo nunje nyu tamba ne pasa sanjri pilewa sulumba Kananje yiye kiŋo tuku pino ande ndata. ⁴ Ne kumba ka yiye kilke tuguk ta mboɲge yiye ndare tugumje Isak tuku pino ande ta ŋgina le ⁵ piro tanjo tanje ndek Abraham kusnana: Pino ta nunje kuasmbi kusreka ye dubiyam mbulwa ndeta ye kiŋo nanje kukuli le nu nanje tumbran tuguk kuwa e ŋgina le ⁶ Abraham lafumba sana: Tanjamba kuga. Ne ye tuku kiŋo kukula le kilke ta mbol ndakuwa. ⁷ Samba tuku Mbara Sunjo nunje ye kukulyina le ye yiye ndare yiye tumbran tuguk yiye kilke kusreken le nunje ye siŋka son pasa sanjrinu tenenmba sayina: Ne tuku ndare ye kilke te siŋka serninjamgit nga sayina. Nunje nunje erjel kukulwa le ambonja kanjat. Ne kumba tanje yiye kiŋo tuku pino ande ta. ⁸ Pino ta ne dubinam mbulwa ndeta pasa ta ake ŋgisikuwa. Ne ye tuku kiŋo ta ndon luka kilke ta mbol ndakape nga piro tanjo nunje sana. ⁹ Tanjaka sana le piro tanjo ta nunje gabat Abraham tugum promba wai tumba Abraham tuku fel karaukje pilna sulumba Abraham pasa sakina ta kumuwanjamgit nga wokina.

¹⁰ Tanjamba piro tanjo ta nu Abraham tuku kamel 10 kilmba Abraham tuku aganj ndende magenu turmba kilna sulumba tinga Mesopotamia kilke Nahor tuku tumbran ta kina kumba ka ka ta prona. ¹¹ Prona sulumba kamel 10 ta saninŋina le nane tumbran kilimje kule burok ta tugumje mabta kinymba minnaig.

Ki butunŋina le furiram pino kame nane kule kunyam prowam bafunaig le ¹² tanjo ta yabanmba sakina: O Sunjo, yiye gabat Abraham tuku Mbara, ne kite yiye gabat Abraham idusmba ye turya. ¹³ Ye kule burok te tugumje minet le tumbran te tuku pino mbanzo kame nane kule kunyam prode. ¹⁴ Ye pino ande tenenmba sawamjamgit: Nanje waim kule ɲak ta ye sa le ye nyi nga sawamjamgit. Pino ta nu sakuwa: Ne ilmba nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamjamgit ŋguwa ndeta ye katesewamjamgit. Ne pino ta nanje

* **24:2:** Hibru mbal nane tanjamba pasa sanjri pilewanu (Mulum Pasa 47.29 kanjerap)

piro tanjo Isak tuku pino madina nga katesewamngit. Nu tanjakuwa le ne ye tuku gabat buk turat ta ye katesewamngit ngina.

¹⁵ Nu yabanmba minna le Betuel tuku kulim nyunu Rebeka nu kilke waim kuramba prona. (Rebeka mam nuje Betuel. Betuel nu Nahor le Milka tuku kinjo nakile. Nahor nu Abraham tuku maib nuje). ¹⁶ Rebeka nu ngarosu tumail pasi mayenu ndo. Nu buk tanjo ande ndonj kinye ndakina. Nu ndeka kule burok ta tugum promba waim kule kunyna sulumba manj luka mbuna. ¹⁷ Tanjana le piro tanjo ta nu pinderka nu tugum kina sulumba sana: Waim kule ta ye sa le ye kule nyi ngina le ¹⁸ nu ndek sana: O tanjo sunjo, ne ilmba nya ngina sulumba nu waim kule te-ibenmba biye njak minmba nu tuna le kule nyina.

¹⁹ Nu kule nye denjurna le Rebeka nu sana: Ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi le nane mata nyuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nu pitik ndo nuje waim kule aganjmor kule nyade tuku nza ta sinamnge kutuna sulumba pinderka kumba ka kule burok tugum promba tanjo ta tuku kamel kame tuku kule kunye ninmba minna le kamel kame ta njakmba nyinaig le ²¹ piro tanjo ta nu ye Sunjonje buk turyat e nga idusmba maninok pino ta kanjermba minna.

²² Nu kule kunye denjurna le tanjo ta fumbe sikor ande golmbi wakeiwanu ta tumba nu tuku fumbe mbolnje pilmba sagi armba golmbi wakeikanu ta turmba kilmba nu tuku wai mban mbolnje siluk tuna sulumba sana: ²³ Ne saka. Ne mam naje ima? Mam naje tuku wandeknje yije kuasmbi ye ndonj sine kinyam tuku ma njak e ngina le ²⁴ nu sana: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kinjo. ²⁵ Sine ire sunjomba kamel kinyam tuku njak. Kamel tuku nyamaganj mata sunjomba minig. Tane mata kinyam tuku ma njak ngina le ²⁶ tanjo ta pasa ta ismba loka Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ²⁷ sakina: O Sunjo, yije gabat Abraham tuku Mbara, sine ne tuku nyu te-dungube. Ne mara mara ye tuku gabat turte. Nenge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yije gabat tuku kuasmbi tugum prowit ngina.

²⁸ Kile pino ta pinderka ina nuje tuku wande mbol kumba pro tanje nane wam kubeu ninjina le ²⁹⁻³⁰ Rebeka tuku leu nuje Laban nu kulim nuje wam kubeu ninjina ta isna sulumba fumbe tuku sikor ta kanjermba sagi ar kulim nuje tuku wai mban mbolnje minnaik ta turmba kanjerka nu pitik ndo kilim ka Abraham tuku piro tanjo kamel kame ndonj kule burok tugum tanje minnaig ta sota kina sulumba sana: ³¹ Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minit. Ne ndanam kilim tenje tinj minit? Ne yale le sine wande mbol kab. Ye buk tane tuku ma wakeiwit. Ne tuku kamel kame tuku ma mata njak ngina. ³² Tanjakina le piro tanjo ta nu wande mbol kina le Laban nu kamel kame tuku kuminj depol kame ta paske lika ire farnjina sulumba nyamaganj kilmba pro ninjina le nyinaig. Tanjanaig le Laban nu manj kumba Abraham tuku piro tanjo, tanjo kame nu ndonj promba minnaig ta tuku kule tumba luka prona le nane kupe minyanginaig.

³³ Tanjanaig le nane piro tanjo ta tuku pagumba tunaig kande nu sakina: Ye pasa ande njak. Nyamaganj te minwa le ye pasatumba isukusamngit ngina le Laban ndek sakina: Ta maye. Saka le sine isbe ngina. ³⁴ Tanjakina le nu ndek sakina: Ye Abraham tuku piro tanjo. ³⁵ Sunjonje ye tuku gabat nyaro mayenu tuna le nu maror tanjo mayok kina. Nu Sunjonje sipsip meme makau kamel donji silwa ndametinj, gol ndametinj, piro tanjo, piro pino aganj ndende gudommba tuna. ³⁶ Yije gabat tuku pino Sara nu saibo pilmba

Abraham tuku kiŋo te-pilna le nu nuŋe aŋaŋ ndende ta kiŋo nuŋe tuna. ³⁷ Yiŋe gabat nu ye sayina le ye nu tuku pasa saŋgri pilewen. Nu teŋemba sayina: Ne Kananŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ndata. ³⁸ Ne kumba yiŋe kuasmbi yiŋe ndare kame tugum kaye sulumba nane ŋgamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ta ŋga sayina le ³⁹ ye ndek yiŋe gabat teŋemba kusnawen: Pino ta ye dubiyam mbulwa ndeta ye ndaŋi ŋgen le ⁴⁰ nu lafumba sayina: Ye mara mara Sunŋo tuku miŋge dubiwet tuku. Nu nuŋe eŋel kukulwa le ne turnamŋgat. Tanjawa le ne ye tuku kuasmbi mbolŋge ye tuku ndare ŋgamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande tamŋgat. ⁴¹ Ne ye tuku pasa saŋgri pilewat ta pur ndawa. Ne ye tuku kuasmbi tugum prowa le nane pino ta ne ŋgailnuwaig ndeta pasa ta ake ka ŋgisikuwa ŋga ye sayina.

⁴² Ye kite kule burok tugum nziŋge prowit sulumba teŋemba yabaŋit: O Sunŋo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, ye ilit ta tuku aŋaŋ alonu temayokmba tumya le kaŋgri. ⁴³ Ye kule burok te tugumŋge minet. Pino mbanzo ande kule kunyam prowa le ye nu teŋemba sawamŋgit: Naŋe waim kule ŋak ta ye sa le ye nyi ŋga sawamŋgit. Pino ta nu sakuwa: ⁴⁴ Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamŋgit ŋguwa ndeta ye katesewamŋgit. Pino ta neŋge yiŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino madina ŋgit.

⁴⁵ Ye wamdusmbi yabaŋmba minit le Rebeka nu waim kuramba prowat sulumba ndeka kule burok sinam tanŋe waim kule kunyat le ye nu sawit: Ye kule afu nyam ŋga sawit. ⁴⁶ Tanjakit le nu pitik ndo waim te-ibenjat sulumba sayat: Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi ŋgat. Ye kule tumba nyit le nu kamel kame tuku mata kule kunyat. ⁴⁷ Tanjawat le ye nu kusnawit: Ne mam naŋe ima ŋgit le nu sayat: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiŋo ŋga sayat le ye fumbe sikor ta tumba nu tuku fumbe mbolŋge pilit sulumba saŋi armba ta kilmba nu tuku wai mban mbolŋge patikit sulumba ⁴⁸ loka Sunŋo tuku nyu te-duŋgit. Nu yiŋe gabat Abraham tuku Mbara. Nuŋge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yiŋe gabat tuku kuasmbi tugum prowit sulumba nzamu nuŋe tuku kulim kaŋgri ta ye yiŋe gabat nu tuku kiŋo nuŋe tuku pinonu tamŋgit. ⁴⁹ Ta tuku tane ye tuku gabat idusmba pino ta ye sam kumuŋ e ko kuga? Tugusemba ye sayap le ye isi sulumba ame maŋau kam tuku ta kila palmbimŋgit ŋga Laban nane saningina.

⁵⁰ Tanjakina le Laban nale Betuel ndoŋ lafumba sakinaik: Sunŋoŋge ne kukulnat le ne te prowat tukunu sine ame pasatube? Sine pasa kuga. ⁵¹ Rebeka minit te. Ne nu tumba kaye. Nu naŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino minamŋgat. Ne Sunŋo tuku miŋge dubimba tanjamba ka ŋginaik le ⁵² Abraham tuku piro tanŋo ta pasa ta ismba truk kumba Sunŋo tuku nyu te-duŋgina sulumba ⁵³ mindepiyam tuku aŋaŋ ndende silwa golmbi wakeikinaig tuku tawi afu turmba kilmba Rebeka tuna sulumba aŋaŋ ndende magenu afu leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ nikina. ⁵⁴ Tanjana sulumba nu tanŋo kame nu ndoŋ pronaig ta nane ŋakmba isukusmba kule nyumba furirna le tanŋe kinynaig.

Mafena le maratukuk ŋinga nu nane saningina: Ye kile luka yiŋe gabat sota kambimŋgit ŋgina le ⁵⁵ Rebeka leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ sakinaik: Kulim te kusem ndindo ait 10 tanjamba sine ndoŋ minwa le tumba kape ŋginaik. ⁵⁶ Tanjakinaik le nu ndek sanikina: Tane ye ŋgail ndakap. Sunŋoŋge ye turyina le alonu mayok ket tukunu ye dalke nda. Ye kile ndo maŋ luka yiŋe gabat

sota kanġit ngina. ⁵⁷ Tanġakina le nale sakinaik: Sile kulim wika kusnawamkik nginaik sulumba ⁵⁸ Rebeka wika kusnanaik: Ne tanġo te ndoġ kambimġgat e nginaik le nu sakina: Au. Ye kambimġgit ngina.

⁵⁹ Tanġakina le Rebeka nuġe kulat pino ndoġ nale Abraham tuku piro tanġo kame ndoġ kambim bafunaig le ⁶⁰ nale Rebeka nyaro pasa tumba sakinaik: O sile tuku kulim, ne tanġo kuasmbi sunġokanu tuku ina nanġine minwa. Ne tuku mbuġ kat naġe nane ngueu mbal ndoġ kame bumba nanġine tumbran yaika kilwaig nginaik. ⁶¹ Tanġakinaik le Rebeka nuġe piro pino mbanzo afu ndoġ nane kamel poġga mbolġge minyokinaig le Abraham tuku piro tanġo ta Rebeka tumba kinaig.

⁶² Ait ta mbolġge Isak nu Negeb ma baknu mbolġge minna tuku. Mara ande nu kule burok nyunu “Sunġo abo tugu ġak nu ye kanġeryate” ta kusremba ⁶³ furiram tinġinka ake kaloymba kina sulumba mambilmba kamel afu promba ilnaig le kanġerkina. ⁶⁴ Rebeka nu mambilmba Isak kanġermba kamel mbolġge ibeġ kina sulumba ⁶⁵ Abraham tuku piro tanġo ta kusnana: Tanġo ilit si imanġe ngina le piro tanġo ta lafumba sana: Tanġo si yiġe gabat ngina le Rebeka nu kumiġ tumba tumail pasi soġgina.

⁶⁶ Piro tanġo ta promba nu maġau kina ta ġakmba Isak kubeu tuna le ismba ⁶⁷ Rebeka tumba ina nuġe Sara tuku baibaġ sinamġge pilmba nuġe pinonu tina. Tanġamba nu Rebeka tuku kume purna sulumba ina nuġe buk kumna le nu ngamunġal tatruka minna ta kile nu garena.

25

Abraham tuku ndare

¹ Abraham maġ pino ande nyunu Ketura tina le ² nu Simran, Yoksan, Medan, Midian, Isbak, Sua nane kile-patikina. ³ Yoksan nu kiġo arba kile-patikina ta ande Seba ande Dedan. Dedan tuku mbuġ ta Asur mbal Letus mbal Leum mbal. ⁴ Midian nu kiġo ⁵ kile-patikina. Nane tuku nyu ta teġenmba. Efa, Efer, Hanok, Abida, Elda. Kiġo kame ta ġakmba Ketura tuku ndare.

⁵ Abraham nu nuġe aġaġ ndende ġakmba Isak tuku wai mbolġge kusrekina sulumba ⁶ nuġe kiġo kat nuġe pino afu ndoġ kile-patike likina ta mata gare aġaġ afu niġgina sulumba nane kukulniġgina le kinaig. Abraham nu kume ndaka minna le nane Isak kusremba ki prote kumam kinaig ka tanġe minnaig.

Abraham nu kumna

⁷⁻⁸ Abraham nu saibo pile mayemba yar 175 ġak minna sulumba nu kumna. ⁹⁻¹⁰ Kiġo kat nuġe ar ta Isak nale Ismael nale mam nakile tuku mindesinġ tumba ka Makpela ndame burok ta sinamġge nu tumba pilnaik. Ndambe burok ta Abraham nu o buk piyo nuġe Sara tumba pilna. Makpela kilke ta Mamre tugumġge minna ta o buk Hitnu tanġo Soar tuku kiġo nuġe Efron nu tuku kilke minna le Abrahamġge nu tugumġge piyana tuku.

¹¹ Abraham nu kumna le Kuete nu Abraham tuku kiġo nuġe Isak nyaro tuna le nu mine mayena. Nu kule burok nyunu “Sunġo abo tugu ġak nu ye kanġeryate” ta tugumġge minna.

Ismael tuku ndare

¹² Sara tuku piro pino Isipnu Hagar nu Abraham ndoġ Ismael te-pilnaik. ¹³ Ismael tuku kiġo kat nuġe ta teġenmba. Kiġo mulum ta nyunu Nebayot. Kiġo afu nu dubimba pronaig ta nyu nanġine teġenmba. Kedar, Adbel,

Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema. ¹⁶ Nane ṅakmba Ismael tuku kiṅo kat nuṅe. Nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuṅ kat naṅgine tuku nyu ta tumba nane afu tumbraṅ yimyam ninde lika minnaig le nane afu ma yimyam mbol kine promba minnaig. Nane 12 ta tumbraṅ mboṅ 12 ta tuku gabat minnaig.

¹⁷ Ismael nu yar 137 ṅak minna sulumba nu kumna. ¹⁸ Ismael tuku mbuṅ kat nuṅe nane Awila tuku kilke Sur tuku kilke ma ṅgamu-ṅgamuṅge minnaig. (Ma ta Isip limba ki prote kumamṅge Asiria kambim tuku ndin ta tugumuṅge minit). Nane Isak tuku mbuṅ kat nuṅe ndoṅ purka yimyam minnaig.

Isak tuku kiṅo armba

¹⁹ Abraham tuku kiṅo nuṅe Isak tuku wam kube ta teṅemba.

²⁰ Isak nu yar 40 ṅak minna sulumba Rebeka tina. Rebeka nu Aramnu Mesopotamia kilke mbolok pino. Mam nuṅe Betuel. Leu nuṅe Laban.

²¹ Isak nu piyo nuṅe niṅkina le nu Sunṅo yabaṅna le Sunṅo nu tuku yabaṅ pasa ismba piyo nuṅe wakeina le kiṅo konna ta ²² funṅul sinamṅge kiṅo armba ṅak. Kiṅo ar ta nale funṅul sinamṅge sunṅomba muṅgu signa-signaṅga minnaik le nu kamusmba wamduṅmbi sakina: Ndaṅam tuku ye tuku kiṅo ar te muṅgu signa-signaṅga minik ṅgina. Taṅakina sulumba nu katesewam tuku Sunṅo kusnawam kina le ²³ Sunṅoṅge nu sana: Kiṅo armba ne tuku funṅul sinamṅge minik ta kile-patika le nale tuku ndare tugeka taṅgo kuasmbi armba mayok ka nane purka yimyam minamṅgaig. Andeṅge ande tuku saṅgri liwamṅgat. Kiṅo mulum nu kiṅo ṅgumneṅgamṅgat ta tuku miṅge kumneṅge minamṅgat ṅga sana.

²⁴ Rebeka nu kiṅo te-palmbim tuku ait kumuṅgina le nu kiṅo armba kile-patikina. ²⁵ Kiṅo mulum te-pilna ta ṅgarosu gurgurnu ṅgue kumuk. Ta tuku nane nyun ta Esau * ṅginaig. ²⁶ Nu dubiknu maib nuṅe nu Esau tuku kupe tugu biymba ṅak prona. Ta tuku nane nyun ta Yakob† ṅginaig. Isak nu yar 60 ṅak minna le Rebeka nu nale ar ta kile-patikina.

²⁷ Nale sugokinaik sulumba Esau nu kanzerek taṅgo minmba nu mara mindek sayokam duṅe kambinu le Yakob nu taṅgo mukuknu minmba nu mara mindek tumbraṅṅge ndo minanu. ²⁸ Esau nu agaṅmor bale farmba mam nuṅe tambinu le kuapika nyumba minanu tukunu nu Esau tuku kume purna le Rebeka nu Yakob tuku kume purna.

²⁹ Ait ande Yakob nu pagumba minna le Esau nu duṅeṅge sayokmba minna sulumba guba mayena le luka tumbraṅ prona sulumba ³⁰ Yakob sana: Kule pak gurgur ta ye inum sa le nyi. Ye guba mayeyumba isu baklelyumba am kuilkuiyate ṅgina. (Ta tuku nane nu tuku mape nyu ande kitek Edom‡ ṅginaig).

³¹ Taṅakina le Yakob nu lafumba sakina: Ne kiṅo mulum tuku agaṅ ndende nyaro pasa ṅakmba ye samṅgat kande ye kule pak te ne tini le nya ṅgina le ³² Esau nu ndek sakina: Ta maye. Ye guba mayeyate. Ye kumi le nyaro pasa ta ye turye nda. Kule pak ta ye inum sa le nyi ṅgina le ³³ Yakob ndek nu sana: Kuga. Ambonṅa ne siṅka son pasa saṅgrinu ye saya ṅgina le Esau nu pasa ta saṅgri pilemba kiṅo mulum tuku agaṅ ndende ta Yakob tuna. ³⁴ Taṅakina le Yakob nu kule pak bret afu turmba Esau tuna le nyina. Nyina sulumba nu tiṅga kina. Taṅamba Esau nu mulum maṅau ta ake agaṅ taṅaṅ ṅga bukṅgina.

* 25:25: Esau nyu ta tugunu ṅgue Kumuk † 25:26: Yakob nyu ta tugunu Kupe Tugu ‡ 25:30: Edom nyu ta tugunu Gurgur

26

Isak nu Gerar tumbranŋge minna

¹ O buk Abraham tuku ait mbolŋge guba sunŋo prona taŋamba kile maŋ guba sunŋo prona le Isak nu Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek sota Gerar tumbranŋ kina.

² Taŋana le Sunŋo nu Isak tugum promba sana: Ne Isip kilke mbol ndakaye. Ne ye tuku minge dubimba kilke te mbolŋge ndo mina le ³ ye ne ndoŋ mini sulumba ne nyaro tanmbimŋgit. Kilke te ŋakmba ye ne naŋe ndare ndoŋ sertinŋi sulumba sinŋa son pasa buk mam naŋe Abraham sawen ta kumuwanŋgit. ⁴⁻⁵ Yenŋe ne tuku ndare te-tugewi le taŋŋo pino gudommba samba mbolŋge mbai minig taŋaŋ mayok kuwaig le ye kilke te ŋakmba nane serninŋamŋgit. Mam naŋe nu ye tuku minge dubina sulumba pasa ŋakmba nu sawen ta kumuna. Ta tuku taŋŋo kuasmbi ŋakmba nane tane tuku saka nane nanŋine nanŋine afu nyaro ninŋe likamŋgaig ŋga Isak sana.

⁶ Isak nu Gerar tumbranŋge minna le ⁷ tumbranŋ ta tuku taŋŋo kame nane piyo nuŋe tuku Isak kusnanaig le nu nane saninŋina: Pino te yiŋe kulim ŋgina. Rebeka nu tumail pasi ŋgarosu mayenu ndo tukunu nu taŋŋo kame nane Rebeka tam tuku ye baleyamŋgaig ŋga idusmba kuru-kuruka pino te yiŋe pino ŋgam mbulna.

⁸ Taŋamba minnaig le mara ande Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek nu bubre malaŋgambi mambilna kande Isak nu Rebeka kire-kirembe minna le kaŋgerna. ⁹ Kaŋgerna sulumba nu taŋŋo afu kukulningina le pro Isak tumba Abimelek tuku wande mbol kinaig le Abimelek nu sana: Ne ndaŋam saka pino ta yiŋe kulim ŋgina. Pino ta naŋe pino ŋga Isak sana le nu ndek sakina: Ye idusen ye taŋaki le nane ye baleyamŋgaig ŋga idusen ŋgina. ¹⁰ Taŋakina le Abimelek nu sana: Ne ame maŋau sine mbolŋge kina tuku? Ye tuku taŋŋo ande piyo naŋe ndoŋ kinyna kande nenŋe sine une sinŋina kande ŋgina. ¹¹ Taŋakina sulumba Abimelek nu nuŋe mbal ŋakmba saninŋina: Taŋŋo andeŋge taŋŋo te ko piyo nuŋe ŋayo siliwa ta nu kumamŋgat ŋgina.

¹² Sunŋo tuku nyaro Isak mbolŋge minna le Isak nu agaŋ tumunu bareŋningina ta yar ta mbolŋge nyamagaŋ sunŋomba pronaig le kaŋgerkina. ¹³ Taŋamba nu agaŋ ndende sunŋomba kilmba maror taŋŋo mayok kina. ¹⁴ Nu sipsip makau piro mbal sunŋomba ŋak minna le Filistia mbal nane nu kaŋgermba am kikoŋ tinŋinaig le ¹⁵ nane kule burok kame mam nuŋe Abraham kume ndakina le nuŋe piro taŋŋo kameŋge sarke likinaig ta luka kilke kaininŋinaig. ¹⁶ Taŋanaig le Abimelek nu Isak sana: Ne taŋŋo sunŋo nyu ŋak. Ne sine ŋakmba lisingit. Ne sine tuku kilke te kusremba kaye ŋgina. ¹⁷ Taŋakina le Isak nu ma ta kusremba Gerar tuku ma gutoŋ ta mbol kina sulumba tanŋe nane baibai patika minnaig.

¹⁸ Taŋamba minnaig ma ma Isak nane kule burok kame mam nuŋe Abraham tuku ait mbolŋge sarke likinaig le Filistia mbalŋge luka kilke kaininŋinaig ta maŋ luka sarke likinaig. Sarke likinaig sulumba Isak nu mam nuŋe kule burok ta buk nyu patike likina ta taŋamba maŋ nyu ndui ta ndo patike likina. ¹⁹ Taŋamba Isak tuku piro taŋŋo nane ma gutoŋ tanŋe burok inum maŋ sarkinaig le kule bulbulmba prona. ²⁰ Prona le Gerar tumbranŋ tuku agaŋmor kulat taŋŋo nane Isak tuku kulat taŋŋo kame ndoŋ kualeyauka kame pasa tumba minnaig sulumba sakinaig: Kule burok te sine tuku ŋginaig. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Kame Pasa ŋgina.

²¹ Kile Isak tuku piro tanjo nane manj burok inum sarkinaig le kame pasa manj tingina. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Mungu Gubra ngina. ²² Tanjamba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina sulumba burok inum sarkina le kile kame pasa pro ndana tukunu Isak nu kule burok ta nyun ta Mine Mayenu ngina. Tanjakina sulumba sakina: Sunjonje kilke sunjokanu singina le sine mine mayewamngig ngina.

²³ Kile Isak nu ma ta kusremba Berseba tumbranj pronan le ²⁴ furir ngamu Sunjo nu nu tugum promba sana: Ye mam nanje Abraham tuku Mbara. Ne kuru kuru ndaka. Ye ne ndonj minmba sinja son pasa buk mam nanje Abraham sawen ta kumuwi sulumba yenje ne tuku ndare te-tugewi le tanjo pino sunjomba mayok kanjaig ngina. ²⁵ Tanjakina le Isak nu ndame turjanja atraukam tuku pa lanlanj wakeina sulumba Sunjo mbarinjmba nu tuku nyu te-dunjinan. Tanjamba nane tanje baibai patika minnaig le nu tuku piro tanjo kame nane manj kule burok ande sarkinaig.

Isak nale Abimelek ndonj wamdus ulendinaik

²⁶ Abimelek nu Ahusat le kame gabat Pikol ndonj nane Geranje Isak sota pronanig. (Ahusat nu kame ait mbolnje nu Abimelek wam paguwanu tanjo).

²⁷ Nane pronanig le Isak nu nane kanjerka kusnaningina: Tane buk ye kasuryumba pitaiyinaig. Tane kile ndanam tuku ye tugum prode ngina le ²⁸ nane nu sanaig: Sunjo nu ne ndonj minit ta sine kila. Ta tuku sine ne ndonj wamdus ulendiwam proweg. Ne pasa sangri pilemba ²⁹ sine mbolnje manjau njayonu ande ndaka. Sine mata buk ne mbolnje manjau njayonu ande ndakigenj. Sine ne mbolnje manjau mayenu kumba mine mayegenj le ne sine kusreka kina. Kile Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minit nginaig. ³⁰ Tanjakinaig le nu nane tuku paguna le nane nyinaig.

³¹ Mafena le nane pasa katmba ngamunjal tumananig sulumba nane kinaig le Isak nu nane mindeka ndinnye mbilningam kina.

³² Ki ait ndui ta mbolnje ndo Isak tuku piro tanjo kame nane pro kule burok ande sarkinaig ta tuku Isak kila samba sanaig: Sine buk kule inum kanjergig nginaig le ³³ nu kule burok ta nyun ta Seba* ngina. Ta tuku tumbranj ta kile Berseba tumbranj ngade.

Esau tuku pino afu

³⁴ Esau nu yar 40 kusremba Hitnu pino armba kilna. Pino ar ta ande Yudit ande Basemat. (Yudit nu Beri tuku kulim nuje. Basemat nu Elon tuku kulim nuje). ³⁵ Esau nu pino ar ta kilna le Isak nale Rebeka ndonj nale pino ar ta tuku ngamunjal piti njak minnaik.

27

Isak nu nyaro pasa Yakob tuna

¹ Isak nu saibo pilmba am tukulok minna le nu kinjo nuje mulum Esau wika sana: Mam o ngina le nu ndek sakina: Ye minet te ngina. ² Tanjakina le mam nuje nu sana: Ye buk saibo pilmba kumam tuku ait patukate ta ne kila. ³ Ne kile tui tumba dunje kumba ye tuku aganjmor ande nguikok balewe sumba ⁴ ye nzaliyate tanjamba pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ngina.

⁵ Isak nu Esau wam pagumba minna le Rebeka nu kagmamba ismba minna. Esau nu sayokam kina le ⁶ Rebeka nu kinjo nuje Yakob sana: Mam

* **26:33:** Seba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule

naje aba naje Esau ndonj pasataik le ye isit. ⁷ Nu tenjenmba aba naje sawat: Ne aganjmor ande balemba ye tuku pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba Sunjo am mbolnje nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi nga sawat. ⁸ Ta tuku kinjo, ne kile ye isa sulumba ame wam kam tuku sani kande ne kumu-kumuwa. ⁹ Ne aganjmor tuku fonde ta sinam kaye sulumba meme fatnu armba butuknu kilmba ye tugum te prowa le mam naje nzalite tanjamba paguwi le ¹⁰ ne tumba ka mam naje tawe. Mam naje nyamaganj ta nyumba nuje nyaro pasa ta ne tinwa sulumba nu kumwa nga Yakob sana.

¹¹ Tanjakina le Yakob ndek ina nuje sana: Ye tuku aba Esau nu nje kumuk. Ye njarosu baslenju. ¹² Mamnje ye kireyuwa sulumba ye nu yabriwi ta nu kateseyumba ye nyaro pasa se nda. Nu ye kasuryumba nguspeyamngat ngina le ¹³ ina nuje nu sana: Kinjo, nu tanjawa ndeta kasur pasa ta ye mbolnje minamngat. Ne kile ndo pasa ne sanit ta kumumba ka meme sakit ta kilmba yale ngina.

¹⁴ Tanjakina le Yakob nu kumba meme armba ta kilmba ilmba ina nuje tuna le ina nujenje mam nuje nzalina tanjamba paguna sulumba ¹⁵ Esau tuku tawi mayenu ndo wande mbolnje minna tuku ta tumba Yakob tuna le silikina. ¹⁶ Silikina le Rebeka nu meme ngaronu kilmba Yakob tuku wai mbolnje njinfok baslenju ta mbolnje turmba patikina sulumba ¹⁷ nyamaganj kikonju kuapikina ta tumba bret piyana ta turmba tumba Yakob tuna.

¹⁸ Tanjana le Yakob nu mam nuje tugum kina sulumba sana: Mam a ngina le mam nuje woka sakina: Ae ne kinjo ima e ngina le ¹⁹ Yakob nu sakina: Ye kinjo naje mulum Esaunje. Ne pasa sakat ta ye ne tuku minje kumuwit. Ne ndem ye kilmba prowit te nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina le ²⁰ mam nuje nu sana: O kinjo, ne ndanjmba pitik ndo aganjmor te-silikat ngina le Yakob nu lafumba sana: Ne tuku Mbara Sunjo nuje ye turyat le ye aganjmor inum te-silikit ngina. ²¹ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ne dirka ye tugum te yale le ye ne kireni. Ne sonndo Esau e ko kuga ngina le ²² nu dirka mam nuje tugum kina le mam nuje nu kirembe sakina: Ne tuku njin tugu Yakob tuku njin tugu tanjanj ta wai Esau tuku wai tanjanj ngina. ²³ Ta ndanam? Yakob tuku wai ta Esau tuku wai tanjanj nje kumuk tukunu Isak nu nginnganka Yakob kila pile ndakina sulumba nu Yakob nyaro pasa tambim bafumba ²⁴ nu man lato kusnana: Ne sonndo Esaunje e ngina le au ye nunge ngina.

²⁵ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ndem kilmba prowat ta ye sa le ye nyi. Ye isukuse denjpurmba ne nyaro pasa sani ngina. Tanjakina le Yakob nu nyamaganj tumba mam nuje tuna sulumba nu grep kule tumba turmba mam nuje tuna le nyina. ²⁶ Nyina sulumba mam nuje ndek nu sana: Kinjo, ne ilmba ye mumuya ngina le ²⁷ nu dirka mam nuje tugum kumba nu mumuna. Tanjana le nu tawi mundur ta kamusmba nyaro pasa tuna sulumba sakina: Yinje kinjo tuku tawi te piro ande Sunjonje nyaro tuna le mundur mayete tanjamba mundurkate. ²⁸ Kuateenje sakuwa le mbai ngislu ne tuku piro mbolnje minwa le nyamaganj sunjomba prowamngai. Nu wit, grep sunjomba ne tanmbimngat. ²⁹ Kuasmbi sunjomba ne naje mbuj kat naje ndonj kumnemnje sanzalnu piroka minamngai. Tane tanjine tira kame tuku gabat minap le nane tane kumnemnje minamngai. Nane afu tane kasurtinguwaig ta Kuateenje mata nane kasurningamngat. Nane afu tane nyaro tinguwaig ta Kuateenje mata nane nyaro ningamngat nga Yakob sana.

Esau nu mata nyaro pasa tam sakina

³⁰ Isak nu nyaro pasa saka denjurna le Yakob nu mam nuje kusremba kina le kile ndo aba nuje Esau dujenge luka prona. ³¹ Nu mata nyamagan mayenu kikonu kuapika tumba mam nuje tugum promba sana: Mam, ne ndem ye tumba prowit te tumba nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina. ³² Tanakina le mam nuje nu kusnana: Ne imanje ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kiño naje mulum Esaunje ngina le ³³ mam nuje ndek pirerek purka sakina: i ... Imanje ambonja ye tuku agarjmor inum balemba kuapika tumba prowat le ye nyit? Ye buk nyit le ne prote. Ye buk nyaro mayenu ta nu tuwit. Nyaro pasa ta nduiye nu mbolnje minamngat ngina.

³⁴ Tanaka sana le Esau nu pasa ta ismba ngamungal njayongina le sunjomba mindesimba sakina: Mam, nyaro pasa ande ye sa ngina le ³⁵ mam nuje nu sana: Mambo naje promba ye yabryat le ye nyaro pasa ne tanmbim tuku ta nu tuwit ngina le ³⁶ Esau ndek sakina: Nu kile buk ye yabryam aryate. Nu tuku nyu Yakob* ngade ta kumumbi. Ambonja nu kiño mulum tuku agarj ndende ta kilna. Kile manj ye tuku nyaro mayenu tat. Nyaro pasa inum ye sam tuku mine ndakate e ngina ³⁷ le mam nuje nu sana: Ye buk nyaro pasa nu tuwit le nu ne tuku gabat minwa le ne nu tuku kumnemnje minamngat. Nu tuku tira kame mata nu kumnemnje sanzal minamngaig. Ye buk wit le grep njakmba nu tuwit. O kiño, ye kile ne mbolnje manau ande kam kumuñ kuga ngina.

³⁸ Tanakina le Esau nu manj sanjri tinja mam nuje sarsarmba sana: Mam, ne nyaro pasa ndindo not ndo e? Ye mata nyaro pasa inum sa ngina sulumba nu sunjomba malmbikina le ³⁹ mam nuje nu sana: Mbai ngislu ne tuku piro mbolnje nde ndakuwa le nyamagan sunjomba prowe nda. ⁴⁰ Ne mbuñ kat naje ndonj tane kame bumba nyamagan kilmba nyamngaig. Tane mambo naje tuku mbuñ kat nuje kumnemnje sanzal minamngaig. Tane sanjri tinjap ta tanjine sanjrimbi minamngaig nga Esau sana.

Yakob nu nga nuje Laban sota kina

⁴¹ Esau nu mam nujenge Yakob nyaro pasa tuna le nu Yakob kasurmba gubra tumba ndek sakina: Mam kumam tuku ait buk patukate. Nu kumwa le nu tuku kuamel minmba ta kugawa le ye Yakob balewamngit ngina le ⁴² tanjo ande nu Esau pasatina ta kagmamba minna sulumba kumba ka Rebeka sana le nu tanjo ande kukulna le kumba Yakob sana le prona. Prona le Rebeka nu sana: Kiño, ne isa. Aba naje Esaunje ne manau nu mbolnje kat ta lafumba ne balenam sakate. ⁴³ Ta tuku ne kile ye isa. Ne paterj tinja nga naje Laban sota Haran kaye ⁴⁴ kumba ka tanje nga naje ndonj mina le aba naje ngamungal mukuwa le ⁴⁵ manau ne nu mbolnje kat ta gilainguwa le ye tanjo ande kukuli le ne tam prowamngat. Kuga ta ye tuku kiño tale arnej ait ndindo mbolnje kumamngaig ngina.

⁴⁶ Tanakina sulumba Rebeka nu Isak tugum kumba sana: Esau nu Hitnu pino armba kilna tukunu ye nale kanjerka kanyum mayeyate. Yakob nu mata Hitnu pino ande tuwa ta ye abo minam para ndayikat ngina.

28

¹ Tanakina le Isak nu Yakob wika wam pagu pasa sana: Kiño, ne Kanan pino ande ndata. ² Ne tinja wa naje Betuel tuku kuasmbi sota Mesopotamia kilke mbol kaye sulumba tanje nga naje Laban tuku kulim ande ta. ³ Kuate Sanjri

* 27:36: Yakob nyu ta tugunu ande Yabri

Nayo nunge kuwa le ne tuku ndare tugeka tanjo pino gudommaba mayok kuwaig le ne kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁴ Kuate o buk wa naje Abraham nyaro tuna tanjamba kile ne naje mbun kat naje ndon mata nyaro tinjua le ne buk Kuatenje wa naje Abraham kilke serna le ne rawe tanjo tanjan minyokate ta yaika minyokap nga Jakob sana.

⁵ Tanjamba Isak nu Jakob kukulna le nga nune Laban sota Mesopotamia kilke mbol kina. Laban nu Aramnu tanjo Betuel ta tuku kinjo nune. Laban tuku kulim Rebeke nu Jakob le Esau tuku ina nakile.

Esau nu manj pino ande tina

⁶⁻⁷ Isak nu Jakob nyaro pasa tumba nu Kanan pino ande ndatuwa nga wam pagu pasa sana sulumba nu kukulna le nu ina mam nune tuku minje dubimba pino tam tuku Mesopotamia kilke mbol kina le Esau nu wam ta kila pilna sulumba ⁸ mam nune Isak nu Kanan pino tuku nzali kuga ta kamusmba ⁹ nu nzamu nune Ismael sota kina sulumba Ismael tuku kulim Mahalat pinonu tina. Ismael nu Abraham tuku kinjo ande. Ismael tuku kulim ande nyunu Nebayot.

Jakob nu Betelnye kinjatina

¹⁰ Jakob nu Berseba kusremba Haran kambim tuku nga kumba ¹¹ tukul ma ande mbol promba furirna le ndame ande tumba gabat tatu pilmba nu kinyna. ¹² Nu kinyna sulumba nu kinjata mbili ande kuen njayo ndumornu samba mbolnye tugunu kilke mbolnye tinjina ta kanjerna. Mbili ta mbolnye Kuate tuku enjel kame munju lilika minnaig le kanjerkina. ¹³ Tanjana le Sunjo nu nu tugum tanje mayok ka ndek sana: Ye wa naje Abraham mam naje Isak tuku Mbara Sunjo. Ne kinymba minit kilke te ta ye ne naje mbun kat naje ndon sertingamngit. ¹⁴ Ne tuku ndare tugeka kilke mbolnye tub tub minig tanawamngig. Ma njakmba tugeka kumunje likamngig. Tanjawaig le tanjo kuasmbi njakmba tane tuku saka nane nanjine nanjine afu nyaro ninje likamngig. ¹⁵ Ye sinja sanet. Ye ne ndon mara mindek minmba mini sulumba ne kigraibkamngit. Ne ma aninje minamngat ta ye ne ndon mini sulumba ngumne nga manj tumba luka te prowamngit. Ye pasa te kumumba ne kusrene nda njina.

¹⁶ Tanjakina le Jakob nu abonja sakina: Ake ma ngamunje ye kinyit nga idusit ta Sunjo nu ma te mbolnye minit njina sulumba ¹⁷ nu piriri njayomba kuru-kuruka sakina: Ma te tukul ma ande. Kuate minit tuku ma. Samba malanja tenje minit njina.

¹⁸ Mafena le maratukug tinja Jakob nu ndame gabat tatu pilna ta tumba kilke mbolnye te-timba guren manza njak ndame ta mbolnye kutuna sulumba ¹⁹ ma ta nyunu Betel* njina. (O buk nyunu minna ta Lus). ²⁰ Tanjaka sakina sulumba nu Kuate ndon pasa katmba sakina: O Sunjo, ne ye ndon minmba ye kigraibka sulumba nyamaganmbi tawimbi ye turyumba ²¹ ne manj ye tumba luka mam tuku tumbranj tuguk prowa ndeta ne ye tuku Mbara Sunjo mina le ye ne tuku minje kumnemngig minamngit. ²² Ndamete-tiwit ma te ne tuku nyu te-dungam tuku ma minamngat. Ne aganj ndende njakmbambi ye turya ta ye aganj ndende ta manjur 10 patika ande tumba ne tanmbimngit njina.

* 28:19: Betel nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

29

Yakob nu nga nuje Laban tugum prona

¹ Yakob nu maŋ tinŋa ki prote kumam kina ka ² ma baknu mbolŋge kule burok ande tugum prona. Kule burok ta tugumŋge sipsip kuanj keŋmba kinyмба minnaig le kaŋgerkina. Tumbranj ta tuku sipsip kulat taŋgo nane kule burok ta sipsip kule niŋganu ta ndame suŋgo ande tumba kule burok ta tukulanu. ³ Tumbranj ta tuku sipsip furiram ŋakmba ta prowanu le sipsip kulat taŋgo nane ndame ta barimba talka sipsip kule niŋganu. Nane kule nye deŋpuranu le nane ndame ta maŋ tumba luka kule burok ta tukulanu.

⁴ Kile Yakob nu sipsip kulat taŋgo kame ta kusnaniŋgina: Tira kame, tane anikok ŋgina le nane nu sanaig: Sine Harannu ŋginaig. ⁵ Tanjakiŋaig le nu ndek nane saniŋgina: Tane Nahor tuku kiŋo nuje Laban tane kila e ŋgina le nane lafumba sanaig: Au. Sine kila ŋginaig le ⁶ nu nane kusnaniŋgina: Nu maye minit e ŋgina le nane nu sanaig: Au. Nu maye minit. Ai si. Kulim nuje Rahel mam nuje tuku sipsip kilmba ilit si ŋginaig le ⁷ Yakob nu ndek nane saniŋgina: Ki mbolŋge minit te tane ndaŋam sipsip kile sinam kambim bafude? Tane sipsip kame kule niŋmba kilmba kape le nyamaganj sota nyuwaig ŋgina le ⁸ nane nu sanaig: Sineŋge ndo maŋau ta kam kumuŋ kuga. Nane ŋakmba sipsip kilmba prowaig le sine ndame suŋgo si barimba talkube sulumba sipsip kame kule niŋgamŋig ŋginaig.

⁹ Yakob nu nane ndoŋ pasata minna le Rahel nu sipsip kilmba prona. ¹⁰ Yakob nu Rahel kaŋgermba nga nuje Laban tuku sipsip turmba kaŋgerkina sulumba kule burok ta tugum kumba ndame suŋgo ta barimba talkumba sipsip kame ta kule niŋgina. ¹¹ Tanjamba nu nuŋem nuje Rahel mumumba gare tormba malmbikina sulumba ¹² nu sana: Mam nane ta ye tuku nga. Kulim nuje Rebeka ta yiŋe ina ŋgina. Tanjaka sana le nu pinderka mam nuje sota kina le ¹³ mam nuje Yakob prona pasa ta isмба nu pinderka nga nuje tesilika bagailmba mumuna. Tanjamba nu nga nuje tumba wande mbol kinaik.

Yakob nu nga nuje ndoŋ maŋau ŋakmba kina ta kubeu tuna le ¹⁴ Laban nu isмба sana: Son. Ne siŋka ye tuku ndare ŋgina. Tanjakina le Yakob nu tambun ndindo nga nuje ndoŋ minna.

Yakob nu Laban tuku piro taŋgo taŋaŋ minna

¹⁵⁻¹⁷ Laban nu kulim armba ŋak minna. Kulim mulum ta nyunu Lea. Mambo nuje nyunu Rahel. Lea nu am magenu kuga* ta Rahel nu pino ŋgarosu tumail pasi mayenu ndo.

Kile Laban nu Yakob sana: Ne ake pirokate ta ŋayo. Ne yiŋe ndare. Ne mata piya fudiŋ tam tuku. Ne saka. Ne ame piya tam tuku iduste ŋgina le ¹⁸ Yakob nu Rahel tuku nzali suŋgokanu ŋak minna tukunu nu nga nuje sana: Ye yar 7 ne tuku piro taŋgo mini sulumba kulim nane Rahel tamŋgit ŋgina le ¹⁹ Laban nu lafumba sana: Ta maye. Ye tuku kulim neŋge tamŋgat. Ye taŋgo ande tambim tuku idus ndawet. Ne ye ndoŋ piroka mina nga Yakob sana.

²⁰ Tanjakina le Yakob nu Rahel tam tuku yar 7 nga nuje tuku piro taŋgo taŋaŋ minna ta nu Rahel tuku nzali suŋgokanu ŋak minna tukunu yar 7 ta ait armba ko keŋmba taŋaŋ nga idusna.

²¹ Ait ta kumuŋgina le Yakob nu nga nuje sana: Ne ait sakina ta kile kumuŋgat. Ye kile kulim nane tamŋgit ŋgina. ²² Tanjakina le Laban nu nale

* **29:15-17:** Hibiru pasa te purfenju kuga. Nu tuku am ŋaigonu e ko magenu ta sine katesewam kumuŋ kuga

munḡu kilam tuku nane ḡakmba wikina sulumba pagumba nye sunḡokina. ²³ Isukuse denḡpurmba furir ta mbolḡḡe Laban nu Lea tumba Yakob tugum kina le nu Lea tumba nu ndoḡ kinynaik.† ²⁴ (Laban nu nuḡe piro pino Zilpa tumba kulim nuḡe Lea tuna).

²⁵ Mafena le Yakob nu Lea tunaig ta kaḡer timba nu kumba ka mbiyel nuḡe Laban tugum kumba sana: Ne ndaḡam saka maḡau te ye mbolḡḡe kat? Rahel tam tuku ye piroken ta ndaḡam saka ne ye yabriyumba Lea sat ḡgina le ²⁶ Laban ndek lafumba nu sana: Sine tuku maḡau ta kulim mulum ta aboḡḡa taḡḡo tuweg tuku. ²⁷ Tale munḡu kilnaik tuku kusem mineg ait 7 te kugawaig le ye ne Rahel tini le ne maḡ lato yar 7 ye tuku piro taḡḡo taḡḡar mina ḡa Yakob sana.

²⁸ Taḡakina le Yakob nu wokina le munḡu kilnaik tuku kusem ta ka kugana le Laban nu kulim nuḡe Rahel tumba Yakob tuna. ²⁹ (Laban nu nuḡe piro pino Bila tumba kulim nuḡe Rahel tuna).

³⁰ Yakob nu Rahel ndoḡ kinymba Rahel tuku kume purmba Lea tuku kume pur ndana. Taḡamba nu maḡ lato yar 7 Laban tuku piro taḡḡo taḡḡar minna.

Lea nu kiḡo bailkamba kile-patikina

³¹ Yakob nu Lea tuku kume pur ndana ta Sunḡo nu katesemba Lea turna le kiḡo afu kile-patikina le Rahel nu niḡka kiḡo kugatok minna.

³² Lea nu funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Sunḡo nu ye tuku piti kaḡerna. Kile yiḡe taḡḡo nu ye tuku kume puramḡḡat ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Ruben‡ ḡgina.

³³ Lea nu maḡ funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Yiḡe taḡḡo nu ye tuku kume pur ndate ta Sunḡo nu ismba kiḡo te turmba ye sat ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Simeon§ ḡgina.

³⁴ Nu maḡ lato funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Kile yiḡe taḡḡo nu ye ndoḡ sailkamḡḡat. Ye kile buk nu tuku kiḡo keḡmba kile-patikit ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Levi* ḡgina.

³⁵ Kile nu maḡ lato funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Ye kile Sunḡo tuku nyu te-dunḡamḡḡit ḡgina sulumba kiḡo ta nyunu Yuda† ḡgina. Taḡakina sulumba nu maḡ lato kiḡo ande te-pile ndakina.

30

Lea le Rahel nale Yakob piraibka kiḡo afu kile-patikinaig

¹ Rahel nu Yakob tuku kiḡo ande te-pile ndakina tukunu nu aba nuḡe tuku tirakina sulumba Yakob sana: Ne ye kiḡo ande nda te-sa ta ye kumamḡḡit ḡgina. ² Taḡakina le Yakob nu Rahel ndoḡ gubrana sulumba sana: Ye Kuate tuku ma tam kumunḡ kuga. Nuḡḡe ne kiḡo ḡḡailnate ḡgina le ³ nu ndek sakina: Ai te. Ye tuku piro pino Bila minit te. Ne nu ndoḡ kinyap le nu ye tuku kiḡo ande te-pile suwa. Taḡawa le ye kiḡo ḡak mini ḡgina. ⁴ Taḡakina sulumba nu Bila tumba taḡḡo nuḡe tuna le nu nu ndoḡ kinynaik.

⁵ Taḡamba Bila nu funḡul ḡakna sulumba Yakob tuku kiḡo ande te-pilna le ⁶ Rahel nu ndek sakina: Kuate nu maḡau tiḡreknumbi ye turyat. Nu ye tuku

† 29:23: Lea nu nanḡine maḡau dubimba tumail songina tukunu Yakob nu Rahel sat ḡḡa nu tumba kinynaik ‡ 29:32: Ruben nyu ta tugunu: Piti kaḡerna § 29:33: Simeon nyu ta tugunu: Nu isna

* 29:34: Levi nyu ta tugunu: Sailka minit † 29:35: Yuda nyu ta tugunu: Nyu te-dunḡa

yaban̄ pasa ismba kiŋo ande ye sat ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Dan*
 ŋgina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma Bila nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo arnu te-pilna le ⁸ Rahel ndek sakina: Ye yiŋe aba ndoŋ taŋgo piraibkek ta kile ye nu te-iben̄jit ŋgina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Naftali† ŋgina.

⁹ Lea nu maŋ kiŋo ande te-pile nda nga katesemba nu nuŋe piro pino Zilpa tumba Yakob pinonu tuna. ¹⁰ Tanjana le Zilpa nu Yakob ndoŋ kinynaik sulumba nu tuku kiŋo ande te-pilna le ¹¹ Lea nu sakina: Ye yiŋe mambo liwit ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Gat‡ ŋgina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Zilpa nu maŋ Yakob tuku kiŋo ande te-pilna le ¹³ Lea nu sakina: Ye sin̄ka gare sun̄go tet. Pino kame ŋakmba nane sanun̄gaig: Pino ta gare sun̄go ŋak minit nga sanun̄gaig ŋgina. Tanjaka nu kiŋo ta nyunu Aser§ ŋgina.

¹⁴ Wit alonu kilam tuku ait mbolŋge Ruben nu piro mbol kumba ail waŋe*
 afu kilna ta kumba ka ina nuŋe Lea tuna le Rahel nu ndek aba nuŋe sana: Naŋe kiŋo naŋe tuku ŋgirman agaŋ ta inum ye sa ŋgina le ¹⁵ aba nuŋe nu lafumba sana: Ne buk ye tuku taŋgo tina ta kile ne maŋ yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agaŋ te kilam sakate ŋgina le Rahel lafumba nu sana: Ne ŋgirman agaŋ ta inum ye sa ta ne furir Yakob ndoŋ kinyamŋgaik ŋgina le Lea nu wokina.

¹⁶ Furiram bafuna le Yakob nu piro mbolŋge prona le Lea nu tugum kumba sana: Furir te ne ye ndoŋ kinyamkik. Ye yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agaŋ tamba ye ne piyanit ŋgina. Ta tuku Yakob nu furir ta mbolŋge Lea ndoŋ kinynaik le ¹⁷ Kuate nu Lea tuku yaban̄ pasa ta isna le nu fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 5-nu te-pile tuna. ¹⁸ Tanjamba Lea nu ndek sakina: Ye buk yiŋe piro pino ta tumba yiŋe taŋgo tuwen le kile Kuate nu ye tuku lafu mayenu sat ŋgina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Isakar† ŋgina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Lea nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 6-nu te-pile tuna sulumba ²⁰ sakina: Kuate nu agaŋ mayenu ye sat. Kile yiŋe taŋgo ye ndoŋ minamngat. Ye buk kiŋo 6 kile-patike tuwit ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Sebulun‡ ŋgina. ²¹ Ngumnen̄ga nu kulim ande te-pilna ta nyunu Dina ŋgina.

²² Kile Kuate nu Rahel idusna sulumba nu tuku yaban̄ pasa ta ismba Rahel tuku fungul wakeina le nu kiŋo konmba fungulok minna sulumba ²³ kiŋo ande te-pilm̄ba sakina: Kuaten̄ge ye tuku kiko pitaiwat ŋgina. ²⁴ Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Yosef§ ŋgina sulumba sakina: Sun̄go nu maŋ kiŋo ande turmba ye suwa ŋgina.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban tuku agaŋmor kulatkina

²⁵ Rahel nu Yosef te-pilna le Yakob nu mbiyel nuŋe Laban sana: Ne woka le ye maŋ luka yiŋe tumbran̄ tuguk ka. ²⁶ Ye yiŋe pino pirokumba kilen ta yiŋe kutu kame ta turmba kilmba kangit. Ye ne sinzar̄ mayenen ta ne kila ŋgina le ²⁷ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Yauk. Ne isa. Sun̄go nu ne idusnumba ye nyaro mayenu sina ta ye katesemba kila pilen. ²⁸ Ne ame piya tam nga

* **30:6:** Dan nyu ta tugunu: Kumumbi pilen̄gate † **30:8:** Naftali nyu ta tugunu: Piraib ‡ **30:11:** Gat nyu ta tugunu: Nu lina § **30:13:** Aser nyu ta tugunu: Gare sun̄go * **30:14:** Ail waŋe ta nane pino fungul wakeika pino ŋgirman turmba wakeiwanu † **30:18:** Isakar nyu ta tugunu: Lafu mayenu ‡ **30:20:** Sebulun nyu ta tugunu: Gare agaŋ § **30:24:** Yosef nyu ta tugunu: Kiko pitaina

idusmba ndeta ye saya le ne tini ngina le ²⁹ Yakob lafumba nu sana: Ye ne tuku piro tanjo minen le ne tuku aganjmor ye kulatken ta njakmba tugekinaig ta ne kila. ³⁰ Ye te nda prowen ta ne aganj ndende sungomba njak nda minna. Ye ne tugum te prowen le ne tuku aganjmor puluka tugekinaig. Sunjo nu ye idusyumba ne nyaro mayenu tinna. Ye kile yinje kuasmbi idusningamngit nja mbiyel nuje sana.

³¹ Tanjakina le mbiyel nuje nu sana: Ye ame piya ne tini ngina le Yakob ndek sana: Ye ndametin kilam tuku idus ndawet. Ne ye tuku wamdus ismba ye tuku nzali dubiwa ta ye manj ne tuku aganjmor kulatkamngit. ³² Ye tuku nzali ta tenenmba. Ye kite ne tuku aganjmor ta njakmba pilenningamngit. Sipsip fat baseunu ta ye njakmba kilmba meme kitek ngarosu kalbob njak ngarosu bagli njak ta turmba njakmba kilamngit. Aganjmor kame ta ye tuku piya aganj tanjan minamngaig. ³³ Ye ne yabrini ta ne pitik ndo katesewamngat. Ne ngumnenga ye tuku piya ta pilenimmba meme ande ngarosu bagli kugatok ngarosu kalbob kugatok ko sipsip ande baseunu kuga ta kanjermba ye aganjmor ta kuayaren ta ne kila palmbimngat ngina le ³⁴ mbiyel nuje ndek nu sana: Ne sakate ta maye. Sile tanjape ngina.

³⁵ Ki ait ta mbolnge ndo Laban nu kumba ka meme pailnu ngarosu mambrij njak ngarosu kalbob njak meme pangarnu ngarosu bagli njak ngarosu kalbob njak ta njakmba kilna sulumba sipsip baseunu ta njakmba turmba kilna sulumba aganjmor ta kinjo kat nuje kulatkam tuku ningina. ³⁶ Tanjamba nu aganjmor ta kilmba Yakob kusremba ma masken kina. Ait kenjmba kuganaig le ma ta tugum pronu le Yakob nu mbiyel nuje aganjmor afu kusrekina ta ndo kulatkina.

³⁷ Tanjamba Yakob nu ail tugu kenjmba ta tuku wainu afu kilna sulumba bagimbi waswas pike likina le ndemnu kaukauk prowe likinaig. ³⁸ Tanjanaig le nu waswas pike likina ta kilmba kumba ka aganjmor kule nyade tuku nza sinam tanje patikina. Patikina le aganjmor kame kule nyam promba pailnunge pangarnu dubikinaig. ³⁹ Meme kame nane waswas patikina ta tugumnge pangarnu dubikanu ta nane meme fatnu ngarosu mambrij njak ngarosu bagli njak ngarosu kalbob njak ta ndo kile-patike likinaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yakob nu sipsip kilmba njakmba kasomnje Laban tuku aganjmor ngarosu mambrij njak baseunu ta tumailamnge patikina. Tanjana le Yakob tuku aganjmor tugekinaig le nu ndek aganjmor kame ta pilenga mbiyel nuje tuku aganjmor kasomnje patika nu nuje ta kasomnje patikina.

⁴¹ Aganjmor ngarosu sangri njak pangarnu dubikanu ta Yakob nu waswas pike likina ta kilmba aganjmor kule nyade tuku nza ta sinamnge patikanu. Tanjawanu le nane waswas ta tugumnje pangarnu dubikanu. ⁴² Aganjmor baklelok prowanu ta Yakob nu waswas pike likina ta nane tugumnge nda patikanu. Tanjawanu le Laban nu aganjmor baklelok ndo kilna le Yakob nu aganjmor ngarosu sangri njak ta njakmba kilna. ⁴³ Wam ta mbolnge Yakob nu maror tanjo mayok kumba aganjmor, piro mbal, kamel, donki, aganj ndende sungomba njak minna.

31

Yakob nu mbiyel nuje Laban kusremba kua kina

¹ Laban tuku kinjo kat nuje nane nanjine nanjine sakinaig: Yakob nu mam tuku aganj ndende njakmba kile likina. Nu tuku aganj ndende ta njakmba buk mam tuku minnaig nginaig le Yakob nu pasa ta isna. ² Mbiyel nuje buk nu

ndonj gulab mayemba minnaik ta kile nu wamdus karengina ta Yakob nu mata kamusna. ³ Tanjana le Sunjo nu ndek Yakob sana: Ne luka wa mbunj tuku kilke mbol nanje ndare kame sota kaye le ye ne ndonj minamnjgit ngina.

⁴ Ta tuku Yakob nu tanjo ande kukulna le nu kumba ka Rahel nale Lea kile-siglika sanikina le Yakob sota kinaik ka nu piro mbolnje aganjmor kulatka minna le te-silikinaik. ⁵ Te-silikinaik le nu nale sanikina: Mam takile buk ye ndonj gulab mayemba minkenj ta kile nu wamdus karengate le kamuset ta yinje mam tuku Mbara nu ye kusre ndayina. ⁶ Ye mam takile tuku piro tanjo minmba piro karej sungowen ta tale kila. ⁷ Nu ye yabri-yabriyumba ye tuku piya mata mbilmbilan gudomna ta Kuate nu ye kulat mayeyina le nu ye njayo sili ndayina. ⁸ Mam takile nu meme njarosu bagli njak ta ne tuku piya nanje ngina ta meme njakmba fatnu njarosu bagli njak ndo kile-patikinaig. Nu ndek meme njarosu mambriy njak ta ne tuku piya nanje ngina ta meme njakmba fatnu njarosu mambriy njak ta ndo kile-patikinaig. ⁹ Kuatenje mam takile tuku aganjmor kilmba ye sina nga sanikina.

¹⁰ Tanjakina sulumba nu manj lato sanikina: Aganjmor pangarnu dubikam tuku ait mbolnje ye kinymba kinaten sulumba meme pangarnu dubikinaig manjau ta kanjeren. Meme pailnu kanjerken ta njakmba njarosu mambriy njak njarosu kalbob njak njarosu bagli njak kanjerken le ¹¹ Kuate tuku Enjel kinjambi ye wika sayina: Yakob ngina kande ye minet te ngen. ¹² Nu manj lato sayina: Ne kanjera. Meme kame pangarnu dubikade ta njakmba njarosu mambriy njak njarosu kalbob njak njarosu bagli njak minig. Laban nu ne mbolnje manjau njayonu kate ta ye kanjeren. Ta tuku manjau te yenje ken. ¹³ Ye Kuate. Ye Betelnje ne tugum prowen le ne ndame ande pilmba kilke mbolnje te-timba gurenj manza njak ndame ta mbolnje kutuna sulumba sinja son pasa sanjgrinu sakina ta kile ne tinja luka nanje tumbraj tuguk kaye ngina nga nale sanikina.

¹⁴ Tanjakina le nale ndek Yakob sanaik: Mam nu sile tuku wai mbolnje aganj ande kusrewam tuku mine ndakate. ¹⁵ Nu sile rawe tanjo tanjaj nga iduste. Ambonga nu sile tuku nga nu ndametinj sungokanu tina sulumba ngumnenja manj ndametinj ta njakmba panke suluna. ¹⁶ Mam tuku aganj ndende njakmba Kuatenje yaina ta sine tuku sinjine kinjo kame tuku. Kuate ne sanina tanjamba ka nginaik. ¹⁷⁻¹⁸ Tanjakinaik le Yakob nu kuaneka mam nuje sota Kanan kilke mbol kambim bafuna sulumba kutu kat nuje piyo kat nuje ta njakmba kilmba kamel mbolnje patike likina. Tanjamba nu aganjmor Mesopotamia kilke mbolnje kilna ta njakmba sisilaningina sulumba nu tuku aganj ndende njakmba ta turmba kilmba kina.

¹⁹ Laban nu nuje wande kusremba sipsip njuenu kugernu kina le Rahel nu mam nuje tuku wande mbol kumba mbara kanunu saike likina ta kuayar kilna. ²⁰ Yakob nu mbiyel nuje yabrimba nu kila sa ndamba kua kina. ²¹ Nu nuje aganj ndende njakmba kilmba pitik ndo kua ka kina sulumba Yufretis kule ulmba Gilead ma taknu mbol kina.

Laban nu mbiyel nuje Yakob ngumnem dubimba kina

²² Ait kenmba kinaig le Yakob nu kua kina ta sakinaig le Laban nu isna. ²³ Isna sulumba nu nuje gageu ta kilmba mara 7 Yakob dubimba kinaig ka ka Gilead ma taknu mbolnje nu te-silikinaig. ²⁴ Furir ta mbolnje Laban nu kinymba kinatina le Kuate nu tugum promba sana: Ne kurauka. Ne Yakob tuku njernjeka pasa pitinu sa ndawa ngina.

²⁵ Yakob nu nuje baibai Gilead ma taknu inum mbolnje patike likina le Laban nu nuje kuasmbi ndonj nuje baibai ma taknu inum mbolnje patike

likinaig. ²⁶ Kile Laban nu Yakob te-silika sana: Ndanjam ne ye yabriyumba yiñe kulim ar ta kame ait mbolñge pino didika kilig tanjamba kilmba kua kina? ²⁷ Ne ndanjam ye yabriyumba ye nda sayumba siñsiñdo kua kina? Ne ye sayina kande ye ne mindenumba ndinñge sine gare-gareka mune ulmba gita katmba tambariñ katmba mbilnamba ne kusrenigen kande. ²⁸ Ne sonndo mañau ñayonu kina. Ye mata yiñe wa kame yiñe kulim ar ta mumu ndaniñmba kanjer ndaken le kinaig. ²⁹ Ye ne ñayo silinam kumuñ ta furir ñgamuñge mam nanje tuku Mbara nu ye ne ñerñerka pasa pitinu nda sanam tuku ñga rironñ pasa sat. ³⁰ Ne nanje tumbranñ tuguk kambim paranina le ye kusreyina ta ye kila ta ndanjam tuku ne ye tuku mbara kanunu saike liken ta kuayar kilna ñga Yakob sana le ³¹ nu mbiyel nuñe tuku pasa lafumba sana: Ne nanje kulim ar te ñgailla yayiyakat ñga ye kuru-kuruka tanjawen ñgina.

³² Rahel nu mbara kanunu afu mam nuñenñge saike likina ta kuayar kilna ta Yakob nu gilai tukunu nu ndek mbiyel nuñe sana: Ne kumba kanjerka. Andenñge ne tuku mbara kanunu kilna ndeta nu balewamñgig. Ne kile ndo tanjo te ñakmba tuku am mbolñge mambila sulumba ne tuku agañ inum kanjermba ndeta agañ ta luka ta ñgina. ³³ Tanjakina le Laban nu kumba ka Yakob tuku baibai sinamñge mambilna sulumba ka Lea tuku baibai sinamñge mambilmba ka piro pino ar ta tuku baibai sinamñge mambilna ta agañ inum kanjer ndana. ³⁴ Rahel nu mbara kanunu ta kilmba baibai sinamñge kamel tuku kumiñ sanñil mbolñge depolka kusam tuku pale ta sinamñge sigrikina sulumba nu ta mbolñge minyokina. Tanje minyokina le mam nuñe pro baibai sinamñge mambilna ta agañ inum kanjer ndana le ³⁵ Rahel ndek nu sana: Mam, ne ye tuku gubra ndanuwa. Ye wandek kat tukunu ye ne tuku am mbolñge ye tinjam kumuñ kuga ñgina. Tanjakina le Laban nu mambilna ta nu nuñe mbara kanu kame ta kanjer ndakina.

³⁶ Tanjana le Yakob nu gubra mayena le mbiyel nuñe sana: Ye ame mañau mbaren le ne ye agañmor yokeranu sukte? ³⁷ Ne ye tuku agañ ndende ñakmba kanjerka mambilat. Ne nanje agañ inum te-silikat ndeta tenje pale le sile tuku piro tanjo te ñakmba kanjerwaig. Tanjamba nane sile tuku mañau pilenñguwaig. ³⁸ Ye yar 20 tanjanñ ne tuku piro tanjo minen. Ne tuku sipsip ne tuku meme nane mara mara kutunaig. Ye ne tuku meme pailnu ande kuayarmba nda nyen. ³⁹ Agañmor ñguikok ande ne tuku sipsip ande balewanu ta ye ta lafumba yiñe sipsip inum tumba ne tinmba minen. Agañmor ande ki mbol ko furir ñgamu ñgisikanu ta ne ye pasa sanñgrinu sayanu le ye yiñe agañmormbi lafumba ne tinen. ⁴⁰ Mara afu ki mbolkanu ta ye ñgaro pa tinjanu ko furir ma tido ñayo prowanu ta ye murkenu kinyam kumuñ kuga. ⁴¹ Tanjamba minmba ma ma ye yar 20 ne tuku piro tanjo tanjanñ minen. Ye yar 14 ne tuku kulim ar ta kilam tuku piroken sulumba mañ lato yar 6 ne tuku agañmor kilam tuku piroken ta ne ye tuku piya mbilmbilam gudomna. ⁴² Yiñe mam Isak yiñe wa Abraham tuku Mbara nu ye nda turyina kande ake sinanñ ne kusrenen kande. Ta tuku Kuate nu ye tuku piti kanjerna sulumba furir ne rironñ pasa tanet ñga mbiyel nuñe sana.

Yakob nu mbiyel nuñe Laban ndonñ wamdus ulendinaik

⁴³ Kile Laban nu ndek mbiyel nuñe sana: Kulim ar te yiñe. Kiño kame te mata ye tuku. Agañmor te ñakmba mata yiñe. Agañ ndende ñakmba ne kile kanjerkate ta yiñe ta ye nane ñgailniñgam kumuñ kuga. ⁴⁴ Kile sile wamdus ulendipe sulumba ndame afu kilmba pro tenje patikupe. Tanjamba sile mañau ta gilainñge nda ñgina. ⁴⁵ Tanjakina le Yakob nu ndame ande tumba kilke

mbolŋge te-tina sulumba ⁴⁶ nuŋe kuasmbi kile-maŋgurka nane saningina: Tane kumba ndame afu kilmba pro te taŋge ndame ta ŋakmba turnaŋgap ŋgina. Nane taŋanaig le nane ndame turnaŋginaig ta tugumŋge isukusnaig. ⁴⁷ Tanamba Laban nu ma ta Yegar Saduta ŋgina le Yakob nu ndek ma ta Galed* ŋgina. ⁴⁸ Ta ndaŋam? Laban nu Yakob sana: Sile ŋgumneŋga ndame maŋgur ta kaŋgermba wamdus ulendiwik ta idusamŋgik ŋgina. Ta tuku nane ma ta nyunu Galed ŋginaig.

⁴⁹ Laban nu maŋ sakina: Sile pur yimyam ka minpe le Kuate nu sile kaŋgerkuwa ŋgina. Ta tuku nane ma ta nyunu ande Mispa† ŋginaig.

⁵⁰ Kile Laban maŋ lato mbiyel nuŋe sana: Ne ye tuku kulim ar te ŋaigo siglika ko pino afu kitek kila ta ye kila pile nda ta Kuate nu maŋau ta kaŋgeramŋgat. ⁵¹ Ai te. Ndamē turnaŋgit ndame ne kilke mbolŋge te-tiwat minig te. ⁵² Agaŋ ta kaŋgerka sile wamdus ulendiwik ta maŋ idusamŋgik. Ye ne ŋayo silinam tuku ndame te liwe nda. Ne mata ye ŋayo siliyam tuku ndame te nda liwa. ⁵³ Abraham le Nahor tuku Mbara sile pilesikuwa ŋgina. Tanakina le Yakob nu mam nuŋe Isak tuku Mbara nyu mbolŋge mbiyel nuŋe ndoŋ pasa katmba saŋgri pilena. ⁵⁴ Tanamba Yakob ndek kumba ka agaŋmor inum tumba balemba tabe ta mbolŋge atraukina. Atraukina sulumba nuŋe kuasmbi wikina le nane promba isukusnaig. Isukuse denpurmba nane tabe ta mbolŋge kinyanaig.

⁵⁵ Mafena le Laban nu wa kat nuŋe nuŋe kulim ar ta mumuningina sulumba nane kusreka luka nuŋe tumbran kina.

32

Yakob nu aba nuŋe te-silikam tuku kuanekina

¹ Kile Yakob nu tiŋga ndin dubimba kina le Kuate tuku eŋel afu promba nu te-silikinaig le ² nu kaŋgerka sakina: Ma te Kuate nuŋe kuasmbi minig tuku ma ŋgina sulumba ma ta nyunu Mahanaim* ŋgina. ³⁻⁵ Tanakina sulumba Yakob nu taŋgo afu wam paguka saningina: Tane kumba ka yiŋe aba Esau te-silika teŋemba sawap: Ye Yakob. Ye ne tuku piro taŋgo. Ye sikile ŋga Laban tugumŋge rawe taŋgo taŋaŋ minen ma ma kile ndo makau doŋki sipsip meme piro taŋgo piro pino suŋgomba kilmba luka prowet. Ye taŋgo afu kukulniŋgen le nane ne kila pasa tinwaig le ne ye mbolŋge maŋau mayenu ka. Tane ka taŋamba nu sawap ŋgina. Nu wam paguninge denpurmba nu nane kukulniŋgina le ambonga Esau sota Edom kilke mbol kinaig. ⁶ Kinaig ka ndinŋge nane Esau te-silika maŋ luka Yakob tugum promba sanaig: Sine aba naŋe Esau sota kageŋ ta ka ndinŋge nu taŋgo 400 kilmba ne sota ilit ta kaŋgergeŋ ŋginaig.

⁷ Tanakinaig le Yakob nu ndek kuru kuru suŋgo tumba wamdus pitina le nu nuŋe kuasmbi nuŋe sipsip meme makau kamel agaŋmor ta ŋakmba fet arna sulumba ⁸ nuŋe wamdusmbi sakina: Aba Esau promba kuasmbi ande ndoŋ kame buwa ndeta kuasmbi ande kua kuwa ŋga idusna. ⁹ Tanamba Yakob nu yabaŋmba sakina: O yiŋe wa Abraham yiŋe mam Isak tuku Mbara ne ye isa. Ne Suŋgo, neŋge ye sayina le ye luka yiŋe tumbran tuguk yiŋe ndare tuma mbal sota ka le ne ye kulatka turyam tuku sayina. ¹⁰ Ye ame maŋau mayenu

* **31:47:** Yegar Saduta ta Aramek pasa. Galed ta Hibru pasa. Nyu tugunu ta ndindo: Pasa katam tuku ndame maŋgur † **31:49:** Mispa nyu ta tugunu: Nu sile kaŋgerkuwa * **32:2:** Mahanaim nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

ken le ne tanjamba ye turyina? Ye ne am mbolŋe tanjo mayenu kuga ta ne nane pasa dubimba mara mindek ye tuku kume purmba tur mayeyina. O buk ye aganj ndende kugatok ndumndum ndo biymba Yordan kule pakarken ta kile ye tanjo kuasmbi armba njak minet. ¹¹ O Sunjo, ye kile ne yabanjet. Aba Esaunje ye yiŋe pino kiŋo kame ndoŋ balesingikat nja ye kuru-kuruket. Ta tuku ne sine kigraibka nja ne yabanjet. ¹² Ne o buk ye sayina: Ne tuku ndare piyalŋe fulbul minig tanjan gudommba tugekamnŋaig burnu kumuŋ kuga nja sayina. Ta tuku nenje sine kigraibka nja yabanjet nŋina.

¹³ Furirna le nu kinyna ka mafena le maratukuk tinja Jakob nu aganj ndende afu Esau tambim tuku walmba patikina. ¹⁴ Meme pangarnu 200 pailnu 20 kilmba sipsip pangarnu 200 pailnu 20 kilmba ¹⁵ kamel pangarnu fat njak njak ta 30 kilmba makau pangarnu 40 pailnu 10 kilmba ¹⁶ aganjmor ta njakmba fetkina sulumba nuje piro tanjo afu aganjmor kuan ndui ndui kulatkam tuku ninŋina sulumba saninŋina: Tane kuit nduimba ndakape. Aganjmor kuan mindek munju dubi-dubikuwaig nŋina. ¹⁷ Tanjakina sulumba nu nuje piro tanjo ambonga kambim tuku ta wam pagumba sana: Ne yiŋe aba te-silika le nu ne kusnanuwa nane gabat aninje minit? Ne ani kinit? Aganjmor te njakmba ima tuku nja ne kusnanuwa kande ne tenenmba nu tuku pasa lafuwa: ¹⁸ Aganjmor te njakmba ne tuku piro tanjo Yakobnŋe ne tanbim tuku patikina le kilmba prowet. Nu mata sine dubika ilit nja sawa nŋina.

¹⁹ Jakob nu tanjo afu piro tanjo ambonga kina ta dubimba aganjmor kilmba kambim tuku ta mata tanjamba ndo wam pagukina sulumba saninŋina: Tane yiŋe aba te-silika tenenmba sawap: ²⁰ Nane piro tanjo Jakob nu sine dubika ilit nja sawap nŋina. Jakob nu tenenmba idusna: Nu aganjmor te njakmba kanjerka ye tuku mbar gilaingamnŋat. Tanjamba nu ye kanjeryumba ye ndoŋ wamduw tumawamnjik nja idusna.

²¹ Jakob nu aganjmor ta njakmba patikina le kilmba kinaig le furir ta mbolŋe nu bubre tam tuku ma ta mbolŋe nu kinyna.

Jakob nu Penielŋe Kuate ndoŋ kame bunaiŋ

²² Furir ndui ta mbolŋe ndo Jakob nu tinja nuje pino ar ta, nuje piro pino ar ta, nuje kiŋo kame 11 ta nane njakmba kilmba kumba ka Yabok kule pakarka sim kinaig. ²³ Tanjamba nu mar njakmba nuje piro tanjo kame tugum kumba nane kukulninŋina le nu tuku aganj ndende njakmba kilmba kule ta pakarka kinaig le ²⁴ Jakob nu nuje ndo tanje minna.

Tanje minna le tanjo ande nu tugum prona sulumba nu ndoŋ kame bumba munju bagailka minnaig le ka mafena. ²⁵ Tanjo tanje Jakob te-kinye ndana tukunu nu ndek Jakob tuku manunsu katna le supikina. ²⁶ Tanjana le tanjo ta nu Jakob sana: Mafete le ye kusreya le ka nŋina le Jakob nu ndek sana: Ne ye nyaro sa ta ye ne kusrenamnjit nŋina. ²⁷ Tanjakina le tanjo ta nu Jakob kusnana: Ne tuku nyu ima nŋina le ye Yakobnŋe nŋina le ²⁸ tanjo ta nu sana: Ne tuku nyu Jakob kuga. Ne tuku nyu kitek Israelnŋe. Ne Kuate ndoŋ tanjo kame ndoŋ mata ne sanjri munju tumka minna ta ne buk nane kile-ibenjkina tukunu ne tuku nyu kitek Israel† nŋina.

²⁹ Kile Jakob nu tanjo ta kusnana: Ata. Ne tuku nyu ima nŋina le tanjo ta nu sana: Ne ndanam ye tuku nyu kila palmbim sakate nŋina. Tanjakina sulumba nu Jakob nyaro tuna. ³⁰ Tanjana le Jakob nu sakina: i‡ Ye Kuate tuku tumail

† 32:28: Israel nyu ta tugunu: Kuate ndoŋ sanjri munju tumkam tuku ‡ 32:30: Peniel nyu ta tugunu: Kuate tuku tumail pasi

pasi kanjerit ta ye kume ndakit ngina. Ta tuku nu ma ta nyunu Peniel ngina.
³¹ Maratukuk nu Peniel ma ta kusremba nu grisemka gitmba kumba minna le ki prona.

³² Tanjo ta nu Jakob tuku manunsu katna le supikina. Ta tuku kile nane Israel mbal aganjmor manunsunu nda nyade tuku.

33

Yakob nu aba nuje te-silikina

¹ Kile Esau nu nuje piro tanjo 400 ta ndonj ilmba minna le Jakob nu nane kanjerka nuje kiyo kat nuje kilmba walna sulumba afu Lea tumba afu Rahel tumba afu nuje piro pino ar ta nikina. ² Tanjamba nu piro pino ar ta nakile kiyo kat nakile ndonj tumailamnge kile-tidingina le tinginaig. Tinginaig le kile Jakob nu Lea kiyo kat nuje ndonj piro pino ar ta ngummemnge kile-tidingina le tinginaig. Nane ngumnemnge manj Rahel nale Yosef ndonj kile-tidingina le tinginaig. ³ Tanjamba Jakob nu nane kusreka kina ka aba nuje tuku tumailamnge truk kam 7-na le ⁴ Esau nu pinderka nu sota kina sulumba Jakob bagailmba mumuna. Tanjamba nale munju malmbi-malmbikinaik.

⁵ Kile Esau ndek mambilmba pino kame kiyo kame ta kanjerka mambo nuje kusnana: Te ima kate tuku kuasmbi ne ndonj prowaig ngina le Jakob nu sana: O aba, te yiye kuasmbi. Kuate nu ye tur mayeyina sulumba kiyo kame te njakmba ye sina ngina. ⁶ Tanjakina le nuje piro pino ar ta nakile kiyo kame kilmba pro Esau tugumnge lokinaig. ⁷ Lokinaig le kile Lea ndek nuje kiyo kat nuje ndonj nane dubika pro Esau tugumnge lokinaig le Yosef nale Rahel ndonj nale ndek nane dubika pro Esau tugumnge lokinaik. ⁸ Tanjanaig le nu mambo nuje kusnana: Kuasmbi ambonga ye tugum prowaig ta ndanjaig tuku ngina le mambo nuje nu sana: Ye ne tuku wamodus te-ibenjam tuku nane kukulningit le ne sota kagig ngina le ⁹ aba nuje nu sana: O aba, ye mata aganj ndende sunjomba njak. Aganj ndende ta njakmba nanje minwaig ngina le ¹⁰ mambo nuje nu sana: Kuga. Sile gulab mayewik nga idusmba ndeta ne aganj ndende te njakmba kila. Ne manj ye ndonj gulab mayewik tukunu ne tuku tumail pasi kanjeret ta Kuate tuku tumail pasi kanjeranu suk. ¹¹ Aganj ndende ne tanbim tuku kilmba prowit te ne kila. Kuate nu ye tur mayeyina le ye aganj ndende sunjomba njak minet ngina. Tanjamba Jakob nu aba nuje sarsarmba pasa sanjrinu sana le nu aganj ndende ta kilna.

¹² Kile Esau nu sakina: Kile sine kab. Ye ambonga kanjit ngina le ¹³ mambo nuje nu sana: Kiyo kame te sanjri kugatok ta ne kila. Sipsip makau afu mata fat njak njak. Sine aganjmor ta mara ndindo mbolnje sunjomba sisilanijbe ta nane njakmba kume suluwamngai. ¹⁴ Ne ambonga sila le ye gitmba aganjmor kiyo kame te njakmba kilmba ne dubinamngit. Tanjamba ye Edomnge ne manj te-silikamngit ngina. ¹⁵ Tanjakina le aba nuje ndek sakina: Tanjamba ndeta ye yiye piro tanjo afu ne ndonj kusreki ngina le Jakob nu lafumba sana: Kuga. Ye maye. Ne nane njakmba kilmba kaye ngina.

¹⁶ Tanjakina le ki ait ta mbolnje Esau nu manj tinja luka Edom kilke mbol kina le ¹⁷ Jakob nu Sukot kilke mbol kina sulumba nuje wande pilmba aganjmor tuku baibai afu turmba patikina. Ta tuku nu ma ta nyunu Sukot* ngina. ¹⁸ Jakob nu Mesopotamia kilke kusremba ndinngge piti ande te-sili ndaka Sehem tumbraj Kanan kilke mbolnje prona sulumba tumbraj sunjo

* **33:17:** Sukot nyu ta tugunu Baibai

ta tugumŋe nuŋe baibai patike likina. ¹⁹ Nu silwa ndametiŋ soŋ 10 tamba nuŋe baibai patike likina kilke ta Sehem mam nuŋe Hamor tuku kiŋo kat nuŋe tugumŋe piyana. ²⁰ Tanjamba nu tanŋe ndame turŋanŋa atraukam tuku pa lanlan ande wakeina sulumba pa lanlan ta Israel Mbara tuku nyu tumba El ŋgina.

34

Sehem nu Dina biye timba tumba totona

¹ Mara ande Yakob le Lea tuku kulim Dina nu tiŋga Kanan pino afu kanŋerkam kina. ² Kilke ta tuku gabat suŋgo ta nyunu Hamor. Hamor nu Hiwinu tanŋo.

Dina nu ma ta mbol prona le Hamor kiŋo nuŋe Sehem nu Dina kanŋermba biye timba tumba totona. ³ Tanjamba nu kulim ta tuku nzali mayena sulumba nu Dina pinonu tam tuku wamdus suŋgo tumba nu tuwa ŋga sarsarriba sanŋri tiŋgina sulumba ⁴ nu nuŋe mam nuŋe sota kumba sana: Mam, ne kulim ta ye tuku pinonu ta ŋgina.

⁵ Yakob nu Dina kiko maŋau tina ta nu buk isna ta nu tuku kiŋo kat nuŋe nane agarŋmor kulatkam tuku ma ande mbol kinaig tukunu Yakob nu nane ndo tairŋga minna. ⁶ Tanjamba minna le Sehem nu mam nuŋe Hamor ndoŋ Yakob ndoŋ pasatam pronaik le ⁷ ait ndui ta mbolŋge ndo Yakob tuku kiŋo kat nuŋe mata luka pronaig. Sehem nu Israel mbal mbolŋge maŋau ŋayonu kumba Yakob tuku kulim nuŋe biye timba tumba totona ta nane ismba wamdus ŋaigoŋginaig sulumba gubra mageniŋgina.

⁸ Kile Hamor nu Yakob sana: Yiŋe kiŋo Sehem nu kulim naŋe tuku nzali suŋgo ŋak. Ne kulim naŋe ta ye tuku kiŋo tambim kumuŋ e? ⁹ Sine wamdus ulendika kulim kame kiŋo kame nane munŋu kile-kile kuwaig. ¹⁰ Tanjamba tane kilke te mbolŋge minap sulumba ma aninŋe minam ŋga idusmba ndeta ka tanŋe minmba agarŋ afu piyawam ŋak ndeta piyawap sulumba agarŋ ndende afu kilap ta tanŋine minmba minwaig ŋgina. ¹¹ Tanakina le Sehem nu ndek Dina mam nuŋe leu kat nuŋe teŋemba saniŋgina: Tane ye mbolŋge maŋau mayenu kap le ame agarŋ kilam ŋga idusap ta tane tiŋgamŋgit. ¹² Tane ame piya kilam ŋga idusde ta ye sayap. Kulim ta tuku piya mata suŋgokanu mbolŋge madiwap. Tane tanŋine kulim ye sap le tane ame piya kilam sakap ta tane tiŋgamŋgit ŋgina.

¹³ Sehem nu kulim nanŋine Dina kiko maŋau tuna tukunu Yakob tuku kiŋo kat nuŋe nane Sehem le mam nuŋe Hamor yabrinikmba sanikinaik: ¹⁴ Tanŋo ŋgaro pike ndakanu ta nu sine tuku kulim te nda. Wam ta sine mbolŋge kiko ŋak. ¹⁵ Sine buk tanŋo ŋakmba tuku ŋgaro pike likigen. Tane tanjamba ndo tanŋo ŋakmba tuku ŋgaro pike likap ta sine siŋgine kulim ta sertiŋgamŋgig. ¹⁶ Tane tanjawap le sine munŋu kile-kile kube sulumba tane ndoŋ sine tugu ndindo tanan ulendika minbe. ¹⁷ Tane wam sakeg te kam mbulap ndeta sine siŋgine kulim tumba ma tugu te kusrewamŋgig ŋginaig le ¹⁸ Hamor le kiŋo nuŋe Sehem nale pasa ta ismba maye ŋginaik.

¹⁹ Tanŋo mo ta nu nu nuŋe kuasmbi ŋgamukŋge tanŋo suŋgo nyu ŋak minna. Nu Yakob kulim nuŋe tuku nzali mayena tukunu nu dal ndaka nuŋe mbal kila saniŋgam kina.

²⁰ Hamor nale kiŋo nuŋe Sehem ndoŋ nale kinaik ka nakile tumbraŋ tuku fonde malaŋga tugum promba nakile mbal maŋgurka minnaig ta saniŋginaig: ²¹ Tanŋo kame ta sine ndoŋ gulab mayenu. Nane sine tuku kilke mbolŋge

minwaig sulumba ma ṅakmba mbol kuwaig. Kilke te sunḡokanu sine ṅakmba minam kumuṅ. Sine nane tuku kulim kame kilbe le nane sine tuku kulim kame kilwaig. ²² Nane sine wam ndindo ndo kam tuku sasikaig ta teṅenmba. Sine taṅgo ṅakmba tuku ṅgaro pikam tuku sakaig. Nane buk naṅgine taṅgo kame ta ṅakmba tuku ṅgaro pike likinaig. Sine mata taṅamba kube ta nane sine ṅgamukṅge tugu ndindo taṅaṅ minamṅgig. Nane taṅamba sile sasikaig le iskiik. ²³ Sine taṅabe ta nane tuku agaṅmṅo nane tuku agaṅ ndende ṅakmba sine tuku minamṅgaig. Ta tuku sine wokube le nane sine ṅgamukṅge minwaig ṅginaik le ²⁴ tumbraṅ ta tuku taṅgo ṅakmba nane Hamor le Sehem tuku pasa ta ismba pasa katmba wokinaig sulumba nane taṅgo ta ṅakmba tuku ṅgaro pike likinaig.

²⁵ Mara keṅmba kuganaig le taṅgo kame ṅgaro pike likinaig ta nane ṅgaro rar ṅak minnaig tukunu nane tambik ri ndamba minnaig le Dina tuku leu kat nuṅe ndinok armba Simeon nale Levi ndoṅ nale kame baḡi kilmba tumbraṅ ta kinaik sulumba taṅgo ta ṅakmba bale far sulunaik. ²⁶ Taṅamba nale Hamor le kiṅo nuṅe Sehem turmba bale farnaik sulumba Sehem tuku wande mbol kumba Dina te-silika tumba kinaik. ²⁷ Taṅanaik le Yakob tuku kiṅo afu nane pro kulim naṅgine kiko maṅau tuna ta lafumba tumbraṅ sunḡo ta tuku gabis agaṅ ndende ṅakmba yomba kilmba kinaig. ²⁸ Nane sipsip makau doṅki tumbraṅ ta tuku agaṅ ndende ṅakmba kilmba ka piro mbolṅge mata agaṅ ndende ṅakmba yomba kilmba kinaig. ²⁹ Taṅamba nane tumbraṅ ta tuku gabis agaṅ ndende ta ṅakmba kilmba kiṅo kame foṅfoṅ pino kame ta ṅakmba turmba kilmba kinaig.

³⁰ Taṅanaig le Yakob nu ndek Simeon nale Levi sanikina: Kile Kanan mbal Peris mbal kilke te tuku taṅgo ṅakmba nane ye kasuryamṅgaig. Ye mata piro taṅgo sunḡomba kuga. Nane ṅakmba ulendika pro ye ndoṅ kame bumba sine ṅakmba bale farsinḡamṅgaig ṅgina le ³¹ nale ndek sakinaik: Taṅgo ta nu sine tuku kulim ma ṅgamukok pino taṅaṅ ṅga idusmba nu biye timba tumba totona. Maṅau ta sine mapewam kumuṅ kuga ṅginaik.

35

Kuate nu Yakob Betelṅge nyaro tuna

¹ Kile Kuate nu Yakob sana: Ne tinḡa Betel kaye sulumba kumba ka taṅge mina. Taṅge mina sulumba ne ndame turṅaṅga ye atraukam tuku pa laṅlaṅ ande wakeiwa. Ye Kuate. Ne aba naṅe Esau kusremba kua kina ait ta mbolṅge ye ne tugum prowen ṅgina. ² Taṅakina le Yakob nu nuṅe kuasmbi nuṅe piro taṅgo ta wam paguka saninḡina: Tane taṅgine mbara kise ta ṅakmba pitaike likap. Ngarosu purfeṅnu mayok kuwaig le tawi purfeṅnu silikap. ³ Sine ma te kusremba Betel kab kumba ka taṅge ye Kuate atraukam tuku pa laṅlaṅ wakeiwamṅgit. Ye piti sunḡomba ṅak minen le Kuatenḡe ye turyina sulumba ye ma ṅakmba liken ta nu mata ye ndoṅ minna ṅgina.

⁴ Taṅakina le nane mbara kanu saike likinaig ta ṅakmba Yakob kile tunaig sulumba naṅgine kilba sikor ta turmba nu kile tunaig. Taṅanaig le Yakob nu agaṅ ndende ta ṅakmba kilmba Sekem tumbraṅṅge ail sunḡo ande kum-nemṅge ṅguke likina. ⁵ Taṅamba Yakob nane tinḡa ma ta kusrenaig le tumbraṅ sugo ta ṅakmba Kuatenḡe kuru kuru serninḡina le nane dubi ndakinaig.

⁶ Yakob nu nuṅe taṅgo kuasmbi ṅak ndoṅ kinaig ka Lus tumbraṅ Kanan kilke mbol pronaig. Lus tumbraṅ ta kile Betel ṅgade. ⁷ Tumbraṅ ta prona sulumba Yakob nu Kuate atraukam tuku pa laṅlaṅ ande wakeina sulumba

nu buk aba nuŋe tuku kuru-kuruka kua kina le Kuatenŋe nu tugum prona ta idusmba nu ma ta nyunu Betel tuku Mbara ŋgina.

⁸ Nane tanŋe minnaig ma ma Rebeka tuku piro pino Debora nu kumna le nane nu tumba ail suŋgo ande Betel patumba minna ta kumnemŋe ŋgukinaig sulumba ail ta nyunu Malmbikam tuku Ail ŋginaig.

⁹ Yakob maŋ luka Mesopotamiaŋe prona le Kuate maŋ nu tugum promba nu nyaro tuna sulumba ¹⁰ sana: Ne tuku nyu Yakob ta kile ne tuku nyu Israel palmbimŋit ŋgina. Tanjamba Kuate nu Yakob nyunu Israel tuna. ¹¹ Tanjakina sulumba Kuate nu sana: Ye Kuate Saŋgri Ŋayo. Tane kiŋo kame kile-patikap le ne tuku ndare mbolŋe kuasmbi suŋgomba mayok kaŋgaig. Ne gabat sugo kame tuku mbuŋ nanŋine prowamŋgat. ¹² Ye o buk Abraham le Isak kilke te serniken ta kile ne tanmbimŋit. Ŋgumneŋga nanŋe ndare kame tuku kilke minamŋgat ŋgina. ¹³ Tanjaka sakina sulumba Kuate nu kusremba kina le ¹⁴ Yakob nu ndame suŋgo ande tumba Kuate nu Yakob ndoŋ pasatina ma ta mbolŋe te-tina sulumba grep kule tumba gureŋ butol ŋak ta turmba tumba ndame ta mbolŋe kutuna sulumba ¹⁵ ma ta nyunu Betel ŋgina.

Rahel nu kumna

¹⁶ Yakob nuŋe kuasmbi ndoŋ Betel tumbranŋ kusremba Efrat tumbranŋ patu ndanaig le Rahel nu kiŋo te-palmbim tuku ait kumuŋgina le nu ŋgaro rar torna. ¹⁷ Ŋgaro rar torna le nuŋe kulat pinonŋe nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Nu buk kiŋo te-palet ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le Rahel nu kumam bafuna le nu tuku saŋgri buk kuganaig le nu kiŋo ta Ben-Omi* ŋgina le mam nuŋeŋe kiŋo ta Benyamin† ŋgina.

¹⁹ Rahel nu kumna le nane nu tuku mindesiŋ tumba Efrat tumbranŋ kambim tuku ndin ta tugumŋe ŋgukinaig. (Kile nane tumbranŋ ta nyunu Betlehem ŋgade). ²⁰ Tanjamba Yakob nu ndame ande tumba Rahel ŋgukinaig ma ta mbolŋe te-tina. Ndamé ta kile minit.

²¹ Tanjana sulumba Israel nane tiŋga kumba ka Eder tumbranŋ tuku wande kuen ŋayo ta kusremba bubre tam tuku baibai patika minnaig.

Yakob tuku kiŋo kame 12

²² Yakob nu kilke ta mbolŋe minna le Ruben nu mam nuŋe tuku piro pino nyunu Bila ta ndoŋ kinyna. Tanjana le Yakob nu kiŋo nuŋe wam kina ta ismba nu gubra suŋgo tina.

Yakob tuku kiŋo kame ta ulendika 12 minnaig. ²³ Piyo nuŋe Lea tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋemba. Yakob tuku kiŋo mulum ta nyunu Ruben ande Simeon ande Levi ande Yuda ande Isakar ande Sebulun.

²⁴ Piyo nuŋe Rahel tuku kiŋo ar ta Yosef le Benyamin.

²⁵ Rahel tuku piro pino Bila nuŋe kiŋo ar ta Dan le Naftali.

²⁶ Lea tuku piro pino Zilpa nuŋe kiŋo ar ta Gat le Aser.

Yakob nu kiŋo kame ta ŋakmba Mesopotamia kilke mbolŋe kile-patikina.

Isak nu kumna

²⁷ Kile Yakob nu tiŋga mam nuŋe Isak sota Mamre tumbranŋ Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe tanŋo tanŋaŋ tanŋe minnaik.

²⁸ Isak nu yar 180 kusremba ²⁹ saibo pile mayena sulumba nu kumna le kiŋo kat nuŋe ar ta Esau le Yakobŋe nu tumba ŋgukinaig.

* **35:18:** Ben-Omi nyu ta tugunu: Sina suŋgo tuku kiŋo † **35:18:** Benyamin nyu ta tugunu: Maye minam tuku kiŋo

36

Esau tuku ndare

¹ Esau tuku ndare tuturm̄ba teŋen̄mba kina. Esau tuku mape nyu ande Edom. ²⁻³ Esau nu Kanan pino keŋm̄ba kilna ta ande Ada ande Oholibama ande Basemat.

Ada mam nuŋe Elon nu Hitnu. Oholibama mam nuŋe Ana wa nuŋe Sibeon. Sibeon nu Hiwinu. Basemat nu Ismael tuku kulim nuŋe. Leu nuŋe Nebayot.

⁴ Ada nu Elifas te-pilna le Basemat nu Ruel te-pilna le ⁵ Oholibama nu Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. Esau tuku kiŋo kame Kanan kilke mbolŋge kile-patikina ta taŋamba ndo.

⁶⁻⁷ Esau le Yakob nale agan̄mor sun̄gomba ŋak minnaig tukunu kilke nale tuma minnaik ta nale turkam kumuŋ kuga. Ta tuku Esau nu pino kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe wande tuma mbal ta ŋakmba kilmba nuŋe agan̄mor nuŋe agan̄ ndende ŋakmba Kanann̄ge kile likina ta turmba kilmba maib nuŋe Yakob kusrem̄ba kilke ande mbol kinaig. ⁸ Taŋamba Esau nu Edom tuku ma taknu ta mbolŋge minna.

⁹ Esau tuku ndare tuturm̄ba teŋen̄mba kina. Esau nu Edom mbal ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine.

¹⁰⁻¹³ Esau piyo nuŋe Ada nu kiŋo ndindo te-pilna ta nyunu Elifas. Elifas nu kiŋo kame ⁵ Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenas nane kile-patikina. Elifas tuku piyo nuŋe ande nyunu Timna nu kiŋo ande nyunu Amalek te-pilna.

Esau piyo nuŋe Basemat nu kiŋo ande nyunu Ruel te-pilna. Ruel nu kiŋo bailkamba Nahat Sera Sama Misa nane kile-patikina.

¹⁴ Esau piyo nuŋe Oholibama nu Sibeon kiŋo nuŋe Ana tuku kulim. Nu kiŋo keŋm̄ba Yeus Yalam Kora nane kile-patikina.

¹⁵ Esau tuku ndare mbolŋge kuasmbi afu pronaig ta teŋen̄mba. Esau tuku kiŋo mulum Elifas nu Teman mbal Omar mbal Sefo mbal Kenas mbal ¹⁶ Kora mbal Gatam mbal Amalek mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Ada tuku ndare.

¹⁷ Esau tuku kiŋo nuŋe ande Ruel nu Nahat mbal Sera mbal Sama mbal Misa mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Basemat tuku ndare.

¹⁸ Esau piyo nuŋe Oholibama nu Ana kulim nuŋe. Oholibama nu Yeus mbal Yalam mbal Kora mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine.

¹⁹ Mbal ta ŋakmba Esau tuku ndare.

Seir tuku ndare

²⁰⁻²¹ Edom kilke tuguk mbal nane buk purka tumbran̄ mboŋ ⁷ minnaig. Tumbran̄ mboŋ ⁷ ta tuku mbuŋ kat nan̄gine ta ŋakmba Hornu taŋgo Seir tuku ndare. Nane tuku nyu nan̄gine ta teŋen̄mba. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

²² Lotan nu Hori tumbran̄ mboŋ le Hema tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine. Lotan tuku kulim nuŋe nyunu Timna.

²³ Sobal nu Alwan tumbran̄ mboŋ, Manahat tumbran̄ mboŋ, Ebal tumbran̄ mboŋ, Sefo tumbran̄ mboŋ, Onam tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine.

²⁴ Sibeon nu kiŋo arm̄ba. Ande nyunu Aia ande Ana. Mara ande Ana nu mam nuŋe tuku doŋki kame kulatka minna sulumba ma baknu mbol taŋe nu kule mbam paknu kan̄gerkina.

²⁵⁻²⁶ Ana tuku kiŋo nuŋe nyunu Dison. Dison nu Hemdan tumbran̄ mboŋ, Esban tumbran̄ mboŋ, Itran tumbran̄ mboŋ, Keran tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine. Ana tuku kulim nuŋe nyunu Oholibama.

²⁷ Eser nu Bilan tumbranḡ mboḡ, Sawan tumbranḡ mboḡ, Akan tumbranḡ mboḡ ta tuku mbuḡ nanḡine.

²⁸ Disan nu Us le Aran tumbranḡ mboḡ tuku mbuḡ nanḡine.

²⁹ Edom kilke tuku Hor mbal ta teḡenmba. Lotan mbal Sobal mbal Sibeon mbal Ana mbal ³⁰ Dison mbal Eser mbal Disan mbal.

Edom tuku gabat sugo

³¹ Israel mbal nane buk gabat sugo kugatok. Ait ta mbolḡe Edom tuku gabat sugo afu nane Edom kilke kulatkinaig. ³² Gabat sugo dubike likinaig ta teḡenmba.

Beor kiḡo nuḡe Bela nu Dinabanu.

³³ Sera kiḡo nuḡe Yobab nu Bosranu.

³⁴ Husam nu Temannu.

³⁵ Bidad kiḡo nuḡe Hadad nu Awitnu. (Kame suḡo ande mbolḡe nu Moab kilke mbolḡe Midian mbal ndoḡ kame bumba nane kile-ibenḡkina).

³⁶ Samla nu Masrekanu.

³⁷ Saul nu Rehobotnu taḡo. (Rehobot tumbranḡ ta kule suḡo ande tugumḡe minna).

³⁸ Akbor kiḡo nuḡe Baal-Hanan.

³⁹ Hadad nu Paunu taḡo. (Hadod piyo nuḡe nyunu Mehetabel. Mehetabel mam nuḡe nyunu Matred. Matred mam nuḡe nyunu Mesahab).

⁴⁰ Esau nu Edom tumbranḡ mboḡ suḡgomba tuku mbuḡ nanḡine. Tumbranḡ mboḡ ta tuku nyu nanḡine ta teḡenmba. Timna, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenas, Teman, Mibsar, ⁴³ Magdiel, Iram. Nanḡine kilke ta mata tumbranḡ mboḡ ta tuku nyu tinaig.

37

Yosef nu kiḡatina

¹ Yakob nu Kanan kilke mbolḡe minna. O buk mam nuḡe rawe taḡo taḡaḡ nu kilke ta mbolḡe minna. ² Yakob nuḡe ndare tuku wam kube ta teḡenmba.

Yosef nu kiḡo mo yar 17 ḡak minmba nu mam nuḡe tuku agaḡmor aba kat nuḡe afu ndoḡ kulatka minnaig. Aba kat nuḡe ta Bila le Zilpa tuku kiḡo kame. (Bila le Zilpa nale Yakob tuku pino kame). Yosef nu maḡau ḡaigonu aba kat nuḡe ke likanu ta pro mam nuḡe tugumḡe kile-mayokka sawanu.

³ Israel nu saibo pilmba Yosef te-pilna tukunu nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna. Kiḡo kame ḡakmba tuku nzalina ta liningina. Tanjamba Israel nu Yosef tuku tawi kuen wainu kuennu ḡak mindepiye yeki yeki ḡak wakeimba tuna. ⁴ Tanjana le Yosef tuku aba kat nuḡe mam nanḡine nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna ta kaḡgermba nane Yosef kasurnaig sulumba gulab mayenu taḡaḡ nu ndoḡ pasate ndakinaig.

⁵ Furir ande Yosef nu kiḡatina sulumba mafena le maratukuk tiḡa nu kumba ka aba kat nuḡe kubeu niḡgina sulumba ⁶ saningina: Tane ye kiḡatit te kubewi le isap. ⁷ Sine ḡakmba wit ndaleke likig ta ye tuku ndale ta tiḡreknu tiḡat le tane tuku ndale ta ye tuku ndale ta laipmba loke likaig le kaḡgerkit ḡgina. ⁸ Tanjakina le aba kat nuḡe ndek nu kusnanaig: Ne iduste neḡe ndo gabat suḡo mina le sine ḡakmba ne kumnemḡe minbe ḡga iduste e ḡginaig. Tanjamba nane Yosef kiḡatina pasa ta tuku nane gubra lato suḡgomba tumba nu kasur mayenaig.

⁹ Ngumnennga Yosef nu maŋ kiŋatina sulumba aba kat nuŋe tugumŋge maŋ kiŋa ta kubeu niŋmba saniŋgina: Ye maŋ kiŋatit sulumba ki tambun mbai 11 ŋakmba ye tugumŋge lokaig le ye kaŋgerkit ŋgina. ¹⁰ Taŋamba nu kumba ka kiŋa ta mam nuŋe ndoŋ mata sakina le mam nuŋenge nu sigair-sigairmba kusnana: Anikok kiŋa taŋaŋ. Ne iduste ye, ina naŋe, aba kat naŋe sine ŋakmba ne tugumŋge lokamŋgig ŋga iduste e ŋgina.

¹¹ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane Yosef ndoŋ tironaig. Mam nuŋe nu Yosef tuku kiŋa ta idus timba minna.

Nane Yosef piyanaig le tumba Isip kinaig

¹² Mara ande Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane agaŋmor kulatkam tuku Sekem tumbraŋ kinaig. ¹³ Taŋanaig le Israel nu kiŋo nuŋe Yosef sana: Ne kaye sulumba kumba ka Sekemŋge aba kat naŋe agaŋmor kulatkade ta kaŋgerka ŋgina le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina le ¹⁴ Israel nu ndek sana: Ne kaye sulumba aba kat naŋe tuku mine agaŋmor tuku mine kaŋgerka nane mage minwaig kande luka promba ye saya le isi ŋgina. Taŋamba Israel nu Yosef kukulna le nu Hebron ma gutoŋ ta kusremba kina ka Sekem tumbraŋ prona. ¹⁵ Pro taŋe nu kine promba minna le taŋgo andeŋge nu kaŋgermba kusnana: Ne ima sota te prote ŋgina le ¹⁶ nu lafumba sana: Ye yiŋe aba kame sotet. Nane agaŋmor kulatka tembi ndekinaig ŋgina. Taŋakina sulumba nu ndek taŋgo ta kusnana: Ne nane kaŋgerkat e ŋgina le ¹⁷ taŋgo taŋe nu sana: Nane buk ma te kusremba Dotan kambim sakinaig le ye isen ŋgina. Taŋakina le Yosef nu aba kat nuŋe ŋgumnem dubika kina ka Dotanŋge nane kile-siglikina.

¹⁸ Yosef nu maskenŋge ilmba minna le nane nu kaŋgernaig sulumba Yosef balewam tuku pasa katmba ¹⁹ naŋgine naŋgine sakinaig: Ai si. Kiŋa tugu taŋgo prote si. ²⁰ Kile sine nu balemba mindesiŋ nuŋe tumba kule kugatok sambu ande sinamŋge bukŋgube. Taŋamba sine teŋenmba mam sabe: Nu agaŋmor ŋguikok andeŋge balemba nyina ŋgube. Taŋamba sine nu tuku kiŋa alonu prowa le kaŋgerbe ŋginaig.

²¹ Nane taŋamba sakinaig ta Ruben nu isendo ka ismba nu Yosef mapewam idusmba nane saniŋgina: Sine nu balemba ²² ake sinaŋ nu tuku ndare kutu ndabe. Ake nu biye timba tumba sambuk teŋge bukŋgube le ma ŋgamu teŋge minwa ŋgina. Ruben nu Yosef turmba maŋ luka mam nuŋe sota kukulam tuku ŋga taŋakina.

²³ Kile Yosef nu aba kat nuŋe tugum ta prona le nane nu biye timba tawi kuen wainu kuennu ŋak ta biymba sambrinaig sulumba ²⁴ nu tumba kumba ka sambu sakina ta sinamŋge bukŋginaig le minna. Sambu ta kule buk parakina tuku. ²⁵ Taŋamba nane isukusmba minnaig le kile ndo Ismael kuasmbi ande Gileadŋge Isip kambim tuku pronaig le kaŋgerkinaig. Nane agaŋ ndende sungomba guren magenu afu kilmba kamel mbol patike likinaig.

²⁶ Kile Yuda ndek aba kat nuŋe saniŋgina: Sine Yosef balemba yubengube wam ta mayenu kuga. ²⁷ Sine nu ŋayo sili ndamba nu tumba Ismael mbal prode si nane mbol piyabe. Nu mata sine tuku maib. Sine ndare ndui ta ndo ŋgina. Taŋakina le nane wokinaig le ²⁸ Midian mbal pronaig le nane Yosef sambuk sinam taŋge tumba silwa ndametiŋ soŋ armbambi nane mbolŋge piyanaig le tumba Isip kinaig.

²⁹ Taŋanaig le Ruben nu luka sambu miŋge ta tugum promba mambilna kande Yosef sambu sinam ta mine ndakina le nu nuŋe tawi silikina ta

fetfetna sulumba ³⁰ luka mambo kat nuŋe sota kumba saningina: Kiŋo ta siŋge mine ndakate. Ye kile ndaŋamŋgit e ŋgina.

³¹ Tanjakina le nane meme ande tumba balemba Yosef tuku tawi ta tumba meme ndarenu pisnenaig sulumba ³² tawi ta tumba kumba ka mam naŋgine tumnaig sulumba sanaig: Sine agaŋ te-silikig te kiŋo naŋe tuku tawi e ŋginaig le ³³ Yakob nu tawi ta kaŋgermba katesemba sakina: Son. Tawi te nu tuku tawi. Yiŋe kiŋo ta agaŋmor ŋguikok andeŋge balemba make purpurbamba nyina ŋgina.

³⁴ Tanjakina sulumba Yakob nu sina sungona sulumba nuŋe tawi kat fetfetmba tawi ŋayonu ande tumba silikina. Tanjamba nu ait kuen ŋayo kiŋo nuŋe tuku malmbika minna le ³⁵ nu tuku kiŋo kat nuŋe kulim kat nuŋe nane ŋakmba mam naŋgine wamdus te-iberam tuku pronaig ta nu nane ise ndakina sulumba sakina: Ye yiŋe kiŋo tuku ninanka malmbika ma ma kumi sulumba kumanu mbal tuku ma mbolŋge nu ndoŋ minamkik ŋgina. Tanjakina sulumba Yakob nu kiŋo nuŋe Yosef tuku wamdus tatrakina le ninanka minna.

³⁶ Yakob nu kiŋo nuŋe tuku ninanka minna le Midian mbal ta nane Yosef tumba pro Isipŋge taŋgo ande nyunu Potifar nu mbol piyanaig. Potifar nu Farao tuku gabat sungo ande. Nu Farao tuku wande kulatkanu gabat minna.

38

Yuda le Tamar tuku wam kube

¹ Ait ta mbolŋge Yuda nu aba kat nuŋe kusreka Adulamnu taŋgo ande nyunu Hira sota kumba nu ndoŋ minnaik. ² Minnaik ma ma nu Kanan kulim ande kaŋgermba pinonu tina. Pino ta mam nuŋe nyunu Sua.

³ Minnaig ma ma pino ta nu fungul ŋakna sulumba Yuda tuku kiŋo ande te-pilmba nyunu Er ŋgina. ⁴ Tanjamba nu maŋ fungul ŋakna sulumba kiŋo ande te-pilmba nyunu Onan ŋgina. ⁵ Nu maŋ lato fungul ŋakna sulumba kiŋo ande nyunu Sela te-pilna. Yuda nu Kesibŋge minna le piyo nuŋe kiŋo ta te-pilna.

⁶ Er nu sungokina le mam nuŋe Yuda nu kiŋo nuŋe mulum ta tuku pino ande nyunu Tamar tumba tuna. ⁷ Er tuku mine ŋayonu ta Sungo nu kaŋgermba ndagarina le Sungoŋge nu balena le kumna. ⁸ Tanjana le Yuda nu kiŋo nuŋe Onan sana: Ne kumba ka siŋgine maŋau ta dubimba aba naŋe tuku pino pinonu tumba nu ndoŋ kinya le aba naŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋgina.

⁹ Tanjakina le Onan nu kiŋo ta ye tuku kiŋo kuga ŋga idusna sulumba pino ta aba nuŋe tuku kiŋo ande nda te-pilwa ŋga nu pino ta ndoŋ kinymba nuŋe minde kule ta ake kilke mbolŋge kutuna. ¹⁰ Tanjana le Sungo nu maŋau ta kaŋgermba nu gare ndana le nu mata balena le kumna. ¹¹ Tanjana le Yuda nu rугan nuŋe Tamar sana: Ne luka mam naŋe sota kaye sulumba pino kuembol taŋaŋ mina le yiŋe kiŋo Sela nu sungokuwa le ne tini ŋgina. Sela nu mata kumikat ŋga mam nuŋe nu tanjakina. Tanjakina le Tamar nu luka mam nuŋe sota kina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Yuda piyo nuŋe kumna. Nu tuku kuamel kugana le Yuda ndek nuŋe Adulamnu gulab Hira ndoŋ nuŋe sipsip ŋguenu kugerkam Timna tumbranŋ kinaik. ¹³ Tanjanaik le taŋgo ande pro Tamar sana: Rugan naŋe sipsip ŋguenu kugerkam tuku Timna ket ŋgina.

¹⁴ Yuda tuku kiŋo ŋgrimbik ta buk sungokina ta Yuda nu kiŋo ta ŋgailka Tamar nda tuna. Ta tuku Tamar nu kuembol tawi o buk silikina ta paska tawi kitek silika tumail pasi tawimbi songina sulumba kumba ka Timna kambim

tuku ndin Enaim tumbran tuku fonde malanja ta tugumnge minyak minna. ¹⁵ Pino ta tumail pasi songina le Yuda nu kanjermba ndin ngamukok pino ande nga idusmba ¹⁶ nu tugum ndin dabil inum kumba pino ta rugan nuje ta katese ndamba sana: Ye ne ndorj kinyamngit ngina le nu ndek sakina: Ne ame aganj ye samngat ngina. ¹⁷ Tanjakina le nu sakina: Ye yije meme fatnu inum tumba tanjo ande tuwi le tumba ilmba ne tanmbimngat ngina le nu sakina: Ta maye. Nanje aganj inum ye sa le meme fatnu ta prowa le nanje aganj ta marj luka tini ngina le ¹⁸ Yuda nu kusnana: Ye ame aganj ne tini ngina le nu sakina: Nanje sikor muli njak nanje ndumndum ta turmba ye sa ngina le nu aganj ndende ta pino ta kile tuna. Tanjamba nu nu ndorj kinyana le nu kinjo konna. ¹⁹ Tanjamba Tamar nu luka nuje tumbran kina sulumba tumail pasi songina tawi ta paska kuembol tawi marj silikina.

²⁰ Kile Yuda nu gulab nuje Hira kukulna le meme ande pino ta tambim tuku tumba kina ta nu pino ta kanjer ndana sulumba aganj ndende pino ta kilna ta mata luka kile ndakina. ²¹ Tanjamba nu tumbran ta tuku tanjo afu kanjerka kusnaningina: Pino ande ndin tenje minyak minna ta kile ani tanje minit ngina kande nane nu sanaig: i ... Pino ande ndin tenje mine ndakate nginaig. ²² Tanjamba sanaig le Hira nu luka Yuda tugum kumba sana: Ye pino ta te-sili ndakit. Tumbran ta tuku tanjo kame nane pino ande kanjer ndanaig nga sakaig ngina le ²³ Yuda nu ndek sakina: Tanjo kame sine nzumilsinbeaig nga aganj ndende ta nuje kilwa ngina. Nu nuje piya ye tambim tuku sakit ta ne nu te-sili ndakat ngina.

²⁴ Tanjamba minnaig ma ma tambun kermba kinaig le nane afu pro Yuda sanaig: Rugan nanje Tamar nu fare-farekina sulumba kile nu fungul njak minit nginaig le Yuda ndek nane saningina: Tane kumba ka pino ta tumba te-kilimba pambi piyap le kumwa ngina.

²⁵ Nane nu tumba te-kilimam bafunaig le Tamar nu pino ande kukulna le rugan nuje Yuda sota kumba sana: Rugan nanje tenjemba sakate. Tanjo nu fungul ye sina ta nu tuku aganj ndende noten. Ne sikor muli njak te ndumndum te turmba kanjerka nga sakate ngina. ²⁶ Tanjakina le Yuda nu aganj ndende ta kanjerka katesena sulumba sakina: Pino ta nu son sakate. Ye mbaren. Ye yije kinjo Sela nu tambim tuku ta tuwe ndaken ngina. Tanjamba Yuda nu marj Tamar ndorj kinye ndakina.

²⁷ Tamar nu kinjo te-palmbim tuku ait kumungina le nu kinjo armba kile-patikam tuku ngaro kamusna. ²⁸ Nu kutumba minna le kinjo ande tuku wai prona le kulat pino tanje wai ta tumba muli ande gurgur wai mbol kusna sulumba sakina: Te ta mulum ngina kande ²⁹ kinjo ta wai te-lukina le kinjo inum ta ambonja prona. Tanjana le kulat pino ta nu sakina: Ne sonndo sambrimba prote ngina. Ta tuku nane kinjo ta nyunu Peres* nginaig.

³⁰ Tanjakinaig le maib nuje wainu muli gurgur njak ta prona le nyunu Sera† nginaig.

39

Yosef nu Potifar tuku piro tanjo minna

¹ Ismael mbal nane Yosef tumba Isip pronaig le Isipnu tanjo Potifar nu Isip tuku gabat sunjo kummengje nuje wande kulatkade mbal ta kulatka minna ta nuje Yosef piyamba tina.

* **38:29:** Peres nyu ta tugunu: Sambrimba prote † **38:30:** Sera nyu ta tugunu: Ma tuguramte

² Yosef nu nuje kulat tanjo tuku wandeknje minna le Sunjo nu Yosef sinzanja le nu tuku mine mayenu ndo mayok kina le ³ nuje kulat tanjo ta nu tuku piro mayenu ta kanjerna sulumba ⁴ nu Yosef tuku garena le Yosef nu nu kumnemnje pirokina. Tanjamba nu nu tuku wande, wande mbolnje aganj ndende, nu tuku tanjo kame ta njakmba Yosef tuku wai mbolnje patikina le nuje nane kulatkina. ⁵ Tanjana le Sunjo nu Isip tanjo ta tuku aganj njakmba wandeknje piro mbolnje nyaro ningina le mine mayemba minnaig. ⁶ Tanjamba Yosefnje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minna le nuje kulat tanjo ta nu nuje aganj ndende ta tuku idus ndana. Nu isukusam tuku ta ndo idusmba minna.

Yosef tuku ngarosu tumail pasi maditaknu ndo. ⁷ Mara ande Potifar piyo nuje nu Yosef kanjermba am kikonj tinjina le Yosef sana: Ne ilmba ye ndonj karpe ngina ta ⁸ nu mbulmba wo ndamba nuje kulat tanjo tuku piyo nuje ta tenjemba sana: Yije kulat tanjo nu wande te mbolnje aganj ndende njakmba ye tuku wai mbolnje patikina le ye kulatka minet. Nu aganj ande tuku idus ndate. ⁹ Wande te mbolnje tanjo ande ye li ndayate. Aganj inum ye ngail ndayina. Nenje ndo nu tuku piyo nuje ye ne kulat ndaket. Ta tuku ye ndanjmba manau nyayonu sunjo te ki? Ye sinja Kuate tuku minje lukamba une te kam kumunj kuga ngina. ¹⁰ Pino ta mara mindek Yosef te-saimba minanu ta Yosef nu nda womba nu ndonj minam mbulanu.

¹¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Yosef nu pirokam wandek sinam kina. Ait ta mbolnje piro tanjo ande mine ndakina le ¹² pino ta manj pro Yosef tuku tawi kuennu silikina ta pakarka biyemba sana: Sile karpe ngina kande Yosef nu mbulmba nuje tawi kuennu ta pino ta tuku wai mbolnje kusremba kua ka mayok kina. ¹³ Tanjana le pino ta tawi kuen nu tuku wai mbolnje kusrena ta kanjermba ¹⁴ nuje piro tanjo kame wike lika saninjina: Ai te. Hibru tanjo ta sine kiko pilesingam tuku sine tugum prona. Nu ye ndonj minam tuku ye tugum prowat le ye sunjomba witiwit le ¹⁵ nu ye tuku wi ismba tawi kusremba kua ka mayok ket ngina. ¹⁶ Tanjamba saninjmba nu tawi ta pilna le minna.

Tanjo nuje luka prona le ¹⁷ nu wam kubeu tumba sana: Ne Hibru tanjo tumba sine tugum prona ta nu ye kiko pileyam tuku ye tugum prowat le ¹⁸ sunjomba witiwit le ismba nu tawi kusremba kua ka mayok ket nga sana le ¹⁹ Yosef tuku kulat tanjo nu piyo nuje tuku pasa ta ismba gubra mayena le ²⁰ nu Yosef mulinj tumba wandeknje pilna le minna. Muli wande ta Farao tuku tanjo mulinj kilanu le nane kilmba wandek sinam tanje patikanu le minanu.

²¹ Yosef nu muli wandek sinam tanje minna le Sunjo nu mara mindek nu sinzanjmba nyaro mayenu tambinu. Ta tuku muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef tuku garena le ²² mulinj kilanu tanjo njakmba nu tuku wai mbolnje patikina le nu piro njakmba kulatka minna. ²³ Sunjo nu Yosef sinzanja tukunu muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef aganj ndende kulatkina ta nu idus ndaningina. Aganj ndende njakmba nu kulatkina ta mine magenaig.

40

Yosef nu kija tugu kuklininjina

¹ Mara afu kuganaig le Isip tuku gabat sunjo tuku grep kule kulatkanu gabat nale bret pasokanu gabat ndonj nale nakile gabat sunjo Farao tugumnje manau ande mbarnaik le ² Farao nu piro gabat ar ta tuku gubra

sunjo tina sulumba ³ nale mulin kilmba kame gabat tuku wandeknje patikina le minnaik. Yosef nu mata muli wande ndui ta sinamnje minna. ⁴Tanjamba minnaig ma ma kame gabat sunjo ta Yosef nale tuku kulat tanjo minwa nga madina.

⁵Furir ait ande Farao tuku bret pasokanu gabat nale grep kule kulatkanu gabat ndonj nale kinjatinaik ta kinja ta tugunu yimyam. ⁶Mafena le maratukuk Yosef nu nale tugum prona le nale wamodus sulumba minnaik le nu katesemba ⁷nale kusnanikina: Tale ndanam tumail pasi kume ngurngurka minik ngina le ⁸nale ndek sanaik: Sile kinjatik ta andenje sile tuku kinja tugu ta biteknjam tuku mine ndakate nginaik. Tanjakinaik le Yosef ndek nale sanikina: Kuatenje ndo nu sine tuku kinja tugu biteknjam kumunj. Tane ye ndonj kubewap le ye isi ngina le ⁹grep kule kulatkanu gabat ta nu nuje kinjatina ta ndek Yosef kubeu tuna sulumba sana: Ye kinjatumba grep muli ande ye tugumnje minat le kanjerit. ¹⁰ Grep muli ta wainu kenmba. Nu pitik ndo nzumba silo promba alonu mayok ka pitik ndo manderke soluwaig le kanjerkit. ¹¹Tanjamba ye ndek Farao tuku murko biye njak grep muli alonu afu kilmba waimbi piske likit le kulenu murko sinam ket le murko njak tumba ka Farao tuwit nga Yosef sana.

¹²Tanjaka sana le Yosef nu ismba sakina: Ne tuku kinja tugunu ta tenemba. Grep muli wainu kenmba kanjerkit ta mara kenmba tuku. ¹³Mara kenmba ta kuwaig le Farao nu ne manj te-luka tamngat. Tanjamba nu ne manj nanje piro mbolnje palmbimngat. Tanjawa le ne buk Farao tuku grep kule murko njak Farao tumba minna ta ne manj piro ta kamngat. ¹⁴Ta tuku ne isa. Ne tanjamba mine mayewa sulumba ye idusyumba mina. Ne ye tuku nga Farao sawa le ye muli wandek sinam tenje minet ta ye te-kilimyua. ¹⁵O buk nane ye Hibru mbal tuku kilke mbolnje ye sanzal tanjo tananj kuayar tumba te pronaig. Ye Isip kilke te mbolnje minen ta ye manjau ande mbar ndawen. Nane ye ake sinanj mulinj tumba wande te sinamnje pilnaig le ye minet ngina.

¹⁶Tanjakina le bret pasokanu gabat ta kinja tugunu mayenu ta ismba nu suk ndek Yosef sana: Ye mata kinja ande tit ta tenemba. Ye sambe kenmba kilmba babokit ta sinamnje bret yeki yeki sambe ta liganu njak. ¹⁷Sambe kenju mbolmba babowit ta Farao tuku bret kikonju fonfon yeki yeki minaig le sar umanjje pro nye suglukaig le kanjerkit ngina.

¹⁸Tanjakina le Yosef nu kinja ta isna sulumba sana: Kinja ta tugunu tenemba. Sambe kenmba ta mara kenmba tananj. ¹⁹Mara kenmba kugawaig le Farao ne tumba te-kilimnuwa le nane ne tuku njinfok kat puramngai. Tanjawaig sulumba ne tuku mindesinj ta tumba ail darok ande mbolnje taikuwaig le sar umanjje pro ne tuku ndem paska nyamngai ngina.

²⁰Mara kenmba kuganaig le Farao te-pilna tuku pagumba nye sunjo ait ta mbolnje nu nuje gabat kame ta njakmba wike likina. Tanjamba nu mulinj kilanu tanjo ar ta turmba kile-kilimka nuje gabat kame tumailamnje kile-tidingina sulumba ²¹nu grep kule kulatkanu gabat ta manj luka tumba nuje piro mbolnje pilna sulumba ²²bret pasokanu gabat ta ndo tumba nuje kame mbal ningina le nanenje nu tuku njinfok kat purnaig le kumna. Yosef nu nale tuku kinja tugu kukliningina ta tanjamba ndo kumungina. ²³Tanjana le grep kule kulatkanu gabat ta nu Yosef idus ndamba ndo gilai mayena.

41

Yosef nu Farao tuku kinja tugu kukliwe tuna

¹ Bret pasokanu gabat ta balenaig le yar armba kinaig le Farao nu kinjatina sulumba nu Nail kule make mbinge tin minna. ² Nu tanje tin minna le makau butuknu 7 kule sinam tanje pronaig sulumba pibi nyumba minnaig le kanjerkina. ³ Kanjerka minna le makau nzironjsu prowanu 7 kule sinam tanje pronaig sulumba kuasmbi ambonja prona ta tugumnge kule make mbinge tinginaig. ⁴ Tanjamba makau nzironjsu prowanu kame tanje makau butuknu ta kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu birteknja abonjina.

⁵ Tanjamba nu manj kinyina sulumba manj lato kinjatumba wit tugu ndindo ta mbolnge alonu 7 kanjerkina. Nane alonu tiknganu magekinaig. ⁶ Wit tugu ndui ta mbolnge manj alonu 7 pronaig ta nane alo pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunge frunjingina tuku. ⁷ Tanjamba wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu abonja kinjatina ta idusmba minna.

⁸ Mafena le nu kinja ta tuku wamdus sulumba minna. Tanjamba nu Isipnu kila tanjo kagmaikanu mbal ta njakmba wike likina le nane promba manjurkinaig le nu ndek kinja kilna ta kubeu ningina ta ande nu kinja ta tugunu kukliwam tuku mine ndakina.

⁹ Tanjamba minnaig le grep kule kulatkanu gabat ta nu ndek Farao sana: Kile ye mbaren ta ne ndon sanungit. ¹⁰ O buk ne tuku piro tanjo ar sile bret pasokanu gabat ndon ne sile tuku gubra tina sulumba ne sile mulin kilmba ka kame gabat tuku wandeknge patikina le sile minkenj. ¹¹ Tanje minkenj sulumba furir ande mbolnge sile kinjatikenj. Kinjatikenj ta tugunu yinyam. ¹² Hibru tanjo mbanzo ande nu kame gabat tuku piro tanjo nu sile njak minna le sile kinjatikenj ta nu kubeu tukenj le nunge kinja tugunu kuklininjmba sasikina. ¹³ Sasikina ta kumumba mayok kina. Ne ye luka tina sulumba yinje piro mbolnge pilna. Bret pasokanu gabat ta ne tumba njinfok kuerka ail mbolnge taikina ngina.

¹⁴ Tanjakina le Farao ndek tanjo afu kukulningina le nane pitik ndo kinaig ka muli wandek sinamnge Yosef te-mayoknaig. Tanjanaig le Yosef ndek gigloka tawi mayenu tinjmba Farao tugum prona. ¹⁵ Prona le Farao ndek nu sana: Ye kinja ande ten ta tanjo njakmba nane kinja tugunu biteknjam kumunj kuga le tanjo ande tejenmba ye sayat: Ne kinja ismba ta ne tugunu biteknjam kumunj ngat le ye isit ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yosef ndek sakina: O tanjo sunjo, yenje kumunj kuga. Kuate nunje ndo ne tuku kinja tugu bitek mayewam kumunj ngina le ¹⁷ Farao nu sana: Ye kinjaten ta tejenmba. Ye Nail kule make mbinge tin minen le ¹⁸ makau butuknu 7 kule sinam tanje promba kule make mbinge pibi nyumba minnaig le kanjerken. ¹⁹ Ngumnenja manj makau 7 nzironjsu prowanu kule sinam tanje pronaig. Ye buk Isip ma te mbolnge makau tanjanj ande kanjer ndawen. ²⁰ Makau nzironjsu prowanu tanje ndek makau butuknu ta njakmba kile-ninkinaig. ²¹ Nane kile-ninkinaig ta nane ndanyanu sukmba nane nzironjsu prowanu tanjamba ndo minmba minnaig. Tanjamba kanjerken sulumba ye abonjen. ²² Kile ye manj kinyen sulumba manj kinjaten. Ye wit tugu ndindo mbolnge alonu 7 kanjerken ta alonu sugokanu tiknganu. ²³ Tugu ndui ta mbolnge manj alonu 7 pronaig ta alonu pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunge frunjingina tuku. ²⁴ Kile wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kilmba kile-ninke suglukinaig. Ye tanjamba kanjeren sulumba kinja ta kagmaikade mbal saningen ta nane ngamuknge ande kinja tugunu kuklimba sa ndayina ngina.

²⁵ Tanjaka sakina le Yosef ndek Farao sana: Kiŋa armba ta tugunu ndindo ndo. Kuate nu maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁶ Makau butuknu 7 ta yar 7 tanaj. Wit alo tikŋganu 7 ta mata yar 7 tanaj. Kiŋa ar ta tugunu ndui ta ndo. ²⁷ Makau 7 nzironŋsu prowanu ŋgumneŋga pronaig le wit alonu pirik-parak ndo 7 bubre paknuŋge fruŋneŋge likina tuku ta tejenmba. Yar 7 guba sunŋo tuku ait prowanŋgat. ²⁸ Ye buk ne sanit tanamba ndo Kuate maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁹ Yar 7 ta sinamŋge Isip kilke te mbolŋge nyamaganŋge ndo kumunŋgamŋgat. ³⁰ Yar 7 ta kugawaig le maŋ yar 7 guba sunŋo prowanŋgat. Isip kilke ŋakmba gubak minwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. Nane gilainŋamŋgaig. Guba ait sunŋonge kilke tugu te ŋayo siliwamŋgat. ³¹ Guba ait ta sonndo ait ŋayonu tukunu tanŋo pino nane maro sunŋo te-silikuwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. ³² Kuate nu o buk wam ta kam tuku wamdus kuyarkina. Na sinjka maŋau ta kamŋgat. Ta tuku ne kiŋa ta tam arna. Mine minemba Kuate nu wam kame ta kile-mayokkamŋgat. ³³ Ta tuku ne tanŋo ande wamdus kuyar mayenu ŋak te-silika le nuŋge Isip ma tugu te ŋakmba kulatkuwa. ³⁴ Gabat kame afu turmba madininga le nane yar 7 nyamagan sunŋomba ŋak ta sinamŋge nane Isip mbal tuku nyamagan ŋakmba walmba patike likuwaig. Bailkamba tanŋo pino nyam tuku ndindo minam tuku. ³⁵ Ne gabat kame ta saningga le nane yar magenu 7 ta tuku wit ta ŋakmba kile-maŋgurka patikuwaig sulumba kulat magekuwaig. ³⁶ Guba tuku yar 7 ta Isip kilke mbolŋge prowa le Isip tanŋo pino nane nyamagan maŋgurkuwaig ta nyumba nane gubanu kume nda ŋa Farao sana.

Farao nu Yosef tumba Isip tuku gabat sunŋo pilna

³⁷ Farao nu nuŋe gabat sugo ta ndon pasa ta ismba maye ŋginaig sulumba ³⁸ nu ndek nane saningina: Tanŋo te nu Kuate tuku Guwa ŋak. Sine tanŋo tejen inum animŋge te-silikube ŋgina.

³⁹ Tanamba nu ndek Yosef sana: Kuate nu nuŋe mironŋ wam kame te tumnat. Ta tuku tanŋo ande wamdus kuyar mayenu ŋak ne minit tanaj mine ndakate. ⁴⁰ Kile ye ne tumba yiŋe kilke tugu te tuku gabat sunŋo palmbimŋgit. Yiŋe kuasmbi ŋakmba nane ne tuku miŋge kumneŋge minamŋgaig. Yenŋe ndo ye gabat sunŋo minmba nyu ŋak mbolŋge minamŋgit. ⁴¹ Kile ye ne tumba Isip kilke tugu te ŋakmba tuku gabat sunŋo madinet ŋgina. ⁴² Tanjakina sulumba Farao nu nuŋe waitok yubi ta paska Yosef tuku waitok mbolŋge pilna. (Waitok yubi ta gabat sunŋo tuku waitok yubi ndo. Farao tuku kuyar ŋak). Tanamba nu ndek tawi mayenu ande tumba Yosef siluk tuna sulumba kalolai mayenu ande golmbi wakeinaig tuku tumba nu tuku njifok mbolŋge birneŋ tuna sulumba ⁴³ nu ndek Farao dubiknu tuku karis mayenu ta tumba Yosef tuna le nu tamba likina. Kame mbal nane ŋgumbeyumba kumbanŋge sakinaig: Ndin kusrewap o, ndin kusrewap o ŋginaig. Maŋau ta mbolŋge Farao nu Yosef tumba Isip kilke ŋakmba tuku gabat sunŋo pilna.

⁴⁴ Kile Farao nu ndek Yosef sana: Ye gabat sunŋo Farao ye ne sanet. Isipnu tanŋo kame nane nanŋine nzalimbi maŋau afu ke nda. Nane maŋau ande kam idusmba ne kusnanuwaig le ne woka ta nane maŋau ta kamŋgaig ŋgina. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tanamba nu Yosef tuku nyu kitek tuna ta Safenat-Paneya ŋgina sulumba nu pino ande tumba Yosef tuna le tina. Pino ta nyunu Asenat. Mam nuŋe nyunu Potifera. Nu Heliopolis tumbraŋ sunŋo tuku pris minna. Yosef nu yar 30 ŋak minna sulumba Farao tuku piro tugu pilna. Nu Farao kusremba Isip tuku ma tugu ŋakmba mbol likina.

⁴⁷ Yar magenu 7 ta sinamŋge kilke nyamaganŋge ndo kumuŋgina le ⁴⁸ nu nyamagan ta kilmba tumbran ŋakmba tuku nyamagan wandek sinamŋge patike likina sulumba tumbran mindek sinamŋge wit yeki yeki kile-wandek ke likina. ⁴⁹ Yosef nu wit sunŋomba manŋurkina ta burnu kumuŋ kuga piyalŋge fulbul minig tanaŋ.

⁵⁰ Guba tuku ait ta pro ndamba minna le Yosef piyo nuŋe Asenat nu kiŋo armba kile-patikina. ⁵¹ Tanjana le Yosef ndek sakina: Kuate nu ye sinzanŋyina le ye yiŋe piti ŋakmba yiŋe ndare tuma tuku manjau ŋaigonu ta ŋakmba gilainŋen ŋgina. Ta tuku nu nuŋe kiŋo mulum ta nyunu Manase* ŋgina. ⁵² Tanjamba nu man lato sakina: Ye kilke piti ten te mbolŋge Kuate nu kiŋo te ye sat ŋgina sulumba kiŋo arnu ta nyunu Efraim† ŋgina.

⁵³ Kile yar 7 nyamagan ŋak ta kuganaig le ⁵⁴ yar 7 guba tuku ait Yosef tuku pasa kumumba tugu pilna le kilke ŋakmba guba sunŋo te-silikinaig. Isip kilke mbolŋge ndo nane nyamagan ŋak minnaig.

⁵⁵ Tanjamba minnaig ma ma Isip mbal nane mata guba sunŋo tinaig sulumba Farao tugum kumba sanaig: Sine nyamaganmbi turka ŋginaig le nu ndek nane saninŋina: Tane Yosef tugum kape le ndanmba satinŋuwa ndeta tanjamba kap ŋgina.

⁵⁶ Guba ta kile sunŋo ŋayomba Isip ma tugu ŋakmba kumuŋgina le Yosef nu ndek nyamagan wande ŋakmba talke likina le Isip mbal nane pro wit piyawew likinaig. ⁵⁷ Kilke ŋakmba guba sunŋo tinaig tukunu kilke tugu ŋakmba nane mata wit piyawam tuku Isip kilke mbol Yosef tugum prowe likinaig.

42

Yosef aba kat nuŋe wit piyawam Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Yakob Isipŋge wit minnaig ta isna sulumba nuŋe kiŋo kat nuŋe saninŋina: Ndanam saka tane guba tuku ri ndamba ake minig? ² Isipŋge wit minig ŋga sakade le iset. Tane kumba ka afu piyawap. Kuga ta sine gubanu kumamŋgig ŋgina. ³ Tanjakina le Yosef tuku aba kat nuŋe 10 ta tinŋa wit piyawam tuku Isip kilke mbol kinaig ta ⁴ Yakob nu Yosef tuku mambo nuŋe ndinok Benyamin piti ande te-silikikat ŋga nane ndon pilna le ndakina.

⁵ Kanannŋge guba sunŋo prona tukunu Israel tuku kiŋo kat nuŋe mbal afu ndon wit piyawam Isip kilke mbol pronaig. ⁶ Yosef nu Isip tuku gabat sunŋo minna tukunu nuŋge wit ŋakmba kulatka piyamba minna. Ta tuku nuŋe aba kat nuŋe nane pro nu tumailamŋge dagol tidronŋa lokinaig le ⁷ Yosef nu nuŋe aba kat nuŋe kanŋerka katesena sulumba nu ndek nane-naneninmba ŋerŋerka pasa sangrimbi nane kusnaninŋina: Tane aninŋe prowaig ŋgina le nane nu sanaig: Sine Kanannŋge nyamagan piyawam tuku te prowig ŋginaig.

⁸ Yosef nu aba kat nuŋe kateseninŋina ta nane nu kanŋermba wam lislisnaig le ⁹ nu o buk kinjatina ta kile idusmba saninŋina: Tane ma wam katesewam tuku likade. Tumbran ndan ndan nu kame buwam tuku sanŋri kuga ta kanŋermba likade ŋgina le ¹⁰ nane nu sanaig: O tanŋo sunŋo, tanjamba kuga. Sine ne tuku piro tanŋo ndo. Sine nyamagan piyawam prowig. ¹¹ Sine tugu ndindo ndo. Sine ma wam katesewam tuku li ndakeg. Sine yabri pasa sa ndaka son pasa sakeg ŋginaig kande ¹² Yosef ndek nane saninŋina: Kuga. Tane sine tuku kilke tugu te ndan ndan nu kame buwam tuku sanŋri kuga ta kanŋeram prowaig ŋgina. ¹³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: O tanŋo

* **41:51:** Manase nyu ta tugunu: Mbar gilainŋen † **41:52:** Efraim nyu ta tugunu: Kiŋo ye sina

sunjo, sine tanjo ndindo tuku kutu. Mam nu Kanannu. Sine njakmba tanjo 12 ta sine tuku mambo ande kumna. Singine maib fudin kusregej le mam ndonj minit njinaig kande ¹⁴ Yosef ndek nane saninjina: Ye sakit not ndo. Tane ma wam katesewam tuku likade. ¹⁵ Ye katesewam tuku tane tenjenmba tagotinjammjgit. Ye sonndo Farao tuku nyu mbolnje pasa sangri pilewet. Tane tuku maib tangine te nda prowa ta tane njakmba manj luka tangine tumbranj kine nda. ¹⁶ Tane tuku ande luka kumba ka maib tangine tumba te prowa. Tane afu njakmba muli wande kape le tane son sakade e ko yabrikade ta ye kanjerammjgit. Ye sinjka Farao tuku nyu mbolnje saket. Maib tangine nda prowa ta ye kila tane ma wam katesewam tuku likade njina. ¹⁷ Nu tanjamba sake denjpurmba nane kilmba muli wandek sinammnje patikina le ait kenjmba minnaig.

¹⁸ Ait kenjnu mbolnje Yosef ndek nane saninjina: Ye Kuate kumnemnje minmba nu tuku nyu kurauket tuku. Tane ye tuku minje dubiwap ta tane maye minammjgaig. ¹⁹ Tane son pasa sakade ndeta tane tuku ande muli wandek sinam tenje minwa le tane afu njakmba tangine wit piyanaig ta kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta ninjgap. ²⁰ Tanjamba tangine maib tangine fudin ta tumba ye tugum prowap. Tanjwap le ye tane son sakade ta kanjermba ye tane baletinge nda njina.

²¹ Tanjakina le Yosef aba kat nuje nangine nangine tenjenmba sakinaig: Son. Sine singine mironj singine maib tumba njayo siligenj le nu wamdus fagka sarsarka ye turyap e njina ta sine ismba nda isanu sukgej. Wam ta tuku kile sine piti teg njinaig. ²² Tanjakinaig le Ruben ndek sakina: Ye o buk satingen: Singine maib njayo sili ndawap ngen ta tane ye tuku pasa nda isnaig. Kile ndare ta lafunu piti teg njina.

²³ Yosef nu nane tuku pasa ta kagmanja minna ta aba kat nuje nane katese ndanaig. Ta ndanjam? Yosef nu nane ndonj Hibru pasa ndatina. Nane pasatanu le pasa mbilam tanjo andenje pasa mbilmba Yosef aba kat nuje saninjganu.

²⁴ Kile Yosef nu nane kusreka ka malmjikina. Nu malmbi denjpurmba manj pro nane ndonj pasatumba minna sulumba Simeon madimba aba kat nuje tumailammje ndaleka kusnaig.

Yosef aba kat nuje luka Kanan kinaig

²⁵ Kile Yosef ndek nane afu wam pagukina le nu tuku pasa dubimba aba kat nuje tuku bek ta wit fuluknye likinaig sulumba nane tuku ndametinj mata luka wit bek sinam tanje sigrikinaig. Tanjanaig sulumba nyamaganj afu ndinje nyam tuku turmba ninjinaig. ²⁶ Tanjanaig le aba kat nuje nane wit piyanaig ta kilmba nangine donjki kame mbolnje patikinaig sulumba kinaig kumba ka ²⁷ furirna le kinyanu ma ande mbol promba nane tuku ande nuje donjki tuku nyamaganj kilam saka nuje bek talka mambilna kande nuje ndametinj bek sinam tanje minnaig le kanjerkina. ²⁸ Kanjerkina sulumba aba kat nuje wika saninjina: Ai te. Ye tuku ndametinj luka sigrikaig te njina. Tanjakina le nane wamdus fulilka kuru-kuruka nangine nangine sakinaig: i ... Kuate nu ame manjau sine mbolnje tenjenmba kat njinaig.

²⁹ Nane ndek kumba ka Kanan kilke mbol promba mam nangine tugum kinaig sulumba wam njakmba ta nu kubeu tumba sakinaig: ³⁰ Isip tuku gabat sunjo ta njernjeka pasa sangrimbi sine ndonj pasatina sulumba tane ma wam katesewam tuku likade njina le ³¹ sine lafumba sakigenj: Sine ma katesewam tuku mbal kuga. Sine son pasa ndo sakeg. ³² Sine tanjo ndindo

tuku kutu. Sine ḡakmba taḡo 12 ta mambo ande kumna le sine tuku maib fudin kile mam ndoḡ Kanannḡe minit ḡa sagen le ³³ taḡo ta nu sakina: Tane son sakade e ko kuga ta ye kaḡgeramḡgit. Tane ande ye ndoḡ minwa le tane afu ḡakmba wit kilmba ka taḡgine kuasmbi gubak tawondo minig ta niḡgap. ³⁴ Taḡamba taḡgine maib taḡgine tumba ye tugum prowap le tane ma katesewam tuku mbal kuga tane son pasa sakade ta ye kaḡgeramḡgit. Tane taḡawap le ye taḡgine aba taḡgine paska luka tane tiḡgi le tane teḡge ndo nyamagan piyamba minap ḡa sasiḡgina ḡginaig.

³⁵ Nane taḡamba mam naḡgine sanaig sulumba naḡgine bek wit ḡak ta kutu-niḡmba naḡgine pale fat yimyam ndametij ḡak ḡak ta kaḡgerka mam naḡgine ndoḡ kuru kuru suḡgo tinaig sulumba ³⁶ mam naḡgine ndek saniḡgina: Tane ndaḡam saka yiḡe kiḡo kame ḡakmba kile-ḡgisikade e? Yosef buk ḡgisikina. Simeon kile maḡ ḡgisikat. Kile tane maḡ Benyamīn tumba kambim tuku sakade. Ye sonndo piti suḡgomba kile-sigliket ḡgina.

³⁷ Taḡakina le Ruben ndek mam nuḡe sana: O mam, ne isa. Ye Benyamīn nda tumba ne tugum luka prowi ndeta ne yiḡe kiḡo ar ta bale fara. Sine kumba yeḡge Benyamīn kulatki sulumba maḡ luka ne tugum prowamḡgit ḡgina le ³⁸ Yakob nu sana: Yiḡe kiḡo ta tane ndoḡ kine nda. Aba nuḡe buk kumna. Kile nu nuḡe ndo minit. Nu mata ndinḡge piti ande te-silikikat. Ye buk saibo pilen. Nu kumwa ta tane ye tuku ḡgamuḡgal kuerkap le ye wamduḡ tatrukuwa le kumamḡgit ḡgina.

43

Yosef aba kat nuḡe nane Benyamīn tumba luka Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Kanannḡe guba ait ta suḡgokina le ² Yakob tuku kuasmbi wit Isipḡge kilnaig ta buk nye suglukinaig sulumba Yakobḡge kiḡo kat nuḡe kukul-niḡgina le maḡ luka nyamagan piyawam tuku Isip kuwaig ḡgina. ³ Taḡakina le Yudaḡge nu sana: Mam, sine buk ne pasa sanigēḡ ta Isip tuku gabat suḡgo ta nu sine kaḡgerka ḡerḡerka pasa saḡgrinu sasiḡgina. Nu sakina sine maib tumba kine ndakube ta nu sonndo sine kaḡgerke nda. ⁴ Ne siḡgine maib fudin ta ḡgail ndaka ta sine maḡ kumba ka ne tuku nyamagan afu piyanḡgamḡgit. ⁵ Kuga ta sine kine nda. Isip tuku gabat ta nu buk sakina sine maib nda tumba kab ta nu sine kaḡgerke nda ḡa mam nuḡe sana.

⁶ Taḡakina le Israel ndek sakina: Tane ndaḡam tuku gabat suḡgo ta mambo taḡgine tuku sanaig le ye kile piti suḡgoyate ḡgina le ⁷ nane ndek nu sanaig: Taḡo ta nu sine kusnasiḡmba lok ndeka minna sulumba nu sine tuku tugu mata kusnaḡgina le sine maḡau ke fugugeḡ. Ne tuku mata kusnaḡgina. Nu teḡenmba sakina. Tane mambo taḡgine ande minit e ko kuga ḡgina. Taḡakina le sine nu sagen. Nu siḡgine mambo tumba nu tugum kambim tuku ta sine kila kande nu sa ndageḡ kande ḡginaig.

⁸ Taḡakinaig sulumba Yuda nu maḡ mam nuḡe sana: Mam, Benyamīn sine ndoḡ kukula le yeḡge kulatki. Ne taḡawa le sine kile ndo kaḡgig. Taḡamba sine gubanu kume nda. ⁹ Ye nu kulat maye ndamba luka tumba pro ndawi ndeta piti ta ye mbolḡge minmba minamḡgat. ¹⁰ Sine dal ndakigeḡ kande sine buk Isip kilke mbol kumba lukam argeḡ kande ḡgina.

¹¹ Taḡamba sana le Mam naḡgineḡge nane saniḡgina: Taḡamba ndeta tane siḡgine nyamagan magenu kikoḡnu afu kilmba sigrika gabat suḡgo ta tambim tuku kilmba kape. Grep alonu pagranu, ḡguimzaḡ kulenu, agaḡ ndende mundur magenu afu ta ḡakmba kilmba kape sulumba kaḡair alonu pistasio

le amon afu turmba kilmba kumba nu tape. ¹² Tane ndametinj soj ambonja nyamaganj tuku kilnaig ta kilmba man nyamaganj kitek tuku ta ulendimba kilmba man luka kape. Nane mbarmba ndametinj ta luka sigrikinaig inde. ¹³ Mambo tanjine te tap sulumba pitik tanjo ta sota luka kape. ¹⁴ Kuate Sangri Nayo nunje tanjo ta wamdus biye mbilwa le nu tane sinatinjmba Benyamin nale aba tanjine ande ta turmba man patikuwa le luka prowap. Yinje kinjo kame njakmba njgisikuwaig ndeta tanaig ta Kuate nunje aganj njgina.

¹⁵ Tanjakina le Israel tuku kuasmbi nane Isip gabat tuku gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba ndametinj armba ta turmba kilmba Benyamin tumba Isip kilke mbol kinaig ka tanje Yosef tugum pronaig. ¹⁶ Yosef nu ndek mambilmba aba kat nunje Benyamin turmba kanjerka nunje wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne tanjo kame te kilmba yinje wande mbol kaye. Nane ki mbol ye ndoj isukusamnjig. Ne kumba ka aganjmor ande balemba kuapika njgina. ¹⁷ Tanjakina le piro tanjo ta Yosef pasatina ta kumumba kina. Nu nane ta kilmba Yosef tuku wande mbol kinaig le ¹⁸ nane kuru-kuruka tenjmba idusnaig: Ndametinj buk nyamaganj piyagen ta luka sigrikinaig ta tuku sine kilmba wande te mbolnje patikate inde. Ngalainje nane sine ndoj kame bumba sine tuku dojki kilamnjgaig. Tanjawaig le sine nane tuku piro tanjo tananj minamnjgig nga idusnaig.

¹⁹ Tanjamba idusmba nane kumba ka Yosef tuku wande kulatkanu gabat ta tugum kumba sanaig: ²⁰ O tanjo sunjo, sine buk pro tenje nyamaganj piyagenj sulumba ²¹ kumba ka furirna le kinyam saka ndinje sine bek minjenu talka sine sinjine ndametinj ta njakmba kanjerkerigij. Kile sine ndametinj ta man kilmba lukig sulumba ²² ndametinj kitek afu turmba nyamaganj piyawam tuku kilmba prowig. Imanje ndametinj ta luka sigrikina ta sine gilai njginaig. ²³ Tanjakinaig le piro tanjo tanje ndek nane saninjina: Tane ta tuku kuru-kuruka wamdus sunjo te ndakap. Tane tuku Mbara, mam tanjine tuku Mbaranje manau ta kina kande. Tane tuku ndametinj ambokok ta yenge buk kilen njgina. Tanjamba nu kumba ka Simeon tumba prona.

²⁴ Kile nu ndek nane kilmba Yosef tuku wandek sinam kina sulumba nu kule kilmba nane njgina le kupe minyanjinaig. Tanjanaig le nu dojki kame ta nyamaganj ninje likina le nyinaig. ²⁵ Tanjamba nane ki mbol Yosef ndoj isukusam tuku pasa ta ismba nane Yosef gare tambim tuku aganj ndende kilmba pronaig ta kilmba kuaneka ²⁶ wande mbol tanje minnaig le Yosef prona le nane gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba Yosef tugum kinaig sulumba nu tugumnje dagol tidronja lokinaig le ²⁷ Yosef ndek nane kusnanijina: Tane njakmba mage minig e ko kuga njgina sulumba man lato kusnanijina: Mam saibo tanjine buk ye sayinaig ta nu maye minit e njgina le ²⁸ nane nu sanaig: Ne tuku piro tanjo sine tuku mam ta maye minit njginaig sulumba man dagol tidronja nu tugum tanje lokinaig.

²⁹ Kile Yosef nu mambilmba mambo nunje Benyamin kanjermba sakina: Tane tuku mambo fudinj tane buk ye sayinaig ta not e njgina sulumba man sakina: O kinjo, Kuate nu ne make pilmba sinzanjuwa njgina. ³⁰ Tanjakina sulumba Yosef nu mambo nunje tuku wamdus tatruga njin tugu malmbi prona le nu nane kusreka nunje wandek sinam kumba kuirka malmbikina. ³¹ Malmbike denjpurmba nu tumail pasi minyanjina sulumba njgamunjal wamdus tatrugin ta tomba luka nane tugum prona sulumba nunje piro tanjo kame ta saninjina le nyamaganj wakeika patikinaig. ³² Nane Yosef tuku nyamaganj kilmba mbain inum mbolnje patikinaig sulumba aba kat nunje

tuku nyamagan ta mbain inum mboŋge patikinaig. Isip mbal afu Yosef ndon minnaig ta nane mata mbain yamokŋge isukusnaig. Ta ndanam? Isip mbal nane Hibu mbal talaniŋmba ake agan taŋan ŋga nane ndon tuma isukuse ndakanu.

³³ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane isukusam tuku mbili mboŋge ina kat nangineŋge kile-patike likinaig ta kumumba nane kile-minyokinaig. Kiŋo mulum mboŋge kumba ka kiŋo ŋgrimbik mboŋge tiŋgina. Taŋanaig le nane maŋau kinaig ta kaŋgermba nane naŋgine naŋgine muŋgu kaŋgerka wamdus sulumba minnaig. ³⁴ Taŋamba minnaig le piro taŋgo kame ta nane nyamagan afu Yosef tuku isukusanu mbili mboŋge patikinaig ta kilmba pro nane niŋginaig sulumba nane Benyamin tuku nyamagan suŋgomba taŋgo 5 tuku nyamagan taŋan patikinaig. Taŋamba nane Yosef ndon isukusmba kule nyumba gare-gareka minnaig.

44

Murko ŋgisikina

¹ Nane isukuse denpurnaig sulumba Yosef nu wande kulatkanu gabat ta wam pagumba sana: Nane kambim tuku ta idusmba nyamagan fuluknye niŋmba nane tuku bek nduik nduik sinamŋge ndametin ta mata luka sigrika.

² Taŋawa sulumba ye tuku murko silwa ta tumba kiŋo ŋgrimbik ta tuku bek sinam siriwa sulumba ndametin wit piyawam tuku ta turmba sigrika ŋgina. Taŋakina le Yosef tuku piro taŋgo ta nu taŋamba ndo kina.

³ Mafena le maratukuk tiŋga piro taŋgo taŋge nane kukulningina le nane donki kilmba kinaig. ⁴ Nane tumbran suŋgo ta kusremba masken ndakumba minnaig le Yosef nu wande kulatkanu gabat ta kukulmba sana: Ne paten tiŋga nane kuasmbi kagig ta ngumnem dubika kaye. Ne kumba ndinŋge nane kaŋgerkumba ndeta teŋemba saniŋga: Ndanam tuku tane maŋau mayenu kig ta idus ndamba maŋau ŋayonu kaig? ⁵ Tane ndanam saka yiŋe gabat tuku murko silwa ta kuayar taig? Nu murko tambi kule nyate tuku. Murko tambi maŋau ŋgumneŋga prowam tuku katesete. Ne ka taŋamba nane saniŋga ŋgina.

⁶ Yosef tuku piro taŋgo ta kumba ka ndinŋge nane kaŋgerkina sulumba nu Yosef tuku pasa ta nane saniŋgina le ⁷ nane ndek sakinaig: O gabat suŋgo, ne ndanam tuku ŋerŋerkate? Sine maŋau ande taŋawam kumuŋ kuga.

⁸ Sine ndametin o buk bek sinamŋge kaŋgerkigen ta kilmba luka Kanan kilke mboŋge progen ta ne kila. Ne ndanam sine gabat naŋe tuku silwa ko gol kuayarig ŋga iduste? ⁹ O gabat suŋgo, ne murko ta ima tuku bek sinamŋge kaŋgermba tumba ndeta nuŋge ndo kumwa le sine ŋakmba ne tuku piro taŋgo taŋan minbe ŋginaig. ¹⁰ Taŋakina le piro taŋgo ta lafumba saniŋgina: Tane sakade ta maye ta ye ima tuku bek sinamŋge murko ta te-siliki ta nuŋge ndo ye tuku piro taŋgo minwa le tane afu ŋakmba luka kape ŋgina.

¹¹ Taŋakina le nane pitik ndo naŋgine bek kame ta paska ibenŋge patike likinaig sulumba nane bek miŋgeni talke likinaig. ¹² Taŋanaig le Yosef tuku piro taŋgo ta nu murko ta bek mindek sinamŋge sotina. Nu kiŋo mulum ta tuku bek sinamŋge tugu pilmba kumba ka kiŋo ŋgrimbik mboŋge tiŋgina. Taŋamba Benyamin tuku bek sinamŋge murko ta te-silikina. ¹³ Taŋana le aba kat nuŋe ta nane ndek wamdus pitiniŋgina le nane naŋgine tawi ta ŋakmba kat fetfetmba agan ndende ŋakmba donki mbol patika luka Isip kinaig.

¹⁴ Taŋamba Yuda nane luka kumba ka Yosef tuku wande mbol pronaig. Yosef nu wande mbol taŋge minna le nane kumba ka nu tugum promba nu

tuku tumailamnge lokinaig le ¹⁵Yosef nu nane saningina: Tane ndanjaig? Tane idusde ye wam kurok minig ta ye kila palmbim kumuŋ kuga nga idusde e ngina. ¹⁶Tanjakina le Yuda lafumba nu sana: O gabat sungo, sine ndanjmba pasa lafube? Sine ndanjmba mbar te lafumba wakeibe? Kuatenge sine tuku une ta buk te-mayokat. Ta tuku o gabat sungo, tanjo murko tat tanje ndo nu ne tuku sanzal mine nda. Sine njakmba ne tuku piro tanjo tanaj minamngig ngina. ¹⁷Tanjamba sana le Yosef ndek sakina: Kuga. Ye tanjamba ke nda. Tanjo murko tat ta nunje ndo ye tuku sanzal minwa le tane afu njakmba luka mam tangine sota kape. Ye tane ndonj pasa kuga ngina.

Yuda nu Benyamin tuku ma tumba sanzal minam tuku sakina

¹⁸Tanjakina le Yuda ndek Yosef tugum kina sulumba sana: O gabat sungo, ne Farao suk minit. Ne ye tuku gubra te ndaka ye tuku pasa te isa. ¹⁹Ne o buk tejenmba sine kusnasingina: Tane mam njak e ko mambo tangine ande njak e nga kusnasingina le ²⁰sine lafumba sanigerj: Sine mam njak. Mam nu saibonu. Maib mbanzonu mata minit. Mam buk saibo pilna sulumba kiŋo ngrimbik ta te-pilna. Aba nuŋe ta nu o buk kumna. Kile nu nuŋe ndo ina nuŋe tuku kiŋo minit. Mam nu tuku kume purte nga sanigerj. ²¹O gabat sungo, ne tejenmba sine sasingina: Tane tangine mambo fudinj ta tumba prowap le ye kanjeri ngina le ²²sine ne tuku pasa tejenmba lafugerj: Kiŋo ta nu mam kusrewam kumuŋ kuga. Nu mam kusrewa ta mam nu kumamngat ngigerj le ²³ne ndek sakina: Mambo tangine ndaprowa ta ye manj tane kanjertinge nda nga sakina. ²⁴Ne tanjakina le sine manj luka mam sota kagerj sulumba manjau ne sakina ta njakmba mam ndonj wam kubegerj le nu isna.

²⁵Tanjamba ngumneŋga mam ndek sasingina: Tane manj luka kape sulumba nyamaganj fudinjndo piyamba kilmba luka te prowap ngina le ²⁶sine nu sagerj: O mam, sine manj luka kambim kumuŋ kuga. Singine maib fudinj te nu sine ndonj ndakuwa ta sine gabat ta tuku am mbol prowam kumuŋ kuga. Maib fudinj te sine ndonj kuwa ta sine kanjig ngigerj le ²⁷mam nu tejenmba sasingina: Yiŋe pino ta nu kiŋo armba ndo kile-patikina ta tane kila. ²⁸Ande buk ye kusreyina le kile ye nu ndakanjeret. Aganjmor nguikoknge balena le kumna. ²⁹Tane kile ande te tumba kape le nu kumwa ta tane ye tuku ngamunjal kuerkap le wamdus tatrakuwa le ye kumamngit. Ye buk saibo pile mayewit nga sasingina.

³⁰⁻³¹O tanjo sungo, ye kiŋo te kusremba ake luka mam tugum prowi ta nu maib fudinj te ndakanjerwa sulumba kumamngat. Nu tuku ngamunjal ta njakmba kiŋo te mbolnge ndo kume pur mayete. Sine tuku mam nu saibo pile mayena. Sine kiŋo te ndonj ndakab ta mam tuku wamdus kuerkuba le nu wamdus tatrakuwa le kumamngat. ³²Ye mata tejenmba mam sawen: Ye kiŋo te tumba luka ne tugum pro ndawi ndeta piti ta ye mbol minmba minwa le kumamngit nga nu sawen. ³³Ta tuku ye kiŋo te tuku ma tumba tenje ne tuku sanzal mini le ne nu ndo pitaiwa le aba kat nuŋe ndonj luka mam sota kuwaig. ³⁴Kiŋo te ye ndonj luka ndakuwa ta ye luka mam tugum kambim kumuŋ kuga. Piti ta ye mam mbol kanjeram mbulit nga Yosef sana.

45

Yosef nu nuŋe ngaro te-mayokna

¹Yosef nu Yuda pasatina ta ismba ngamunjal tatrakina le nuŋe piro mbal am mbolnge parewam fugumba nu ndek wi kuenjka sakina: Tane piro tanjo

ɲakmba kilmba kilim kape ɲgina. Taɲamba nu nuɲe ndo aba kat nuɲe ndon minna sulumba nu ndek nane saningina: Ye Yosefɲge. Tane tuku maib taɲginenɲe ɲgina. ² Taɲakina sulumba Yosef ndek malmbi sungona le Isip mbal malmbi ta isnaig sulumba ka Farao tuku wande tuma mbal kubeu niɲginaig le isnaig.

³ Kile Yosef ndek aba kat nuɲe saningina: Ye Yosefɲge. Ye tuku mam minit e ko kumna ɲgina kande aba kat nuɲe nane kuru-kuruka wamdus fagka nu tuku pasa lafuwam fugunaig le ⁴ Yosef maɲ lato saningina: Tane dirka ye tugum te yalpe ɲgina le nane dirka nu tugum kinaig le nu ndek nane saningina: Ye Yosefɲge. Ye tane tuku maib taɲginenɲe. O buk tane ye tumba Midian mbal tugumɲge ye piyayinaig le tumba Isip pronaig ta ⁵ kile tane wam o buk ye mbolɲge kinaig ta tuku wamdus piti ndatinguwa. Taɲgine taɲgine wamdus ndagari ndatinguwa. Tane kumbekaig ɲga Kuateɲge ye tumba te-amboyina. ⁶ Kile yar arnu naga ait sungo ma tugu te biyit ta guba tuku yar 5 turmba minig. Taɲawa le taɲgo piro mbolɲge nyamagan ande tumba nye nda. ⁷ Kuate nu tane kumbekaig ɲga ye tane tugumɲge te-amboyina. Tane ɲgamukɲge sunɲgomba abo ɲak minap ɲga nu taɲana. ⁸ Ta tuku tanenɲge ye pilnaig le ye tumbran te pro ndawen. Kuga. Kuateɲge ye pilna le ye te prowen. Nuɲge ndo kina le ye Farao tuku mam nuɲe taɲaɲ minet. Yeɲge ndo nu tuku piro mbal nuɲe wande mbolɲge mine likade ta kulatket. Yeɲge ndo ye Isip ma tugu ɲakmba tuku gabat sungo. ⁹ Ta tuku kile tane pitik ndo luka kape ka mam teɲenmba sawap: Kiɲo naɲe Yosef tuku pasa ta teɲenmba. Kuateɲge ye Isip ma ɲakmba tuku gabat madiyina tukunu ne dal ndaka braindo ye tugum te prowa. ¹⁰ Ne pro Gosen ma tugu teɲge ye patuyumba minyoka. Ne, naɲe kiɲo kame, naɲe wa kat naɲe, naɲe sipsip meme makau naɲe agaɲ ndende ɲakmba turmba kilmba ye tugum prowa. ¹¹ Ne Gosen ma tugu teɲge minyoka le ye ne kulatkamɲgit. Guba tuku yar 5 turmba minig ta ye ne, naɲe kuasmbi, naɲe agaɲmor ɲakmba gubanu ndakumwaig ɲga iduset. Tane taɲamba ka mam sawap ɲgina.

¹² Taɲakina sulumba Yosef maɲ lato nane saningina: Tane ɲakmba yiɲe aba kame yiɲe maib Benyamin kile tane ye kateseyade. Ye Yosefɲge, ye kile tane ndon pasatet te ka mam sawap. ¹³ Tane ka mam teɲenmba sawap. Ye kile Isip mbal ɲgamukɲge nyu sungo ɲak minet. Wam ɲakmba tane kaɲgerkaig ta turmba mam sawap. Tane brain kape ka nu tumba luka te prowap ɲga saningina.

¹⁴ Taɲaka saningina sulumba Yosef ndek mambo nuɲe Benyamin bagailmba malmbikina le Benyamin mata aba nuɲe bagail ndiɲmba malmbikina. ¹⁵ Taɲamba Yosef nu ndek aba kat nuɲe ɲakmba bagailniɲmba mumuniɲmba nane ndon malmbikina. Malmbi denɲurna le nane nu ndon pasa-pasakinaig.

¹⁶ Yosef tuku aba kat nuɲe pronaig pasa ta nane afu ismba ka Farao tuku wande mbolɲge sakinaig le Farao nuɲe gabat sugo nane ɲakmba pasa ta ismba gareniɲgina le ¹⁷ Farao ndek Yosef wika sana: Ne naɲe aba kat naɲe saningina le naɲgine agaɲ ndende kilmba donki mbol patika luka Kanan kilke mbol kuwaig. ¹⁸ Nane ka naɲgine mam naɲgine tumba naɲgine kuasmbi ɲakmba kilmba ye tugum te prowaig. Yeɲge nane kilke ande mayenu ndo Isipɲge serniɲgamɲgit. Taɲawi le nane ma ta mbolɲge minmba nyamagan magenu sunɲgomba kilmba nyumba minamɲgaig. ¹⁹ Ne nane saningina le Isip tuku karis afu naɲgine pino kutu kilmba yalmbim tuku turmba kilmba

kuwaig sulumba mam nanjine tumba te prowaig. ²⁰ Nane agaŋ ndende Kanan kilke mbolŋge kusrekamŋgaig ta tuku wamdus piti ndaninguwa. Ye nane kilke mayenu ande Isipŋge serningamŋgit ŋga Yosef sana.

²¹ Israel tuku kiŋo kat nuŋe nane Faraο sakina taŋamba ndo kinaig le Yosef ndek Faraο tuku miŋge dubimba karis afu ŋgina. Taŋamba nu nyamagan afu ndinŋge nyam tuku turmba nane niŋmba ²² tawi magenu ndui aba kat nuŋe niŋgina sulumba nuŋe mambo nuŋe Benyamin ndametiŋ soŋ 30 tuna sulumba tawi magenu 5 turmba kile-tuna. ²³ Taŋamba Yosef nu ndek Isip tuku agaŋ ndende mage mage mam nuŋe tambim tuku kilmba doŋki 10 ta mbolŋge patikina sulumba doŋki 10 afu ta mbolŋge wit bret nyamagan yeki yeki ndinŋge nyam tuku patikina le turmba kilmba kinaig. ²⁴ Taŋamba Yosef nu aba kat nuŋe kukulningina le kambim bafunaig le nu ndek wam paguka saniŋgina: Tane kumba ka ndinŋge kualeyau ndakap ŋgina.

²⁵ Nane Isip kusremba kumba ka ka mam nanjine Yakob tugum Kanan kilke mbol pronaig sulumba ²⁶ sanaig: Yosef kume ndakina. Kile nu minit. Isip ma tugu ŋakmba nunge kulatkate ŋginaig. Taŋakinaig ta pasa ta mam nanjine tuku wamdus ulmba sili ndana. ²⁷ Taŋana le nane Yosef pasa sakina ta ŋakmba nu kubeu tunaig le nu ismba karis afu nu tumba Isip kambim tuku Yosefŋge patikina ta kaŋgerkina sulumba nu ndek gare-gareka sakina: ²⁸ Sonndo. Ye tuku kiŋo Yosef abo minit. Kile ye piti kugatok. Ye kumba ka nu kaŋgeri sulumba ndo kumamŋgit ŋgina.

46

Yakob nuŋe gageu kilmba Isip kilke mbol kina

¹ Israel nu agaŋ ndende ŋakmba kuane deŋpurna sulumba mam nuŋe Isak tuku Mbara atraukam Berseba tumbran kina. ² Furir ta mbolŋge nu kiŋatanu suk Kuatenge Yakob tugum promba wika sana: Yakob, Yakob ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ³ Taŋakina le Kuate nu ndek sana: Ye Kuate. Ye mam nanje tuku Mbara. Ne Isip kilke mbol kambim tuku kuru kuru ndaka. Yeŋge ki le ne tuku wa kat nanje tuku kuasmbi tugekamŋgaig. ⁴ Ye ne ndoŋ Isip kaŋgik. Taŋamba ŋgumneŋga ye ne tuku wa kat nanje tuku kuasmbi kilmba maŋ luka te prowamŋgit. Yosef nu ne ndoŋ minmba ka ne kuma le nuŋge ne tuku am tukulningamŋgat ŋgina.

⁵ Yakob nu Berseba tumbran kusrena le nuŋe kiŋo kat nuŋe nu tumba nanjine kutu kame foŋfoŋ nanjine pino kame ŋakmba kilmba karis nane kilam tuku Faraοge patikina ta mbolŋge patikinaig. ⁶ Taŋamba nane makau kilmba agaŋ ndende afu Kananŋge kilnaig ta turmba kilmba Isip kinaig. Yakob nu nuŋe kutu kame ⁷ wa kat nuŋe ta ŋakmba kilmba kina.

Yakob tuku kuasmbi 70

⁸ Israel nuŋe kuasmbi kilmba Isip kilke mbol kina ta nane tuku nyu nanjine ta teŋenmba.

Kiŋo mulum ta nyunu Ruben. ⁹ Ruben tuku kiŋo kame ta Hanok, Palu, Hesron, Karmi.

¹⁰ Simeon tuku kiŋo kame ta Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul. Saul nu Kanannu pino ande ndoŋ tinaik.

¹¹ Levi tuku kiŋo kame ta Gesron, Koat, Merari.

¹² Yuda tuku kiŋo kame ta Er, Onan, Sila, Peres, Sera. (Er le Onan nale Kananŋge kumnaik). Peres tuku kiŋo armba. Ande nyunu Hesron ande Hamul.

¹³ Isakar tuku kiŋo kame ta Tola, Pua, Yasub (nyunu ande Yob), Simron.

¹⁴ Sebulun tuku kiŋo kame ta Seret, Elon, Yalel.

¹⁵ Yakob tuku kiŋo kame 6 ta ŋakmba Lea ndoŋ Mesopotamia kilke mbolŋge minmba kile-patikinaik. Nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Dina. Lea tuku kiŋo kame wa kat nuŋe ta ulendimba 33.

¹⁶ Gat tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋenmba. Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Aser tuku kiŋo kame ta Imna, Iswa, Iswi, Beria. Kulim nanŋine nyunu Sera. Beria tuku kiŋo kat nuŋe ta Heber le Malkiel.

¹⁸ Nane 16 ta ŋakmba Yakob tuku ndare. Yakob nu Zilpa ndoŋ Gat le Aser kile-patikinaik. (Zilpa nu piro pino ande Labanŋge kulim nuŋe Lea tuna tuku).

¹⁹ Yakob piyo nuŋe Rahel tuku kiŋo armba ta Yosef le Benyamin.

²⁰ Yosef nu Isipnu pino Asenat tina sulumba kiŋo armba kile-patikina ta Manase le Efraim. (Asenat nu Potifera tuku kulim nuŋe. Potifera nu Heliopolis tuku pris gabat).

²¹ Benyamin tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋenmba. Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Art.

²² Nane 14 ta ŋakmba Yakob le Rahel tuku ndare.

²³ Dan tuku kiŋo ta nyunu Husim.

²⁴ Naftali tuku kiŋo kat nuŋe ta Yasel, Guni, Yeser, Silem.

²⁵ Nane 7 ta Yakob tuku ndare. Yakob nu Bila ndoŋ Dan le Naftali kile-patikinaik. (Bila nu piro pino ande Labanŋge kulim nuŋe Rahel tuna tuku).

²⁶ Yakob nuŋe ndare ŋakmba kilmba Isip kina ta ulendimba 66. Nuŋe rukan kat nuŋe ta turmba kilmba kina. ²⁷ Yosef nu kiŋo armba Isipŋge kile-patikina. Ta tuku Yakob tuku kuasmbi ta ulendimba 70 kile Isipŋge minnaig.

Yakob nu nuŋe gageu ndoŋ Isipŋge minnaig

²⁸ Yakob nu Yuda kukulna le nu amboŋga kumba ka Yosef sawa le pro Gosenŋge mam nuŋe kaŋgeram tuku ŋgina. Taŋakina le Yakob tuku kuasmbi ka Gosenŋge pronaig le ²⁹ Yosef nu ismba karis ponga kumba ka Gosenŋge mam nuŋe te-silikina sulumba nu mam nuŋe tugum promba pitik ndo mam nuŋe bagailmba malmi didika mine kuenna. ³⁰ Malmi denjurna le Israel ndek Yosef sana: Ye ne abo minit ta kaŋgernet. Kile ye kumi ndeta maye ŋgina.

³¹ Kile Yosef ndek aba kat nuŋe mam nuŋe tuku kuasmbi ŋakmba wam paguka saningina: Ye kile ka Farao teŋenmba sawamŋgit. Yiŋe aba kame mam tuku kuasmbi Kananŋge minnaig ta kile prowaig. ³² Nane sipsip makau kulatka tuku. Nane nanŋine sipsip makau agan ndende ŋakmba kilmba prowaig ŋga nu sawamŋgit. ³³ Farao ndek tane wika kusnatijmba tane ame piro kade tuku ŋguwa ndeta ³⁴ tane nu teŋenmba sawap: O gabat sunŋo, sine buk fonfon ndo aganmor kulatka pirokigen ta kile mata sine taŋamba ndo piroka minmba mineg. O buk singine wa mbuŋ kame pirokinaig taŋamba keg. Tane taŋamba sawap ta nu tane mapekuwa le Gosen ma mbolŋge minyokamŋgaig ŋga saningina. Ta ndaŋam? Nane Isip mbal aganmor kulatkanu mbal ndoŋ ulendika minam mbulnaig. Ta tuku Yosef nu aba kat nuŋe taŋamba wam pagukina.

47

¹ Kile Yosef ndek aba kat nuŋe 5 kilmba kumba ka Farao teŋenmba sana: Yiŋe mam yiŋe aba kame nane ŋakmba kile Kananŋge Isip prowaig. Nane nanŋine sipsip makau nanŋine agan ndende ŋakmba kilmba prowaig. Kile

nane Gosennge minig ngina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek aba kat nunje 5 ta Farao tuku tumailamnge kile-tidingina le ³ Farao ndek nane kusnaningina: Tane ame pirokade tuku ngina le nane lafumba sanaig: O gabat sunjo, sine aganjmor kulatkeg tuku. Singine wa mbunj kame nane kinaig tanjamba ndo sine tuturmba keg. ⁴ Guba sunjo Kanan kilke mbolnje prona le singine aganjmor isukusam tuku nyamaganj mata kuga tukunu sine kilke le mbolnje minyoka pironu tuku prowig. Ta tuku ne woka le sine Gosennge minyokube nginaig.

⁵ Tanjaka sanaig le Farao ndek Yosef sana: Mam nanje aba kat nanje kile ne tugum prowaig. ⁶ Ma magenu sunjomba Isipnge minig. Ne inum te-silika nane serninga le tanje minyokuwaig. Nane Gosennge minyokuwaig ta mata maye. Nane afu aganjmor kulatkam tuku kila magenu njak kanjerkumba ndeta ne nane madininga le ye tuku aganjmor kuanj kulatkam tuku gabat minwaig ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef ndek mam nunje tumba Farao tugum kina le kanjerna. Tanjana le Yakobnge Farao nyaro tuna le ⁸ nu ndek nu kusnana: Ne kile yar giganmba njak e ngina le ⁹ Yakob nu sana: Ye buk ma tugu sunjomba mbolnje rawe tanjo tananj kinenumba piti sunjomba njak yar 130 kusreken. Yar ta sunjomba ndo kuga. Ye tuku yar te yiye wa le mam tuku yar sunjomba nane buk rawe tanjo tananj minmba likinaik tanjamba kuga nga Farao sana. ¹⁰ Tanjakina sulumba Yakob nu Farao manj lato nyaro tumba nu kusremba kina.

¹¹ Kile Yosef nu mam nunje aba kat nunje turningina sulumba kilke ande Rameses ma tugu mbolnje ningina le nane ka tanje minyokinaig. Kilke ta mayenu ndo Isip ma tugu njakmba liningina. Tanjamba Yosef nu Farao buk sakina ta kumu-kumumba kina. ¹² Yosef nu mara mindek nyamaganj mam nunje, aba kat nunje, nanjine kuasmbi nane njakmba tuku kumumbi patika nijmba minanu.

Guba tuku ait ta buk sunjokina

¹³ Guba tuku ait ta kile sunjokina le ma tugu njakmba nyamaganj kugana tukunu Isip mbal Kanan mbal nane sanjri kugatok minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yosef nu ndametinj Isip tanjo kame Kanan tanjo kame nge wit piyawew likinaig ta njakmba manjurka kilmba Farao tuku wande mbol kina.

¹⁵ Isip mbal Kanan mbal kile njakmba ndametinj kuganaig le Isip tanjo pino njakmba Yosef tugum promba sanaig: Ne sine nyamaganjmbi turka. Kuga ta sine gubanu kumamngig. Ne sine turnu tuku ndin ande sota. Sine ndametinj mata buk kuganaig nginaig le ¹⁶ Yosef ndek nane saningina: Tane sonndo ndametinj kuganaig ndeta tanjine aganjmor kilmba ye tugum prowap. Tanjawap le ye tane nyamaganj tingamngit ngina. ¹⁷ Tanjakina le nane ndek hos sipsip meme makau donji kilmba Yosef tugum kinaig le nu ndek nane nyamaganj ningina. Yosef nu tanjamba minna le ka ka yar ta kugana.

¹⁸ Yar bailkanu mbolnje nane manj Yosef tugum kumba sanaig: O gabat sunjo, sine singine piti ne tugumnge yabune nda. Singine ndametinj njakmba kuganaig. Singine aganjmor mata ne buk njakmba kilna. Sine kile ne aganj inum tanmbim tuku mine ndakate. Singine ngarosu singine kilke ta ndo minig. ¹⁹ Ne sine pile ndo sinja le gubanu kume ndakube. Ne ndin inum sine sinzanjsingam tuku te-silikam kumun e? Sine tuku kilke mata ake minig. Ta tuku ne sine singine kilke turmba kila sulumba nyamaganjmbi sine turka. Ne tanjawa le sine Farao tuku piro tanjo tananj minbe le sine tuku kilke mata nunje kilwa. Tanjamba ne sine wit nyam tuku nyamaganj tumunu njukam

tuku ta turmba siŋga. Kuga ta sine ŋakmba gubanu kumbe le kilke mata baknu ndo minikat ŋga Yosef sanaig.

²⁰ Guba sunŋo ta kile sanŋri tingina le Isip taŋgo pino kilke ŋakmba Yosef tunaig le piyawew suluna. Taŋana le Isip kilke ŋakmba Farao tuku ndo minnaig le ²¹ taŋgo pino Isip kilke mbolŋge mine likinaig ta mata ŋakmba Farao tuku piro taŋgo ndo minnaig. ²² Pris kame tuku kilke ta ndo nu piya ndaningina. Ta ndaŋam? Nane Faraonŋe piyaningina le nane tamba nyamaganj piyamba nyinaig. Ta tuku nu nanŋine kilke piya ndana.

²³ Kile Yosef ndek taŋgo pino ŋakmba saningina: Kile tane isap. Ye tane taŋgine kilke turmba Farao tuku piyawit. Ye kile nyamaganj tumunu tane tingamŋgit ta tane kilmba ka piro mbolŋge ŋgukap. ²⁴ Nyamaganj ka magekuwaig le tane nyamaganj ta walmba patikumba ndindo tumba Farao tape sulumba bailkamba ta taŋgine minwaig. Afu ŋgunu tuku minwaig afu taŋgine gageu ndoŋ nyam tuku minwaig ŋgina le ²⁵ nane lafumba sakinaig: O gabat sunŋo, ne sine tur magekina le sine tuku ande kume ndakina. Kile sine ŋakmba Farao tuku piro taŋgo ndo minbe ŋginaig.

²⁶ Kile Yosef ndek tukul pasa ande Isipŋge pilna ta teŋenmba. Nyamaganj piro mbolŋge magekuwaig ta taŋgo ŋakmba walmba patikuwaig. Patikuwaig sulumba ndindo tumba Farao tuwaig le bailkamba nanŋine minwaig. Tukul pasa ta kile minmba minit. Pris kame tuku kilke ta ndo Farao nu kile ndakina.

Yakob nu nuŋe kumwa le ŋgunu tuku Yosef wam paguna

²⁷ Israel nane Isip kilke Gosenŋge minyoka kiŋo kame sunŋomba kile-patikinaig sulumba aganj ndende mata sunŋomba kilnaig. ²⁸ Yakob nu yar 17 Isipŋge minna. Nu tuku yar ulendimba ta 147.

²⁹ Taŋamba Israel nu kumam tuku ait fagkina le kamusmba nu kiŋo nuŋe Yosef wika sana: Naŋe wai tumba ye tuku fel karaukŋge pilmba son pasa sanŋgrinu saka sulumba ne ye kulat mayeyumba Isip kilke mbol tenŋe ye ŋgu ndaka. ³⁰ Ne ye Isipŋge tumba kaye ka yiŋe ina mam wa kame tugumŋge ŋguka ŋgina le Yosef ndek pasa lafumba sakina: Ye ne sakate taŋawamŋgit ŋgina. ³¹ Taŋakina le Israel nu ndek sakina: Ne sonndo maŋau ta kamŋgat kande pasa ta sanŋri pilewa ŋgina le Yosef nu pasa ta sanŋri pilena le Israel nu ndukuka kinyam mbili mbol taŋge Kuate gare pasa tuna.

48

Yakob nu Efraim le Manase nyaro nikina

¹ Minnaig ma ma mara ande nane Yosef sanaig: Mam naŋe guaze ŋak ŋginaig le Yosef ndek kiŋo kat nuŋe ar Manase le Efraim kilmba mam nuŋe kaŋgeram kina le ² nane ndek Yakob sanaig: Kiŋo naŋe Yosef ne kaŋgernam tuku prowat ŋginaig. Taŋakinaig le Israel nu sanŋri tinŋa kinyam mbili mbolŋge minyokina.

³ Yosef ka prona le mam nuŋe ndek nu sana: Kuate Sanŋri Ŋayo nu o buk Kanan kilke Lus tumbranŋge ye tugum promba ye nyaro sumba ⁴ sayina: Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi sunŋomba mayok kaŋgaig. Ye kilke te serniŋgi le kilke te nane tuku minmba minamŋgat ŋga sayina. ⁵ Ye ne tugum Isip ndapromba minen le piyo naŋe kiŋo armba kile-patikina. Kiŋo ar ta ye tuku. Efraim le Manase te ye tuku kiŋo kame Ruben le Simeon minik taŋaj. ⁶ Kiŋo afu ŋgumneŋga Efraim le Manase dubiknu prowaig ndeta ta

naŋe. Ngumneŋga kilke fetka kuasmbi yimyam niŋgam tuku ait ta ne tuku kiŋo kame afu tuku ndare ta nane aba kat naŋgine Efraim le Manase tuku kilke mbolŋge minamŋgaig. ⁷ Ye ina naŋe Rahel idusmba maŋau te ket. Ye luka Mesopotamia kilke mbolŋge ilmba minen le nu ndinŋge Kanan kilke mbolŋge Efrat tumbraŋ patumba kumna le ye wamduŋs tatrakina le ye nu Efrat tumbraŋ kambiraŋ tuku ndin make mbiŋge nguken ŋgina. (Efrat tumbraŋ ta kile Betlehem ŋgade).

⁸ Kile Israel ndek Yosef tuku kiŋo ar ta kaŋgerka kusnaŋgina: Ima tuku kiŋo ar te ŋgina le ⁹ Yosef lafumba sana: Kiŋo ar te ye tuku. Ye Isipŋge minen le Kuatenŋge sina ŋgina le Israel nu sana: Nale kilmba ye tugum te yale le ye nale nyaro niki ŋgina. ¹⁰ Israel nu buk saibo pilna tukunu nu am nuŋe mata agaŋ kaŋger mage ndakina tukunu Yosef nu kiŋo kat nuŋe ar ta kilmba mam nuŋe tugum kina le nu ndek nale bagailnikmba mumunikina. ¹¹ Taŋana sulumba Israel ndek Yosef sana: Ye buk idusen ye ne maŋ kaŋgerne nda ŋga idusen ta Kuatenŋge ye sinzaŋyina le ye kile ne tuku kiŋo armba kaŋgerket ŋgina.

¹² Taŋakina le Yosef ndek kiŋo kat nuŋe ar ta mam nuŋe tuku fel mbolŋge kile-sika mam nuŋe tuku tumailamŋge dagol tidronŋga lokina sulumba ¹³ Yosef ndek nale tuku wai bigmba wai ndinammbi Efraim biyna le mam nuŋe tuku wai ŋaiŋam mbolŋge tiŋgina. Taŋana le nu Manase ndek wai ŋaiŋammbi biyna le mam nuŋe tuku wai ndinam mbolŋge tiŋgina kande ¹⁴ mam nuŋe nu wai mbilmba wai ndinam tumba kiŋo ŋgrimbik Efraim tuku gabat mbolŋge pilna sulumba wai ŋaiŋam tumba kiŋo mulum Manase tuku gabat mbolŋge pilna. ¹⁵ Taŋamba nu nale nyaro nikina sulumba sakina: Yiŋe wa Abraham yiŋe mam Isak nale Kuate kumnemŋge minnaik. Mbara tanŋe kiŋo ar te nyaro nikuwa. Kuate ye mara mindek kulatka tumba te prona le kile minet. Nuŋge nale nyaro nikuwa. ¹⁶ Nuŋe Eŋel o buk ye piti suŋgomba kaŋgerken le kulatkina nuŋge nale nyaro nikuwa. Ye tuku nyu, yiŋe wa Abraham tuku nyu, yiŋe mam Isak tuku nyu kiŋo ar te mbolŋge minmba minwaig le nale tanŋo kuasmbi suŋgomba ŋak prowaik ŋgina.

¹⁷ Yosef mam nuŋe wai ndinam tumba Efraim tuku gabat mbolŋge pilna ta nu mbulna sulumba nu mam nuŋe tuku wai Efraim tuku gabat mbolŋge pilna ta biyamba te-simba tumba Manase tuku gabat mbolŋge palmbim bafuna sulumba ¹⁸ mam nuŋe sana: Mam, taŋamba kuga. Kiŋo te ta nu mulum. Wai ndinam tumba nu tuku gabat mbol pale ŋgina kande ¹⁹ mam nuŋe mbulmba nu sana: Kiŋo, ye kila. Manase tuku ndare mbolŋge mata tanŋo kuasmbi suŋgokanu prowamŋgat ta kiŋo ŋgrimbik te tuku kuasmbi kiŋo mulum tuku kuasmbi liwamŋgat. Nu tuku ndare mbolŋge tanŋo kuasmbi suŋgomba prowamŋgaig ŋgina.

²⁰ Ki ait ta mbolŋge Israel ndek nale teŋenmba nyaro nikina: Israel mbal tanŋo afu nyaro niŋgam ŋga tale tuku nyumbi teŋenmba sanuŋgaig: Kuatenŋge sinzaŋtiŋuwa le tane Efraim le Manase taŋaŋ minamŋgaig ŋgina. Taŋamba Israel nu Efraim tumba kiŋo mulum taŋaŋ te-ambona.

²¹ Kile Israel maŋ Yosef sana: Mine minemba ye kumamŋgit ta Kuate nu ne ndoŋ minamŋgat. Nuŋge ne tumba luka ka wa kat naŋe tuku kilke mbol kaŋgat. ²² Sekem ma tugum ta kilke mayenu ndo. Ye o buk kame bagimbi tuimbi Amor mbal ndoŋ kame bumba yaiken. Kilke ta ye ne ndo sernet. Ye aba kat naŋe serniŋge nda ŋga Yosef sana.

49

Yakob nu kiŋo kat nuŋe nyaro pasa niŋgina

¹ Kile Yakob nu kiŋo kat nuŋe wika saniŋgina: Tane ilmba ye tugumŋge maŋgurkap le ye wam ngumneŋga tane mbolŋge prowamŋgaig ta satinŋi.

² Yakob tuku kiŋo kame, tane ŋakmba ilmba minyokap sulumba ise tiwap. Tane mam taŋgine Israel tuku pasa isap nga saniŋgina.

³ Ruben, ne ye tuku kiŋo mulum tukunu ne ye tuku isu. Ye mbanzo minen sulumba ne kiŋo mulum te-pilen. Ne sanŋri sunŋo ŋak. Ye tuku kiŋo afu nane ŋakmba ne kumnemŋge minig. ⁴ Ne kule sanŋrinu ndekate taŋaŋ ta ne ye tuku pino ndoŋ kinyina sulumba kiko maŋau ye sina. Ta tuku ne mambo kat naŋe te tuku sunŋo mine nda.

⁵ Simeon nale Levi ndoŋ wamdundindo. Nale kame agaŋ ndende kilmba tamba maŋau ŋaigonu kade tuku. ⁶ Ye nale yabuka pasa katik ta ye maye ŋge nda. Nale gubra tinaik sulumba taŋgo bale farnaik tukunu ye nale tuku maŋgur sinamŋge minyokam mbulet. Nale nakile ake sinan usremba makau pailnu kupenu kat ngurniŋge likinaik. ⁷ Nale tuku gubra ta pak ŋayo. Ta tuku piti ta nale kaŋgerwaik. Ye nale pitaiki le Israel kilke mbol kuwaig sulumba Israel mbal ngamukŋge mine likamŋgaig.

⁸ Yuda, ne tuku tira kame ne tuku nyu te-dungamŋgaig. Ne naŋe ŋgueu mbal ŋinfokmbi biye likamŋgat. Ne tuku tira kame ta ne tugumŋge lokamŋgaig.

⁹ Yuda nu laion taŋaŋ. Nu agaŋmor balemba luka nuŋe kuirkate burok sinam ta kumba nuŋe ŋgaro wakeimba kinyit le andeŋge nu kuanemba koron ndate.

¹⁰ Nu nuŋe ndare kame ndoŋ gabat sunŋo tuku ndumndum biymba minmba minwaig le gabat sunŋo ande prowa le taŋgo kuasmbi ŋakmba nu tuku miŋge kumnemŋge minamŋgaig. ¹¹ Yuda nu nuŋe doŋki fatnu muli ŋak grep muli mayenu mbol kusit sulumba nuŋe tawi ta grep kulenu gurgur ndare suk tamba minyaŋgate. ¹² Nu grep kule nyate le amnu gurkade. Nu amo nyate le maketiŋ kaukauknu ndo.

¹³ Sebulun nu piyalŋge yu make mbolŋge minamŋgat. Piyal nuŋe ta waŋ tuku kundu magenu minamŋgaig. Nuŋe kilke make mbolŋge kumba ka Sidon tumbraŋŋge tiŋgamŋgat.

¹⁴ Isakar nu doŋki kareŋnu taŋaŋ ake sinan pale kame ngamukŋge kinyimba minit. ¹⁵ Nu kilke mayenu mabtam tuku kaŋgerte ta nu isu maramba agaŋ ndende kugrakate sulumba sanzal taŋaŋ piro kareŋkate.

¹⁶ Dan nu nuŋe kuasmbi kulatkamŋgat. Kuasmbi ta nane Israel tuku kuasmbi ŋakmba taŋaŋ minamŋgaig. ¹⁷ Nu kame mbenj taŋaŋ ndin make mbinge minamŋgat. Nu patenŋa hos kupenu makete le taŋgo hos mbolŋge minyokate ta nu bariŋga ndekate ŋgina.

¹⁸ Taŋakina sulumba nu ndek sakina: O Sunŋo, ne ye ta ŋga ye tairŋget ŋgina.

¹⁹ Taŋamba nu maŋ lato sakina: Kuayar taŋgo kame afu Gat ndoŋ kame tiŋgamŋgaig. Taŋawaig le Gatŋge mbilka pani farka nane yokerkamŋgat.

²⁰ Aser tuku kilke mbolŋge nyamagaŋ mayenu prowamŋgat. Aser nu nyamagaŋ mayenu kikoŋnu wakeikuwa ta gabat sugo nane nyam kumuŋ.

²¹ Naftali nu dia taŋaŋ nuŋe nzali dubimba likate. Nu tuku kutu magenu ndo.

²² Yosef nu doŋki ŋguikok kule make mbinge minit le hos ŋguikok tabe kumnemŋge minit taŋaŋ. ²³ Nuŋe ŋgueu mbal nane nu ndoŋ kame ŋayomba nu tuimbi koronwaig ta ²⁴ nanŋine tui ta ŋgurke likamŋgaig. Yakob tuku Mbara sanŋrinu taŋge nanŋine wai baklel serniŋgamŋgat. Kuate nu Israel

mbal tuku Kulat Tanjo mayenu. ²⁵ Mam naje tuku Mbara nu Sangri Najo. Nunje ne turnumba nyaro tinit. Nyaro magenu sunjomba ne mbolnje minamngaig. Samba mbolnje sawe nyaro njak ndeka minamngat. Kilke sinamnje kule nyaro njak minmba minamngat. Kinjo kame sunjomba kilepatikam tuku nyaro pino kame mbolnje minamngat. Aganjmor tuku nyaro pangarnu kame mbolnje minamngat. ²⁶ Wit le plaua botnu prowam tuku nyaro, tabe ambokok tuku nyaro, tabe minmba minam tuku nyaro ta njakmba Yosef mbolnje minwaig le nu aba kat nunje minig tananj mine nda.

²⁷ Benyamin nu age nguikok aganjmor bale farte tananj. Maratukuk furiram nu aganjmor bale farninmba nyate ngina.

²⁸ Yakob nu tanjamba Israel tugu 12 ta tuku saningina sulumba nyaro nduik nduik kinjo kat nunje ninjinga.

Yakob nu kumna le ngukinaig

²⁹ Tanjamba Yakob nu manj kinjo kat nunje wam paguninmba saningina: Mine minemba ye ka kumanu mbal tuku tumbranje yije wa mbunj kame kanjerka nane ndonj minamngit. Tane ye tumba ka ndame burok Hitnu tanjo Efron tuku kilke mbolnje minit ta sinamnje wa mbunj kame ndonj palpe.

³⁰ Ndam burok ta Makpela Mamre tugumnje Kanan kilke mbolnje minit. Abraham nu o buk ndame burok ta kilke ta turnmba mindesinj ngunu tuku Hitnu tanjo Efron tugumnje piyana. ³¹ Nane o buk Abraham le piyo nunje Sara tanje ngukinaig tuku. Ngumenja manj Isak nale piyo nunje Rebeka kilke ta mbolnje ngukinaig. Ye mata ina tanjine Lea kilke ndui ta mbolnje nguken.

³² Abraham nu Hit mbal tugumnje kilke ta ndame burok ta turnmba piyana. Tane ka tanje ye ngukap nga saningina. ³³ Yakob nu kinjo kat nunje wam paguninje denjpurmba nu manj mbilka kinyana sulumba kumna.

50

¹ Kumna le Yosef ndek mam nunje tuku tumail mbol loka malmbika mam nunje mumuna sulumba ² mam nunje tuku mindesinj ta me ndanguwa nga nane afu saningina le mindesinj ta ail njair afu kilmba pisnenaig. ³ Nane piro ta kumba minnaig le ait 40 kuganaig. Piro ta tuku ait tanjamba madinaig tuku. Tanjanaig le Isip mbal nane ki ait 70 Yakob malmbimba minnaig.

⁴ Yosef mam nunje kumna ta tuku kuamel kugana le nu Farao tuku gabat sugo ta saningina: Tane kumba Farao sawap. ⁵ Yosef nu tenjenmba sakat. Mam nu kumam bafuna sulumba nu ye sayina ye nu tumba ka Kanan kilke mbolnje mindesinj palmbim tuku ma nunje buk wakeina tuku ta mbolnje ngukam tuku ngina. Nu tanjamba ye sayina le kile ye mam tumba kumba ka ngukumba luka prowet nga sakate. Tane ka tanjamba Farao sawap ngina. ⁶ Nane kinaig ka Farao sanaig le nu lafumba sakina: Mam naje buk sakina tanjamba tumba kaye sulumba nguka ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef nu mam nunje tumba ngukam kina le Farao tuku piro tanjo kame, nu tuku gabat kame, Isip tuku mage mage nane njakmba Yosef ndonj kinaig. ⁸ Yosef tuku kuasmbi, nu tuku aba kat nunje, mam nunje tuku kuasmbi ta nane njakmba nu ndonj kinaig. Nanjine kinjo kame fonfonj sipsip meme makau ta njakmba ndo Gosen kilke mbolnje kusrekinajig le minnaig. ⁹ Karis kame tanjo kame hos mbolnje likade tuku ta nane njakmba kuasmbi sunjo Yosef ndonj kinaig. ¹⁰ Tanjamba nane wit baurnganu tuku ma tugu Yordan kule make mbolj pronajig sulumba ninanka malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba Yosef nu ait 7 mam nunje kumna ta tuku malmbika minna.

¹¹ Nane malmbi ngumbeyunaig le Kanan mbal nane kanjerka sakinaig: i ... Isip mbal si nanjine maŋambi malmbi ngumbeyu sunjokade nginaig. Ta tuku nane ma ta nyunu Abel-Misraim ... nginaig.

¹² Yakob tuku kiŋo kame mam nanjine buk saniŋgina taŋamba ndo kinaig.

¹³ Nane mindesin nuŋe tumba Kanan kilke mbol kinaig sulumba Makpela Mamre tugumŋe ngukinaig. Abraham nu buk Hitnu taŋo Efron tugumŋe kilke ta piyana tuku. ¹⁴ Yosef nu mam nuŋe ngukina sulumba nu maŋ aba kat nuŋe taŋo kuasmibi ŋakmba nu ndonj ilnaig ta ndonj luka Isip kinaig.

Yosef nu aba kat nuŋe tuku kuru kuru kile-ibenjina

¹⁵ Mam nanjine kumna le Yosef tuku aba kat nuŋe nane ndek sakinaig: Sine buk maŋau ŋayonu Yosef mbol kigenj. Kile Yosef nu gubrawa sulumba maŋau kigenj ta lafumba sine mbol kamŋgat kande nginaig. ¹⁶ Taŋamba nane taŋo ande kukulnaig le Yosef tugum kina sulumba sana: Aba kat naŋe nane teŋemba sakade. Mam naŋe kume ndakina sulumba ¹⁷ nu teŋemba sasiŋgina. Tane teŋemba Yosef sawap. Aba kat naŋe nane o buk ne mbolŋge maŋau ŋayonu kinaig. Ta tuku ye ne sanet. Nane ne mbolŋge mbarmba unekinaig maŋau ta gilaiŋga. Mam nu taŋamba sakina. Sine mata mam naŋe tuku Mbara kumnemŋge mineg. Ta tuku sine mata ne saneg. Sine tuku mbar ta gilaiŋga nginaig. Aba kat naŋe taŋamba sakade ŋga Yosef sana le nu pasa ta ismba malmbikina.

¹⁸ Kile aba kat nuŋe nane Yosef tugum pronaig sulumba truk ka sanaig: Sine ne tuku piro taŋo taŋaŋ minamŋig nginaig le ¹⁹ nu ndek nane saniŋgina: A ... tane kuru kuru ndakap. Ye Kuate tuku ma tam kumuŋ kuga. ²⁰ Tane buk pasa katmba maŋau ŋayonu ye mbol kinaig ta Kuatenŋge maŋau ta mbilmba kina le maŋau mayenu prona. Ta tuku taŋo pino sunjomba kume ndaka kile abo minig. ²¹ Ye tane satiŋget. Tane kuru kuru ndakap. Ye sinjka tane taŋine kiŋo kame turmba kulatka minamŋit ngina. Nu taŋamba saniŋmba nane tuku wamdus kuru-kurukinaig ta wamdus kile-ibenjke niŋgina.

Yosef nu kumna

²² Taŋamba mam nuŋe tuku kuasmibi nane Yosef ndonj Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma Yosef nu yar 110 kusrena sulumba nu kumna.

²³ Nu kume ndakina sulumba kiŋo nuŋe Efraim tuku kiŋo kame nu tuku wa kat nuŋe ta turmba kanjerka minna. Yosef wa nuŋe Makir tuku kiŋo kame nane mbuŋ nanjine Yosef tugumŋge minmba sugokinaig. Makir nu Manase tuku kiŋo nuŋe.

²⁴ Taŋamba minnaig sulumba mara ande nu aba kat nuŋe saniŋgina: Ye buk kumam patuket ta Kuatenŋge tane kulatkamŋgat. Nuŋge kilke tuku pasa saŋgrinu Abraham Isak Yakob nane saniŋgina ta ngumneŋga nu tane kilke te mbolŋge kilmba ka kilke ta mbolŋge patinunŋat ngina. ²⁵ Taŋamba Yosef nu Israel kiŋo kame tuku miŋgekeŋge nane pasa saŋgrinu sakuwaig le nu isam sakina: Kuate nu tane turkam tuku prowa le tane ye tuku isu kilmba turmba kape ngina. ²⁶ Taŋamba Yosef nu yar 110 kusremba Isip kilke mbolŋge kumna le nane nu tuku mindesin ail ŋair pismemba tumba ter sinamŋge pilnaig le minna.

RUT

David tuku mbuŋ mbuŋ nuŋe nyunu Rut

Yosef nu kumna le Israel mbal nane Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nane tuku ndare tugekinaig le Isip mbal tuku gabat sunŋo Faraonŋe Kuate nu Abraham dir pasa sana ta kumumba nane kilmba sanzal piro niŋmba minna. (Mulum Pasa 15.7-16 kaŋgerap).

Taŋamba minna le yar 400 taŋaŋ kinaig le Moses nu prona. Sunŋo nu Farao Isip mbal ndoŋ piti yeki yeki niŋgina le nane Israel mbal pitaikinaig le Mosesŋge nane kilmba Isip kilke kusremba Yu Gurgur pakarka ma baknu mbol kinaig ta nane Kanan kilke mbol kine ndakinaig. Ta ndaŋam? Israel mbal nane Kuate tuku miŋge ŋgurmba maŋau sunŋomba mbarnaig le nu nane kile-ndinka minna le nane sunŋomba kume likinaig.

Taŋamba minnaig ma ma Moses nu kumna le Yosuaŋge Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol kinaig. (Aposel 7.17-44 kaŋgerap).

Nane Kanan kilke mbolŋge minnaig le kulat taŋonŋe nane kulatkinaig. Kulat taŋo kame ta tuku nyu kat naŋgine ta Samson Gideon Yefta nane afu turmba.

Elimelek nuŋe gageu ndoŋ kumba Moabŋge minnaig

¹⁻² O buk Israel mbal nane gabat sugo kugatok kulat taŋonŋe ndo Israel kulatka minnaig le guba sunŋo prona. Prona le Yuda kumamŋge Betlehemnu taŋo ande nuŋe piyo nuŋe ndoŋ kiŋo armba ta kilmba guba gagnu kumba ka Moab kilke mbolŋge minyokinaig. Taŋo ta nyunu Elimelek. Piyo nuŋe Neomi. Kiŋo kat nakile ta Malon le Kilion. Naŋgine tumbraŋ mboŋ Efrat.

³ Nane Moab kilke mbolŋge minnaig ma ma Elimelek nu kumna le Neomiŋge ndo kiŋo ar ta ŋak minna.

⁴ Taŋamba minnaig ma ma kiŋo ar ta Moabnu pino kilnaik. Pino ar ta nyu nakile Orpa le Rut. Nane taŋge minnaig ma ma yar 10 kusreka ⁵ Malon le Kilion mata kumnaik. Kumnaik le ina nakile Neomi nuŋe ndo minna.

Rut nu Neomi ndoŋ Betlehem kinaik

⁶ Sunŋo nu nuŋe mbal Israel nyamaganŋ ait mayenu niŋgina pasa ta Neomi nu isna sulumba nu nuŋe rukan ar ta ndoŋ kuaneka Moab kilke kusremba ⁷ luka Yuda ma tugu kambim saka kinaig. ⁸ Kinaig ka ndinŋge Neomi nu nuŋe rukan ar ta sanikina: Taŋaig le tale luka kumba ka takile tumbraŋŋge ina kat takile ndoŋ minap. Tale ye nane keŋ kumnaig ta sine tur magekinaig. Ta tuku tale Sunŋonŋe sinzaŋtikuwa le ⁹ tale maŋ taŋo kilmba nale ndoŋ mine mayewamŋgaig ŋga sanikina. Taŋakina sulumba Neomi nu rukan kat nuŋe ta mumunikmba kusrekam bafuna le nale ndek malmbi ŋayonaik sulumba ¹⁰ rukan nakile sanaik: Kuga. Sile ne ndoŋ naŋe kuasmbi tugum kambimkiŋ ŋginaik kande ¹¹ Neomi nu sakina: Kuga. Tale luka kape. Ndaŋam tale ye ndoŋ kambim sakik? Tale idusik ye maŋ kiŋo afu kile-patiki le tale kilam idusik e? ¹² Tale luka kape. Ye buk saibo pilen. Ye maŋ taŋo tam kumuŋ suga. Ko ye furir te mbolŋge taŋo tumba kiŋo kile-patiki ta ¹³ tale nale sugokuwaik le kilam tuku tairŋgam kumuŋ e? Kuga. Tale taŋo kise kilam tuku idusamŋgaik. Sunŋo nu ye kusreyumba piti sina le tale tuku ninan sunŋowet ŋgina. ¹⁴ Taŋakina le Rut le Orpa maŋ lato malmbi ŋayonaik sulumba

Orpa nu rukan nuŋe mumumba kusremba lukina le Rut nu rukan nuŋe kusre fuguna.

¹⁵ Kile Neomi ndek rukan nuŋe Rut sana: Ai si. Ne aba naŋe si kaŋgera. Nu luka nuŋe kuasmbi tugum kumba nuŋe mbara kame sota kinit. Ne nu ndoŋ kaye ŋgina. ¹⁶ Tanjakina le Rut ndek nu sana: Ndanjam ne ye lukam tuku sayate? Ye ne dubinumba kambim tuku peu ndaya. Ne ma inum kaye ta ye mata ne dubinumba kaŋgit. Ne ka aninŋe minamŋgat ta ye mata ne ndoŋ ka taŋge minamkik. Naŋe kuasmbi ta yiŋe kuasmbi tanaŋ minamŋgat. Naŋe Mbara ta yiŋe Mbara tanaŋ minamŋgat. ¹⁷ Ne kuma le ŋgukuwaig ma ta ye mata kumi le ma ta mbolŋge ŋgukamŋgaig. Andenŋe sile tuku mine te pure nda. Kumenŋe ndo puramŋgat. Ye sinja ndo saket. Pasa ŋakmba saket te dubi ndawi ta Sunŋo nu ye mapeye nda ŋgina. ¹⁸ Rut nu dirnaŋga rukan nuŋe dubimba kambim sakina le nu maninkina.

¹⁹ Tanjamba nale ndin dubimba kinaik ka ka Betlehem pronaik. Pronaik le tumbraŋ ta tuku mbal nane pirerek purka sakinaig: i ... Si Neominŋge ŋginaig.

²⁰ Tanjakinaig le Neomi ndek sakina: Ye Neomi* ndanŋap. Kuate Saŋgri Njayo nuŋge ye piti sina tukunu ye tuku nyu Mara† ŋgap. ²¹ Ye tumbraŋ te kusrewen ta ye gageu ŋak ye kumuŋ minen. Kile Sunŋo nu ye baknu tumba te پروات. Ndanjam tane ye nyu tumba ŋgamuŋgal gare ŋak pino ŋgade? Sunŋo Saŋgri Njayo nuŋge ye te-ibenjumba piti sunŋo sina ŋga saninŋina.

²² Wam kube te Neomi tuku. Nu Moab kilke kusremba rukan nuŋe Rut tumba lukinaik. Rut nu Moabnu pino. Wit magekinaig le kilam tuku ait mbolŋge nale Betlehem pronaik.

2

Rut nu Boas tuku piro mbolŋge wit fambonu tanŋermba minna

¹ Boas nu maror taŋgo nu nyu sunŋo ŋak minna. Nu Neomi taŋgo nuŋe Elimelek nale tugu ndui ta.

² Mara ande Rut nu rukan nuŋe sana: Ye kumba taŋgo ande kusnawi le wokuwa ta ye nu tuku piro taŋgo dubika wit kugerka ndaleka fambonu bude ta tanŋeramŋgit ŋgina le rukan nuŋe ndek nu sana: Ta maye le kaye ŋgina.

³ Tanjakina le Rut nu kumba ka piro ande mbolŋge piro mbal dubika wit fambonu bunaig ta tanŋermba maŋgurka minna. Piro ta Boas tuku piro ta nu katese ndana. ⁴ Rut nu piroka minna le Boas nu Betlehemŋge promba nuŋe piro mbal kaŋgerka Sunŋo nu tane ndoŋ minwa ŋgina le nane ndek nu sanaig: Sunŋo tuku nyaro ne mbolŋge minwa ŋginaig.

⁵ Kile Boas nu nuŋe piro gabat ta kusnana: Pino mbanzo si nu kuasmbi ndaŋ tuku ŋgina le ⁶ piro gabat ta lafumba nu sana: Pino si Moabnu. Nale Neomi ndoŋ Moabŋge te pronaik. ⁷ Nu piro mbal dubika wit fambonu tanŋeram tuku ye sayat. Nu maratukuk tinŋa piroka ma ma kile ndo baibai kumnemŋge fudinŋamba mabta minit ŋgina.

⁸ Tanjakina le Boas nu Rut sana: Kulim, ne ye tuku pasa isa. Ne piro kise mbol kumba wit fambonu tanŋer ndawa. Ne piro te mbolŋge ndo minmba yiŋe piro pino kame tugum tenŋe wit fambonu tanŋermba mina. ⁹ Nane taŋgo kame pino kame pirokade magot tenŋe ndo piroka mina. Yiŋe piro taŋgo kame ne njayo sili ndanuwaig ŋga saninŋit. Ne kule nyam paranuwa ndeta waim kule kunymba palig si kumba nya ŋga sana.

* **1:20:** Neomi nyu ta tugunu: ŋgamuŋgal gare ŋak † **1:20:** Mara nyu ta tugunu: ŋgamuŋgal gare kugatok

¹⁰ Tanjakina le Rut nu truk kumba Boas sana: Ye rawe pino. Ne ndanam ye mbolnge manjau mayenu kumba ye tur mayeyate ngina le ¹¹ Boas nu lafumba sana: Ne tanjo nane kumna le wam nakmba rukan nane mbolnge ke likina ta sayinaig le isen. Ne nane tumbran ina mam turmba kusreka ne pro sine mbal kise ngamuknge minit ta ye kila. ¹² Ne Israel mbal tuku Mbara Sunjo tawok te prona. Nunge lafu mayenu lato-latomba ne mbolnge kuwa nga sana. ¹³ Tanjaka sana le Rut ndek sakina: O tanjo sunjo, ne ye tur mayeyate. Ye ne tuku piro pino minig tenen kuga. Ye nane kumnemnge minet ta ne ye pasa bafumbi sayate le ye tuku ngamunggal sangri tingate ngina.

¹⁴ Kile mabta isukusam bafumba Boas nu Rut sana: Ne te ilmba bret baten inum tumba grep kule tomba nya ngina. Tanjakina le Rut nu kumba piro mbal tugum tanje minyokina le Boas nu wit afu pasokinaig ta kilmba Rut tuna le nyumba marona le nyamagan baten nu kusrekina. ¹⁵ Tanjamba Rut nu manj tanga wit fambonu tanjeram kina le Boas nu nunje piro mbal saningina: Pino si peu ndawap le wit ndale patikaig ta tugumnge nu wit fambonu tanjermba manjurkuwa. Tane nu sigair sigair ndawap. ¹⁶ Tane wit ndale nak ta afu gonjmba kusrekap le nu kilmba manjurkuwa. Tane nu kasur ndawap nga saningina.

¹⁷ Rut nu piro mbolnge wit fambonu tanjermba minna le ki kumba ka butungina. Nu ki kumba butungina le wit fambonu tanjerna ta kilmba mbanimbi baurngina le sij sikmba alonu ndekinaig le kilmba manjurkina. Alonu manjurkina ta pitinu 10 kilo tanjaj.

¹⁸ Kile Rut nu wit alonu manjurkina ta kilmba tumbran kumba rukan nunje tumna sulumba nu ki mbol isukusmba marona le ngirmannu kilmba kina ta mata rukan nunje tuna. ¹⁹ Tuna le Neomi nu ndek rukan nunje kusnana: Ne wit te aninge kilat? Tanjo ima tuku piro mbolnge ne pirokat? Tanjo ne turnat ta Sunjonge nyaro tuwa ngina le Rut nu sakina: Boas ngade tanjo ta tuku piro mbolnge ye pirokit ngina.

²⁰ Tanjakina le Neomi ndek sakina: Tanjo nane abo minig, nane kumig mbal ta Sunjo nu nane tuku kume purte. Nunge tanjo ta nyaro tuwa. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Tanjo ta nu sine tuku tira ande. Nu sile kulatkam tuku ngina ²¹ le Rut ndek nu sana: Nu ye pasa ande turmba sayat. Ye nunje piro mbal dubika piroka mini le ka piro ta kugawam tuku sakat ngina. ²² Tanjakina le Neomi nu sakina: O rukan, ta son sakat. Ne kumba tanjo ande tuku piro mbolnge piroka ta piro mbal tanje ne njayo silinubekaig. Ne Boas tuku piro pino kame ndo dubika piroka mina nga sana. ²³ Tanjaka sana le Rut nu mara mindek Boas tuku piro pino kame dubika piroka minna le ka ka wit kilam tuku piro ta kugana. Kugana le Rut nu rukan nunje ndonj minnaik.

3

Boas nu Rut mbolnge ranjun mayenu kina

¹ Tanjamba minnaik ma ma ait ande Neomi nu rukan nunje sana: Rukan, ye tanjo ande ne tam tuku te-siliki le nu ne tuwa le ne mine mayewamngat.

² Boas ngade tanjo ne nu tuku piro pino kame dubika pirokina ta nu sine tuku tugu ndui ta. Ta tuku ne isa. Kite furir nu kumba ka wit baurngade ma mbolnge wit roka barengua le bubrenge firfirnu pufunguwa le alonu ndekuwaig le kilamngat. ³ Ne kumba kule pismba gurej mundur mayenu ta pismba tawi mayenu silika wit baurnganu ma ta tugum ndek kumba nu tuku am mbolnge pro ndawa. Ne nu tairnga mina le nu isukusmba kule

nye denjpurmba ⁴ nu kumba kinyam bafuwa ndeta nu kinyit ma ta kanjera sulumba nu kinyamba ngilainguwa le nu ne kulatkuwa nga ne kumba nu tuku kupe kuitkambinge tawi kaikanu ta talka kaika sulumba nu tuku kupe tugum tanje kinya le nu ne ndanja sanuwa ndeta ne ka nga sana. ⁵ Tanjaka sana le Rut nu sakina: Ta maye. Ye ne tuku pasa dubimba tanjamba kamngit ngina.

⁶ Kile Rut nu tinja ndek kumba ka wit baurngade ma ta mbol promba rukan nuje pasa sana ta kumumba kina. ⁷ Boas nu isukusmba kule nyumba gare-gareka ginyumna le nu kumba ka wit mangurkinaig ta tugumnge kinyana. Nu kinyamba gilaingina le Rut nu sijsinndo kumba tawi kaikina ta talka nu tuku kupe kuitkambi tugum tanje kinyana. ⁸ Kinyana le furir ngamu Boas nu kinyamba mbilkina sulumba pino nu tuku kupe kuitkambinge kinyana ta kamusna. Kamusna kande pino le nu piririmba ⁹ i ... Ne imanje ngina le Rut ndek nu sana: Ye ne tuku piro pino Rutnge. Ne Elimelek tuku tugu ndui ta tukunu ne ye pinonu tumba kulatka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Boas ndek sakina: O kulim, Sunjonje ne nyaro tinwa. Ne kile wam kat te ambonga rukan nanje mbolnje wam mayenu kina ta lite. Tanjo mo gudommba minig te. Nane afu aganj ndende sunjomba njak afu aganj ndende kugatok ta ne nane tuku inum tam idus ndate. ¹¹ Ne kuru kuru ndaka. Ne pino mayenu ta sine tumbraj tanjo pino njakmba sine njila. Wam njakmba ye kam tuku sayat ta ye kamngit. ¹² Ne sakate ta son. Ye rukan nanje Elimelek ndonj tugu ndindo. Ye ne kulatkam tuku ta tira ande mata sine ndonj tugu ndindo minit ta nu ye tuku sunjo. Ye nu liwam kumuŋ kuga. ¹³ Ne tenje mina. Ye indole maratukuk kumba nu tuku wamdus katesewamngit. Nu ne kulatkam sukuwa ndeta maye. Nu mbulwa ndeta yinje ne kulatkamngit. Ye Sunjo tuku nyu mbolnje pasa te sanjri pilewet. Ne manj kinya ngina sulumba ¹⁴ nu sana: Ne ye tugum prowat te tanjo kame nane kanjer ndanuwaig ngina. Tanjakina le Rut nu manj Boas tuku kupe kuitkambinge kinyana.

Mafe maye ndana le Rut nu tinja kambim bafuna le ¹⁵ Boas nu sana: Ne nanje tawi inum tumba kilke mbol tenje fara ngina. Rut nu tanjamba nuje tawi ande tumba farna le Boas nu wit mangur 6 kilmba tawi ta mbolnje kutuna. Tanjamba Boas nu Rut turmba wit tawi njak ta te-dunja tuna le tumba luka nuje tumbraj kina.

¹⁶ Rut nu kumba rukan nuje tugum pronan le rukan nujenje nu kusnana: Rukan, ne wam kat ta kubewa le ye isi ngina le Rut nu Boasnje wam njakmba kina ta kubeu tuna. ¹⁷ Kubeu tuna sulumba rukan nuje sana: Boas nu tejenmba ye sayat. Ne ake luka rukan nanje sota kaye ta mayenu ndo kuga nga wit te njakmba tolmba ye sat ngina le ¹⁸ rukan nuje nu sana: Rukan, ne nu ndo tairnga mina. Kite Boas nu ake minam kumuŋ kuga. Nu pasa ta te-tiwa le ame wam prowa le sile kanjeramkik ngina.

4

Boas nu ndek Rut pinonu tina

¹ Boas nu mbumba kumba manjurkam tuku ma mbolnje minyokina. Ma ta tumbraj ta tuku fonde malanja tugumnge. Nu minyok minna le Elimelek tuku tugu mbolnje Boas nuje tira nuje ilmba minna le kanjermba wikina: Mata, ne ilmba tenje minyoka le ye pasa ande fudinndo njak ngina. Tanjakina le nu ilmba nu tugum tanje minyokina.

² Minyokina le Boas nu tumbran ta tuku gabat kame 10 saniḡina le nane mata promba tanḡe minyokinaig. ³ Nane minyokinaig le nu nuḡe tira nuḡe ta sana: Neomi Moabḡe luka prona ta nu sikile tira Elimelek tuku kilke sile tuku inumḡe piyawa ḡa sakate ta ⁴ ye ne sanam tuku wikit. Ne ye tuku sunḡo. Ne kilke ta piyawam idusmba kande singine gabat kame tanḡo minig te am mbolḡe piyawa. Ne mbulmba ndeta ye tugusemba saya le isi. Tanḡo ande mine ndakate. Silenḡe ndo ḡina. Tanḡakina le tanḡo ta nu sana: Maye. Yenḡe piyawamḡit ḡina.

⁵ Tanḡakina le Boas ndek nu sana: Ne Neomi tuku kilke ta piyamba ndeta Moabnu pino kuembol Rut turmba ne tamḡat. Tanḡawa le nu kiḡo inum tepilwa ta tanḡo kumna ta tuku kuasmbi nane tuku kilke nanḡine minamḡat ḡina. ⁶ Tanḡaka sana le tanḡo ta ndek sakina: Wam minde bada tanḡa ta ye kilke ta piyawam mbulit. Ngumenḡa kiḡo tanḡe ye tuku kilke ta tuwa le ye tuku ndametin ake ḡisikikat tukunu ye mbulit. Nenḡe kilke ta piyawa ḡina sulumba ⁷ nu nuḡe kupe ḡgaro paska Boas tuna. Ta ndanḡam? O buk Israel mbal nane aḡan ande tanḡo inum tambim bafumba tanḡamba kumba minanu. Tanḡo andenḡe nuḡe kupe ḡgaro paska tanḡo inum tambinu. Israel mbal nane tanḡamba pasa te-tiwanu. ⁸ Ta tuku tanḡo ta nu Boas sana: Nenḡe kilke ta piyawa ḡina sulumba nuḡe kupe ḡgaro paska Boas tuna.

⁹ Tuna le Boas nu gabat kame tanḡo pino nane tenḡemba saniḡina: Elimelek Kilon Malon nane keḡ ta tuku aḡan ndende Neominḡe kulatkate ta kile yenḡe ḡakmba piyamba kilit ta tane ḡakmba kanḡerde. ¹⁰ Moabnu pino Malon tuku kuembol Rut nu mata yiḡe pinonu kile tet. Tanḡawi le tanḡo kumna ta tuku kilke ta nuḡe kuasmbi tuku kilke minḡamba minamḡat. Nu tuku nyu mata nuḡe kuasmbi ḡgamukḡe ḡgisike nda. Minḡamba minamḡat. Ye manḡau ket te tane kile kanḡerde ḡa saniḡina.

¹¹ Tanḡaka saniḡina le nane gabat kame tanḡo kame ndonḡ nane ndek sakinaig: Sine kile kanḡermba kila pileḡ. Pino nenḡe tamḡat ta ne tuku wande mbol kuwa le Sunḡonḡe sinzanḡa le Israel mbal tuku mbunḡ Rahel nale Lea tanḡan minwa. Ne Efrat tumbranḡ mbonḡ ḡgamukḡe Betlehem tumbranḡne ne nyu sunḡo ḡak mayok kuwa. ¹² Pino ta Sunḡonḡe turwa le kiḡo gudommba kile-patike tinwa le ne tuku kuasmbi ta Yuda le Tamar tuku kiḡo Peres nu tuku kuasmbi tanḡan mayok kuwa ḡginaig.

¹³ Kile Boas nu nuḡe pasa kumumba Rut pinonu tina sulumba nu tumba nuḡe wande mbol kina. Kina sulumba Boas nu Rut ndonḡ kinyna le Sunḡonḡe Rut sinzanḡa le nu funḡul ḡakna. Tanḡamba minna ma ma nu kiḡo te-pilna. ¹⁴ Kiḡo ta te-pilna le tumbranḡ ta tuku pino kame nane Neomi sanaig: Sine Sunḡo tuku nyu te-dunḡube. Nunḡe kiḡo te ne kulatkam tuku tanet. Nu Israel mbal tuku kuasmbi ḡgamukḡe nu nyu sunḡo ḡak minwa. ¹⁵ Rugan nanḡe tuku manḡau mayenu tanḡe ne tuku kiḡo kame sunḡomba tanḡan minanu suk. Ne kiḡo te kanḡermba ne manḡ sanḡri tinḡamḡat. Ne saibo pale le kiḡo tenḡe ne turnumba kulat mayenamḡat ḡa sanaig.

¹⁶ Tanḡamba sanaig le Neomi ndek kiḡo ta tumba bagailmba nuḡe kulat kuapina. ¹⁷ Kulat kuapina le tumbranḡ ta tuku pino kame nane ndek sakinaig: Neomi nu kiḡo inum fat ḡginaig sulumba kiḡo ta nyunu Obed ḡginaig.

Obed nu sunḡokina sulumba Yesi te-pilna. Yesi tuku kiḡo nuḡe David.

David tuku mbunḡ kame

¹⁸ Peres tuku ndare pulu tuturmba ka David mbolḡe tinḡina ta tenḡemba.

Peres kiḡo nuḡe Hesron. ¹⁹ Hesron kiḡo nuḡe Ram. Ram kiḡo nuḡe Aminadab. ²⁰ Aminadab kiḡo nuḡe Nason. Nason kiḡo nuḡe Salmon. ²¹ Salmon kiḡo nuḡe Boas. Boas kiḡo nuḡe Obed. ²² Obed kiḡo nuḡe Yesi. Yesi kiḡo nuḡe David.

1 SAMUEL

Samuel Saul David nane tuku wam kube

Hana nu Samuel te-pilna

¹⁻² Tango ande nyunu Elkana nu tumbranj sunjo Rama Efraim kumamnge ma taknu mbolnge minnaig. Tango ta nu pino armba njak ande Hana ande Penina. Penina nu kutu njak. Hana nu kutu kugatok. Elkana mam nuje Yeroram. Wa nuje Elihu. Mbuñ mbuñ nuje Tohu. Tumbranj mboñ nangine Suf.

³ Elkana nu yar mindek Rama tumbranj kusremba Sunjo Sangri Nayo tuku nyu te-dunja nu tuku atraukam saka Silo tumbranj kambinu. Tumbranj sunjo tanje Elai tuku kiño armba Hofni le Pineas nale Sunjo tuku pris minnaik. ⁴ Elkana nu atraukam ait mbolnge aganjmor ndemnu kilmba walmba ndindo piyo nuje Penina tumba ande tumba nu tuku kutu kame fonfonmba walmba kilwaig nga ninganu. ⁵ Hana nu Sunjonje kutu ngailna ta Elkana nu kasur ndamba nu tuku kume purmba minna sulumba nu aganjmor ndemnu walmba Hana armba tambinu.

⁶ Hana nu Sunjonje kutu ngailna tukunu Penina nu mara mindek tango tuku tira dirka Hana maim maim te-tumba nzumil-nzumilmba minanu. ⁷ Yar mindek nane wam ta kanu. Nane Sunjo tuku tukul wande mbol kambinu ta Penina nu Hana maim maim te-tambinu le nu malmbika isukuse ndaka minanu.

⁸ Ait ande nu tanjana le Elkanange kanjermba Hana kusnana: Ndanam tuku ne malmbika isukusam mbulit sulumba wamdus ngamungal piti njak ndo minit e. Ne pino kuembol kuga. Ye ne ndonj minmba ne tuku kume puret tukunu ne kiño kugatok ta tuku piti ndanuwa nga piyo nuje sana.

⁹⁻¹⁰ Tanjamba minnaig ma ma ait ande nane Silo tumbranje atrauka isukusmba minnaig. Isukuse denjurnaig sulumba Hana nu ngamungal tatruka wamdus ndekina le nu ndek tinga nane kusreka ka Sunjo tuku tukul wandek sinam kumba ka tanje malmbika Sunjo yabanmba minna. Yabanmba minna le Kuate tuku pris Elai nu malanja tugum tanje minyok minna.

¹¹ Kile Hana ndek yabanmba Sunjo ndonj pasa katmba tenjenmba sakina: O Sunjo Sangri Nayo, ye ne tuku piro pino minet. Ne ye tuku ngamungal wamdus tatrukate te kanjermba ngumne ndayumba ye idusyumba kiño ande te-sa le ye kiño ta man luka ne tini le ne tuku piro tango minmba minamngat. Ta tuku nu tuku gabat waje ta andenje kuerke nda ngina.

¹²⁻¹³ Hana nu wamdus sinamnge ndo Sunjo yabanmba minje motmotka minna le ma ma Elai ndek mambilmba nu tuku minje kanger tina sulumba idusna: i ... Pino si kule kamenu nyumba nginjngankate nga idusmba ¹⁴ nu tinga nu tugum kumba sawe lika sana: Ne ginu le grep kule nyumba nginjngankate wam ta mbulamngat e nga sana le ¹⁵ Hana ndek lafumba sana: O tango sunjo, tanjamba kuga. Ye kule kamenu ande nye ndakit. Ye piti sunjo njak tukunu ye Sunjo yabanmba yiñe piti ta njakmba kile-mayokit le purfawat. ¹⁶ Ne ye pino nayonu nga tala ndaya. Ye piti sunjo kamusmba ngamungal najonja wamdus tatrukat le ye wam ta tuku yabanjit nga Elai sana.

¹⁷ Tanjakina le Elai ndek lafumba nu sana: Ta maye. Ne ngamungal mukuk wamdus bulok njak kaye le sine Israel mbal tuku Mbaranje ne ame aganj

nzalinu nu yabanjat ta ne kumumbi tanmbimngat ngina le ¹⁸ Hanange Elai sana: O tango sungo, ne mara mindek ye gilai ndanga ye idusya nga sana sulumba nu wamdus bulka nu kusremba isukusam kina.

¹⁹ Mafena le maratukuk tija Elkana nane Sungo tuku nyu te-du denpurmba luka Rama tumbran kinaig. Kinaig ka tange Elkana nu piyo nuje Hana ndonj tuma kinynaik le Sungo ndek Hana tuku yabanj pasa ta idusmba kumuwe tuna le nu kinjo konna. ²⁰ Tanjamba minna ma ma Hana nu kinjo ande te-pilna ta nyunu Samuel ngina sulumba nyu ta tugunu kuklimba tejenmba sakina: Ye kinjo te tuku nga Sungo yabanjen ngina.

²¹ Kile Elkana nuje gageu ndonj manj Sungo atraukam saka Silo kinaig. Nu yar mindek nuje pasa buk sangri pilena ta kumumba manjau kanu tanjamba manj kam saka kinaig. ²² Hanange ndo nane ndonj kine ndakina. Nu tango nuje tejenmba sana: Tane kape. Ye kinjo te amo ngailmba nu tumba Sungo tuku tukul wande mbol ka le nu Sungo tuku Wandeknje minmba minamngat ngina le ²³ Elkana lafumba Hana sana: Ne sakate ta maye. Ne tumbranj tenge ndo mina le kinjo amo kusrewa le tale Sungo ndonj pasa katnaik ta tuku alonu prowamngat ngina. Tanjakina le Hana tumbranjge kinjo nuje amo tumba minna.

²⁴ Minnaig ma ma kinjo ta sunjoka amo kusrena le ina nuje nu tumba Silo tumbranj kambim saka makau pailnu yar kenmba njak ta tumba plaua bek ande tumba grep kule aganjmor ngaronumbi tolnaig ta turmba kilmba kina. Samuel nu amo kusrena le nane nu tumba Silo tumbranj Sungo tuku Wande mbol kinaig.

²⁵ Kinaig ka ta promba nane makau pailnu ta tumba balenaig sulumba kinjo ta tumba Elai tugum pronaig sulumba ²⁶ Hana ndek Elai sana: O tango sungo, ne ye idusyate e. Ye o buk tenge Sungo yabanmba minen le ne ye kangeryina ta ²⁷ ye kinjo te tuku nga Sungo yabanjen le kinjo te ye te-sina. ²⁸ Ta tuku ye kile nu tumba Sungo tuku wai mbol palmbim tuku prowet. Nu Sungo tuku piro tango minmba minwa nga Elai sana. Tanjaka sana le nu ndek dagol tidronga Sungo tuku nyu te-dungina.

2

Hana nu Sungo tuku nyu te-dungina

¹ Kile Hana nu yabanmba sakina:

O Sungo, ne ye sinzanj mayeyina le kile ye nyu njak minmba ne tuku gare sungo tet.

Ne ye tur mayeyina le ye mbal kasur-kasuryinaig ta nzumilninget.

² O Sungo, ne ndo purferjnu. Ande ne suk mine ndakate.

Nenje ndo sine kigraibka turkate.

³ O Sungo, sine manjau njakmba ke likeg ta ne kumumbi pileningit.

Ta tuku tango pino nanjine nyu payamkade wam ta kusreka minje tukulwaig.

⁴ Ne tango sangriknu tuku tui ngurnningit.

Afu sangri kugatok minig ta ne nane sangri pileningit.

⁵ Afu buk maro njak minnaig ta kile nane gubanu nyamaganj kilam tuku ake pirokade.

Afu buk gubak minnaig ta nane kile maro njak minig.

Pino kame buk ninjkanu minnaig ta ne nane sinzanjningit le kile kutu sunjomba kile-patikade.

Afu buk kutu sunḡomba kile-patikinaig ta nane kile niḡanu minamḡaig.

⁶ O Sunḡo, ne taḡo abo minig ta baleniḡit le kumig. Afu kume likinaig ta ne maḡ abo tugu niḡit.

Ne taḡo kumig ta kilmba patikate le kumanu mbal tuku tumbranḡ kinig ta maḡ luka kilit sulumba abo tugu niḡit.

⁷ Ne nane afu ndametiḡ sugu ḡak ta sanzal pileniḡit sulumba sanzal mbal ndametiḡ sunḡo niḡit.

Ne taḡo nyu ḡak te-ibenḡe sulumba taḡo nyu kugatok ta taḡo pino am mbolḡe nyu sunḡo tuwit.

⁸ Ne nane aḡaḡ ndende kugatok sanzal minig ta turkate le nane aḡaḡ ndende kumuḡ minig sulumba taḡo nyu sugu ḡak ta ndoḡ ulendikade le nyu sugu niḡit.

O Sunḡo, ne kilke te te-mayokna sulumba aḡaḡ ndende yeki yeki patikina.

⁹ Ne naḡe miḡe kumnemḡe minig mbal tuku kume purte sulumba ne nane kulatkate.

Afu ne idus ndanade ta ne nane kilmba piti niḡmba patikate le ma furir sinamḡe ḡgisinunḡaig.

Taḡo sanḡri ḡaigo ta nane naḡine sanḡri tamba minam kumuḡ kuga.

¹⁰ O Sunḡo, ne samba mbolḡe kuaila pilit le sunḡomba fudukate le ne naḡe ḡgueu mbal ḡakmba ḡaigo siglikate. Ne taḡo pino kilke tugu ḡakmba mbolḡe kilmba pasa mbolḡe patika nane pileniḡit. Ne gabat sunḡo madina ta sanḡri pilemba nyu sunḡo nuḡe kuasmbi ḡgamukḡe tuwit ḡgina.

¹¹ Hana nu yabaḡ deḡpurmba nu taḡo nuḡe Elkana ndoḡ luka naḡine tumbranḡ Rama kinaik le Samuel nu Silonḡe Sunḡo tuku piroka minna le Elaiḡe nu kulatka minna.

Elai tuku kiḡo kat nuḡe nale maḡau ḡaigonu ke likinaik

¹² Elai tuku kiḡo kat nuḡe ar ta nale mugru sambek. Nale Sunḡo idus ndanaik. ¹³ Nale pris kame taḡo pino mbolḡe aḡaḡ ndende kilam tuku tukul maḡau ta dubi ndanaik. Taḡo ande atraukam tuku aḡaḡmor tumba waimbi kusirkam bafumba minanu ta nale piro taḡo ande kukulanu le nyagi tumba kumba ¹⁴ waim sinamḡe nyagimbi ndem deḡḡa kilmba kumba nikanu. Israel mbal atraukam Silo prowanu ta nale wam ndui ta ndo kanu.

¹⁵ Taḡamba ndo taḡo ande aḡaḡmor kuyan u te-si ndamba pa mbolḡe piye ndaka minanu ta piro taḡo ta promba taḡo ta teḡenmba sawanu: Pris tuku ndem afu abonu ta kile-sa le nuḡe pasokuwa. Nu ndem kusirkanu ta nu mbulit. Nu ndem abonu ndo nzalite ḡa sawanu. ¹⁶ Taḡo ta ndek lafumba sawanu: Ye atraukam tuku tukul maḡau ta dubimba ambonḡa kuyan u ta pambi pasoki le ugwaig le ḡgumneḡa ne ndem ndaḡ nzalinuwa kande ne kila ḡa sawanu ta piro taḡo ta ndek sawanu: Kuga. Ne kile ndo ye sa. Kuga ta ye yiḡe waimbi kilamḡit ḡganu. ¹⁷ Wam ta mbolḡe Elai tuku kiḡo ar ta nale Sunḡo am mbolḡe mbaranu le taḡo pino nane Sunḡo atraukam tuku tukul maḡau ta ake aḡaḡ taḡaḡ ḡa talakanu.

¹⁸ Samuel nu kiḡo nu minna ta nu pris tuku mindepiye tawi tiḡmba Sunḡo tuku piroka minna. ¹⁹ Ina nuḡe yar mindek nu tuku tawi fudiḡndo wakeimba tumba atraukam tuku ait mbolḡe taḡo nuḡe ndoḡ kumba ka nu tambinu. ²⁰ Taḡawanu le Elaiḡe Elkana le piyo nuḡe nyaro nikmba sakanu:

Sunjonje piyo naje sinzanja le kiyo Sunjo tunaik te lafunu man kutu afu kile-patikamngat nga sanikanu le nale luka nakile tumbraŋ kambinu.

²¹ Kile Sunjonje Hana sinzan mayena le Hana nu kiyo kenjmba kulim armba kile-patike likina ta Samuel nu Sunjo tuku piroka minmba ma ma mbanzongina.

²² Elai nu buk saibo pile mayena le nu tuku kiyo kat nuje ar ta nale manau njaigonu kumba Sunjo tuku baibai malanga tugum tange pirokinaig pino kame ta ndonj tuma kinyanu wam ta Israel tanjo pino kanjermba kumba ka Elai samba kubeu tunaig le nu isna sulumba ²³ nuje kiyo ar ta sanikina: Tale ndanam manau njaigonu ta kade? Tale tanjade le tanjo pino njakmbanje tale tuku manau njaigonu kade ta tuku sakade le iset ngina sulumba ²⁴ sakina: O kiyo kame, tale manau mbarmbarde ta kusrewap. Tanjo pino njakmbanje tale wam mbarmbarde ta tuku sakade. Tale Sunjo tuku piro mbal ndonj manau njaigonu kade njade ta wam mayenu kuga. ²⁵ Tanjo andenje tanjo inum mbolnje mbarwa ta Kuatenje pasa ta te-timba manau ta kume seramngat. Tanjo ande Sunjo kumamba mbarwa ta imanje ngamunje tinja pasa ta te-timba kume seramngat e nga sanikina. Tanjakina ta Sunjo nu buk nale balenikam tuku wamdus kuyarkina tukunu nale mam nakile tuku pasa ta ise ndakinaik.

²⁶ Samuel nu mbanzongina le tanjo pino njakmba Sunjo mata nane nu make pilnaig.

Tanjo andenje Elai dir pasa sana

²⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Kuate tuku piro tanjo ande Elai sota prona sulumba Sunjo tuku minje tumba sana: Mbuŋ* naje nuje kuasmbi ndonj Isip gabat sunjo Farao tuku piro tanjo minnaig le ye kilimok nane tugumnje mayokkan sulumba ²⁸ Israel tugu njakmba ngamuknje mbuŋ naje tumba yije pris minam tuku madiwen le nunje pris tuku tawi ta tinjmba atrau mbain mbolnje pa guwa mundur mayenu njak ta pilmba minanu. Tanjawanu le yenje aganjmor atrauka pasokanu ndem ta nu nuje ndare kame ndonj nyuwaig nga saningen. ²⁹ Ta tuku ne ndanam tuku yije wande mbolnje aganjmor balenimmba atraukam tuku wam ta talaka kiyo kat naje ar ta tuku wamdus sunjo njak minmba ye gilainja tane aganjmor ndemnu kuya njak njak ta nyumba sugo njaigode? ³⁰ Ye tane Israel mbal tuku Mbara Sunjo ye o buk tane tuku mbuŋ kat tangine tejenmba saningen: Tane tangine ndare ndonj ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamngaig nga saningen ta kile tane manj piro ta ke nda. Tanjo ima nu ye tuku nyu te-dunjuwa ta yenje nu nyu sunjo tambimngit. Tanjo ima nu ye talayate ta yenje nu mata talawamngit ngina. ³¹ Ne ise tiwa. Mine minemba ye ne naje tugu ndonj sanjri kile-ibenji le tane saibo patika kume nda. ³² Tane sinamanzerka minap le ye Israel mbal afu sinzanj mayeningi le ne tuku tugu nane ndo saibo patika kume nda. ³³ Ye ne tuku ndare afu mapeki le pris piroka minwaig ta nane mbarmba piti ne tinwaig le ne tuku wamdus tatrakamngat. Naje ndare ta njakmba tanjo ngaro lewaig sulumba saibo patika kume nda. ³⁴ Ne tuku kiyo armba Hofni le Pineas nale ait ndui ta mbolnje ndo kumamngaik. Tanjawaik le ne pasa njakmba sanet ta son ngamngat. ³⁵ Ye pris ande kateseknu madiwi le nu ye ndonj wamdus ulendi njak pris piro biywa le ye nu tuku kuasmbi ndo sinzanjningi le nu ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamngat. ³⁶ Tanjawa le ne

* 2:27: Tuan tanjo ta nu Aron tuku Elai sana

tuku ndare ande minwa ta nu pris ta sota kumba dagol tidronga ndametiŋ bret fambonu nu tuwa ŋga sawa sulumba sawamŋgat: Ne ye pris piro ande sa le ye piroka nyamagan afu kili ŋga sawamŋgat ŋga Elai sana.

3

Kuate nu Samuel ndoŋ pasatina

¹ Samuel nu kiŋo mo minna sulumba nu Elai turturmba Sunjo tuku piroka minna. Ait ta mbolŋge Sunjo nu tuan taŋgo sunjomba wam pagu pasa nda niŋganu. Nane ndui ndui ndo kiŋatanu suk wam afu tumninganu le kaŋgerkanu.

² Elai nu buk am ŋaigoŋginaig le furir ande mbolŋge nu wandek sinam taŋge kinymba minna le ³ Samuel nu tukul wande sinam taŋge kinyna. Kuate tuku tukul bokis mata wande ndui ta sinamŋge minna. Lam buluŋga minna le mafewam patikina le ⁴ Sunjo nu Samuel wikina le nu ndek woka sakina: Ye ilet o ŋgina sulumba ⁵ pinderka kumba Elai sana: Nenge ye wikat e ŋgina kande Elai nu sana: Kuga. Ye ne nda wikit. Luka ka kinya ŋgina le nu luka ka kinyna. ⁶⁻⁷ Kinyna le Sunjo maŋ lato Samuel wikina ta Samuel nu katese ndana. Ta ndaŋam? Sunjo nu buk nu tugum promba pasa ande sa ndana tukunu nu Sunjoŋge wikina ta nu katese ndana. Ta tuku nu pastiŋga Elai sota kina sulumba sana: Nenge ye maŋ wikat e ŋgina kande Elai nu lafumba sana: O kiŋo, yenge ne nda wikit. Luka ka kinya ŋgina le nu maŋ luka ka kinyna. ⁸ Taŋamba kinyna le Sunjo maŋ lato Samuel wikam keŋna le nu maŋ aboŋgina sulumba Elai sota kumba sana: Nenge ye wika minit e ŋgina. Taŋakina le Elai nu wamdus puluna le Sunjoŋge kiŋo te wikate ŋga idusna sulumba ⁹ Samuel sana: Luka ka kinya le nu maŋ ne wikuwa kande teŋenmba sawa: O Sunjo, ye ne tuku piro taŋgo. Ne ye saya le isi ŋga sawa ŋgina. Taŋakina le Samuel luka ka kinyna.

¹⁰ Samuel nu kinymba minna le Sunjo nu maŋ lato nu tugum promba wika sakina: Samuel, Samuel ŋgina le Samuel nu woka sakina: O Sunjo, ye ne tuku piro taŋgo. Pasa saya le ye isi ŋgina. ¹¹ Taŋakina le Sunjo ndek Samuel sana: Mine minemba ye Israel mbal ŋgamukŋge wam ande ki le nane ŋakmba ismba piriri ŋayowamŋgaig. ¹² Ait ta mbolŋge ye wam afu Elai tuku ndare mbolŋge ke likam tuku buk saken ta kumumba nane mbolŋge kamŋgit. ¹³ Ye buk nu sawen. Nu tuku kiŋo ar ta ye kumammba ŋgummem pasa sakade ta Elai nu kila ta nu nale peu ndanikit tukunu yenge nu tuku ndare tuturmba kaŋgat ta piti sugokanu niŋgamŋgit. ¹⁴ Ta tuku ye Elai nuŋe kuasmbi siŋka pasa sangrinu saniŋgen. Nane ye tuku atraukamŋgaig ta ye nane tuku une ŋaigonu ta sauka gilaiŋge nda ŋga Samuel sana.

¹⁵ Samuel nu nuŋe mbain mbolŋge kinymba minna le ka mafena. Mafena le maratukuk nu aboŋga tiŋga ka Sunjo tuku Wande malanga talke likina sulumba wam kiŋatanu suk kaŋgermba isna ta Elai sawam kuru-kurukina. ¹⁶ Taŋana le Elai nu wika sana: Kiŋo ya, ne ilmba o ŋgina le Samuel nu ndek sana: Au. Ye ilet o ŋgina sulumba nu sota kina le ¹⁷ Elai nu kusnana: Kuate nu ne ndaŋmba sanat? Ye mbolŋge pasa afu yabu ndaka. Ne ye mbolŋge pasa afu yabuka ta Kuateŋge ne mapene nda ŋga sana. ¹⁸ Taŋaka sana le Samuel nu pasa ŋakmba isna ta nu kubeu tuna. Nu pasa ande yabu ndakina le Elai ndek nu sana: Nu Sunjo. Nu wam ndaŋ kam bafuwa ta nu kuwa ŋgina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu sunjoka tanjo ngaro lena le Sunjo nu mara mindek nu ndon minna. Samuel nu wam afu prowam tuku sakanu ta Sunjonje alonu kile-mayokanu. ²⁰ Tanjamba minna le Israel ma tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba nane Samuel Sunjonje tuan tanjo madina ta nane kila pilnaig. ²¹ Sunjo nu mara mindek Silo tumbranje Samuel tugum promba nu wam pagu pasa sawanu. Tanjawanu le Samuel nu pasatanu ta Israel mbal njakmba nane nu isanu.

4

Filistia mbalnje tukul bokis ta Israel mbal yaikinaig

¹ Ait ta mbolnje Israel mbal nane Filistia mbal ndon kame buwam saka ka Eben-Eser* tumbranje ma tumba kame tuku kuanekinaig le Filistia mbal mata nane Efejnje ma tumba kame tuku kuanekinaig. ² Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbal nane ulendika ma guton tanje Israel mbal ndon kame bunaik sulumba kame sanjri tingina le nane Israel mbal kile-ibenka tanjo 4,000 tanaj bale farnjinaig. ³ Tanjanaig le kame tanjo afu ta luka Eben-Eser promba Israel mage mage wam kubeu njinaig le nane nanjine nanjine sakinaig: Ndanjam tuku Sunjo nu sine ngumnesinjmba Filistia mbal sinzanjngit le nane sine bale far sulude? Sine Silo kab sulumba Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba probe le bokis tanje sine sinzanjinguwa le njeue mbal nane sine suluwe nda njinaig. ⁴ Tanjamba nane tanjo afu kukulnjinaig le Silo kinaig sulumba Sunjo Sangri Njajo enjel kanunu armba ngamuknje minyok minit nu tuku pasa katanu bokis ta tumba luka ilnaig. Elai tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata bokis ta ndon ndon ilnaik.

⁵ Nane Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba pronaj le Israel mbal nane kanjermba gare-gareka wika raunaig le kilke buru-burukina. ⁶ Tanjanaig le Filistia mbal nane zigna ta ismba nanjine nanjine sakinaig: i ... Ndanjam saka nane Hibrubal si tanjamba wika raude ya njinaig le nane afu pro sanjinaig: Sunjo tuku tukul bokis tumba prowaig njinaig le nane pasa ta ismba ⁷ nane kuru kuru mayemba sakinaig: i ... Kile nanjine mbara nane tuku tumbranj towat. Kile sine ndanjanjig? Sine manjau ande tanaj buk kanjer ndagen. ⁸ Imanje sine sinzanjinguwa le nane tuku mbara Sangri Njajo ta sine njajo siglike nda. Mbara tanje ma baknu mbolnje Isip mbal piti yeki yeki njinaig tuku. ⁹ Hibrubal si ambonja sine tuku piro mbal minnaig ta kile sine manjau nane tuku piro mbal minbekig tukunu sine kuru kuru ndaka sanjri tinga kame bube njinaig. ¹⁰ Tanjakinaig sulumba Filistia mbal nane sanjri tinga kame bunaig sulumba Israel mbal kile-ibenka nane sunjomba bale farnjinaig le nane afu kua ka Eben-Eser kinaig. Ki ait ta mbolnje nane Filistia mbalnje Israel tanjo 30,000 bale farkinaig sulumba ¹¹ Kuate tuku tukul bokis ta yaika tumba Elai tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata balenikinaik le kumnaik.

¹² Kile Benyaminnu tanjo ande kame ma ta kusremba nuje tawi fefetmba kilke roka kilmba gabat pisnemba pinderka kua ka ka Silo pronaj. ¹³ Pronaj ta Elai nu ndin makembinje nuje minyo mbili mbolnje minyoka ndin kulatka Kuate tuku tukul bokis ta tuku wamdus sulumba minna. Minna le tanjo ta nu promba tumbranje tanjo pino njakmba kame mbolnje manjau prowe likinaig ta kubeu njinaig le nane ismba ngamunjal njajongga malmbi wika

* 4:1: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndame

raunaig. ¹⁴ Tanjanaig le Elai nu malmbi wika raunaig ta ismba kusnanga sakina: Nane ndanam tuku tanjade ngina. Tanjaka minna le tanjo ta pinderka kumba Elai tugum promba wam kubeu tuna. ¹⁵ Elai buk yar 98 tumba saibo pile mayemba am tukulkina.

¹⁶ Kile tanjo tanje nu sana: Ye kile ndo kame ma kusremba kua ka te prowet ngina le Elainge nu kusnana: Kinjo, ame manau prowe likaig ngina. ¹⁷ Tanjamba kusnana le tanjo pasa tumba prona tanje pasa lafumba sakina: Filistia mbalnge sine tuku kame tanjo sunjomba bale farkaig le sine Israel mbal nane ram kua kagig. Ne tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata balenikaik sulumba Kuate tuku tukul bokis ta turmba taig nga Elai sana. ¹⁸ Elai nu saibo butuknu tukunu tanjo ta nu Kuate tuku tukul bokis tinaig ta tuku sakina le nu ngumnem-ngumnem nuje minyo mbili mbolnge fonde malanga tugum tanje ndeka nduku ngurmaba kumna. Nu Israel mbal kulatka minna ta yarnu 40.

¹⁹ Pineas piyo nuje ta nu fungulok minmba kinjo te-palmbim tuku ait buk patukina le nu Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis tumba rugan nuje le tanjo nuje kumnaik pasa ta ismba nu pirerek purka kinjo te-pilna. ²⁰ Tanjamba nu ngaro rar sunjo tumba kumam bafuna le nu kulatkinaig pino kame tanje nu sanaig: Ne kuru kuru ndaka. Ne buk kinjo te-palet nginaig ta nu pasa ande lafu ndamba ise ndo ka ²¹⁻²² nu kinjo ta nyunu Ikabod ngina sulumba sakina: Sine Israel mbal kile nyu kugatok ngina. Ta ndanam? Nane tukul bokis yaika tumba rugan nuje le tanjo nuje kumnaik ta tuku nu idusmba pasa ta tanjamba sakina.

5

Filistia mbal Sunjonje piti ningina

¹ Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis ta tumba Eben-Eser tumbran kusremba kuramba tumba nanjine tumbran sunjo Asdod kinaig ka ² tanje tukul bokis ta tumba nanjine mbara Dagon tuku zugu wandeknge Dagon kanunu tugum tanje pilnaig le minna.

³ Mafena le maratukuk tinga Asdod mbal nane abonginaig sulumba zugu wandek ta kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge manj ndeka truk ka minna le kanjernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnej ngurka ibej malanga tugum tanje bagarok minnaig le kanjernaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁴ Kinymba mafena le maratukuk tinga manj wandek kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge manj ndeka truk ka minna le kanjernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnej ngurka ibej malanga tugum tanje bagarok minnaig le kanjernaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁶ Kile Sunjonje Asdod mbal tumbran afu Asdod patuknge minnaig ta najigo siglika piti sunjokanu ningina le kamka najgonu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig. ⁷ Tanjanaig le Asdod mbal manau ta kanjernaig nane ndek sakinaig: Israel mbal tuku Mbarange sine tuku mbara Dagon sine turmba najigo siglikate tukunu sine nane tuku tukul bokis te pilbe le tumbran ande kuwa nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba nane Filistia tuku gabat kame ta manjurkuwaig nga pasa patike likinaig le nane promba manjurkinaig. Manjurkinaig le Asdod mbalnge kusnaninginaig: Sine kile Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba ndanjamngig nginaig le nane pasa lafumba saninginaig: Tumba kuramba Gat tumbrañ kape nginaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta tumba kinaig ka Gat tumbrañge pilnaig le minna.

⁹ Tanjanaig le Sunjonge tumbrañ ta tuku tanjo pino kutu kame njakmba njaigo siglikina le kamka njaionu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane kuru kuru sunjo tumba wamdus fulilke likinaig. ¹⁰ Tanjanaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta pilnaig le Ekron tumbrañ kina. Kina ka ta prona le nane Ekron tanjo pino gagingina le sunjomba wika raumba sakinaig: Nane sine njakmba bale farkam saka Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba te prowaig nginaig sulumba ¹¹ nane Filistia gabat kame ta manjurkile-manjurka saninginaig: Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis te singine kutu kame sine turmba bale farkikat tukunu palpe le luka nuñe minna tuku ma ta mbol kuwa nga saninginaig. Ta ndanjam? Kuaterenge nane njaigo siglikina le nane sunjomba kume likinaig. ¹² Afu kume ndakinaig ta kamka nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane ngaro rar tormba malmbi wika raumba minnaig.

6

Tukul bokis ta pilnaig le luka Israel kina

¹ Sunjo tuku tukul bokis ta Filistia mbal tugumnge minna le ma ma tambun 7 kuganaig le ² kile Filistia gabat kameñge nane pris kame kagmai tanjo kame kile-manjurka kusnaninginaig: Sine Sunjo tuku tukul bokis te tumba ndanndanjmba kamngig? Sine ndanndanjmba tumba ka nuñe ma mbolnge palmbimngig nginaig le ³ nane lafumba sakinaig: Tane Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta ake sinañ palpe le kine ndakuwa. Tane mbar manau kinaig ta tuku atrau agañ afu turmba patikap le kuwaig le nanjine Mbara tanje tane tuku guaze pitaikuwa le nu ndanjam tuku tane piti tingit ta tugunu katesewamngai nga saninginaig.

⁴ Tanjakinaig le gabat kameñge man lato kusnaninginaig: Sine nu garewa nga ame agañ patikube nginaig le nane lafumba saninginaig: Sine Filistia tuku gabat sugo 5 ta tanjo pino turmba guaze ndui tanje njaigo siglikate tukunu nane nduik nduik ta madiniñmba golmbi kamka kanunu 5 wakeikap sulumba sib sine tuku ma njaigo siglikade ta tuku kanunu 5 wakeika ta turmba patikap le kuwaig. ⁵ Tane tanjamba Israel mbal tuku Mbara nyu te-dungap le nu tane, tanjine mbara kame, tanjine kilke turmba njaigo sigli ndakuwa. ⁶ Tane Isip mbal Farao ndon wamdus karen pilnaig tanjamba nda kap. Sunjonge nane pilendo niñmba piti yeki yeki ningina le nane Israel mbal pitaikinaig le kinaig wam ta tane ngilai ndanngap nginaig sulumba ⁷ saninginaig: Tane makau armba pangarnu fat njak piro nda niñganu ta kilap sulumba karis ande kiteknu tumba makau arnej karis ta mbolnge kusmba fatnu ta patikap le luka nanjine fonde sinam kuwaig. ⁸ Tanjamba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba karis mbolnge palpe sulumba tanjine mbar manau kinaig ta tuku peuka agañ kame kanunu golmbi wakeikanu ta kilmba bokis fudiñndo ande sinanngap patika tukul bokis ta gemmba pilmba makau armba ta sisilaningap le kuwaik. ⁹ Makau armba ta kuwaik le kanjerno ka minap. Nale tukul bokis ta karis njak didikumba ndin dubimba Bet-Semes tumbrañ kuwaik ta

sine katesewamngig Israel mbal tuku Mbara tanje sine piti sersingina nga idusamngig. Ko makau armba ta lukuwaik ta sine katesewamngig Mbara tanje sine piti ser ndasingina. Piti te ake sine mbolnje prona nga idusamngig nga gabat kame ta saninginaig.

¹⁰ Kile tanjo kame ta tanjamba kuanekinaig sulumba makau pangarnu armba fat njak ta kilmba karis mbolnje kusmba fatnu ta kilmba luka fonde sinamnge patikinaig. ¹¹ Tanjanaig sulumba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba sib le kamka kanunu golmbi wakeikinaig bokis njak ta turmba tumba karis mbolnje patikinaig le ¹² makau armba ta pitik ndo ndin sunjo Bet-Semes tumbran kina ta dubimba witimba witimba kinaik. Kinaik ta nale mbilmbil ndaka kine ndo kinaik le Filistia tuku gabat sugo 5 ta nale ngumnem dubika kinaig ka Bet-Semes tuku kilke ta mbol pronaig.

¹³ Nane Bet-Semes mbal ma gutoj tanje wit magekinaig le kugerka minmba tandeka mambilnaig kande tukul bokis ta prona le kanjermba nane gare-garekinaig. ¹⁴⁻¹⁵ Karis ta ka Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinam ta promba makau armba ta kinaik ka ndame sunjo ande tugumnge tinjinaik. Tinjinaik le nane Levi tuku kuasmbinge Sunjo tuku tukul bokis ta tumba aganj kame kanunu golmbi wakeika sigrikinaig bokis njak ta turmba kilmba ndame sunjo mbol tanje patikinaig le Bet-Semes mbal tanje karis mbainnu ta panu nga sambrimba kat fetfetnaig sulumba makau armba ta balenikmba Sunjo atrauka pambi pasokinaig le uge suglukinaik. Ki ait ta mbolnje nane atrau ta kumba aganjmor afu turmba balenijmba Sunjo atrauka pasokinaig le uge suglukinaig. ¹⁶ Nane wam ta kinaig le nane Filistia gabat sugo 5 ta kanjernaig sulumba ki ait ndui ta mbolnje nane luka nanjine tumbran Ekron kinaig.

¹⁷ Nane Filistia mbalnje nanjine mbar manau kinaig ta tuku piti peuka kiga aganj kamka kanunu golmbi wakeikinaig ta ande Asdod tuku ande Gasa tuku ande Askelon tuku ande Gat tuku ande Ekron tuku. ¹⁸ Tanjamba ndo Filistia gabat sugo 5 ta tumbran sugokanu fondembi korninganu tumbran fonfon afu turmba kulatkinaig ta kumumba sib kanunu mata nduik nduik kidemba patikinaig.

Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinamnge ndame sunjo ta mbolnje Sunjo tuku tukul bokis pilnaig ta idusam tuku ndame ta kile minit.

¹⁹ Kile Bet-Semes tanjo afu nane Sunjo tuku tukul bokis ta talka sinanu kanjernaig tukunu Sunjo nane tuku tanjo 70 bale farkina le tanjo pino nane Sunjonje nane ngamuknje piti tanjamba kina ta tuku wamdus tatraka malmbikinaig sulumba ²⁰ nanjine nanjine sakinaig: Mbara Sunjo te nu purfernu ndo. Ande nu kumamma mbarwa ta nu mapewe nda tukunu sine tukul bokis te pilbe le ani kanjat nginaig.

²¹ Tanjamba nane tanjo afu kukulninginaig le ka Kiryat-Yarim mbal saninginaig: Filistia mbalnje Sunjo tuku tukul bokis ta pilnaig le sine tugum tenje minit. Tane ndeka tumba mbumba kape nga saninginaig.

7

¹ Tanjakinaig le Kiryat-Yarimnu tanjo kame promba Sunjo tuku tukul bokis ta suku silimba waimbi tumba kinaig ka Abinadab tuku wande binj mbolnje minna ta mbolnje pilnaig. Pilnaig sulumba nu tuku kinjo nunje Elasarnje tukul bokis ta kulatkuwa nga madinaig.

² Tukul bokis ta Kiryat-Yarim tumbranŋe minna le ma ma yar 20 kinaig. Ait ta mbolŋe Israel mbal nane sinamanzerka minmba Sunŋonŋe turka sinzanŋinguwa ŋga wika yabanmba minnaig. ³ Tanamba minnaig le Samuelŋe ndek Israel mbal ŋakmba saninŋina: Tane ŋgamunŋal biye mbilmba Sunŋo ndo dubiwam idusmba kande tane mbara kise kise ŋakmba ŋgumneninmba Astarte ŋgade pino kanunu ta turmba kusrewap sulumba tane Sunŋo ndon ulendika nu tuku minŋe kumnemŋe ndo minap. Tanawap le nunŋe tane turtinmba sinzanŋinguwa le Filistia mbal tuku sanŋri kile-ibenkamŋgaig ŋga saninŋina. ⁴ Tanakina le Israel mbal nanŋine yabri mbara kusrekinaig sulumba yabri mbara Baal le Astarte tuku kanunu ta pitaika Sunŋo tuku minŋe kumnemŋe ndo minnaig.

⁵ Tananaig le Samuelŋe Israel mbal ŋakmba tuku pasa pilmba sakina: Tane ŋakmba pro Mispange mangurkap le yenŋe tane tuku ŋga Sunŋo yabanamŋgit ŋgina. ⁶ Tanamba saninŋina le nane ŋakmba promba Mispange manŋurkinaig sulumba nane kule burok sinam tanŋe kule kunymba Sunŋo atraukam tuku kutunaig. Tanamba nane sakinaig: Sine Sunŋo am mbolŋe unekigen ŋga saka nyamagan pinka minnaig le ki ka butunŋina. Tanamba Samuel nu Mispange nane tuku piti ismba pasa afu kile-tidinŋina.

⁷ Israel mbal Mispange manŋurkinaig ta Filistia mbal nane isnaig sulumba gabat sugo afu nanŋine kame kuasmbi ndon kame ilnaig. Kame ilnaig le Israel mbal nane pasa ta ismba kuru-kurukinaig sulumba ⁸ Samuel sanaig: Ne sinŋine Mbara Kuate Sunŋo yabana le nunŋe sine sinzanŋinguwa le sine Filistia mbalŋe ŋaigo siglike nda ŋginaig. ⁹ Tanakinaig le Samuel ndek sipsip fatnu ande tumba balemba Sunŋo tuku atrauka ŋak piyna le ugna. Ugna le Sunŋonŋe Israel mbal turninŋuwa ŋga yabanŋa le Sunŋo nu isna.

¹⁰ Samuel nu atrauka minna le Filistia mbal buk nane ndon kame buwam tuku ilmba patuninginaig. Patuninginaig le Sunŋonŋe pitik ndo kuaila pilna le samba mbolŋe nane tugum tanŋe sunŋomba puluka nane tuku wamdus ŋginŋan serninŋina le nane kuru kuru mayemba kua ka sili-silinaig. ¹¹ Tananaig le Israel mbalŋe Mispa kusremba Filistia mbal kile-dubinŋa bale farka kinaig ka ka Bet-Kar tumbranŋ pronaiŋ.

¹² Kile Samuelŋe ndame sunŋo ande tumba Mispa tumbranŋ Sen tumbranŋ ŋgamu-ŋgamunŋe te-tina sulumba sakina: Sunŋonŋe sine tur mayekat ŋgina. Tanakina sulumba ndame ta nyunu Eben-Eser* ŋgina.

¹³ Samuel tuku ait mbolŋe Sunŋo nu Filistia mbal ŋaigo siglika peuningina le nane man Israel kilke mbol pro ndanaig. ¹⁴ Israel mbal tuku tumbranŋ afu buk Filistia mbalŋe kame bumba yaike likinaig ta Ekronŋe tugu pilmba ka Gatŋe tinŋina ta kile Israel mbal man nanŋine luka kilnaig. Tananaig sulumba tumbranŋ kame ta tuku kilke ta nane Israel mbalŋe Filistia mbal ndon kame bumba ŋakmba luka yaika kilnaig. Tanamba Israel mbal nane mine mayemba Kanan mbal ndon mata ŋgan minnaig.

¹⁵ Samuel nu mara mindek Israel mbal kulatka minna sulumba ¹⁶ nu yar mindek Betel Gilgal Mispa kumba tumbranŋ kenmba ta kidemba lika tanŋo pino tuku piti gubra ismba kile-tidinŋanu. ¹⁷ Kile-tidinŋe denŋurninmba nu luka nunŋe tumbranŋ Rama kaminu ka tumbranŋ tanŋe mata nu pasa kile-tidinŋanu. Ramanŋe minna sulumba nu ndame turnanŋa Sunŋo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

* 7:12: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndambe

8

Israel mbal nane gabat sungo madiwam tuku sakinaig

¹ Samuel nu saibo pilmba nuje kinjo ar ta Israel mbal kulatkuwaik nga madinikina. ² Kinjo mulum ta nyunu Yoel. Mambo nuje nyunu Abia. Berseba tumbranngge nale Israel mbal kulatka minnaik. ³ Kulatka minnaik ta nale mam nakile tuku wam ta dubi ndanaik. Nale ndametinj tuku ndo wamdus njak. Nale pasa tugusemba pileninmba kanjer ndaka ande ndametinj nale nikuwa ta pasa mbolngge te-ti ndawanu.

⁴ Kile Israel mbal tuku gabat sugo sugo njakmba mangurkam Samuel sota Rama kinaig sulumba ⁵ Samuel sanaig: Ne isa. Ne buk saibo pilit ta ne tuku kinjo ar ta nale ne manjau kina tanjamba ke ndakade. Ta tuku ne gabat sungo ande madiwa le sine kulatkuwa. Kilke afu minig tanjamba nga Samuel sanaig.

⁶ Nane gabat sungo madiwam tuku sakinaig ta Samuel nu pasa ta tuku gare ndana le nu Sunjo yabanmba kusnana. ⁷ Kusnana le Sunjo nu ndek sana: Tanjo pino nane ame manjau ne ndonj sakuwaig ndeta ne ismba dubiwe ninnga. Nane ne pitai ndanade. Kuga. Ye nane tuku Sunjo mine ndaki nga nane ye pitaiyade. ⁸ Ye o buk nane Isipngge kilmba te prowen ta nane ye ngumneyumba mbara afu tuku nyu kile-dunje likinaig. Nane mara mindek ye mbolngge kade ta kile ne mbolngge mata kade. ⁹ Ta tuku ne nane tuku minje dubiwa sulumba rironj pasa sanihmba gabat sungo nu ndanndanmba nane kulatkamnggat ta biteknnga saningga le iswaig nga Samuel sana.

¹⁰ Pasa njakmba Sunjongge Samuel sana ta nu suk ka tanjo pino gabat sungo madiwam sakinaig ta saningina sulumba ¹¹ sakina: Ye kile gabat sungo tuku piro manjau tugu bitengi le tane isap. Gabat sungo ta nu tenenmba kamnggat. Nu tane tuku kinjo afu kilwa le nu tuku kame mbal tanjan minamnggaig. Kame ait mbolngge nane afu karis mbolngge pinderkuwaig le afu hos mbolngge pinderkamnggaig. Nu tumbran inum kambim bafuwa ta nu karis mbolngge minyokuwa le nane afu nu mindemba pinderka ambonga kanngaig. ¹² Nunje nane afu kame gabat minam tuku madiningamnggat. Afu kame tanjo 1,000 kulatkuwaig le afu kame tanjo 50 kulatkamnggaig. Tane tuku kinjo kame afu nu tuku piro mbolngge kilke pikmba nyamaganj ngukuwaig le afu nyamaganj magekuwaig le kilamnggaig. Afu nu tuku kame aganj ndende wakeikuwaig le afu karis tuku aganj ndende wakeikamnggaig. ¹³ Tane tuku kulim kame afu nu tuku gurej aganj ndende mundur mayenu njak ta wakeikuwaig le afu nu tuku paguwaig le afu nu tuku bret pasokamnggaig. ¹⁴ Nu tane tuku nyamaganj piro, grep piro magenu, olif piro magenu ta njakmba yaika kilmba nuje gabat sugo sugo ninngamnggat. ¹⁵ Ninnguwa sulumba tane tuku wit grep muli ta njakmba kilmba fetka 9 tane tuku kusreka ndindo nuje tumba nuje gabat kame piro tanjo kame ninngamnggat. ¹⁶ Nu tane tuku piro tanjo, piro pino, tanjo mo afu kilmba aganjmor donji magenu ta pilennga kilwa le nu tuku piroka minamnggaig. ¹⁷ Tanjamba tane tuku sipsip ta kilmba fetka 9 kusreka ndindo nuje tamnggat. Tane mata nu tuku piro tanjo tanjan minamnggaig. ¹⁸ Ait ta mbolngge tane tangine gabat sungo tangine madinaig ta tuku ndumordumorkap ta Sunjo nu tane tuku malmbi ise nda nga saningina.

¹⁹ Tanjamba saningina kande nane Samuel tuku pasa isam mbulnaig sulumba sakinaig: Kuga. Ne sine tuku gabat sungo ande madiwe singa. ²⁰ Tanjabe sulumba sine kilke tugu afu minig tanjamba minamnggig. Singine

gabat sunjonje pasa sinjmba kulatkuwa sulumba kame ait prowa le nu sine kulatka kilmba njeueu mbal ndonj kame buwamngat nginaig.

²¹ Samuel nu nane pasa njakmba sakinaig ta ismba ka Sunjo sana le ²² Sunjo ndek lafumba sana: Nanjine nzali ta dubimba gabat sunjo madiwe njnga ngina. Tanjakina le Samuel ndek Israel tanjo njakmba saninjina le sili-silimba luka nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig.

9

Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo mayok kina

¹ Kis nu maror tanjo ande. Nu nyu sunjo njak Benyamin ma tugu mbolnje minna. Kis mam nuje Abiel. Wa nuje Seror. Mbuñ mbuñ nuje Bekorat. Sikar sikar nuje Afia. Tumbranj mbonj nanjine Benyamin. ² Kis tuku kinjo nuje nyunu Saul. Saul nu sanjgrinu njarosu tumail pasi maditaknu. Tanjo ande nu suk Israel njgamuknje mine ndakina. Israel njgamuknje nuje ndo kuennu.

³ Nane minnaig le ait ande Kis tuku donji afu kua ka sili-silinaig le nu ndek Saul kukulmba sana: Ne piro tanjo ande tumba tale kumba ka donji kame sotap ngina. ⁴ Tanjakina le nale tinja kinaik ka Efraim ma taknu kumam kumba wat tinja Salisa ma tugu mbol kinaik ta donji kile-sigli ndakinaik. Tanjamba nale manj tinja Salim ma tugu mbol kinaik ta mata donji kame tanje mine ndakinaig le kile nale manj tinja Benyamin tuku ma tugu mbol kinaik ta mata kile-sigli ndakinaik.

⁵ Nale donji sota sota ka Suf ma tugu mbol pronaik sulumba Saulnje piro tanjo nuje sana: Sile luka kap. Sile ngisikupe ta mam nu donji tuku idus ndamba sile tuku wamdus piti tikat nga sana. ⁶ Tanjakina le piro tanjo tanje ndek Saul sana: Yauk. Tumbranj tenje Kuate tuku piro tanjo ande nyu sunjo njak minit ta nu wam njgumnenja prowam tuku sakate ta alonu prote. Sile ka nu kanjgermba. Nunje donji ma ani tanje minig ta sile sasikam kumuñ inde nga sana le ⁷ Saul ndek lafumba piro tanjo nuje sana: Sile ame aganj tumba nu sota kanjik? Bret sigrikikenj ta buk kugawaig tukunu sile ame aganj nu tambimngik? Sile aganj inum nu tambim tuku mine ndakate ngina le ⁸ piro tanjo tanje manj lato Saul sana: Ye silwa ndametinj fudinndo njak. Ye ndametinj ta nu tuwi le nu sile donji ma ani tanje minig ta sasikamngat ngina.

⁹⁻¹¹ Tanjakina le Saulnje nu sana: Sile kap. Ne tuku wamdus ta mayenu njgina sulumba nale Kuate tuku piro tanjo minna tumbranj ta kinaik. Kinaik ka tumbranj ta tuku tabe ta ponja kumba minmba pino mbanzo afu kule kunyam saka ndekinaig le kile-siglikinaik. Kile-siglikinaik sulumba nane kusnaninginaik: Kagmai tanjo ta tumbranj ambenje minit e nginaik. (Ait ta mbolnje Israel mbal nane tuan tanjo kame nyu kilmba kagmai tanjo nganu. Tanjo ande nu aganj inum tuku Kuate kusnawam kambim bafumba ta nu sakanu: Sine kagmai tanjo kanjeram kab nganu).

¹² Kile pino kame tanje pasa lafumba sanikinaik: Nu ambe minit. Nu kite tumbranj ambe prowat. Tanjo pino nane binj mbol ambenje atraukamngai tukunu tale pitik mbumba kape. ¹³ Nu isukusam binj mbol ambe kakat. Tanjo pino nu tairnja minig. Nunje atrau aganj kame ta nyaro njingwa le tanjo pino wike likinaig ta pagumba nyamngai. Ta tuku tale pitik mbumba kape nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Saul piro tanjo nuje ndonj mbumba kumba tumbranj ta tuku fonde malanja sinam kambim saka Samuel nu binj mbol ambe kambim bafumba kilim kina le te-silikinaik.

¹⁵ Sunjonje buk Samuel kila sana: ¹⁶ Indole ait tenjen mbolnje ye Benyamin tuku tugu mbolnje tanjo ande kukuli le ne tugum te prowamngat. Nu prowa le ne gurenj pisnewa le nunje yiye kuasmbi Israel kulatka Filistia mbal tuku wai mbolnje kile-lukamngat. Filistia mbal ta nane ye tuku kuasmbi ngaro rar pileninjmba piro karenjnu ninjmba minig le ye nane tuku malmbi iset nga Samuel sana. ¹⁷ Kile Samuel nu Saul kanjerna le Sunjo nu sana: Tanjo kubele ye ne sanen ta noten. Nunje ye tuku kuasmbi kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile Saul nu fonde malanja sinam kumba Samuel kanjermba kusnana: Kagmai tanjo tuku wande aninje minit ngina le ¹⁹ Samuelnje lafumba sana: Kagmai tanjo ta ye noten. Ne ambonga atraukam tuku binj mbol ambe kumba mina. Ye ne ngumnem dubinumba mbet. Ngilainje ye ne ndonj tuma isukusmba kinymba indole mafewa le ne pasa afu njak ta saka le sani le ismba kaye. ²⁰ Ne ailfu donji kame ngisikinaig ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nane afunje buk kile-siglikinaig. Ne ise tiwa. Israel mbal nane gabat sunjo madiwam tuku nzali ta ne tuku mam nanje tuku tugu mbolnje minit ngina. ²¹ Tanjakina le Saulnje Samuel sana: Ndanjam ne tanjamba ye sayate? Ye Benyamin tuku tugu. Israel sinamnje sine tuku tugu ta fudinjo. Mam tuku ndare mata Benyamin tuku tugu mbolnje nyu kugatok nga Samuel sana.

²² Kile Samuelnje Saul le piro tanjo nunje kilmba wandek sinam kina sulumba tanjo 30 buk promba minyok minnaig ta nane tumailamnje kile-minyokina. ²³ Tanjana sulumba Samuel nu pagu tanjo ta sana: Ye ne aganjmor ndemnu tinmba sanit le palet ta tumba prowa ngina le ²⁴ pagu tanjo ta nu aganjmor wainu ndem mayenu njak ta tumba promba Saul tuna. Tuna le Samuel ndek nu sana: Ye tanjo kame tuma isukusam tuku saninjen le nanenje ne tuku ndem ande pilnaig le yenje tumba kulatka minet te kile tumba nya ngina. Tanjakina le Saul nu ait ta mbolnje Samuel nane ndonj tuma isukusnaig. ²⁵ Isukuse denjpurmba nale atraukam tuku binj ta kusremba ndek tumbranj kinaig sulumba wande ponja funu mbol tanje minyoka pasatinaik.

²⁶ Pasate denjpurmba Saul nu wande funu mbol tanje kinyna. Kinymba mafena le maratukuk tinga Samuel nu Saul wika sana: Tinga ndeka le ye ne mindenumba kumba ka ndinnje mbilni le kaye ngina le Saul ndek tinga ibenjmba Samuel ndonj wande kusremba kilim ka Saul tuku piro tanjo ta ndonj ndin dubimba kinaig. ²⁷ Nane kinaig ka tumbranj makembi tanje Samuel nu Saul sana: Piro tanjo nanje sawa le ambonga kumba minwa le ye Kuatenje pasa afu sayina ta ne sanamngit ngina.

10

¹ Piro tanjo ta nale kusreka kina le Samuel ndek olif kule botol njak ta tumba Saul tuku gabat mbolnje kutumba Saul mumuna sulumba sana: Ne Sunjonje nunje kuasmbi Israel mbal kulatkam tuku madinina. ² Kile ne ye kusreyumba kaye ka Benyamin ma tugu Selsa tumbrannje Rahel tuku kumunu tugum tanje tanjo armba kile-siglika le nalenje ne tenjenmba sanamngaik: Donji kame ngisikinaig le ne sota likate ta buk kile-siglikinaig le mam nanje kile donji tuku wamdus piti ndamba nu manje ne ngisikanu nga idusmba nu wamdus piti njak minit nga ne sanamngaik. ³ Nale tanjamba ne sanuwaik le ne nale kusreka manj kumba ka Tabor tumbranj tuku ail sunjo tugum tanje tanjo kenjmba Sunjo atraukam tuku Betel kambim bafuwaig le kile-siglikamngat. Nane tuku ande nu meme fat kenjmba kugrakuwa le ande nu bret kenjmba bagailninguwa le ande nu grep kule botol njak kurawamngat.

⁴ Nane kej tanje ne kaiye nga sanumba bret armba tinwaig le ne yaika kila.

⁵ Tanjamba ne manj kumba ka Filistia kame mbalnje baibai patike likinaig ma ta promba Kuate atraukanu tumbranj Gibea tuku fonde malanja sinam kumba tuan tanjo kuasmbi ande Sunjo tuku tabe mbol ndekuwaig le kile-siglikamngat. Tanjo afu nane tuan tanjo kuasmbi ta mindeka gita yeki yeki katnjimba kem fitke lika tambarinj katnjinguwaig le tuan tanjo kuasmbi ta Sunjo tuku Guwanje wamdus njinguwa le pasa yeki yeki kukliwamngai.

⁶ Tanjawaig le Sunjo tuku Guwa ne mbol kuwa le ne mata nane ndonj ulendika pasa yeki yeki kukliwamngat. Tanjawa sulumba ne kisemba kiteknu mayok kangat. ⁷ Ye ne sanet pasa kame te tuku alonu prowe likuwaig ta Sunjonge ne ndonj minwa le ne nu tuku minje dubimba ke ndo ka nga Saul sana sulumba ⁸ nu manj sana: Kile ne ambonja Gilgal kaye le ye ne dubinumba ta promba aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukamngit. Ne ka Gilgalnje ye tairnja mina le kusem ndindo kuwa le ye ta prowi sulumba ne ame wam kam tuku ta ne sanamngit ngina.

⁹ Tanjakina le Saul nu pasa ta ismba nu mbilka Samuel kusremba kambim bafuna le Kuatenje nu tanjo kitek te-mayokna. Tanjana le nu kina le ki ait ndui ta mbolnje ndo Samuelnje nu manjau njakmba tuku sana ta tanjamba prowe likinaig. ¹⁰ Nale Gibea pronaik le tuan tanjo kuasmbi ande Saul tesilikinaig le Kuate tuku Guwa nu mbol kina le nu nane ndonj ulendika pasa yeki yeki sake likinaig. ¹¹ Tanjanaig le nane afu nu kila ta nane wam ta kanjermba nanjine nanjine sakinaig: i ... Kis tuku kinjo nuje si ame manjau kate ya? Nu mata tuan tanjo ande e nga saka minnaig. ¹² Tanjamba saka minnaig le tumbranj ta tuku tanjo andenje ndek sakina: Nane tuku mam kat nanjine ima? Nane mata tuan tanjo kuga ngina. (Ta tuku Israel mbal nane kile yaba pasa ande tenjemba sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e ngade).

¹³ Saul nu tuan tanjo kame ndonj manjau ta ke denjurna sulumba nu atraukanu tabe mbol ambe kina le ¹⁴ bab nujenje Saul piro tanjo nuje ndonj kusanikina: Tale animbi kinaik ma ma manj te prode ngina le Saulnje lafumba sana: Sile donji ngisikinaig ta sota ma ma kuga le sile Samuel kanjeram kakerj ngina. ¹⁵ Tanjakina le bab nujenje ndek kusnana: Nu tale ndanjmba satikina ngina le ¹⁶ Saul ndek lafumba bab nuje sana: Nu tenjemba sile sasikina. Naneje donji ngisikinaig ta buk kile-siglikinaig ngina nga bab nuje sana. Tanjamba sana sulumba nu Samuelnje gabat sunjo prowam tuku madina ta yabuka bab nuje sa ndana.

¹⁷ Kile Samuel nu Israel njakmba wikina le Mispa tumbranjne Sunjo am mbolnje mangurkinaig. ¹⁸ Mangurkinaig le Samuel nu nane sanjngina: Sine Israel mbal tuku Mbara Kuate Sunjonge tenjemba tane tuku sakate. Yenje tanjine mbuj kat tanjine Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilmba ilen. Nane ngueu mbalnje najgo siglika minnaig le yenje nane tuku muskil kile-tidjngen. ¹⁹ Ye tane tuku Mbara. Tane piro karenka piti sunjomba kanjerka minnaig le yenje tane tuku muskil kile-tidjnge tinjen ta kile tane ye pitaiyumba manj tanjine gabat sunjo ande madiwam tuku sakade. Ta tuku tane ye tuku am mbolnje tanjine tugu mbol kumba ka tumbranj mbonj nduik nduik sinamnje tingap ngina.

²⁰ Nane tanjamba tinjinaig le Samuel nu ndek tugu nduik nduik tuku tanjo wike likina le nu tuku tumailamnje tinjinaig. Tinjinaig le Sunjonge Benyamin tuku tugu ta madina. ²¹ Madina le Samuel ndek Benyamin tuku tugu sinamnje kuasmbi nduik nduik wikina le nu tuku tumailamnje

tinginaig. Tinginaig le Sunjonje Matri tuku kuasmbi madina. Matri tuku kuasmbi ta Samuel tuku tumailamnje tinginaig le Sunjonje Kis tuku kinjo nuje Saul madina. Madina le nane ndek nu sota ma ma nda te-silikinaig sulumba ²² Sunjo kusnanaig: Tanjo ta prowat e ko kuga nginaig le nu ndek lafumba saningina: Saul nu tane tuku aganj ndende patikaig ta ngamuk sinje kuirka minit ngina. ²³ Tanjaka saningina le nane pinderka ka Saul te-silika nu tumba luka pronaig le tanjo kame njakmba ndonj tingina ta nane ngamuknje nunje ndo kuennu.

²⁴ Kile Samuel nu Israel mbal njakmba saningina: Sunjonje tanjo madina ta noten. Sine ngamuknje ande nu suk mine ndakate ngina le Israel mbal njakmba wika raumba sakinaig: Ese. Sine tuku gabat sunjo tenje sine kulatka minamngat nginaig.

²⁵ Tanjakinaig le Samuelnje tanjo pino ame manjau gabat sunjo mbolnje kam tuku ko gabat sunjo tuku piro yeki yeki ta njakmba te-kilimba kuklimba saningina sulumba nu waje ande tumba pasa njakmba ta kuyarninmba tumba Sunjo tuku am mbolnje tukul ma ta mbolnje pilna. Pilna sulumba kile tanjo pino njakmba kukulningina le sili-silimba luka nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig. ²⁶ Tanjanaig le Saul mata luka nuje tumbranj Gibeaa kina le Kuatenje kame tanjo sanjriknu afu wamdus ningina ta nane Saul midemba kinaig. ²⁷ Tanjanaig le tanjo njaigonu afu nane Saul talamba sakinaig: Tanjo tanjaj ta sine tursingam kumunj kuga ya nginaig sulumba nane Saul gare aganj mayenu inum tuwe ndakinaig. Tanjanaig le Saul nu tanjaj nga ta tuku idus ndana.

11

Saul nu Yabes mbal turka Amon mbal bale farna

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Amon mbal tuku kame gabat Nahas nu nuje kame kuasmbi kilmba promba Gilead ma tugu mbolnje Yabes tumbranj kormba kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig. Tumbranj ulnaig le Yabes mbalnje ndek Nahas sanaig: Ne sine ndonj pasa katmba sine mapeka le minbe ta sine ne gabat sunjo madinamngig nginaig kande ² Nahas nu nane saningina: Ye tane ndonj ake pasa kate nda. Ye tane Israel mbal tuku nyu kile-ibenjka tane njakmba tuku am ndinam ta goningi sulumba tane ndonj pasa katamngit ngina. ³ Tanjakina le Yabes gabat tanjo kameenje Nahas sanaig: Tane sine kusem ndindo tairngap le sine tanjo afu kukulninje le ka Israel ma tugu njakmba mbolnje sine tursingam tuku tanjo kile-siglika kilmba prowaig. Kuga ndeta sine tane kumnemnje minbe le ne ame manjau kam tuku idusmba sakate ta ne ka nga Nahas sanaig le Nahas nu wokina.

⁴ Wokina le nane tanjo afu kukulninginaig le ka Saul tuku tumbranj Gibeaa pronaig sulumba pasa ta te-mayokmba tanjo pino njakmba kila saninginaig le nane pasa ta ismba sinanu malmbi wika raunaig. ⁵ Wika raunaig le Saul nu piro mbolnje zigna ta ismba nuje makau kulatka minna ta kusreka prona sulumba kusnangina: Nane si ame wam tuku malmbikade e ngina le nane ndek Yabes mbal tuku pasa ta nu kubeu tunaig le ⁶ Saul nu isna le Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu gubra kagli firka ⁷ makau pailnu armba kilmba balenikmba kat pur pur fonfonmba tanjo kame afu madininmba kile-ninmba kukulningina le kugraka Israel ma tugu njakmba mbol kumba tanjo pino njakmba tumninmba tenjenmba rironj pasa saninginaig: Tanjo ima nu Saul le Samuel dubika kame kine ndakuwa ta sinenje tanjo ta tuku makau njakmba mbolnje tenjenmba kamngig nginaig. Tanjakinaig le Sunjonje tanjo kame ta

kuru kuru serningina le nane njakmba tingga manjur ma mbol prowe likinaig. ⁸ Tanjanaig le Saulnge nane njakmba Besek tumbraņge kile-manjurka burkina ta Israel tanjo 300,000 Yuda tanjo 30,000.

⁹ Kile nane pasa tumba pronaig mbal ta saninginaig: Tane luka kape sulumba Yabes tanjo kame tenenmba saningap. Indole ki mbol ka pa pakuwa ait ta mbolņge sine promba nģueu mbal pitaika tane luka kilamngig nginaig. Tanjakinaig le tanjo kame ta luka Yabes kinaig sulumba nane kila saninginaig le nane ndek gare-garekinaig sulumba ¹⁰ Nahas sanaig: Indole sine kilim kab le ne nanje kuasmbi ndon sine mbolņge ame manau kam idusmba kande tane kap nģa Nahas sanaig.

¹¹ Tanjamba nane kinymba mafe ndamba minna le Saul nu tanjo fet kenja sulumba ma tugu ramba minna le nane pinder-pindermba Amon mbal tuku kame tumbraņ ta kinaig sulumba nane bale farka minnaig le ma ma ki promba sanjri tingga. Tanjo ndui ndui kusrekenaig ta nane kua ka sili-silinaig.

¹² Kile Israel mbalņge ndek Samuel sanaig: Tanjo kame buk Saul talamba sine tuku gabat sunjo mine ndakuwa nginaig ta kilmba prowa le sine bale farnjbe nginaig kande ¹³ Saul nu ndek saningina: Kuga. Kite Sunjo nu sine Israel mbal nģueu mbal tuku wai mbolņge kile-luka kilat tukunu sine kite tanjo ande balewe nda nģina.

¹⁴ Tanjakina le Samuel ndek tanjo pino njakmba saningina: Sine Gilgal kab sulumba Saul maņ lato gabat sunjo prowam tuku madibe nģina le ¹⁵ nane njakmba tingga Gilgal tumbraņ kinaig ka tanje Sunjo am mbolņge Saul maņ lato gabat sunjo tuku madinaig sulumba Sunjo ndon nģamuņgal ulendiwam tuku atraukinaig. Tanjamba Saul nu Israel njakmba ndon tumamba gare-gare sunjokinaig.

12

Samuel nu Israel mbal riron pasa saningina

¹ Kile Samuel ndek Israel mbal njakmba saningina: Tane ise tiwap. Tane buk wam njakmba tuku ye sayinaig ta kumumba ken sulumba tane kulatkam tuku gabat sunjo ande madiwe tingen ta ² nu tane tuku kulat tanjo minamngat. Ye buk mbanzonu minmba tane kulatka minen ta kile ye gife njakmba saibo pilet. Yinje kinjo kame tane nģamukņge minig. ³ Ye wam ande mbaren ndeta tane kile Sunjo am mbolņge gabat sunjo nunje madina te nale am mbolņge ye sayap. Ye tanjo ande tuku makau ko donki ake yaiwen e? Ko ye tanjo ande yabri-yabrimba agar inum yaimba ten e? Ko ye tanjo ande njayo siliwen e? Ko ye tanjo andenģe kigayena le nu tumba pasa mbolņge te-ti ndawen e? Ye wam ande tanjamba ken ndeta ye wam ta lafumba te-tiwamngit nģa saningina.

⁴ Tanjaka saningina le tango pinonģe ndek lafumba sanaig: Kuga. Ne sine tuku ande yabrimba agar inum ake yai ndana. Ne tango ande njayo sili ndana. Ne tanjo ande yabrimba ndametinj ake te ndakina nginaig le ⁵ Samuelņge nane saningina: Tane ye tuku mbar ande kanjer ndawanu nģade ta kile Sunjo nunje gabat sunjo madina te nale tane tuku pasa isaik nģina le nane lafumba sakinaig: Ta son. Sunjo nu sine tuku pasa isat nginaig.

⁶ Kile Samuel maņ pasa lato saningina: O buk Sunģonge Moses le Aron madinikmba mbuj kat tangine Isip kilke mbolņge kilmba te prona. ⁷ Ta tuku kile tane Sunjo am mbolņge tinging le ye tane pasa mbolņge patiki sulumba Sunģonģe wam magenu tane mbolņge tangine mbuj kame mbolņge

ke likina ta te-mayokmba satingi le isap. ⁸ O buk Yakob nuŋe gageu kame ndoŋ Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nuŋe ndare kame Sunŋoŋge nane turkuwa ŋga sarsarumba minnaig le Sunŋoŋge Moses le Aron kukulnikina le Isipŋge mbuŋ kat tanŋine kilmba promba kilke te mbol pronaig. ⁹ Tanŋamba nane nanŋine Mbara Sunŋo ŋgumnewanu le nuŋge nane kilmba Hasornu kame gabat sunŋo Siseru, Filistia mbal, Moabnu gabat sunŋo nane tuku wai mbolŋge patikanu le nane ndoŋ kame bumba nane bale faranu. ¹⁰ Tanŋawanu le nane Sunŋoŋge turkuwa ŋga yabanŋamba sakanu: O Sunŋo, sine unekigeŋ sulumba ne ŋgumnenumba Baal le Astarte kanunu mbariŋningigeŋ ta kile ne sine ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kila le sine ne mbariŋnumba ne tuku miŋge kumnemŋge minamŋgig ŋganu le ¹¹ Sunŋo nu nane tuku wi ta ismba Yerubaa* Barak Yefta Samuel nane nduik nduik ka kukulninganu le promba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilanu tukunu tane Israel mbal mine mayenaig.

¹² Tanŋamba minnaig le Amon mbal tuku gabat sunŋo Nahas kame tuku prona le tane tanŋine Mbara Sunŋoŋge tane kulat ndakuwa ŋga teŋenmba ye sayinaig. Ne sine tuku gabat sunŋo ande madiwe siŋga ŋga sayinaig. ¹³ Tane gabat sunŋo tam tuku wamdus sunŋo ŋak minnaig le Sunŋoŋge tane tuku madiwe tiŋgina ta minit noten. ¹⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba nu mbariŋmba nu tuku pasa ismba kumu-kumuwap sulumba tane tanŋine gabat sunŋo ndoŋ tanŋine Mbara Sunŋo ndo dubimba minap. ¹⁵ Tane Sunŋo tuku pasa isam mbulmba nu tuku miŋge ŋgurap ta Sunŋo nu buk mbuŋ kat tanŋine piti niŋgina tanŋamba ndo tiŋgamŋgat.

¹⁶ Kile tane tiŋga minap le Sunŋoŋge maŋau ande kuwa le tane kaŋgerap. ¹⁷ Kile ki mara ma kareŋganu ait ta ye kile Sunŋo yabanŋi le nuŋge gau pilwa le kuaila puluka sawe piyamŋgat. Tanŋawa le tane wam ta kaŋgermba tanŋine mbarkinaig sulumba gabat sunŋo ande madiwe tiŋguwa ŋga Sunŋo kusnanaig ta tane katesewamŋgaig ŋga saniŋgina.

¹⁸ Tanŋakina sulumba Samuel nu Sunŋo wika yabanŋa le ait ndui ta mbolŋge Sunŋoŋge kuaila pilna le ma fuduka sawe piyna le nane wam ta kaŋgermba Sunŋo le Samuel tuku kuru-kuruka ¹⁹ tanŋo pino ŋakmba Samuel sanaig: O tanŋo sunŋo, nenŋe nane Mbara Sunŋo sawa le sine mapekuwa le kume ndakube. Sine nane maŋau sunŋomba kigeŋ ta kile sine maŋ lato mbarmba gabat sunŋo ande tam tuku sakigeŋ ŋginaig.

²⁰ Tanŋakinaig le Samuel nu lafumba saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane siŋka maŋau ŋaigonu ke likinaig ta kile tane Sunŋo kumnemŋge minmba nu ndo dubimba nu tuku piro ndo kap sulumba ²¹ yabri mbara kame dubi ndakap. Nanenŋe tane turke nda. Nane ake aganŋ ndo. ²² Sunŋo nuŋe miroŋ tane nuŋe kuasmbi ŋga maditiŋgina tukunu nu nuŋe nyu sunŋokuwa ŋga idusmba nu tane niŋ pitaŋke nda.

²³ Yenŋe mara mindek tane tuku ŋga Sunŋo yabanŋamba minet. Ye siŋka maŋau ta kusrewe nda. Ye kusrewi ta ye Sunŋo am mbolŋge unekamŋgit. Ye tane maŋau mayenu tiŋreknu dubiwam tuku wam pagutiŋgamŋgit. ²⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba wamdus ndindo tumba nu tuku ndo piroka minap. Sunŋoŋge tane turkam tuku wam ke likina ta tane ŋakmba kila. ²⁵ Tane maŋ lato mbar maŋau ke likap ta Sunŋoŋge tane tanŋine gabat turmba ŋaigo siglikamŋgat ŋga saniŋgina.

* **12:11:** Yerubaa tuku mape nyu ande Gideon

13

Israel nane Filistia mbal ndonj kame bunaig

¹ Saul nu gabat sunjo minmba Israel mbal kulatkina le ma ma yar armba kinaig. ² Tanjamba kile nu Israel tuku tanjo pilinga 3,000 madiningina sulumba afu ta njakmba kukulningina le luka nangine tumbran tumbran kine likinaig. Tanjanaig le nu tanjo 3,000 ta sinamnge tanjo 1,000 paplamba kukulningina le kinjo nuje Yonatan ndonj kinaig ka Benyamin ma tugu Gibeat tumbranngge minnaig le nuje kame tanjo 2,000 ta kilmba ka Betel ma taknu Mikmas tumbranngge nane ndonj minna.

³ Tanjamba minnaig ma ma Yonatan nu tinja nuje kame mbal ndonj kina ka Gebange nane Filistia tuku kame kuasmbi ta ndonj kame bumba nane bale farkina. Bale farkina le Filistia mbal afu nane wam ta isnaig. Tanjanaig le Saul nu Hibru mbal njakmba nane pasa ta iswaig nga tanjo afu kukulningina le Israel ma tugu njakmba mbol kumba tabil fitke lika ⁴ Israel mbal tenenmba saninginaig: Gabat sunjo Saulngge nane Filistia tuku kame kuasmbi ande bale far suluna le kile Filistia mbal nane sine tuku kagli firka gubra tormba minig tukunu tane njakmba Saul sota Gilgal kape nginaig le nane kinaig.

⁵ Filistia mbal nane Israel mbal ndonj kame buwam saka kame kuasmbi sunjomba kile-manjurkinaig. Nane kame tuku karis 3,000 kuanekinaig sulumba tanjo hos mbolngge minyokanu ta 6,000 manjurkinaig. Nane tuku kame tanjo sunjomba piyalngge fulbul minig tanjan burnu kumunj kuga. Kame kuasmbi ta njakmba kinaig ka Bet-Awen ki prote kumam tanje Mikmasngge kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig.

⁶ Nane tumbranj ulnaig le Israel tanjo kame nane Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nane kuru-kuruka sine bale far suluwamnggaig nga ka ndame sugo sugo kumnenu kilke burok sikar burok kule nguruj sinamngge kuirke likinaig. ⁷ Tanjanaig le afu nane Yordan kule pakarka Gad le Gilead tuku ma tugu mbol kinaig. Tanjo kuasmbi Saul ndonj Gilgalngge minnaig ta nane mata kuru-kuruka tanje minnaig.

⁸ Saul nu Samuelngge ait tuna ta kumumba kusem ndindo Gilgalngge nu minde minna. Minde ma ma kuga le tanjo afu buk Saul kusremba sili-silinaig le ⁹ Saul ndek nane afu saningina: Tane aganjmor pambi pasokam le uge suglukam tuku ta kilmba ngamungal ulendiwam tuku atrau aganj ta turmba kilmba ye tugum te prowap ngina le nane kilmba nu tugum kinaig. Tanjanaig le nu aganjmor kame ta kilmba baleninmba atrauka pambi pasokina le ugnaig.

¹⁰ Uge suglukinaig le kile Samuel prona. Nu prona le Saul ndek nu kanjeram kilim kina le ¹¹ Samuelngge nu sana: Ne ame manjau kat ngina le nu lafumba sana: Ne ye ait sina ta tair minit ta ne pro ndamba minat le tanjo afu buk ye kusreyumba sili-siliwaig le ye Filistia kame kuasmbi Mikmasngge manjurkaig ta kanjerkit sulumba ¹² ye idusit: Ye Sunjongge sinzanyam tuku manjau ande ke ndaki le nane Filistia mbalngge pro sine ndonj kame bubekaig nga idusmba ye dirnanga atraukit nga sana.

¹³ Tanjaka sana le Samuel ndek nu sana: Ne nginngan manjau kat ngina. Ne nane Mbara Sunjo ne pasa sanina ta dubi ndawat. Ne nu tuku minje dubiawat kande ne nane ndare ndonj Israel mbal kulatka minmba minig kande. ¹⁴ Ne Sunjo tuku minje ngurat tukunu ne Israel tuku gabat sunjo mine kuene nda. Tanjo ande kise Sunjo ndonj wamdus ulendi njak Sunjongge te-silika madiwa le nunje Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat nga Saul sana.

¹⁵ Samuel nu pasate suluna sulumba nu tin̄ga Gilgal kusremba Benyamin ma tugu Gibeā kina le Saul nu tin̄ga nūḡe kame mbal nu ndoḡ minnaig ta burkina ta taḡo 600.

¹⁶ Saul le kiḡo nūḡe Yonatan nakile kame kuasmbi ndoḡ Benyamin ma tugu Gebaḡe minnaig le Filistia mbal tuku kame kuasmbi ta Mikmasḡe minnaig. ¹⁷ Taḡamba minnaig sulumba Filistia mbalḡe naḡgine kuasmbi keḡmba kukulniḡginaig le kinaig sulumba ka Israel mbal tuku agaḡ ndende ḡakmba yomba kilmba kinaig. Kuasmbi ande ka Ofra tumbraḡ Sual kilke mbol kinaig le ¹⁸ kuasmbi ande ka Bet-Horon kinaig le kuasmbi ande ka Seboim ma gutoḡ patumba ma baknu ta tugum kinaig.

¹⁹ Ait ta mbolḡe Israel ma tugu ḡakmba mbolḡe taḡo afu ainmbi kame agaḡ wakeikinaig ta mine ndakinaig. Ta ndaḡam? Nane Filistia mbalḡe nane Hibru mbal kame baḡi mbanduwaḡ wakeikam tuku piro ta peuniḡginaig le ²⁰ Israel mbal ḡakmba nane Filistia mbal tugum kumba ain kilke pikam tuku pik sapor sarip agaḡ ndende kame ta ḡakmba Filistia mbal niḡganu le rurke likanu. ²¹ Rurke likanu le nane Israel mbalḡe ndametiḡ suḡgokanumbi piyaniḡmba yaika kilanu. ²² Ta tuku kame ait mbolḡe nane Israel tuku kame kuasmbi ḡakmba kame baḡi le mbanduwaḡ kugatok. Saul le kiḡo nūḡe Yonatanḡe ndo kame agaḡ ndende ta ḡak minnaik.

Yonatanḡe Filistia afu bale farna

²³ Kile nane Filistia mbalḡe kame kuasmbi ande kukulnaig le ka Mikmas kumba ma tabe ḡak mbol taḡe.

14

¹ Minnaig le ait ande Saul kiḡo nūḡe Yonatan ndek taḡo mo nu tuku kame agaḡ kugrakanu ta sana: Sile kumba ka Filistia kame kuasmbi ndin kulatkade ambe kap ḡgina. Taḡakina le nu mam nūḡe Saul kila sa ndana.

² Saul nu Gibeā patumba Mikronḡe ail suḡgo ande kumnemḡe minyok minna le kame taḡo 600 nu ndoḡ minnaig. ³ Ahia nu pris tuku tawi ta tin̄mba nane ndoḡ minna. (Ahia mam nūḡe Ahitub. Ahitub mambo nūḡe Ikabod. Nale Pineas tuku kiḡo kat nūḡe. Pineas mam nūḡe Elai. Elai nu buk Silo tumbraḡḡe pris minna). Saul tuku kuasmbi nane Yonatan kina ta katese ndanaig.

⁴⁻⁵ Kile Yonatan nu tabe fumbe armba ta ḡgamu ḡgamu ndin kina ta dubimba nane Filistia kame kuasmbi sota kambim bafuna. Ndin make inumḡe tabe fumbe ta nyunu Boses ta Mikmas tumbraḡ kumamḡe minna. Make inumḡe fumbenu ta nyunu Sene ta Geba tumbraḡ kumamḡe minna.

⁶ Kile Yonatan nu taḡo mo nu tuku kame agaḡ kugrakina ta sana: Sile Filistia kame kuasmbi ḡgaro nda pikanu ndin kulatkade ambe kap. Taḡape le Suḡgoḡe sile sinzaḡsikuwa le nane bale faramḡgik inde. Suḡgo nu kame kuasmbi suḡgokanu sinzaḡe le ḡgueu mbal bale farde taḡamba ndo nu taḡo ndindo armba mata sinzaḡnikuwa le ḡgueu mbal bale faramḡgaik ḡga sana le ⁷ nu tuku kame agaḡ kugrakanu taḡo taḡe lafumba sakina: Ta maye. Ne ame maḡau kam bafuwa ta ye ne turnamḡgit ḡgina le ⁸ Yonatanḡe nu sana: Sile kilim si ta kap le nane sile kaḡgerkuwaig. ⁹ Taḡawaig sulumba nane sile sota ndekam sakuwaig ndeta sile taḡe ndo tin̄ga nane sota nda mbumba kap. ¹⁰ Ko nane sakuwaig: Tale mbape o ḡguwaig ndeta sile katesewamḡgik Suḡgo nu nane kilmba sile tuku wai mbolḡe patinunḡat ḡga idusmba sile mbumba nane sota kap ḡgina.

¹¹ Kile nale arɲeɲ bitek kilim ka tiɲginaik le nane Filistia mbal nale kaɲgerka sakinaig: Ai si. Hibru mbal afu burok sinamɲe kuirkinaig tuku prode si ɲginaig sulumba ¹² Filistia kame kuasmbi taɲge nale wika sanikinaig: Tale te mbape le sine tale maɲau tumtikbe o ɲginaig. Taɲakinaig le Yonatan nu taɲgo mo ta sana: Sunɲoɲge Filistia mbal si kilmba sine Israel tuku wai mbolɲge patikat tukunu ne ye ɲgumnem dubiya ɲgina sulumba ¹³ Yonatan nu rabmba ndame poɲga mbumba kina le taɲgo mo ta nu ɲgumnem dubina. Taɲamba Yonatanɲge Filistia mbal ta kat patika panke likina le kilke mbolɲge ndekinaig le taɲgo mo taɲge nane kame bagimbi pike patikina le kumnaig.

¹⁴ Ki ait ta mbolɲge Yonatan nu kame tugu pilmba taɲgo mo ta ndoɲ ma ɲai fudiɲndo ta mbolɲge kame taɲgo 20 taɲamba bale farkinaik le kumnaig. ¹⁵ Taɲanaig le Filistia mbal afu kame mbal tuku tumbraɲɲge minnaig afu tumbraɲ tumbraɲɲge minnaig afu ndin kulatka minnaig afu Israel mbal tuku agaɲ ndende kuayarka yomba kilmba kinaig ta nane ɲakmba Kuateɲge kuru kuru pileniɲgina. Taɲana le mumni promba kilke piririna le nane ɲakmba kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Kile Saul tuku kame mbal Gibea tumbraɲ Benyamin ma tugu kulatka minnaig ta nane mambilnaig kande Filistia kame kuasmbi nane tumbraɲ kusre pilmba pinder-pindermba pupak tinaig le kaɲgerkinaig sulumba ¹⁷ Saulɲge kame taɲgo nu ndoɲ minnaig ta saniɲgina: Kame taɲgo burkap sulumba ima teɲge mine ndakate ta katesewap ɲgina. Taɲakina le nane burkinaig ta Yonatan le taɲgo mo nu tuku kame agaɲ kugrakanu ta nale ndo mine ndakinaik.

¹⁸ Ait ta mbolɲge Kuate tuku tukul bokis ta Israel mbal tugumɲge minna tukunu Saul nu pris Ahia sana: Tukul bokis tumba yale ɲgina. ¹⁹ Saul nu pris ndoɲ pasata minnaik le Filistia mbal naɲgine kame tumbraɲ taɲge taɲgo ɲginiɲgankanu sukmba wika raumba minnaig le Saulɲge ismba pris ta sana: Taɲaig le tukul bokis ta kusrewa ɲgina.

²⁰ Taɲakina sulumba Saul nuɲe kame kuasmbi ta ndoɲ Filistia mbal tuku kame tumbraɲ kinaig kande nane Filistia mbal ɲginiɲganka naɲgine naɲgine muɲgu bale-baleka minnaig le kaɲgerkinaig. ²¹ Taɲanaig le Hibru mbal afu o buk nane Filistia mbal ndoɲ minnaig sulumba naɲgine kame kuasmbi sinamɲe minnaig ta nane kile luka Saul le Yonatan ndoɲ ulendika naɲgine mbal Israel turka kame bunaig le ²² Israel mbal afu nane Efraim ma tabe mbol taɲge kuirke likinaig ta nane Filistia mbal kua kinaig pasa ta ismba nane mata promba Saul le Yonatan turnikmba nane Filistia mbal kilmba yokerka ²³ kame bumba kinaig ka Bet-Awen tumbraɲɲge lukinaig. Taɲanaig le ki ait ta mbolɲge Sunɲoɲge Israel mbal sinzaɲniɲmba nane Filistia mbal tuku wai mbolɲge kile-luka kilna.

²⁴ Ki ait ndui ta mbolɲge ndo Saul nu pasa saɲgrinu Israel mbal saniɲmba sakina: Kile ye yiɲe ɲgueu mbal tuku mbar lafumba nane ɲakmba bale farkamɲgit tukunu tane taɲgo ɲakmba nyamagaɲ pinka minap le ki ka butuɲguwa. Taɲgo ande nyamagaɲ nyuwa ta Sunɲoɲge nu mapewe nda ɲgina le nane kame mbal ta isukuse ndaka gubak nane yokerka kinaig ka ²⁵ duɲe ande mbol promba ɲguimzaɲ kulenu ail burok sinamɲge bulmba kutuka minnaig le kaɲgerkinaig ta ²⁶ taɲgo andeɲge tumba nye ndakina. Ta ndaɲam? Nane Saulɲge peu pasa saɲgrinu pilna le nane ta tuku kuru-kuruka nye ndakinaig.

²⁷ Yonatan nge ndo mam nuje pasa sakina ta ise ndakina tukunu nu ndum-ndum biyna tamba nguimzaj tenu dauk tumba nyina sulumba nu gubanu am kuilkuilna ta ngarosu man sanjri tina. ²⁸ Tanjana le tanjo andenje ndek Yonatan sana: Mam nanenje sine nyamagan pinkam tuku pasa sanjrinu sasiŋmba sakat. Tanjo ande kite nyamagan pin ndaka nyuwa ta Sunjonne nu mapewe nda nga sakat tukunu sine njakmba gubanu bakleleg nga sana le ²⁹ Yonatan nge tanjo ta sana: Mam tuku pasa tanje sine njakmba njaigo siglikate. Ye nguimzaj kulenu fudinmba nyit tukunu ye man sanjri tinjet. ³⁰ Sine ngueu mbal tuku nyamagan kilig ta nyumba sanjri tig kande sine Filistia mbal bale far suluwig kande. Sine sanjri kugawaig tukunu sine Filistia sunjomba bale far ndaningig ngina.

³¹ Ait ta mbolnje nane Filistia mbal ndonj Mikmas tumbra nge tugu pilmba kame bumba kinaig ka Azalon tumbra nge tinjinaig. Tanjanaig sulumba nane Israel mbal gubanu baklelnaig sulumba ³² ngueu mbal tuku aganjmor kame kilmba pre pre bale farka pasoka ndare njak njak nyinaig le ³³ tanjo kame afunje kinaig ka Saul sanaig: Gabat sunjo, nane kame mbal Sunjo am mbolnje unekumba nane ndem ndare njak nyumba minig nginaig le Saul ndek sakina: Tane sonndo mbaraig. Tane kape ka ndame sunjo ande mbari-mbarimba tumba ye tugum te prowap ngina sulumba ³⁴ man lato sanjgina: Tane kape ka kame mbal ngamuk nge aganjmor nduik nduik kilmba te promba ndame te mbolnje bale farmba pagumba nyam tuku nga nane saningap. Nane Sunjo am mbolnje unekumba ndem ndare njak nda nyuwaig nga saningap ngina le nane furir ta mbolnje ndo aganjmor nduik nduik kilmba promba ma ta mbolnje bale farmba kuapika nyinaig. ³⁵ Tanjanaig le Saul nge ndame turanja Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina. Saul nu buk atraukam tuku pa lanlan ande wakei ndana ta kile nu tugu pilmba wakeina.

³⁶ Kile Saul nu nuje kame tanjo sanjgina: Furir te mbolnje ndo sine kab sulumba Filistia mbal yokerka bale far sulube le ma purfewa le sine nane tuku aganj ndende kat nanjine kilbe ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe nginaig kande pris ta sakina: Tane yauk. Sine Kuate kusnabe sulumba ngina. ³⁷ Tanjakina le Saul nge Kuate kusnamba sakina: Sine kumba Filistia mbal yokerkuba ta ne sine sinzanjmba nane kilmba sine wai mbolnje patikamngat e ngina kande Sunjo nu ait ta mbolnje Saul tuku pasa lafu ndana.

³⁸ Tanjana le Saul ndek Israel mage mage sanjgina: Tane yalpe le sine imanje mbarat le Sunjo nu sine tuku pasa lafu ndawat ta sota te-silikube ngina. ³⁹ Tanjamba nu man sakina: Sunjo abo tugu njak nu mara mindek sine Israel mbal sinzanjngit ta ye nu tuku nyu mbolnje sinjka sakat. Tanjo ima nu mbar te kat ta nu kumamngat. Ye tuku kinjo Yonatan nu mata kumamngat ngina le tanjo andenje nu tuku pasa ta lafu ndana.

⁴⁰ Kile Saul nu Israel mbal njakmba sanjgina: Tane njakmba kape ka si tanje tinjap le sile Yonatan ndonj te tanje minamngik ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe nginaig. ⁴¹ Nane tinjinaig le Saul nge Sunjo kusnamba sakina: O sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, imanje mbar te kat ta temayokmba saya le isi ngina. Tanjakina le pris ta nuje tukul ndamembi wam katesemba sakina: Mbar te tanjo pino mbolnje kuga. Nenje kinjo naje Yonatan ndonj mbar te kaik ngina le ⁴² Saul ndek sakina: Ne man wam katesewa sulumba yenje ko Yonatan nge mbarat ndeta saka le isbe ngina le nu man lato tukul ndamembi wam katesena le Yonatan tuku nyu mayok kina.

⁴³ Tanjana le Saul ndek Yonatan kusnana: Ne ame manjau kat ta ye saya le isi ngina le Yonatan lafumba sana: Yenge ndumndummbi nguimzan fudinmba dauk tumba nyit tukunu ne ye baleya le kumi ta maye ngina le ⁴⁴ Saul nu sana: Au. Kiŋo ne kumamngat. Ye siŋka saket. Ye ne bale ndani ta Kuatenge ye mapeye nda ngina kande ⁴⁵ tanjo kameŋge Saul peumba sanaig: Kuga. Yonatanŋe sine Israel mbal kile-ŋgumnemka nu ambonja kame sunjo ta mbol ket le sine Filistia mbal bale farkig. Nu Kuatenge sinzanat le nu manjau tanjamba kat tukunu sine Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolŋge son pasa sakeg ta ne nu mbolŋge manjau ande ke ndaka nga peunaig le nu Yonatan bale ndana.

⁴⁶ Kile Saul nuŋe kame kuasmbi ndonj Filistia mbal yokerkainig ta kusreka lukinaig le nane Filistia mbal ta luka nanjine tumbranj kinaig.

⁴⁷ Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo minna sulumba nuŋe kame kuasmbi kilmba Israel mbal tuku ngueu mbal ma njakmba mbolŋge mine likinaig ta ndonj kame bumba Moab mbal Amon mbal Edom mbal Filistia mbal Soba tuku gabat sugo sugo nane njakmba kile-ibenka bale farninjanig.

⁴⁸ Tanjanaig sulumba nu kame kuasmbi sunjokanu kile-manjurka nane sanjri tinja kame bumba Amalek mbal mata bale farnaig sulumba kuasmbi afu Israel kilke mbolŋge aganj ndende kuayarmba lika minnaig ta pitaikinaig le nane manj luka Israel kilke mbol pro ndanaig.

⁴⁹ Saul tuku kiŋo kat nuŋe keŋmba ta nyu nanjine Yonatan Iswi Malkisua. Kulim nuŋe mulum ta nyunu Merab. Mambo nuŋe nyunu Mikal.

⁵⁰ Saul piyo nuŋe nyunu Ahinoam. Ahinoam mam nuŋe nyunu Ahimas. Saul bab nuŋe tuku kiŋo nuŋe Abner nu Saul tuku kame gabat minna. ⁵¹ Saul mam nuŋe Kis. Kis le Ner nale Abiel tuku kiŋo kame.

⁵² Saul nu gabat sunjo minna ta nu tuku kame kuasmbi ta nane sanjrimba Filistia mbal ndonj kame buwanu. Tanjawanu le nu Israel tanjo sanjriknu kame tuku kuru kuru ndakanu ta njakmba kilmba nuŋe kame kuasmbi tuku madininjanu.

15

Israel nane Amalek mbal ndonj kame bunaig

¹ Ait ande Samuel nu Saul sana: Ye o buk Sunjonje kukulyina le ne gurenj pisnenen le kile ne Israel mbal kulatkate tukunu ne Sunjo Sanjri Njajo tuku pasa te isa. ² O buk Israel mbal nane Isip kilke kusremba ilmba minnaig le Amalek mbal pro nane ndonj kame tinjanig.* Kile Sunjonje manjau ta lafumba Amalek mbal pa ninjamngat. ³ Ne nanje kame mbal kilmba kape sulumba Amalek mbal mape ndaninmba nane tuku aganj ndende njakmba njajo siglikap. Tanjo pino, kiŋo kame, kiŋo dabronu ta njakmba bale farkap sulumba makau sipsip kamel donki aganjmor ta njakmba turmba bale farninjanig nga Saul sana.

⁴ Tanjakina le Saul ndek nuŋe kame mbal ta njakmba Telem tumbranjge kile-manjurka ulendimba burkina ta Israel tuku kame tanjo 200,000 Yuda tuku kame tanjo 10,000. ⁵ Burke denpurmba kile Saul ndek kame kuasmbi ta kilmba kinaig ka Amalek mbal tuku tumbranj sunjo ma gutonj tanje kame tuku kuaneka minnaig.

* 15:2: Wam kube ta Kisim Bek 17.8-14 mbolŋge minit

⁶ Kame tuku kuaneka minnaig sulumba Saul ndek Ken mbal tuku pasa pilmba sakina: Tane Amalek mbal ndonj ulendika mine ndakap. Tane nane kusreka kua kape. Sine nane ndonj kame bumba tane turmba bale farbekig. Tane tuku wa kat tanjine o buk sine tuku wa mbunj kame Isip kusremba ilmba minnaig le sinzanjninginaig tukunu ye tane mapekam iduste njina. Tanjaka saninjina le nane Ken mbal njakmba Amalek mbal kusreka kua ka kinaig. ⁷ Kua ka kinaig le kile Saul nu nuje kame mbal ndonj Awilange Amalek mbal ndonj kame bumba nane yokerka bale farmba ka ka Isip kilke ki prote kumamnge Sur ma tugu mbol pronaig. ⁸ Promba Amalek tanjo pino njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag mapemba bale ndanaig. ⁹ Tanjamba nane aganjmor njaignu ta njakmba bale farka makau sipsip fatnu mage mage ta njakmba bale far ndanaig. Nane aganjmor magenu ta njakmba kusreke likinaig.

Sungonge Saul pitaina

¹⁰ Tanjanaig le Sunjo nu ndek Samuel sana: ¹¹ Osese. Yenje Saul madimba gabat sunjo pilen ta nu ye ngumneyumba ye tuku minje ngurat tukunu ye nu tuku gare ndayate njina le Samuel nu pasa ta ismba wamdus tatrunkina le furir ta mbolnje nu Sunjo yabanjmba minna le ka mafena.

¹² Mafena le maratukuk Samuel nu tinja Saul sota kina le nane afu nu sanaig: Saul nu buk Karmel kumba ka tanje nuje nyu minwa nga ndame kuen ande tumba kilke mbol te-tiwe denjpurmba nu ndo tinja Gilgal tumbran ket nga Samuel sanaig. ¹³ Tanjamba sanaig le Samuel ndek Saul dubimba kina ka nu te-silikina le Saul ndek nu sana: Sunjo nu ne nyaro tinwa. Ye Sunjo tuku minje kumu-kumuwen njina le ¹⁴ Samuel ndek nu sana: Sipsip makau zigna sunjo promba minit le iset ta aninge kilnaig e njina. ¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne ngumbeyu isit ta tanjo kamenje Amalek mbal tugumnje kilmba pronaig. Nane sipsip makau mage mage nanje Mbara Sunjo atraukam saka mapeka kilmba pronaig. Aganjmor afu ta njakmba bale far sulugen njina le ¹⁶ nu ndek Saul sana: Ne maninka le ye furir Sunjonje wam paguyat ta sani le ne isa njina. Tanjaka sana le Saul ndek nu sana: Saka le ye isi njina.

¹⁷ Tanjakina le Samuel nu sana: O buk ne ake tanjo nyu kugatok nga idusmba minna le Sunjonje ne Israel tugu njakmba tuku gabat sunjo madinina le kile ne minit. ¹⁸ Nunje ne Amalek mbal njaignu ta njajo siglike lika njakmba bale far suluwam tuku nga kukulnina ta ¹⁹ ne ndanjam saka nu tuku minje dubi ndana? Ne ndanjam nane tuku gabis aganj ndende magenu kile-likina? Sunjo nu ne tuku nzali kugatok nga sana. ²⁰ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Kuga. Ye Sunjo tuku minje dubiwen. Sunjo nu ye kukulyina tanjamba ndo ken sulumba Amalek mbal ta njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag ndo biye timba tumba progerj. ²¹ Tanjo kamenje ndo nanjine nzali dubimba aganj ndende magenu aganjmor mage mage Gilgalnje nanje Mbara Sunjo atraukam tuku nga kilnaig nga Samuel sana.

²² Tanjakina le Samuel nu manj lato sana: Ne ndanjamba iduste? Sunjo nu minje dubiwanu manau sunjomba nzalite e ko nu aganjmor kilmba atraukanu manau sunjomba nzalite e nga iduste. Ne ise tiwa. Minje dubiwanu manau ta nu sunjomba nzalite. Atraukanu manau ta nu sunjomba nzali ndate. ²³ Kuate tuku minje nguranu manau ta une sunjokanu anzilan guwa wikade tanjamba. Ko ande nu Kuate idus ndamba nuje nzali ndo dubimba likate ta nu yabri

mbara dubiwanu tanjaŋ. Ne Sunjo tuku minje ngurna tukunu nu kile ne pitainuwa le Israel mbal maŋ kulatke nda nga Saul sana.

²⁴ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Son. Ye mbaren. Ye Sunjo tuku minje ne tuku minje turmba nguren. Ye yinje kame kuasmbi tuku kuru-kuruka nane tuku minje dubiwe ninjen. ²⁵ Ne ye tuku une te ngilainga le ye ne ndoŋ Gilgal kumba ka tanje Sunjo mbarinji ngina kande ²⁶ Samuel ndek sana: Ye ne ndoŋ kine nda. Ne Sunjo tuku minje pitaina le nu ndek ne pitainina le Israel mbal tuku gabat sunjo mine nda nga Saul sana.

²⁷ Tanjamba Samuel nu mbilka lukam bafuna kande Saulnge nu ngaikam saka nu tuku tawi tundunnu biye ndiŋna le fetkina. ²⁸ Fetkina le Samuelnge ndek nu sana: Ne ye tuku tawi yayumba fetkat tanjamba ndo ki ait te mbolnge Sunjoŋge Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba tanjo ande tawet. Tanjo ta mayenu ndo ne suk kuga. ²⁹ Israel mbal tuku Mbara Mbolok ta nu yabri ndakate tuku. Nu wamdus mbil ndate tuku. Sine kilke mbolok mbal wamdus mbilmbileg tanjamba kuga nga Saul sana le ³⁰ Saul ndek sakina: Ye mbaren ta ne Israel mage mage am mbolnge ye tala ndaya. Ye ndoŋ luka kap sulumba ye ne tuku Mbara Sunjo mbarinji ngina le ³¹ Samuel ndek Saul dubimba luka kinaik. Luka Gilgal pronaik sulumba Saul nu Sunjo mbarinja.

³² Kile Samuel ndek tanjo afu kukulniŋmba saningina: Tane kape ka Amalek mbal tuku gabat sunjo Agag tumba prowap ngina le nane kinaig ka Agag tumba pronaig. Agag nu wamdus fulilka minna ta kile nu idusna ye mapeyamŋgaig nga nu wamdus bulkina kande ³³ Samuel ndek nu sana: Ne buk nanje kame bagimbi tanjo kame sunjomba bale farkina le ina nanjine kiŋo kugatok minig. Tanjamba ndo kile yenje ne baleni le ina nanje mata kiŋo kugatok minamŋgat nga Agag sana. Tanjakina sulumba Samuel ndek Agag tumba Gilgal tumbraŋ tanje Sunjo am mbolnge balena le kumna le pike tatana. ³⁴ Tanjamba Samuel ndek tinja nuŋe tumbraŋ Rama kina le Saul nu tinja nuŋe tumbraŋ Gibeaa kina.

³⁵ Samuel nu Saul kusremba nduiye kina. Nu maŋ pro Saul kaŋger ndana sulumba nu idusmba ngamuŋgal tatruga wamdus piti ŋak minna.

Sunjo nu nuŋe miroŋ Saul madimba Israel mbal tuku gabat sunjo pilna ta kile nu Saul tuku gare ndana.

16

Samuelnge David Israel mbal tuku gabat sunjo madina

¹ Kile Sunjo nu Samuel sana: Ne mara mindek Saul tuku ngamuŋgal tatrukate. Ne wamdus piti ta ginu le kusrewamŋgat? Ye buk nu Israel mbal tuku gabat sunjo nda minwa nga pitaiwen. Kile ne sipsip naunu ande tumba olif kule tolmba tumba ka tanjo ande nyunu Yesi sota Betlehem tumbraŋ kaye. Yenje tanjo ta tuku kiŋo ande gabat sunjo minwa nga madiwen ngina.

² Tanjakina le Samuel nu ndek sana: Ye ndaŋmba wam ta ki? Saul nu iswa sulumba ye baleyikat ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne makau fatnu ande tumba ka tenjenmba nane saningina: Ye Sunjo atraukam tuku te prowet nga saningina. ³ Tanjamba Yesi tuku pasa pale le nu mata atraukam tuku ma ta mbol prowa le ye ne ndaŋmba kam tuku ta sanamŋgit. Yenje tanjo ande ne tumni le gabat sunjo minam tuku nga olif kulenu ta pisnewa nga Samuel sana.

⁴ Tanjaka sana le Samuel nu tinja Sunjo tuku minje dubimba Betlehem kambim saka kina le tumbraŋ ta tuku gabat kame nane nu te-silikinaig sulumba piririmba kuru kuru mayemba nu sanaig: Ne ngamuŋgal mukuk

siŋgam prote e ŋginaig le ⁵ Samuel ndek lafumba sakina: Au. Ye Sunjo atraukam prowet. Tane mata Sunjo am mbolŋge purfeŋnu mayok kumba ye dubiyap le sine atraukam kab ŋga saninŋina. Tanjamba Yesi nuŋe kiŋo kame ndoŋ ŋakmba purfeŋnu mayok kinaig le nu nane atraukam tuku ma mbol kambim tuku wikina le pronaig.

⁶ Nane pronaig le Samuel nu Yesi tuku kiŋo nuŋe Eliab kanŋermba nuŋe wamdusmbi sakina: Sonndo. Tanjo Sunjoŋge madina ta prowat noten ŋgina kande ⁷ Sunjoŋge nu sana: Ne nu tuku ŋgarosu kuennu maditaknu ta kanŋerte ta ye nu mbulit. Tanjo kameŋge ŋgarosu mbolŋge ndo pilengade ta ye tanjo tuku ŋgamunŋgal kanŋerka pileninŋet tuku ŋgina.

⁸ Kile Yesi ndek kiŋo nuŋe Abinadab wika tumba Samuel tugum kina le Samuel nu sana: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ŋgina. ⁹ Tanjakina le Yesi nu maŋ ka Sama tumba prona le Samuel nu sakina: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ŋgina. ¹⁰ Tanjakina le Yesi nu nuŋe kiŋo kat nuŋe bailkamba kusrekina ta maŋ nduik nduik kilmba Samuel tugum prona le Samuel nu sana: Sunjoŋge nane te inum madi ndana ŋgina sulumba ¹¹ nu maŋ Yesi kusnana: Ne tuku kiŋo kat naŋe noten ndo e ŋgina le Yesi nu sana: Kiŋo ŋgrimbi ta nda prowat. Nu sipsip kulatnu ket ŋgina le Samuel ndek nu sana: Ne ka tanjo ande kukula le kumba ka nu tumba te prowa. Prowa le sine atraukamŋig ŋgina. ¹² Tanjakina le Yesi nu tanjo ande kukulna le kumba ka kiŋo nuŋe ta tumba prona. Kiŋo mo ta sanŋriknu. Nuŋe ŋgarosu tumail pasi gabat waŋe amnu maditaknu.

Kile Sunjoŋge Samuel sana: Tanjo sakit ta noten. Ne olif kulenu tumba tanjo te kule pisnewa ŋgina le ¹³ Samuel ndek David tuku aba kat nuŋe tuku am mbolŋge olif kulenu ta tumba David tuku gabat mbolŋge kutuna. Tanjamba nu tinŋa luka Rama kina. Kina le Sunjo tuku Guwa ta David sanŋri pilemba nu mbolŋge minmba minna.

Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna

¹⁴ Sunjo tuku Guwa o buk Saul kusrena le kile Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna. ¹⁵ Tanjana le nuŋe piro tanjo kameŋge nu sanaig: O sunjo, ne isa. Bukla ande Kuateŋge kukulna le ne ŋginŋan sernate tukunu ¹⁶ ne sine pasa sasiŋga le sine tanjo ande gita kat kila ta te-silika tumba ne tugum probe le bukla ta maŋ ne ŋginŋan sernam prowa ta nuŋge gita ta katwa le ne maŋ mayekamŋgat ŋga Saul sanaig.

¹⁷ Tanjaka nu sanaig le nu piro tanjo kame ta saninŋmba sakina: Ta maye. Tane kape ka tanjo ima nu gita usre mayete ta te-silika tumba ye tugum te prowap ŋgina le ¹⁸ piro tanjo andeŋge ndek Saul sana: Ye Betlehemnu tanjo Yesi tuku kiŋo nuŋe nu gita usre tugunu ta ye nu kila. Nu kame tanjo sanŋriknu. Nu kuru kuru ndakate tuku. Nu miŋge tanjo maditaknu. Sunjo nu ndoŋ minit ŋga Saul sana le ¹⁹ nu ndek nane kukulniŋmba Yesi sota kape sulumba kiŋo nuŋe David sipsip kulatkate ta tumba prowap ŋgina le nane Yesi sota kinaig.

²⁰ Nane kinaig ka Yesi tugum pronaig le nu ndek bret afu kilmba sambe sigrika doŋki mbol pilmba grep kule aganmor ŋgaronumbi tolna ta tumba meme fatnu ande tumba David kile-tuna le kilmba Saul sota kinaig.

²¹ Kinaig ka Saul tugum pronaig le nu David kanŋermba nzali mayena le Saul nu David madimba nuŋe kame agan dende kugraka nu dubiwam tuku piro ta nu tuna. ²² Tanjamba Saul ndek Yesi tuku pasa pilmba sakina: Ye ne tuku kiŋo te nzaliyate. Nu ye tuku piro tanjo minamŋgat ŋga sana.

²³ David nu Saul ndon minmba Kuatenge bukla kukulanu le Saul nginngan seranu ta Davidnge ndek gita katanu le bukla ta Saul kusremba kua kambinu le Saul nu man wamdus purfemba maye minanu.

17

Goliat nu kame buwam tuku Israel mbal wikina

¹ Mara ande Filistia mbal nane kame tuku kuaneka pro Yuda kilke sungo Soko tumbranngge mangurkinaig. Mangurkinaig sulumba nane ka Efes-Damimnge tumbran ulnaig. Efes-Damim ta Soko tumbran Aseka tumbran ngamu-ngamuenge minna.

² Nane tanje minnaig le Saul nu Israel tuku kame tanjo kile-manjurka kilmba ka kame tuku kuaneka Ela ma gutonngge tumbran ulnaig. ³ Filistia mbal nane tabe inumngge tinginaig le Israel mbal nane tabe inumngge tinginaig. Ma guton ta ngamuenge.

⁴ Kile kame gabat ande nyunu Goliat nu Filistia mbal tuku nyu tumba kilim ka nane Israel mbal kame tuku wikina. Goliat nu Gatnu. Nu kuen njayo mita kenmba tanjan. ⁵ Nu hat karenju kaikina ta ainmbi wakeiwanu. Ngarosu songam tuku aganj silikina ta mata ainmbi wakeiwanu ta pitinu 50 kilo tanjan. ⁶ Nu kupe songina aganj ta mbanduwan mirena ta mata ainmbi ndo wakeikanu. ⁷ Nu tuku sibugi ta sunjokanu piti njayo. Agonu ainmbi wakeiwanu ta pitinu 7 kilo tanjan. Kame tanjo andenngge Goliat tuku kandim nuje kuramba Goliat tumailamngge tingina.

⁸ Kile Goliat nu tinga Israel kame kuasmbi ta wi kuenjka saniingina: Tane ndanam kame tuku kuaneka tinga minig e? Ye Filistianu. Tane njakmba Saul tuku piro tanjo kame. Tanjine tanjo ande madiwap le pro ye ndon kame buwa o. ⁹ Nu ye te-ibenjumba baleyuwa ta sine njakmba tane tuku piro tanjo minamngig. Ko yenge nu te-ibenjumba balewi ta tane njakmba sine tuku piro tanjo minamngigaig nga wikina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu man lato maim maim pasa ande saniingina sulumba sakina: Tane Israel kame kuasmbi o. Tanjine kame tanjo ande madiwap le sile nu ndon kame bupe o ngina le ¹¹ Saul nu nuje kame kuasmbi ndon pasa ta ismba kuru kuru njayomba wamdus fulilka minnaig.

David nu aba kat nuje sota kame ma mbol kina

¹² David mam nuje Yesi nu Betlehemnu tanjo. Nu Efrat kumamngge Yuda ma tugu mbolngge minna. Yesi nu kinjo kame 8 njak. Saul nu gabat sunjo minna ta Yesi nu buk saibo pile mayena. ¹³ Nu tuku kinjo kame kenmba ta nane Saul ndon kame mbolngge minnaig. Kinjo mulum ta nyunu Eliab. Nu dubiknu ta nyunu Abinadab. Kinjo kenju ta nyunu Sama. ¹⁴ David nu kinjo nggrimik. Nu tuku aba kat nuje ken ta ndo Saul ndon kame mbolngge minnaig. ¹⁵ David nu ait afu Saul tugumngge piroka minanu. Ait afu nu Saul kusremba ka Betlehemngge mam nuje tuku sipsip kulatka minanu.

¹⁶ Filistia tanjo ta maratukuk furiram mindek ait 40 nu pro ma kilimngge tinga kame tuku wika minmba minna. ¹⁷ Tanjamba minna le mara ande Yesi nu kinjo nuje David kukulmba sana: Ne brain tinga wit pasokanu son njak te tumba bret 10 te turmba kilmba aba kat nanje kame mbolngge minig ta sota kaye. ¹⁸ Ne sis 10 te turmba kilmba ka nanjine kame gabat sunjo ta tawe sulumba aba kat nanje kanjerka. Nane mine mayewaig kande nane tuku mindesil ande tumba luka prowa le nane mage minig ta ye kila palmbimngit.

¹⁹ Aba kat nanje, Saul, kame kuasmbi njakmba nane Ela ma gutonj tanje Filistia mbal ndonj kame bumba minig nga David sana.

²⁰ Kinymba mafena le maratukuk tinga David nu sipsip kilmba tango andenje kulatkuwa nga samba nu mam nunenge kukulna ta dubimba nyamagan kilmba kina. Kina ka Israel kuasmbi kame tuku ngumbeyumba kine ilemba minnaig le kile-sigilikina. ²¹ Nane Israel mbal inumnge Filistia mbal inumnge kame tuku munju titika minnaig.

²² Minnaig le David ndek nunje aganj ndende ta kulat tango tugum tanje kusreka nu pinderka kame kuasmbi ta tugum kumba aba kat nunje kanjerka tane mage minig e nga kusnaningina. ²³ David nu aba kat nunje ndonj pasatumba minna le Filistia kame gabat Gatnu tango Goliat nu manj kilim ka mayok tanje tingumba wi kuenjka pasa mara mindek sakina tanjamba manj sakina le David nu isna.

²⁴ Nane Israel kame kuasmbi tango ta kanjermba kuru kuru mayemba kua kinaig sulumba ²⁵ nanjine nanjine sakinaig: Ai si. TANGO si manj pro sine maim maim pasa sinjmba kame tuku wika minit. TANGO ima nu tango si balewa le kumwa ta nu Saulnge ndametinj sunjokanu tumba kulim nunje turmba tambimngat. TANGO ta tuku tugu mata nane takis yaika kile nda nga saka minnaig.

²⁶ Tanjamba saka minnaig le David nu nane afu nu tugumnge minnaig ta kusnaningina: i ... Filistia tango ngaro nda pikanu si nu Kuate abo tugu njak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa ninjit. TANGO inumnge Filistia tango si balewa le sine kiko patikate ta kugawa ta Saulnge ndanjamngat e nga kusnaningina le ²⁷ nane nu sanaig: TANGO ima nu Filistia tango ta balewa ta nu tanjamba tanjamba kamngat njinaig.

²⁸ David nu nane ndonj pasata minna le aba nunje sunjo Eliab nu kanjerna sulumba ka David sawe lika sana: Ne ndanam saka pro te tanje minit? Ne tuku sipsip ma baknu mbolnge imanje kulatkate? Ye kila. Ne maim maim tango. Ne tuku manjau ta mayenu kuga. Ne ake kame bube le kanjeram saka te ta prowat nga sawe likina. ²⁹ Tanjakina le David ndek aba nunje sana: Ne ndanam ye saye likate. Ye ake kusnanjit nga sakina sulumba ³⁰ nu aba nunje ngumnemba manj tango ande kusnana le tango tanje manj pasa ndui ta ndo David kubeu tuna.

David nu Saul tugum prona

³¹ Kile tango afu nane David pasatina ta ismba ka Saul kubeu tunaig le nu ndek nane afu kukulniymba saningina: Kape ka David tumba prowap ngina le nane kinaig ka David tumba pronaig. ³² Nane David tumba pronaig le nu ndek Saul sana: O gabat sunjo, tane Filistia tango si tuku wamduw fulil ndakap. Ye ne tuku piro tango minet. Yenge ka nu ndonj kame buwamngit ngina le ³³ Saul nu sana: A ... ne kumunj kuga. Ne ndanam Filistia tango si ndonj kame buwam sakate? Ne sanjrinu kuga. Nu si kame gabat nga sana.

³⁴ Tanjakina le David ndek nu sana: O gabat sunjo, ye yinje mam tuku sipsip kulatket tuku. Laionnge beanje sipsip fatnu ande nzonga tumba kinit ta ³⁵ ye nu yokermba sipsip fat ta yaiwet tuku. Tanjawet le nu ye makeyam bafute le ye nu tuku njinfok biymba balewet. ³⁶ Ye buk laion bea bale faren. Tanjamba ndo kile Filistia tango ngaro nda pikanu si Kuate abo tugu njak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa ninjit ta mata balewamngit. ³⁷ Sunjonje ye sinzanyina le laionnge beanje ye bale ndayinaig. Nunje ye manj sinzanyuwa

le Filistia tanjo sinje ye baleye nda ngina. Tanjakina le Saul nu sana: Ta maye. Ne kaye. Sunjo nu ne ndonj minamngat ngina.

David nu Goliat balena le kumna

³⁸ Tanjakina sulumba Saul nu nuje kame aganj ndende ta kilmba David silik-tuna sulumba hat karenju ainmbi wakeiwanu ta tumba David tuku gabat kaina. ³⁹ Kaina le David nu Saul tuku kame bagi ta tina sulumba like tumna ta nu aganj tanjan buk sili ndakina tukunu nu like fugumba Saul sana: Ye aganj ndende te njak like fuguwet. Ye aganj ndende te sili gilai ngina sulumba aganj ndende ta paske likina.

⁴⁰ Tanjamba nu nuje sipsip kulatkanu ndumndum ta tina sulumba kumba ka kule skur tanje ndame fonjon gubo gubok 5 kilmba pale fat sigrikina. Sigrikina sulumba nuje sikpir ta tumba biyam biyam Goliat tugum kina le ⁴¹ Filistia tanjo ta David kanjermba gitmba nu sota ilna. Nu tuku kandim kurawanu tanjo ta ambongina le Goliat nu ngumnem dubina.

⁴² Tanjamba nu David kanjer tina ta David nu mbanzonu maditaknu tukunu tanjo ta kame buwam kumuñ kuga nga nu talana. ⁴³ Talana sulumba nu David kusnana: Ye ne tuku age le ne ye katyam saka ndumndum tumba ilit e nga David kusnana sulumba nuje mbara nyu mbolnje David taprana sulumba ⁴⁴ sana: Ne yale le ye ne baleni sulumba ngarusu nanje tumba sar umanj aganjmor nguikok ninji le nyamngaiñ ngina.

⁴⁵ Tanjakina le David ndek minje lafumba sana: Ne nanje kame bagi, mbanduwanj, kandim aganj ndende ta kilmba ye ndonj kame buwam prote ta ye Israel kame kuasmbi tuku Mbara Sanjri Nayo ne nu maim maim te-tuwit Mbara Sunjo ta nu tuku nyu mbolnje ne ndonj kame buwam prowet. ⁴⁶ Ki ait te mbolnje Sunjonje ne tumba ye wai mbolnje pilwa le yenje ne baleni sulumba njinfok nanje kat puramngit. Tanjawi sulumba ye tane Filistia kame mbal tuku ngarusu tanjine kilmba sar umanj aganjmor nguikok ninji le nyuwaig le sine Israel mbal tuku Mbara sine ndonj minit ta kilke njakmba nane katesewamngaiñ. ⁴⁷ Sunjo nu kame bagimbi mbanduwanjmbi nuje mbal muskil kile-tidinge ndaningit tuku ta manjur sunjo te nane katesewamngaiñ. Nu nuje sanjri tambu ndo kame bumba tane njakmba kilmba sine wai mbolnje patinungat nga Goliat sana.

⁴⁸ Tanjamba sana le Goliat ndek dirka David tugum ilna le David nu pitik ndo pinderka Filistia tanjo ta tugum kina sulumba ⁴⁹ nuje pale fat sinam ta wai sirmba ndame ande tumba nuje sikpir ta mbolnje pilna sulumba kuilkuilnga sanjrimba bukngina le ndame tanje ka Filistia tanjo ta tuku tumail pasinu kat fetka sinam kina le nu ndeka kummba truk kina.

⁵⁰ David nu kame bagi kugatok ta nu nuje sikpir le ndame tambu ndo Goliat balena sulumba ⁵¹ pinderka ka nu tugum tanje tinja Goliat nu nuje kame bagi ta gomba tumba njinfoknu kat purna le kumna.

Kile Filistia mbal nanjine kame gabat ta kumna le kanjermba nane drumba kua ka kinaig. ⁵² Kua ka kinaig le Israel Yuda kame mbalnje nane Filistia mbal ta wika raumba kogronjka bale farmba kinaig. Nane Saraim kambim tuku ndin ta dubimba kinaig ka ka Gat tumbrañ Ekron tumbrañ fonde malañga tugum tanje kusrekinaig. ⁵³ Kusrekinaig sulumba luka pro Filistia kame kuasmbi tuku aganj ndende kusreka kua kinaig ta nane kumba aganj ndende ta njakmba yomba kilmba kinaig. ⁵⁴ Kilmba kinaig le David ndek Goliat tuku gabat njinfok kat purmba tumba Yerusalem kina sulumba Goliat

tuku kame aganj ndende ta kilmba ka David nuje baibai sinam tanje patikina le minnaig.

⁵⁵ David nu Filistia tanjo ta tuku kame kina le Saul nu kame gabat Abner kusnana: Kiyo mo si ima tuku kiyo ngina le Abner ndek nu sana: O gabat sunjo, sonndo son nu ima tuku kiyo ta ye gilai ngina. ⁵⁶ Tanjakina le gabat sunjo Saulnje nu sana: Ne kaye ka katesewa ngina.

⁵⁷ David nu Goliat tuku gabat biyam biyam prona le Abner ndek nu tumba Saul sota kinaik ka nu tugum pronaik. ⁵⁸ Pronaik le nu ndek David kusnana: Kiyo mo, ne ima tuku kiyo ngina le nu ndek lafumba sana: Ye piro tanjo nanje Yesi tuku kiyo. Nu Betlehemnu nga Saul sana.

18

Yonatan nu David ndonj gulab mayena

¹ Saul nu David ndonj pasate denjpurnaik le Yonatan nu David ndonj wamdus sailkinaik sulumba nu David tuku kume purna. ² Tanjana le Saul nu David ngailka tumba nuje wande mbolnje pilna le nu manj luka mam nuje sota nda kina.

³ Tanjamba minna le Yonatan nu David tuku kume purmba nu ndonj pasa katmba wamdus ulendinaik sulumba ⁴ Yonatan ndek nuje tawi kuen silikina ta paska David tuna sulumba nuje kame aganj silikanu, kame bagi, tui panjar, let turmba kilmba David kile-tuna.

⁵ Saul nu David kukulanu ta nu kumba kame bumba ngyeueu mbal kilmba bale farnjnganu. Tanjamba kumba minna le Saulnje nu tumba kame kuasmbi ande tuku gabat minwa nga pilna le Saul tuku kame kuasmbi Israel tanjo pino njakmba nane gare-garekinaig.

Saul nu David tuku ngyeueu mayok kina

⁶ David nu Filistia mbal tuku kame gabat ta balena le Israel kame mbal nane Filistia ndonj kame bumba nane bale farka luka ilmba minnaig le pino kame njakmba tumbranj mindek Israel sinamnje nane gare-gareka kupesmba mune ninde lika tambarinj katnjmba nanjine gabat sunjo Saul ndinje tesilikam kinaig. ⁷ Pino kame ta mune ulmba sakinaig:

Saul nu ngyeueu mbal 1,000 bale farkina le David nu ngyeueu mbal 10,000 bale farkina nginaig.

⁸ Tanjakinaig le Saul nu mune ta ismba gubra torna sulumba nuje wamdusmbi sakina: David nu tanjo 10,000 bale faranu ngade sulumba ye tanjo 1,000 ndo bale faranu ngade. Mine minemba nane nu tumba nanjine gabat sunjo palmbimnngaig nga idusna sulumba ⁹ nu David tuku gubra tumba tira dirka minna.

¹⁰ Kinymba mafena le Kuateenje guwa njayonu pilna le pro Saul tuku wamdus nginjngan serna le nu wi kagru-kagrumba mbanduwanj gomba biyna le David nu nuje gita ta tumba mara mindek usremba minna tanjamba nu katna.

¹¹ Tanjana le Saul ndek nuje wamdusmbi sakina: Ese. Kile ne yenje kair turnamngit nga mbanduwanj kuanyingina kande David nu lo silina le manj ande gomba tumba kuanyingina kande ta mata nu lo silina le mbarna. ¹² Saul nu wam ta kanjgermba Sunjo nu David sinzanjmba ye ngumnyate nga idusmba nu David tuku kuru-kurukina. ¹³ Ta tuku Saul nu David nuje wande mbolnje mine ndakuwa nga nu pilna le ka kame kuasmbi 1,000 tuku

gabab minna sulumba David nu kame kuasmbi ta kilmba ngueu mbal ndonj kame ulmba likina.

¹⁴ Tanjamba likina le Sunjo nu David sinzanj mayena le wam njakmba kanu ta pro mayenaig le ¹⁵ Saul nu kanjermba David tuku kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le nane Israel kuasmbi Yuda kuasmbi nane David kame gabab minmba kame ulmba likina ta kanjermba nu tuku nyu payamkinaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Saul ndek David sana: Ne mara mindek ye tuku piro tanjo minmba kame mbol sanjri tinja Sunjo tuku nyu mbolnge ngueu mbal ndonj kame bumba mina ta ye yinje kulim mulum Merab ne tanmbimngit nga sana. Saul nu David balewam fugumba kame mbolnge Filistia mbalnge balewaig nga David tanjamba sana. ¹⁸ Sana le David ndek nu tuku pasa lafumba sakina: Ye tanjo nyu kugatok. Ye tuku tugu mata nane Israel ngamuknge nane nyu kugatok tukunu ye kulim nane ta tam kumuŋ kuga ngina ta Saul nu dirnanja sakina: Kuga. Ne yinje kulim mulum ta tamngat ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma nane muŋgu kilam tuku ait madina ta ka kumuŋgina le Saul ndek kulim nuŋe mulum Merab tumba David tuwe ndaka mbilmba Meholanu tanjo Adriel tuna. ²⁰ Tanjana le Saul tuku kulim nuŋe ande nyunu Mikal nu ndek David tam tuku torna le nane ka Saul sanaig le ismba ta maye ngina sulumba ²¹ ndek idusna: Ye Mikal tuwi le nu pinonu tumba Filistia mbal ndonj kame bumba tumailam kuwa le balewaig nga idusmba nu David sana: Ne yinje kulim mulum tam mbulna tukunu kile kulim ande te ne pinonu ta nga sana.

²² Tanjakina sulumba nu nuŋe piro mbal wika saningina: Tane ka David siŋsiŋndo te-minyomba sawap: Gabab sunjo nuŋe piro mbal mata nane ne tuku wamdus gare njak. Ta tuku ne Saul kulim nuŋe pinonu ta. Tane ka tanjamba David sawap ngina le ²³ nane ka David sanaig kande nu nane tuku pasa pitaimba saningina: Ye tanjo ande nyu njak nga idusmba gabab sunjo tuku kulim nuŋe tam tuku wam sa kuaki ngade e? Ye tanjo naj nguesuk tenjen nde nda ngina.

²⁴ Tanjakina le Saul tuku piro tanjo kame luka ka David mbulmba sakina ta Saul kubeu tunaig le ²⁵ Saul manj ndek nuŋe piro mbal kukulnimbba saningina: Tane ka tenjenmba David sawap. Gabab sunjo nu ne aganj ndindombi ndo pino piyawam tuku sakat ta tenjenmba. Ne ka nu tuku ngueu mbal mbar lafuwam tuku Filistia tanjo 100 bale farka nane tuku nduwa ngaro kugerka kilmba nu tugum prowa nga David sawap ngina. Saul nu idusmba David nu ka Filistia mbal ndonj kame bumba Filistia mbalnge balewaig le kumwa nga idusmba nu piro ta David tuna. ²⁶ Tanjana le piro tanjo kame manj ka David kubeu tunaig le nu gabab sunjo tuku kulim ta tam tuku wokina.

Saul nu David ait tuna ta kile ngina le ²⁷ nu anje suk nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Filistia tanjo 200 bale farnimbba nduwa ngaro nanjine kugerka kilmba ka gabab sunjo Saul tuna. Tanjana le nu ndek kulim nuŋe Mikal tumba David tuna le pinonu tina. ²⁸ Wam ta mbolnge Saul nu katesemba sakina: Sunjo nu kile David ndonj minit ngina.

Saul tuku kulim nuŋe Mikal mata David tuku kume purna le ²⁹ Saul nu David tuku kuru kuru mayemba nu ndonj ngueu njak minmba minna.

³⁰ Filistia mbal tuku kame gabab sugo sugo nane pro Israel mbal ndonj kame buwanu ta David nuŋe kame kuasmbi ndonj nane sunjomba bale

faranu. Saul tuku kame kuasmbi nane sunḡomba nda bale faranu. Ta tuku nane tanḡo pino ḡakmba David tuku nyu ndo payamkinaig.

19

Saul nu David balewam tuku ndin sotina

¹ Saul nu David balewam tuku wamdusna sulumba nuḡe piro tanḡo kame kinḡo nuḡe Yonatan nane saninḡina ta Yonatan nu David tuku kume purna tukunu ² nu ka David kila samba sakina: Mam nu ne balenam sakate tukunu ne indole maratukuk tinḡa sinḡinḡo kaye ka ma kuirok ande piro mbolḡe kanḡermba kuirka le ³ sile mam ndoḡ kumba ne kuirkamḡat ma ta tugumḡe tinḡa ye mam ne tuku sawi le nu ne mbolḡe ame maḡau kam sakuwa ndeta ye ne sanamḡit ḡga David sana.

⁴ David nu tanḡamba kuirkam kina le Yonatan mam nuḡe ndoḡ pasata pasata kinaik ta Yonatan nu David tuku maḡau mayenu ke likina ta tuku mam nuḡe sana: Mam, ne naḡe piro tanḡo David ḡayo sili ndamba maḡau ande ke ndaka. Ta ndaḡam? Nu ne mbolḡe mbar ande ke ndakina. Nu maḡau ḡakmba kina ta nu ne turnumba ke likina sulumba ⁵ nu nuḡe kumam tuku idus ndamba Filistia tanḡo ta balena le Sunḡonḡe sine Israel mbal Filistia mbal tuku wai mbolḡe kile-lukina le ne kanḡermba gare-garekina. David nu mbar ande ke ndakina ta ne ndaḡam tuku ake sinanḡ nu tuku ndare kutuwam sakate ḡgina le ⁶ Saul nu Yonatan tuku pasa ismba nu pasa sanḡri pilemba sakina: Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡe ye sinḡa saket. Ye David balewe nda ḡgina. ⁷ Tanḡakina le Yonatan nu kumba David wikina le prona le pasa ḡakmba mam nuḡe sakina ta nu kubeu tuna sulumba nu David tumba mam nuḡe tugum kina le David nu kame gabat tuku piro ambonga kina ta ndo kumba minna.

⁸ Tanḡamba minnaig ma ma mara ande nane Filistia maḡ kame ilnaig le David nu nuḡe kame kuasmbi ndoḡ kinaig ka nane ndoḡ kame bunaig sulumba nane sunḡomba bale farkinaig le nane kua ka sili-silinaig.

⁹ Ait ande Saul nu mbanduwanḡ ande waimbi biye ḡak nuḡe wandek sinamḡe minna le Sunḡonḡe guwa ḡayonu ta maḡ pilna le Saul mbol kina. David nu tanḡe gita katmba minna le ¹⁰ Saul nu David mbanduwanḡ kuanḡinḡa kair turam bafuna kande David nu mbanduwanḡ ta lo silina le kair nduasena. Tanḡana le David nu pinderka kilim ka pro kina.

¹¹ Furirna le Saul nu tanḡo afu wam paguka kukulniḡmba saninḡina: Tane ka David tuku wande kulatka minap le mafewa le maratukuk nu balewap ḡga saninḡina le nane kinaig. Tanḡanaig le piyo nuḡe Mikalḡe David sana: Furir te mbolḡe ndo ne kua kine ndaka ta indole maratukuk ne balenamḡaig ḡga David sana sulumba ¹² Mikalḡe muli ande tumba bubre malaḡa mbolḡe kusna le David nu muli ta dubimba ibeḡ ka kua ka pro kina. ¹³ Tanḡana le piyo nuḡe nu mbara kanunu ande tumba David tuku kinyam mbili mbolḡe te-kinyena sulumba gabat tatu ande meme ḡguenumbi wakeiwanu ta tumba gabat mbolḡe pilmba tawi kaina.

¹⁴ Kile Saul tuku tanḡo kame ta David tam pronaig kande ¹⁵ piyo nuḡeḡe nane saninḡina: Nu guaze ḡak ḡgina le nane luka kumba Saul kila sanaig le nu nane maḡ kukulniḡmba saninḡina: Tane luka kape sulumba David mbain ḡak tumba yalpe le ye nu balewi le kumwa ḡgina. ¹⁶ Tanḡakina le nane luka kinaig sulumba wandek sinam kumba mbain mbol mambilnaig kande mbara kanunu meme ḡguenu gabat mbolḡe pilna ta mbain mbolḡe minna le kanḡernaig. Kanḡernaig sulumba nane luka kumba Saul sanaig le ¹⁷ nu ndek

Mikal wika kusnana: Ndanam saka ne ye yabriyumba yiye ngueu tanjo ta kanjer ndowat le kua ka pro ket ngina le Mikal nu pasa lafumba sana: Nu ye sayina ye nu turi le kua kine ndakuwa ta nu ye baleyam sakina. Tanjakina le ye nu turen le pro kina nga mam nuje sana.

¹⁸ David nu kua ka kina ka Rama tumbranje Samuel te-silikumba manjau kame Saulje nu mbol kina ta kubeu tuna le Samuel nu ismba David ndon kinaik ka Nayot tumbranje minnaik.

¹⁹ Tanje minnaik le tanjo afunje pro Saul sanaig: David nu Nayot tumbran Rama patumba tanje minit nga Saul sanaig le ²⁰ Saul ndek tanjo afu kukulningina le David biye tiwam kinaig kande tuan tanjo kuasmbi ande Samuel dubimba pasa yeki yeki kuklimba minnaig le kanjerkinaig. Tanjanaig sulumba tanjo kame ta Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le nane mata pasa yeki yeki kuklimba minnaig.

²¹ Tanjamba minnaig le Saul nu isna sulumba nu man tanjo afu kukulningina le kinaig ta nane mata Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le pasa yeki yeki saka minnaig. Tanjanaig le Saul nu man lato tanjo kuasmbi ande kukulningina le kinaig ta nane mata wam ndui ta ndo kinaig.

²² Tanjanaig le Saul nuje miron Rama kina ka kule buruk ande Seku ma tugumje minna ta tugum prona sulumba tanjo afu kanjerka kusnaningina: Samuel le David ani tanje minik e ngina le nane nu sanaig: Nale Rama patumba Nayot tumbranje minik nginaig le ²³ nu ndin dubimba Nayot tumbran ta kumba ndinje Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu ndin dubimba kumba pasa yeki yeki kuklimba kina ka Nayot prona. ²⁴ Prona sulumba nu tawi sunjo ta paskumba Samuel tugum tanje pasa yeki yeki kuklimba saka minna. Ki ait ta mbolje nu ki mbol tanjamba kinymba minna le ka furirmba man mafena. Ta tuku nane kile yaba pasambi sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e njgade.

20

David nu Yonatan ndon pasa katmba ngamunjal ulendinaik

¹ Saul nu Nayot tumbran prona le David nu Saul ram kua ka ma ta kusremba Yonatan sota kina sulumba sana: Ye ame manjau mam nanje mbolje mbaren le nu ye baleyam bafute e ngina le ² nu lafumba sana: Mam ne balene nda. Nu ame manjau kam bafumba ta nu ye sayumba yabuye nda. Ta tuku ye ne sanet nu ne balene nda ngina kande ³ David man lato sana: Ne ye tuku kume purte ta mam nanje nu kila tukunu ne wamdus njayngikat nga idusmba ne sane nda. Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolje ne tuku nyu mbolje ye sinja sanet. Mam nanje buk ye baleyam bafute le kamuset ngina.

⁴ Tanjakina le Yonatan nu ndek David sana: Ye ne ndanjanjamba turnam tuku saka ta ye kamngit ngina le ⁵ David nu tenemba sana: Indole tambun kitek prote tuku ait ta ye gabat sunjo ndon isukusam tuku ta ne woka ta ye ka guton tanje ait kenmba kuirka minamngit. ⁶ Tanjawi le mam nanje nane promba isukusmba minmba ye kiringa kusnanuwa kande ne tenemba sawa: Yar mindek nuje tugu nane promba Betlehemje manjurka atraukade tukunu nu pitik ndo kambim tuku ye sayat. ⁷ Tanjamba mam nanje sawa le nu ta maye nguwa ta ne katesewamngat nu ye bale ye nda. Ko nu gubra sunjo tuwa ndeta ne katesewamngat nu ye baleyam tuku wamdus kuyarkat nga Yonatan sana.

⁸ Tanjakina sulumba nu manj lato sana: Sile buk Sunjo am mbolnje pasa katmba ngamungal ulendiken tukunu ne ye gilai ndanga ye sinzanyumba mina. Ko ye mbar ande njak ndeta ne ye tumba mam nanje tuku wai mbolnje pale le bale ndayuwa. Nanje miroj ye baleya ngina le ⁹ Yonatanje nu sana: Ne wamodus tanjamba nda ta. Mam nu ne njayo silinumba balenam bafuwa le ye kamusmba ta ye ne yabune nda. Ye ne kila sanamngit ngina le ¹⁰ David ndek nu kusnana: Indole tane isukusmba minmba ne mam nanje ye tuku nga kila sawa le nu gubrambi pasa lafuwa ta imanje pro ye kila sayamngat e nga Yonatan sana le ¹¹ nu ndek David sana: Sile gutoj si kap sulumba pasapasakube nga nale tinga kinaik.

¹² Nale kinaik ka gutoj ta promba kile Yonatanje David sana: Singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo sile pasa sakamngik ta nu isamngat. Indole ko aspile ait tenjen mbolnje ye mam ne tuku nga sawi le nu wokuwa ndeta ye ne tuku pasa palmbimngit. ¹³ Ko mam nu ne njayo silinam bafuwa ta ye ne kila sani le ne kaye. Ye tanja ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda. Sunjo nu mam ndonj minna tanjamba ndo nu ne ndonj mata minwa le ¹⁴ ye kume ndaka mini kande ne ye idusyumba Sunjonje sine mapesingit tanjamba ye mapeya le nane ye bale ndayuwaig. ¹⁵ Tanjamba ndo Sunjonje ne tuku ngueu mbal njakmba njago siglikuwa le ne ye tuku ndare kame ndo mapenimmba sinzaningga nga David sana. ¹⁶ Tanjakina sulumba Yonatan le David nakile ndare ndonj pasa katmba Yonatanje David sana: Sunjonje ne tuku ngueu mbal mapeninge nda ngina. ¹⁷ Tanjakina sulumba Yonatan nu David tuku kume purna tukunu nu David manj lato pasa sangri pilewa nga sana.

¹⁸ Kile Yonatan ndek David sana: Indole tambun kitek tuku pagumba nye ait ta ne isukusam pro ndawa ta mam nu wamodus suluwamngat. ¹⁹ Tanjawa sulumba ne aspile manj ka ne ambonja kuirkina ma ndame sunjo Esel ngade ta ngumnemnje kuirka mina le ²⁰ ye tui fatnu kenmba ne minamngat ma ta tugumnje aganj ande madiwanu sukmba parsingamngit. ²¹ Tanjamba ye kijo ande tui fat kame ta sotam tuku kukulmba ne katesewam tuku pasa tenjenmba sawamngit: Tui fat kame ta iberj ta tanje ndekaig ngi ndeta ne tenjenmba katesewa. Mam nu ne mbolnje manjau ande ke nda. Ye pasa ta Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje sanet. ²² Ko ye kijo ta sawamngit: Tui fat kame ta o kasom sinje ndekaig ngi ndeta ne ma ta kusremba kua kaye. Sunjo nu ne kukulnuwa le ma ta kusremba pro kambim tuku nga sanate nga katesewamngat. ²³ Sile pasa katmba sangri pilewik ta Sunjonje kanjerat. Nu mara mindek sile ndonj minamngat ngina.

²⁴ Kile David nu kina ka ma gutoj tanje kuirkina. Kuirka minna le tambun kitek prona le Saul nu isukusam promba ²⁵ nuje mara mindek minyokanu mbili kair gemmba ta tumba minyokina. Tanjaka le Yonatan nu tingina le Abner pro Saul gemmba minyokina. David tuku mbili ta ndo ake minna ta ²⁶ Saul nu ait ta mbolnje nu tuku kusna ndangina. Nu tenjenmba idusna: David nu wam ande Sunjo am mbolnje mbarmba nu purfenju kuga tukunu pro ndawat nga idusna.

²⁷ Tanjamba idusmba minna le tambun kiteknu tuku ait arnu mbolnje David nu manj isukusam nda prona le Saulje kijo nuje Yonatan kusnamba sakina: Ndanjam tuku Yesi tuku kijo ta kubele kite mata sine ndonj isukusam pro ndawat ngina le ²⁸ Yonatanje mam nuje tuku pasa lafumba sana: Nu Betlehem kambim tuku ye dirnanja kusnayina sulumba ²⁹ sakina: Yije abanje sine Betlehemnje manjurka atraukam tuku pasa pilna tukunu ne ye

tuku gulab mayenu ndeta ne ye kaye nga le ye yiŋe aba kame sota ka ngina. Wam ta mbolŋe nu sine ndoŋ isukusam pro ndawat ngina.

³⁰ Tanjakina le Saul nu Yonatan tuku gubra torna sulumba sana: Ne ma ngamukok kutu ande. Ne Yesi tuku kiŋo ta ndoŋ gulab mayete ta ye kila. Ne naje wam ta mbolŋe ndo tale ina naje ndoŋ kiko tamngaik ngina sulumba ³¹ sakina: Yesi tuku kiŋo ta minwa ta ne gabat sunjo mine nda. Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le kuwaig ka nu tumba prowaig le ye nu balewi ngina le ³² Yonatan nu pasa lafumba mam nuje sana: Nunje ame manjau mbarna le ne nu balewam sakate ngina kande ³³ Saul nu nuje mbanduwanj tumba Yonatan nduasewam tuku kuanyingina sulumba ndaflona. Tanjana le Yonatan nu mam nuje David balewam tuku wamdu sungokanu njak ta katesena sulumba ³⁴ nu gubra tormba isukusam tuku mbili ta kusremba kilim kina. Tambun kiteknu tuku ait arnu ta mbolŋe nu isukuse ndaka minna le ka furirna. Ta ndanjam? Mam nuje David kiko pilena le nu ta tuku wamdu tatrakina le isukusam mbulna.

³⁵ Mafena le maratukuk tinja Yonatan nu nakile pasa katnaik ta dubimba kiŋo ande tumba David sota ma gutonj ta kinaik ka ³⁶ ma gutonj tange Yonatanje kiŋo ta sana: Ye tui fat parsinji le o si ta kuwaig kande ne pinderka ka sota ngina. Tanjakina le kiŋo ta pinderka kumba minna le nu lukamba mbol mbol tui fat ande parsingina le simnje ndekina. ³⁷ Kiŋo ta nu kina ka tui fat ndekina magot ta tugumnje tinjina le Yonatan ndek wika sana: Dir dir si kaye. Tui fat ta o si tamnje ndekat ngina sulumba ³⁸ Yonatan nu man lato kiŋo ta wika sana: Ne ake tanje tinj mine ndaka. Pitik kaye ngina le kiŋo ta ka tui fat tumba luka nuje gabat tugum kina. ³⁹ Kiŋo ta nu Yonatan manjau kina ta tuku tugu katese ndana. Yonatan le David nakile ndo kila.

⁴⁰ Kile Yonatanje kiŋo ta tui pangarnu fatnu kame ta turmba kile-tumba kukulna le kilmba luka tumbranj kina. ⁴¹ Kiŋo ta luka tumbranj kina le David nu ndame manjur ngumnemnje kuirka minna ta tinja kilim ka promba Yonatan tugum tanje dagol tidronja lokam kejna. Tanjamba nu tinja Yonatan mumumba nale munju mumuka malmbikinaik.

David nu wamdu tatraka sunjomba malmbikina le ⁴² Yonatan ndek nu sana: Sile Sunjo tuku nyu mbolŋe pasa sanjri pilekej ta Sunjo nu sile ndoŋ sikile ndare kame ta ndoŋ minmba minamngat tukunu ne ngamunjal mukuk wamdu bulok njak kaye ngina le David nu tinja kina le Yonatan nu luka nuje tumbranj kina.

21

David nu Saul ram kua Ahimelek sota kina

¹ Kile David nu kua ka pris Ahimelek sota Nob tumbranj kina ka ta prona le nu David kanjermba kuru-kuruka nu tugum kumba kusnana: Ne ndanjam naje mata te prote e ngina le ² David nu lafumba sana: Gabat sunjo Saulnje ye piro sat le te prowit. Nu tenemba ye sayat. Ye ne piro tinmba kukulni le andenje ise ndakuwa nga sayat. Yiŋe kuasmbi nane ye te-silikam kande nane ma inumnje ye te-silikuwaig nga saninjen. ³ Kile ne bret afu njak ndeta ye 5 kile-sa. Kuga ndeta nyamaganj afu kise sa nga pris ta sana.

⁴ Tanjakina le pris ta ndek nu sana: Ye ake bret afu mine ndakade. Tukul bret Kuate am mbolŋe patikanu ta ndo minig. Ne naje kame tanjo ndoŋ tane pino ndoŋ kinye ndakade kande ne bret ta kila nga sana le ⁵ David nu lafumba pris ta sana: Ye ne yabrine nda. Sine kile pino ndoŋ kinye ndakeg. Sine njeue mbal ndoŋ kame buweg ta kame mbal nanjine kame

agan ndende ta turmba Sunjo am mbolnje purfenju ndo minig. Kite sine piro ande kamnjig tukunu sine tanjamba purfenju ndo mineg nga sana.

⁶ Nyamagan afu mine ndakinaig tukunu pris ta tukul bret ta kilmba David kile-tuna. Nane tuku manjau ta bret ambokok ta kilmba kile-kasoka bret kitek kilmba Kuate am mbolnje patikanu.

⁷ Ait ta mbolnje Saul tuku aganjmor kulatkanu gabat Edomnu tanjo nyunu Dowek nu atraukam tuku Sunjo tuku Wande mbol tanje minna. ⁸ Minna le David ndek Ahimelek kusnana: Ne mbanduwan ande ko kame bagi ande njak kande ye sa. Ye gabat sunjonje piro sat ta brain kam tuku ngat le ye prepreka kame aganj ande te ndakit nga sana le ⁹ nu ndek David sana: Ye kame bagi ndindo ndo minit. Ne buk Ela ma gutoj nzinje Filistia tanjo Goliat balena nu tuku kame bagi ta tumba tawimbi sonja pris tuku tawi ngirpemiye pilnaig ta ndo minit. Tamngat kande te-tini ngina le David ndek sakina: Ese. Kame bagi ta mayenu ndo kame bagi afu minig tanjaj kuga nga yaimba tumba kina.

David nu kua ka Gat kina

¹⁰ Kile David nu Saul ram kua ka kina ka Gatnu gabat sunjo Akis tugum pronu le ¹¹ Akis tuku piro tanjo kame David kanjermba ka Akis sanaig: Tanjo si Davidnje. Nu nuje kilke tuku gabat sunjo. Nane pino kame o buk nu tuku mune ulmba kupesmba sakinaig: Saul nu ngeue mbal 1,000 bale farnjina le David nu ngeue mbal 10,000 bale farnjina nginaig nga Akis sanaig le ¹² David nu pasa ta ismba gabat sunjo Akis tuku kuru kuru mayemba ¹³ nane tuku am mbolnje nu nginngan tanjonje wam kekekina sulumba nu ndo nginngan mayewanu sukmba kumba ka tumbraj koranu fonde malanja mbolnje ma kuyir-kuyarna sulumba subal promba minje zizin mbolnje kutuka ndekina.

¹⁴ Tanjana le gabat sunjo Akis ndek nuje piro tanjo kame saninje lika sakina: Njan palmbinu te ndanjam saka tumba ye tugum te prowaig? ¹⁵ Tane idusde sine tuku tumbraj te nginngan tanjo kugatok e nga manj ngan palmbinu te tumba te ta prowaig? Tanjo te ye tuku wande mbolnje nda palpe le minwa nga saninngina.

22

David nu Adulam sikar burok sinam tanje minna

¹ Kile David nu Gat kusremba kua ka kina ka Adulam sikar burok kumba tanje minna. Minna le nuje aba kat nuje, nuje kuasmbi njakmba nu tanje minna ta isnaig sulumba nane kinaig ka tanje nu te-silikinaig. ² Tanjanaig le tanjo afu nane piti njak njak afu ndametinj kugatok afu ndagari njak ta nane kua ka David te-silika nu ndonj tanje minnaig sulumba nu nanjine gabat minwa nga madinaig. Nane kuasmbi tanje kua ka nu ndonj minnaig ta ulendimba 400.

³ Tanjamba minnaig ka mara ande David ndek tinja Misper tumbraj Moab kilke mbol kina sulumba Moabnu gabat sunjo ta sana: Ye yije ina mam kilmba pro ne tugum tenje kusreki le minwaik le Kuateenje ye mbol ndanjanjanngat ta kila pili sulumba manj luka pro kilamngit nga sana.

⁴ Tanjaka sana le Moabnu gabat sunjo nu wokina le David ndek ina mam nuje kilmba nu tugumnje kusreka nu nuje tinja luka kumba ka sikar burok sinam tanje kuirka minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le mara ande tuan tanjo Gad nu David tugum promba sana: Ne tinja sikar burok te kusremba Yuda ma tugu mbol kaye ngina le David nu ndek tinja Heret ma yamban sinam ta kina.

Saulnge pris kame bale farningina

⁶ Minnaig ma ma nane afunje David nuje kuasmbi kilmba ka Heret yambanngge minnaig ta kumba ka Saul sanaig. Sanaig le Saul ndek Gibea tumbranj bij mbol tanje ail sunjo ande kumnemngge nuje mbanduwanj biye njak minyokina sulumba piro mbal nu laipmba minnaig ta ⁷ saningje likina: Tane Benyamin tuku kuasmbi tane ise tiwap. Tane idusde Yesi kinjo nuje tane nyam piro sugo sugo grep piro sugo sugo walmba tinguwa sulumba kame gabat maditnjmba kuasmbi 1,000 ko kuasmbi 100 kulatkam tuku patikamngat nga idusde e? ⁸ Tane tanjamba idusnaig sulumba pasa katmba ye yije kinjo Yonatan nale Yesi kinjo nuje ndonj wamdus ulendinaik ta ye yabuyinaig e nga saningje likina sulumba sakina: Yije kinjo nu yije piro tanjo David ndonj wamdus ulendinaik tukunu David kile ye njayo siliyam tuku ndin sotate ta tane tuku andenge ye idusyumba ye kila sa ndayina ngina.

⁹ Tanjakina le Edomnu tanjo Doweke nu Saul tuku piro mbal tugum tanje minna nuje ndek Saul sana: Ye Yesi kinjo nuje pro Nobnge Ahitub kinjo nuje Ahimelek tugum prona le kanjeren. ¹⁰ Ahimelek ndek Sunjonje David sinzanja nga yabanja sulumba nyamaganj afu kile-tumba Filistia tanjo Goliat tuku kame bagi ta turmba David te-tuna nga Saul sana le ¹¹ nu pasa ta ismba tanjo afu kukulningina le ka Ahimelek nuje kuasmbi ndonj Nobnge pris pirokinaig ta njakmba kilmba gabat sunjo Saul tugum pronaig.

¹² Kile Saul ndek Ahimelek sana: Ahitub kinjo nuje, ye ne ndonj pasa njak ngina le nu ndek sana: O gabat sunjo, ne saka le isi ngina le ¹³ Saul ndek nu sana: Yesi kinjo nuje ne sota kina le ne ndanam saka nyamaganj afu kile-tumba kame bagi te-tumba Kuatenje sinzanja nga nu tuku yabanja? Ne tanjana le kile nu ye njayo siliyam tuku tair minit ngina.

¹⁴ Tanjakina le Ahimelek ndek Saul tuku pasa lafumba sakina: Ne tuku piro mbal te ima David suk minje dubi mayete? Nanje mbiyel nanje nu kame gabat minmba ne kigraibka ne tuku wande mbolnge nyu sunjo njak minit. ¹⁵ Ta tuku ye Kuate yabanjmba nu sinzanja ngen wam ta kitek ande ken le ne ye yije kuasmbi te ndonj sine kilmba pasa mbolnge patikate e? Nu ne njayo silinam tuku tair minanu ngate pasa ta sonndo ye gilai ngina kande ¹⁶ gabat sunjo nu tuku pasa ta lafumba sana: Kuga. Ne nanje kuasmbi ndonj tane njakmba kumamngag ngina sulumba ¹⁷ nu kame mbal nane laipnjmba minnaig ta saningina: David nu ye ram kua ka kina ta nane kila ta nane ye yabuyumba nu mapenaig le kina tukunu tane Sunjo tuku pris kame te kilmba bale farap ngina kande nane pris kame ta bale faram tuku kuru-kuruka mbulnaig. ¹⁸ Mbulnaig le Saul ndek Doweke sana: Ne ilmba pris kame te kilmba bale farka ngina le nuje pro Sunjo tuku pris 85 ta njakmba bale farke suglukina.

¹⁹ Tanjana le Saul nu tinja pris kame ta tuku tumbranj Nob kina sulumba tanje nu tanjo pino, kinjo kame, kutu amo mbolok, makau donji aganjmor njakmba bale farmba tumbranj sina tumu pilna. ²⁰ Tanjana le Ahimelek tuku kinjo nuje Abiatar nuje ndo kua ka David sota kumba ²¹ Saulnge Sunjo tuku pris kame bale farningina wam ta kubeu tuna le ²² David ndek nu sana: Ye pro mam nanje tugumngge minen sulumba Doweke tanje minna le kanjermaken ye buk idusen ta kile kumungat. Osese. Yenge ne tuku ndare tuma yambarken. ²³ Ta tuku ne kuru kuru ndaka. Saul nu sile balesikam tuku ndin sotate tukunu ne ye ndonj tenje mina le yenge ne kigraibkamngit nga Abiatar sana.

23

David nu Keila mbal turkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande tanjo afu nane pro David kubeu tumba sanaig: Nane Filistia mbalnge pro Keila mbal ndonj kame bumba nane tuku nyamaganj kile-wandekkinaig ta njakmba kuayarmba yomba kilmba kinaig nga sanaig.

² Tanjaka sanaig le David ndek Sunjo kusnana: Ye ka Keila mbal turka Filistia mbal ndonj kame buwam kumunj e ngina le Sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne ka Keila mbal turka Filistia mbal bale farka ngina. ³ Tanjakina le nane David tuku kuasmbi ndek nu sanaig: Sine Yuda ma tugu te mbolnge ngueu mbalnge kugor-kugorka minig le ne ndanam saka kile manj Keila mbal turka Filistia kame kuasmbi sunjo ta ndonj kame buwam sakate nga David sanaig.

⁴ Tanjakinaig le David manj lato Sunjo kusnana kande nu sana: Tingja Keila tumbranj kaye le yenje ne sinzanumba Filistia mbal kilmba ne tuku wai mbol patikamngit ngina. ⁵ Tanjaka sana le David nunje kame kuasmbi kilmba ka Keilange Filistia mbal ndonj kame bumba nane sunjomba bale farnaig sulumba nane tuku aganjmor njakmba yaika kilmba Keila mbal tanjo pino njakmba kile-luka kilna.

⁶ Abiatar nu o buk pris tuku tawi ta tumba kua ka David sota kina.

⁷ Kile David nu Keilange minna pasa ta nane afu kinaig ka Saul sanaig le nu ndek sakina: Ese. Kile Kuatenje nu tumba ye tuku wai mbolnge palm-bimngat. Nunje mironj tumbranj sunjo koranu ta sinam kina ngina sulumba ⁸ Saul ndek nunje kame kuasmbi kilmba David tuku kuasmbi kugorkam Keila kinaig.

⁹ Saul nu David balewam kina ta David sanaig le isna sulumba nu pris Abiatar wika sana: Nanje tawi ta tumba yale ngina. ¹⁰ Abiatar nu pris tuku tawi ta tumba pronaj le David ndek yabanmba sakina: O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, Saul nu piro tanjo nanje ye tuku nga Keila tumbranj te njayo siliwam tuku ilit ngaig le isit. ¹¹ Ta tuku ne ye saya. Tumbranj te tuku tanjo kameenje ye tumba Saul tuku wai mbol palm-bimngai e? Saul nu ye sota te ta prowamngat ta son sakaig e? O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, ne ye kila saya ngina le Sunjo nu sana: Au. Nu prowamngat ngina.

¹² Tanjakina le David manj ndek Sunjo kusnana: Tumbranj te tuku tanjo kameenje ye yinje tanjo kame te ndonj sine kilmba Saul tuku wai mbol patikamngai e ngina le Sunjo nu sana: Au. Nane tanjawamngai ngina.

¹³ David Sunjonje tanjamba sana le nu tingja nunje tanjo kuasmbi 600 ta kilmba Keila tumbranj ta kusremba nane dunje fumbe njakmba mbol kinunmba minnaig le Saul nu David kua kina pasa ta ismba nu nane manj yoker ndakina.

David nu Sifma baknu mbolnge minna

¹⁴ David nu kua ka kina ka Sif tuku ma taknu ma baknu tanje kuirka minna. Saul nu mara mindek David sota minna ta Kuate nu David sinzanmba nu tumba Saul tuku wai mbol pile ndakina.

¹⁵ David nu kina ka Sif ma baknu Horesnje minna le Saul nu balewam tuku sota minna ta David sanaig le isna. ¹⁶ Tanjana le Yonatan nu kina ka Horesnje David te-silika Sunjonje ne kulatkate nga nu wamdus sanjri pilena sulumba ¹⁷ sakina: Ne kuru kuru ndaka. Mam nu ne njayo siline nda. Mine minemba ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo mina le ye ne gemnu minamngit ta mata

mam nu kila nga David sana. ¹⁸ Tanjakina le nale Sunjo am mbolnje pasa katmba wamdus ulendinaik. Tanjamba David nu Horesnje minna le Yonatan man luka nuje tumbran kina.

¹⁹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeanje Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku ma tugu Horesnje minit. Nu Yuda yamban Akila bin mbolnje kuirka minit. ²⁰ Ta tuku gabat sunjo, ne nu biye timba tam kande ne ndeka le sine ne turnumba nu biye timba tanbimnjig nga sanaig le ²¹ Saul ndek nane saningina: Tane ye turyumba manau mayenu ndo kade tukunu Sunjo nu tane ndon minwa ngina sulumba ²² man ndek saningina: Tane kape sulumba ka nu minit magot ta buro-burowap. Nu tange minanu ngade ta son tange minit e ta kanjerap. Tanjo ta nu ngisi-ngisikate tuku nga sayade tukunu ²³ tane ka nu kuirke likate tuku magot ta njakmba katese mayemba pro ye tap le tane ndon kumba ka nu korkorbe le nu kua ka Yuda ma animbi kuwa ta ye ka nane ngamuknje nu tamngit nga saningina. ²⁴ Tanjakina le tanjo kame ta Saul kusremba ambonga nanjine tumbran Sif kinaig.

David nu nuje tanjo kuasmbi ndon kinaig ka Maon ma baknu Yuda yamban kumam tange minnaig le ²⁵ Saul nu nuje kame kuasmbi kilmba David sota nane minnaig ma tamba kinaig le nane afu ka David sanaig. Sanaig le nu nuje tanjo kuasmbi kilmba kua ka Maon ma baknu sikar njak tange ka minna. Tange minna le Saul nu ismba David dubimba kina. ²⁶ Saul tuku kuasmbi pro tabe dabil inum inum kinaig le David nuje kuasmbi kilmba tabe dabil inum inum Saul ram kua kinaig. Tanjanaig le Saul nuje tanjo kuasmbi ndon nane buk David tuku kuasmbi kile-fag kinaig le ²⁷ kile Saul tuku piro tanjo ande tumbrannje pasa tumba promba Saul sana: Filistia mbal pro sine ndon kame bude tukunu ne brajn luka yale nga sana le ²⁸ Saul nu David yokermba minna ta kusremba nuje kame kuasmbi kilmba luka Filistia mbal ndon kame buwam kina. (Ta tuku kile nane magot ta nyun ta Kame peukina tuku Sikar ngade).

²⁹ Tanjana le David nu ma tugu ta kusremba kua ka kina ka Engedi ma taknu sikar burok sinam tange kuirka minna.

24

David nu Saul mapena

¹ Saul nu Filistia mbal yokerka kina ka kusreka man luka prona le nane afu pro nu sanaig: David nu kile ka Engedi ma baknu sikar burok sinam ambenje minit nginaig le ² Saul ndek Israel tanjo sanjrikn 3,000 pilemba kilmba David biye tiwam tuku ma ande nyunu Meme nguikok tuku Sikar ta kinaig ka ³ sikar burok sunjo ande tugum pronaig. Burok ta tugumnje sipsip tuku fonde mata minnaig. David nu nuje tanjo kame ta kilmba nane sikar burok ta sinamnje kuirka minnaig.

Kile Saul ndek sumbikam saka sikar burok ta sinam kina le ⁴ David tuku kuasmbi tange David sanaig: Ese. Kile ait te mbolnje Sunjonge ne tuku ngueu tanjo tumba ne wai mbolnje pilit. Ne ame manau kam ndeta ka nga sanaig le David ndek kurauka kina ka Saul tuku tawi kuenu ta tundunnu ndo kat purmba tina ta Saul nu kamus ndana.

⁵ David nu Saul tuku tawi tundunnu ta kat purmba tina sulumba nu ndaflowit a nga wamdus fulilka ⁶ nuje kame kuasmbi saningina: Tanjo te Sunjonge ye tuku gabat sunjo madina tukunu ye nu balewe nda ngina

sulumba ⁷ David nu pasa sangrinu saka saningina: Tane Saul bale ndawap nga peuningina.

Kile Saul nu sikar burok sinam tanje sumbike denpurmba kilim ka kina le ⁸ David ndek Saul ngumnem dubimba kilim kumba Saul wikina: O yinje gabat sungo ngina le Saul nu mbilkina. Mbilkina le David ndek dagol tidronga lokina sulumba ⁹ sana: Ne ndanam tanjo kame tuku yabri pasa yenje ne nayo silinan tuku sakade le nane tuku pasa ta isit? ¹⁰ Ne kile kanjera. Ne kite ait te mbolnje sikar burok te sinamnje Sungonje ne tumba ye tuku wai mbolnje palet le tanjo kamenje ye ne baleni nga sisenyaig ta ye ne Sungonje ye tuku gabat sungo madina nga ye nane peuningmba ne mapenit. ¹¹ Mam, ne te kanjera. Ye ne balenam mbulmba ne tuku tawi kuen ta tundunnu ndo kat purmba tit. Ta tuku ne kanjermmba katesewa. Ye ne mbolnje manjau ande njayonu kumba ne nayo sili ndanit ta ne ndanam tuku ye korkoryumba baleyam bafute? ¹² Sungo sile tuku manjau te pilewa sulumba ne ye mbolnje manjau kate ta lafunu ne tinwa. Yenje ne nayo siline nda. ¹³ Ne wa mbutj kame tuku wam pagu pasa ta idusa. Nane tenjemba sakade: Tanjo njayonu nu manjau njaigonu ndo kate ngade. Ta tuku yenje ne nayo siline nda. ¹⁴ Ne Israel mbal tuku gabat sungo ta ne ye ame aganj le ye tumba korkoryate? Ye tanjo njai nguesuk kuga age kumak meu tananj. ¹⁵ Ta tuku Sungonje sile pilesikuwa sulumba ne ye mbol mbarte ta lafunu ne tinmba ye ne tuku wai mbolnje te-lukuwa ngina.

¹⁶ David nu pasate denpurna le Saul ndek nu wika sana: O kinjo, ta nenje e ngina sulumba malmbika ¹⁷ ndek David sana: Ye son mbar sunjokanu ne mbol ket ta ne tinjeknu minmba manjau mayenu ndo ye mbolnje kate. ¹⁸ Kite Sunjo nu ye tumba ne tuku wai mbol palet ta ne ye mapeyumba bale ndayat. ¹⁹ Tanjo ande nu nunje ngueu tanjo te-silikuwa ta nu nu ake mapewa le kine nda ta ne tanja ndawat. Ne ye mbol wam mayenu kat tukunu Sungonje ne nyaro tinwa. ²⁰ Ye buk katesewet. Ne sine Israel mbal njakmba tuku gabat sungo minmba minamngat. ²¹ Ta tuku ne Sunjo tuku nyu mbolnje pasa sangri pilewa sulumba ye tuku gageu tumu pile ndaka nga David sana. ²² Tanjaka sana le David ndek pasa ta woka sangri pilena. Tanjana le Saul ndek luka nunje tumbranj kina le David nunje tanjo kuasmbi kilmba nangine minnaig mbi sikar burok ta kinaig.

25

Samuel nu kumna

¹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu kumna le nane Israel mbal njakmba pro manjurka nu malmbinaig. Malmbiwe denpurmba nu tuku mindesinj tumba ka Rama tumbranje nunje wandembi tanje ngukinaig. Ngukinaig le David nu tinja kuirka minna magot ta kusremba Paran ma baknu ta kina ka tanje minna.

David nu Nabal tuku pino kuembol tina

²⁻³ Maonnu tanjo ande nyunu Nabal nu nunje aganjmor kame ta tumbranj sunjo Karmelnje kulatka minanu. Tanjo ta nu maror tanjo. Nu sipsip 3,000 meme 1,000 njak minna. Piyo nunje ta nyunu Abigail. Nu pino njarosu mayenu ranjun mayenu. Tanjo nunje ta nu mugru sambek nu gubra te-fagna tuku. Nu Kaleb tuku ndare.

Tanjo ta tuku piro mbal nane Karmelnge sipsip nguenu kugerka minnaig le nu ka nane kulatka tanje minna le ⁴David nu Paran ma baknu tanje minmba nane pirokinaig pasa ta isna sulumba ⁵ nuje tanjo 10 ta kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka Karmelnge Nabal te-silika ye tuku nyu mbolnge gare pasa tape sulumba ⁶ tenenmba sawap: Ne naje gageu naje agam^{mor} ŋakmba mage minwaig. ⁷ Tane kile sipsip nguenu kugerka minig pasa ta David nu isna. Sine buk naje piro mbal ndoŋ minmba nane sipsip kulatkinaig le sine Karmelnge nane ndoŋ gulab mayemba mingenj. Nane tuku agam^{mor} inum kuayarmba ŋgisi ndagenj. ⁸ Ne naje piro tanjo ta kusnaninga ta nane son ŋgamŋgaig. Ta tuku ne kite pagumba nye sunjo ta David nu isat sulumba sine kukulsiŋgat. Ne nyamaganj afu minig ndeta afu sine siŋmba afu David tuku patika le kilmba kaŋgij. Tane taŋamba ka Nabal sawap ŋgina.

⁹ David tuku tanjo kame ta ka David wam pagukina taŋamba ndo Nabal sanaig sulumba pasa lafunu isam tuku tair minnaig kande ¹⁰ Nabal nu David tuku tanjo kame ta tenenmba saniŋgina: Yesi tuku kiŋjo nuje David nu gabat sunjo ndaŋ ndaŋ le ye nu nyamaganjmbi turam tuku ŋga sakade. Kile piro tanjo sunjomba nanjine gabat ram kua ka duje pisnemba minig. ¹¹ Ndaŋam tuku tane bret kule agam^{mor} ndemnu yiŋe piro mbal tuku kuanekit te kilmba ma biri sambek tane tinjam tuku sakade ŋgina.

¹² Taŋakina le David tuku kuasmbi nane luka kumba ka Nabal nane saniŋge likina taŋamba David kubeu tunaig le ¹³ David ndek nuje tanjo kame ta saniŋgina: Tane tinja kame bagi kilap ŋgina sulumba nu tinja nuje kame bagi tumba kame kambim tuku kuanekina. Taŋamba nu nuje tanjo 400 kilmba kame kina le tanjo 200 kusrekina ta nane agam^{mor} ndende kulatka minnaig.

¹⁴ Kile Nabal tuku piro tanjo ande kina ka Nabal piyo nuje Abigail sana: David ma baknu tanje minmba nuje tanjo afu kukulniŋgat le pro siŋgine gabat gare pasa tawig le nu nane kasurniŋmba pitaikat ŋgina sulumba ¹⁵ Abigail sana: Tanjo kame ta sine ndoŋ mine mayegenj. Sine sipsip kulatka mingenj ta nane sine kulat magekinaig le agam^{mor} inum ŋgisi ndakina. ¹⁶ Sine nane tugum tanje sipsip kulatka mingenj ta nane mara mara sine kilekogorka minnaig. ¹⁷ Ta tuku ne isa. Kile David nuje tanjo kame ndoŋ promba sine tuku gabat nuje gageu ndoŋ bale faramŋgat. Nabal nu tanjo ande gubra te-fagte tuku. Sine nu sabe ta nu sine tuku pasa ise nda. Ta tuku ne kile ndaŋndaŋamŋgat e ŋgina.

¹⁸ Taŋakina le Abigail nu pasa ta ismba pitikndo tinja nyamaganj kuaneka bret 200 kilmba grep kule armba agam^{mor} ŋgaronumbi tolniŋganu ta kilmba sipsip kuapikanu 5 kilmba wit pasokanu afu kilmba bret foŋfoŋ 100 grep mbilmba pasokanu ŋak ta kilmba fik karenaganu 200 kilmba nyamaganj ta ŋakmba doŋki afu mbol patikina. ¹⁹ Taŋamba nu siŋsiŋndo tanjo nuje kila sa ndamba nuje piro tanjo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane ambonga silap. Ye tane ŋgumnem dubiket ŋgina.

²⁰ Nane kine sulunaig le Abigail nu ndek doŋki ande poŋga kina ka te-tirmba kumba minna sulumba David nuje kame kuasmbi ndoŋ nane buk tabe ta poŋga mbumba minnaig le kaŋgerkina.

²¹ David nu wamdusmbi sakina: Ndaŋam saka ye tanjo ta tuku agam^{mor} nuje duje ŋgamu tanje kulat mageken le inum ŋgisi ndakina. Ye nu mbol maŋau mayenu ken ta nu lafumba ye kiko pileyat. ²² Ta tuku kite ye nuje tanjo kame nuje gageu ta ŋakmba bale far suglukamŋgit. Kuga ta Kuatenje yiŋe ŋgueu mbal mapeniŋge nda ŋgina.

²³ Kile Abigail nu David kanjermba nuje donji mbol patenja ibenjkina sulumba David tuku kupe tugum tanje dagol tidronja ²⁴ lokina sulumba David sana: O tanjo sunjo, ye wam mbarit ta tuku ye ne ndon pasa njak. Ye saki le ne isa. ²⁵ Ne Nabal tuku pasa isat ta tuku gubra ndata. Nu mugru sambek nu gubra te-fagte tuku. Nu tuku nyu tugunu ta nginngan. Tanjamba ndo nuje manau nuje nyu ta dubite. Ne nanje piro tanjo kukulningat le prowaig ta ye nane kanjer ndakit. ²⁶ Ne isa. Sunjonge ne peu ndanat kande ne tanjo ta tuku mbar ta lafumba nu buk balewat kande. Ta tuku Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ne nanje nyu mbolnje ye pasa sangrinu saket. Sunjonge ndo ne tuku ngeue mbal njakmba kilmba njaijo siglika Nabal mbol mata tanjamba kuwa njina.

²⁷ Tanjaka Abigail man lato sana: O tanjo sunjo, ne garenuwa nga nyamagan kilmba prowit te nanje tanjo kuasmbi te ninja sulumba ²⁸ nanje piro pino ye tuku mbar te ngilainja. Ne mara mindek Sunjo tuku ngeue mbal ndonj kame bumba ne mbar ande ke ndakate tukunu Sunjonge ne gabat sunjo pilwa le minmba minamngat. ²⁹ Tanjo ande pro ne ndonj kame saka ne balenam bafuwa ta Sunjonge ne kigraibka kulat mayenumba ne tuku ngeue mbal kilmba sikpirmbi ndame bukngade le kinit tananj kile-pankamngat. ³⁰ Sunjo nu ne mbolnje wam magenu kam sakina ta njakmba ne mbol kuwa le ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat. ³¹ Ta tuku ne ake sinanj Nabal tuku mbar lafumba nu tuku ndare kutuwa ta ne gabat sunjo mina sulumba nanje mbar ta idusmba wamdus pitinuwa le kikitikat. Sunjo nu ne sinzanuwa le piro pino nanje ye idusya nga David sana.

³² Tanjakina le David ndek nu sana: Israel mbal tuku Mbara Sunjonge ne kukulnat le pro ye ndinnje te-silikat. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunjabu njina sulumba ³³ nu ndek sakina: Ne tuku wamdus mayenu tanje tanjo ta tuku mbar nu tuku ndare ake sinanj kutuwikit nga ne ye peuyat. Ta tuku Sunjonge ne nyaro tinwa. ³⁴ Israel mbal tuku Mbara Sunjo abo tugu njak nuje ye peuyat. Ye nu tuku nyu mbolnje sanet. Ne ndinnje ye te-sili ndakat kande indole maratukuk Nabal tuku kuasmbi inum mine ndakate kande njina. ³⁵ Tanjakina sulumba David nu Abigailnje nyamagan kilmba prona ta yaimba sana: Kile ne wamdus bulok luka nanje wande mbol kaye. Ne tuku pasa manau mayenu ta mbolnje ne ye muku seryate njina.

³⁶ Tanjakina le Abigail luka tanjo nuje sota kina ka tumbran prona kande Nabal nu pagumba nye sunjo gabat sunjonge pagumba nye sugokade tanjamba kina sulumba nu kule nyumba gare-gare sungokumba minna le Abigail nu pasa pasa ndana le ka mafena. ³⁷ Mafena le Nabal nu kule nyumba nginngankina ta ka purfena le piyo nuje ndek wam kame prowe likinaig ta kubeu tuna. Kubeu tuna le Nabal nu pirerek purka kumaknu suk ndekina.

³⁸ Tanjamba minna ma ma ait 10 kuganaig le Sunjonge Nabal balena le kumna. ³⁹ Kumna le David nu pasa ismba sakina: Kile ye Sunjo tuku nyu tedunget. Nunje Nabal ye kiko pileyina ta lafuwat. Sunjonge nuje piro tanjo nuje ye peuyina le manau njayonu ke ndaken. Nunje mbar ta nuje mironj nu kurau tawet njina. Tanjakina sulumba David ndek tanjo afu kukulningina le ⁴⁰ nane ka Karmelnje Abigail sanaig: Sine Davidnje ne pinonu tam tuku sine kukulsingat njinaig le ⁴¹ pino ta pasa ta ismba tinja dagol tidronja loka sakina: Ye nu tuku piro pino. Ye piro tanjo kame tuku kupe minyangamngit njina. ⁴² Tanjakina sulumba Abigail nu pastinja nuje piro pino 5 kilmba nuje

donji tumba ponja David tuku piro tanjo dubika kinaig. Kinaig ka David tugum prona le Davidnge pinonu tina.

⁴³⁻⁴⁴ David nu o buk Yesrelnu pino Ahinoam tina sulumba ngumneja nu marj Saul kulim nuje Mikal tina ta Saulnge yaimba tumba Lais kiyo nuje Paltiel tuna. Tanjo ta tumbraj sunjo Galimnu.

26

David nu marj Saul mapena

¹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeange Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku kilke Yuda yamban Akila binj mbolnge kuirka minit nginaig le ² Saul ndek tinja nuje Israel kame kuasmbi sangriknu 3,000 ta pilemba kilmba David biye tiwam Sif ma baknu ta kinaig ka ³ Akila tabe yamban ndin tanje tumbraj ulnaig.

David nuje kuasmbi ndonj ma baknu tanje minmba Saul nu biye tiwam prona ta ismba ⁴ nu tanjo afu kukulniymba kape ka buro-buwowap ngina le nane kurauka kinaig ta Saul pro tanje minna le kanjermba luka ka David kubeu tunaig. ⁵ Kubeu tunaig le kile David ndek tanjo afu kilmba Saul tumbraj ulmba minna magot ta kinaig sulumba Saul nuje kame gabat sunjo Ner kiyo nuje Abner ndonj kinymba minnaik le kanjerkinaig. Saul nu ngamu-ngamunge kinyna le nane kame kuasmbi nu laipmba kinynaig. ⁶ Tanjamba minnaig le David ndek Hitnu tanjo Ahimelek le Abisai kusnanikina: Ima ye ndonj Saul tuku kuasmbi ma ulmba minig sinam nzi kanjik ngina le Abisai ndek sakina: Sile kap ngina. (Abisai nu Seruya tuku kiyo nuje. Aba nuje Yoab).

⁷ Furirna le David le Abisai nale kurauka Saul nuje kuasmbi ndonj tumbraj ulmba minnaig ta ndek kinaik ka Saul kinymba minna le kanjernaik. Saul nu nuje mbanduwarj ta tumba gabat tatum tanje te-timba ngamu-ngamunge kinyna le Abner kame kuasmbi jakmba nane nu laipmba kinynaig.

⁸ Tanjamba kanjerka Abisai ndek David sana: Kile Kuatenge naje ngueu tanjo ta tumba ne wai mbolnge palet. Saka le nuje mbanduwarj te tumba manyub kilke turi le kumwa ngina kande ⁹ David ndek nu peumba sana: Ne nu mba tuwe ndaka. Sunjonge gabat madina ta andenge balewa ta Sunjonge nu mapewe nda ngina sulumba ¹⁰ sakina: Ye Sunjo abo tugu jak nu tuku nyu mbolnge ne sanet. Sunjonge Saul balewamngat. Nu ake kumamngat e ko nuje ngueu mbanje balewaig le kumamngat e ta Sunjo nuje ait. ¹¹ Sunjonge gabat sunjo madina ta ye nu balewe nda. Nunje ye peuyate. Sile nu tuku mbanduwarj murko kule te ndo kilmba kap nga sana sulumba ¹² David ndek mbanduwarj murko kule gabat tatumnge ta kilmba Abisai ndonj kinaik ta tanjo ande nale kamuska kanjer ndakina. Nane jakmba Sunjonge ginyum paknu ningina le ndo kinymba gilainginaig.

¹³ Kile nale nane kusreka kinaik ka ka David nu tabe inum ponja funu mbolnge tinjina sulumba ¹⁴ Abner nuje kame kuasmbi ta ndonj wika saningina: Abner o. Ne ye tuku pasa isit e ngina le Abner ndek nu tuku minge lafumba sakina: Ne imanje gabat sunjo wikate e ngina. ¹⁵ Tanjakina le David ndek Abner maim maim te-tumba wi kuenja sana: Ne Israel ngamuknge tanjo nyu jak ngate ta ndanjam saka naje gabat sunjo ta kulat maye ndawat le tanjo ande nu njayo siliwam sinam ket? ¹⁶ Ne tanjamba gubat sunjo kulatkate tuku e? Tane tangine gabat sunjo Sunjonge madina ta kulat maye ndawaig. Ta tuku ye Sunjo abo tugu jak nu tuku nyu mbolnge sinja satinjet. Tane

ɲakmba kumam kumuɲ. Tane gabat sunɲo tuku mbanduwanɲ murko kule gabat tatum tanɲe ta kanɲerkaɲ ta kile aninɲe minig e ɲgina le ¹⁷ Saul nu David tuku ɲin tugu ismba wika sakina: O kiɲo, ta nenɲe e ɲgina le David ndek wika sana: Au. Yenɲe o. ¹⁸ O gabat sunɲo, ye ame mbar ken le ne nanɲe piro tanɲo nanɲe ye tumba yokeryate? ¹⁹ O gabat sunɲo, ne nanɲe piro tanɲo tuku pasa te isa. Ne Sunɲonɲe kukulnat le ye ɲayo siliyam tuku ye sotate ndeta maye. Ye nu tuku atrauki le Sunɲo nu maɲ ye tuku garewa. Ko tanɲonɲe ne tuku wamdus kunde-kundenade ndeta Sunɲonɲe nane kasurninɲuwa. Nane ndanɲam tuku ye Israel kilke kusremba ka kasomok mbal tuku kilke mbolɲe nanɲine yabri mbara bariɲgi ɲga ye tumba korkoryade? ²⁰ Ta tuku ye Sunɲo kasomɲe mini le tane ye tuku ndare kutu ndawap. Ne sine Israel mbal tuku gabat sunɲo ta ne ye ɲai ɲguesuk kuga meɲ tanɲanɲ baleyam tuku sota tanɲo afu tabe mbolɲe mula nindam tuku kuraukade tanɲamba ne kate ɲga Saul sana.

²¹ Tanɲakina le Saul ndek David wika sana: O kiɲo, ye mbaret. Kile ne maɲ tawok te prowa le ye ne maɲ ɲayo siline nda. Ne furir te mbolɲe ye baleyam kumuɲ ta ne ye mapeyat. Ye siɲka mbarmba ɲinɲanɲan maɲau ket ɲgina le ²² David ndek wika sana: O gabat sunɲo, mbanduwanɲ nanɲe noten. Nanɲe tanɲo ande kukula le pro tumba kine tinwa. ²³ Sunɲo nu tanɲo maɲau mayenu tinɲreku kate ta lafu mayenu tuwit. Kite Sunɲo ne tumba ye tuku wai mbol palet ta ye Sunɲonɲe ne madinina ɲga ne bale ndanit. ²⁴ Ye ne mapenumba ɲayo sili ndanit. Tanɲamba ndo kile Sunɲo ye sinzanɲuwa le mine mayemba wamdus bulok ɲak minamɲgit ɲgina le ²⁵ Saul ndek David wika sana: O kiɲo, Sunɲo ne nyaro tinwa le ame maɲau kam bafuwa ta kumu-kumumba alonu tanɲamba prowamɲgat ɲgina. Tanɲaka saka deɲpurna le David luka nuɲe kuasmbi sota kina le Saul mata mbilka luka nuɲe tumbranɲ kina.

27

David nu Filistia mbal sota kina

¹ Tanɲamba minnaig ma ma David nu wamdusmba sakina: Ye te tanɲe mini ta Saul nu maɲ wamdus mbilmba ye baleyamɲgat tukunu ye kua ka Filistia kilke mbol ka le kanyumwa le nu maɲ Israel kilke mbol tenɲe ye sote nda ɲga idusna.

² Tanɲamba idusna sulumba David ndek tinɲa nuɲe tanɲo kuasmbi 600 ta kilmba Maok kiɲo nuɲe Akis Gat mbal tuku gabat sunɲo ta sota kambim saka ³ nu nuɲe pino ar ta kilmba nuɲe tanɲo kuasmbi nanɲine gageu kame ta turmba kilmba kina ka Gatɲe Akis ndonɲ minnaig. (David tuku pino ar ta ande Ahinoam nu Yesrelnu. Ande Abigail Nabal tuku pino kuembol nu Karmelnu). ⁴ David kua ka Gatɲe minna pasa ta Saul nu ismba nu maɲ David sote ndakina.

⁵ Kile David nu Akis tenɲemba sana: O gabat sunɲo, ye nanɲe tumbranɲ sunɲo sinam tenɲe minet ta mayenu ndo kuga tukunu ne ye sinayumba kilke fudinɲ ande serya le ye yiɲe kuasmbi ndonɲ ka tanɲe minyoki ɲgina le ⁶ Akis ndek woka tumbranɲ fudinɲ Siklak David nane minyokuwaig ɲga serna. Ta tuku kile Siklak tumbranɲ ta Yuda tuku gabat sugo nangine kulatka minig.

⁷ David nu Filistia kilke mbol kumba minna ta yar ndindo tambun baillkamba turmba kinaig. ⁸ Tanɲe minna sulumba David nu nuɲe kame kuasmbi kilmba ka Gesur mbal Gisri mbal Amalek mbal nane ndonɲ kame bumba minanu. Mbal kame ta o buk ma tugu ta mbolɲe tumbranɲ ulmba minnaig tuku. Nane tuku kilke ta Sur kumamɲge kina ka Isipɲe dikɲgina.

9-11 David nu nane ndonj kame buwanu ta nu tanjo pino njakmba bale far sugluka makau donji kamel aganjmor njakmba ta kilmba tawi mindepiye aganj ndende ta turmba kile-sugluka luka Akis tugum kambinu. David nu tumbranj kame ta njakmba tumu pilmba ma sina minyanjanu. Ta ndanjam? Tanjo ande pro Gatnje Akis kila sawikat nga nu tanjawanu.

David nu Filistia kilke mbolnje minna sulumba nu manjau ndui ta ndo kumba minanu le Akis ndek nu kusnamba ne ka aninje kame ulmba prote e nga kusnawanu ta David ndek nu wam sisauka sawanu: Sine ka Yudanje o ka Yerakmelnje o ka Ken ma ki prote kumam tanje kame ulmba prowet nga Akis yabriwanu.

12 Tanjawanu le Akis ndek David tuku pasa ta son nga wamdusmba sakanu: Son. Nu nuje ndare tuma Israel ndonj kame bute. Kile nu nuje mbal ndonj ngueu minmba ye tuku piro tanjo minmba ye kulatka minmba minamnjgat nga idusanu.

28

Saul nu tanjo kanunu wikanu pino ande sota kina

1 Minnaig ka ait ande Filistia mbal nanjine kame kuasmbi kile-manjurka Israel mbal ndonj kame buwam tuku nginaig sulumba Akis ndek David sana: Kite ne nanje kame kuasmbi ta kilmba njakmba ye dubiyumba ka Israel mbal ndonj kame buwamnjgig ngina. 2 Tanjaka sana le David ndek woka sakina: Ta maye. Ye ne tuku piro tanjo. Ne ndanmba kam tuku saya ta ye tanjamba ndo kamnjgit ngina le Akis ndek sana: Ese. Ne tanjawa le ye ne tumba yinje ngarosus kulatkam tuku palmbimnjgit ngina.

3 Samuel nu buk kumna le nane Israel mbal njakmba wamdus tatraka malmbimba nuje tumbranj Ramanje ngukinaig. Ait ta mbolnje Saulnje tanjo kanunu wikanu mbal ta Israel kilke mbolnje mine ndakuwaig nga njakmba pitaikina le sili-silinaig.

4 Kile Filistia mbal pro Sunem tumbranj sunjo ta makembinje kame buwam tuku ma ulnaig le Saul ndek Israel kame kuasmbi ta kilmba pro Gilboa tabe mbol tanje ma ulmba minnaig. 5 Tanjamba minnaig le Saul nu Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nu kuru kuru njayomba wamdus fulilka 6 Sunjo yabanmba kusnana: Ye kile ndanji ngina kande Sunjo nu tuku pasa inum kinjambi ko tukul ndamembi ko tuan tanjo tuku minje mbolnje mata lafuna le ise ndakina le 7 nu ndek nuje piro mbal wika saninjina: Tane kumba pino ande tanjo kanunu wikanu ta sota te-silikap le ye ka nu kusnawi ngina le nane ndek nu sanaig: Pino ande tanjo kanunu wikate tuku Endornje minit nga sanaig.

8 Tanjaka sanaig le Saul ndek gabat sunjo tuku mindepiye ta paska patika tawi kise kilmba kaika tanjo armba kilmba furir ta mbolnje ndo tinja ka pino ta tugum pronaig sulumba Saul ndek pino ta sana: Ye tanjo kumanu ande nyun ti le ne nu wika le ame wam prowamnjgaig ta ne sanuwa le ye saya nga pino ta sana kande 9 pino ta ndek nu sana: Gabat sunjo Saulnje Israel mbal tuku tanjo kanunu wikade mbal ta pitaikina ta ne gilai e? Ne ndanjam saka ye te-mayokyumba baleyuwaig nga tanjate ngina le 10 Saul ndek pasa sanjri pilemba sakina: Ye Sunjo nyu mbolnje ne sanet. Ne wam te ka ta nane ne tumba pasa mbol pile nda ngina.

11 Tanjakina le pino ta ndek Saul kusnana: Ye ima wiki nga iduste ngina le Saul ndek nu sana: Ne Samuel wika ngina.

¹² Tanjaka sana le pino ta ndek Samuel wikina le mayok kina. Mayok kina le pino ta nu Samuel kanjermba wi njayomba Saul sana: Ne ndanjam saka ye yabriyat? Ne Saulnge ngina. ¹³ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta sana: Ne kuru kuru ndaka. Ame aganj kanjerat ta ye saya le isi ngina le pino ta lafumba Saul sana: Ye mindekanu ande sambu kusremba mayok ket le kanjerit ngina le ¹⁴ Saul ndek nu kusnana: Tanjo ta ndanj ndanj ngina le pino ta nu sakina: Tanjo saibo tawi kuennu silika mayok ket ngina le Saul nu katesena ta Samuelnge nga nu ndek dagol tidronga lokina.

¹⁵ Tanjana le Samuel ndek Saul kusnana: Ne ndanjam saka ye wikat ngina le nu lafumba sana: Sunjo nu ye ngumneyina le Filistia mbal ye ndonj kame buwam bafude. Ta tuku ye wamdus piti sunjo njak. Nu ye tuku pasa inum tuan tanjo tuku minje mbolnge ko kinambi sayate le ise ndaket tukunu ye kile ndanjndanjnjigit nga pro nenje ye saya nga ne wikit ngina.

¹⁶ Tanjakina le Samuel ndek nu sana: Sunjo o buk ne ngumnenumba nu ne ndonj ngyeu minit. Ne ndanjam saka ye ne turnam tuku wikate? ¹⁷ Sunjonje o buk ye wam paguyina le ye tuku minje mbolnge pasa prona le ne isna ta nu kile dubimba kate. Nu Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba David tuna. ¹⁸ Ne buk Sunjo tuku minje ngurna. Nu Amalek mbal tuku gubra sunjo tumba ne nane njakmba bale farkam tuku ngina ta ne kumu ndana. Ta tuku kile Sunjo nu wam ta lafumba ne mbol kate. ¹⁹ Ne nanje kuasmbi Israel tane njakmba Sunjonje kilmba Filistia tuku wai mbol patinungat. Indole ne nanje kinjo kat nanje ndonj kummba pro tenje ye ndonj minamngaig. Sunjo nu Filistia mbal sinzaninjimba Israel tuku kame kuasmbi kilmba nane tuku wai mbol patinungat nga Saul sana.

²⁰ Saul nu Samuel tuku pasa ta ismba kuru kuru mayemba ngurnjgurka kilke mbol ndeka milmailka kinye njak minna. Ta ndanjam? Ki ait ka furir ngamuna nu isukuse ndaka minna tukunu nu milmailka minna.

²¹ Tanjamba minna le pino ta ka Saul kuru kuru mayena le kanjermba nu sana: O tanjo sunjo, ye yiye njarosu yambarkam kuru kuru ndaka ne tuku minje dubiwit. ²² Tanjamba ndo ne kile ye tuku minje dubimba tinja bret afu nyumba njarosu sanjri tinjuwa le luka kaye ngina kande ²³ Saul ndek nu sana: Ye isukusam mbulit ngina. Tanjakina le nunje piro tanjo ar ta pino ta ndonj nane dirnanjinaig le nu nane tuku minje dubimba tinja ka mbili mbol minyokina. ²⁴ Minyokina le pino ta pre pre nunje makau fat butuknu ande kulatka minna ta balena sulumba pikmba ndemnu ta kilmba kuapikina. Kuapikina sulumba plaua yis kugatok ta kilmba pipmba bret afu wakeika pasoka ²⁵ ninjina le nane nyinaig. Nye denjpurmba furir ndui ta ndo nane tinja luka nangine tumbraj kinaig.

29

Filistia gabat nane David pitainaig

¹ Kile Filistia kame gabat nane kame kuasmbi kilmba pro Afeknje ma ulmba manjgurkinaig le nane Israel kame kuasmbi pro Yesrel ma kule bulbultembi tanje ma ulmba manjgurkinaig. ² Nane Filistia tuku gabat sugo ta nanjine kame kuasmbi walmba afu 100 afu 1,000 tanjamba fetke lika kame tuku kuaneka tinje likinaig le David nu nunje kame kuasmbi kilmba Akis ndonj nane ngumnem dubikina.

³ Tanjana le nane Filistia tuku kame gabat ta nane kanjerka Akis sanaig: Ndanjam Hibru tanjo kame te sine dubika kame kanjig nginaig le Akis

lafumba nane saningina: Tanjo si Davidnge. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo Saul tuku piro tanjo ta nu o buk Saul kusremba yar ndindo tanja pro ye ndon tenje minit ta tane gilai e? Ye nu wam afu mbarna le kanjer ndaken nga saningina kande ⁴ nane kame gabat sugo sugo Akis tuku gubra pasa tumba sanaig: Tanjo si te-luka le ka tumbran sernambi tanje ka minwa. Kuga ta nu nuje gabat sunjo Saul garewa nga mbilka sine ndon kame bumba sine kilmba bale farikat. ⁵ Tanjo si sine kila. O buk pino kame nane kupesmba mune ulmba sakinaig: Saul nu ngeueu mbal 1,000 bale farningina le David nu ngeueu mbal 10,000 bale farningina nginaig nga Akis sanaig.

⁶ Tanjamba sanaig le Akis ndek David wika sana: Mbara Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne tinjeknu. Ne ye dubiyumba kame mbol tinga ye turya nga iduset. Ne o buk ye sota prona kile minit ta ne wam ande mbarna le kanjer ndawen ta nane gabat sugo si nane ne sine dubi ndaka nga sakade. ⁷ Ta tuku ne kile wamdus bulok luka tumbran kaye ka tanje mina. Ne sine dubika ta kame gabat afu si ne tuku ndagariningikat nga sana kande ⁸ David ndek nu tuku pasa lafumba sana: O gabat sunjo, ye ne tugumnje ame wam mbaren? Ye o buk ne tuku piro tugu pilen sulumba kile ye minet ta ye mbar ande ken le ne kame kambim tuku ye peuyate e ngina le ⁹ Akis ndek nu tuku pasa lafumba sana: Son. Ye tuku am mbolnje ne tinjeknu Kuate tuku enjel suk ta kame gabat afu nane sakaig ne sine dubika kame mbol kine nda nga sakaig. ¹⁰ Ta tuku indole mafewa le maratukuk tinga ne sine kusreka nanje kuasmbi o buk Saul tugumnje kilmba ilna ta njakmba kilmba luka kaye nga David sana. ¹¹ Tanjaka sana le David nu maratukuk tinga nuje kuasmbi ta kilmba luka Siklak tumbran Filistia kilke mbol kina le nane Filistia mbal ndek tinga Yesrel kinaig.

30

Amalek mbal Siklak tumbran piynaig

¹⁻³ David nuje kame kuasmbi kilmba luka Siklak tumbran kambim tuku kumba minnaig le Amalek mbal Yuda ma tugu ki prote kumamnge promba Siklak tumbran piynaig sulumba pino kutu njakmba kilmba kine sulunaig. Ande bale ndanaig. David nane ait keynu mbolnje Siklak patumba mam-bilnaig kande Amalek mbalnje tumbran piynaig le pa guwa ma gur tingina le kanjermba nane pro tumbran sinam kumba pino kutu njakmba kilmba kine sulunaig ta kanjermba ⁴ nane malmbi njayonaig ka ka sanjri kugamba baklele likinaig. ⁵ David tuku pino ar ta Ahinoam Yesrelnu nale Abigail Nabal tuku pino kuembol Karmelnu ta mata kilmba kinaig.

⁶ David nuje kame kuasmbi nane tuku pino kutu ngeueu mbalnje kilmba kine sulunaig tukunu nane David tuku gubra tormba nu ndamembi balewam tuku saka minnaig le nu ismba wamdus piti sunjo tina ta nuje Mbara Sunjonje nu sanjri pilena le ⁷ nu ndek pris Abiatar sana: Ka pris tuku tawi ta tumba pro ye sa ngina le nu kina ka tawi ta tumba pro David tuna. ⁸ Tuna le David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye Amalek kuasmbi ta dubika ka nane ndinje kile-siglikamngit e ngina le Sunjonje lafumba sana: Ne nane dubika kaye ka pino kutu kame ta njakmba yaika kile-luka kilamngat nga sana. ⁹ Tanjaka sana le David ndek nuje kame kuasmbi 600 ta njakmba kilmba Amalek mbal kupel kupel dubika kinaig ka Besor kule mbol ta pronaig. ¹⁰ Pronaig sulumba tanjo 200 nane sanjri kugamba Besor kule pakarke

fugunaig ta tanje kusrekinaig le minnaig le David nu tanjo 400 ta ndo kilmba Amalek mbal dubika kinaig.

¹¹ Nane kinaig ka ndinnye Isipnu tanjo mo ande te-silika tumba David tugum kumba nane ndek Isip tanjo ta bret afu tumba kule turmba tunaig le nyina. ¹² Tanjana le nane ndek fik karenganu son njak ande tumba bret fonfon grep karenganumbi pipnaig tuku ta turmba nu tunaig le nyina. Tanjo ta nu ait kenjmba nyamagan kule kugatok minna tukunu kile nu nyamagan ta kilmba nyumba man sangri tina.

¹³ Sangri tina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne anikok? Ne tuku gabat ima ngina le nu lafumba sana: Ye Isipnu ta Amaleknu tanjo andenge o buk ye piyayumba tina. Ye ailfu guazengen le nane tenge ye kusreyinaig. ¹⁴ Sine kagej ka Keret ma tugu Yuda ma tugu Kaleb ma tugu ki prote kumamnye kame bugen sulumba pro Siklaknye tumbran piygen nga David sana.

¹⁵ Tanjakina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne sine kilmba nane minig magot ta tumsingam kumun e ngina le nu ndek sakina: Ne Kuate tuku nyu mbolnye ye bale ndayumba ye tumba yinje gabat tuku wai mbol pile nda nga pasa sangri pilewa le ye tane kilmba nane minig ma ta tumtingamngit nga David sana le wokina.

¹⁶ Kile tanjo mo ta ndek nane kilmba ka Amalek mbal mine likinaig ma ta kinaig. Kinaig ka ta pronaig kande nane Filistia kilke mbolnye Yuda ma tugu mbolnye gabis aganj ndende sunjomba yomba kilnaig ta tuku nane gare-gareka pagumba nye sunjo te-ibenjaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig le ka furirna le David nunje kame kuasmbi kilmba sinam ka Amalek mbal ndonj kame bumba nane bale farka kinaig ka mafemba man furirna. David tuku kuasmbi tanje nane njakmba bale far sulunaig. Amalek tanjo 400 ndo kamel ponja kua kinaig. ¹⁸ Tanjanaig le David ndek pino kutu gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnye kilnaig ta luka kilna sulumba nunje pino ar ta turmba kilna. ¹⁹ Nane tuku aganj inum ngisi ndakina. Kinjo kame kulim kame gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnye kile likinaig ta kumu-kumumba kile-luka kilnaig. ²⁰ Tanjanaig sulumba Amalek mbal tuku makau sipsip aganjmor ta njakmba kilmba David tuku nga sisilanijmba ambonja kinaig.

²¹ Luka kumba minnaig le kuasmbi 200 matuk ka Besor kule makembinge kusrekinaig ta nane kanjerka tinja nane ndin kinaig ka ndinnye nane tumaka ulendikinaig. Tanjanaig sulumba David ndek nane tugum kumba tane kumumbi minig e ngina le ²² nane David ndonj kinaig tanjo afu njaigonu mugru sambek ta nane ndek sakinaig: Nane sine ndonj kine ndakinaig tukunu sine aganj ndende kame bumba kilgen te nane walmba ninge nda. Nane nanjine pino kutu ndo ningap le kilmba kuwaig nginaig kande ²³ David ndek sakina: Yinje tira kame, tane tanja ndawap. Sine aganj ndende te Sunjonge sinzansingina le luka kilgen. Nunje sine turkina le kuasmbi sine tuku tumbran piynaig ta kilmba bale farkigen tukunu ²⁴ ye tane tuku pasa ta dubiwe nda. Kuga. Aganj ndende ta njakmba walmba tane kinaig mbal nane aganj ndende kulatka minnaig mbal ta kumu kumu kilap nga sanijingina.

²⁵ David nu tanjaka saka pasa ta sangri pilena le Israel ngamuknye pasa ta mara mindek dubimba kile mata tanjamba minig.

David nu Yuda mage mage aganj ndende walmba ninjinga

²⁶ Kile David luka kina ka Siklak prona sulumba kame mbol gabis aganj ndende kile-lika pronaig ta walmba nunje tira kame Yuda mage mage ta tuku

patike lika pasa turmba patikina sulumba sakina: Agan ndende Sunjo tuku ngueu mbal mbolnge yaika kilgen te ye walmba tane tinjet ngina.

²⁷ David nu agan ndende walmba tumbran tumbran mage mage ningina ta tenjamba. Betel mage mage. Ramot mage mage ki prote kumamnge. Yatir mage mage. ²⁸ Aroer mage mage. Sifmot mage mage. Estemoa mage mage. ²⁹ Rakal mage mage. Yeramel mbal mage mage. Ken mbal mage mage. ³⁰ Korma mage mage. Bor-Asan mage mage. Atak mage mage. ³¹ Hebron mage mage. Tumbran afu turmba David nuje kuasmbi ndon kupe pilmba likinaig mage mage mata walmba ningina.

31

Saul nu kumna

¹ David nu Siklajnge minna le Filistia mbal nane Israel mbal ndon Gilboa tabe mbolnge kame bunaiig sulumba Israel mbal afu bale farninginaig. Afu nane sili-silimba kua kinaig le ² Filistia mbal nane dubika kinaig sulumba Saul tuku kinjo kat nuje kenjamba Yonatan Abinadab Malkisua nane turmba baleninginaig.

³ Saul nu minna ma ta mbolnge kame sanjri tingina le ngueu mbal afunge tui fat parsinga Saul tuij tinaig le nu kumam bafumba ⁴ kinjo mo nu tuku kame agan ndende kugrakina ta sana: Ne ilmba nanje kame bagi ta gomba tumba ye baleya le kumi. Tanjawa le Filistia mbal ngaro nda pikanu si nane ye aza pile-pileyumba bale ndayuwaig ngina kande tanjo mo ta nu balewam kuru-kuruka mbulna le Saul nu nuje miroj nuje kame bagi ta tumba te-timba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁵ Saul nu kumna le tanjo mo ta nu kanjerna sulumba nu suk nuje kame bagi ta tumba te-tina sulumba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna. ⁶ Ki ait ndui ta mbolnge ndo Saul nuje kinjo kame kenjamba ta tanjo mo ta Saul tuku kame mbal nane njakmba kume farnaig.

⁷ Saul nuje kinjo kat nuje ndon kumnaig le Israel kame kuasmbi nane kua ka sili-silinaig ta nane Israel kuasmbi afu ma gutoj Jordan kule make simnge minnaig ta nane kanjerka nane mata kua ka tumbran kusreka sili-silinaig le Filistia mbalnge pro tumbran ta kile-lika tanje kinynaig.

⁸ Nane kinynaig ka mafena le Filistia mbal nane Israel mbal bale farnaig ta tuku kame agan ndende paska kilam kinaig. Kinaig ka Gilboa tabe mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken nane tuku mindesin nanjine kanjerkinaig.

⁹ Kanjerkinaig sulumba nane ndek Saul tuku njinfok kat purmba kame tuku agan ndende paska kilmba nane tanjo afu kukulninginaig le pasa tumba Filistia ma tugu njakmba mbol kine likinaig sulumba nanjine zugu wandek sinam kumba tanje manjurka kubeu ninje likinaig le tanjo pino njakmba ismba gare-garekinaig. ¹⁰ Tanjanaig sulumba Saul tuku kame agan ndende ta kilmba nanjine pino mbara Astarte tuku zugu wande sinam tanje patika Saul kinjo kat nuje ken ta tuku mindesin kilmba Bet-San tumbran fonde mbol tanje taikinaig.

¹¹ Kile Yabes tumbran mbal Gilead ma tugu mbolnge nane Filistia mbal Saul tuku mindesin tumba taikinaig pasa ta isnaig sulumba ¹² nane tanjo sanjriku afu kukulninginaig le furir ta mbolnge ndo nane tinja kinaig ka ka Bet-San promba fonde mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken ta tuku mindesin taikinaig ta kilmba luka pro Yabes tumbranngenge mindesin kame ta pasokinaig. ¹³ Pasokinaig sulumba isu kat nanjine ta ndo kilmba Yabesnge

ail sungo ande kumnemnge ngukinaig. Tarjanaig sulumba nane ndek kusem ndindo nyamagan pinka minnaig.

2 SAMUEL

David tuku wam kube

Saul kumna pasa ta David sanaig le isna

¹ Nane Saul balenaig le kumna ait ta David nuŋe kame mbal kilmba ka Amalek mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkina sulumba nane luka nanŋine tumbraŋ Siklak kinaig.

² David nu Siklakŋge minna le ait keŋmba kinaig le Saul tuku kame taŋgo ande kumba ka Siklak prona. Nu sagkanu taŋaŋ David tugum kumba dagol tidroŋga lokina le ³ David ndek nu kusnana: Ne aningŋe prote ŋgina le taŋgo mo ta ndek lafumba sana: Ye kame sinamŋge Israel mbal bale farkinaig le ye kua ka te prowet ŋgina. ⁴ Taŋakina le David ndek nu kusnana: Kame mbolŋge ame wam prowe likinaig ta ye saya le isi ŋgina le taŋgo mo ta ndek nu sana: Sine tuku kame taŋgo nane kua ka sili-silinaig le Filistia mbalŋge sine tuku kuasmbi sunŋomba bale farniŋge likinaig. Taŋamba Saul le kiŋo nuŋe Yonatan mata balenikinaig ŋga David sana.

⁵ Kile David ndek nu kusnana: Saul le Yonatan kumnaik ta sonndo ne kaŋgerkina e ŋgina le ⁶ taŋgo mo ta lafumba sakina: O sunŋo, ye Gilboa tabe mbolŋge minen sulumba Saul kaŋgeren ta nu nuŋe mbanduwaŋ ta kilke mbolŋge te-timba nuŋe ŋgaro tugunemba tiŋ minna le kaŋgeren. Kame mbal hos mbol pinderkanu karis mbol pinderkanu mata nane Saul buk te-kornaig. ⁷ Taŋanaig le nu mbilmbilka ye kaŋgeryumba wikina le ye woka nu sota kan le ⁸ nu ndek ye kusnayina: Ne anikok ŋgina le ye Amaleknu ŋgen. ⁹ Taŋaken le nu ndek ye sayina: Ne ilmba ye tapleya. Tui fat andeŋge ye temayeyat le ye kumam bafuwet ŋgina. ¹⁰ Taŋaka nu buk surka ndeka kumam bafuna tukunu ye ka nu taplewen sulumba nu tuku gol hat kaikanu ta gomba tumba saŋi nzar wai mban mbolŋge ta paska ten sulumba agaŋ kame ta kilmba ne tugum te prowet ŋga David sana.

¹¹ Taŋakina le David nu ismba ŋgamunŋal tatrakina le nuŋe tawi fetfetna le nuŋe kuasmbi mata ŋakmba maŋau ndui ta ndo kinaig. ¹² Ta ndaŋam? Saul le Yonatan, Israel kame mbal sunŋomba nane Kuate tuku kuasmbi ta kame sunŋo ta mbolŋge bale farkinaig tukunu nane malmbika nyamagaŋ pinka minnaig le ka furirna.

¹³ Furirna le David ndek taŋgo mo ta kusnana: Ne anikok ŋgina le nu sakina: Ye Amaleknu. O buk mam nu Amalek kilke kusremba pro Israel kilke mbolŋge rawe taŋgo taŋaŋ minyokina ŋgina le ¹⁴ David ndek nu sana: Ndaŋam saka ne Sunŋoŋge gabat madina ta balena ŋgina sulumba ¹⁵ nuŋe kame taŋgo ande wika sana: Ne ilmba taŋgo te balewa le kumwa ŋgina le kame taŋgo ta kumba ka Amalek taŋgo ta kame bagimbi balena le kumna. ¹⁶ Kumna le David ndek Amalek taŋgo ta sana: Ne Sunŋoŋge gabat madina ta balewanu sakat tukunu kile lafunu naŋe miroŋ naŋe ndare kutute ŋgina.

David nu Saul le Yonatan tuku ninankina

¹⁷ Kile David nu ninanka Saul le kiŋo nuŋe Yonatan tuku ŋga mune-munekina sulumba ¹⁸ nuŋe kuasmbi wam paguniŋmba saniŋgina: Tane mune te tumba ka Yuda taŋgo pino ŋakmba tumningap le tago-tagomba kila pilwaig ŋgina.

Mune mbara ta Tui Mune. Kile mune ta Yasa tuku waŋe mbolŋge minit.

Tui Mune

¹⁹ Sine Israel mbal tuku gabat kame tabe mbolŋge kume likinaig.

Singine kame gabat ŋakmba kume likinaig.

²⁰ Tane pasa te kumba ka Gat le Askelon mbal sa ndaningap.

Saningap le Filistia pino kame kasomok pino kame nane ismba gare-garekubekaig.

²¹ Singine kame gabat mbal tuku kandim kame kile ake sinarŋ Gilboa tabe mbolŋge mine likade.

Saul tuku kandim mata andenŋe maŋ gurenŋ pisnewe nda.

Ta tuku sawe le mbai ŋgislu tabe ta mbolŋge nde ndakuwaik le nyama-
gaŋ mata tabe ta mbolŋge prowe nda.

²² Yonatan nu tui wai paknu.

Nu kame mbolŋge agaŋ inum tui ful ndawanu.

Saul tuku kame bagi ake sinarŋ mine ndakina.

Nu nuŋe ŋgueu mbal sanŋriknu ŋakmba bale farninganu.

²³ Tango pino ŋakmba nane Saul le Yonatan tuku gare tornaig.

Nale mara mindek kigri-kigriŋga minnaik sulumba kumu kumu ndo
kumnaik.

Nale tuku pinder ta paŋus fumba kinit taŋaŋ.

Nale tuku sanŋri ta laion tuku sanŋri taŋaŋ.

²⁴ Tane Israel pino kame tane Saul tuku ninanka malmbikap.

Nu tane tawi gurgur magenu ndo agaŋ ndende golmbi wakeikanu
ŋgarosu mindepiye mayewam tuku tinge likina.

²⁵ Kame gabat ar ta kame mbolŋge kumnaik.

Yonatan tuku mindesinŋ tabe mbol ambenŋe minit.

²⁶ O yiŋe aba Yonatan, ye ne tuku sina sunŋo ŋak.

Sile munŋu kume purkikenŋ wam ta pino kame nane ye tuku ŋga kume
purde wam ta lite.

²⁷ Kame gabat mbal ŋakmba kame mbolŋge kume likinaig le nane tuku
kame agaŋ ndende mata ake ŋaigoŋgamŋgaig.

2*Yuda tuku tugu nane David nanŋine gabat minwa ŋga madinaig*

¹ Kile David nu Sunŋo kusnamba sakina: Ye kumba ka Yuda mbal tuku
tumbranŋ sunŋo ande mbol minyoki e ŋgina le Sunŋo nu ndek sana: Ta
maye ŋgina. Taŋakina le David maŋ lato kusnana: Ye ka tumbranŋ ndaŋ
mbol minyoki ŋgina le Sunŋo nu lafumba sana: Ne kumba ka Hebronŋge
minyoka ŋgina. ² Taŋamba sana le David nu tinga nuŋe pino ar Ahinoam le
Abigail kilmba kinaig ka Hebron tumbranŋ tumba minyokinaig. Ahinoam nu
Yesrelnu. Abigail nu Karmelnu. Nu Nabal tuku pino kuembol Davidŋge tina.

³ David tuku taŋgo kuasmbi nanŋine gageu ŋakmba David ndonŋ kinaig ta
nane tumbranŋ afu Hebron tumbranŋ patuk patuk mine likinaig ta kilmba
minyoke likinaig. ⁴ Taŋanaig le Yuda taŋgo kame pro Hebronŋge David
nanŋine gabat sunŋo minwa ŋga gurenŋ tumba nu tuku gabat mbolŋge kutu-
naig.

Yabes mbal Gilead ma tugu mbol minnaig ta nane buk Saul tuku mindesinŋ
tumba ngukinaig pasa ta David nu ismba ⁵ nuŋe taŋgo afu kukulniŋmba
saniŋgina: Tane kape ka Yabes mbal tenjenmba saniŋgap: Sunŋo nu tane nyaro
tiŋguwa. Tanenŋe Saul nu singine gabat sunŋo ŋga mindesinŋ nuŋe tumba

ngukinaig ta tuku ye tane gare pasa tinjet. ⁶ Sunjo nu tane sinzanjimbamba minmba minwa. Tane gabat sunjo Saul mbolnje wam mayenu kinaig tukunu kile ye suk tane mbolnje wam magenu kamnjit. ⁷ Tanjine gabat sunjo Saul nu kumna le kile nane Yuda mbal ye nane tuku gabat sunjo mini nga madiyinaig. Ta tuku tane sanjri tinja ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap nga saningap njina.

Israel tuku tugu afu nane Isboset nanjine gabat minwa nga madinaig

⁸ Saul tuku kame gabat sunjo Abner nu Saul kinjo nunje Isboset* tumba kua ka Yordan kule pakarka Mahanaim tumbranjina. ⁹ Kinaig ka tange Abner ndek Isboset nu Gilead, Asur, Yesrel, Efraim, Benyamin, Israel ma tugu njakmba tuku gabat sunjo minwa nga madina.

¹⁰ Isboset nu yar 40 njak minna le nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa nga madinaig le nu yar armba ndo Israel ma tugu kulatkina. Yuda tuku tugunje ndo David dubinaig le ¹¹ nu yar 7 batenjnu turmba Hebronjenge nane kulatkina.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndonj kame bunaig

¹² Abner nu Isboset tuku kuasmbi kilmba Mahanaim kusremba Gibeon tumbranjina pronaj le ¹³ Seruya kinjo nunje Yoab mata David tuku kuasmbi ndonj pro Gibeon kule kualinj tugum tange nane kile-siglikinaig. Isboset tuku kuasmbi pro kule kualinj make simnje minyokinaig le David tuku kuasmbi pro kule kualinj make temnje minyokinaig.

¹⁴ Tanjanaig sulumba Abner ndek Yoab sana: Ye tango mo afu madiningi le ne mata tango mo afu madininga le nane kame aganj ndende kilmba kame sanjri munjo tumkuwaig njina le Yoab nu lafumba sana: Ta maye njina.

¹⁵ Tanjamba nane Isboset tuku tanjo 12 madininginaig ta nane njakmba Benyamin tuku tugu ndo. Nane pro David tuku tanjo 12 ta ndonj kame bumba ¹⁶ nanjine nanjine gabat wanj roka kame bagimbi takel make kumu kumu nduaseka tanjo 24 ta njakmba kume likinaig. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Kame Bagi tuku Ma njade.

¹⁷ Tanjanaig le kame sunjo kuasmbi ar ta ngamuknje tinjina le David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi Israel mbal kile-ibenjkinaig le kua ka sili-silinaig.

¹⁸ Seruya tuku kinjo kame kenjmba kame mbolnje minnaig ta nane tuku nyu tenjenmba: Yoab, Abisai, Asahel. Asahel tuku pinder nunje ta nane njakmba tuku pinder lininganu tukunu ¹⁹ nu Abner madimba tumba yokerna le ²⁰ Abner nu pinderka minmba mbilka mambilna kande Asahel nu madimba yokermba kina le nu kusnana: Ne Asahelnje e njina le nu sakina: Au. Yenje njina. ²¹ Tanjakina le Abner nu peumba sana: Ne ye yoker ndaya. Ne luka ka tanjo ande tumba yokermba nu tuku kame aganj ndende ta yaimba kila njina kande Asahel nu Abner tuku pasa ise ndaka nu ndo madimba yokermba kina le ²² nu maj lato sana: Ne ye yoker ndaya. Ye ne baleni ta ye aba nanje Yoab am mbolnje kikoyamngat njina kande ²³ Asahel nu nda isanu sukmba nu yokermba lok ndeka kina le Abner ndek nunje mbanduwanj tuginumbi ngumnem ngumnem te-lukina le Asahel fungul mbolnje nduasemba ka inumnje biteknjina le nu kummba ndekina. Kummba ndekina le kame

* **2:8:** Isboset nyu ndinok Isbaal. Isbaal nyu ta tugunu: Baal tuku tango. Baal nu yabri mbara ande Samuel nu o buk Israel mbal saningina le pitainaig (1 Samuel 7.3-4 kanjgerap). Ta tuku nane Isbaal nyu ta mata mbulmba Isboset njinaig

mbal afu pinderka pro tanje Asahel tuku mindesinj kanjermba laipmba tinjinaig le ²⁴ Yoab nale Abisai nale ar tanje ndo Abner madimba yokermba kinaik ka ka Ama tabe tugu mbol ta pronaik le ki ka ululuna. (Ama tabe ta Giya tumbanj ki prote kumamnje Gibeon yamban kambim tuku ndin minje mbinje minit).

²⁵ Ki ka ululuna le Benyamin tuku kuasmbi nane ka Abner te-silikinaig sulumba nane ka tabe fudin ande mbolnje tinja kame tuku kuaneka minnaig.

²⁶ Tanjamba minnaig le Abner ndek Yoab kanjermba wi kuenjka sana: Ne kame te minmba minwa nga iduste e? Kame te kuga ndawa ta sine munju ngueu minmba minamnjig ta ne idus ndate e? Sine ndare ndindo ndo. Ne nanje kuasmbi ta peuninga le manj sine yoker ndakuwaig nga Yoab sana le ²⁷ nu pasa ta isna sulumba nu ndek lafumba sana: Kuete abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne ye peu ndayat kande yinje kuasmbi kile tane yokerka minig le ka ka mafete kande njgina. ²⁸ Yoab nu pasate denjpurna sulumba kame tukulmba nunje kame mbal manj Israel mbal yoker ndakuwaig nga tabil fitkina le kame ta kusremba sili-silinaig.

²⁹ Kile Abner nunje kame mbal ndonj ma ta kusremba Yordan ma guton ta kuerka kumba minnaig le ka ka mafena. Mafena le ma guton ta kusremba Yordan kule pakarka kinaig ka ka ki mbilna le nane luka Mahanaim pronaig.

³⁰ Abner nu nunje kame mbal kilmba kina le Yoab ndek nunje kame kuasmbi kile-manjurka burkina ta nu tuku kame tanjo 20 ndo te-denna. Asahel mata kumna. ³¹ David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi 360 bale farnaig. Kuasmbi ta njakmba Benyamin tuku tugu ndo.

³² Kile Yoab tuku kuasmbi nane Asahel tuku mindesinj tumba kumba ka Betlehem tumbanjnje mam nanjine tuku ndame burok sinam tanje pilnaig. Pilnaig sulumba furir ndui ta mbolnje ndo nane tinja luka kinaig ka ka mafena le Hebron pronaig.

3

¹ Kile David tuku kuasmbi Saul tuku kuasmbi ndonj kame manj tumba tinjina ka ka Yuda mbalnje Israel kuasmbi sunjomba bale farkinaig le Saul tuku kuasmbi buk denkina.

David tuku kinjo kat nunje

² David nu Hebronnje minyokina sulumba kinjo 6 kile-patikina. Nane tuku nyu nanjine tenjenmba.

Kinjo mulum Amnon. Ina nunje nyunu Ahinoam. Nu Yesrelnu.

³ Kinjo mulum dubiknu ta Kileab. Ina nunje Abigail. Nu Karmelnu Nabal tuku pino kuembol Davidnje tina.

Kinjo kejn nu ta Absalom. Ina nunje Maka. Nu Gesurnu gabat sunjo Talmai tuku kulim nunje.

⁴ Kinjo bailkanu ta Adonia. Ina nunje Hagit.

Kinjo inum Sefatia. Ina nunje Abital.

⁵ Kinjo 6-nu ta Itream. Ina nunje Eglā. Kinjo kame ta njakmba Hebronnje kilepatike likinaig.

Abner nu David ndonj wamdus ulendinaik

⁶ Kame sunjo Saul tuku kuasmbi David tuku kuasmbi ta minmba minna le Abner nu Saul tuku kuasmbi ngamuknje tanjo nyu njak mayok kina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Isboset nu Abner sawe lika sana: Ne ndanam saka mam tuku piyo nunje Rispa ndonj kinyat njgina. (Rispa nu Aya

tuku kulim nuŋe Saulŋe pinonu tina tuku). ⁸ Tanjakina le Abner ndek gubra tormba nu sana: Ye Yuda tugu turket le ne ye saye likate e? Ye buk mam nanje Saul, nuŋe tira kat nuŋe, nuŋe gulab kame dubiken ta kile ye minmba minet. Ne Davidŋe ŋayo silinam bafuna le yeŋge ne kigraibken ta ne ndaŋam saka kile pino ta tuku ye saye likate ŋgina.

⁹⁻¹⁰ Tanjakina sulumba nu maŋ lato sana: Sunjo nu buk David sana: Yeŋge Saul tuku gageu pitaiki le nane Israel mbal tuku gabat sugo mine nda ŋgina. Sunjoŋge David nu Israel mbal Yuda mbal tuku gabat sunjo minam tuku madina le nu Israel ma tugu ŋakmba kulatkamŋgat. Ta tuku ye ne sanet. Ye mata David sinzaŋamŋgit. Ye pasa sanet te kumu ndawi ta Kuatenge ye mapeye nda ŋga Isboset sana le ¹¹ nu pasa ta ismba nu tuku kuru-kuruka maninok minna.

¹² Kile Abner ndek taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka David teŋenmba sawap. Abner nu ne ndoŋ pasa katmba wamdus ulendimba ne sinzaŋnuwa le Israel kuasmbi ŋakmba ne ndo dubinamŋgaig. Tane ka taŋamba nu sawap ŋga pasa pilna le nane ndek David sota kinaig sulumba ¹³ Abner tuku pasa ta David kubeu tunaig le nu ismba nu suk lafumba pasa pilmba sakina: Tane ka Abner teŋenmba sawap. Ne tuku pasa maye ta ye wam ande ne sani le kumuwa le ye ne ndoŋ wamdus ulendiwamŋgit. Ne yiŋe pino Mikal Saul kulim nuŋe ta tumba ye tugum te prowa ŋga nu sawap ŋgina le nane pasa ta tumba luka Abner sota kinaig.

¹⁴ Nane kinaig le David ndek nuŋe taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kumba ka Isboset sawap le nu yiŋe pino Mikal pilwa le luka prowa. Ye buk pino ta Filistia taŋgo 100 tuku nduwa ŋgarombi piyamba pinonu ten ŋga sawap ŋgina le nane pasa ta tumba Isboset sota kinaig.

¹⁵ Isboset nu pasa ta sanaig le isna sulumba nu ndek taŋgo afu kukulniŋgina le kinaig ka Lais kiŋo nuŋe Paltielŋge Mikal tina ta yaimba tumba David tugum kinaig le ¹⁶ Paltiel nu malmbitamam Mikal dubimba kina ka ka Bahurim tumbran pronaig. Tumbran ta pronaig sulumba Abnerŋge Paltiel peumba ne luka nanje tumbran kaye ŋga kukulna le nu luka nuŋe tumbran kina.

¹⁷ Kile Abner nu Israel mage mage kile-maŋgurka saniŋgina: Tane o buk David taŋgine gabat sunjo minwa ŋga saka minnaig. ¹⁸ Pasa ta kile idusap. O buk Sunjo nu sakina: David nu yiŋe piro tango. Ye nu sinzaŋi le yiŋe kuasmbi Israel mbal nane Filistia mbal ŋgueu mbal afu tuku wai mbolŋge minig ta kile-luka kilamŋgat ŋgina. ¹⁹ Taŋamba saniŋgina sulumba Abner nu maŋ tiŋga Benyamin tuku tugu ta ndoŋ minyoka taŋamba ndo pasa katnaig sulumba kile nu tiŋga taŋgo 20 kilmba nuŋe ndoŋ David sota Hebron kinaig. Kinaig ka taŋge Israel mage mage Benyamin tuku tugu nane pasa wakeimba katnaig ta David kubeu tuna le ²⁰ David ndek Abner nuŋe kuasmbi ta ndoŋ isukusneningam tuku pagunaig.

²¹ Taŋamba nane isukue denpurmba Abner ndek David sana: Ye luka ka sulumba Israel mage mage ŋakmba tuku wamdus didiki le ne nane ndoŋ wamdus ulendimba ne Israel ma tugu te ŋakmba kulatkam tuku nzalinate taŋamba nane tuku gabat sunjo minamŋgat ŋga David sana. Tanjakina le nu nuŋe kame kuasmbi peuniŋmba Abner mapenaig le nu kusremba kina.

Yoab nu Abner balena le kumna

²² Abner nu David kusremba kina le Yoab nu nuŋe kame kuasmbi kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame bumba gabis agaŋ ndende kilnaig ta ŋakmba yomba kilmba luka Hebron pronaig le ²³ nane ndek Yoab kubeu tumba sanaig:

Abner pro tenge singine gabat David kanjerat le nu sine peusingat le mapewig le luka kinit nginaig.²⁴ Tanjamba kubeu tunaig le Yoab ndek tinja gabat sunjo David sota kumba ka sawe lika sana: Ne ndanam saka Abner mapewat le luka kinit?²⁵ Nu ne yabrinumba ne piroka likate wam ta katesewam پروات ta ne gilai e ngina.

²⁶ Tanjamba sawe lika Yoab nu David kusremba kilim kina ka tanjo afu kukulningina le Abner ngumnem te-dubimba kinaig ka Sira kule burok tugum tanje nu te-silika tumba luka Hebron pronaig ta David nu katese ndana.²⁷ Nane Abner tumba luka Hebron pronaig le Yoab nu wam sisauka Abner sana: Ye ne ndonj pasa njak ngina sulumba nu tumba fonde malaŋga tugum kumba ka tanje kame bagimbi funjul so fetkina le kumna. Ta ndanam? Abner buk Yoab mambo nuje Asahel balena ta lafumba nu Abner balena le kumna.

²⁸ Abner nu kumna le nane afu kumba ka David kubeu tunaig le ismba nu ndek sakina: Abner balewaig le ndare kutukat ta ye yije gageu ndonj sine tuku mbar kuga ta Sunjo nu kila.²⁹ Ta tuku ndare ta kile luka Yoab tuku gageu njakmba pasokuwa. Nane tuku afu karej we njak njak afu ngirnger njak njak afu kupe baklelok minwaig. Afu kame bagimbi bale farwaig le kumwaig. Afu nyamaganj kugatok gubak minwaig ngina.

³⁰ Abner nu buk kame sunjo Gibeonje prona le Yoab nale Abisai tuku mambo nakile Asahel balena ta lafumba Abner balenaig le kumna.

Nane Abner tuku mindesinj tumba ngukinaig

³¹ Kile David ndek Yoab nane saningina: Tane tangine minde piye paska fetmba sinamanzer tawi siglika Abner ninanka malmbiwap ngina. Tanjakina sulumba David nu ter tumba kinaig le ngumnem dubikina le³² nane Abner tuku mindesinj tumba Hebron tumbran tanje ngukinaig. Tanjanaig le David nu nuje tanjo kuasmbi njakmba ndonj sambu laipmba ninanka malmbinaig.

³³ Tanjamba David nu Abner tuku mindesinj ninanka mune-muneka sakina: Ndanam tuku Abner nu nginngan tanjo tanaŋ kumat?

³⁴ Ne kame mbolnje kumna kande maye kande.

Nane tanjo yabrinjmba balenjingig le kumig tanjamba ndo ne balenaig le kumat ngina.

Tanjakina le tanjo pino manj nu tuku ninanka malmbinaig.

³⁵ Malmbiwe denjpurmba tanjo pino njakmba David sanaig: Kile ne ka isukusa nginaig kande David nu pasa sanjri pilemba nane saningina: Ye isukuse nda. Ye pinka mini le ki ka butunguwa. Ye isukusi ta Kuate nu ye mapeye nda ngina le³⁶ tanjo pino njakmba nu tuku pasa ta ismba nu wam ke likina ta kanjerka nu tuku gare sunjo tinaig sulumba³⁷ Israel mbal njakmba Davidnge sisenjat le Abner bale ndawaig nginaig.

³⁸ Kile David ndek nuje tanjo kuasmbi ta wam paguninjmba saningina: Ki ait te mbolnje kame gabat ande sanjriknu kumat ta tane njakmba kila.³⁹ Yoab le Abisai nale sanjri naigo. Ye Kuatenje gabat sunjo madiyina ta ye nale peunikam fuguwet. Ta tuku Sunjonje mbar ta tuku piya ta lafunu nikuwa ngina.

4

¹ Abner balenaig le kumna pasa ta Isboset nu ismba kuru-kuruka ngamungal piti njak minna le nane Israel mbal mata njakmba piriri njayonaig.

Isboset tuku kame gabat armba

² Rimon tuku kiŋo armba Bana nale Rekab ndonj nale Isboset tuku kame gabat minnaik. Nale kame mbal kilmba ŋgueu mbal ndonj kame buwanu. Mam nakile Rimon nu Berotnu. Nane tuku tumbraŋ mboŋ ta Benyamin. (Berot tumbraŋ ta nane Benyamin mbal tuku ŋgade. ³ Taŋgo pino o buk Berotŋge minnaig ta nane kua ka kinaig ka Gitaimŋge kile minig).

Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset

⁴ Saul tuku kiŋo nuŋe Yonatan nu kiŋo ande ŋak ta nyunu Mefiboset. O buk Saul nale Yonatan kumnaik le Mefiboset nu yar 5 ŋak minna le Yesrel mbaŋge pasa pilnaig le Yonatan tuku kuasmbi tugum kina le nane pasa ta ismba kutu kulat pino nu Mefiboset didik tumba kua kinaig ka biye baslena le nu ndeka kile isu ŋayo silina.

Kame gabat armba Isboset balenaik le kumna

⁵ Ait ande ki mbol Isboset nu mabta nuŋe wande mbol kinymba minna le Rimon tuku kiŋo armba Rekab nale Bana ndonj tiŋga nu tuku wande mbol kinaig. ⁶⁻⁷ Nale ar ta wam sisauka wit kilam tuku wandek sinam kinaik ka taŋge nale Isboset nu nuŋe mbain mbol kinymba minna le kaŋgeraik sulumba kame bagimbi fuŋgulnu nduasenaik le kumna. Kumna le ŋinfok kat purmba gabatnu tumba siŋsiŋndo tumba kua ka kinaik ka Yordan kule ma gutoŋ pronaik le furir ŋgamuna.

⁸ Mafena le nale ar ta Isboset tuku gabatnu tumba ka gabat suŋgo David tugum promba sanaig: O gabat suŋgo, ne te kaŋgera. Te nane ŋgueu taŋgo Isboset tuku gabat. O buk Saul nu ne ndonj ŋgueu minmba ne balenam tuku korkornina ta kile Sungoŋge Saul tuku ndare ta lafunu pa niŋgit ŋginaik.

⁹ Taŋakinaik le David ndek pasa lafumba sanikina: Suŋgo abo tugu ŋak nu piti yeki yeki mboŋge ye sinzanyina. Ye nu tuku nyu mboŋge satiket. ¹⁰ Ye Siklakŋge minen le taŋgo ande pro ye sayumba sakina: Saul buk kumat ŋgina. Nu idusna ye pasa ta ismba gare-garekaŋgit ŋga idusna kande ye nu tuku wam kube pasa ta piya agar taŋaŋ kame mbal wiken le nu tumba ka balenaig le kumna. ¹¹ Taŋamba ndo tale mata ake sinan taŋgo nuŋe wande mboŋge kinymba minat le balewaik. Tale siŋka maŋau mbaraik le ye tale mapeke nda. Tale ndare kutuwaik ta lafumba ye kile tale baletikaŋgit ŋgina.

¹² Taŋaka David nu ndek nuŋe kame mbal saningina le nane taŋgo ar ta kilmba ka balenikinaig. Balenikinaig sulumba kupe wai kat nakile kat pugurka kilmba pankinaig sulumba ŋgarosu kat nakile kilmba ka Hebron kule kualin tugum taŋge taikinaig. Taŋamba kame mbal Isboset tuku gabat tumba ka Hebronŋge Abner ŋgukinaigmbi taŋge ŋgukinaig.

5

David nu Israel mbal ŋakmba tuku gabat suŋgo madinaig

¹ Kile Israel tugu ŋakmba pro Hebronŋge David sanaig: Sine siŋka ne ndonj ndare tuma ndindo ndo. ² O buk Saul nu sine tuku gabat suŋgo minna le neŋge sine Israel mbal tuku kame gabat minna le Sungo nu teŋenmba ne sanina: Neŋge yiŋe Israel kuasmbi kulatka sulumba nane tuku gabat suŋgo minamŋgat ŋga sanina ŋginaig. ³ Nane taŋamba David sanaig le nu Israel gabat sugo sugo ŋakmba ndonj Suŋgo am mboŋge wamduŋ ulendinaig. Taŋanaig sulumba nane ndek David nu Israel mbal tuku gabat suŋgo minwa ŋga gureŋj tumba gabat mboŋge kutunaig.

⁴ David nu yar 30 ñak minna le nane nu gabat sunjo minwa nga madinaig. Nu yar 40 nane tuku gabat sunjo minna. ⁵ Ambonga nu Hebronngge Yuda mbal ndo kulatkina ta yar 7 baten nu turmba kina ka Yerusalemngge nu Israel mbal Yuda mbal ulendimba kulatkina ta yar 33 kina.

David nu Yerusalemngge Israel mbal kulatkina

⁶⁻⁸ Kile David nu nuje kame kuasmbi kilmba Yebus mbal tuku tumbran Yerusalem* kame kina le mbal ta nane idusnaig: David nu sine tuku tumbran tam kumuñ kuga nga nane David maim maim pasa te-tumba sakinaig: Tanjo am tukulok kupe baklelok nanenje ndin kuerwaig le ne sinam kambim kumuñ kuga nginaig. Tanjakinaig le David ndek nuje kame kuasmbi wam paguka saningina: Ye nane tuku ndagariyate. Tane kule burok silika fonde sinam kape sulumba am tukulok kupe baklelok nane ndon kame buwap ngina. Tanjakina sulumba David nuje kame kuasmbi kilmba Sion tumbran fonde karen nu ñak ta sinam kumba tumbran ta tinaig. Tinaig sulumba nane tumbran ta David tuku Tumbran nginaig. Kile nane David tuku pasa ta idusmba yaba pasambi mbilmba sakade: Am tukulok kupe baklelok nane kilimngge minwaig ngade.

⁹ Tanjamba David nu Sion tumbran fonde ñak ta tumba minyokina sulumba tumbran ta nyunu David tuku Tumbran ngina. Tanjamba nu ndek piro mbal saningina le nane tumbran fonde ñak ta ki prote kumamngge kilke diñnaig tuku magot tanje wande patike lika Sion tumbran laipnaig le tumbran ta sunjokina. ¹⁰ Kuate Sunjo Sangri Nayo nuje David sinzan na le nu gabat sunjo sangri ñak mayok kina.

¹¹ Kile Tirus mbal tuku gabat sunjo Hiram nu nuje gabat kame afu kukulningina le piro aganj ndende, ail mage mage, ndamembi wande patikanu kila tanjo kame turmba kilmba David tugum pronai le ¹² David nu aganj ndende ta kanjerkumba nu Kuate nge Israel tugu ñakmba kulatkam tuku gabat sunjo madimba Israel mbal sinzaningina ta katesna.

¹³ Tanjamba David nu Hebron kusremba Yerusalemngge minyokina sulumba nu mañ lato pino afu kilmba kutu afu kile-patikinaig. ¹⁴ Kutu kame ta nyu kat nangine tenemba. Samua, Sobab, Natan, Solomon, ¹⁵ Ibar, Elisua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifelet.

David nu Filistia mbal ndon kame bumba nane kile-ibenjkina

¹⁷ David nu Israel mbal tuku gabat sunjo madiwanu pasa ta Filistia mbal ndek ismba nane nu biye timba tumba kambim saka ilnaig le David nu pasa ta ismba nu tinja ka nuje tumbran fonde karen nu ta sinam kina.

¹⁸ Tanjana le nane Filistia kame kuasmbi ta pro Refaim ma guton tanje kame tuku kuaneka tumbran ulnaig le ¹⁹ David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye ka nane Filistia mbal ndon kame buwi e ko kuga. Ye kame ka le ne ye sinzanyamngat e ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kaye. Ye nane kilmba ne tuku wai mbolnge patiki le ne nane kile-ibenkamngat ngina.

²⁰ Tanjakina le David nu tinja ndek guton nzi kumba ka Filistia mbal ndon kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba sakina: Sunjo nu sawe piymba kule ndekate tanjan ye tuku ngeu mbal tugewat ngina. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Baal Perasim† ngade.

* **5:6-8:** Yerusalem tumbran ta nyu inum Sion ngade † **5:20:** Baal Perasim nyu ta tugunu: Sunjo nu kuasmbi tugete

²¹ Filistia mbal nane kua ka nangine yabri mbara kanunu kusreke likinaig le David nuŋe kame kuasmbi ndoŋ agaŋ kanunu ta kilmba kinaig.

²² Minnaig le ait ande Filistia mbal maŋ pro Refaim ma guton taŋge kame tuku kuaneka tumbraŋ ulmba minnaig le ²³ David nu maŋ Sunjo kusnamba sakina: Ye kile ndaŋamŋgit ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Kaye ka nane ndoŋ kame buwap ŋgina sulumba wam pagumba sana: Tane kumba tumailam tumailam ndakape. Tane kape ka nane laipniŋmba ŋgumnem ŋgumnem ail sugo kumnem siŋge kame tuku tiŋga tairŋgap. ²⁴ Tane ye ail kame si fu mbol mbol liki le zigna ismba kande ye Sunjo ye ambonja Filistia mbal ndoŋ kame kinet ŋga tane ka kame buwap ŋgina.

²⁵ Taŋaka sana le David nu Sunjo tuku wam pagu ta dubimba Filistia mbal Geba tumbraŋŋge bale farka kinaig ka ka Geser tumbraŋŋge tiŋginaig.

6

Nane pasa katanu bokis tumba Yerusalem pronaig

¹ Kile David nu maŋ Israel kame kuasmbi saŋgriknu 30,000 kilmba maŋgurkina sulumba ² nu nane kilmba Kuate tuku tukul bokis tam tuku ŋga Bala tumbraŋ Yuda ma tugu mbol kambim kinaig. Tukul bokis ta Sunjo Saŋgri Ŋayo eŋel kanunu armba ŋgamukŋge minyok minit nu tuku tukul bokis.

³ Nane Bala tumbraŋ promba Abinadab tuku wande tabe fudiŋ mbol minna ta mbol kinaig ka Kuate tuku tukul bokis ta tumba ka karis abonu mbolŋge pilnaig sulumba luka kambim bafunaig. Taŋamba Abinadab tuku kiŋo kat nuŋe Usa nale Ahio ndoŋ tiŋga karis ndin tuamtumba didika kinaig. ⁴ Ahio nu ambonjina. ⁵ Taŋana le David nuŋe kuasmbi Israel ŋakmba karis ta dubimba kupesmba pate-patenja mune kuenka gita tagail tambariŋ agaŋ ndende yeki yeki katniŋmba Kuate tuku nyu te-dunja kinaig.

⁶ Kile kuasmbi ta nane Nakon tuku wit baurŋganu ma mbol pronaig le makau pailnu karis didikinaig ta mbiki-mbikekina le Kuate tuku tukul bokis ta bariska ndekam bafuna le Usa ndek wai pilmba bokis ta biye tina. ⁷ Taŋana le Sunjo nu Usa tuku gubrana le nu balena le kumna. Ta ndaŋam? Usa nu Kuate tuku tukul bokis ta ake agaŋ ande ŋga idusna sulumba biye tina tukunu Sunjoŋge nu balena le kumna. ⁸ Taŋana le David nu wam ta tuku ndagarina. Kile nane ma ta nyunu Peres Usa* ŋgade.

⁹ Kile David nu Sunjo kuru-kuruka sakina: Ye kile ndaŋndaŋmba Sunjo tuku tukul bokis te tumba ka yiŋe tugum pili le minamŋgat ŋgina sulumba ¹⁰ nu bokis ta tumba Yerusalem kine ndaka mbilmba nu Gat tumbraŋ Obed-Edom tuku wande mbol kina. ¹¹ Pro taŋge nu bokis ta kusrena le tambun keŋmba Obed-Edom tuku wande mbol taŋge minna. Minna le Sunjo nu taŋgo ta tuku kuasmbi nyaro mayenu niŋgina.

¹² Gabat sunjo David nu Obed-Edom nuŋe gageu ndoŋ Sunjoŋge nyaro niŋgina pasa ta sanaig le ismba nu tiŋga Obed-Edom tuku wande mbol kumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kambim tuku ŋga tiŋga kina le Israel taŋgo pino ŋakmba ndek gare-garekinaig. ¹³ Nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba kuramba kambim saka taŋgo kupe diram 6-naig sulumba tiŋginaig le David ndek makau pailnu sungokanu ande fatnu butuknu ande turmba kilmba Sunjo tuku atraukina.

* 6:8: Peres Usa pasa ta tugunu: Usa balena

14 Tanjamba David ndek pris tuku tawi kaukau tinjmba gare-gareka kupesmba pate-patenja Sunjo tuku nyu te-dunjingina le 15 Israel tanjo pino njakmba David ndonj gare-gareka ngumbeyumba tabil fitka Sunjo tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kinaig.

16 Nane tanjamba tukul bokis ta tumba David tuku tumbranj sinam kinaig le Saul kulim nuje Mikal nu bubre malanja kumam mambilmba David nu kupesmba pate-patenja kupe sili-salemba Sunjo tuku nyu te-dunja kina le kanjgermba nu talana.

17 Kile nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba David baibai ande pilna ta sinamnje pilnaig le minna. Tanjamba nu ndek aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamunggal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukina. 18 Wam ta ke sugluka David ndek tanjo pino njakmba saninjmba sakina: Sunjo Sangri Nayo nu tane njakmba nyaro tinjuwa ngina sulumba 19 nu ndek tanjo pino yinyam bret, ndem pasokanu, bret fonfonj grep tinju mbilmba pasokanu njak ta walmba ninje likina le nane kilmba sili-silimba nangine tumbranj tumbranj kine likinaig.

20 Tanjanaig le David nu tinja nuje wande mbol kumba nuje gageu nyaro pasa ningina le Mikal pro nu te-silikumba nu sawe lika sana: Osese. Israel mbal tuku gabat sunjo, ne nanje nyu sunjo te-dunja nginngan tanjo tanjan aganj ndende paskat le gabat kame tuku piro pino kameenje kanjgermaig nga sawe likina le 21 David ndek lafumba sana: Ye Sunjo tuku nyu te-dunja pate-patenjit. Nunje mam nanje tuku kuasmbi pitaika ye Israel tuku gabat sunjo minam tuku madiyina ta tuku ye gare-garekit. Ye manj tanjamba ndo Sunjo tuku nyu te-dunja 22 yinje nyu te-ibenjmba mini le piro pino kame ne nane tuku sakat ta nanenje ye tuku nyu te-dunjamnjgaig nga Mikal sana.

23 Tanjamba sana le Saul kulim nuje Mikal nu ninjka ake saibo pilmba kumna.

7

Natan nu dir pasa David sana

1 David Sunjonge kigraibka sinzanja le nu nuje wande mbolnje mine mayemba njeueu mbalnje nu njayo sili ndanaig. 2 Ta tuku David ndek tuan tanjo Natan sana: Yinje wande te sunjokanu ail sidambi* wakeigenj. Kuate tuku tukul bokis ta ake kilim baibai sinamnje minit nga sana. 3 Tanjamba sana le Natan ndek pasa lafumba sana: Sunjo nu ne ndonj minit tukunu ne wam ndanj kam idusmba kande ne ka ngina.

4 Tanjamba nu luka nuje wande mbol kina le furir ngamu Sunjo nu Natan tugum promba wam pagumba sana: 5 Ne ye tuku minje tumba kaye ka yinje piro tanjo David tenjemba sawa. Nunje ye minam tuku wande wakeiwa nga ye idus ndawet. 6 Ye o buk Israel mbal Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilen ait ta ye wande sunjo ande mbol nda minen. Ye ake kinenumba baibai sinamnje ndo minen sulumba kile ye minmba minet. 7 Ye ma njakmba mbolnje Israel kuasmbi ndonj kine promba minen sulumba gabat kame madinngan ta nane saninjmba tane ye tuku wande mayenu ail sidambi wakeiye sap nga sa ndaken. Ne ka tanjamba nu sawa ngina.

8 Tanjamba nu manj lato Natan sana: Ne ka yinje piro tanjo David tenjemba sawa. Sunjo Sangri Nayo nu tenjemba ne tuku sakat. Yenge o buk ne

* 7:2: Sida ta wande wakeikade tuku ail ande mayenu ndo

sipsip kulatka minna le ne Israel mbal kulatka nga madinen. ⁹ Ye ne ndon ma animbi kine promba minna ta ye ne ndon minmba minen. Yenje ne sinzanen le naje ngeu mbal jakmba bale farkina. Kile ye man lato ne sinzani le gabat sugo nyu jak jak mine likade tajar minamngat. ¹⁰⁻¹¹ Ye yije kuasmbi Israel tuku kilke ande madiwi le nane minyoka wamdus mukuk piti kugatok minamngaig. O buk nane ma tugu te mbol pronaig le ngeu mbalnge kilmba ngaigo siglikinaig ta kile yenje tane kigraibki le ngeu mbalnge tane man ngaigo siglike nda. Yenje pasa sangrinu sanet. Ne tuku ndare puluka tugeka minmba minamngat. ¹² Ne kuma le ngukuwaig ta yenje ne tuku kinjo ande man madiwi le gabat sunjo minamngat. Nunje nune kuasmbi ta kulatkuwa le nane sanjri jak minamngaig. ¹³ Nunje† tinja ye tuku wande sunjo te-tiwamngat. Yenje ndo gabat sugo ndare ndui ta mbolnge madinigi le tugeka tuturmba minmba minamngaig. ¹⁴ Yenje ndo nu tuku mam tajar mini le nu yije kinjo tajar minamngat. Nu mbarwa ta ye nu te-tiwam tuku ngusamngit. Kinjo nu mbarte le mam nunenge nu te-tiwam tuku nguste tajar. ¹⁵ Tanjamba ye nu tuku kume purmba minamngit. Ye buk Saul pitaiwen le ne nu tuku ma tina tanjamba man ke nda. ¹⁶ Ne tuku ndare tugekamngat. Ye naje ndare kulatka sinzaningi le minmba minamngaig. Ne tuku ndare ta ndo tuturmba gabat sugo sugo promba minmba minamngaig. Ne ka tanjamba David kubeu tawe ngina le ¹⁷ Natan Kuatenge dir pasa sana ta ka tanjamba ndo David kubeu tuna.

David nu Sunjo gare pasa tuna

¹⁸ Kubeu tuna le gabat sunjo David nu tinja Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka tanje minyoka Sunjo yabanmba sana:

O Kuate Sunjo, ye yije gageu ndon sine ne am mbolnge magenu kuga ta ne ye mbol wam magenu ndo kate.

¹⁹ O Kuate Sunjo, kile ne man lato ye tuku ndare mbolnge wam magenu kam sakate. Ye ake tanjo ndo ta ne wam sunjo ye mbolnge kamngat. ²⁰ Ye kile ame pasa ne sani? Ye ne tuku piro tango ndo ta ne kila. ²¹ Ta tuku ne naje pasa sangrinu dubimba wam sunjo ta ye mbolnge kamngat.

²² O Kuate Sunjo, ne o mbolok. Ande ne suk nda minit. Ne ndindo Mbara Sunjo ta o buk singine wa kame tuku minje mbolnge isgen. ²³ Tango pino kuasmbi afu sine suk mine ndakade. Ne o buk sine Israel mbal Isip kilke mbolnge sanzal mingen le kile-luka kilmba sine ne tuku kuasmbi minam tuku madisingina. Ne sine Israel mbal turkam tuku wam kitek sangrinu ke lika sine kilmba pro kilke te mbol prona. Tanjamba ne kilke te mbolnge minnaig mbal nanjine yabri mbara turmba ngaigo siglika pitaikina le kilke tugu jakmba tanjo pino ne tuku nyu isnaig.

²⁴ O Sunjo, ne sine Israel tugu ne tuku kuasmbi ndo minam tuku madisingina tukunu sine ne tuku ndo minbe le ne sine tuku Mbara minmba minamngat.

²⁵ O Kuate Sunjo, ne dir pasa sakat ta ye mbolnge yije ndare tuturmba kangat ta jakmba mbolnge kumunguwa. ²⁶ Tanjawa le ne tuku nyu o mbolnge minmba minwa le nane tenjamba sakamngaig: Sunjo Sanjri Nayo nu Israel mbal tuku Mbara minit ngamngaig. Tanjamba nenje ndo gabat sugo ye tuku ndare mbolnge madiniga le tuturmba minmba minamngaig.

† 7:13: Kuate nu Solomon tuku David sana (Aposel 7.44-47)

²⁷ O Sunjo Sangri Nayo, ne sine Israel mbal tuku Mbara. Ne buk ye sayumba sakina: Ne tuku ndare kame ta mara mindek sangri njak minamngai nga sayina. Ta tuku ye nanje piro tanjo ye gabat kuilnga yabanjet.

²⁸ O Kuate Sunjo, ne ndo mbolnge minit. Ne nanje pasa sangri pilete ta ne kumumbi kate. Ne ye mbolnge mata tanjamba ndo kamngat.

²⁹ O Kuate Sunjo, ne nanje pasa ta idusmba mara mindek ye tuku ndare nyaro ninjamba mina le nane ne kumnemnge nyaro pasa ta njak minmba minwaig nga Kuate sana.

8

Davidnge ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina

¹ Tanjamba minnaig sulumba David ndek nuje kame mbal kilmba Filistia mbal ndonj kame bunaig. Kame bumba bale farka nanjine tumbrajan sunjo ta tina.

² Tina sulumba kile nu ka Moab mbal ndonj kame bumba nane afu bige tidinjina. Bige tidinga nane kile-mangurka kilke mbolnge truk ka kuit nduimba kinyap nga saninjina le nane tanjamba kilke mbolnge truk ka kinyaig. Truk ka kinyaig le nu ndek tanjo kejan kejan burka armba balenijmba ndindo mapemba armba balenijmba ndindo mapemba tanjamba ndo ka ka bitekngina. Afu mapekina ta nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig.

³ Kile Soba tuku gabat sunjo Hadadeser nu nuje kame kuasmbi kilmba Yufretis kule makembi kilke ta luka tam saka kame kinaig. (Hadadeser mam nuje Rehob. Nu Siria kilke Soba ma tugu kulatkina). Kame kinaig le David tuku kuasmbi nane kile-siglika kame bumba nane sunjomba bige tidinjinaig.

⁴ Nu hos mbol mbol kame buwanu tanjo kame 1,700 bige tidinjina sulumba ibenngje kame buwanu tanjo 20,000 bige tidinjina. Tanjamba nu hos karis didika pinderkanu ta njakmba yaika kilmba afu kupe kat ngurngurnijmba kusrekina sulumba 100 ndo nuje kilna.

⁵ Kame sunjo ta minmba minna le Siria gabat afu Damaskusnge minnaig ta nane ndek gabat sunjo Hadadeser turam tuku kame kuasmbi sunjo ande kukulnaig le David ndonj kame buwam saka pronaig kande David tuku kame kuasmbingje nane tuku kame tanjo 22,000 bale farnaig. ⁶ Tanjanaig sulumba David ndek kame manj nda tingua nga nuje kame mbal afu kilmba Siria kilke mbol patike likina le kilke sunjo ta kulatka minnaig. Kulatka minnaig le Siria mbal nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig. Tanjanaig le David Sunjonge sinzanja le nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina.

⁷ Kile David ndek Hadadeser tuku gabat sugo sugu nanjine kandim golmbi wakeikanu migreke lika pronaig ta njakmba yaika kilna sulumba

⁸ Hadadeser tuku tumbrajan sugo Beta le Berotai nane tuku aganj ndende ainmbi wakeikanu ta mata sunjomba yaika kilmba yomba Yerusalem kinaig.

⁹ David nu Hadadeser tuku kame kuasmbi bale farmba kile-ibenjkina pasa ta Hamat tuku gabat sunjo Toi nu isna. ¹⁰ Toi nu mara mindek Hadadeser ndonj kame ndo minna tukunu nu gare-gareka nuje kinjo nuje Yoram David sota kuwa nga gare aganj ndende gol silwa ainmbi wakeikanu ta kile-tumba kukulna le David kile-tambim tuku kina ka nu tugum prona. ¹¹ Prona sulumba aganj ndende ta David kile-tuna le nu ndek aganj ndende ta Sunjo tuku minwaig nga kilmba ka gabis aganj ndende gol silwa ain ngueu mbal afu

ndonj kame bumba yaika kile likina ta turmba ulendimba patikina. ¹² Nu gol silwa gabis aganj ndende ta njakmba Edom Moab Amon Filistia Amaleknge kile likina. Aganj ndende afu Sobanu gabat sunjo Hadadeser yaimba kile likina tuku.

¹³ Kile David nu manj nuje kame kuasmbi kilmba Edom mbal ndonj kame buwam tuku ma gutoj Kagli Nayo ta kinaig sulumba Edomnu tanjo 18,000 bale farnaig le tanjo pino njakmba nane David tuku saka minnaig.

¹⁴ Tanjamba David ndek nuje kame kuasmbi afu kilmba Edom ma tugu ta njakmba kulatkuwaig nga patikina le Edom mbal nane nu kumnemnje minnaig. Sunjonje David sinzanja le nu ma njakmba mbol kumba nuje ngeu mbal njakmba kile-ibenjina. ¹⁵ Tanjamba David nu Israel ma tugu njakmba kulatkumba tanjo pino njakmba mbolnje wam magenu ndo ke likina.

David tuku piro gabat kame

¹⁶ Seruya kinjo nuje Yoab nu kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Ahilud kinjo nuje Yehosafat nu waje kuyaram tuku piro kulatkina.

¹⁷ Sadok le Ahimelek nale pris pirokinaik. (Sadok mam nuje Ahitub. Ahimelek mam nuje Abiatar).

Seraya nu David tuku waje kuyaranu tanjo.

¹⁸ Yehoyada kinjo nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Pelet mbal).

David tuku kinjo kat nuje ta nane pris pirokinaig.

9

David nu Mefiboset tumba kulatkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma David nu tanjo afu wika kusnaningina: Saul tuku ndare ande minit e ko kuga. Ande minwa ndeta ye Yonatan idusmba nu kulatkamngit ngina le ² nane ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika David sota kuwa nga sanaig. Tanjamba sanaig le nu ndek nu kanjeram kina le David nu tanjo ta kusnana: Ne Siba e ngina le nu lafumba sakina: Au. Ye ne tuku piro tanjo ngina. ³ Tanjakina le David manj lato nu sana: Saul tuku ndare inum minwa ndeta ye Kuate tuku nyu mbolnje nu kulatka sinzanamngit nga sana le Siba ndek lafumba sakina: Yonatan tuku kinjo ndindo ndo minit ta nu kupe arnej pagliskinaik ngina. ⁴ Tanjaka sana le David manj Siba kusnana: Nu kile anenje minit ngina le nu ndek sakina: Nu Lodebar tumbranje Amiel kinjo nuje Makir tuku wande mbolnje minit ngina.

⁵ Tanjaka sana le David ndek tanjo afu kukulnijmba saningina: Tane kumba ka nu tumba ye tugum te prowap ngina le ⁶ nane kinaig ka Saul wa nuje Mefiboset, Yonatan tuku kinjo nuje ta tumba David tugum pronai le nu David tumailamnje dagol tidronja lokina.

Tanjana le David ndek nu sana: Ne Mefiboset e ngina le nu woka sakina: Ye piro tanjo nanje ngina le ⁷ David nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Ye mam nanje Yonatan tuku nga ye ne kulatka sinzanjumba wa nanje Saul tuku kilke ta njakmba luka tanbimngit. Ne mara mindek ye tugum tenje ndo isukusamngat nga sana. ⁸ Tanjakina le Mefiboset ndek loka sana: Ye tanjo naj nguesuk kuga age kumak tanja ta ne ndanam ye sinzanjam sakate ngina.

⁹ Kile David ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika sana: Ye nanje gabat sunjo Saul tuku aganj ndende njakmba kile ndo luka wa nuje Mefiboset tambimngit.

¹⁰ Ta tuku ne nanje kinjo kame nanje piro mbal tanenje ndo kilke ta mbolnje

piroka nyamaganj nguka minap. Nyamaganj ka magekuwaig le alonu kilmba nanje gabat sunjo Saul tuku kuasmbi ta ningap. Mefibosetnge ndo ye tugum tenje isukusmba minamngat nga Siba sana le ¹¹ nu ndek David sana: Ye ne tuku pasa ta kumuwanngit ngina. Tanjakina le Mefiboset nu mara mindek gabat sunjo David tugumnge nunge kinjo nunge tanaj isukusmba minanu.

¹² Mefiboset nu kinjo ndindo ndo njak. Kinjo mo ta nyunu Mika. Siba tuku kinjo kame nu tuku piro mbal nane njakmba Mefiboset tuku piro tanjo ndo minnaig le ¹³ Mefiboset nu Yerusalemnge minmba mara mindek gabat sunjo David tugumnge isukusmba minanu. Nu nunge kupe arnej pagliskinaik.

10

David nu Amon le Siria mbal kile-iberjina

¹ Amon mbal tuku gabat sunjo Nahas kumna le kinjo nunge Hanun ndek mam nunge tuku ma tumba gabat sunjo mayok kina le ² David nu wam ta ismba sakina: Ye wam mayenu Hanun mbol kamngit. Mam nunge Nahas nu buk wam mayenu ye mbol kina ta lafumba kamngit ngina sulumba tanjo afu kukulningina le nane Nahas tuku wamndus bul seram kinaig.

Kinaig ka ta promba minnaig le ³ Amon mbal tuku gabat kame ndek nanjine gabat sunjo sanaig: Ne iduste tanjo kame te David tuku minje tumba mam nanje idusmba nu ninankam prowaig nga iduste e? Kuga. Nane sine tuku tumbran ndan ndan ta kanjermba wam katesewam prowaig. Tanjamba ngumnenja nane sine tuku kamenu luka prowamngaig nginaig.

⁴ Tanjakinaig le Hanun nu pasa ta ismba nu ndek David tuku tanjo kame ta bige-tidinga nane tuku minje ngue dabilsu inum tuku saike sugluka tawi kat nanjine kat pur fagke likina le pine kat nanjine ta kilimnge minnaig le kukulningina le luka kinaig. ⁵ Tanjamba tanjo kuasmbi ta kikonu nane luka Yerusalem kambim fugunaig le David nu ismba nunge tanjo kuasmbi ta tuku pasa pilmba sakina: Tanjaig le tane Yerikonje minap le ka minje ngue prowaig le tane luka te prowap ngina.

⁶ Kile Amon mbal David ngueu pilenaig ta katesemba nane ndek tanjo afu kukulninginaig le Siria kilke mbol kinaig ka Betrehob le Soba tumbran kumba kame dunaig le tumbran ar ta kame tanjo 20,000 Amon mbal turkam tuku pronaig. Pronaig le Amon mbal man ndek kinaig ka Tob tumbranngue kame dunaig sulumba kame tanjo 12,000 kilnaig. Tanjamba nane man kinaig ka Maka tumbran tuku gabat sunjo tugumnge kame dumba kame kuasmbi 1,000 nane turkam tuku kilnaig.

⁷ Amon mbal tanjamba kame kuasmbi kile-manjgurka minnaig pasa ta David nu ismba nu ndek Yoab kukulna le Israel kame kuasmbi njakmba kilmba ka Amon mbal ndoj kame buwam kinaig. ⁸ Tanjanaig le Amon kame kuasmbi nane nanjine tumbran sunjo Raba fonde malanja kumamnge kame tuku kuaneka tinjinaig le nane Siria kame kuasmbi Tob mbal Maka mbal nane ma kukliknu ta tumba tinjinaig sulumba Israel mbal tuku kame kuaneka minnaig.

⁹ Kile Yoab nu kame kuasmbi armba ta nu buk kornaik ta kanjerka nu nunge kame kuasmbi sanjriknu pileninjmba kilmba Siria mbal ndoj kame buwam tuku kuaneka tinjinaig. ¹⁰ Tanjamba nu ndek nunge maib nunge Abisai kame kuasmbi afu kulatkuwa nga madina le nu ndek nunge kame kuasmbi ta kilmba nane Amon mbal ndoj kame buwam tuku kuaneka tinjinaig le ¹¹ Yoab ndek mambo nunge wam pagumba sana: Kame sanjri tinja Siria

mbalŋge sine kile-ibenŋkam bafuwaig kande tane ilmba sine turkap. Amon mbalŋge sanŋri tinŋa tane kile-ibenŋkam bafuwaig ta ye yiŋe kuasmbi kilmba pro tane turkamŋgit. ¹² Tane kuru kuru ndakap. Sine siŋgine tumbranŋ kame tanŋo pino Kuatenŋe siŋgina ta nane idusniŋmba sanŋri tinŋa kame bube. Tanabe le Sunŋonŋe ame wam kam idusmba ndeta kuwa ŋgina.

¹³ Tanakina sulumba Yoab ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba Siria mbal ndoŋ kame puluna le nane kua ka sili-silinaig le ¹⁴ Amon kame kuasmbi Siria mbal drumba sili-silinaig ta kanŋerka nane mata kuru-kuruka Abisai nane kusreka kua ka nanŋine tumbranŋ fonde sinam kinaig. Tananaig le Yoab ndek Amon mbal kusreka nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kina.

¹⁵ Nane Siria mbal kame mbolŋge Israel mbalŋge kile-ibenŋkinaig le kua kinaig tukunu nane nanŋine kame kuasmbi ŋakmba kile-manŋgurkinaig. ¹⁶ Tanamba Hadadeser ndek tanŋo afu kukulniŋgina le nane ka Siria kuasmbi afu Yufretis kule pakarka ki prote kumamŋge minnaig ta nane kilmba pro Helam tumbranŋge manŋgurkinaig le Hadadeser tuku kame gabat Sobakŋge nane kulatkina.

¹⁷ Siria mbal Helamŋge kame tuku manŋgurka minnaig le David nu ismba nu ndek Israel kame kuasmbi kilmba Yordan kule pakarka Helam pronaiŋ. Tananaig le Siria mbal tinŋa Israel mbal ndoŋ kame bunaig le ¹⁸ Israel mbal sanŋri tinŋa Siria mbal signaniŋmba ka tanŋo karis mbol tinŋa kame buwanu ta 700 bale farka tanŋo hos mbol mbol minyoka kame buwanu ta 40,000 bale farnaig sulumba Siria mbal tuku kame gabat Sobak turmba kame ma ta mbolŋge balenaig le kumna.

¹⁹ Tananaig le tumbranŋ gabat sugo afu Hadadeser kumnemŋge minnaig ta nane Israel mbalŋge kame mbolŋge kile-ibenŋkinaig ta tuku kuru-kuruka Israel mbal ndoŋ pasa katmba nane kumnemŋge minnaig. Tanamba Siria mbal nane Israel mbal tuku kuru-kuruka Amon mbal manŋ kame tuku tur ndaniŋginaig.

11

David nu pino kuayarna

¹ Yar ndui ndui sinamŋge ma tidonu ka denŋpurkanu le gabat sugo sugo nane ait ta dubimba nanŋine ŋgueu mbal ndoŋ kame buwanu. Ait ta mbolŋge David ndek Yoab kame gabat sugo sugo ta Israel kame kuasmbi ŋakmba kukulniŋgina le nane kinaig ka Amon mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkinaig sulumba nanŋine tumbranŋ sunŋo Raba te-kornaig le David nu nuŋe ndo Yerusalemŋge minna.

² Minna ka ki ait ande ma bafuna le David nu nuŋe kinyam mbili kusremba bubre tam saka wande fu mbolŋge kinenumba bubre tumba minna. Minna sulumba pino ande kule pismba minna le kanŋerna. Pino ta mayenu ndo.

³ Kile David ndek tanŋo ande kukulmba sana: Ne kaye ka pino ima kule pismba minit nzi ka katesewa ŋgina le tanŋo ta ka katesena sulumba pro David sana: Pino ne sakat ta Eliam tuku kulim nuŋe Batseba. Nu Hitnu tanŋo Uria tuku piyo nuŋenŋe ŋgina. ⁴ Tanakina le David manŋ tanŋo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka pino ta tumba ye tugum te mbape ŋgina. Batseba nu nzuam minna ta kile nu kule mayenu tina tukunu nu tinŋa tanŋo kame ta dubika kina le David nu tumba kinyana. Kinye denŋpurmba nu manŋ luka nuŋe wande mbol kina.

⁵ Minna ma ma Batseba nu kiŋo konna ta kamusmba David tuku pasa pilna le nu ismba ⁶ Yoab tuku pasa pilmba sakina: Hitnu taŋgo Uria sawa le ye tugum te prowa ŋgina. Tanjakina le Yoab ndek Uria kukulna le David tugum kina. ⁷ Nu pro David te-silikina le nu ndek Uria kusnana: Yoab nuŋe kame kuasmbi ndoŋ mage minig e ko kuga? Kame kile ndaŋndaŋmba minit? Singine kuasmbiŋge nane kile-ibenkade e ko kuga ŋgina le Uria ndek wam kame ta ŋakmba kubeu tuna. ⁸⁻⁹ Tanjana le David ndek Uria sana: Wam kube ŋakmba sayat le isit. Kile ne kaye ka naŋe wande mbolŋge mabtumba mina ŋga sana kande Uria nu gabat suŋgo tuku wande kusremba kilim ka nuŋe wande mbol kine ndakina. Nu gabat suŋgo tuku kulat taŋgo kame ndoŋ wande malaŋgambi tanje kinyna.

Tanjana le David ndek taŋgo ande wika Uria tuku gare agan inum te-tumba kukulna le kina sulumba ¹⁰ luka pro David sana: Uria nu nuŋe wande mbol ndaket ŋgina.

Tanjakina le David pro Uria te-silika sana: Ne o buk naŋe wande kusrena ta ndaŋam tuku ne naŋe wande mbol kine ndakat e ŋgina le ¹¹ Uria ndek pasa lafumba sana: Israel taŋgo kuasmbi Yuda taŋgo kuasmbi ŋakmba wande kusreka maskenŋge kame mbolŋge minig. Pasa katanu bokis mata nane ndoŋ minit. Yiŋe kame gabat Yoab nuŋe gabat sugo mata kilimŋge kinymba minig. Ndaŋam ye ka pino ndoŋ isukuse mayemba kinye mayemba minam tuku sayate? Ye siŋka ki am mbolŋge sanet. Ye wam ta ke nda ŋga David sana.

¹² Tanjaka sana le David ndek nu sana: Ta maye. Ne tenge mina. Indole ne maŋ pili le luka kaŋgat ŋgina. Tanjakina le Uria nu Yerusalemŋge kinyna le ka mafena.

¹³ Mafena le ka furiram David ndek Uria wika nu ndoŋ tuma isukusnaik. Isukuse denpurmba nu ndek Uria kule kamenu tuna le nyumba ŋgingankina ta nu nuŋe wande mbol kine ndakina. Nu wande kulatkanu mbal ndoŋ tawi kaika kawaŋ tanje kinyna.

¹⁴ Mafena le maratukuk tiŋga David ndek Yoab tuku waŋe ande kuyarmba Uria tumba kukulna le tumba kina ka Yoab tuna. ¹⁵ Waŋe ta mbolŋge kuyarmba teŋenmba sakina: Kame saŋgri tiŋguwa kande Uria tumba kame tumailamŋge pilmba kigraib ndakap le balewaig le kumwa ŋga kuyarna.

¹⁶ Yoab nuŋe kame kuasmbi ndoŋ Raba tumbran suŋgo ta kormba kame bumba minnaig le ka kame saŋgri tiŋgina. Kame saŋgri tiŋgina magot ta Uria kukulna le kame tumail mbol tiŋgina. ¹⁷ Tiŋgina le tumbran ta tuku kame kuasmbi fonde malaŋga talka kilim ka pro Yoab tuku kame kuasmbi ndoŋ kame bumba David tuku kame taŋgo afu bale farnaig sulumba Uria turmba balenaig le kumna.

¹⁸ Tanjana le Yoab ndek taŋgo ande wika wam pagumba sana: Ne kame tuku pasa te tumba gabat suŋgo David sota kumba ¹⁹ kame mbolŋge wam prowe likaig ta ŋakmba kubeu tawe. ²⁰ Tanjawa le nu gubra tumba teŋenmba ne sanuwa: Tane ndaŋam tuku tumbran fonde patumba kame buwaig? Ngueu mbal nane fonde mbolŋge tiŋga tane tuimbi ninde faramŋgaig ta tane idus ndanaig? ²¹ O buk Tebes tumbranŋge pino ande tumbran koranu fonde mbolŋge tiŋga wit firiranu ndame suŋgo ta mbarina le ndeka Gideon tuku kiŋo nuŋe Abimelek balena le kumna ta tane gilai le ka fonde tugumŋge tiŋgaig e ŋga ne sanuwa kande ne teŋenmba gabat suŋgo tuku pasa lafumba sawa: Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat ŋga nu sawa ŋgina.

²² Yoab nu tanjamba tanjo ta wam paguna le nu pasa ta tumba ka David tugum promba nu kubeu tuna sulumba ²³ sakina: Ngueu mbal nane kuasmbi suk suk kuga. Sine sunjomba ndo kuga tukunu nane kilim kumba sine njak ma kilimnje kame buwaig le sine sanjri tinja nane kile-ibenjig le nane luka tumbranj fonde sinam kagig. ²⁴ Tanjamba nane afu fonde mbol tinja tuimbi ne tuku kame gabat afu ninde farkaig le kumaig. Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga David sana le ²⁵ nu ndek tanjo ta lafumba sana: Ne kumba ka tenjemba Yoab sawa. Ne wamdus sulu ndawa. Kame mbolnje ima kumamngat ta sine gilai tukunu ne sanjri tinja nane ndonj kame bumba tumbranj ta tumu pilmba tumbranj sina minyanja nga Yoab sawa ngina.

²⁶ Batseba tanjo nuje balenaig le kumna pasa ta nu isna sulumba wamdus tatrakina le ninanka malmbi njakmba minna. ²⁷ Nu tuku kuamel ta ka kugana le David ndek pasa pilna le Batseba tumba nu tugum kinaig le nuje pinonu tina. Pinonu tumba minnaig ma ma nu tuku kinjo te-pile tuna ta Sunjo nu David manjau kina ta tuku gare ndana.

12

David unekina ta Natannje sana

¹ Kile Sunjo nu tuan tanjo Natan kukulna le ka David tugum promba nu sana: Tanjo armba tumbranj sunjo ndindo mbolnje minnaik. Tanjo ande nu maror tanjo. Ande nu sanzal tanjo aganj ndende kugatok njak minna. ² Maror tanjo ta nu makau sipsip sunjomba njak. ³ Sanzal tanjo nu sipsip fat ndindo ndo nu piyamba tumba kulatka minna le ka sunjoka tanjo ta tuku kinjo kat nuje ndonj minna. Nu nuje nyamaganmbi nu isukusnemba nuje murkombi nu kule tambinu le nu kule nyumba kinyam nga ta nu tumba nuje fel mbol palmbinu le nu kinyamba minanu. Tanjamba sipsip ta nuje kulim nuje tanjan minna.

⁴ Ait ande maror tanjo ta tuku tira ande nu tugum prona le nu nuje sipsip ta mapeka sanzal tanjo ta tuku sipsip yaimba tumba balemba tira nuje ta tuku kuapika tuna le nyina nga David sana.

⁵ Tanjamba sana le David ndek Natan tuku pasa lafumba maror tanjo ta tuku gubra kaglig firka sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye sinja saket. Tanjo ima nu tanjana ta nu balewap le kumwa ta maye.

⁶ Nu sanzal tanjo ta sina ndana tukunu nu tanjo ta tuku sipsip lafumba bailkamba tuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Natan ndek David sana: Maror tanjo ta ne. Sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo ne tuku tenjemba sakate. Yenje ne Israel mbal tuku gabat sunjo minam tuku madinen. Tanjamba yenje ne kigraibken le Saul nu ne njayo sili ndanina. ⁸ Yenje Saul tuku wande aganj ndende njakmba pino kuasmbi turmba ne tinmba ne Israel Yuda ma tugu njakmba tuku gabat sunjo madinen. Ne aganj afu denka ye kusnayina kande ye aganj ndende sunjomba turmba tinen kande. ⁹⁻¹⁰ Ta tuku ne ndanjam saka ye tuku minge njurmaba une manjau ta kina? Ne ye talayumba Uria tumba Amon mbal tuku wai mbolnje pilna le balenaig. Tanjanaig le ne nu tuku piyo nuje tina. Ta tuku nanje ndare mbolnje wa kat nanje tuku ndare mbolnje tuturmaba lafunu ndare kutumba minamngat. ¹¹ Yenje ne kasur pasa sanet. Nanje ndare tanje tinja ne piti tanmbimngat. Yenje piyo kat nanje ta kilmba ne am mbolnje nanje ndare ta seri le ma kilimnje kilmba tido-tidongamngat. ¹² Ne kuirkuirka wam njayonu

ta kina ta ye lafunu Israel mbal ṅakmba tuku am mbolṅge ki le kaṅgeramṅgaig ṅga sakate ṅgina.

¹³ Tanjakina le David ndek sakina: Ye Sunḡo kumammba nu am mbolṅge une sunḡo ken ṅgina* le Natan ndek lafumba sana: Sunḡo nu ne tuku mbar ta sauka gilainḡate. Ne kume nda. Kiṅo naṅe Batsebange te-pile tinna ta ndo nu maṅewe nda. Ta ndaṅam? ¹⁴ Ne unekina wam ta mbolṅge ṅgeue mbalṅge Sunḡo maim maim te-tumba talade tukunu kiṅo ta kumamṅgat ṅgina. ¹⁵ Tanjakina sulumba Natan nu tinḡa nuṅe wande mbol kina.

David tuku kiṅo nuṅe kumna

Tanḡamba minnaig ma ma Sunḡoṅge David tuku kiṅo ta guaze sunḡo serna le ¹⁶ David ndek kiṅo nuṅe mayekuwa ṅga Sunḡo yabaṅmba nyamagaṅ pinka minna. Furir mindek nu ka nuṅe kinyanu ma ta sinam kumba ka ake ibeṅṅe kinyanu. ¹⁷ Tanḡawanu le mage mage nu kulatka pirokanu kuasmbi ta ka nu wam yoyomba tinḡa isukuswa ṅginaig kande nu tinḡa nane ndoṅ isukusam mbulna.

¹⁸ Kusem ndindo kina le kiṅo ta kumna le David tuku piro mbal nu sawam tuku kuru-kuruka naṅine naṅine ndek sakinaig: Kiṅo nuṅe kume ndaka minna le sine nu ndoṅ pasa-pasakigeṅ ta nu sinembik ri ndana. Ta tuku kile sine nu kiṅo nuṅe kumat ta ndaṅmba sabe? Sabe le nu pirirek purka nuṅe ṅgaro ṅayo siliwikat ṅginaig.

¹⁹ Nane sisu-sasuka pasata minnaig le David nu kiṅo nuṅe kumna ta buk katesemba nane kusnaniṅgina: Kiṅo kumat e ṅgina le nane ndek lafumba sanaig: Au. Nu kumat ṅginaig.

²⁰ Tanjakinaig le David ndek tinḡa ka kule pismba pro gureṅ pismba minde piymba Sunḡo tuku Baibai sinam kumba ka Sunḡo tuku nyu te-duṅgina. Nyu te-duṅge deṅpurmba nu ndek kilim ka luka nuṅe wande mbol kina sulumba pagu tanḡo saniṅgina le nu tuku kuapi kutumba pro tunaig le nu isukusna.

²¹ Tanḡana le piro tanḡo wam ta kaṅgermba ndek nu sanaig: Kiṅo kume ndaka minat le ne pinka malmbika minna. Kile kiṅo kumat le ne tinḡa isukusit ta anikok maṅau ṅginaig le ²² David lafumba saniṅgina: Kiṅo kume ndaka minat le ye pinka malmbika minmba teṅenmba idusen. Sunḡo nu ye sinanu kiṅo yaiye nda ṅga idusen ta ²³ nu buk kumat. Ye maṅ pinki le nu aboṅge nda. Nu o buk kumat. Mine minemba ye mata kummba ma ndui ta mbol kaṅgit. Nu ket ta maṅ luka ye tugum prowe nda ṅgina.

Batsebange Solomon te-pilna

²⁴ Batseba nu wamdus tatrakina ta David nu piyo nuṅe wamdus bul serna sulumba nu ndek nu ndoṅ tuma kinynaik. Tuma kinynaik le nu kiṅo konmba David tuku kiṅo ande te-pile tuna le nu kiṅo ta Solomon ṅgina.

Sunḡo nu kiṅo ta tuku kume purmba ²⁵ tuan tanḡo Natan kukulna le David tugum kumba sana: Kiṅo ta Yedidia† ṅga nyu tape ṅgina.

David kame bumba Raba tumbraṅ tina

²⁶ Ait ta mbolṅge Yoab nuṅe kame kummbi kilmba ka Amon mbal ndoṅ Raba tumbraṅṅe kame bumba minnaig sulumba nane buk nane kile-ibeṅka tumbraṅ ta tam bafunaig sulumba ²⁷ Yoab ndek David tuku pasa pilmba sakina: Ye buk nane kile-ibeṅka kule kunyig ma tugu ta tit. ²⁸ Ta tuku ne braiṅ naṅe kame kuasmbi afu kilmba pro Raba mbal ndoṅ kame

* **12:13:** David tuku yabaṅ pasa ta Mune 51 mbolṅge minit † **12:25:** Yedidia nyu ta tugunu: Kuate nu tuku kume purte

bumba tumbran sunjo te ta. Kuga ta yiŋe kame kuasmbi tenje tumbran te te-ibenwaig le nane tumbran te ye tuku nyu mbolŋge nyun ta Yoab tuku Tumbran ŋgamŋgaig ŋgina.

²⁹ David nu pasa ta ismba nu ndek nuŋe kame kuasmbi kile-maŋgurka kilmba Raba tumbran sunjo ta kame kinaig ka tanje kame bumba nane kile-ibenka tumbran ta tinaig. ³⁰ Tinaig sulumba David ndek Amon mbal tuku yabri mbara[‡] tuku gol hat paska tina. Hat ta pitinu ta 35 kilo. Hat ta ndame mayenu piya o mbolok tamba wakeiwano.

Taŋamba David ndek ndame mayenu ta gomba tumba nuŋe gol hat ta mbolmba kaikina sulumba tumbran ta tuku gabis agan ndende mage mage ŋakmba yomba kilmba kina.

³¹ Kile David ndek Rabanu tanjo ŋakmba kilmba piro yeki yeki kuwaig ŋga madiniŋgina. Afu sombi afu bairambi afu sapormbi pirokam tuku madiniŋgina sulumba afu kilke kilmba pasoka ndame wakeikuwaig ŋga piro niŋgina. Nu taŋamba ndo tumbran afu Amon ma tugu sinamŋge minnaig ta mata piro niŋge likina. Taŋamba denpurmba David nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kinaig.

13

Amnon nu Tamar biye timba totona

¹ David tuku kiŋo nuŋe Absalom nu kulim ndindo ndo ŋak. Kulim ta nyunu Tamar. David tuku kiŋo ande Amnon nu Tamar tam tuku nzali sunjo ŋak minna* ta ² nu nu tugum kambim fuguna. Ta ndaŋam? Tamar nu tanjo ande ndoŋ kinye ndakina tukunu nane tanjo afu nu tugum kine ndakuwaig ŋga tukulniŋginaig le Amnon nu wamduŋ piti sunjo tumba guaze ŋak minanu sukna.

³ Taŋamba minna le Amnon tuku gulab ande Sama tuku kiŋo nuŋe Yonadab nuŋge Amnon kaŋgeram prona. Tanjo ta nu maŋau magenu ŋaigonu kam tuku wamduŋ kuyarkanu tanjo. ⁴ Nu ndek Amnon kusnana: Ne gabat sunjo tuku kiŋo ta ne ndaŋam tuku mara mindek tumail pasi so tukulmba minit ŋgina le Amnon ndek lafumba sana: Ye aba Absalom tuku kulim nuŋe Tamar tam tuku nzali mayeyate ŋgina.

⁵ Taŋakina le Yonadab ndek Amnon wam pagumba sana: Ne guazenget guazenget ŋga naje wande mbolŋge kinymba mina le mam naje pro ne kaŋgeranuwa kande ne teŋenmba nu sawa: Ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro tenje ye tuku pagumba yiŋe mbili mbol tenje suwa le nyi ŋga mam naje sawa ŋgina.

⁶ Taŋakina le Amnon nu Yonadab tuku pasa dubimba guazenget guazenget ŋga nuŋe mbili mbolŋge kinymba minna le gabat sunjo David nu ismba nu ka Amnon kaŋgeram kina le nu ndek sana: Ye guaze ŋak tukunu ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro tenje ye tuku bret fonfon pasoka kilmba pro yiŋe mbili mbol tenje suwa le nyi ŋga sana. ⁷ Taŋamba sana le David nu tanjo ande kukulna le gabat sunjo tuku wande mbol kumba Tamar sana: Ne ka Amnon tuku nyamagan afu pasoke tawe ŋga sana.

⁸ Taŋakina le Tamar nu tiŋga leu nuŋe tuku wande mbol kumba Amnon nuŋe mbili mbolŋge kinymba minna le kaŋgermba nu ndek plaua kilmba

[‡] **12:30:** Hibu pasa te purfen^{nu} ndo kuga. Pasa te nanŋine yabri mbara tuku sakate e ko nanŋine gabat sunjo tuku sakate ta sine katese ndaweg. * **13:1:** Hibu mbal tuku maŋau buk taŋamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane muŋgu kilanu. Abraham nu mata taŋana (Mulum Pasa 20.12).

pipmba bret fonfon pasokina le Amnon nu kinye njak nu kanjermba minna. Bret fonfon ta pasoka ugnaig le ⁹ nu nza mbol kutumba Amnon nyuwa ngina kande nu isukusam mbulmba ndek sakina: Tanjo pino njakmba ibenka sili-siliwaig ngina le nane ibenka sili-silinaig.

¹⁰ Tanjanaig le Amnon ndek kulim nuje sana: Ye tuku bret ta kilmba pro ye sa le nyi nga Tamar sana le nu bret ta kilmba nu tugum kumba ¹¹ leu nuje tambim bafuna kande nu kulim nuje biye timba sana: Sile karpe ngina kande ¹² Tamar nu mbulmba sakina: Ne ye wam njayonu tuku didi ndaka. Sine Israel mbal tuku manjau tanjamba kuga. Manjau te mayenu ndo kuga. ¹³ Ne tanjawa ta ye kiko sunjo njak minmba ye manj tanjo pino am mbolnje likam kumun kuga. Ne mata Israel afunje ne tuku nyu njayo siliwamngaig. Ta tuku ne ka mam sawa le nu wokuwa le sile munju kilamngik ngina kande ¹⁴ Amnon nu Tamar tuku pasa ise ndaka nu biye timba tumba totona.

¹⁵ Tanjamba nu nu tuku nzali sunjokanu njak minna ta kugana le kile nu ndek kulim nuje kasur mayemba pitaimba sana: Ne tinga kua kaye ngina kande ¹⁶ Tamar ndek nu sana: Yinje leu, ne tanja ndawa. Ne ye pitaiya ta kiko sunjokanu. Manjau ye mbol kat ta limba o mbolnje ngina kande Amnon nu kulim nuje tuku pasa ise ndakina sulumba ¹⁷⁻¹⁸ nu nuje piro tanjo ta wika sana: Ilmba pino te tumba te-simba wande tukula ngina le piro tanjo ta nu te-simba wande tukulna.

Tamar nu gabat sunjo tuku kulim kame tanjo kile ndakanu nanjine manjau dubimba nu minde piye mayenu silika likina ta ¹⁹ kile nu kina ka kukedu kilmba gabat mbolnje kutumba nuje minde piye mayenu ta fetfetmba wai baboka malmbitamtam kina le ²⁰ leu nuje Absalom ndek kulim nuje kanjermba kusnana: Ne leu nanje Amnonnje am sesenat e? Ne ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nu leu nanje tukunu tanjaig le maninka ngina le Tamar ndek kina ka leu nuje Absalom tuku wande mbolnje ake sinamanzerka minna.

²¹ Tanjana le gabat sunjo David nu manjau mayok kina ta ismba nu gubra kagli firkina. ²² Absalom mata nu Amnon tuku gubra tormba nu kasurna. Ta ndanjam? Amnon nu kulim nuje Tamar biye timba totona tukunu Absalom nu njak pasa pasa ndakina.

Absalom nu Amnon balena le kumna

²³ Minnaig ma ma yar armba kinaig le Absalom tuku piro mbal ndek sipsip nguenu kugerkam tuku Baal-Hasor tumbran kinaig. Tumbran ta Efraim tumbran sunjo patumba minit. Absalom nu gabat sunjo tuku kinjo kat nuje njakmba aukningina sulumba ²⁴ nu gabat sunjo David tugum kumba sana: O gabat sunjo, nane ye tuku sipsip nguenu kugerkade tukunu ye pagumba nye sunjokamngit. Ta tuku ne nanje gageu nanje kuasmbi njakmba ye tuku pagumba nye ta mbol prowap nga mam nuje sana le ²⁵ gabat sunjo David nu tuku pasa lafumba sakina: Kinjo, sine kine nda. Sine njakmba kab ta ne piro karenka sine tuku nga panzaririwamngat ngina. Tanjakina le Absalom nu gabat sunjo kuwa nga sarsarmba minna le nu manj lato sakina: Sine kine nda. Ne ngamungal mukuk njak kaye ngina le ²⁶ Absalom ndek nu sana: Ne kambim mbulmba ndeta Amnon ndo pale le kuwa nga sakina le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ne ndanjam tuku Amnon kuwa nga sakate e ngina ta ²⁷ nu Amnon kuwa nga dirnanga minna le David ndek kinjo kat nuje afu turmba patikina le Amnon ndonj Absalom dubimba kinaig.

²⁸ Kile Absalom nu nuŋe piro mbal wam paguniŋmba saniŋgina: Amnon nu grep kule nyumba gare-gareka minwa le ye tane satingi le tane Amnon balewap. Tane kuru kuru ndakap. Piti ta yeŋge kurawamngit ŋgina le ²⁹ nane Absalom tuku pasa ta kumu-kumumba Amnon balenaig le kumna. Tanjana le gabat sunjo tuku kiŋo kame afu wam ta kaŋgermba donki ponje lika kua ka sili-silimba kinaig.

³⁰ Nane ndin dubimba kumba minnaig le tanjo afu o buk kumba David sanaig: Absalom nu kiŋo kat nanje ŋakmba bale far suglukat ŋga David sanaig le ³¹ nu pasa ta ismba nu piriri ŋayona sulumba nuŋe tawi fetfetmba kilke mbolŋge truk kina. Tanjana le nuŋe piro mbal mata tanjamba ndo nanjine tawi fetfete likinaig le ³² David aba nuŋe Sama tuku kiŋo nuŋe Yonadab nuŋe ndek gabat sunjo sana: Nanje kiŋo kame ŋakmba bale far ndakaig. Amnon ndo balewaig le kumat. Nu buk Absalom tuku kulim nuŋe Tamar tumba totona tukunu Absalom nu Amnon balewam tuku wamdus kuyarkina ta ye o buk katesewen. ³³ Kiŋo kame ŋakmba bale far suglukaig ŋgaig ta yabri pasa ndo. Ne pasa ta son ndanga. Amnon ndo balewaig le kumat ŋga David sana.

³⁴ Nu tanjamba gabat sunjo samba minna le Absalom o buk kua ka kina.

Kile tumbranj kulatkanu tanjo ande nu Horonaim ndin kumam mambilna kande tanjo afu gurdu-gurdu ndeka minnaig le kaŋgerka ka gabat sunjo kila sana le ³⁵ Yonadab ndek David sana: Ye buk ne wam kube sanit ta nanenje ndekade ŋgina. ³⁶ Tanjaka sana le David tuku kiŋo kat nuŋe ta pinderpindermba pro wandek ka malmbi ŋgumbeyunaig le David nuŋe piro mbal ŋakmba nane mata malmbi ŋayonaig.

³⁷⁻³⁸ Absalom nu kua ka Gesur ma tugu tuku gabat sunjo Talmai kiŋo nuŋe Amihud ndonj minnaik le yar kenjmba kinaig.

David nu Amnon tuku ŋgamunjal tatruka ninanka malmbi ŋakmba minna ma ma ³⁹ ka wamdus ibenjkina le nu manj Absalom luka prowa ŋga idus timba minna.

14

Absalom nu luka Yerusalem prona

¹ Gabat sunjo David nu kiŋo nuŋe Absalom te-denna sulumba ŋgamunjal piti ŋak minna ta Yoab nu katesena tukunu ² nu tanjo ande kukulna le nu tinja kina ka Tekoa tumbranj prona sulumba pino ande wamdus kuyar mayenu ŋak ta tumba luka Yoab tugum kinaik le nu ndek pino ta wam pagumba sana: Ne kaye sulumba pino kuembol tanjo nuŋe o buk kummba kusrena le sagka minanu tanjar ³ gabat sunjo tugum kumba ka pasa ne sanamngit te nu sawa ŋgina.

⁴ Tanjamba nu Tekoanu pino ta wam paguna le nu kumba ka gabat sunjo tuku tumailamŋge dagol tidronja loka sakina: O gabat sunjo, ne ye turya ŋgina le ⁵ gabat sunjo ta ndek nu kusnana: Ne ame piti ŋak le ye ne turni e ŋgina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ye tanjo o buk kumna le ye kuembolnu minet. ⁶ O buk ye kiŋo armba kile-patiken ta mara ande nale piro mbolŋge kame bunaik. Kame bunaik le tanjo ande nale kigraibkam tuku nda minna. Tanjana le kiŋo andenje sangri tinja kiŋo ande balena le kumna le ⁷ kile yiŋe tanjo tuku kuasmbi nane ye tuku gubra sunjo tumba nane tenjenmba ye sayinaig. Nanje kiŋo ta sine sinja le kiŋo inum kumna ta tuku lafunu nu turmba balebe le kumwa ŋga sayinaig. Nane tanjawaig ta ye

kiŋo kugatok mini le yiŋe taŋgo tuku ndare mata kugawamŋgat ŋga David sana.

⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta tuku pasa lafumba sana: Ne luka naje wande mbol kaye le yenje pasa ta nane ndonj te-tiwamŋgit ŋgina le ⁹ pino ta ndek nu sana: O gabat sunjo, ne ye tuku piti te te-tiwam bafuwa le nane gubranjguwa ndeta ne tuku mbar kuga. Piti ta ye yiŋe ndare ndonj sine kurawamŋgig ŋgina le ¹⁰ gabat sunjo ndek lafumba sana: Tanjo ande nu ne kumamma pasa pitinu ande sanuwa kande ne nu tumba ye tugum te prowa. Tanjawa le nu ne maŋ lato piti ande tine nda ŋgina le ¹¹ nu ndek sakina: O gabat sunjo, ne naje Mbara Sunjo yabaŋa le nane ye tuku kiŋo kumna ta lafunu ye tuku kiŋo ande te bale ndawaig ŋgina le David nu sakina: Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ye son pasa ne sanet. Nane maŋau ande ne tuku kiŋo mbolŋge ke nda ŋgina.

¹² Kile pino ta maŋ lato pasa sana: O gabat sunjo, ye maŋ pasa ande ne sanamŋgit ŋgina le nu ndek sakina: Maye ne saka le isi ŋgina le ¹³ pino ta nu sana: Ne ndaŋam tuku Kuate tuku mbal mbolŋge maŋau ŋayonu kate? Ne naje kiŋo pitaina sulumba nu te-luka tam nda iduste tukunu kile naje miroŋ naje pasa tenje ne naje ŋgaro pasa mbolŋge palet. ¹⁴ Kule nu kilke mbolŋge kutukate ta taŋgo nu maŋ luka tam kumuŋ kuga. Tanjamba ndo sine ŋakmba kumbe sulumba maŋ luka abonje nda. Kuate nu ake sinaŋ taŋgo bale ndaningit. Ande nu ŋgumnemba maskenŋge minit ta nu te-luka tam tuku nu piro karenkate ŋgina.

¹⁵ Tanjamba nu maŋ lato sakina: O gabat sunjo, nane ye mbolŋge maŋau kam sakinaig ta ye kuru-kuruka ne sota prowit. Ye idusit ye ne kusnani le ne ye tuku pasa ismba ye turyumba ¹⁶ taŋgo ta peuninga le sile kiŋo ndonj ŋaigo siglike nda ŋga idusit. ¹⁷ Nenje ye turya le ye mine mayewamŋgit. O gabat taŋgo, ne Kuate tuku eŋel suk. Ne maŋau magenu ŋaigonu kumumbi pileningit. Naje Mbara Sunjo ne ŋak minwa ŋgina.

¹⁸ Tanjakina le gabat sunjo pino ta tuku pasa lafumba sana: Ye kusna ande ŋak ta ne lafuwa ŋgina le nu ndek sakina: O gabat sunjo, saka le ye isi ŋgina le ¹⁹ nu ndek kusnana: Ne Yoabŋge kukulnat le pasa te tumba prowat e ŋgina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ne tuku kusna ta ye yabukam kumuŋ kuga. Ne kumumbi sakate. Naje kame gabat Yoabŋge ye wam paguyumba kukulyat le wamdus te tumba ne tugum prowit ta ²⁰ nu Absalom tuku ŋga maŋau ta kina. O gabat sunjo, ne wamdus kuyar mayenu ŋak Kuate tuku eŋel suk. Ne kilke tugu ŋakmba mbolŋge maŋau prowe likade ta ne kila ŋgina.

²¹ Pino ta David kusremba kina le nu ndek Yoab wikina le nu sota prona le nu ndek sana: Ne isa. Ye ne tuku wamdus dubiwamŋgit. Ne kumba ka Absalom tumba te prowa ŋgina le ²² Yoab nu pasa ta ismba David tumailamŋge truk kina sulumba sakina: O gabat sunjo, Kuate nu ne nyaro tinwa. Kile ye kila pilet. Ne ye tuku wamdus gare ŋak ŋgina.

²³ Tanjaka sana sulumba Yoab nu tinja Gesur tumbraŋ kina ka taŋge Absalom tumba luka Yerusalem prona kande ²⁴ David nu Absalom kanjeram mbulmba sakina: Nu nuŋe wande mbolŋge minwa. Ye nu tumail kanjere nda ŋgina le Absalom ndek nuŋe wande mbol kumba mam nuŋe tugum kine ndakina.

Absalom nu maŋ mam nuŋe tugum prona

²⁵ Absalom tuku ŋgarosu ta uge liŋnu. Israel sinamŋge taŋgo ande nu suk mine ndakina. Nane ŋakmba nu tuku saka minnaig. ²⁶ Nu tuku gabat waŋe ta

sunḡokanu kuen ḡayo. Yar nduik nduik sinamḡe ait ndindo ndo nuḡe gabat kuerkanu. Gabat waḡe ta pitinu 2 kilo taḡaḡ.

²⁷ Absalom nu kiḡo keḡmba kulim ndindo kile-patikina. Kulim ta nyunu Tamar. Nu pino ḡgarosu tumail pasi mayenu ndo.

²⁸ Absalom nu yar armba Yerusalemḡe minna ta nu gabat sunḡo David kanḡer ndana. ²⁹ Taḡamba nu Yoab gabat sunḡo tugum kuwa ḡga pasa pilna kande Yoab nu ismba nda isanu sukmba minna le nu maḡ lato pasa pilna kande nu maḡ ismba nda isanu sukna. ³⁰ Taḡana le Absalom ndek gubrana le nuḡe piro taḡo sisenḡiḡmba sanḡgina: Tane ka Yoab tuku wit piro ta piyap ḡgina le nane kinaig ka wit piro ta piyanaig.

³¹ Taḡanaig le Yoab ndek Absalom tuku wande mbol kumba sawe lika sana: Ne ndaḡam saka nane piro mbal sisenḡiḡat le ye tuku wit piro piyanaig ḡgina le ³² Absalom ndek Yoab tuku pasa lafumba sana: Ye ne tuku pasa palmbim aren ta ne ye tuku pasa ismba nda isanu sukmba ye tugum te pro ndana. Ye ne wam paguni le ne ka gabat sunḡo kanḡeram tuku pasa pilen. Ne kumba ka gabat sunḡo teḡenmba sawa. Tane ndaḡam tuku ye Gesurḡe didika tumba te pronaig? Mbulap le yiḡe Gesurḡe minam tuku ḡga nu sawa ḡgina. Taḡaka sana sulumba nu maḡ lato sana: Ne ka gabat sunḡo sawa le nu ye kanḡeryuwa. Nu ye mbaren ḡga idusmba baleyam ndeta baleyuwa le kumi ḡgina.

³³ Taḡakina le Yoab ndek tiḡga Absalom tuku pasa ta tumba ka gabat sunḡo kubeu tuna le nu ndek pasa ta ismba taḡo afu kukulḡiḡina le ka Absalom tumba pronaig le nu gabat sunḡo tuku tumailam taḡe dagol tidronḡa lokina le nu bagailmba mumuna.

15

Absalom nu mam nuḡe tuku ma tam tuku ndin wakeina

¹ Minnaig ma ma Absalom ndek karis ande tumba hos afu kilmba taḡo 50 nane ambonḡa pinderka kuwaig le nu kambim tuku ta turmba madiniḡmba kilna. ² Taḡamba nu mara mindek maratukuk tiḡga ka tumbranḡ fonde malaḡga sinam kambinu ndin ta kulatka minanu. Nu taḡamba minanu le taḡo afu naḡine tira ndoḡ gubra ḡak gabat sunḡo ndoḡ te-tiwam prowanu ta Absalomḡe ndin kuermba tane anikok ḡganu le nane Israel tugu ndaḡ mbolḡe prowanu ta nu sawanu le ³ Absalom ndek piti ndaḡ ḡak ta ismba nane teḡenmba sanḡganu: Taḡine piti kile-mayokkade ta kumumbi sakade ta gabat sunḡoḡe taḡo piti ḡak ta kile-tidinu tuku gabat ande madi ndana ḡga sanḡganu.

⁴ Taḡamba Absalom nu taḡo kame ta teḡenmba sanḡganu: Nane ye pasa pilewanu gabat madiyinaig kande ye tane tuku piti ḡakmba kile-tidiḡet kande ḡga sanḡganu. ⁵ Taḡamba ndo taḡo kame ta pro Absalom tugumḡe dagol tidronḡam bafuwanu ta nu nane peuniḡmba nuḡe ndek nane bagailniḡmba mumuniḡganu.

⁶ Israel kuasmbi naḡine piti kilmba gabat sunḡo tugum kile-tidiḡam prowanu ta nu mara mindek wam ndui ta ndo kumba Israel mbal tuku wamdus didikanu le taḡo ḡakmba nu tuku nzali sunḡo tinaig.

⁷ Taḡamba minnaig ma ma yar bailkamba kinaig le Absalom kumba gabat sunḡo David sana: Ye kumba ka Hebronḡe Sunḡo ndoḡ pasa katen ta kumuwan iduset. ⁸ Ta ndaḡam? Ye o buk Gesur tumbranḡe Siria ma tugu mbolḡe minmba Sunḡo ndoḡ pasa katmba teḡenmba nu sawen. Ne ye tumba Yerusalem kaye ta ye ka Hebronḡe ne tuku nyu te-dunḡamḡit ḡga sawen

ngina le⁹ gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Wamodus mukuk njak kaye ngina le Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina.

¹⁰ Tanjana sulumba nu tanjo afu kukulningina le nane sijsiindo kinaig ka Israel tugu njakmba sanijmba sakinaig: Tane tabil fudokuwa le ismba kande njakmba ngumbeyumba tenjmba sakap: Absalom kile Hebronnge gabat sunjo prowat njap nga sanijginaig.

¹¹ Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina ta tanjo kuasmbi 200 nu dubimba kinaig. Tanjo kame ta nane Absalom tuku wamodus katese ndanaig. Nane ake nu dubimba kinaig. ¹² Nane kinaig ka Hebron promba kile Absalom ndek Sunjo tuku atraukina sulumba tanjo afu kukulningina sanijgina: Tane Gilo tumbran kumba Ahitofel* tumba ye tugum te prowap ngina. (Ahitofel nu gabat sunjo David wam paguwanu tanjo ande.)

Tanjamba tanjo sunjomba nane David te-siwam saka Absalom tugum prowe likinaig.

David nu Yerusalem kusremba kua ka kina

¹³ Kile tanjo ande pro David sana: Israel tanjo kile njakmba ne kusrenumba Absalom dubide ngina le ¹⁴ nu pasa ta ismba gabat kame nu ndon Yerusalemnge minnaig ta kile-manjurka sanijgina: Brain tingap le sine Yerusalem kusremba kua ka kab. Kuga ta Absalomnge nuje kuasmbi kilmba pro sine njakmba bale faramngat ngina le ¹⁵ nuje gabat sugo sugo nane ndek nu sanaig: Gabat sunjo, ne ndanjmba saka ta sine ake ne dubi ndo namngig nginaig. ¹⁶ Tanjamba sakinaig le gabat sunjo nuje gageu nuje gabat sugo sugo njakmba Yerusalem kusremba kua ka kinaig. David nu nuje pino kuasmbi 10 ta ndo kusrekina le nane gabat sunjo tuku wande ta kulatka minnaig.

¹⁷ Gabat sunjo nuje kuasmbi ndon Yerusalem kusremba kilim kinaig ka tumbran makembinge wande ande minna tanje tinginaig. ¹⁸ Tanjamba David nu nuje gabat kame ndon kuit nduimba tinginaig le nuje kulatkanu kuasmbi Keret le Pelet mbal nane ambonnga paska kinaig. Tanjanaig le Gatnu kame kuasmbi 600 nane ngumnem paska dubika kinaig le ¹⁹ David ndek nane tuku gabat tanjo Itai sana: Ne ndanam sine dubika kambim bafute? Ne luka ka gabat sunjo kitek Absalom ndon minap. Ne nanje kilke kusremba rawe tanjo tanaj pro sine ndon tenje minit. ²⁰ Ne ait fagnu ndo sine ndon minna ta ye man ne tumba ake ma ngamunge kinenumam ta ye mbulit. Ne nanje kuasmbi kilmba luka Yerusalem kape le Sunjonge ne sinzanuwa ngina kande ²¹ Itai ndek nu sana: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye ne son sanet. Ye ne ndon minamngit. Ne ma tugu animbi kanjat ta ye ne ndon kanjit. Nane ne balenuwaig sulumba ye mata baleyuwaig le kumi ngina le ²² David ndek lafumba sakina: Ta maye. Silap ngina le Itai tuku kame kuasmbi nanjine gageu njakmba kuasmbi ambonnga kinaig ta dubika kilim kinaig.

²³ David nane Yerusalem kusremba kinaig le tanjo pino njakmba malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba gabat sunjo David ndek nuje kuasmbi kilmba Kidron kule pakarka ma baknu kumam kinaig.

²⁴ Nane kinaig le pris Sadok nane Levi mbal ndon Kuate tuku pasa katanu bokis tumba pro ibenngge pilmba Abiatar ndek Sunjo tuku atraukumba minna le ka ka nane njakmba Yerusalem kusremba kumba sulunaig.

²⁵ Tanjanaig le gabat sunjo ndek Sadok sana: Kile Kuate tuku tukul bokis tumba luka ka Yerusalemnge nuje minanu ma mbol pale. Sunjo nu ye tuku

* **15:12:** Ahitofel nu Batseba wa nuje. (2 Samuel 11.3, 23.34 kanjerap).

nzali njak ndeta nu manj ye te-luka pilwa le pro bokis te nunje minanu ma mbol kanjeramngit. ²⁶ Nu ye mbik ri ndawa ndeta nu ame manjau ye mbolnje kam idusmba ndeta kuwa njina.

²⁷ Tanjamba nu manj ndek Sadok sana: Ai te. Ne nanje kiyo nanje Ahimas le Abiatar tuku kiyo nunje Yonatan kilmba wamdus mukuk njak luka Yerusalem kape. ²⁸ Ye kile ma baknu kumam kumba ka pro tanje kule pakarkam tuku ma mbolnje ne tuku pasa tairnga minmba ka ame wam Yerusalemnje prowaig ta isamngit njina.

²⁹ Tanjaka sawe denjurna le kile Sadok le Abiatar nale Kuate tuku tukul bokis ta kuramba luka Yerusalem kumba ka tanje pilnaig le minna.

³⁰ Kile David nu kupe ngaro paska gabat songa malmbitamtam Olif tabe ponga ndin dubimba kina le tanjo pino kuasmbi nu dubimba kinaig ta nane njakmba manjau ndui ta kumba gabat songa malmbitamtam kinaig. ³¹ Tanjamba kumba minnaig le tanjo ande pro David sana: Ahitofel o buk tinja Absalom tuku kuasmbi ta turkam kina njina le David nu ismba nu ndek yabanmba tenjenmba sakina: O Sunjo, nenje ndo Ahitofel tuku wam pagu pasa ta bizi-buzawa nga Sunjo sana.

³² Kile nane tabe fu mbol promba Sunjo mbarinjanu ma ta tugum pronaig le David tuku gulab tanjo Husai pro nu te-silikina. Tanjo ta Arknu. Nu nunje tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat mbol patika David tugum prona le ³³ David ndek nu kanjermba sana: Ne sine dubika ta ne sine piti singamngat. ³⁴ Ne ye turyam kande ne luka Yerusalem kumba ka Absalom te-silika tenjenmba sawa. Yenje o buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga nu sawa. Ne tanjawa le Ahitofel nu wam pagu pasa ande Absalom sawa kande nenje nu tuku wam pagu pasa ta mbilmba wam pagu ksemba tawe. ³⁵ Ne ise tiwa. Pris Sadok le Abiatar nale Yerusalemnje minik. Nenje pasa ndan gabat sunjo tuku wande mbolnje sakuwaig kande nale kubeu nika. ³⁶ Nale tuku kiyo kat nakile Ahimas le Yonatan nale mata mam kat nakile ndon tanje minik. Ame pasa nanenje sakuwaig kande nenje pro nale kubeu nika le nalenje pro ye kubeu suwaik nga Husai sana.

³⁷ Tanjakina le David tuku gulab nunje Husai nu pasa ta ismba nu kina ka Yerusalem prona. Prona le ait ndui ta mbolnje ndo Absalom mata Yerusalem prona.

16

Siba nu David tugum kina

¹ David nu tabe funu ta kusremba kina ka Mefiboset tuku piro tanjo Siba te-silikina. Siba nu bret 200 kilmba grep karenjanu 100 ndaleka kilmba ail tinj mandernu 100 kilmba grep kule meme ngaronumbi tolanu ande turmba tumba aganj ndende ta kilmba donjki armba fuluknyumba kilmba David sota kumba ² nu te-silikina le nu kusnamba sana: Aganj ndende fuluk njak ta ima tuku e njina le Siba ndek lafumba sana: Donjki armba te nanje gageu turka linu tuku kilmba prowit. Bret ail tinj karenjanu ta nanje tanjo kuasmbi nyam tuku kilmba prowit. Grep kule ta mata tane ma baknu te lika ka matuk kumba ndeta nyam tuku njina.

³ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Nanje gabat Saul wa nunje Mefiboset kile anenje minit njina le Siba nu lafumba sana: Nane Israel mbal kite nanjenje gabat sunjo madiwaig le nu wa nunje Saul tuku ma tumba nane

kulatkuwa nga nu Yerusalemnge minit ngina le ⁴ gabat sunjo David ndek pasa ta ismba Siba sana: Tanjamba ndeta Mefiboset tuku aganj ndende ta njakmba ne tanmbimngit ngina le Siba ndek nu sana: O gabat sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ye mara mindek ne tuku piroka minamngit nga David sana.

Simei nu David kasurna

⁵ David nane Siba kusremba Bahurim tumbran pronaig le Saul tuku ndare ande Gera kinjo nuje Simei nu David te-silika kasurmba nu tugum prona. ⁶ David kulatkanu kame tanjo sunjomba nu kormba tinginaig ta Simei nu nane tuku kuru ndaka nane mbol ndame pankina. ⁷ Tanjamba Simei ndek David kasurmba sana: Ne kua kaye. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak. Ne sinjka tanjo njayonu ndo. ⁸ Ne buk gabat sunjo Saul pitaimba nu tuku ma tumba gabat sunjo prona. Ne Saul tuku kuasmbi sunjomba bale farmba nane tuku ndare kutuna. Ta tuku kile Sunjonje wam ta ne mbolnje lafumba ne pitainat le kinjo nanje Absalom ne tuku ma tumba Israel mbal tuku gabat sunjo prowat. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak nga David sana.

⁹ Tanjamba saka minna le Abisai ndek gabat sunjo David sana: O gabat sunjo, ne ndanjam tuku age kumaknu te mapete le ne kasurnate. Saka le ye ka kame bagimbi njinfok kat puri ngina kande ¹⁰ gabat sunjo ndek Abisai le Yoab peunikmba sanikina: Tale mbulap. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Wam te Sunjonje sawat le ye kasuryate ndeta imanje nu peuwam kumunj ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba David ndek Abisai gabat afu turmba saningina: Tane isap. Yinje kinjonje ye baleyam bafute ta ndanjam tuku sine Benyaminnu tanjo te njayo silibe. Mbulap. Sunjonje sate le ye kasuryate ndeta maye. ¹² Sunjo nu ye tuku piti te kanjermba kasur pasa ta mbilmba nyaro mayenu ye suwa nga saningina.

¹³ Tanjaka saningina le nane ndin ta dubimba kinaig le Simei manj nane dubika kina ka David kasurmba ndame kilmba kilke kilmba nane mbol pankina. ¹⁴ Tanjana le gabat sunjo David nuje kuasmbi njakmba ake kine ndo kinaig ka ka matuk tukulkinaig sulumba Yordan kule makembi tanje mabtinaig.

Absalom nu Yerusalem prona

¹⁵ Kile Absalom Israel kuasmbi njakmba kilmba Ahitofel ndonj Yerusalem pronaig le ¹⁶ David gulab nuje Husai ndek kumba ka Absalom te-silikumba wi kuenjka sakina: Ese. Ne sine tuku gabat sunjo ngina.

¹⁷ Tanjakina le Absalom nu pasa ta ismba nu ndek Husai sana: E-e ne mam tuku gulab nuje. Ndanjam tuku ne nu ndonj kine ndakina ngina le ¹⁸ Husai ndek nu sana: Kuga. Ne Sunjonje madinina. Israel kuasmbi njakmba nane mata ne madininaig tukunu ye ne tuku piro tanjo ndo ne kumnemnje minamngit. ¹⁹ Ye ne kumnemnje minmba ne tuku piro ndaki ta ye ka ima tuku piro tanjo mini. Ye buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga Absalom sana.

²⁰ Kile Absalom ndek Ahitofel kusnana: Ne ndanjamba iduste. Kile sine ndanjamngig ngina le ²¹ Ahitofel lafumba nu sana: Ne kumba ka mam nanje tuku pino kuasmbi wande kulatkuwaig nga kusrekina si kilmba ka nane ndonj kinya. Ne tanjawa ta Israel tanjo pino njakmba tenjamba ne tuku sakamngaig. Nu sonndo mam nuje ndonj njueu minit nga saka nane njakmba ne ndo dubinam tuku sangri tingamngaig ngina.

²² Tanjakina le nu tanjo afu kukulningina le ka gabat sunjo tuku wande fu mbolnge baibai ande te-tinaig le Absalom ndek tanjo pino njakmba tuku am mbolnge baibai ta sinam kina le nane ka mam nuje tuku pino kuasmbi ta kilmba pronaig le Absalom ndek nane kilmba tido-tidongina.

²³ Ahitofel nu wam pagu pasa ndan gabat sunjo sawanu ta nane Sunjo tuku pasa isanu sukmba dubiwanu. O buk David nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ismba dubina tanjamba ndo Absalom mata nu tuku minje dubiwanu.

17

Husai nu Ahitofel tuku wam pagu pasa kibi-kabana

¹ Kile Ahitofelnge ndek Absalom sana: Ye tanjo 12,000 madiningi le furirwa le sine David biye tiwam kab. ² Nu matuk ka ngamungal piti njak minwa le sine ka nu ndonj kame bube le nu tuku tanjo kuasmbi nane pirirek purka sili-siliwaig le ye gabat sunjo ndo balewamngit. ³ Tanjamba ye tanjo kuasmbi nu dubide ta njakmba kilmba ne tugum te prowamngit. Sine David balebe le tanjo kuasmbi nu dubide ta njakmba mapeka kilmba ne tugum te probe le ne tuku ndo minwaig ngina.

⁴ Tanjakina le Absalom Israel gabat sugo sugo njakmba nane pasa ta ismba maye nginaig le ⁵ Absalom ndek sakina: Sine Husai wikube le nu promba nuje wamdus ta kukliwa le ismba ngina le nane nu tumba pronaig. ⁶ Nu tumba pronaig le Absalom ndek Ahitofel tuku wam pagu ta kubeu tumba nu kushana: Sine pasa ta dubibe e ko kuga? Kuga ndeta sine ame manjau kam tuku nga sasinga ngina.

⁷ Tanjakina le Husai ndek lafumba sakina: Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga. ⁸ Mam nanje nuje kame kuasmbi ndonj nane sanjri njaijo. Bea fat kilig le gubra tumba minit tanjan. Mam nanje nuje kuasmbi kame ta nane kirair njak. Nu furir tanjo kame njak nda minit. ⁹ Nu ka ndame burok ande sinamnge e ko ma inumnge kuirka minit. Sine tuku kame kuasmbi kuwaig le bale farkuwaig ta tanjo pino nane pasa ta ismba sanungai: O Absalom tuku kuasmbi bale faraig nga sakamngai. ¹⁰ Tanjakuwaig le ne tuku kame kuasmbi njakmba ismba kuru-kurukamngai. Ta tuku mbulap. Mam nanje nuje kame kuasmbi nane sanjri njaijo ta Israel tanjo njakmba nane kila. ¹¹ Ta tuku ye tuku wamdus tenenmba. Ne Israel tanjo njakmba kile-manjurka kame kuasmbi burnu kumunj kuga prowaig le ne nanje mironj nane kilmba ka mam nanj ndonj kame buwap. ¹² Sine kumba ka ma tugu aninge mam nanje nuje kuasmbi ndonj kile-siglika ta sine nane ndonj kame buwamngig. Nane sine peusingam kumunj kuga. Sine David balemba nuje kuasmbi njakmba turmba bale faramngig. ¹³ Nu kua ka tumbranj sunjo ande sinam kuwa ta singine kuasmbi muli karennu kilmba tumbranj fonde ta kusmba didika te-bukngube le ma gutonj sinam nzinge ndeka fofokuwa ngina.

¹⁴ Husai nu pasa denjurna le Absalom Israel mbal njakmba ndek sakinaig: Husai tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo. Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga nginaig. Ta ndanam? Sunjonje nane Ahitofel tuku wam pagu pasa mayenu ta pitaiwaig le nu Absalom njayo siliwam tuku wamdus kuyarkina.

David nu Yordan kule pakarka sim kina

¹⁵ Kile Husai ndek kumba ka nu wam pagu pasa Absalom Israel mage mage nane saningina ta pris Sadok le Abiatar ndonj kubeu nikina sulumba Ahitofel

tuku wam pagu pasa ta turmba nale sanikina sulumba ¹⁶ sakina: Tale pitik pasa palpe le David tugum kuwa le nu kite Yordan kule pakarkammbi tanje kinye ndakuwa. Nu brain kule pakarka sim kuwa ta nane nu nuje kuasmbi ndon bale farke nda ngina.

¹⁷ Tanjakina le nale piro pino ande kukulnaik le nu ka Yonatan le Ahimas kubeu nikina. Nale ar ta o buk kua ka Yerusalem kusremba ka Enrogel kule bulbulmba prote tuku magot tanje kuirka minnaik. Yerusalemnge ame manau prowanu ta piro pino tanje ka nale sanikanu le nalenje ka David sawanu.

¹⁸ Kile kiyo ande nale kanjerkina sulumba ka Absalom sana le nale ar ta brain ndo kumba ka Bahurimnu tanjo ande tuku wande sinam kumba kule burok sinam kumba kuirkinaik. ¹⁹ Kuirkinaik le nale ar sinam tanje minnaik ta andenje katese ndawa nga tanjo ta tuku piyo nuje tawi ande tumba burok mingenu kaimba wit afu kilmba tawi farna ta mbolnje barena. ²⁰ Kile Absalom tuku tanjo kame nale ar ta sota sota pro pino ta kusnanaig: Ahimas le Yonatan aninje minik nginaig le pino ta ndek nane saningina: Nale o buk kule pakarka sim kakik ngina le tanjo kame ta ka nale sotete pisenja nane luka Yerusalem kinaig.

²¹ Nane kinaig le Ahimas nale Yonatan burok ta kusremba kilim kumba tinga David tugum kumba nu sanaig: Ahitofel nu ne nayo silinam tuku sakate tukunu ne kile ndo ma te kusremba kule pakarka sim kaye nga sanaig le ²² David nu pasa ta ismba nuje kuasmbi ta njakmba kule pakarka sim kinaig le ka mafena.

²³ Absalom nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ta dubi ndana le nu ka nuje donki ponga luka nuje tumbran kina ka tanje nuje gageu ndon piro kile-tidinga ka muli njinfok panmba kumna le nuje gageu kame ta nu tuku mindesin tumba ka mam nuje ngukinaigmbi tanje ngukinaig.

²⁴ Kile Absalom Israel kame kuasmbi kilmba David dubimba kinaig ka Yordan kule pakarkinaig ta David nu o buk nuje kuasmbi ta kilmba ka Mahanaim tumbran sinam kinaig. ²⁵ (Absalom nu Amasa tumba Yoab tuku ma tumba nuje kame kuasmbi tuku gabat minwa nga madina. Amasa mam nuje Yeter. Ina nuje Abigail. Abigail mam nuje Nahas. Abigail aba nuje ta Yoab ina nuje Seruya). ²⁶ Kile Absalom nuje kame kuasmbi ndon kinaig ka Gilead ma tugu promba tanje tumbran ulnaig.

²⁷ David nu kumba ka Mahanaim tumbran prona le tanjo kenmba ka nu tugum pronaig. Nane tuku ande Nahas kiyo nuje Sobi nu Rabanu Amon ma tugu mbolok. Ande Amiel kiyo nuje Mahir nu Lodebarnu. Ande nyunu Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. ²⁸⁻²⁹ Nane ken ta nza, kilke waim, kinya mbili, nyamagan turmba kilmba David nuje kuasmbi ningam tuku pronaig. Nyamagan kilmba pronaig ta wit yeki yeki abonu pasokanu, kuslin yeki yeki, nguimzan kulenu, makau tuku amo njair, sis, sipsip afu turmba kilmba pronaig. David nuje tanjo kuasmbi ndon ma baknu mbol lika ma ma kule paranu gubanu isu baklelnaig ta nane katesemba nyamagan ta kilmba pronaig.

18

Yoabnge Absalom balena le kumna

¹ Kile gabat sunjo David ndek nuje kame kuasmbi kilmba walmba afu 100 afu 1,000 tanjamba fetke lika kame gabat afu nane kulatkam tuku madingina. ² Tanjamba nu tanjo kuasmbi kame ta fet kenja sulumba kame

gabab kenjmba nane kulatkam tuku patikina. Kame gabab kenjmba ta ande Yoab ande Abisai ande Itai. Abisai nu Yoab tuku mambo nuje. Itai nu Gatnu.

Kile David ndek nane saningina: Ye mata tane ndonj kame kanjig ngina kande ³ nane nu sanaig: Ne sine ndonj kine nda. Kame mbolnje nane sine kile-ibenjkuwaig le kua kab ta nane sine idussingje nda. Sine tuku tanjo bale farwaig ta mata nane burke nda. Ne sine dubika kaye le ne balenuwaig ta sine tuku tanjo 10,000 baleninganu tanjan. Ta tuku ne tumbranj tenje mina. Sine kame tanjo afu denkumba pasa pilbe kande ne tanjo afu patika le prowaig nginaig le ⁴ David ndek lafumba saningina: Ta maye. Ye tane tuku minje dubiwamngit ngina.

Tanjamba David ndek tumbranj koranu fonde malanjambi tanje tinj minna le kame kuasmbi afu tanjo 1,000 njak afu tanjo 100 njak ta njakmba pro kilim kinaig. ⁵ Tanjanaig le David ndek Yoab Abisai Itai wam paguniymba saningina: Tane ye idusyumba ye tuku kinjo Absalom mapewap ngina le kame kuasmbi njakmba nane David tuku wam pagu pasa ta isnaig.

⁶ Kile David tuku kame kuasmbi kinaig ka Israel mbal tuku kame kuasmbi Efraim duje sinam tanje kile-siglika nane ndonj kame bunaig. ⁷⁻⁸ Kame bumba kinaig ka ka David tuku kuasmbingje nane Israel kame kuasmbi kile-ibenjka kilmba yokerka ka bale farninginaig le nane kua ka duje sinam kumba ka tanje nane sunjomba kume farnaig. Kame sunjo ta sinamnje tanjo kume farnaig ta ulendika 20,000 tanjan.

⁹ Absalom nu donji ponja kua kina sulumba David tuku kame tanjo afu kile-siglikina. Kile donji ta ail sunjo ande kumnem kumnem pinderka kina ka tanje gabatnu ail kazaŋka ndinjina le donji nu ake pinderka kina le Absalom nu ail wai mbol tanje kuikok minna.

¹⁰ Tanjamba minna le David tuku kame tanjo ande Absalom ail mbol tanje kuikok minna le kanjermba kumba ka Yoab sana: Absalom ail sunjo wainu mbol nzingje kuikok minit ngina le ¹¹ Yoab ndek tanjo ta sana: Ne nu kanjerat ta ndanjam saka ne nu bale ndawat? Ne nu balewat kande ye ne silwa ndametinj soj ndindo tinmba let ande turmba tinit kande ngina.

¹² Tanjakina le tanjo ta ndek Yoab sana: Ne silwa ndametinj soj 100 sa mata ye nu mbol wam inum ke nda. Nu gabab sunjo tuku kinjo. Gabab sunjo nu ne Abisai Itai tane kenj wam pagukat ta sine njakmba isig. Nu tenjmba satingat. Tane ye idusyumba ye tuku kinjo Absalom mapewap ngat. ¹³ Ye gabab sunjo tuku minje ngurmba Absalom balewi le kumwa ta nu ismba ye tumba pasa mbol pilwa le ne ye pasambi turje nda ngina.

¹⁴ Tanjakina le Yoab ndek tanjo ta sana: Ye ne tuku pasa isam mbulit ngina sulumba nu ndek nuje mbanduwanj kenjmba kilmba Absalom ail mbol kuikok minnambi ta kina. Absalom nu kume ndaka minna le Yoabnje mbanduwanj kame ta tawo mbolnje nduasekina le ¹⁵ nu tuku kame tanjo 10 pro Absalom taplenaig le kumna.

¹⁶ Absalom kumna le Yoab ndek kame tanjo ande sana: Tabil fitka le nane kame Israel mbal yokerkade ta kusrekuwaig ngina le nu tabil fitkina le kame mbal tabil fudu ta ismba Israel mbal kusreka luka pronaig. ¹⁷ Tanjanaig le Israel mbal kua ka sili-silimba nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig.

Kile Yoab nane Absalom tuku mindesinj tumba duje ngamu tanje burok sunjo ande sinamnje buknga ndamembi dinmba minnaig le ka mbuter tingina.

18 Absalom kume ndaka minna sulumba nu nuŋe nyu ŋgisi ndakuwa ŋga ndame kuennu ande tumba Gabat Sunjo tuku Ma Guton tanje te-tina. Ta ndaŋam? Absalom nu kiŋo kugatok minna tukunu nu tuku nyu ŋgisi ndakuwa ŋga maŋau ta kina.

Kile Israel mbal nane ndame ta Absalom tuku Ndamе ŋgade.

Absalom kumna ta David sanaig le isna

19 Absalom kumna le Sadok kiŋo nuŋe Ahimas ndek Yoab sana: Ye kumba Sunjonje sine ŋgeu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilat wam ta gabat sunjo David sawam iduset ŋgina kande 20 Yoab ndek nu sana: Kuga. Kiŋo nuŋe balewig le kumat tukunu ne kite pasa tumba ka gabat sunjo sa ndawa. Ait mara ande ta maye ŋgina sulumba 21 nu ndek Etiopianu piro tanjo nuŋe wika kukulmba sana: Ne kaye ka kame mbolŋge wam prowe likaig ta ka gabat sunjo kubeu tawe ŋgina le piro tanjo ta ndek Yoab tugum tanje loka pinderka kina.

22 Nu kina le Ahimas ndek dirnaŋa Yoab sana: Ye mata gabat sunjo sota kaŋgit. Ame wam ye mbolŋge prowa ndeta tanaig ŋgina le nu ndek tanjo ta sana: Ndaŋam tuku ne kambim tuku dirnaŋ ndekate? Ame agaŋ mayenu ne tamŋgat ŋgina kande 23 Ahimas maŋ lato sakina: Ye kaŋgit ŋgina le Yoab ndek nu sana: Maye le kaye ŋgina.

Taŋakina le Ahimas nu ndin dubimba kumba ka Yordan kule ma guton kumam kuerka pinderka kina ka Etiopianu piro tanjo ta limba nu ambonja prona.

24 David nu tumbraŋ koranu fonde malaŋga sunjo tugum tanje minyok minna le tumbraŋ kulatkanu tanjo nu fonde ponja mbolŋge tinja mambilmba minna kande tanjo ande pinderka mbuna le kaŋgermba 25 nu wi kuenja gabat sunjo sana: Tanjo ande pinderka mbate o ŋgina le gabat sunjo ndek sana: Tanjo ndindo ndeta nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

Kile tanjo ta nu buk pro tumbraŋ sunjo ta patuna le 26 tumbraŋ kulatkanu tanjo ta mambilmba minna kande tanjo ande nu ŋgumnem pinderka minna le kaŋgermba nu wi kuenja malaŋga kulatkanu tanjo sana: Ai si. Tanjo ande ŋgumnem pinderka mbate o ŋgina le gabat sunjo nu pasa ta ismba sakina: Nu mata pasa mayenu tumba prote ŋgina.

27 Kile tumbraŋ kulatkanu tanjo maŋ wi kuenja sakina: Tanjo ambonja pinderka mbate nzi Sadok kiŋo nuŋe Ahimas suk ŋgina le gabat sunjo ndek sakina: Nu tanjo mayenu ndo. Nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

28 Ahimas pinderka pro tumbraŋ patumba gabat sunjo kaŋgermba nu tuku tumailam tanje truk ka sana: O gabat sunjo, sine singine Mbara Sunjo tuku nyu te-duŋgube. Nane tanjo kuasmbi ne te-sinam tuku bafunaig ta Sunjonje kilmba sine tuku wai mbolŋge patikat le sinenge kile-ibenjig ŋgina.

29 Taŋakina le gabat sunjo ndek Ahimas kusnana: Ye tuku kiŋo Absalom maye minit e ŋgina le Ahimas nu lafumba sana: O gabat sunjo, tanjo sunjomba ŋgumbeyumba minaig le ye Yoabŋge kukulyat le pinderka prowet. Ame wam kaig ta ye kaŋger ndakit ŋgina le 30 gabat sunjo ndek nu sana: Ne ka o sinje tinja ŋgina le Ahimas dirka ka kasom sinje tinjina.

31 Taŋana le Etiopianu tanjo ta pinderka pro gabat sunjo sana: Yinje gabat sunjo, ye pasa mayenu ne sanam prowet. Kuasmbi ne te-sinam bafuwaig ta Sunjonje kilmba ne tuku wai mbolŋge patikat ŋgina.

32 Taŋaka sana le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ye tuku kiŋo Absalom maye minit e ŋgina le piro tanjo ta ndek lafumba sana: O gabat sunjo, wam

kiŋo naŋe mbol prowat ta naŋe ŋgueu mbal ne te-sinam sakade nane ŋakmba mbol taŋamba ndo prowa ŋga iduset ŋgina le ³³ gabat sunŋo nu pasa ta ismba ŋgamunŋal tatrukina le nu tiŋga fonde ponŋa wande ta sinam kumba ka taŋe malmbika minna sulumba malmbi kuenŋka sakina: O yiŋe kiŋo Absalom. Kiŋo nyek o. Kiŋo nyek o. O Absalom, yeŋge kumi ta maye. O yiŋe kiŋo. Kiŋo nyek o ŋgina.

19

Yoab nu David sawe likina

¹ Gabat sunŋo David nu Absalom tuku ninanka malmbika minna ta nane afu ka Yoab sanaig le ² kame kuasmbi ŋakmba gabat sunŋo David kiŋo nuŋe Absalom tuku malmbika minna pasa ta ismba nane wamdus piti sunŋo tumba kame mbolŋge ŋgueu mbal kile-ibenŋkinaig gare gare ta kugatok ³ siŋsiŋndo kame mbolŋge kua ka kiko ŋak prowanu sukmba tumbranŋ sinam kinaig.

⁴ Ait ta mbolŋge gabat sunŋo nu tawi tumba tumail sonŋa ninanka malmbi kuenŋka sakina: O yiŋe kiŋo Absalom. Kiŋo nyek o. Kiŋo nyek o ŋgina.

⁵ Taŋamba minna le Yoab ndek gabat sunŋo tuku wande mbol kumba David sawe lika sana: Ne wam kate ta naŋe kuasmbi ŋakmba kiko pileningit. Kite ait te mbolŋge taŋgo kame teŋge ne turnumba ne tuku piyo kat naŋe kutu kat naŋe kile-luka kilaig ta ⁶ ne taŋgo kame ne tuku kume purde ta pitaikate sulumba taŋgo ne kasurnade ta sinzaŋningit. Ne tuku maŋau ta ne nane taŋgo kuasmbi naŋe gabat kame ta ake agar taŋar talaningit. Ye kila. Absalom kume ndaka sine ŋakmba kumig kande ne kile garenate kande. ⁷ Ne isa. Ne kile ndo tiŋga kaye ka naŋe kame kuasmbi ndoŋ pasa-pasaka wam yoyoninga. Ye Sunŋo tuku nyu mbolŋge ne sanet. Ne taŋa ndawa ta furir te mbolŋge nane ŋakmba sili-siliwaig le ne piti sunŋo tumŋgat. Piti ande taŋamba ne buk kanŋer ndana ŋgina.

⁸ Yoab nu pasate denŋurna le David ndek tiŋga kumba ka tumbranŋ fonde malaŋgambi taŋe minyokina le nuŋe kame kuasmbi ŋakmba ismba nane pro nu laipmba maŋgurkinaig.

David nu luka Yerusalem kina

Israel kuasmbi yimyam kua ka sili-silimba naŋgine tumbranŋ tumbranŋ kine likinaig sulumba ⁹ naŋgine naŋgine pasambi muŋgu tuwe-tuwekinaig sulumba sakinaig: Gabat sunŋo David minna sulumba sine kigraibkina le Filistia mbalŋge sine kilmba ŋaigo sigli ndakinaig. Kile nu Absalom ram kua ka tumbuŋanŋ tukuk kusrena. ¹⁰ Sine Absalom siŋgine gabat sunŋo minwa ŋga madigenŋ ta kame mbolŋge nu balenaig le kumna. Ta tuku ndaŋam tuku sine teŋenmba ake ndo minbe. Sine ka gabat sunŋo David tumba probe ŋginaig.

¹¹ Taŋamba saka minnaig le gabat sunŋo David nu ismba ndek pris Sadok le Abiatar tuku pasa pilmba sakina: Tale ye tuku pasa te tumba Yuda gabat kame teŋenmba saniŋgap. ¹² Tane ye tuku ndare tuma ta ndaŋam tuku nane Israel mbalŋge tane Yuda mbal lukaka ye luka yiŋe wande mbol prowam tuku sayade. Tale ka taŋamba nane saniŋgap ŋgina. ¹³ Taŋakina sulumba David maŋ lato wam paguka sanikina: Tale ka Amasa teŋenmba sawap. Sile ndare tuma ndindo. Yeŋge ne tumba Yoab tuku ma mbol pili le neŋge ye tuku kame kuasmbi tuku gabat minamŋgat. Ye taŋa ndawi kande Kuatenŋge ye mapeye nda ŋgina. ¹⁴ Taŋamba David nu Yuda mbal tuku wamdus didikina le nane nu

tuku pasa pilmba sakinaig: Ne nanje kuasmbi ta njakmba kilmba Yerusalem prowap nginaig.

¹⁵ Tanjamba pasa pilmba Yuda kuasmbi sunjomba nane kinaig ka Gilgal tumbrañge kule make mbinje gabat sunjo prowa le te-temam tuku tair minnaig. Tanjanaig le David nu nunje kuasmbi ta kilmba ka Yordan kule mbol pronaig le ¹⁶ Gera kiño nuñe Simei nu pre pre Yuda mbal ndonj David te-silikam Yordan kule mbol prona. (Simei nu Benyamin tuku tugu. Nu tuku tumbrañ tuguk Bahurim).

¹⁷ Simei nu Benyamin tuku kuasmbi 1,000 kilmba pronaig le Saul tuku piro tango Siba mata nunje kiño kat nunje 15 piro tango 20 ta kilmba ka Yordan kule mbolnje gabat sunjo David tair minnaig.

¹⁸ Minnaig le gabat sunjo tuku kuasmbi pro kule make simnje tinjinaig le Simei tuku tango kuasmbi ta ndek kule pakarka gabat sunjo tuku gageu kile-temkam kinaig sulumba nane ndek gabat sunjo tuku piro tango ndo minam tuku sanaig.

David nu Simei mapena

Gabat sunjo nu kule pakarkam bafuna le Simei pro nu tumailamnje truk kina sulumba ¹⁹ nu sana: O gabat sunjo, o buk ne Yerusalem kusremba kina le ye ne mbolnje mbaren ta kile ne ye sinayumba ye tuku mbar ta njakmba gilainja. ²⁰ O gabat sunjo, ye uneken ta idusmba ye Israel mbal njakmba ngamuknje ye ambonja ne te-silikam prowit ngina.

²¹ Tanjakina le Abisai ndek sakina: Sine Simei balebe le kumwa. Nu o buk gabat sunjo Sunjonje madina ta kasurna ngina kande ²² David ndek Abisai le aba nunje Yoab sanikina: Tale ndanam tuku ye piti sam bafuwik. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye kile Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minamngit. Ki ait te mbolnje sine Israel inum balewe nda ngina sulumba ²³ nu ndek Simei sana: Ki am mbolnje ye ne sanet. Andenje ne balene nda ngina.

David nu Mefiboset make pilna

²⁴ David nu o buk Yerusalem kusremba kua kina ait ta mbolnje Saul wa nunje Mefiboset nu sagka minna ka ka David luka prona. Tanjana le Mefiboset nu mata pro gabat sunjo David te-silikina.

²⁵ Mefiboset nu Yerusalem kusremba ka gabat sunjo tugum prona le nu ndek nu kusnana: Mefiboset, ne ndanam tuku ye dubiyumba kine ndakina ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: O gabat sunjo, ye kupe pagliskinaik ta ne kila. Ne Yerusalem kusrena le ye yinje piro tango sawen. Ye tuku donji ande tumba kuaneka le ye ta mbol minyoka gabat sunjo dubimba kangit ngin kande nu ye yabriyumba kua ka ²⁷ ne tugum kumba ne yabrinina sulumba ye tuku nyu njayo silina. O gabat sunjo, ne Sunjo tuku enel tananj. Ne wam ndanj ye mbol kam ndeta ka. ²⁸ Ne yinje kuasmbi mam tuku ndare kame ta njakmba bale farkam kumunj ta ne ye mapeyina le ye ne tuku wande mbolnje isukusmba minen. Ta tuku ye manj aganj inum sa ngam mbulit ngina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne pasa sakat le isit. Tale Siba ndonj Saul tuku kilke ta walmba kilap nga sana kande ³⁰ Mefiboset ndek gabat sunjo sana: Tanjaig. Sibanje njakmba kilwa. Ne manj luka prowat le ye ta tuku gare-gareket ngina.

David nu Barsilai make pilna

³¹ Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. Nu mata pro gabat sunjo ndonj Yordan kule pakarkam saka ndekina. ³² Barsilai nu saibo pile

mayemba yar 80 ṅak minna. Nu maror taṅgo ande. O buk gabat sunḡo Mahanaim tumbranḡe minna le nu nyamaganḡmbi turna.

³³ Kile gabat sunḡo ndek nu te-silika sana: Ne ye ndoṅ Yerusalem kumba ye suk ne kulatki ṅgina kande ³⁴ Barsilai nu tuku pasa ta lafumba sana: O gabat sunḡo, mine minemba ye kumamḡgit. Ta tuku ye ne dubinumba Yerusalem kine nda. ³⁵ Ye kile yar 80 ṅak. Ye ame wam gare-garekam tuku ta kamus ndawet. Ye isukusmba kule nyet ta mata kualenu kamus ndawet. Ye kilba mata tukulok. Taṅgo pino kupesmba mune ulwaig ta ye isam kumuṅ kuga. Ta tuku ye ne dubinumba ka ne minde bada tine nda. ³⁶ Ne ndaṅam tuku ye mbolḡe maṅau mayenu kam bafute? Ye ne ndoṅ kule pakarka kumba ne kusrenumba ³⁷ luka ka yiṅe tumbranḡe ina mam kumnaig le ṅgukigeṅmbi taṅge ye kumi le ṅgukuwaig ṅgina sulumba sakina: Ye tuku kiṅo Kimam minit te. Nu ne dubinumba kuwa le ne ame aganḡmbi nu turam kande ke ndo ka ṅgina.

³⁸ Taṅakina le gabat sunḡo ndek pasa lafumba sana: Ta maye. Kimam ye tumba kaṅgit. Ne ame wam nu mbol ki ṅga saka ta ye kaṅgit. Ame aganḡ nu tambim tuku saka ta ye tambimḡgit ṅgina.

³⁹ Taṅakina sulumba gabat sunḡo nuṅe kuasmḡbi ṅakmba kilmba nane Yordan kule pakarka sim kumba gabat sunḡo ndek Barsilai mumumba nyaro tuna le nu luka nuṅe tumbranḡ kina.

⁴⁰ Gabat sunḡo nu kule pakarka sim kina le Yuda taṅgo pino ṅakmba Israel taṅgo pino afu turmba nu ndoṅ kinaig. Kimam mata gabat sunḡo ndoṅ kina. Taṅamba nane kinaig ka Gilgal tumbranḡ pronaig.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndoṅ kualeyaukinaig

⁴¹ Kile Israel mbal ṅakmba pro gabat sunḡo David sanaig: O gabat sunḡo, ndaṅam tuku siṅgine tira kame Yuda mbal nane sine Israel mbal yabusinḡmba ne naṅe gageu naṅe kuasmḡbi ta ṅakmba kile-temkam tuku Yordan kule mbol kinaig ṅginaig kande ⁴² Yuda taṅgo ṅakmba pasa lafumba sakinaig: Gabat sunḡo nu siṅgine tugu ndindo ndo. Ta tuku sine maṅau ta kig. Ndaṅam tuku tane sine tuku gubratingig? Gabat sunḡo nu sine aganḡ inum siṅe ndakat ṅginaig le ⁴³ Israel mbal nane pasa lafumba sakinaig: Sine Israel mbal tugu 10 ṅak. Tane Yuda mbal tugu ndindo ndo. David nu tane tuku tugu ṅgaig ta son ta nu sine ṅakmba tuku gabat minwa. Ta tuku tane ndaṅam tuku sine ake aganḡ taṅaṅ talasiṅgig? Gabat sunḡo tumba luka te prowam tuku wamduḡ ta sineṅge tugu pilgen ṅginaig.

Taṅakinaig kande nane Yuda mbal pasambi kualeyauka Israel mbal kile-ibenḡkinaig.

20

Seba nu David te-siwam bafuna

¹ Taṅgo ṅayonu ande Bikri kiṅo nuṅe Seba nu nane ndoṅ Gilgal tumbranḡ taṅge minna. Taṅgo ta nu Benyamin tuku kuasmḡbi.

Nane kualeyauka minnaig le Seba ndek tabil fitka wi kuenḡka sakina: Tane David kusrewap. Sine Yesi kiṅo nuṅe David tuku kuasmḡbi kuga. Tane Israel taṅgo ṅakmba tiṅga taṅgine tumbranḡ tumbranḡ kine likap ṅgina le ² Israel taṅgo ṅakmba pasa ta ismba tiṅga David kusremba Seba dubimḡba kinaig. Taṅamba kinaig le nane Yuda kuasmḡbi ndo David kumnemḡge minnaig sulumba Yordan kule kusremba nu dubimḡba ka Yerusalem pronaig.

³ Nane Yerusalem pronaig sulumba David ndek nuṅe wande sinam kumba ka pino kame 10 gabat sunḡo tuku wande kulatkam tuku kusrekina ta kilmba wande ande serniṅmba taṅgo afu madiniṅgina le nane kulatka minnaig. Taṅamba nu pino kame ta nyamaganṅ agarṅ ndende niṅmba maṅ nane ndoṅ kinye ndakina. Nane ake pino kuembolṅ taṅaṅ wande ta mbolṅge minmba ma ma saibo patika kume likinaig.

⁴ Kile David ndek Amasa wika sana: Ne kaye ka Yuda taṅgo ṅakmba wika kile-maṅgurka aspile nane ṅakmba kilmba ye tugum te prowap ṅgina le ⁵ nu kina ka Yuda mbal wike lika minna ma ma gabat sunḡo nu lunu tuku ait tuna ta lina. ⁶ Limba pitik pro ndana le gabat sunḡo ndek Abisai sana: Absalomṅge sine buk piti sunḡokanu siṅgina ta kile maṅ Sebaṅge piti sunḡokanu siṅgamṅgat. Ta tuku ne brainṅ yiṅe kame kuasmbi ta kilmba Seba yokermba ka biye tiwap. Kuga ta nu nuṅe kuasmbi ta ndoṅ kua ka tumbranṅ fonde kareṅnu ande sinam kuwa le sine nu te nda ṅgina.

⁷ Taṅakina le Abisai ndek Yoab tuku kame kuasmbi gabat sunḡo kulatkanu kuasmbi kame taṅgo ṅakmba kilmba Yerusalem kusremba Seba yokeram kinaig.

⁸ Nane kinaig ka Gibeon ndame sunḡo tugum ta pronaig le Amasa pro nane kile-siglikina. Yoab nu kame tuku minde piye agarṅ silikina sulumba nuṅe kame bagi tumba niṅgot sirmba let mbolṅ kusmba nu ndek Amasa tugum kina le kame bagi ta limba kilke mbolṅge ndekina. ⁹ Taṅana le Yoab ndek Amasa sana: O tira, ne maye minit e ṅga nu wai ndinammbi Amasa tuku miṅge ṅgue biymba nu mumuwet mumuwet ṅga ¹⁰ wai ṅaiṅammbi kame bagi kilke mbolṅge ṅgumnem ṅgumnem tina ta Amasa nu katese ndana. Kile Yoab nu kame bagi tamba Amasa funḡul sambrina le sina goka kilke mbolṅ ndeka kummba maninkina.

Yoab nu Amasa balena sulumba nu mambo nuṅe Abisai ndoṅ Seba yokermba te-dubinaig le ¹¹ Yoab tuku kame taṅgo ande nu Amasa tuku mindesiṅ tugum taṅge tiṅ minmba wi kuenḡka sakina: Tane David le Yoab tuku kuasmbi kande ka Yoab dubiwap ṅgina.

¹² Amasa tuku mindesiṅ ta ndin ṅgamu taṅge ndareṅge ndo soṅga minna le kame kuasmbi promba mindesiṅ ndin tukulmba minna le nane ririṅga tiṅginaig le Yoab tuku kame taṅgo ta kaṅgermba mindesiṅ ta didika ndin makembi kumba tawimbi kaina. ¹³ Taṅamba nu Amasa tuku mindesiṅ ndin kusremba ṅgaṅṅiṅmba pilna le kame kuasmbi Yoab dubimba Seba te-dubimba kinaig.

¹⁴ Seba nu Israel ma tugu ṅakmba kusreka kina ka Abel-Bet-Maka tumbranṅ prona le mam nuṅe Bikri tuku kuasmbi nane nu dubimba tumbranṅ sinam kinaig. ¹⁵ Taṅanaig le Yoab tuku kuasmbi pro Seba tumbranṅ te sinam ket ṅginaig le ismba nane tumbranṅ ta te-kornaig sulumba afu nane tumbranṅ fonde tugumṅge kilke maṅgurkinaig le biṅ tiṅgina le nane ta mbolṅge tiṅga kame bunaig le afu nane tumbranṅ fonde ta sambriwam tago-tagomba minnaig.

¹⁶ Tumbranṅ taṅge pino ande minna. Pino ta nu wamdus kuyar mayenu ṅak. Nu ndek tumbranṅ fonde poṅga Yoab tuku kuasmbi wika saniṅgina: Tane isap. Kape ka Yoab sawap le ye tugum te ilwa. Ye nu ndoṅ pasa ṅak ṅgina le nane ka Yoab sanaig le ¹⁷ nu pino ta tugum kina le nu kusnana: Ne Yoabṅge e ṅgina le nu lafumba sakina: Au. Yeṅge ṅgina le pino ta nu ndek sana: O taṅgo sunḡo, ye pasa ande sani le isa ṅgina le Yoab ndek sakina: Ta maye. Saka le ye isi ṅgina.

¹⁸ Tanjakina le pino tanje ndek tejenmba Yoab sana: O buk nane tejenmba sakanu. Ne piti njak kande ne Abel tumbran kaye le Abel mbalnje ne tuku piti ta te-tiwamngaig nganu. ¹⁹ Sine tuku tumbran sunjo te mayenu ndo tumbran afu Israel kilke mbolnje mine likade ta liningit. Sine tuku mine bafuknu. Sine Israel mbal tuku gabat sunjo tuku minje kumnemnje mineg. Tumbran te Sunjonje kulatkate ta ne ndanam tuku sine tuku tumbran te njayo siliwam bafute ngina.

²⁰ Tanjaka sana le Yoab nu lafumba sakina: Ye tane tuku tumbran te njayo siliwe nda. ²¹ Sine tanjo ndindo ndo biye tiwam prowig. Tanjo ta nyunu Seba. Nu Bikri kinjo nuje. Nu Efraim ma taknu mbolnje minna ta nu buk tanjo kame kile-manjurka gabat sunjo David te-siwam sakina. Ta tuku tane Seba tumba sine singap le sine tane tuku tumbran kusremba kangig ngina le pino ta ndek Yoab sana: Ta maye. Sine tanjo ta njfok kat purmba gabatnu te-bukngube le fonde lukamba kilim kuwa le ne kanjeramngat ngina.

²² Tanjakina sulumba pino ta kumba ka tumbran tanjo kame ndon sakina le isnaig. Ismba nane kinaig ka Seba njfoknu kat purmba te-buknginaig le fonde lukamba kilimnge Yoab tugumnje ndekina le nu ndek tabil fitkina le kame kuasmbi njakmba tumbran kusremba sili-silimba kinaig le Yoab ndek luka gabat sunjo sota Yerusalem kina.

David tuku piro gabat kame

²³ Yoab nu Israel kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Yehoyada kinjo nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Peret mbal).

²⁴ Adoniram nu David tuku piro mbal tuku gabat.

Ahilud kinjo nuje Yehosafat nu waje kuyaram tuku piro kulatkina.

²⁵ Seva nu David tuku waje kuyaranu tanjo.

Sadok le Abiatar nale pris pirokinaik.

²⁶ Yairnu tanjo Ira nu mata David tuku pris pirokina tuku tanjo ande.

21

Gibeon mbal nane Saul tuku mbar lafunaig

¹ David nu gabat sunjo minna le guba sunjo prona le yar kermba ma tugu njakmba nyamagan tuku fagkinaig tukunu David ndek Sunjo sana: O Sunjo, piti te ndanam prote ngina le Sunjo ndek nu sana: Piti prote te tugunu tejenmba. Gabat sunjo Saulnje o buk Gibeon mbal sungomba bale farkina le nane tuku ndare ta Saul tuku kuasmbi kile pasokate ngina. ² Tanjakina le David ndek Gibeon mbal wikina le pronaig. (Gibeon mbal nane Israel tugu kuga. Nane Amornu. Israel mbalnje o buk nane ndon pasa katmba wamdus ulendimba nane mapekam tuku sakinaig ta Saulnje pasa ta pitaimba Israel le Yuda mbal ndo Israel ma tugu mbol minwaig nga Gibeon mbal sungomba bale farkina).

³ Kile David ndek Gibeon mbal ta kusnaningina: Sine tane mbol mbargen ta kile ye tane ndon te-tiwamngit. Tanjawi le tane Sunjo tuku kuasmbi te nyaro ningap ngina le ⁴ nane ndek David sanaig: Piti ta sine ngamuknje Saul nuje kuasmbi ngamuknje minit. Piti ta tane silwa ndametin ko gol ndametinmbi te-tiwam kumuj kuga. Sine Israel tanjo afu mata bale fare nda nginaig le David ndek saningina: Ata. Ye ame manjau tane mbol ki ngina le ⁵ nane lafumba sakinaig: Saul tuku wamdus ta nu sine njakmba njaigo siglika tumbran tumu pilwa le Israel mbalnje ndo minam tuku idusna. ⁶ Ta tuku ne Saul tuku ndare

mbolŋge taŋgo 7 madiniŋmba siŋga le sine nane kilmba ka gabat suŋgo Saul nuŋe tumbraŋ tuguk Gibe a kumba ka taŋge Suŋgo am mbolŋge muli ŋinfok panniŋbe le kumwaig ŋginaig. Taŋakinaig le David ndek nane saniŋgina: Ta maye. Ye taŋawamŋgit ŋgina.

⁷ David nu o buk Suŋgo tuku nyu mbolŋge Yonatan ndoŋ pasa katnaik tuku nu nu pasa ta idusmba Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset mapemba nu tumba Gibeon mbal nda niŋgina. ⁸ Nu Armoni le Mefiboset wau nuŋe ande ta kilmba nane niŋgina. (Taŋgo ar ta Saul tuku kiŋo kame. Nale Aia kulim nuŋe Rispaŋge kile-patike tuna).

Taŋamba David nu Saul kulim nuŋe Merab tuku kiŋo 5 ta turmba kilmba nane niŋgina. (Meholanu taŋgo Barsilai kiŋo nuŋe Adriel nuŋe Saul kulim nuŋe Merab tumba kiŋo kame 5 ta kile-patikina).

⁹ David ndek taŋgo 7 ta kilmba Gibeon mbal niŋgina le kilmba ka tabe mbol kinaig sulumba ka Suŋgo am mbolŋge taŋgo 7 ta muli ŋinfok panniŋmba taikinaig le ŋakmba kumnaig. Piro mbolŋge wit magekinaig le taŋgo nane wit kilmba minnaig le wam ta kinaig.

¹⁰ Kile taŋgo ar kumnaik ta tuku ina nakile Rispa ndek tawi urfunu afu kilmba ka tabe mbol taŋge baiba ande pilmba nu ka sinam taŋge minmba agam mor ŋguikokŋge ko sar umamŋge mindesiŋ ta nyubekaig ŋga ki mindek furir mindek mindesiŋ ta kulat magekina le ma ma sawe tuku ait prona.

¹¹ David nu Rispa wam kina ta sanaig le ismba ¹² nu ndek Gilead ma tugu Yabes tumbraŋ kina ka Saul le Yonatan tuku isu kilna. (O buk Filistia mbalŋge Gilboa tabe mbolŋge balenikmba nale tuku mindesiŋ kilmba ka maŋgurkanu ma Bet-Sanŋge taikinaig le Yabes mbalŋge ka isu ta kua-yarkumba kinaig).

¹³ Kile David ndek nuŋe piro taŋgo saniŋgina le Saul le Yonatan tuku isu ta kilmba taŋgo 7 Gibeon mbalŋge kilmba ŋinfok panniŋginaig ta tuku isu ta ulendimba kilmba kinaig ka ¹⁴ Sela tumbraŋ Benyamin tuku ma tugu taŋge Saul le Yonatan tuku isu kilmba Saul mam nuŋe Kis ŋgukinaigmbi taŋge ŋgukinaig sulumba gabat suŋgoŋge wam paguniŋmba saniŋgina ta kumumba kinaig. Wam kame ta derŋurmba kile nane Sunjo yabanŋaig le nu nane tuku yabanŋaig pasa ismba sakina le piro mbolŋge nyamaganŋaig maŋ kumuŋginaig.

Israel kame mbal nane Filistia taŋgo sugo sugo bale farkinaig

¹⁵ Taŋamba minnaig ma ma kame maŋ Filistia Israel ŋgamukŋge tumba tiŋgina le David ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame bumba minnaig ma ma David buk matuk kina le ¹⁶ Filistia taŋgo ande nyunu Isbibenob nu pro David balewam bafuna. Isbibenob nu taŋgo sugo sugo ta tuku ndare ande. Nu tuku mbanduwanŋaig gabatnu ta ainmbi wakeiwanu. Pitinu ta 3 kilo lina. Nu kame bagi kitek tumba likina. ¹⁷ Nu David balewam bafuna le Abisai pro David te-simba Filistia taŋgo suŋgo ta ndoŋ kame bumba nu balena le kumna. Taŋana le David tuku kame kuasmbi pro nu sanaig: Sine kamenu kab kande ne maŋ sine dubi ndaka. Ne sine Israel mbal tuku bulu taŋaŋ kilŋasiŋgit ta kupe serikat ŋginaig le David nu nane ndoŋ pasa katmba sakina: Ye maŋ kame mbol kine nda ŋgina.

¹⁸ Minnaig ma ma Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbraŋŋge nane Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame ta mbolŋge Husanu taŋgo Sibekai nu mata taŋgo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Saf balena le kumna.

¹⁹ Mara ande nane Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbraŋŋge Filistia mbal ndoŋ kame bunaig le Betlehemnu taŋgo Yair tuku kiŋo nuŋe Elhanan

nunġe mata taŋġo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Goliat balena le kumna. Goliat nu Gatnu. Nu tuku sibugi ta sunġokanu piti ŋayo.

²⁰ Mara ande nane maŋ kinaig ka Gat tumbranġe kame bunaig. Tumbranġe taŋġe taŋġo ndare ndui ta tuku ande minna. Taŋġo ta nu sunġokanu kuen ŋayo. Nu tuku wai nyigrin ta 12 kupe nyigrin mata 12. ²¹ Taŋġo ta ndek nane Israel mbal maim maim pasa saninġina le Yonatanġe taŋġo ta balena le kumna. (Yonatan nu David aba nuġe Sama tuku kinġo nuġe).

²² Taŋġo bailkamba ta nane Gatnu taŋġo sugo sugo nane tuku ndare. Nane David tuku kuasmbinġe bale farkinaig.

22

David nu Sunġonġe sinzaŋna ta tuku gare-garekina (Mune 18)

¹ Sunġonġe David Saul tuku wai mbolġe ŋgueu mbal ŋakmba tuku wai mbolġe te-luka tina le nu Sunġo tuku nyu te-duŋġa mune te ulna.

² Ye piti sinamġe minet ta Sunġo nu fonde karenġnu taŋaŋ ye tumba koryate.

³ Nu ndame kune taŋaŋ ye ka sinam taŋġe kuirket.

Nu kandim taŋaŋ ye kigraibkate le ŋgueu mbalġe ye ŋayo sili ndayade. Nu ye kigraibkate le ye mine mayewet.

⁴ Sine Sunġo tuku nyu te-duŋġube.

Ye nu wika yabaŋet le nu ye ŋgueu mbal tuku wai mbolġe te-luka tate.

⁵ Yu mbalo sugo sugo tinġa ye kaiyam bafude taŋaŋ nane ye ŋayo siliyam bafunaig.

⁶ Nane ye tumba muli-muliyinaig le ye kume dirmba ⁷ wamdus piti ŋak minmba yiŋe Mbara Sunġo ye turyuwa ŋga wiken le nu nuġe tukul wande mbolġe ye tuku wi ta isna.

⁸ Taŋamba Kuate nu nane tuku gubrana le kilke samba buru-burukina.

⁹ Nu tuku fumbe burok kumam pa guwa prona.

Miŋġe kumam pa sunġo kraŋer-kraŋerka tui fat taŋaŋ pirsiparsinaig.

¹⁰ Nu samba malaŋġa talka gau dabuk dabuk mbol tinġa ndekina.

¹¹ Nu eŋel mbol minyokina le bubre pinderka kinit taŋaŋ fumba tumba ndekina.

¹² Ma furir sunġo sawe ma kimkanu suk nu tumba soŋġina le ¹³ telin sana le ma kilŋamba ndekina.

¹⁴ Taŋana le Sunġo samba mbolġe kuaila fudukate taŋaŋ kuenġa sakina le ¹⁵ ma telinmba tui fat taŋaŋ ŋgueu mbal ninde farna le kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Sunġo nu ŋgueu mbal tuku gubra kagli firka nane saninġe likumba miŋġembi bubre fitkina le yu paraka yu sinamok agar ta ŋakmba kilim kinaig.

¹⁷ Taŋanaig le Sunġo nu wai sirmba ye te-luka tina.

¹⁸ ŋgueu mbal sanġriknu ye te-ibenġyam bafunaig le Sunġo nu ye te-luka tina.

¹⁹ Ye piti sunġomba ŋak minen le nane pro ye ndorġ kame bunaig ta Sunġo nu ye kusre ndayina.

²⁰ Nu ye tuku garena tukunu nu ye te-luka tina le ye mine mayewen.

21 Ye manjau tinreknu ndo dubimba minen le nu lafumba wam mayenu ye mbol kina.

22 Ye Sunjo tuku tukul pasa ndo dubiwen sulumba Kuate ngumne ndawen.

23 Ye nu tuku tukul kame mara mindek idus timba dubiniŋmba minmba nu tuku pasa pitai ndawet.

24 Ye nu tuku am mbolŋge purfeŋnu minmba une manjau ke ndaken.

25 Ta tuku Sunjo nu ye tuku manjau ta lafumba manjau mayenu ye mbol kina.

26 O Sunjo, sine ne kusre ndanube ta ne mata sine kusreke nda.

Sine manjau purfeŋnu ndo kumba minbe ta ne manjau mayenu ndo sine mbol kate.

27 Sine mbar manjau kumba minbe ta ne lafunu njonu sine siŋgit.

Sine manjau tinreknu ndo dubibe ta ne lafunu manjau tinreknu sine mbol kate.

28 Sine siŋgine nyu yabukube ta ne sine kile-luka kilit.

Sine siŋgine nyu payamkube ta ne sine tuku nyu kile-ibenkamŋgat.

29 O Sunjo, ne ye tuku bulu tanan ma furir pitaita.

30 Ne ye sinzanja le ye ngueu mbal tuku fonde karennu lukamba nane kile-ibenkamŋgit.

31 Kuate tuku manjau purfeŋnu ndo. Pasa nuje ta tinreknu ndo.

Nu kandim tanan nuje mbal kigraibkate.

32 Sunjo nu Mbara ndindo. Nu ndo ndame kune sunjo tanan sine kilmba korsingit.

33 Kuate nu ye kuirkam tuku ma mayenu. Nu ye kambim tuku ndin mayenu fuŋgit.

34 Nu ye tuku kupe sanjri pilete le ye sanjri tinja kinenumet.

35 Nu ye tuku wai sanjri pilete le ye tui karennu didiket.

36 O Sunjo, ne ye sinzanyumba nanje kandim sanjrinu ye sumba kaiyate le ye nyu njak minet.

37 Ne ye ndin mayenu tumyate le ye kupe basleŋga bari ndanget.

38 Ye ngueu mbal kogronka njakmba kilmba njaigo siglike suluwen le 39 nane gororomba ye tuku kupe tugum tanje ndekinaig.

40 Ne ye sanjri pileyina le ye kame mbolŋge ngueu mbal njakmba kile-ibenken.

41 Ne ye sinzanyina le ngueu mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ye nane kilmba njaigo sigliken.

42 Nane wikinaig ta andenje nane kile-luka kile ndakina.

O Sunjo, ne mata nane ismba nda isanu sukna.

43 Ye nane kilmba tidonj firfirken le nane kukedu suk pronaig.

44 Israel mbal afu nane ye ndonj kame bumba ye te-ibenjam bafunaig le ne ye te-luka tumba nane tuku gabat madiyina.

Tango pino buk nane ye gilai ta nane kile ye tuku minje kumnemnje minig.

45 Rawe mbal ye tugum promba dagol tidronja lokade. Nane ye tuku pasa ismba dubide.

⁴⁶ Nane nanjine tumbranj fonde karenju njak ta kusreka kuru-kuruka ye tugum prode.

⁴⁷ Sunjo nu abo tugu njak. Nu ye tuku ndame kune sunjo tananj ye tumba kaiyate. Kuatenje ye te-luka tina. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunjube.

⁴⁸ Nu njueu mbal njakmba kile-ibenjka ye sinzanyate le nane njakmba ye kumnemnje minig.

⁴⁹ Yijne njueu mbal njamuknje nu ye kor mayeyate.

O Sunjo, ne yijne njueu mbal njamuknje ne ye kigraibka ye sinzan mayeyina sulumba ne ye madiyumba nane tuku gabat pilna le minet.

⁵⁰ Ta tuku ye kile kasomok mbal tuku am mbolnje gare-gareka ne tuku nyu te-dunget.

⁵¹ Kuate nu ye gabat sunjo mini nga madiyina.

Mara mindek nu ye turyina le njueu mbal njakmba kile-ibenjen.

Nunje rangun mayenu kume pur manjau mara mindek ye mbolnje yijne ndare mbolnje tuturmbe minmba minamngat.

23

David tuku wam pagu pasa

¹ Pasa te David tuku wam pagu pasa.

Ye David Yesi tuku kinjo nunje yenje wam pagu pasa te saket. Yakob tuku Mbara Sunjo Sangri Nayo nunje ye gabat sunjo minam tuku madiyina le tanjo njakmba tuku am mbolnje ye nyu sunjo njak minet. Ye mune magenu sunjomba Israel mbal nindam tuku kuyarke liken. Ye yijne pasa tukulmba tenjemba saket.

² Sunjo tuku Guwanje ye sayate le pasa kukliwet.

Nunje ye tuku minje tumba tane wam pagutingit.

³ Israel mbal tuku Mbara nu ndame kune sunjokanu tananj sine kilmba kaisingit. Nu tenjemba ye sayina.

Gabat sunjo nu Kuate kumnemnje minmba manjau tinreknumbi tanjo pino kulatkate ta ⁴ nu ki kitek prowam tuku ma tugu ramba gau purfemba ki bulungate tananj. Nu ki promba mbai njgislu anja wanje mbol linjenkanu tananj.

⁵ Sunjonje ye tuku ndare tuturmbe kanjat ta nyaro ninjua.

Nu o buk ye njak wamdus ulendimba pasa katna ta nu pasa ta mbile nda.

Nu mara mindek nunje rangun mayenumbi ye sangri pileyate le ye mine mayewet.

⁶ Tanjo njagonu ta Kuatenje muli ago njak tananj kilmba kile-pankamngat.

Tanjo andenje muli ago njak ta nunje waimbi biye nda.

⁷ Nu muli ago njak ta mbanimbi silimba ka pasokam tuku ma mbolnje manjurka pa dikjua le ugmba tatrakamngat.

David tuku kame gabat sugo kejmbe

⁸ David tuku kame gabat sugo sugo tuku nyu kat nanjine ta tenjemba.

Yoseb Basebet nu kame gabat sugo kejn ta tuku ambonjanu gabat. Tanjo ta nu Takemon mbal tuku ndare. Ait ande nu kame mbolnje mbanduwan biymba kame bumba njueu mbal 800 bale farkina le kumnaig.

⁹ Nu dubiknu ta Dodo kinjo nunje Eleasar. Eleasar nu Aho mbal tuku ndare. Nu mata David tuku kame gabat sugo kejn ta tuku ande. Ait ande nu David ndonj minna sulumba Filistia mbal kame tuku manjurka minnaig le nale

ndek Filistia mbal ta kame tuku kile-saika minnaik. Tanjanaik le nane promba kame bunaig le Israel mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ¹⁰ Eleasar nuje ndo tinnga Filistia mbal ndonj kame bumba kina ka ka nu matuk kumba wai kume tirina ta nu kame bagi kusre ndana. Ait ta mbolnje Sunjonje Filistia mbal kile-ibenkina le Israel mbal kua ka sili-silinaig ta nane manj luka Eleasar tugum promba Filistia mbal kume farnaig ta tuku ngaro yubengam tuku minde piye aganj ta paske likinaig.

¹¹ David tuku kame gabat sugo keñ ta tuku inum ta Agi kiño nuje Sama. Tango ta Hararnu. Ait ande nane Filistia mbal pro Lei tumbrañje piro ande tugumñje kame tuku kuaneka tinjinaig le Israel mbal nane kanjerka kua kinaig. ¹² Tanjanaig le Sama nu kua kine ndaka nu piro sinam tanje tinnga nane Filistia mbal kilke ta tubekaig nga kame tinnga Filistia mbal ta bale farna. Ait ta mbolnje Sunjonje Filistia mbal njakmba kile-ibenkina.

¹³ Mo ait mbolnje Filistia tuku kame kuasmbi afu pro Refaim ma gutonj tanje kame tuku kuaneka minnaig le David nu Adulam tuku ndame burok sinam tanje minna le nu tuku kame gabat sugo keñ ta nu tugum pronaig. ¹⁴ Tanjanaig le David nu tabe ponnga nuje fonde karennu sinam kumba ka tanje minna le Filistia mbal buk Betlehem tumbrañ tinaig. ¹⁵ Tinaig le David ndek nuje tumbrañ idusmba kule parana sulumba sakina: Ye kumba ka Betlehem tumbrañ fonde malangambi kule burok sinamñje kule bulbulmba prote ta ye nyam parayate ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane gabat sugo keñ ta tinnga kinaig ka Filistia mbal Betlehem kulatka minnaig tambik ri ndamba nane ndonj kame bumba ka sinam ka David kule burok sakina ta kunymba tumba pro David tunaig kande nu nyam mbulmba kule ta tumba Sunjo tuku atraukina sulumba ¹⁷ ndek sakina: O Sunjo, ye kule te nyi ta tanjo kame te tuku ndare nyanu tananj. Nane kumam tuku ndin mbolnje kagig ka kule kunymba prowaig ngina. Tanjakina sulumba nu kule ta nyam mbulmba atraukina.

Gabat sugo keñ ta nane tanjamba ndo manjau ke likinaig le Israel mbal njakmba nane tuku saka minnaig.

David tuku kame gabat afu

¹⁸ Yoab mambo nuje Abisai nu kame gabat sanjriknu 30 ta tuku gabat nanjine. (Nale tuku ina nakile Seruya). Ait ande Abisai nu nuje mbanduwanj tambu njeue mbal 300 kilmba bale farna le kumnaig tukunu nu tanjo 30 ta ngamukñje nu tanjo nyu njak minna. ¹⁹ Tanjamba minmba nu nane tuku gabat mayok kina ta nu kame gabat sugo keñ ta kumnemñje minna.

²⁰ Yehoyada kiño nuje Benaya nu mata kame tanjo ande nyu njak minna. Benaya nu Kabselnu. Nu kuru kuru ndaka njeue mbal sungomba bale farkina sulumba Moabnu kame tanjo nyu njak armba turmba bale farkina le kumnaik. Bidu tinnga ma tido pilna ait ta mbolnje nu burok ande sinam kumba ka laion ande balena le kumna. ²¹ Tanjamba ait ande nu ka Isipnu tanjo sunjo ande te-silikina. Tango ta nu nuje mbanduwanj biye njak minna le Benayanje mbanduwanj yaimba tumba nu balena le kumna. ²² Benaya nu manjau tanjamba ndo ke likina sulumba nu gabat 30 ta tuku ande minna. ²³ Nu nane ngamukñje nyu njak minna ta nu kame gabat sugo keñ ta kumnemñje minna.

²⁴ Kame gabat 30 ta tuku nyu kat nanjine ta tejenmba.

Ande Asahel nu Yoab tuku mambo nuje. Ande Elhanan nu Betlehemnu. Mam nuje Dodo. ²⁵ Sama le Elika nale Harodnu. ²⁶ Heles nu Paletnu. Ira nu Tekoanu. Mam nuje Ikes. ²⁷ Abieser nu Anatotnu. Mebunai nu Husanu.

²⁸ Salmon nu Ahonu. Maharai nu Netofanu. ²⁹ Heleb nu mata Netofanu. Mam nuje Bana. Itai nu Gibeau Benyamin ma tugu mbolok. Mam nuje Ribai. ³⁰ Benaya nu Piratonnu. Hidai nu Gas ma gutoj mbolok. ³¹ Abi-Albon nu Arbatnu. Asmafet nu Bahurimnu. ³² Eliaba nu Salbonnu. Yasen tuku kiyo kat nuje mata nane ngamuknje minnaig. Tanjo ande nyunu Yonatan nu mata nane ndoj minna. ³³ Samat nu Hararnu. Ahiam nu Hararnu. Mam nuje Sarar. ³⁴ Elifelet nu Makanu. Mam nuje Ahasbai. Eliam nu Gilonu. Mam nuje Ahitofel. ³⁵ Hesro nu Karmelnu. Parai nu Arbnu. ³⁶ Igal nu Sobanu. Mam nuje Natan. Wa nuje Hagri. ³⁷ Bani nu Gadnu. Selek nu Amonnu. Naharai nu Berotnu. Nu Yoab tuku kandim aganj ndende kugrakanu tanjo. ³⁸ Ira le Gareb nale Itranu. ³⁹ Uria nu Hitnu. Nane ulendimba tanjo 37 minnaig.

24

David nu Israel mbal Yuda mbal pilenga burke likina

¹ Ait ande Sungo nu Israel mbal tuku gubrana le nu nane Davidnje piti ningua nga nu sana: Ne kumba Israel tanjo pino Yuda tanjo pino jakmba pilenimba burke lika ngina.

² Tanjakina le David ndek nuje kame gabat Yoab wam pagumba sana: Ne tinga nanje gabat kame kilmba ka singine kuasmbi Israel tanjo pino jakmba burkap. Tane Israel ma tugu jakmba mbol kape sulumba Israel tanjo pino burkap le ye tanjo giganmba minig ta katesewi ngina le ³ Yoab ndek lafumba nu sana: O gabat sunjo, nanje kuasmbi Israel mbal Sunjonje sinzaningua le tanjo pino puluka tugeka sunjomba prowaig nga iduset ta kile ne ndanjam tuku tanjo pino burkam sakate? Wam ta mayenu ndo kuga ngina kande ⁴ gabat sunjo nu Yoab nuje gabat kame piro ta kuwaig nga dirnanja minna le nane nu tuku pasa dubimba ndek Israel tanjo pino burnu kinaig.

⁵ Kinaig ka Yordan kule pakarka Aroer tumbran pronaig. Tumbran ta Gad ma tugu mbolnje ma gutojnje minit. Tanjamba nane tumbran ta kusremba kinaig ka Yaser tumbran pronaig sulumba ⁶ Yaser kusremba kinaig ka Gilead ma tugu mbol kumba ka Kades tumbran pronaig. Tumbran ta Hit mbal tuku kilke mbolnje minit.

Tanjamba nane manj tinga kumba ka Dan ma tugu mbol promba kinaig ka Sidon tumbran pronaig. ⁷ Pro tanje nane luka kinaig ka Tirus tumbran pronaig. Tumbran ta fonde karenjnumbi koranu.

Tirus tumbran kusremba kinaig ka Hivi mbal tuku tumbran kame Kanan mbal tuku tumbran kame ta jakmba kinaig ka Berseba tumbran Yuda ma tugu mbol pronaig. ⁸ Nane ka ma tugu jakmba mbol kumba piro ke sugluka tambun 9 ait 20 kinaig le manj luka Yerusalem pronaig.

⁹ Tanjamba Yoab ndek gabat sunjo tugum kina sulumba sana: Israel mbal tanjo 800,000 nane ne tuku kame tanjo pirokam kumun. Yuda mbal tanjo 500,000 nane ne tuku kame kuasmbi pironu kumun ngina.

¹⁰ Kile David nu wam kina ta tuku wamdus pitina le nu ndek Sunjo yabanmba sana: O Sunjo, ye nginngan manjau kumba sinjka uneken. Ne ye tuku une ta sauka gilainja ngina.

¹¹⁻¹² Tanjakina le Sunjo ndek David tuku tuan tanjo Gad wam pagumba sana: Ne ka tenemba David sawa. Sungo nu piti sugo kenmba ne tanmbim iduste ta ne ismba inum pilemba madiwa nga sawa. Nu inum madiwa ta ye tanjamba kamngit nga Gad sana.

¹³ Mafena le David nu aboŋgina le Gad nu tugum promba pasa ta ŋakmba David kubeu tumba sana: Sunjo nu piti sugo keŋmba ne tanmbim iduste ta ne ta tuku inum madiwa. Ne kilke tugu te mbol guba sunjo yar 7 minwa ŋa madiwamŋgat e? Ko nanje ŋgueu mbalŋge kamembi yokernuwaig le tambun keŋmba kua ka ma baknu mbolŋge kuirka minamŋgat e? Ko guaze sunjo ait keŋmba Israel tanjo pino bale farwa ŋa idusmba madiwamŋgat e? Ne wamdus pile timba piti sugo keŋmba te tuku inum madiwa le ye ka Sunjo sawi ŋgina.

¹⁴ Tanjakina le David ndek Gad sana: Ye wamdus matuk tukulka piti sunjogate. Sunjo nu sine make patikate tuku tukunu nuŋe wamdus ndaŋmba kam idusmba ndeta kuwa ta ye ŋgueu mbal pro kamembi yokeryam wam ta ndo ye mbulit ŋa Gad sana.

¹⁵ Kile Sunjo nu guaze sunjo ande pilna le Israel ma tugu ŋakmba kumunŋgina. Israel tanjo guazembi bale farna ta ulendika 70,000.

¹⁶ Sunjo tuku eŋel guaze tambi tanjo pino bale farkam tuku piro tuna ta nu buk Yerusalem mbal ŋaigo siglikam bafuna le Sunjo nu wamdus te-ibeŋna sulumba eŋel peuna. Peuna le eŋel nu Yebusnu tanjo Arauna tuku kilke tugumŋge tinŋgina.

¹⁷ David ndek mambilmba eŋel tanjo pino bale farmba minna le kaŋgerna sulumba nu Sunjo sana: Mbar te ye tuku. Yeŋge mbar te ken. Tanjo kame sinamanzerok te tuku mbar kuga. Piti te ye mbolŋge yiŋe ndare mbolŋge prowa ta maye ŋa Sunjo sana le ¹⁸ ki ait ndui ta mbolŋge ndo Gad nu David tugum kumba sana: Ne kaye ka Arauna tuku kilke mbolŋge ndame turŋaŋga Sunjo atraukam tuku pa laŋlaŋ ande wakeiwa ŋa sana le ¹⁹ nu ndek Sunjo tuku pasa ta dubimba kumba ka Gad nu sana taŋamba ndo kina.

²⁰ Kile Arauna mambilna kande gabat sunjo nuŋe piro mbal ndoŋ nu sota pronaig le kaŋgerkina sulumba nu David tumailamŋge dagol tidroŋga loka ²¹ kusnana: O gabat sunjo, ne ndaŋam ye tugum te prote ŋgina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kilke te piyawam prowet. Piyamba guaze sunjo prote te kugawa ŋa Sunjo atraukam tuku pa laŋlaŋ ande wakeiwamŋgit ŋga sana.

²² Tanjaka sana le Arauna ndek David sana: O gabat sunjo, kilke te ne ake ta sulumba Sunjo atraukam tuku sakate taŋamba ka. Ye tuku makau minig te kila sulumba makau tuku pirokanu suku agan ndende te turmba kilmba fetfetmba Sunjo atraukam tuku pa dikŋga ŋgina sulumba ²³ nu nuŋe agan ndende ta ŋakmba kilmba David kile-tumba sana: Nanje Mbara Sunjo nu ne tuku atrau tuwa ŋgina.

²⁴ Tanjakina le David ndek lafumba sana: Kuga. Ye agan ndende ta ŋakmba ndametiŋmbi piyawamŋgit. Ye agan inum ake yainumba yiŋe Mbara Sunjo atrauke nda ŋga sana. Tanjaka sana sulumba nu kilke makau kilna ta ulendimba silwa ndametiŋ soŋ 5-mbi piyana. ²⁵ Tanjamba nu ndame kilmba turŋaŋga pa laŋlaŋ wakeimba makau afu bale farmba pasokina le uŋnaig. Tanjamba maŋ Sunjo ndoŋ wamdus ulendikam tuku makau afu ta kilmba pasokina le uŋnaig le Sunjoŋge guaze sunjo Israel ŋgamukŋge minna ta pitaimba tukulna le kugana.

DAVID TUKU MUNE MUNE WANJE DAVID TUKU MUNE

51

David nu Batseba ndonj unekina le tuan tanjo Natan pro David mbar manjau kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

¹ O Kuate, kume pur manjau ta ne tugu.

Ne sine make patikate wam ta mata sunjokanu.

Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une njakmba sauka kile-sika.

² Ne ye tuku mbar manjau njakmba sauka gilainga le ye ne am mbolnje tinjeknu purfenju mayok ka.

³ Ye sinja mbaren sulumba une manjau ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.

⁴ Ye ne am mbolnje mbaren. Mbar ta ne kumammba ken.

Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolnje pilit.

⁵ Ye inanje te-pile ndakina ait ta ye une njak minen.

Nu ye te-pilna le ye mbar manjau kam tuku ndo mayok kan.

⁶ Ye manjau purfenju tugusek ndo dubiki nga ne wamodus sunjo njak minit. Ta tuku ne wamodus kuyar mayenumbi ye sinzanja.

⁷ Ne ye tuku une ta njakmba sauka kile-sika.

Tanjawa le ye ne am mbolnje purfenju ndo mayok ka.

⁸⁻⁹ Ne ye piti sunjo sina le ye tuku sanjri njakmba kuganaig.

Ne ye tuku mbar manjau ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilainga.

Tanjamba ne nanje gare manjau ta ye sa le ye manj gare-gareki.

¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ngamunjal purfeu sera sulumba ye tuku wamodus te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.

¹¹ Ne ye pitai ndayumba nanje Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina.

Tanjamba ndo ne nanje gare manjau ta sa le ye manj gare-gareki.

Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamodus tambi sinzanja.

¹³ Tanjawa le ye une njak mbal ne tuku wam tugusek ta tumningi le nane mbilka ne dubinamjgaig.

¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.

Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku manjau tinjeknu ta idusmba mune-munekamngit.

¹⁵ O Sunjo, ne ye sinzanja le ye manj yinje mingembi ne tuku nyu te-dunji.

¹⁶ Ye ne tuku atrauka aganjmor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.

¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau aganj ta ye yinje nyu te-ibenmba ne kumnemnge mini ta ne nzalinate.

Ye ngamunjal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.

¹⁸ Ne Yerusalem fonde karenjumbi te-kormba nanje nzali dubimba Sion mbal sinzanjinnga le nane mine magewaig.

¹⁹ Tanjamba nane tukul dubimba makau pailnu kilmba ne tuku atrauka aganjmor ta bale farmba pasoka ugwaig le ne gare-garekamngat.

YONA

Yona tuku wam patit

David nu kumna le kiyo nuŋe Solomon nu tuku ma tumba Israel mbal Yuda mbal kulatka minna. Solomon tuku ait mbolŋge nane piti afu kaŋger ndaka mine mayenaig.

Solomon nu kumna le kiyo nuŋe Rehoboam nu tuku ma tina le Israel mbal nane taŋgo ta mbulmba nu nane kulat ndakuwa ŋga gabat suŋgo ande kise madinaig. Taŋanaig le Rehoboam nu Yuda mbal ndo kulatka minna.

Taŋamba Israel mbal Yuda mbal nane nduiye fet arnaig le David tuku ndare tuturmba kina ta nane Yuda mbal ndo kulatka minmba minnaig. Nyu kat naŋgine ta Matteus 1.6-11 mbolŋge mine likade.

Ait ta mbolŋge tuan taŋgo suŋgomba nane Israel mbal Yuda mbal ŋgamukŋge minmba nane rironŋ pasa saniŋmba minanu.

Nane tuku nyu kat naŋgine Elia Elisa Aisaia Yeremia nane afu turmba.

Yona nu Kuate ram kua kina

¹ Mara ande Suŋgo nu Amitai kiyo nuŋe Yona wam pagumba sana: ² Ne tiŋga Nineve tumbraŋ suŋgo ta kaye sulumba rironŋ pasa niŋga. Ye nane tuku wam ŋaigonu suŋgomba ke likade ta ye kaŋgerket ŋgina.

³ Taŋakina le Yona nu Suŋgo ram kua ka Spen kilke mbol kambim bafuna sulumba kile nu tiŋga Yafo tumbraŋ fudiŋ ta mbol kina ka taŋge waŋ ande Spen kambim bafuna ta te-silikina sulumba Suŋgo ram kua ka waŋ ta piyamba poŋga kinaig.

⁴ Nane kinaig le kile Suŋgonŋe bubre saŋgrinu yu mbolŋge pilna le prona. Bubre saŋgrinu taŋge waŋ tumba sambriwa le fofokam bafuna le ⁵ waŋ kulatkanu taŋgo kame nane wamdus fulilka kuru kuru mayemba naŋgine mbara yimyam wike likinaig sulumba nane waŋ piti suŋgo tina ta bulkuwa ŋga agaŋ ndende afu waŋ mbolŋge paska kilmba yu mbol pankinaig ta Yona nu katese ndana. Nu waŋ sinam nziŋge kinymba gilaiŋgina.

⁶ Kile waŋ ta tuku gabat Yona te-silika kuanemba sana: Ne ndaŋam tuku kinymba minit? Ne tiŋgumba nane mbara wika le nu sine sinasiŋmba tursiŋguwa le sine ŋgisi ndakube ŋgina.

⁷ Taŋakina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane naŋgine naŋgine sakinaig: Sine kagmaika taŋgo ande tuku nyu mayok kuwa ndeta nuŋge mbarna le sine ŋgisikam bafuweg te kila palmbimŋgig ŋginaig. Nane taŋamba kagmaiki-naig kande Yona tuku nyu mayok kina.

⁸ Taŋana le nane nu sanaig: Sine piti suŋgo teg te tugunu te-mayokmba sasiŋga le sine isbe. Ne ame piro ŋak? Ne anikok? Ne kilke tugu ndaŋ tuku kuasmbi ŋginaig le ⁹ Yona ndek nane tuku pasa lafumba saniŋgina: Ye Hibrunu. Ye Suŋgo tuku nyu kurauket tuku. Nu samba mbolok Mbara. Nuŋge yu kilke turmba kile-mayokkina ŋgina. ¹⁰ Taŋakina sulumba Yona nu Suŋgo ram kua kina ta kubeu niŋgina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane ismba kuru kuru suŋgo tinaig sulumba Yona sanaig: i ... Ne siŋka mbar suŋgona ŋginaig.

¹¹ Bubre kile saŋgri tiŋgina le yu mbalo sugo sugo tiŋginaig le waŋ kulat taŋgo nane ndek sakinaig: Sine ne mbolŋge ndaŋbe le yu mukuwa le sine mine mayewamŋgig ŋginaig le ¹² Yona nu ndek saniŋgina: Ye tumba yu mbol

bukɲgap le yu mukuwamɲgat. Yeɲge mbaren le yu mbalo sugo sugo te tiɲgade le tane piti tade ɲgina.

¹³ Tanjakina le nane waɲ kulat taɲgo waɲ tumba makembi kambim ba-fumba nane saɲgri tiɲga koikinaig. Koikinaig ta yu saɲgri tiɲgina le nane waɲ tumba piyal kambim fugumba ¹⁴ Sunjo wika sanaig: O Sunjo, sine taɲgo te tumba yu mbol bukɲgube le nu kumwa le ne sine pasa mbolɲge patika le ma ɲayo mbolɲge ɲgisi ndakube. O Sunjo, ne naɲe nzali ndo dubimba wam te kate ɲginaig.

¹⁵ Tanjakinaig sulumba nane Yona tumba yu mbol bukɲginaig le yu ndek mukuna. ¹⁶ Yu mukuna le taɲgo kame ta Sunjo tuku kuru kuru sunjo tumba agarɲmor ande balemba Sunjo atraukinaig sulumba nu tuku pasa saɲgri pilenaig.

¹⁷ Yona tumba yu mbol bukɲginaig le Sunjo nu kualegaɲ sunjo ande sana le nu promba Yona tumba ɲinkina. Njinkina le Yona nu mara keɲmba furir keɲmba kualegaɲ funjul sinam taɲge minna.

2

Yona nu Kuate gare pasa tuna

¹ Yona nu kualegaɲ funjul sinamɲge minmba nuɲe Mbara Sunjo gare pasa tumba sakina:

² O Sunjo, ye piti sunjo kurawit sulumba ne wikit le ne ye turyat. Ma ɲayonu kumanu mbal tuku ma mbolɲge minit sulumba ye ne tuku wi kuenkit le ne isat. ³ Neɲge ye bukɲgat le ye yu buto sinam nzi kat. Yuɲge ye soɲgat le yu mbalo sugo sugo ye mbolɲge ɲgurkaig le ⁴ ye sakit: Ne ye pitaiyat. Ne tuku tukul wande ta ye maɲ kaɲgere nda ɲga sakit. ⁵ Yu mbalo ye mbolɲge ɲgurmba minaig le ye tuku mabsen tukulkat le yuɲge ye ɲak soɲgat. Yu sinamok aɲgaɲge ye tuku gabat soɲgat. ⁶ Ye yu sinamɲge tabe minig ta tugunu tugum nzi kat. Ma ta ɲayonu ndo ye tukulyat ta o Kuate Sunjo, ne ye maɲ luka te-mayokyat le ma ɲayonu ta kusrewit.

⁷ O Sunjo, ye kumam tuku kamusit sulumba ye ne idusnumba yabaɲnit le ne samba mbolɲge naɲe tukul wande sinamɲge ne isat. ⁸ Nane afu yabri mbara dubikade ta nane ne kusrenade ta ⁹ ye munembi ne tuku nyu te-dunga ne atraukamɲgit. Ye ne ndoɲ tumamba pasa saɲgri pilewen ta maɲ kamɲgit.

O Sunjo, neɲge ndo sine kile-luka kilit le sine abo ɲak mineg ɲga sana.

¹⁰ Kile Sunjo nu maɲ kualegaɲ ta sana le kumba ka piyalɲge Yona ɲgilikina le mayok kina.

3

Yona nu Nineve kina

¹ Sunjo nu maɲ lato Yona wam pagumba sana: ² Ne tiɲga Nineve tumbran sunjo ta kaye sulumba pasa ye ne sanet te kuklimba saka ɲgina.

³ Tanjakina le Yona nu tiɲga Sunjo tuku miɲge dubimba Nineve kina. Nineve nu tumbran sunjo pasa ɲak. Taɲgo ande tumbran ta dubimba make inum kumam kambim ɲga ta nu mara keɲnu mbolɲge ta prowanu.

⁴ Kile Yona nu tugu pilmba tumbran sunjo ta dubimba kina ka ki butuɲgina le furiram nu wi kuenka nane saniɲgina: Ait 40 kugawaig le Kuatenge Nineve tumbran te te-ɲgisiwamɲgat ɲga saniɲgina le ⁵ Ninevenu taɲgo pino nane Kuate tuku pasa ta ismba soɲga nane ndek sakinaig: Sine ɲakmba nyamagaɲ

pinka tanjo nyu njak tanjo nyu kugatok sine njakmba ngamuŋgal biye mbilmba sinamanzer tawi tinje nginaig.

⁶ Kile Nineve tuku gabat sunjo ta pasa ta ismba nuje minyokam mbili sunjo maditaknu ta kusremba nuje mindepiye mayenu ta paska pilmba sinamanzer tawi tinmba kuke tugu sinamŋge minyok minna. ⁷ Tanjamba nu tanjo afu kukulningina le nane kumba ka Ninevenu tanjo pino njakmba wam paguka saninginaig: Singine gabat sunjo nuje gabat kame ndon nane tenjamba sakaig. Tane tanjo pino agamŋmor njakmba nyamagan kule pinka ndanyap. ⁸ Tane njakmba agamŋmor turmba sinamanzer tawi tinmba tane Kuate wika yabanjap sulumba tanjine wam njaigonu ta njakmba kusreka mine manjau njaigonu ke likade ta turmba njakmba kusrekap. ⁹ Sine tanjabe le Kuate nu sine tuku gubra sunjo pilit ta wamdus mbilmba kusrewa le sine ngisike nda. Gabat sugo sugo nane tanjakaig nginaig.

¹⁰ Kile Nineve mbal nane wam njaigonu njakmba kusrekinaig le Kuate nu wam kinaig ta kanjerka nane tuku gubra sunjo tina ta wamdus biye mbilmba sulumba nu nane kile-ngisikam sakina ta ke ndakina.

4

Kuate nu Nineve mapena le Yona nu gubra tina

¹ Yona nu wam ta tuku ngamuŋgal njayonja nu gubra tina sulumba ² nu Sunjo yabanjamba sana: O Sunjo, ye yije tumbranŋge minmba ne Nineve tumbranŋge ngisiwe nda ta o buk katesewen. Ta tuku ye kua ka Spen kambim bafuwen. Ne sine sinasinjamba mapekate tuku Mbara ta ye kila. Ne pitik gubra ndanate tuku. Ne sine tuku kume purte tuku. Ne wamdus biye mbilmba tanjo tuku mbar ne lafu ndate.

³ O Sunjo, ne ye baleya. Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁴ Sunjo nu ndek sana: Ne gubranate wam ta kumumbi e ngina.

⁵ Kile Yona nu tumbranŋ sunjo ta kusremba kumba ka ki prote kumamŋge minyokina. Nu baibai ande nzanu pilmba ta kumamŋge minyok minmba ame wam tumbranŋ sunjo ta mbolŋge prowamŋgat nja tairnja minna.

⁶ Tanjana le Yona kinje piyikat nja Kuate Sunjoŋge ail ande te-mayokna le ail ta sunjoka nzanunŋge nu kaina. Yona nu ngamuŋgal njayonjina ta kusrewa nja tanjana le Yona nu ail ta kanjermba gare sunjo tina.

⁷ Mafena le maratukuk Kuate nu nguakile ande kukulna le promba ail sambailnu ta nye fofona le ail ta kummba karengina.

⁸ Kile ki pro sanjri tingina le Kuate nu bubre paknu ki prote kumamŋge pilna le prona. Kinge Yona gabatnu piyna le nu am purmba ndeke dirna sulumba sakina: Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁹ Kuate nu Yona sana: Ail te kummba karengat le ne gubranate wam ta kumumbi e ngina le nu ndek sakina: Au. Ye kumumbi gubrayate. Ye gubra tet ta dubimba kumi ta maye ngina.

¹⁰ Tanjakina le Sunjo nu Yona sana: Furir ndindo mbolŋge ail te promba sunjokat. Furir ande mbolŋge nu kummba karengat. Ne ta tuku piro karej ndakat. Neŋge nu te-sunjo ndawat. Ndanjam tuku ne ail ta tuku ninankate? ¹¹ Ye mata tanjamba ndo Nineve tumbranŋ tuku sina sunjoyate le mapewet. Tumbranŋ sunjo ta kinjo kame fonjon gudommmba 120,000 ta lite. Nane mbar kugatok. Agamŋmor mata gudommmba minig nja Yona sana.

[Tuan tanjo sunjomba Israel mbal Yuda mbal rironj pasa niŋganu kande nane ismba nda isanu sukmba yabri mbara kanunu mbarinŋmba minanu.

Tanawanu le Kuate nu Babilon gabat sunjo Nebukadnesar wamdus tuna le nu pro nane ndonj kame bumba kusem wande sunjo Solomonŋge tetina ta turmba ŋayo silimba Israel mbal Yuda mbal ŋakmba mulin kilmba Babilon kilke mbol kinaig. (Aposel 7.42-43 kanjerap).

Israel mbal nane Babilon kilke mbolŋge minnaig ma ma yar 70 kinaig le Daniel tuku ait mbolŋge Sunjonje Babilon gabat sunjo kitek Darius wamdus tuna le nane mapekina le nane luka Israel kilke mbol kinaig sulumba kusem wande kitek ande manj te-tinaig.

Tanamba minnaig ma ma nane tuan tanjo kame tuku dir pasa kame ta idusniŋmba Kuate nu Mesias nyunu ande Kristus kukulwa ŋga nu tairŋga minnaig.]

MATEUS

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiniŋgina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolŋge takis kilmba minanu le Zu mbal ŋakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Matteus 9.9-13 kaŋgerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu teŋenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemŋge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolŋge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa ŋga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waŋe te Zu mbal tuku wamdus purfeu serniŋgam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kukliniŋmba tumningina.

Yesus Kristus tuku mbuŋ kat nuŋe (Lukas 3.23-28)

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbuŋ. Nu tuku mbuŋ Abraham tuku ndare tuturmba teŋenmba kina.

² Abraham tuku kiŋo nuŋe Isak. Isak tuku kiŋo nuŋe Jakob. Jakob tuku kiŋo kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiŋo kat nuŋe Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiŋo nuŋe Hesron. Hesron tuku kiŋo nuŋe Ram. ⁴ Ram tuku kiŋo nuŋe Aminadab. Aminadab tuku kiŋo nuŋe Nason. Nason tuku kiŋo nuŋe Salmon. ⁵ Salmon tuku kiŋo nuŋe Boas. (Boas ina nuŋe Rahab). Boas tuku kiŋo nuŋe Obed. (Obed ina nuŋe Rut). Obed tuku kiŋo nuŋe Yesi. ⁶ Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu gabat sunjo.

David tuku kiŋo nuŋe Solomon. (Ina nuŋe Uria tuku pino kuembol Davidŋge tina). ⁷ Solomon tuku kiŋo nuŋe Rehoboam. Rehoboam tuku kiŋo nuŋe Abia. Abia tuku kiŋo nuŋe Asa. ⁸ Asa tuku kiŋo nuŋe Yehosafat. Yehosafat tuku kiŋo nuŋe Yehoram. Yehoram tuku kiŋo nuŋe Usia. ⁹ Usia tuku kiŋo nuŋe Yotam. Yotam tuku kiŋo nuŋe Ahas. Ahas tuku kiŋo nuŋe Heskia. ¹⁰ Heskia tuku kiŋo nuŋe Manase. Manase tuku kiŋo nuŋe Amon. Amon tuku kiŋo nuŋe Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiŋo gudommba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolŋge nane Israel mbal muliŋ kilanu tajaŋ Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonŋge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiŋo nuŋe Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiŋo nuŋe Abihud. Abihud tuku kiŋo nuŋe Eliakim. Eliakim tuku kiŋo nuŋe Asor. ¹⁴ Asor tuku kiŋo nuŋe Sadok. Sadok tuku kiŋo nuŋe Akim. Akim tuku kiŋo nuŋe Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiŋo nuŋe Eleasar. Eleasar tuku kiŋo nuŋe Matan. Matan tuku kiŋo nuŋe Jakob. ¹⁶ Jakob tuku kiŋo nuŋe Yosef. Piyo nuŋe Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba muliŋ kilanu tajaŋ Babilon kinaig.

* **1:16:** Kristus nyu ta tugunu: Kuateŋge madina tanjo

Babilonŋe minnaig ait ta kusremba ndare tuturm̄ba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

*Maria nu Yesus te-pilna
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nuŋeŋge te-pilna ta teŋenmba. Ina nuŋe Maria. Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale muŋgu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku saŋgrimbi kiŋo konmba fungul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tinreknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋga nu siŋsiŋndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kiŋambi Suŋgo tuku eŋel ande pro nu sana: David tuku mbuŋ Yosef, ne piyo naŋe Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiŋo konna ta Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge nu kile fungulok minit. ²¹ Nu kiŋo te-palmbimŋgat ta nyunu Yesus ŋga. Israel mbal une maŋaunŋe nane tidonŋate ta nuŋge nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat ŋga Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine likinaig ta Suŋgo tuku pasa ande tuan taŋonŋe te-mayokna ta kumuŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu taŋgo ndoŋ mine ndakanu minmba ma ma fungulok minwa sulumba nu kiŋo te-palmbimŋgat.

Kiŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina.

Aisaia 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndoŋ minit.

²⁴ Yosef nu kinya tuku abonga Suŋgo tuku eŋel pasa sana ta kumumba nu Maria nuŋe pinonu tina. ²⁵ Nu tina ta nu ndoŋ kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kiŋo te-pilna. Nu kiŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

2

Kila mbal nane Yesus kanŋeram pronaig

¹ Herodus nu gabat suŋgo minna ait mbolŋge Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋge Yesus ina nuŋeŋge te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamŋge kila mbal afu mbai kitek kanŋermba Yerusalem tumbran suŋgo mbol pronaig sulumba kusnaŋginaig; ² Zu mbal tuku gabat suŋgo ina nuŋeŋge te-pilna ta aninge minit. Nu mayok kina ta tumsingam tuku mbai ki prote kumamŋge kanŋergeŋ sulumba sine nu mbariŋam proweg ŋginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal ŋakmba wam ta ismba wamdus pitiniŋgina. ⁴ Tanjanaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu bitekŋganu mbal ŋakmba wike lika kile-maŋgurka kusnaniŋgina: Ku-ateŋge madina taŋgo Kristus ina nuŋeŋge nu aninge te-palmbimŋgat ŋgina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋge. Kuate tuku tuan taŋgo teŋenmba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbran fudiŋndo Yudea ma tugu mbolŋge ne Yudea tumbran ŋakmba ŋgamukŋge nyu suŋgo tamŋgat.

Ne sinamŋge taŋgo suŋgo nyu ŋak mayok kuwa sulumba yiŋe mbal Israel kulatkamŋgat.

Maika 5.2

Tuan taŋgo tanjamba kuyarna ŋga Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila taŋgo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnaniŋgina: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig ŋga kusnaniŋgina le nane ait ta kumumba sanaig.

⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig ŋga saniŋgina: Tane kape ka kiŋo fudiŋ

ta sote mayemba kanjerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarinji ngina.

⁹ Tanjakina le nane gabat sunjo tuku pasa ismba tinja kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamnge kanjernaig ta mayok ka nane tumailamnge kina ka kinjo minna ma ta mbolnge amtinga minna le ¹⁰ nane mbai ta kanjermba gare tormba ¹¹ kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kinjo fudin ina nuje Maria ndon kanjerka kinjo tugumnge dagol tidronga nu mbarininaig. Mbarininaig sulumba gol, minde sili soj mundur mayenu njak, gurenj mayenu nyunu mer ta paleknge paska nu tuku patikinaig. ¹² Tanjamba nane manj luka kambim nga furir ta nane kinjambi Kuate nu nane rironj pasa saningina le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumba nanjine tumbranj kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³ Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kinjata Sunjo tuku enjel pro nu sana: Herodus nu kinjo fudin te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kinjo fudin te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanje ye tuku pasa tairnja ngina. ¹⁴ Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kinjo kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵ Kinaig ka tanje minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjonje te-mayokna ta kumungina. Nu tejenmba sakina.

Yinje Kinjo nu Isipnje minna le prowam tuku ye nu wiken ngina. *Hosea 11.1*

Nane kinjo kame bale farnaig

¹⁶ Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nuje kame mbal kukulningina le Betlehemnge, Betlehem makembinge kinjo kame yar armba kusrekanu afu ngumnemnge mayok kanu ta njakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnaningina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷ Wam mayok kina ta tuan tanjo Yeremia tuku pasa sakina ta kumungina. Nu tejenmba kuyarna.

¹⁸ Rama tumbranje malmbi sunjo ngamungal njayo tuku zigna mayok kanjat. Rahel nu nuje kinjo kame tuku malmbikamngat. Nu tuku kinjo ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ngamungal rar ta te-ibenjam kumun kuga nga sakina. *Yeremia 31.15*

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

¹⁹ Herodus nu kumna le Yosef nu Isipnje minmba kinjambi Sunjo tuku enjel ande nu tugum promba sana: ²⁰ Ne pino kinjo kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanjo nu kinjo te balewam sakina ta nu buk kumna ngina.

²¹ Tanjakina le Yosef nu pino kinjo kilmba manj luka Israel kilke mbol pronaig. ²² Promba Herodus tuku kinjo nuje Arkelaus nu mam nuje tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kinjata rironj pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³ Nasaret tumbranje minnaig. Tanjamba tuan tanjo kame nane Kuatenje madina tanjo nu Nasaretu tanjo nginaig ta kumungina.

3

*Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)*

¹ Ait ta mbolŋge Yohanus kule pisne taŋgo nu promba Yudea ma baknu mbolŋge pasa kuklimba teŋenmba saka minna: ² Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekap ŋgina.

³ Tuan taŋgo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu teŋenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenka teŋenmba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tiŋgina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzan kulenu. Nu agan ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbraŋ yimyam Yerusalem tumbraŋ sunjo Yordan kule patukŋge tumbraŋ mine likinaig ta ŋakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nanŋine une maŋau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolŋge nane kule piseniŋmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudommba kule piseniŋguwa ŋga nu tugum pronaig le nu nane saniŋgina: Tane mberj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanŋe rironj pasa satinŋat le pa ta laiptiŋguwa ŋga kule pisne tam prode. ⁸ Tane siŋka ŋgamuŋgal biye mbilmba taŋgine maŋau ŋaigonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kaŋgerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbuŋ ŋga payam ndakap. Ye tane kilimok satinŋet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuŋ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumŋge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetinŋet. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri lite. Ye taŋgo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro kugrakam wam ŋjai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne taŋaŋ tiŋgamŋgat. ¹² Nu wit pilenŋam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋga nane saniŋgina.

*Yohanusŋge Yesus kule pisenena
(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)*

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusŋge nu kule pisnewa ŋga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye taŋgo mayenu kuga. Yenŋe ne kule pisenam kumuŋ kuga. Nenŋe ye kule pisneya ta maye ŋgina.

¹⁵ Taŋakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenŋge maŋau dubikam tuku tumsinŋit ta sine kusrekam kumuŋ kuga ŋgina. Taŋakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisenena.

¹⁶ Nu kule silika bitekŋgina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami taŋaŋ ndeka nu mbolŋge minyokina le Yohanus nu kaŋgerna. ¹⁷ Taŋamba samba mbolŋge pasa ande teŋenmba mayok kina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet ŋgina.

* **3:4:** O buk tuan taŋgo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tiŋganu. Zu mbal nane Elia nu ambonŋa prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Lukas 4.1-13)*

¹ Kile Tukul Guwanḡe Yesus wamduḡe tuna le nu tinḡa Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 tarḡaḡ nu tarḡe minna sulumba nu agaḡ inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kiḡo ḡa sakate ta ndame kame te saninḡa le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ḡgina.

⁴ Tarḡakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teḡenmba sakate.

Tarḡo nane bret nyade ta mbolḡe ndo abo minam kumuḡ kuga. Kuate tuku minḡe pasa ḡakmba ta turmba kilmba dubiwaig ḡga sakate ḡgina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunḡo funu kuenu ta mbolḡe pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kiḡo ḡa sakate ta patenḡa o ibeḡ nzi kaye. Kuyar pasa ande teḡenmba sakate.

Kuate nu nuḡe eḡel kame kukulniḡuwa le pro ne kulatkamḡaig. Ne ndame mbolḡe nane kupe darḡga fetkikat ḡga nane pro waimbi ne biye-biyenamḡaig ḡga sakate ḡgina. *Mune 9.1.11-12*

⁷ Tarḡakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata teḡenmba sakate. Tarḡine Mbara Sunḡo tago ndawap ḡgate ḡgina. *Lo 6.16*

⁸ Kile Satan nu maḡ Yesus tumba biḡ sunḡo ande mbol kumba ka tarḡe kilke te tuku sugo ḡakmba nane tuku sanḡri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumḡe dagol tidronḡa ye tuku nyu te-duḡga mbariḡa ta ye sanḡri ḡakmba te ne tanmbimḡit ḡgina. ¹⁰ Tarḡakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande teḡenmba minit.

Tarḡine Mbara Sunḡo tuku nyu te-duḡga nu mbariḡap. Nu tuku minḡe ndo kumnemḡe minap ḡga sakate ḡgina. *Lo 6.13*

Tarḡamba nu maḡ sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ḡgina. ¹¹ Tarḡaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku eḡel kame promba Yesus sinzarḡaig.

*Yesus nu Galileanḡe piro tugu pilna
(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)*

¹² Nane Yohanus muliḡtumba wandekḡe pilnaig le Yesus nu ismba nu maḡ luka Galilea ma mbol kina. ¹³ Kina ka nuḡe tumbranḡ Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbranḡe minna. Kaperneum nu Galilea kule kualinḡ tuku piyalḡe minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbranḡ tarḡe minna ta tuan tarḡo Aisaia tuku dir pasa ta kumuḡḡina. Nu teḡenmba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumuḡḡe minit. Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunḡo sinamḡe minig mbal ta bulu sunḡo kanḡeramḡaig. Nane ma furir sinamḡe kumanu suk minig ta bulu sunḡo tinḡa nane kilḡaniḡgamḡgat ḡgina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolḡe Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba teḡenmba saka minna: Kuate nu nuḡe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ḡgamunḡal biye mbilmba maḡau ḡaigonu kusrekap ḡgina.

*Yesus nu tarḡo bailkamba wike likina
(Markus 1.16-20)*

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualegan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tumtiki le tanjamba ndo tanjo kilamngaik nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu manj lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon waj ande mbolnge minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinga mam nakile waj mbolnge kusremba Yesus dubimba kinaik.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Lukas 6.17-19)*

²³ Yesus nu Galilea tumbrañ njakmba mbol lika nangine kusem wandeknje pasa tumnijmba pasa mayenu Kuate nu nuñe gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nangine guaze mbal kilmba prowe likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla njaigonu njak, afu zulbareknga kumanu sukanu, afu milmailkanu ta njakmba kilmba pronai le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbrañ sunjo, Dekapolis tuku tumbrañ 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta njakmba tuku mbal gudommba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina

¹ Yesus nu manjur sunjo ta kanjerka nu tabe ponja minyok minna le nuñe dubinaig mbal nu tugum pronai.*

*Gare tugusek tuku pasa
(Lukas 6.20-23)*

² Nane nu tugum pronai le nu nane wam paguka saningina:

³ Tane Kuate am mbolnge kumun kuga nga kamusde mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane ngamungal rar tumba malmbika minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu tane tuku ngamungal rar ta bul sertingamngat.

⁵ Tane ngan mukuknu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane kilke tugu njakmba kulatkam tuku minig.

⁶ Tane tinreknu mayok kambim tuku dirnanga minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tingamngat.

⁷ Tane tanjo mapekade mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu mata tane mapekamngat.

⁸ Tane ngamungal purfenñu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate kanjeramngai.

⁹ Tane tanjo tuku gubra peuka ngamungal mukuk ningig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku kinjo kame minamngai.

¹⁰ Tane Kuate dubimba manjau tinreknu ke likade le afunje tane piti tingig ta tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

* **5:1:** Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolnge tingina.

11 Tane ye tuku mbal minig tukunu afunje tane tumail pantinmba piti sertinmba yabri pasa sunjombambi ake tulitingig ta tane gare manjau mbolnje minap. 12 Nane tanjawaig kande tane gare torap. Samba mbolnje tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan tanjo kilmba piti ndui ta ndo ninjinaig.

Sol le sati tuku yaba pasa
(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

13 Tane sol kaglinu tanjau kilke te mbolok mbal ngamuknje minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi manj wakeibe le kaglinu mayok kambim kumun? Kumun kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba barenjguwaig le tanjo pinonje tido-tidonja likamnjgaig.

14 Tane sati tanjau kilke te mbolok mbal kiljaningig le ndin kanjerde. Tumbrajan ande tabe mbolnje minit ta nu kuirka minam kumun kuga. 15 Tanjo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane njakmba wandek sinamnje minig ta kiljaningit. 16 Tanjamba ndo tane tanjo pino ngamuknje sati tanjau bulunja minap le nane tane kanjertinmba tanjine Mam samba mbolnje minit nu tuku nyu te-dunguwaig.

Tukul pasa tuku pasa

17 Ye tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa pitaikam prowen nga idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kile-mayokkam prowen. 18 Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisi ndaka minwa le ma ma wam kame te njakmba kumunjuwaig le samba kilke kugawamnjgaik. 19 Ande nu tukul pasa fudinndo inum te-iberjmba baklel sermba afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknje nyu kugatok minamnjgat. Ande nu tukul pasa njakmba dubika afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknje nyu njak minamnjgat. 20 Ye tane satinjamnjgit. Tane manjau magenu kumba Farisi le kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau magenu li ndaningap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra manjau tuku pasa

21 Moses nu singine wa mbun kame tenjemba saningina. Tanjo bale ndawap. Andenje tanjo balewa kande nu pasa mbolnje te-tiwap njgina. Lo 5.17

Pasa ta tane isnaig. 22 Ye tane tenjemba satinjamnjgit. Ande nu tira nunje tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolnje te-tiwap. Ande nu tira nunje tumail panmba aganjmor tanjau wamdus kugatok nga sawa ta nu pasa sunjo mbolnje te-tiwap. Ande nu nunje tira tapramba nginngan tanjo nga sawa ta nu ma njayo tuku pa mbol kambim tuku minit. 23 Ta tuku ne Kuate atraukam nga tira nanje ne ndonj gubra njak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. 24 Aganj ta atrau mbain tugumnje kusremba luka kumba ka nanje tira ndonj wamdus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidingam tuku pasa

25 Tanjo ande ne pasa mbolnje pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka ndinnje nu ndonj pitik ndo wamdus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tanjo tuku wai mbol pilwa le nunje ne tumba muli wande kulatkate tanjo ta tuwa le ne muli wandek sinamnje palmbimnjgat. 26 Ye sinjka tane satinjamnjgit. Nanje mbar tuku piya sunjo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamnje prowe nda.

Tango pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu tenjemba sakina.

Tango pino munju kuayar ndakap ngina.

Lo 5.18

Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane tenjemba satinjamngit. Ande nu ammbi pino kanngerte sulumba am kikonj tingate le wamdus nyayonu tate ta nu buk wamdusmbi pino ta kuayarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma nyayo mbol kanngat. ³⁰ Ne tuku wai ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma nyayo mbol kanngat.

Tango pino munju purkik tuku pasa

(Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tenjemba sakina.

Ima nu piyo nunje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku waje kuyarmba tuwa nga sakina.

Lo 24.1-4

³² Ye tane tenjemba satinjamngit. Pino ande nu tango ande ndonj fare mine ndakate le tango nunenge nu manjau kise tuku pitaite le nu kumba tango kise tate ta nu tango ambokok tuku mbar mbolnge nu tango kuayarmba unekate. Tango kitek ta nu mata pino kuayarmba unekate.

Pasa sangri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbunj kame pasa ande tenjemba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolnge pasa ta kumuwap ngina.

Lo 23.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane tenjemba satinjamngit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbranj sungo ta Kuate Sungo tuku tumbranj. ³⁶ Tane tangine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tangine gabat waje inum kaukauk ko dabuk dabuk te-mayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ngap. Kuga ngumba kande kuga ndo ngap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumnge ilit.

Mbar lafu manjau tuku pasa

(Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tenjemba sakina.

Tango andenje ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap. Tango andenje ande tuku maketinj ngurwa kande lafumba nu tuku maketinj mata ngurap ngina.

Lo 19.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane tenjemba satinjamngit. Tango ande nu ne nyayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolnge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne nanje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu aganj ande pitinu nenge turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne aganj ta tumba nu ndonj kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu aganj ande tuku yabanjuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku aganj tumba ngumnennga ne luka tanmbimngit nga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamuŋgal niŋgam tuku pasa
(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu teŋenmba sakina.

Tane taŋgine gulab kame tuku kume purmba taŋgine ngueu taŋgo ka-
surniŋgap ŋgina. *Wok Pris*

19.18

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Taŋgine ngueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertinŋig mbal nane sinanu Kuate yabaŋap. ⁴⁵ Tane taŋawap ta taŋgine Mam samba mbolokŋge minit nu tuku kiŋo kame minmba nu tuku maŋau te-purde. Nunŋe ki singit le taŋgo magenu ŋaigonu turmba mbol prote. Nunŋe sawe singit le taŋgo tinreknu taŋgo une ŋak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu tinŋamŋgat ŋga idus ndawap. Takis kilanu mbal ŋaigonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Taŋgine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaninŋig. Kuate gilai mbal nane mata taŋade tae. ⁴⁸ Taŋgine Mam samba mbolŋge minit nu taŋgo ŋakmba mbolŋge maŋau magete taŋamba tane mata nane ŋakmba mbolŋge maŋau magewap.

6

Taŋgo turkam tuku pasa

¹ Tane maŋau te rironŋkap. Tane taŋgo pinonŋge sine kaŋgersinŋuwaig ŋga nane am mbolŋge maŋau magenu kumba payam ndakap. Tane taŋawap ta tane tuku Mam samba mbolŋge minit nu lafu mayenu tinŋe nda. ² Tane sanzal mbal aŋaŋ ndendemi turkade ta tane yabri mbal maŋau kade taŋamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane taŋgo pinonŋge nane tuku nyu kile-dunŋuwaig ŋga kusem wandekŋge ko tumbraŋ ngamuŋge nane aŋaŋ ndende niŋig. Ye siŋka satinŋet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai ŋaiŋamŋge katese ndawa ŋga wai ndinam kuirkuirka pirokate taŋaŋ. ⁴ Tane taŋawap le tane tuku Mam nu wam kurok kaŋgerkate ta nunŋe ndo lafunu mayenu tinŋamŋgat.

Kuate yabaŋam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)

⁵ Ne Kuate ndonŋ pasatate ta yabri mbal maŋau kade ne taŋamba ke ndaka. Afunŋe nane kaŋgerkuwaig ŋga nane kusem wandekŋge ko tumbraŋ ngamuŋge tinŋa Kuate yabaŋam nzaliningit. Ye siŋka satinŋet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndonŋ pasatam ndeta naŋe mata wandek sinam kumba malanŋa tukulmba nu ndonŋ pasata. Ne taŋawa le ne tuku Mam nu wam kurok kaŋgerkate ta nunŋe lafunu mayenu tanmbimŋgat.

⁷ Ne Kuate ndonŋ pasatam ndeta kasomok mbal nane naŋgine mbara pasa alo kugatok yabaŋamba lato-latomba pasatade ne taŋamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamŋgat ŋga idusde. ⁸ Ne nane kade taŋamba ke ndaka. Ne naŋe Mam nda yabaŋte le nu o buk ne aŋaŋ ndende denkate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne teŋenmba Kuate ndonŋ pasata:

Sinŋine Mam ne samba mbolŋge minit.

Naŋe nyu purfenŋu ta taŋamba minmba minwa.

¹⁰ Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.
Ne tuku nzali samba mbolnje mayok kinit tanjamba kilke te mbolnje mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamagan kumumbi sinja.

¹² Nane afu sine mbolnje mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosingam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sanjri mbolnje ne sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne sanjri njakmba njak.

Ne tuku nyu sunjo pasa njak. Ne tanjamba minmba minamngat. Son.]

Ne tanjamba Kuate yabanja.

¹⁴ Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ¹⁵ Ne tanjo pino tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

¹⁶ Ne Kuate yabanjam nga nyamagan pinkate ta yabri mbal manju kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo pino njakmba kila pilwaig nga guba tumail pasi pilmba likade. Ye sinja satinget. Nane ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷ Ne nyamagan pinkam ndeta ngarusu wakeimba tumail pasi minyanga gabat pareja. ¹⁸ Tanjo pino nane gilai minwaig le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunje ndo ne kanjernuwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje lafunu mayenu tanmbimngat.

Samba mbolok aganj ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹ Kilke te mbolnje aganj ndende magenu kile-manjurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolnje aganj ndende use purka sasuka subinje njaigo siglika kuayar tanjo pro kilig tuku. ²⁰ Tane samba mbolnje aganj ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolnje aganj ndende use purka sasuke nda. Subinje njaigo siglike nda. Kuayar tanjo mata pro kile nda. ²¹ Tanjine aganj ndende magenu minig ma ta mbolnje tanjine ngamunjal mata tanje minig.

Njarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²² Tanjo tuku am sati tanjan ngarusu kilnjawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku ngarusu njakmba bulu mbolnje minit. ²³ Ne am njayonu minit ta ne tuku ngarusu njakmba ma make sinamnge minit. Ne tuku ngamunjal tuku sati am njayonu tanjan minit ta ne sinja ma make sunjo njayo sinamnge minit.

Tanjo armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

²⁴ Tanjo ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumun kuga. Nu ande ngamunjal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametin kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

²⁵ Ta tuku ye tane satinget. Tane ngarusu turam tuku nyamagan ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Njarosu sanjri pilewam tuku

nyamagan ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶ Tane sar uman kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tangine Mam samba mbolnge minit nunge nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar uman lininganu minig. ²⁷ Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamdus piti sunjo tumba manjau tambi nunje abo minam tuku ait tuturam kumun kuga.

²⁸ Ndanjam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti njak minig. Tane anja bot prode manjau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹ Ye tane satinget. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolnge pankade. Anja njagai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kile-tinjamngat. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndanndanmba nyamagan kule kilmba nyube o ko ndanndanmba tawi kilmba tinbe nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal agan kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agan kame ta kugatok minam kumun kuga ta tangine Mam samba mbolnge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnge minmba tinreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu palpe ta Kuate nu njarosu maye minam tuku agan kame kumumbi tinjamngat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumun.

7

Tango pileningam tuku pasa (Lukas 6.37-42)

¹ Ne tango afu tuku manjau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manjau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manjau ndui tambi Kuate nje ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnge manjau kate ta manjau ndui tambi Kuate nje ne mbolnge kamngat. ³ Ndanjam nane am mbolnge ail ban minit le ne kanjer ndamba nane tira tuku am mbolnge am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanjam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnge am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne ambonga nane am mbolnge ail ban ta paska. Ne am purfewa le nane tira tuku am mbolnge am sumbi ta saukam kumun.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketinbekaig. Kuate nu wam magenu tinjit ta mbo tugumnge pan ndakap. Nane agan magenu ta ake agan nga totobekaig.

Kuate yabanjam tuku pasa (Lukas 11.5-13)

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanga ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanga ande katkata ta talke tanmbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu agan ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknge ande kinjo nunje nyamagan yabanje le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegan yabanje le mbenj tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une njak ta tangine kinjo kame agan magenu ningig tuku. Tangine Mam samba

mbolŋge minit nu purferŋnu ndo. Nu tane tuku maŋau limba nu yabaŋde mbal agaŋ magenu ŋiŋgit.

¹² Nane afu ne mbolŋge maŋau magenu kuwaig ŋa idusmba nzalinate taŋamba ndo ne nane afu mbolŋge ka. Tukul pasa tuan taŋgo kame tuku pasa tugunu not.

Malanŋa fudiŋndo tuku yaba pasa

(Lukas 13.22-24)

¹³ Tane malanŋa fudiŋndo sinam kambim tuku saŋgri tiŋga minap. Ŋgisikam tuku malanŋa suŋgokanu. Ndin mata wam bada kuga. Taŋgo pino gudommba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanŋa fudiŋndo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

Yabri tuan taŋgo tuku pasa

(Lukas 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Tane yabri tuan taŋgo tuku rironŋkap. Nane sipsip tuku ŋgaro kaika sipsip magenu minet minet ŋga tane tugum prode ta nane age ŋguikok ndo. ¹⁶ Nanŋine wam kile-mayokkade ta mbolŋge katesewamŋgaig. Tane suwar ail mbolŋge apasin alonu kilig e? Ko tane ulem mbolŋge mar alonu kilig? ¹⁷ Taŋamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail ŋayonu nu alonu ŋaigonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu ŋaigonu kile-mayokkam kumuŋ kuga. Ko ail ŋayonu alonu magenu kile-mayokkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pa mbolŋge kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan taŋgo nane wam kile-mayokkade ta mbolŋge tane katesewamŋgaig.

²¹ Nane ye nyu ta Suŋgo ŋgade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolŋge minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kaŋgaig. ²² Ait sungo mbolŋge taŋgo suŋgomba ye teŋenmba sayamŋgaig: O Sungo, sine ne tuku nyu mbolŋge dir pasa bitekŋga bukla ŋaigonu pitaika maŋau kitek saŋgrinu gudommba ke likigenŋ ŋga sayamŋgaig. ²³ Taŋakuwaig le ye nane kilimok saniŋgamŋgit: Ye siŋka tane gilai. Tane maŋau ŋaigonu kanu mbal tane kua kape ŋgamŋgit.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Lukas 6.46-49)

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu taŋgo teŋen. Taŋgo ande nu wamdus kuyar mayenu ŋak wande palmbim ŋga ndame sugo mbolŋge makek tugunu ndame patika danŋgina taŋaŋ. ²⁵ Ŋgumneŋga sawe suŋgo piymba kule suŋgo ndeka bubre saŋgrinu tiŋga wande ta kulisokŋga buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danŋgina tukunu wande saŋgri ŋak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu taŋgo teŋen. Taŋgo ande nu wamdus kuyar mayenu kugatok wande palmbim ŋga fulbul mbolŋge ake makek tidingina taŋaŋ. ²⁷ Ŋgumneŋga sawe suŋgo piymba kule suŋgo ndeka bubre saŋgrinu tiŋga wande ta kaduna le surka ndeka fudu ŋayona ŋga nane saniŋgina.

²⁸ Yesus nu pasa ta ŋakmba sake deŋpurna le maŋgur suŋgo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu bitekŋganu mbaŋge nane tumneŋginaig taŋamba nu nane tum ndaneŋgina. Nu pasa miro taŋaŋ tumneŋgina.

8

*Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)*

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommba nu dubinaig.
² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger njak pro nu tugumnge dagol tidronga nu sana: O Sunjo, ne kumun. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka ngarosu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnge manjau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nanje ngarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

*Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina
(Lukas 7.1-10)*

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbran pronan le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarumba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku ngarosu njakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo njak minit ngina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit ngina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kumnemnge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Yinje piro tanjo ande piro si ka nget ta nu kate. Ne sanjri sunjo njak ta ye kila. Sando ka ta kumun ngina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saningina: Ye sinja tane satinjgamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tanga tinjgate. Sine Israel ngamuknge ye son manjau sanjrinu tanjan kanjer ndawet. ¹¹ Ye tane satinjet. Kilke tugu njakmba mbolnge kasomok mbal gudommba pro Kuate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Yakob ndon minyoka isukusmba minamngaig. ¹² Israel afu Kuate tuku gageu minam tuku nyu njak minig ta nu nane pitaikuwa le ma njayo ma make sunjo sinam kanjgaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjo tumba maketinj tiknja minamngaig ngina.

¹³ Tanjamba saninjmba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumun nga idusat ta tanjamba mayok kuwa ngina le ait ta mbolnge ndo nunje piro tanjo mayekina.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)*

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nunje ngaro pa tinjgina le kinye njak minna le kanjgermba ¹⁵ nu wainu kirena le ngaro pa tinjgina ta mukuna. Tanjana le nu tinja Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommba bukla njak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prove likinaig le nu bukla mingembi sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal njakmba wakeikina le magekinaig.
¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le Kuate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumungina. Nu tenjemba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina ngina.

Aisaia 53.4

*Tanjo afu Yesus dubiwam sakinaig
(Lukas 9.57-62)*

¹⁸ Yesus nu manjur sunjo nu tugumnje manjurkinaig le kanjerka nuje dubinaig mbal saningina: Sine kule kualinj sim kab ngina. ¹⁹ Tanjakina le kusem pasa biteknjanu tanjo ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tanjo, ne ma njakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndonj kanjik ngina le ²⁰ Yesus ndek nu sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonj lika piti ta kurawam kumuñ e ngina le ²¹ nuje dubiwanu tanjo ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndonj minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ²² Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig ngina.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)*

²³ Yesus nu waj ande ponjina le nuje dubinaig mbal nu ndonj ponjinaig. ²⁴ Nane kule kualinj mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu waj mbolnje kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre sunjo tingina le kule tonjel tinga waj sinam kumba minna le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig: Sunjo, ne pitik sine tursinga. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndanjam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumuñ kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷ Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba sakinaig: i ... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku minje dubide nginaig.

*Yesus nu tanjo bukla njak wakeikina
(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)*

²⁸ Nane kule kualinj sim ka Gadara mbal tuku ma mbolnje ibenj kinaig le tanjo armba bukla njak nale mindesinj patikinaig tuku ma ndame burok sinam tanje mayok ka Yesus tugum pronaiik. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kamek mananu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaik: Kuate tuku Kinjo, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne ndanjam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommba sunjarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsarmba kusnanaig: Ne sine tanjo te mbolnje pitaikumba kande sine kukulsinga le mbo kame si funjul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanawap ngina. Kile bukla njaigonu tango ar ta kusreka mbo funjul sinam kine likinaig le nane njakmba sangri njak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbran sunjo mbolnje manau mayok kina ta njakmba kubeu ninjinaig sulumba tanjo ar bukla njak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Tanjakinaig le tumbran sunjo ta tuku mbal ndek Yesus sota kanjermba nane nu sarsarmba nane tuku ma ta kusremba kuwa nga sanaig.

9

*Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina
(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)*

¹ Yesus nu waja ponjga luka nuje tumbran prona. ² Prona le nane afunje tango ngarosu milmailkanu kinye njak minna le sukunja tumba nu tugum pronaij. Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinginaig ta katesemba nu tango ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainjet nga sana.

³ Nu tanjakina le kusem pasa biteknjanu mbal afu nanjine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le tanjakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saninjina: Ndanjam saka tane ngamunjal sinamnje wamdus njayonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamnjgit. Ame pasa tango te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainjet ko tinga lika kaye njet. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tango ye kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamnjgit njina. Tanjaka nu ngarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanjanjan kuramba nanje tumbran kaye njina le ⁷ nu tinga lika kumba nuje tumbran kina.

⁸ Tanjana le manjur sunjo tanje minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenje sanjri sunjo kilke mbolok tango tuwit nga Kuate tuku nyu te-dunjinaig.

*Yesus nu Mateus wikina
(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)*

⁹ Kile Yesus nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnje tango ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya njina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuje dubinaig mbal ndonj wandeknje isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar njak nane gudommba pro nane ndonj minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane manjau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal saninjinaig: Ndanjam saka tanjine Tum Tango nu takis kilanu mbal wam njagonu kade mbal ndonj isukusit njinaig.

¹² Tanjakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saninjina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une njak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tango andenje kuyarna ta tejenmba sakate: Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tango sinaninjmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset njgate. Tane pasa ta kila pile mayewap njina.

*Nyamagan pinkam tuku pasa
(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)*

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusananaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagan pinkeg. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade njinaig le ¹⁵ Yesus nu nane saninjina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane piti njak minam kumun kuga. Ait ande prowa le afunje pro tango ta nane ngamuknje tuwaig le nane wamdus piti ninjuwa le nyamagan pinka minamnjgaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndanjgate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamnjgat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamnjgat. Aganjmor ngaro ta mata njayonjamnjgat. Nane grep kule kitek

tumba aganmor ngaro kitek sinamnge tolde. Tanade le grep kule aganmor ngaro turmba mage minamngaik ngina.

*Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina
(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)*

¹⁸ Yesus nu tanamba pasata minna le tanjo sunjo ande pro nu tugum tanje dagol tidronga sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba nanje waambi ngarosu kirewa le abonjuwa nga sana. ¹⁹ Tanaka sana le nu ndek tinga nuje dubiwanu tanjo ndorj tanjo ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze njak minna ta nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nzalenu kirena.

²¹ Nu tenjemba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²² Tanamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanakina le ait ta mbolnge ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tanjo sunjo ta tuku wande tugum pronas. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wikaraumba tabu tabu fitke likinaig le saningina:

²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Tananaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika nu wande sinam kumba ka mindesinj tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanana le pasa ta sunjoka ma ta tuku tumbran njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tanjo armba am tukulok nu ngumnem dubimba wi kuenja sakinaik: Sunjo, ne David tuku mbun. Ne sile sinasikmba tursika o nga wika minnaig le ²⁸ Yesus nu kumba wande ponjina le nale nu dubimba nu tugum pronai. Tananaig le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumunj nga idusik e ngina le nale sakinaik: Sunjo, ne kumunj nginaig. ²⁹ Tanakinaig le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sanjri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaig.

Kile Yesus nu sanjrimba nale sanikina: Ye tale mbolnge wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunje tanjo ande buklange minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronai. ³³ Pronai le nu bukla pitaina le tanjo ta ndek pasatina le tanjo pino kanjermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamuknge manau tenjen mayok kinit le nda kanjereg tuku nginaig.

³⁴ Tanakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumnge sanjri tate sulumba bukla pitaike likate nginaig.

Yesus nu tanjo pino njakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbran fonjon tumbran sugo sugo njakmba mbolnge lika nane tuku kusem wande mbolnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saningmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanamba nu manjur sugo gudommmba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanan wamdus fulilka nanjine mironj ngaro turkam

kumuŋ kuga ŋga saka nu nane sinanu ³⁷ nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: Piro mbolŋge nyamagan alonu gudommba minig ta kilam tuku piro taŋgo denkte. ³⁸ Tane piro miro taŋgo yabaŋap le nu piro taŋgo afu kukulniŋguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ŋgina.

10

Yesus nu aposel 12 madiniŋgina (Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo 12 ta wika kile-maŋgurka nane mata bukla ŋaigonu pitaika guaze tugu yimyam ŋakmba wakeikam tuku sanŋri niŋgina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu naŋgine tenenmba. Ande Simon nyunu ande Petrus ŋgade. Ande maib nuŋe Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuŋe. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu taŋgo. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ŋgumneŋga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro niŋgina (Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulniŋgam bafumba saniŋgina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbraŋ ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ŋgisikanu taŋaŋ minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate ŋga saniŋmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidiŋga ŋgirŋger ŋak mbal mage serniŋmba guwa ŋaigonu pitaikap. Sanŋri ta piya kugatok ake tiŋget tukunu sanŋri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim ŋga taŋgine ndametinj ¹⁰ pale fat kupe ŋgaro ndumndum ta ŋakmba kusrekap. Tane tawi tiŋganu ta ndo ŋak kape. Tane piro taŋgo tukunu tane nane afu tugumŋge agaŋ ndende kilam kumuŋ.

¹¹ Tane tumbraŋ ande mbol promba taŋgo mayenu ande tane kulatkam tuku sota kaŋgermba nu ndoŋ minmba piroka ka kambim ŋga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande poŋga wande tuku mbal ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam tuku saniŋgap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saniŋgig taŋamba nane ŋgamuŋgal mukuk ŋak minwaig. Kuga ta pasa ta luka taŋgine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig kande wande ko tumbraŋ ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig ŋga nane am mbolŋge tuptup kupe mbolŋge denганu minig ta pauraŋgap. ¹⁵ Ye siŋka satiniŋgamŋgit. Ait sunŋgo mbolŋge tumbraŋ tane pitaikate ta nu tumbraŋ ŋaigonu Sodom le Gomora tuku pa limba sunŋgo pasa ŋak tamŋgat.

Yesus tuku mbal nane piti kaŋgerkamŋgaig (Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultiŋgi le kumba sipsip taŋaŋ ŋganu age ŋguikok ŋgamukŋge minamŋgaig. Ta tuku tane kurau mayemba gami taŋaŋ wamdu bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afuŋge tane kilmba pasa mbolŋge kile-tidiŋga naŋgine kusem wandekŋge tane pani faramŋgaig. ¹⁸ Afuŋge tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidiŋguwaig le tane ye tuku ŋga pasa mayenu saniŋgap le gabat mbal kasomok mbal turmba

ye tuku nyu isamnggaig. ¹⁹ Nane tanjamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolnge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolnge tane tuku wamdus sinamnge pasa mayok kanjat. ²⁰ Tanjine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwanje wamdus tinjuwa le tane sakamnggaig.

²¹ Ait ta mbolnge ande nu nuje tira nuje kumam tuku ngueu mbal tuku wai mbolnge palmbimngat. Mam nu nuje kinjo mbolnge tanjawanngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kasurninjmba kumwaig nga pasa mbolnge patikamnggaig. ²² Tane yije mbal tukunu nane njakmba tane kasurtingamnggaig. Ande nu sanjri tinja dirnanga minwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ²³ Tumbran ande mbolnge nane tane kilmba piti sertinguiwaig ndeta tane kua ka tumbran ande mbol kape. Ye sinjka satinngamngit. Tane tanjamba Israel mbal tuku tumbran afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit.

²⁴ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate. ²⁵ Kinjo ande nu nuje tisa suk ko piro tanjo ande nuje sunjo suk mayok kuwa ta kumun. Ye tane tuku Sunjo ta nane ye bukla njaignu tuku gabat Belsebul ngade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo njaignu tanjan satinngamnggaig.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube

(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba njaigno siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tanjo am mbolnge mine ndakade ta kilimok mayok kanjaig. Wam afu kuirok minig ta njakmba kila patikamnggaig. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinngat te tane pasa ta tumba manjur sinamnge saningap. Tane kile yabu pasa isig ta njakmba isam tuku kuenjka saningap. ²⁸ Nane tane tuku ngarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumun kuga. Kuate nu tane tuku ngarosu kanu turmba ma njayo mbolnge pankam kumun tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tanjo nu sulik sulik armba maket mbolnge patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik njakmba sinjine Mam nu idusninjmba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolnge tane sulik sulik gudommba lininjmba mbolnge minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu tanjo ngamuknge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yije Mam samba mbolnge minit nu am mbolnge tanjo ta tuku nyu te-mayokamngit. ³³ Ande nu tanjo ngamuknge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yije Mam samba mbolnge minit nu am mbolnge nu tuku nyu yabukamngit.

Tanjo Yesus mbolnge purkade

(Lukas 12.51-53; 14.25-27)

³⁴ Tane ye wamdus ulendi manjau kilke mbol mbal ngamuknge palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kinjo nu mam nuje ndon ko kulim nu ina nuje ndon ko pino nu nuje rugan nuje ndon nane tanjamba munju purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanjo tuku wande tuma mbal nu tuku ngueu mbal mayok kanjaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kinjo kat nuje tuku sunjomba kume purmba ye tuku sunjomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu njak minit ta nu denkate. ³⁸ Tanjo

ande nu ye tuku nga idusmba nu nuŋe mironŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu ŋak minit ta nu denkate. ³⁹ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku sunŋomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu siŋka nuŋe abo ta tumba ŋak minamŋgat.

*Yesu nu lafu mayenu kilam tuku sakina
(Markus 9.36-41)*

⁴⁰ Ande nu tane auktiŋmba wakeikate ta nu ye mbolŋge mata taŋate. Ye mbol taŋate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata taŋate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan taŋgo minit le andeŋge nu aukmba wakeite ta nu tuan taŋgo ndoŋ lafu mayenu tamŋgat. Taŋgo ande nu taŋgo tiŋreknu minit le andeŋge nu aukmba wakeite ta nu taŋgo tiŋreknu ndoŋ lafu mayenu tamŋgat. ⁴² Ye siŋka satinŋamŋgit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubiyanu taŋgo taŋaŋ minit le andeŋge nu kule tidonu ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat nga saniŋgina.

11

¹ Yesu nu nuŋe dubinaig taŋgo 12 wam pagu pasa niŋge denŋurmba nu tiŋga ma ta tuku tumbraŋ afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

*Yohanus nu taŋgo armba kukulnikina le Yesu tugum kinaik
(Lukas 7.18-35)*

² Yohanus nu muli wandek sinamŋge minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuŋe dubiwanu taŋgo armba ka Yesu kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairŋgube ŋginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kaŋgerka kilbambi isik ta luka kumba ŋakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe ŋaigongade mbal likade. Ngirŋger ŋak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta aboŋga tiŋgade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamduw tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale taŋamba ka Yohanus sawap ŋgina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesu nu ndek maŋgur sunŋo ta Yohanus tuku saniŋgina: Tane ame agaŋ kaŋgeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubreŋge ulem waŋe ande mbilmbilwa le tane kaŋgeram kinaig e? ⁸ Ko tane taŋgo ande tawi mayenu tiŋganu kaŋgeram kinaig e? Nane tawi magenu tiŋganu mbal wande sugo sinamŋge nyu ŋak minig tuku. ⁹ Tane ndaŋam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan taŋgo ande kaŋgeram kinaig e? Yohanus nu tuan taŋgo ta ye tane kila satinŋamŋgit. Nu tuan taŋgo ndo kuga. Nu tuan taŋgo ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku teŋenmba sakate. Ne isa. Ye taŋgo ande kukuli le nu amboŋga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamŋgat ŋgate. *Malakai 3.1*

¹¹ Ye siŋka satinŋamŋgit. Taŋgo ŋakmba Yohanus kule pisreŋge liniŋmba mbolŋge minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal ŋakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³ Moses tuku tukul tuan taŋgo kame nane Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolŋge dikŋginaig. Yohanus tuku ait mbolŋge tugu pilmba taŋgo pino gudommba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku saŋgri tiŋga muŋgu signa-signaŋga mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta pro ndawa

le Elia nu ambonja prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ngade e? ¹⁵ Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manjau ta ame wam tanja nga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka munju wiwikade tanja. Nane tejenmba munju wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamagan ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla njayonu jak nga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tango ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam ke likate ta mbolnje nu tinjeknu kilimok mayok kinit nga saningina.

*Tumbran afu nane Yesus ngumnaig
(Lukas 10.13-15)*

²⁰ Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sanjgrinu ke likina ta nane ngamungal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saninge likina: ²¹ Korasin tumbran le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sanjgrinu tale ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nanjine mbar tuku ngamungal biye mbilmba nane tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba tanjanaig kande. ²² Ye sinja satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunjo pasa jak tamngaik.

²³ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo jak minmba ne samba mbol kambim tuku nga iduste e? Kuatenje ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat. Ye wam kitek sanjgrinu tane ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamuknje ke likina kande nane ngamungal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunjo pasa jak tamngaig.

*Sine ka Yesus tugumnje mabtube
(Lukas 10.21-22)*

²⁵ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar jak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tanja minig mbal ne nane ndo tumningit. ²⁶ O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanjate ngina.

²⁷ Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam jakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumninget ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenka aganj pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yenje muskil kile-tidinge tingi. ²⁹ Ye wamdus bafuk jak minmba ngan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemnje minap le tane tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minje pasa ta piti kuga. Ye tane mbolnje aganj pilet ta buloknu ndo nga saningina.

* 11:14: Tuan tanjo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

12

*Kusem ait mbolŋge maŋau kam tuku pasa
(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)*

¹ Kusem ait ande mbolŋge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuŋe dubinaig mbal gubaniŋgina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le

² Farisi mbal afuŋge nane kaŋgerka nane Yesus sanaig: Ai si. Nane dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolŋge nane nyamagan kilig ŋga sanaig.

³ Tanjakinaig le nu ndek nane saniŋgina: David nuŋe mbal ndonj nane guba ŋaigoniŋgina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig ta afu kilmba pro nuŋe mbal ndonj nyinaig. Bret ta tango nane nye ndakade tuku. Pris mbalŋge ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunjo sinamŋge pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanjamba kam kumuŋ ŋga kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane ŋgamukŋge minit ta nu kusem wande sunjo ta limba nu mbolŋge minit.

⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tane ye tuku ŋga aganmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaniŋmba nzaliniŋgam tuku ye sunjomba iduset ŋgate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubianu mbal te pasa mbolŋge pati ndakade kande.

⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ŋgina.

*Yesus nu tanjo wai pagriŋganu ta wakeina
(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)*

⁹ Yesus nu tanjamba tiŋga kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagriŋganu ŋak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolŋge palmbim saka nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul maŋau dubimba kusem ait mbolŋge guaze tanjo ande wakeiwam kumuŋ e ŋga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo ŋak minit le kusem mbolŋge nu bariŋga burok sinam ndekate ta nu kusem ŋga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanjo nu siŋka sipsip lite. Ne kusem ait mbolŋge ande turte ta ne tukul luka ndate ŋga saniŋgina.

¹³ Tanjakina sulumba kile nu ndek tanjo ta sana: Ne wai kuitka ŋgina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuŋe wai inum tanjan mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumuŋgina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamduŋ ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanjo pino gudommba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolŋge maŋau ke likina ta afu sa ndaniŋguwaig ŋga miŋge pipniŋgina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanjo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumuŋgina. Nu teŋenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanjo te nu ye tuku piro tanjo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yiŋe Guwa nu tuwi le nu ye tuku maŋau tiŋreknu kasomok mbal ŋakmba saniŋgamŋgat.

¹⁹ Nu afu ndonj kualeyau ndaka miŋge fetke nda.

Nu ndinmba siŋsiŋ likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanjan isunu baklelkanu minwa le nu ŋgurmba bukŋge nda.

Ko ande nu bulu tanja kupam bafumba fudinmba bulunnga minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam njakmba kile-iberjka manjau tinreknu ndo te-mayokamngat.

²¹ Kasomok mbal njakmba nu sine muskil kile-tidinge sinjua nga nu tainnga minamngai. *Aisaia 42.1-4*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma njinaig
(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)*

²² Tango ande buklange nu tuku am minje tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronaig le nu tanjo ta wakeina le nu mambilmba pasatina. ²³ Tanjana le tanjo pino njakmba pirerek purka ndek sakinaig: i ... Tango te David tuku mbun e nga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnge nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaike likate njinaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba sanjgina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamngai. Tumbran mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumun kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal afu pitaike kande nane pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sanjri njak mine ndakate kande. ²⁷ Tane ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla pitaike ta sakade e? Nanjine mbal afu bukla pitaike ta nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tamba nanjine pasa ta pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sanjrimbi bukla pitaike ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge buk prote. ²⁹ Tango sanjrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumun kuga. Nu tanjo sanjrinu ta ndaleka te-iberjwa sulumba ndo aganj ndende ta kilam kumun.

³⁰ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku njueu tango. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silit. ³¹ Tane isap. Tango tuku une manjau tumail panningig manjau ta Kuate nu njakmba sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta gilainge nda. ³² Ande nu ye Ndindo Katesek Tango tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolnge ngumngana mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanjerka ail ta njayonu nga sa ndakap. Ko ail alonu njagonu kanjerka ail ta mayenu nga sa ndakap. Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. ³⁴ Ngamunggal sinamnge wamdus minig ta minje mbolnge kilimok alonu mayok kinig. Tane mben njagonu tuku fat. Tane tanjo njagonu tukunu tane pasa mayenu inum te-mayokam kumun kuga. ³⁵ Tango mayenu nu nuje ngamunggal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tango njayonu nu nuje ngamunggal njayonu minit sulumba nu ndek wam njagonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tango fare ake wamdusmbi sakade ta pileningam tuku ait mbolnge nane nanjine pasa ta njakmba Kuate am mbolnge kile-mayokkamngai. ³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolnge Kuate nu ne pilenga lafunu tanmbimngat nga sanjgina.

*Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32)*

³⁸ Kile kusem pasa biteknganu mbal nane Farisi ndon Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne manjau kitek sanjgrinu ande te-mayoka le sine kanjerbe nginaig le ³⁹ nu ndek nane saningina: Tane sinja mbal njaigonu Kuate ngumede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tane tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge prona ta ndo tumtingamngit. ⁴⁰ Yona nu kualegan sunjo tuku fungul sinamnge mara kenmba minna. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke sinamnge mara kenmba minamngit. ⁴¹ Yona nu manj mayok ka Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamungal biye mbilnaig. Ande tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal Nineve mbal ndon tingap le Nineve mbal tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamduis kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal pino ta ndon tingap le nu tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

⁴³ Andenge guwa njayonu tanjo ande mbolnge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: ⁴⁴ Yiye buk minen tuku wande mbol manj luka ka ngate. Nu pro nane buk firfir gurenmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le wande ta ngaskolnu minit le kanjerte. ⁴⁵ Nu kanjermba sanjri tinga minam tuku ta nu kumunj kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnge minig. Tanjade le tanjo ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sungokanu sinamnge minit. Wam ndui ta ndo tane manjau njaignu kade mbal tane mbolnge prowamngat nga saningina.

*Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)*

⁴⁶ Yesus nu tanjamba pasata minna le ina nuje mambo kat nuje pro mayok tanje nu tuku pasa pilnaig le ⁴⁷ ande nu Yesus sana: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnge minmba ne kusnangade ngina. ⁴⁸ Tanjakina le nu tanjo ta sana: Ne yiye ina yiye mambo kame tuku sayate e ngina sulumba ⁴⁹ wai tok nuje dubinaig kuasmbi denjnjmba sakina: Mbal te yiye ina yiye mambo kame tananj minig. ⁵⁰ Yiye Mam nu samba mbolnge minit ima nu nu tuku nzali dubite ta nu yiye maib kulim ina tananj minit ngina.

13

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Yesus nu ki ndui ta mbolnge wande kusremba kina ka kule kualinj piyal tanje minyok minna le ² manjur sugo nu te-ngamumba manjurkinaig le nu ndek wan ande ponja ta mbolnge minyoka pasa njmba minna le nane piyal tanje tinga pasa isnaig. ³ Nu yaba pasambi wam gudommmba saningina sulumba sakina:

Tanjo ande nu aganj tumunu bareninggam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareninggina ta tinju afu ndinngende ndeke likinaig ta sar umanngende pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke

fudiŋndo tukunu pitik ndo maŋge pronaig. ⁶ Pronaig ta ki suŋgo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu kareŋga kume sulunaig. ⁷ Tiŋnu afu ma aŋga ŋaigonu sinamŋge ndeke likinaig ta aŋgange tiŋga soŋginaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tiŋnu afu kilke mayenu mbolŋge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mbolŋge afu alonu 100 afu 60 afu 30 taŋamba taŋamba alonaig. ⁹ Tane kilba ŋak ndeta pasa te isap ŋga saniŋgina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saniŋgina
(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Kile nuŋe dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndaŋam yaba pasambi ndo nane saniŋgit ŋga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam afu kuiruk minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditiŋgen. Nane afu wam ta kila pilwaig ŋga madi ndaniŋgen. ¹² Ande nu wam afu ŋak minit ta Kuatenge nu maŋ lato tuwit le nu suŋgomba ŋak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nuŋe wam fudiŋndo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa saniŋget ta tugunu teŋenmba. Nane wam afu kaŋgerka alonu kaŋger ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan taŋgo Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane siŋka kumude. Nu Kuate tuku miŋge teŋenmba kuyarna.

Tane pasa isamŋgaig ta tugunu katesewe nda.

Tane wam afu kaŋgerkamŋgaig ta alonu kaŋger tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ŋgamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulniŋgig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kaŋgermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluniŋguwa le ŋgamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le
wakeikamŋgit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu taŋamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenge make patikate le tane wam magenu kaŋgerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye siŋka tane satiŋgamŋgit. Tuan taŋgo kame mbal tiŋreknu tane wam kaŋgerka isig te nane kaŋgerka isam tuku wamdus suŋgo pilmba kume farnaig ŋgina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu
(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saniŋgina: Taŋgo nu nyamagan tumunu bareŋniŋgina ŋgit pasa ta tugunu satiŋgi le isap. ¹⁹ Tiŋnu afu ndinŋge ndeke likinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanŋge pro nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge pasa ta yaika tumba balete. ²⁰ Tiŋnu afu kilke ndame ŋak mbolŋge ndeke likinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali suŋgo ŋak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok taŋaŋ ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afuŋge piti serniŋgig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tiŋnu afu ma aŋga ŋaigonu sinamŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti agan ndende kilam tuku nzali wamdus ta ŋak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²³ Tiŋnu afu kilke mayenu mbolŋge ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede taŋaŋ. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 taŋamba taŋamba kile-mayokkade ŋga saniŋgina.

Aŋga ŋaigonu tuku yaba pasa

24 Yesus nu yaba pasa ande tejenmba saniŋgina: Kuate nu taŋgo pilenŋa nuŋe gageu kilit wam ta taŋgo ande nuŋe piro mbolŋge wit tiŋnu bareŋniŋgina taŋaŋ. 25 Bareŋniŋgina le furirna le nane kinye sulunaig le nuŋe ŋgueu taŋgoŋge aŋga ŋaigonu tiŋnu kilmba pro nu tuku piro mbol tange bareŋniŋmba nu kua ka kina. 26 Wit ta tiŋga ka koknaig le aŋga ŋaigonu mata kilimok mayok kinaig le nuŋe piro mbalŋge kaŋgerkinaig sulumba 27 kumba ka piro miro taŋgo sanaig: Sunŋo, ne wit tumunu magenu ŋguke likina ta ndaŋam kile aŋga ŋaigonu turmba prode ŋga sanaig le 28 nu ndek nane saniŋgina: A ... ŋgueu taŋgo andeŋge taŋana ŋgina. Taŋakina le nane nu kusnanaig: Sine ka aŋga ta fulkube e ŋginaig le nu saniŋgina: 29 Kuga. Tane aŋga ŋaigonu ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaig. 30 Aŋga ŋaigonu ta ulendika minwaig le ait kumuŋguwa le ye piro mbal tejenmba saniŋgamŋgit: Tane ambonŋa ka aŋga ŋaigonu ta fulka pa mbolŋge pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamaganj wandekŋge patikap ŋga saniŋgamŋgit ŋgina.

Mastet tiŋnu le yis tuku yaba pasa
(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

31 Yesus nu maŋ yaba pasa ande tejenmba saniŋgina: Kuate tuku gageu tugeka sunŋokate wam ta mastet tiŋnu taŋgo andeŋge tumba ka nuŋe piro mbolŋge ŋgukina taŋaŋ. 32 Mastet tiŋnu ta agaŋ ŋai fudiŋndo agaŋ tumunu ŋakmbaŋge nu liwanu ta nu promba sunŋoka nu kumzaŋel ail ŋakmba liniŋmba nu ail sunŋo taŋaŋ mayok kinit. Sar umaŋ pro wainu mbolŋge te patikade ŋgina.

33 Taŋamba nu maŋ lato yaba pasa ande tejenmba saniŋgina: Kuate tuku gageu taŋgo ŋgamukŋge minig wam ta yis pino andeŋge tumba plaua sinamŋge pilna taŋaŋ. Yis ta plaua ŋakmba ulmba silina ŋgina.

34 Yesus nu wam ta ŋakmba yaba pasambi ndo maŋgur sunŋo ta saniŋgina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. 35 Nu taŋana ta tuan taŋgo ande o buk pasa sakina ta kumuŋgina. Pasa ta tejenmba.

Ye yaba pasambi pasa sakamŋgit. Tugu mbolŋge wam kame kuirok mine likinaig kile taŋamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamŋgit. *Mune 78.2*

Aŋga ŋaigonu tuku yaba pasa tugunu

36 Kile Yesus nu tiŋga maŋgur sunŋo ta kusreka kina ka wande poŋgina le nuŋe dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne aŋga ŋaigonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasina le sine isbe ŋginaig. 37 Taŋakinaig le nu ndek nane saniŋgina: Taŋgo wit tumunu ŋgukina ŋga sakit ta ye Ndindo Katesek Taŋgo. 38 Piro ma ta kilke te. Wit tiŋnu magenu ta Kuate tuku gageu. Aŋga ŋaigonu ta Satan tuku gageu. 39 ŋgueu taŋgo aŋga ŋaigonu ŋgukina ŋga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku eŋel kame. 40 Nane aŋga ŋaigonu fulka ndaleka pa mbolŋge pankade ŋgit ta kugawam tuku ait mbolŋge taŋamba mayok kaŋgat. 41 Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye yiŋe eŋel kukulningi le nane pro yiŋe gageu mine ndaka wam ŋaigonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig ŋga didikade ta nane kilmba 42 pankuwaig le pa sunŋo mbol kaŋgaig. Ma ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi sunŋomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig. 43 Ait ta mbolŋge mbal tiŋreknu nane nangine Mam kulatkate ma mbolŋge ki taŋaŋ buluŋga minamŋgaig. Tane kilba ŋak ndeta pasa te isap.

Agar mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tango ande kilke sarka agar mayenu piya o mbolnje nane kilkek sinamnje yubenginaig ta kangerna. Kangermba nu manj burok tukulmba nu gare njak kumba nuje agar ndende njakmba piyate sulumba ndametinj kilmba ka kilke ta piyamba nuje tate.

Igog tinj tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tango ande nane afu tugumnje igog tinj magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tinj inum maditaknu piya o mbolnje kangermba nu kumba nuje agar ndende njakmba kilmba piyana sulumba ndametinj kilmba ka igog tinj mayenu ta piyamba tina.

Kumanj tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tanjo pilenja nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumanj yu sinamnje buknginaig le kualegan gudommba yeki yeki kumanj sinam kinaig. ⁴⁸ Kumanj kumunja le nane didika tumba tabeknje minyoka kualegan ta pilenja magenu nza sinamnje patika najgonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolnje manjau tanjamba ndo mayok kangat. Enjel kame nane pro tanjo pilenja magenu kusreka najgonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa sunjo mbol kangai. Ma ta mbolnje minamnjaig mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknja minamnjaig nga saningina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaningina: Tane pasa kame satinjgit ta tane tugunu katesede e ngina le nane au njinaig. ⁵² Tanjakinajig le nu ndek saningina: Kussem pasa biteknjanu tanjo ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro tanjo tanjaj. Nu nuje wandeknje agar ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate tanjaj njina.

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)*

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake denjurna sulumba nu tinja ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuje tumbranj tuguk pronaj. Pro tanje nu nane tuku kussem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nu ima tugumnje kila sunjo ta tina? Imanje nu sanjri tuna le nu wam sanjrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit tanjo ta tuku kinjo nuje ndo. Ina nuje Maria. Nu tuku mambo kat nuje Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane njakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuje mata tumbranj tekok. Nu ananje sanjri ta tina nga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saningina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbranj tuguk nuje tugu ndare tuma kat nuje nanenje ndo nu talade nga saningina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ngamuknje wam sanjrinu sunjomba ke ndakina.

14

*Herodus nu Yohanus balena
(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)*

¹ Ait ta mbolnje Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuje piro mbal

saningina: Tanjo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba man abonga tingina. Ta tuku nu sangri kitek njak wam ta ke likate nga saningina.

³⁻⁴ Yohanus kumna ta tugunu tenjemba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte nga sawe lika minna. Tanana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta tanjo pino nane Yohanus tuan tanjo nginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandeknje ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nuje te-pilna ait ta kumunga mayok kina le Herodias kulim nuje nu mangurkinaig mbal am mbolnje kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye siŋka ki am mbolnje ne sanet. Ne ame aganj nzalinu tam saka ta ye ne tanbimngit nga sana. ⁸ Tanaka sana le nu mayok kina le ina nuje nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ngamungal pitina ta nu buk pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu tanjo afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus njinfok kat purmba ¹¹ gabatnu nza njak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

¹² Tananaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesin ta tumba ngukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina

(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tinga wan ande ponga kumba ka ma yamok kina le tanjo pino gudommba Yesus nu kina pasa ta ismba nanjine tumbran kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka iben ka nu tanjo gudommba kanjerka nu nane sinaningina sulumba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butungina le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furirte. Ne mangur te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu mbolnje nyamagan piyanimba nyuwaig nginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndanam nane kuwaig nga sakade. Tanenge isukusneningap ngina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenjanu armba ndo nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ngina.

¹⁹ Kile Yesus nu tanjo pino nane pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fonjon kualegan ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ²¹ Isukusnaig tanjo ta gudommba 5,000 tananj. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

Yesus nu kule kualij mbol mbol likina

(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)

²² Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Tane ambonga wan ponga luka kule kualij sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ngina.

²³ Nu tanjo pino kukulningina le kinaig le nuje ndo tabe ponga Kuate ndon pasatam kina ka nuje mata tanje minna le buk furirna.

²⁴ Nuje dubiwanu tanjo nane wan njak kumba minnaig le bubre sunjo tumailamnge pro wan te-lukina. Nane kule kualij ngamunge minnaig le kule

mbalo waŋ katmba minna. ²⁵ Taŋamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kaŋger ti ndamba mindekanu ande ilit ŋga nane kuru kuru ŋayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Te yeŋge. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ŋgina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunŋo, siŋka nenŋe e? Taŋamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ŋgina le ²⁹ nu ndek yale ŋgina. Yale ŋgina le Petrus nu waŋ ta kusremba gurdukŋga kule mbolŋge tinŋa lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunŋo ta kaŋgermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunŋo, ye turya ŋgina. ³¹ Taŋakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biymba te-dunŋa nu sana: Ne ndaŋam ye tuku sanŋri tuku wamdus terokate? Ne ye kumuŋ kuga ŋga iduste e ŋgina.

³² Taŋamba nale waŋ poŋginaik le kule bubre kugana le ³³ waŋ mbolŋge minnaig mbal nu mbariŋmba sanaig: Ne siŋka Kuate tuku Kiŋo ŋginaig.

*Yesus nu Genesaretŋge guaze afu wakeikina
(Markus 6.53-56)*

³⁴ Nane kumba ka kule kualinŋ pakarka Genesaretŋge ibenŋ kinaig. ³⁵ Ibenŋ kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulniŋginaig le nanŋine tumbranŋ ŋakmba kumba ka kila saniŋginaig le guaze mbal ŋakmba kilmba nu tugum prove likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kiremba mayekam tuku sanaig. Taŋamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta ŋakmba mageke likinaig.

15

*Wa kat nanŋine tuku tukul
(Markus 7.1-13)*

¹ Farisi kusem pasa bitekŋganu mbal ndonŋ Yerusalemŋge ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndaŋam saka ne dubinade taŋgo wa mbuŋ kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndaŋga isukusig ŋga sanaig le ³ nu ndek nane saniŋgina: Ye mata tane kusnatingamŋgit. Ndaŋam saka tane singine wa mbuŋ kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta teŋenmba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge minap. Ande nu ina mam nuŋe tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ŋgate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba teŋenmba sakade. Ande nu ina mam kat nuŋe agaŋ afu nikam mbulmba ye yiŋe agaŋ ŋakmba buk Kuate tuku ŋga madiwen ŋgate le tane nu mam nuŋe agaŋ nda tuwa ŋgade. ⁶ Ata. Tane singine wa mbuŋ kame tuku maŋau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan taŋgo Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu teŋenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

⁸ Mbal te nane miŋgemi ndo ye kumnemŋge minanu sukde. Nane tuku ŋgamuŋgal ye maskenŋge minig.

⁹ Nane ye mbariŋyade ta alo kugatok.

Nane taŋgo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa taŋaŋ tumniŋgig.

Aisaia 29.13

Aisaia nu taŋamba kuyarna ŋga saniŋgina.

*Ngamunjal ngaigo siglikam tuku pasa
(Markus 7.14-23)*

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sungo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap. ¹¹ Tanjo nu aganj tumba nyate tanje nu tuku ngamunjal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kile-mayokka ngamunjal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamodus palsejningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yinje Mam samba mbolnje minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu sirka goninmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaninggap. Nane am tukulok minmba tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tanjo am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej baringa burok sinamnje ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tanjo kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinja le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tananj wamodus karejnu minig e? ¹⁷ Tanjo nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamodus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tanjo nu ngamunjal sinamnje iduste sulumba mingembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tanjo tuku ngamunjal sinamnje manjau afu tenemba. Wamodus ngaionu, tanjo bale manjau, pino kuayar, tanjo pino ndonj fare une manjau, kuayar manjau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, waje pasa. ²⁰ Wam ngaionu njakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tanjo nu wai minya ndanja isukusit manjau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

*Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Markus 7.24-30)*

²¹ Kile Yesus nu tinja Tirus le Sidon patuknje ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbuj. Ne ye sinanu turya. Yinje kulim buklanje wanena le sinamanzer sunjo njak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsamba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ngisikanu tananj minig nane tugumnje ndo pirokam tuku yinje Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumnje dagol tidronja sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamaganj yaika age ningit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu manj sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamaganj fambonu mbain kummenje ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne sirka ye tuku sanjri tomba tinjate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolnje ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinja Galilea kule kualinj make dubimba kumba tabe ponja minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommba nu tugum prowe likinaig. Kupe ngaionu, kupe wai isu kigi-kagonjanu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba

kilmba Yesus tugumnge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagonganu ta magekinaig. Kupe ngaonganu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le manjurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunginaig.

*Yesus tanjo 4,000 isukusneninjina
(Markus 8.1-10)*

³² Kile Yesus nu nunje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saninjina: Mbal te pro ye ndon manjurka minig te ki kenmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinngge gubanu baklelbekaig nga saninjina.

³³ Tanjakina le nunje dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanje. Ma baknu te aninge nyamagan kumumbi manjur sunjo te ninje le nyuwaig nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenganu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu manjur sunjo ta minyokuwaig nga saninjina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nunje dubiwanu tanjo ninjina le nane kilmba walmba ninge likinaig. ³⁷ Ninge likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroninjina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gudommba 4,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponga kumba Magadan ma mbol kina.

16

*Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)*

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolnge aganj mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolnge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane sinja mbal ngaionu Kuate ngummede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinja nane kusreka kina.

*Farisi le Sadusi mbal tuku manjan
(Markus 8.14-21)*

⁵ Yesus nane wan ponga kumba ka kule kualinj simnge iben kinaig ta nunje dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saninjina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saninjina: Tane ndanjam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumunj kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tamba tanjo 5,000 isukusneningen le batenju sambe

giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tamba tango 4,000 isukusneningen le baten nu sambe gigannaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironkam nga satinjit ta bret tuku sa ndatingit. Ndanam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironkam tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manau rironkam tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tango ngina

(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nunje dubinaig mbal kusnaningina: Tango pino nane ye Ndindo Katesek Tango ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenge ngade. Afu ne Elianje ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tango ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tango. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kinjo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kinjo, Kuate nu sinja ne make pilit. Ne tango tugumnge wamdus ta te ndakate. Yinje Mam nu samba mbolnge minit nunje wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamngit. Ne tuku nyu Petrus.* Ye ndame ta mbolnge yinje kuasmbi patiki le kume tuku sangringe nane kile-ibenkam kumun kuga. ¹⁹ Kuate nu nunje gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanjri tanbimngit. Ne wam afu kilke te mbolnge peuninga ta samba mbolnge mata wam ta peuningamngat. Ne wam afu kilke te mbolnge peu ndaninga ta samba mbolnge mata peuninge nda nga Petrus sana. ²⁰ Tanamba nu nunje dubinaig tango nu Kuatenge madina tango ta afu sa ndaninguwaig nga sangrimba peuningina.

Yesus nu nunje kumam tuku saningina

(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbolnge ndo Yesus nu tugu pilmba nunje dubiwanu mbal saningina: Ye mbumba Yerusalem kangit. Ye ka le tanje Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane ye tumba piti gudommba suwaig le afunge ye baleyamngaig. Ye kumi le mara ken nu mbolnge Kuate nu te-tiyamngat nga saningina. ²² Tanakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sungo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbolprowe nda ngina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tango tuku wamdus ndo dubite ngina.

²⁴ Tanakina sulumba Yesus nu nunje dubiwanu tango saningina: Ima nu ye tuku tango minam idusmba kande nu nunje nzali kusreka nunje miron nunje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nunje abo mine mayewam tuku sungomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nunje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nunje abo ta tumba njak minamngat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nunje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nunje kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba man luka tam kumun? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tango ye yinje Mam tuku kilja sanjri njak nunje enjel kame ndon luka prowamngit. Prowi sulumba ye tango yimyan njakmba nane manau ke likinaig ta lafunu

* **16:18:** Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

niŋgamŋgit. ²⁸ Ye siŋka satingamŋgit. Tane tenje tiŋ minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Tanjo yiŋe gageu kulatkam tuku prowi le tane kanjeryamŋgaig.

17

Yesus nu ŋgarosu kitek tina

(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenje ndo tabe sunjo ande ponjinaig. ² Ka tanje nane keŋ ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ŋgarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilŋa suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Tanja le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndon pasata minnaik le nane kanjerkinaig.

⁴ Tanjamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunjo, sine tenje mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki ŋga sana.

⁵ Petrus nu tanjamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainiŋina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka tenjenmba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋga sakina le ⁶ Petrus nane miŋge pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolŋge truk kinaig. ⁷ Tanjamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tiŋgap ŋga saniŋgina le ⁸ nane tandeka mambilmba Yesus nuŋe ndo minna le kanjernaig.

⁹ Nane tiŋga Yesus ndon luka ndek ka ndinŋge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kumba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kiŋatanu suk kanjeraig ta afu saniŋgap ŋgina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu tanjo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambonga prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Son. Elia nu ambonga prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kile-tidingam tuku ta ¹² ye tane tenjenmba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanjine nzali dubimba ŋayo silinaig. Tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo mata ŋayo siliyamŋgaig ŋga saniŋgina le ¹³ nuŋe dubiwanu tanjo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saniŋgina ta nane wamdus puluniŋgina.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina

(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Nane keŋ ta Yesus ndon maŋ luka ka maŋgur sunjo ta tugum pronaig le tanjo ande pro Yesus tugumŋge dagol tidronja nu sana: ¹⁵ O Sunjo, ne ye tuku kiŋo sinanu tura. Zulbarek maŋau nu mbol prote le nu sinamanzer sunjo ŋak minit. Maŋau tanje nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamŋge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba naje dubinade tanjo te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig ŋga sana. ¹⁷ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamuŋgal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamŋgit? Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba pronaig le nu bukla ŋayonu ta sawe likina le nu kiŋo ta kusremba kua kina le kiŋo ta mayekina.

¹⁹ Tanjamba Yesus nuŋe ndo minna le nuŋe dubiwanu tanjo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanam sine bukla ta pitaiwe fuguwig ŋga kusnanaig le

20-21 nu ndek nane sanjina: Tane ngamunggal son tugusek kugatok ta tuku. Ye sinja satinjet. Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade manjau ta mastet tinju tanjaj fudinndo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanjawanjat. Ngamunggal son manjau tambi tane wam njakmba kanjgerkam kumu. [Ande nu nyamaganj pinka ndo Kuate yabanjete sulumba nu bukla pitaikam kumu.]

*Yesus nu nune kumam tuku sanu arna
(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)*

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolnje kine promba minmba nu nune dubiwanu kuasmbi sanjina: Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnje pilwaig le baleyamnjaig. ²³ Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara kejnju mbolnje Kuate nu ye kuaneyuwa le tinungit nga sanjina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo njak minnaig.

Yesus nu takis ndametinj pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumbranj pronaig le kusem wande sunjo tuku ndametinj kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo tuku takis ndametinj patikate e njginaig le nu au njgina. ²⁵ Tanjakina sulumba nu manj luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumnje takis ndametinj kilig? Nane nanjine kinjo kame tugumnje kilig e ko mbal afu tugumnje kilig nga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumnje kilig njgina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kinjo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolnje mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametinj pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualinj nzi mbol kumba kuku tilainja kualeganj ambonja tamngat ta minjenu kakerka takis ndametinj kumumbi kanjgeramngat. Ndametinj ta tumba ye tuku takis nanje turmba patika nga sana.

18

*Tanjo ngamuknje ima nu sunjo minit
(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)*

¹ Ait ta mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ngamuknje ima sunjo minit nga kusnanaig le ² nu ndek kinjo ande tumba nane ngamuknje te-timba nane sanjina: ³ Ye sinja satinjanjgit. Tane mbilka kinjo kame tanjaj mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. ⁴ Ande nu kinjo tenjen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu njakmba ngamuknje nu sunjo minit. ⁵ Ande nu ye tuku nga idusmba kinjo tenjen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kinjo ande tenjen ye tuku son njgate le andenje didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kinjo didi ndaka minwa le ambonja afunje wit firfanu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinja prowamnjaig ta ima nu tanjamba tanjo tagoninjgit le nane Kuate ngumnede ta ose. Nu pa sunjo tamngat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ko kupe ndindo njak minmba Kuate tugumnje abo tugu kanjera ta maye. Ne wai ko kupe armba njak mina le Kuate nje ne tumba

bukɲɲuwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta ɲayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba bukɲɲa. Ne am ndindo ɲak minmba Kuate tugumɲɲe abo tugu kanɲera ta maye. Ne am armba ɲak mina le Kuatenɲɲe ne tumba bukɲɲuwa le pa sunɲo mbol kaye ta ɲayo.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiɲo ande teɲen talamba ake agan ɲga idus ndawap. Kiɲo kame kulatkanu enɲel kame mara mara samba mbolɲɲe yiɲe Mam am mbolɲɲe minig. [Ye Ndindo Katesek Tanɲo ye ɲgisikanu minig mbal muskil kile-tidɲgam tuku ye prowen.]

*Sipsip ande ɲgisikina tuku yaba pasa
(Lukas 15.3-7)*

¹² Tane wam te ismba tane ndanɲmba idusde. Tanɲo ande nu sipsip 100 ɲak ndindo inum ɲgisikate le nu tanɲaig ɲgate ɲga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolɲɲe kusreka nu luka kumba ande ɲgisikate ta sotate. ¹³ Ye siɲka satɲɲgamɲɲit. Nuɲe sipsip 99 ɲgisi ndakade ta nu nane tuku gare fudiɲmba tate. Sipsip ndindo ɲgisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunɲo tate. ¹⁴ Tanɲamba ndo tanɲine Mam nu samba mbolɲɲe minit nu kiɲo inum teɲen mata nu ɲgisi ndakuwa ɲga iduste.

Tira tanɲo tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolɲɲe mbar ande kuwa ndeta ne kumba siɲsiɲndo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ɲgamunɲgal biye mbilwa ndeta maye. Manɲau tamba ne nanɲe gulab manɲ luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndonɲ pasa te-tiwap. Tane ar ko tane keɲ pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tanɲo ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi ɲakmba sanɲɲga le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tanɲo ko takis kilanu tanɲo tanɲan ɲu ndonɲ ulendi ndakap.

¹⁸ Ye siɲka satɲɲgamɲɲit. Tane wam afu kilke te mbolɲɲe peuniɲɲap ta samba mbolɲɲe mata wam ta peuniɲɲamɲɲgat. Tane wam afu kilke te mbolɲɲe peuniɲɲap ta samba mbolɲɲe mata peuniɲɲe nda.

¹⁹ Ye manɲ satɲɲgi le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanɲwaik ta yiɲe Mam nu samba mbolɲɲe minit nu wam ta kamɲgat. ²⁰ Tanɲo armba ko keɲmba nane ye tuku nyu mbolɲɲe manɲgurdade ta ye nane ɲgamukɲɲe minet ɲga sanɲɲgina.

Mbar gilainɲam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sunɲo, yiɲe tira ande nu ye mbolɲɲe mbar giganwa le ye gilainɲi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilainɲi e ɲga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainɲa ta kumuɲ kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanɲamba gilainɲa.

²³ Tane isap. Kuate nu nuɲe gageu kulatkate manɲau ta wam kube te suk. Tanɲo sunɲo ande nuɲe piro mbal afu nane nu tuku ndametɲɲ kilnaig ta luka lafuwaig ɲga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tanɲo ande nu lafuwam tuku ndametɲɲ soɲ 100,000 tanɲan nane nu tumba pronaig. ²⁵ Nu ndametɲɲ ta lafuwam kumuɲ kuga tukunu tanɲo sunɲo nu nane afu sanɲɲgina: Tane tanɲo te tumba nuɲe pino kiɲo kat nuɲe ndonɲ agan ndende ɲakmba turmba afu tugumɲɲe piro agan tanɲan minam tuku piyamba ndametɲɲ kilmba pro nuɲe ndametɲɲ lafuwap ɲgina.

²⁶ Tanjakina le nu sunjo tugumnje ndeka dagol tidronga sarsarmba sana: O sunjo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimnjgit nga sana. ²⁷ Tanjaka sana le tanjo sunjo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuje piro tuma ande nu tuku soj ndindo lafuwam tuku minna ta kanjerna. Kanjermba nu biye timba njinfok pipka ye tuku ndametin lafuwa nga sana.

²⁹ Tanjakina le nuje piro tuma ta ndek nu tugumnje truk ka nu sarsarmba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimnjgit nga sana.

³⁰ Tanjamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandeknje pilmba nu tuku ndametin ta njakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ngina.

³¹ Kile nuje piro tuma mbal afu nu wam kina ta kanjermba nane pitiningina le nane kumba ka nanjine sunjo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tanjo ta wikina sulumba sana: A ... ne sinja tanjo njayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametin lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye tanjamba ne sinanu mapenit ta ndanjam saka nane piro tuma tanjo ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Tanjaka nu gubra tormba tanjo ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolnje pilmba saningina: Nu ye tuku ndametin njakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa nga saningina.

³⁵ Tane tanjamba ndo tanjine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndanjan ta yije Mam nu samba mbolnje minit nu mata tane mbolnje tanjawanngat ngina.

19

Tanjo pino munju purkik tuku pasa (Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denjurmba nu tinja Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tanjo pino gu-dommba nu dubinaig le nu tanje nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanjamba minna le Farisi tanjo afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine sinjine tukul manau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolnje pitaiwam kumuñ e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tenjemba sakate. Tugu mbolnje Kuate nu tanjo pino kile-mayokka nu ngarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denja min-waik. Nale ngarosu ndindo mayok kanjaka ngina. *Mulum Pasa 2.24*

Kuyar pasa nu tanjakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonge nale pur ndanikuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanjamba ta ndanjam Moses nu tukul pasa tenjemba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuñ nga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenju njak. Ta tuku Moses nu tanjo pino pitaikam tuku wokina. Tugu mbolnje manau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenjemba satinjamnjgit. Pino ande nu tanjo ndonj fare mine ndakate le tanjo nuje manau kise tuku nu pitaimba pino kise ndonj munju kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus sanaig: Tanjo pino kilmba manj pitaikam tuku tukul sanjrinu tanjamba minwa kande sine tanjo pino kile ndakube nga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tanjo njakmba munju kilam tuku minig. Kuate nu manjau ta laipam tuku afu sanjri ninjit nane ndo munju kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamnje aganj afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tanjo manjambi nane tuku ngarosu njaign siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa nga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manjau ta dubiwam kumu ndeta dubiwa nga saningina.

Yesus nu kinjo kame nyaro ninjina

(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kinjo kame fonjon kilmba Yesusnje wai nane mbol patika Kuate yabanjwa nga Yesus tugum pronaig le nuje dubinaig mbal tanje nane saninge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu nane saningina: Kinjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig njgina. ¹⁵ Tanjamba nu wai nane mbol patika sulumba tinja kina.

Tanjo ande aganj ndende gudommba njak

(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)

¹⁶ Mara ande tanjo inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame manjau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamnjit nga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndanjam ne manjau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

¹⁸ Tanjaka sana le tanjo ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndanj dubiki njgina le nu lafumba sana: Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam nanje tuku nyu kurauka minje kumnemnje mina. Ne nanje ngarosu tuku wamdus sunjo njak minit tanjamba ndo nane ne tugumnje minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le ²⁰ tanjo mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta njakmba dubika minet. Ame manjau ye mbol denkate njgina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nanje aganj ndende njakmba piyamba ndametinj kilmba sanzal mbal ninjmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolnje aganj ndende magenu njak minamnjat nga sana le ²² tanjo mo nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba njak tukunu nu wamdus piti njak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Ye sinja satinjamnjit. Aganj ndende sunjomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁴ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjomba njak ta nu ngumneninjmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta sinja minde bada sunjokanu njgina.

²⁵ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo pasa ta isnaig sulumba nane piriri njayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjndanjmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamnjig njginaig le ²⁶ Yesus nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta njakmba kam kumu nj nga saningina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga sinjine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg. Sine ame aganj tamnjig nga kusnana

le 28 nu ndek nane saningina: Ye sin̄ka satin̄gamngit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tan̄go yiñe minyo mbili maditaknu mbol̄nge minyoka ñakmba kulatkamngit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbol̄nge minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pilen̄gamngigaig. 29 Ande nu ye tuku nga nuñe wande, tira kat nuñe, kulim kat nuñe, ina mam kat nuñe, kutu kat nuñe, nuñe kilke agañ kame tañañ kusrekate ta nu agañ kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu ñak minmba minamngat. 30 Ata. Nane afu kile tumailamngje minig ta nane ngumnem kan̄gaig. Afu kile ngumnemngje minig ta nane tumailam kan̄gaig ngina.

20

Piro tan̄go piya kilnaig tuku yaba pasa

1 Kile Yesus nu sakina: Kuate nuñe gageu lafunu niñgit wam ta piro miro tan̄go ande wam kina tañañ. Nu maratukuk tin̄ga ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbol̄nge pirokam tuku sota kilam kina. 2 Nu kina ka afu kan̄gerka ki ndindo tuku piya niñgam tuku saningina le nane woka tan̄go ta tuku piro mbol̄ kinaig.

3 Ki kanum 9 mbol̄nge nu mañ kumba ka maket mbol̄nge afu nane ake minnaig ta kan̄gerka saningina: 4 Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol̄ kape le ye tane piya kumumbi tin̄gamngit nga saningina le nane kinaig.

5 Ki kanum 12 mbol̄nge ki kanum 3 mbol̄nge nu mañ wam ndui ta ndo kina. 6 Tan̄amba ki kanum 5 mbol̄nge nu mañ kumba ka afu ake minnaig ta kan̄gerka saningina: Ndan̄am tane ake tin̄ minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: 7 Afun̄ge sine piro nda singig nginaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbol̄nge pirokap ngina le nane kinaig.

8 Ki butun̄ga furirna le miro tan̄go nu nuñe piro kulat tan̄go sana: Piro mbal wika nane piya niñga. Ngumn̄nga prowaig ta mbol̄nge tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbol̄nge bitekn̄ga nga sana le 9 piro kulat tan̄go nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi niñge likina.

10 Tan̄ana le mbal maratukuk pronaiñ ta nane wam ta kan̄germba sine ndametij mañ lato kilamngig nga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. 11 Tan̄amba nane gubra tumba ka piro miro tan̄go sanaig: 12 Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tin̄ga piro tugu pilmba ka ka kin̄ge sine pasoka mundusin̄mba piro karen̄kigig le furirte. Ndan̄am saka ne sine nane ndon̄ piya kumu kumu singat nga sanaig le 13 piro miro tan̄go nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbol̄nge mbar ndawit. Ne ye ndon̄ pasa katmba nañe piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokatae. 14 Ne nane ndametij ta tumba kaye. Ye yiñe nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndon̄ kumu kumu ndametij niñgam iduset. 15 Ndametij te yiñe ndametij. Ye afu niñgam bafuwi ta niñgam kumuñ. Ndan̄am saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat nga sana.

16 Kile Yesus nu teñemba saningina: Afu ngumnemngje minig ta tumailam kan̄gaig. Afu tumailamngje minig ta ngumnem kan̄gaig nga saningina.

*Yesus nuñe kumam tuku sanu keñna
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)*

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumbange nu nuje dubiwanu tango 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina: ¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge nane afu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nga sakamngai. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolnge ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyuaig sulumba ail kazrai mbolnge ye baleyamngai. Ye kumi le mara kenju mbolnge Kuate nu man ye te-tiyamngat nga saningina.

*Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Markus 10.35-45)*

²⁰ Sebedeus tuku kiyo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenge nale kilmba ka Yesus tugumnge dagol tidronga nu agan yabanja le ²¹ nu ndek kusnana: Ame agan tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yije kiyo ar te ma nika le ne naje gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamnge inum najamnge minyokuwaig nga iduset ngina.

²² Tanjakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumu e nga sanikina le nale sakinaik: Au. Sile kumu nginaik. ²³ Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngai ta ye tuku ndinamnge ko najamnge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yije Mam nu tango afu madiningina nane ndo ma ta mbolnge minyokamngai nga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tango 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuje tuku palseningina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe nga wika saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu jak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnge minig ta nane mata tango pino nane kukul te-ninmba matuk kinig ta ²⁶ tane manau ta ke ndakap. Tane ngamuknge ima nu sungo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tango minwa. ²⁷ Tane ngamuknge ima nu kulat tango minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tango tanaj minwa. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tango ye mata tango pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzaninmba yije ngarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen nga saningina.

*Yesus nu tango armba am tukulkanu wakeikina
(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)*

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tango gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tango armba nale am tukulok ndin makembinge minnaik. Nale Yesus kina ta afunge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbun sungo, ne sile sinanu tursika nga sakinaik. ³¹ Tanjakinaik le mangur sungo nale maninkuwaik nga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbun sungo, ne sile sinanu tursika nga saka minnaik.

³² Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinga nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnge ki nga idusik ngina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sungo, sile tuku am wakeika nginaik. ³⁴ Tanjakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekin kande am maranga mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

*Yesus nu gabat sungo tanja Yerusalem kina
(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)*

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubinaig tango armba sanikina: ² Tale tumbran si kumba biteknga donki ande fat njak pannaig le tinj minik ta kanjerkamngaik. Kanjerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sungo nu donki te piro njak nga sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nga satikamngat ngina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tuan tango ande pasa sakina ta kumungina. Nu tenjenmba kuyarna.

⁵ Sion tumbran sungo sawap le nuje tango sungo kanjerwa. Nu ngannu nyu kugatok tanja donki fat mbolnge minyoka donki njak nu tugum prote ngina. *Sakaria 9.9*

⁶ Yesus nu nuje dubinaig tango ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik.

⁷ Nale donki nuje fat ndonj kilmba Yesus tugum pronaig sulumba nangine kuminj kilmba muskilnu mbolnge farnaig le Yesus nu ponga minyokina.

⁸ Tanjana le manjur sungo ta nane nangine kuminj kilmba ndinngge farninmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinngge farninngge likinaig. ⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumailamngge afu ngumnemngge nane kumbange wikaraumba sakinaig:

Sine David tuku mbun tuku nyu te-dungube o.

Tango te Sungo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sungonge nyaro tuwa o.

Sine Sungo Kuate tuku nyu te-dungube o nginaig.

Mune 118.26

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu donki njak Yerusalem bitek prona le tumbran sungo ta tuku tango pino njakmba pirerek purka tango ta imanngge nginaig le ¹¹ nane manjur sungo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tango te Yesus. Nu tuan tango. Nu Nasaretu Galilea ma tugu mbolok nginaig.

*Yesus nu Yerusalem kusem wande sungo wakeina
(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)*

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sungo ta sinam kumba ka kawan tanje nane afu aganj ndende piyaninginaig afu piyaninmba kilnaig ta nane njakmba kogronkina sulumba nane ndametinj mungu walka minnaig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Tanjamba nu nane saningina: Kuyar pasa nu tenjenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar tango tuku wande tanja pilig ngate. *Aisaia 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu tanjamba nane saningina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tanje minna le afu am tukulok afu kupe ngaigonu nane gudommba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina. ¹⁵ Tanjana le kinjo kame nane kusem wandek sinam tanje wikaraumba sakinaig: Sine sinngine sungo David tuku mbun tuku nyu te-dungube o nga saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa biteknganu afu ndonj Yesus nu wam kitek sangrinu ke likina le kanjerka kinjo kame tuku zigna ta ismba nane palsejningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta

ne nda isit e nginaig le Yesus nu lafumba saniŋgina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu teŋemba sakate.

Ne kiŋo kame foŋfoŋ kiŋo dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dunŋade nŋate.

Mune

8.3

¹⁷ Tanjamba saniŋmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbraŋ sunŋo kusremba ka Betani tumbraŋ promba tanŋe minna.

Yesus nu ail ande taprana

(Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane maŋ luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinŋge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembiŋge tiŋ minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu waŋenu ndo kaŋgerkina. Tanjamba nu fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda nŋa sana. Nu tanjaka sakina le ait ndui ta mbolŋge ndo ail ta waŋenu kaŋenge sulunaig.

²⁰ Tanjanaig le nuŋe dubinaig mbal nane piriri ŋayomba sakinaig: i ... Ame maŋau tanjaŋ a. Fik ail te pitik ndo waŋenu kaŋenge suluwaig nginaig le ²¹ nu lafumba nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane Kuate nu kumuŋ nŋa wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolŋge maŋau kit tanjamba tane mata kam kumuŋ. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tiŋga yu buto sinam kaye nŋa sawap ta nu tanjawamŋgat. ²² Tane Kuate nu kumuŋ nŋa yabanjaŋ ta nu kumumbi tinŋamŋgat nŋa saniŋgina.

Imaŋge Yesus kukulna nŋa nane nu kusnanaig

(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu maŋ kusem wande sunŋo sinam kumba ka tanŋe pasa kuklimba tumniŋmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina nŋa kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saniŋgina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le kumumbi lafuwap ta imaŋge ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satinŋamŋgit. ²⁵ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenŋe e ko tanŋonŋe nŋina.

Tanjakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine mungu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenŋe nŋa sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda nŋinaig nŋamŋgat. ²⁶ Ko sine tanŋonŋe ndo nŋube ta tanŋo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋur sunŋo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanŋo nŋa idusde nŋinaig. ²⁷ Tanjamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai nŋinaig le nu ndek nane saniŋgina: Ariya. Ye mata imaŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinŋe nda nŋina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Tanŋo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka nŋa sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit nŋina. Tanjakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tiŋga pirokam kina.

³⁰ Kile tanŋo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit nŋina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba kina nŋa kusnaniŋgina le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge nŋinaig.

Tanjakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saningina: Ye sinja satinjamngit. Takis kilanu mbal pino tanjo didik farde mbal nane tane litiŋmba ambonga Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu manju tinjeknu tumtingina le tane son nda nginaig. Takis kilanu mbal pino nane tanjo didik farde nane nu tuku pasa ismba son nga nanjine manju njaigonu kusrekinaig. Nane tanjanaig le tane wam ta kanjerkinaig sulumba ngamunjal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda nginaig nga saningina.

*Piro tanjo njaigonu tuku yaba pasa
(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)*

³³ Yesus nu man sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku ngurun wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuenu o mbolok pilna. Piro njakmba denjurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka tanje minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro tanjo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kanjerka kilmba ande tumba panitumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba tanjamba tanjamba ke likinaig. ³⁶ Nane tanjanaig le kilke miro nu ambonga kukulningina ta limba man gudommba kukulningina le nane mbolnge mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Tanjanaig le piro miro nu nuje kinjo nuje kukulna le nane tugum kina. Nu tenemba isdusna: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamngaiŋ nga idusna. ³⁸ Tanjana le piro mbal nane nu prona le kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nga sakinaig. ³⁹ Tanjaka nane nu biye timba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro tanjo nu tanjo kame ta tugum promba nane mbolnge ame wam kamngat nga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal njaigonu ta kume njayonu ningiwa sulumba nu piro tanjo afu kitek kilmba patikamngat. Alonu kilig ait mbolnge nane alonu kilmba nu tumba minamngaiŋ nginaig.

⁴² Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sanjri tingade.

Sunjo nuje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngate.
Mune 118.22

⁴³ Ta tuku ye tane satinjamngit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuje gageu tuku madinijguwa le alonu kumumbi kile-mayokkamngaiŋ ngina.

⁴⁴ [Ande nu ndame sunjo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurngurmba nu kumamngat. Ndame sunjo ta tanjo ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfirmngat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndonj nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta manjur sunjo nane nu tuan tanjo nga sakinaig tukunu nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa
(Lukas 14.15-24)

¹ Yesus nu manj yaba pasa ande saningmba sakina: ² Kuate nu nuje gageu wike likate wam ta gabat sunjo ande nuje kinjo pino tam tuku pagumba nye sunjo pilna tanaj. ³ Ait kumungina le nu nuje piro tanjo kukulningina le kumba ka buk saningmba mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninginaig kande nane njakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sunjo nu piro tanjo afu saningina: Tane kumba ka mbal buk saningen ta tenemba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya njak turmba bale farmba nyamaganj kilmba pagumba kile tane tairnga minit. Nuje kinjo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap nga saningap ngina le ⁵ nane kumba ka saninginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tinga nuje piro mbol kina le ande nu tinga nuje ndametinj piro kam kina le ⁶ nane afu tinga nu tuku piro mbal ta kilmba njaijo siglika bale farnaig. ⁷ Tanajanaig le gabat sunjo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbranj piynaig le ugna.

⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saningina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningen mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbranj sunjo tuku ndin njakmba dubike lika tanjo njakmba kanjerka pagumba nye te mbol prowam tuku saningap ngina.

¹⁰ Tanajina le nane kinaig ka ndin njakmba dubike lika mbal magenu njaijonu turmba kile-siglika njakmba kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumungina.

¹¹ Gabat sunjo nu pronaig mbal ta kanjerkam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kuminj tingge ndaka ake kuminj tingina ta kanjerna sulumba ¹² tanjo ta sana: Mata, ne ndanam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kuminj tingam kuga nga kusnana le nu kikonu maninok minna.

¹³ Kile gabat sunjo ta nuje piro mbal saningina: Tanjo te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sunjo sinam kuwa. Ma ta mbolnge minamngaij mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngaij ngina.

¹⁴ Kuate nu nane gudommba nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saningina.

Takis pankam tuku pasa
(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Farisi mbal nane kumba ka nanjine nanjine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig. ¹⁶ Tanjamba nane nanjine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndonj kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ¹⁷ Ne sine sasinga. Sine Zu mbal sinjine tukul manjau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumunj e? Ne ndanjmba iduste nginaig.

¹⁸ Nane Yesus yabri paknaig ta nu katesemba nane saningina: Tane yabri tanjo ndo. Ndanam ye tagoyade? ¹⁹ Takis ndametinj ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro nu tunaig. ²⁰ Tanajanaig le nu ndek nane kusnaningina: Ndametinj te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saningina le ²¹ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig le Yesus

nu nane tejenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunŋo Sesar kumnemŋge minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate nu agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ŋgina.

²² Tanakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

*Kummba maŋ abonŋam tuku pasa
(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)*

²³ Ki ndui ta mbolŋge Sadusi tanŋo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanŋo kummba maŋ tinŋe nda ŋga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig: ²⁴ Tum Tanŋo, Moses nu tejenmba kuyarna: Tanŋo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋenŋe pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋga kuyarna. ²⁵ Ariya. Ma te mbolŋge tanŋo ande maib kat nuŋe 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe dubiknu nu pino ta tina. ²⁶ Nu tumba minmba ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe keŋnu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiŋo kugatok kume farnaig le ²⁷ ŋgumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²⁸ Ata. Ne kumanu mbal tinŋamŋgaig ŋga sakate ta tanŋo 7 ŋgamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat? Nane ŋakmba pino ndui ta ndo tinaig ŋga Yesus sanaig.

²⁹ Tanakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanŋri tane wamdus pulu ndatiŋgit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal abonŋa tinŋa Kuate tuku eŋel suk minamŋgaig. Nane muŋgu kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinŋe nda ŋga idusmba sakade ta pasa ande sine ŋakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. ³² Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sunŋo minet ŋga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ŋgisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara ŋga Moses sa ndana kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara ŋga saniŋgina.

³³ Tanakina le maŋgur sunŋo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri ŋayonaig.

*Tukul pasa sanŋrinu
(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)*

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-ibenŋa le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane ŋakmba pro Yesus tugumŋge maŋgurkinaig. ³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa bitekŋga sakanu tanŋo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tanŋo, tukul ndanŋ tukul ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit ŋga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tanŋine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba tanŋine ŋgamuŋgal abo guwa wamdus ŋakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul ŋakmba liniŋgit.

³⁹ Tukul ande tanjan nu dubiknu tejenmba. Tane tanŋine ŋgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armba ta tukul pasa afu tuan tanŋo kame tuku pasa ta ŋakmba tuku tugu minik ŋga sana.

*Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina
(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)*

⁴¹ Farisi mbal nane tanŋe maŋgurka minnaig le Yesus nu nane kusnaniŋgina: ⁴² Kuatenŋe madina tanŋo Kristus nu ima tuku mbuŋ ŋga idusde ŋga kusnaniŋgina le nane sakinaig: Nu David tuku mbuŋ ŋginaig.

⁴³ Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndaŋam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tenjenmba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenge sanjri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngeue mbal njakmba kile-ibenjka ne tuku kupe kumnemnge patikamnjgit nŋina. *Mune 110.1*

⁴⁵ David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo nŋina. Ata. Nu David tuku mbunj ndo e ko nu David tuku Sunjo nŋina. ⁴⁶ Nu tanjamba kusnaniŋgina ta njakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolnŋe nŋumnenjga mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjau

(Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

¹ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba saniŋgina: ² Kusem pasa tugunu biteknjanu mbal Farisi mbal nane Moses tanjaj tukul pasa biteknja sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³ nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. ⁴ Nane tukul manjau gudommmba aganj pitinu tanjaj tanjo mbolnŋe patika minde bada sunjo niŋgig ta nane nanjine miroŋ fudinjmba tur ndakade.

⁵ Nane afunje kanjerkuwaig nja nane tanjo am mbolnŋe wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku niŋgot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba njak likade. Nanjine tawi mbolnŋe nzale kugennu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sunjo ko kusem wandeknŋe nane tanjo tumailamnge minyokam tuku nzaliniŋgit. ⁷ Nane maket mbolnŋe lika tanjo nane sugo nja kaiyeniŋguwaig nja kilba pilig. Afunje nane kanjerka tum tanjo njade le nane gare sunjoniŋgit.

⁸ Tane tanja ndawap. Ande nu tane tum tanjo njuwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tanjo minit. Tane njakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolnŋe gabat tanjo ande yiŋe mam nda ngap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolnŋe minit. ¹⁰ Afunje tane sugo njuwaig kande tane nane peuniŋgap. Tane tuku Sunjo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane nŋamuknŋe ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane njakmba tuku piro tanjo tanjaj minwa. ¹² Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuateŋge nu tuku nyu te-ibenjamngat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuateŋge nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuniŋgig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe niŋgig. Tanjine njanu ta yabukam tuku tanjo am mbolnŋe Kuate yabanj kuende. Ta tuku tane pa lato tamnjanig.]

¹⁵ Osese. Kusem pasa biteknḡḡanu mbal Farisi mbal tane tanḡine dubikanu tanḡo ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tanḡine yabri maḡau ta tumde le nu tane litinḡmba pa sunḡo ḡayo tam tuku minit.

¹⁶ Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaninḡig mbal ose. Tane teḡenmba sakade. Ande nu nuḡe pasa sanḡri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamḡḡe golmbi wakeikinaig aḡaḡ kame nyun kilig ta nu nuḡe pasa ta kumuwa ḡgade. ¹⁷ Tane am tukulok ḡḡinḡḡan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamḡḡe minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame lininḡit.

¹⁸ Tane teḡenmba mata sakade. Ande nu nuḡe pasa sanḡri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aḡaḡ mbain mbolḡḡe minit ta nyun tate ta nu nuḡe pasa ta kumuwa ḡgade. ¹⁹ Tane sinḡa am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aḡaḡ ta atrau mbain mbolḡḡe minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau aḡaḡ lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuḡe pasa sanḡri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta aḡaḡ mbain mbolḡḡe minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuḡe pasa sanḡri pilewam tuku wande sunḡo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolḡḡe minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuḡe pasa sanḡri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sunḡo turmba nyun tamba Kuate nu ta mbolḡḡe minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa biteknḡḡanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanḡo ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenḡa aḡaḡ fonḡon ḡguna ilinzu ḡakmba maḡḡur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanḡade sulumba tane tukul maḡau sugo kusreka maḡau tinḡreku maḡe maḡau tanḡo pino ḡḡamukḡḡe ke ndaka tanḡine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tanḡo pino tugusemba ndin tum ndaninḡig. Tane ḡḡailmbo kule sinamḡḡe kanḡermba pitaide sulumba kamel kule sinamḡḡe minit ta kanḡer ndamba kule tur ḡḡnkade.

²⁵ Kusem pasa biteknḡḡanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanḡo ndo. Tane tanḡine waim nza sanḡilnu minya mayede ta tanḡine ḡḡamunḡal aḡaḡ ndende gudommba kilam tuku piririmba aḡaḡ terokam tuku wamdus lig-anu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tanḡine waim nza sinanu kutur ḡakmba ta sauka minya mayewap le sanḡilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa biteknḡḡanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanḡo ndo. Tanḡo kumu mbolḡḡe ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanḡe isu menḡa mundurkate tanḡaḡ tane minig. ²⁸ Tane tanḡo am mbolḡḡe tinḡreku ndo minig. Tanḡine ḡḡamunḡal sinamḡḡe yabri maḡau kutur maḡau ligmba menḡa minig.

²⁹ Kusem pasa biteknḡḡanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanḡo ndo. Tane tuan tanḡo kame tuku kumu mbolḡḡe ndame magenu patika tanḡo tinḡreku tuku kumu mbolḡḡe mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mbunḡ kame tuku ait mbolḡḡe sine mingenḡ kande nane tuan tanḡo kame tuku ndare kutuwe ninḡinaig ta sine nane ndonḡ ulendi ndakigenḡ kande ḡgade. ³¹ Tane tanḡamba pasa sakade ta tanḡine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tanḡo kame bale farninḡinaig mbal ta tane nane tuku fat ḡgade. ³² Ese. Tane tanḡine mbunḡ kame tuku maḡau ḡaigonu ta tuturap le ḡḡḡokuwa. ³³ Tane mbenḡ ḡaigonu tuku fat. Tane pa ḡayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tanḡo kame tanḡo wamdus kuyar magenu

Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulningi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolnge patikamnggaig. Afu tanjine kusem wandeknge ngusniymba afu kilmba amsesekap le nane kua ka sili-silimba tumbraj njakmba mbol kine prowamnggaig.

³⁵ Tane tanawap le tanjo tinreknu kilke te mbolnge bale farde ta nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamnggat. Abo abo tanjo tinreknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kinjo nuje Sakaria nu Kuate mbarinjam tuku mbain atrau mbain ngamuknge minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye sinja satinngamnggit. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ndare tanje tane pasokamnggat nga saningina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tanjo kame kukulningina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanaj ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknge mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinnggit. Tane ye nda kangeryap sulumba man kangeryumba ndek sakamnggaig. Ne Sunjo tuku nyu mbolnge prote. Sunjonge ne nyaro tinwa nga sakamnggaig ngina.

24

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina

(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusremba kumba minna le nuje dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande sunjo ta tuku wande magenu njakmba kangerkuwa nga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saningina: Ye sinja satinngamnggit. Tane wande njakmba kangerkade te ngumne nga ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunge sambrininguwaig le njakmba kutusewamnggaig ngina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuje dubinaig tanjo nanenge ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande njayongamnggat nga sasingat ta ginu mara prowamnggat. Sine ame manau kangermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate nga idusmba katesewamnggig nginaig le ⁴ nu ndek lafumba saningina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritymba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuatenge madiyahina tanjo nga nane gudommba didikuwaig le ndenunggaig. ⁶ Tane kame sugo maskenngge mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugumngge kame zigna afu ismba wamndus te-sulu ndawap. Wam kame ta sinja prowe likamnggaig ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tinja kilke kise ndonj kame buwamnggaik. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamnggaig. Ma yimyam mbolnge guba mumni prowe likamnggaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku njaro rar tate tanaj prowamnggaig.

⁹ Afunge tane bige tidinja piti sunjo tam tuku gabat afu tuku wai mbolnge patikuwaig le nane tane kilmba bale faramnggaig. Tane yije mbal tukunu kilke tugu njakmba tane kasurtingamnggaig. ¹⁰ Piti ta sinamngge nane gudommba ye kusreyumba ndeka nanjine nanjine munju kupet minmba munju kasurka minamnggaig.

¹¹ Yabri tuan tanjo gudommmba mayok kuwaig sulumba tanjo gudommmba didikuwaig le nane yabri manjau dubikamnjagaig. ¹² Ait ta mbolnje manjau njanon tugeta sunjokuwa le tanjo nane nangine nangine munju iduska munju turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuate nje nu tuku muskil te-tiwe tambimnjat. ¹⁴ Kuate nu nune gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu njakmba mbolnje kukliwe likuwaig le njakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamnjat.

¹⁵ Tuan tanjo Daniel tuku pasa njumne nja kumunjuwa le ande njule parak tukul ma mbolnje mayok ka tukul kuerka kutur tambimnjat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdu pulutinguwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumunjuwa le kanjermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponjuwaig. ¹⁷ Ande nune wande kawanjje minmba kande nu wandeknje aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nune piro mbolnje minmba kande luka pro nune tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbolnje pino funjulok pino kinjo dabronu amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramnjagaig. ²⁰ Tane Kuate yabanjap le murke ait mbolnje ko kusem ait mbolnje manjau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbolnje piti sunjo pasa njak prowamnjat. O buk tugu mbolnje ka kile mata piti afu tanjan kanjer ndakeg. Piti ta kugawaig le manj piti tanjan prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal idusnijnmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamnjat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo njakmba njisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satijnmba kanjera Kristus Kuate nje madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus njumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo njamnjagaig. Nane Kuate madiningina mbal yabrinijnmba didikube nja wam kitek sanjgrinu ke likamnjagaig. ²⁵ Wam kame ta sinja prowamnjagaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget. ²⁶ Nane afu Kristus nu ma baknu mbolnje minit nja satinguwaig kande nu kanjeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamnje kuirka minit nja satinguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teli nu ki prote ma mbolnje telijnmba pinderka kumba ka ki butungate kumam kumba samba njakmba kiljate tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowamnjat. ²⁸ Aganj ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje minig.

²⁹ Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba guroromba ndeke lika minamnjagaig. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye samba mbolnje mayok kanjit. Mayok ka ye kilja sanjri sunjo pasa njak gau mbolnje ndeki le kilke mbolok mbal njakmba ye kanjeryumba wikaraumba malmbi njayowamnjagaig. ³¹ Tabil wi sunjo ande mayok kuwa le ye yije enel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnje Kuate nje nune madiningina mbal kile-manjurkamnjagaig.

³² Tane fik ail kanjerap. Nune tumtingamnjat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate njade. ³³ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowaig tuku ait patukate ta kila palmbimnjagaig. ³⁴ Ye sinja satinguamnjat. Ait te mbolnje minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamnjagaig. ³⁵ Kilke tugu samba tugu njisinunjaig. Ye tuku pasa ande njisike nda. Minmba minamnjat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndanj wam kame ta prowamŋgaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiŋo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolŋge manjau pronaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowam tuku ait mbolŋge manjau ndui ta mayok kanjag. ³⁸ Kule sunjo pro ndana le nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba tanjamba minnaig ma ma Noa nu waj pongina. ³⁹ Waj pongina le ndo kule sunjo promba nane ŋakmba ma gureŋmba kile-butokina le nane wamdus puluniŋina. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluniŋamŋgat.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge tanjo armba piro ndindo mbolŋge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit.

⁴² Tanjine Sunjo nu ginu mara prowamŋgat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairŋga minap. ⁴³ Wande miro tanjo kuayar tanjo prowam tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairŋga minap. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane mata ait gilai minap le ye prowamŋgit ŋga saningina.

*Piro tanjo mayenu ŋayonu tuku yaba pasa
(Lukas 12.41-48)*

⁴⁵ Yesus nu manj lato sakina: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu ŋak piro mayete ta tanjo sunjo nu tumba nuŋe piro mbal kulatka ait kumunjuwa le nyamagan walmba niŋgam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tanjo ta nuŋe piro kumba minwa le nuŋe sunjo promba kanjerwa le nu gare ŋak minamŋgat. ⁴⁷ Ye siŋka satinŋamŋgit. Nuŋe sunjo tanjamba nu kanjermba nu nuŋe aganj ndende ŋakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimŋgat.

⁴⁸ Ko piro tanjo ta ŋayonu ndeta yiŋe sunjo dalkate ya ŋga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndonj ulendika nyamagan kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuŋe sunjo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamŋgat. ⁵¹ Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le ma ŋayo yabir mbal ŋgamukŋge minamŋgat. Ma ŋayo ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi sunjomba maketin tikŋga minamŋgaig ŋgina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu manj teŋenmba sakina: Kuate nu nuŋe gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane tanjo ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku nanjine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu ŋak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim ŋga nanjine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu ŋak ta nane kambim ŋga nanjine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka tanjo pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumŋina le kinynaig.

⁶ Furir ŋgamu wi ande mayok kina: Ai si. Tanjo pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kanjerap ŋgina le ⁷ pino kame ta ŋakmba abonja nanjine lam bulu sunjowam tuku wik wilnu mbilniŋinaig. ⁸ Tanjanaig sulumba pino kame wamdus kugatok tanje nane ndek pino wamdus ŋak ta saninginaig: Sine kule

afu sinjap. Sine tuku lam kupam bafude nga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu njak mbal ndek nane saninginaig; i ... Sine tane kule tinje ta tane sine turmba lam kupe likamngai. Tane luka kumba stua mbolnge kule afu sota piyawap nga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le tanjo pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairnga minnaig ta nu ndon pagumba nye sunjo tuku wande sinam kumba malanja tukulnaig. ¹¹ Malanja tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanja katmba sakinaig: Sunjo, malanja talka. Sine prowig o nginaig kande ¹² tanjo ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinja tane gilai nga saningina.

¹³ Yesus nu tanjamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kanjat ginu mara ki kanum ndan mbolnge ye prowamngit ta tane gilai tukunu tane ye tairnga mambilmba minap ngina.

*Piro tanjo kejmba ndametinj kilnaig
(Lukas 19.11-27)*

¹⁴ Yesus nu man sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Tanjo ande nu kilke masken ande mbol kambim nga nuje aganj ndende kulatkam tuku nuje piro mbal tuku wai mbolnge patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku manau kanjerka kumumbi piro walmba ninjina. Nu piro tanjo ande ndametinj soj 500 tumba ande soj 200 tumba ande soj 100 tuna. Nane ndametinj tamba pirokuwaig nga nu tinja ma masken kina.

¹⁶ Piro tanjo nu soj 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametinj tamba piroka minna ma ma soj 500 man lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro tanjo nu soj 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametinj tamba piroka minna ma ma soj 200 man lato kilna le ¹⁸ piro tanjo nu soj 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamnge ndametinj patika yubengina le tanje minnaig.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma sunjo nu luka promba nuje ndametinj piro mbal ninjina ta kilam tuku saningina. ²⁰ Tanjakina le ande nu soj 500 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 500 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka man soj 500 lato kilen ngina le ²¹ nuje tanjo sunjo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinjo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndon sile gare-garekamngik ngina.

²² Kile ande nu soj 200 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 200 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka man soj 200 lato kilen ngina le ²³ nuje tanjo sunjo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinjo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndon sile gare-garekamngik ngina.

²⁴ Kile ande nu soj 100 tuna ta nu pro tenjamba sana: Sunjo, ne tanjo wamdus karenju njak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu aganj tumunu ngukade le ne pro goninngit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka nanje soj 100 ta ngisikikat nga kilmba kilke sarka burok sinamnge yubengen. Nanje soj 100 ta noten ngina. ²⁶ Tanjakina le nuje tanjo sunjo ndek nu sana: Ne sinja piro tanjo njayonu. Ne kanyum tanjo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu aganj tumunu ngukade le ye pro goninngit e? ²⁷ Yinje manau ne kila ta ndanam saka ye tuku soj 100 ben mbolnge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yinje ndametinj lafunu lato kilet kande ngina.

²⁸ Tanjamba nu nuje piro mbal saningina: Sonj 100 yaimba tanjo nu sonj 1,000 njak ta tape ngina. ²⁹ Ande nu aganj afu njak minit ta andenje nu manj lato tuwit le nu sunjomba njak minamngat. Ande nu aganj denkanu minit ta andenje nu tuku aganj fudinndo ta yaite. ³⁰ Piro tanjo kanyum sambek ta tumba kilimnge bukngap le ma make sunjo mbol kuwa. Ma ta mbolnge nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngaig ngina.

Pileningam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije kilja sunjo enel kame ndonj prowi sulumba ye yije minyo mbili maditaknu mbolnge minyokamngit. ³² Ye minyoki le kilke tugu njakmba pro ye tugumnge mangurkamngaig. Nane tanjawaig le sipsip kulatkanu tanjo nu sipsip meme lisis minig le pilenga kise kise patikate tananj ye manjur ta paplamba kuasmbi armba patinungit. ³³ Tanjamba ye sipsip kilmba yije ndinamnge patiki sulumba meme kilmba yije njainamnge patinungit.

³⁴ Ye Sunjo ye yije ndinamnge minamngaig mbal ta tenjemba saningamngit: Yije Mam nu sinja tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolnge tane nuje gageu mayok ka nu ndonj minam tuku madingina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamaganj sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe tanjo tananj minen le tane ye tumba kulatkinaig. ³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandeknge minen le tane ye kanjeryam tuku pronai.

³⁷ Ye tanjamba nane saningi le nane tinjeknu mbal ta lafumba sayamngaig: Sunjo, sine ginu ne gubak minna le kanjernumba nyamaganj tingen. Ko ne kule paranina le kule tingen. ³⁸ Ginu ne rawe tanjo tananj minna le ne tumba kulatkigen. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingen. ³⁹ Sine ginu ne guaze njak ko muli wandeknge minna le ne kanjernam tuku progenj nga kusnayamngaig. ⁴⁰ Tanjakuwaig le ye Sunjo ye pasa lafumba saningamngit: Tane yije mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu tananj nga saningamngit.

⁴¹ Kile ye yije njainamnge minamngaig mbal ta tenjemba saningamngit. Tane pa sunjo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuje enel kame ndonj minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamaganj se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe tanjo tananj minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze njak ko muli wandeknge minen le tane pro ye kanjer ndayinaig nga saningamngit.

⁴⁴ Ye tanjamba saningi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamngaig: Sunjo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe tanjo tananj minna ko tawi kugatok ko guaze njak ko muli wandeknge minna le kanjernumba tur ndanigenj ngamngaig. ⁴⁵ Nane tanjakuwaig le ye nane tenjemba saningamngit: Ye sinja satinjet. Tane yije mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu tananj nga saningamngit. ⁴⁶ Mbal te nane ma njayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tinjeknu nane abo tugu njak minmba minamngaig. Kume nda.

26

*Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)*

1 Yesus nu pasa ngakmba saningge denpurmba nu nuje dubiwanu tanjo saningina: 2 Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunjo Pasowa prowamngat ta tane kila. Prowa le nane afunje ye tumba ail kazrai mbolnje kumi nga afu tuku wai mbolnje palmbimnggaig ngina.

3 Ait ta mbolnje pris gabat mbal Israel mage ndon pris sunjo Kaiafas tuku wande mbol mangurkainag sulumba 4 nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

5 Nane tenenmba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nga saka minnaig.

*Pino ande Yesus tuku gabat mbolnje gurenj kutuna
(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)*

6 Betani tumbraingge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger ngak nyunu Simon nu tuku wandeknje isukusmba minna. 7 Isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu ngak piyanu o mbolnje ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolnje gurenj ta kutuna.

8 Tanjana le nuje dubiwanu tanjo wam ta kangermba nane palseningina le sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. 9 Nu gurenj ta tumba nane afu mbolnje piyana kande nu ndametinj sunjo tina le ndametinj tamba sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

10 Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanjam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayewat. 11 Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamnggaig. Ye tane ndon ait kuennu mine nda. 12 Pino nu gurenj mayenu tembi ye tuku ngarosu pisnewat ta nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. 13 Ye sinja satinngamnggit. Kilke tugu ngakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamnggaig ngina.

*Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)*

14 Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: 15 Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnje pili ta piyanu giganmba ye samnggaig ngina le nane ndek silwa ndametinj sonj kenmba nu tunaig. 16 Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

*Yesus nu nuje dubinaig tanjo ndon Pasowa nyinaig
(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)*

17 Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nu tugum promba kusnanaig: Sine aninge ne ndon Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le 18 nu ndek saningina: Yerusalem tumbraing sunjo mbol kape. Tanjo ande ye tane satinji le nu tugum kumba sawap: Tum Tanjonge nuje ait buk patukate ngat. Nuje dubinaig tanjo ndon ne tuku wandeknje Pasowa nyam tuku sasingat nga sawap. 19 Yesus nu tanjamba sakina le nuje dubinaig tanjo nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku agaj ndende kuanekinaig.

20 Furirna le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo 12 ndon kumba ka isukusmba minmba 21 nu ndek sakina: Ye sinja satinngamnggit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit ngina. 22 Tanjakina le nane wamodus ngaingga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunjo ne yenje nga iduste e nga kusnanaig le 23 nu lafumba sakina: Ande nu ye ndon nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. 24 Ye

Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnge palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nu nenge te-pile ndakina kande maye kande ngina.

²⁵ Tanjakina le nuje kupet tanjo Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tanjo, ne yenje nga iduste e ngina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manj bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ni nmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiye ngarusu ngina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane ni nmba sakina: Tane njakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yiye ndare. Ndare ta mbolnge pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kanjat. Ye yiye ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamngat. ²⁹ Ye tane satinjamngit. Ye manj grep kule tejen nye ndaki ma ma yiye Mam kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek manj tane ndonj nyamngit ngina. ³⁰ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbanje Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnge tane njakmba kua ka ye kusreyamngai. Kuyar pasa tejenmba sakate.

Kuatenje sipsip kulat tanjo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngai ngate. *Sakaria 13.7*

³² Ye kummba manj tingi sulumba ye ambonja Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnenja prowamngai nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane njakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenje ndo ne kusrene nda ngina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinja ne sanamngit. Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinja ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tanjo saningina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanjamngit ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonja piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenje ye ndonj mambimba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumunj ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tanjo kanjerkinja ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambimba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu

tane abo minmba yabanmba minap. Tangine ngamungal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu man lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumun kuga ta ye nyamngit. Nañe nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanamba nu man luka prona ta nane ginyumngge am piti patikinaig le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerka nu man nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanmba. ⁴⁵ Yaban dejpumba nu pro nuñe dubiwanu tanjo kusnaningina: Tane mabtumba kinymba minamnggaig? Ait buk patukate. Andenge ye Ndindo Katesek Tanjo tumba une ñak mbal tuku wai mbolngge palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye tuku kupet prote si. Tane tinjap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanamba pasata minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gudommba kame bagi sibugi kilmba ñak pronaig. Pris gabat mbal Israel mage nanenge tanamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk teñenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye nga sakina sulumba nu mumuna le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te prowat ta pitik ka ngina. Tanamba sakina le nane pro Yesus biyemba biye denaig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tanjo ande nuñe kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le Yesus nu tanjo wam kina ta sana: A ... nañe kame bagi tumba nuñe ma mbolngge pale. Tanjo nane kame bagimbi kame bude ta afunge nane kame bagimbi bale faramnggaig. ⁵³ Ye yinje Mam yabanji ta nu pitik ndo enjel kuasmbi gudommba kukulninguwa le ye turyam prowamnggaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku sakina ta kumunje nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu mangur sunjo ta saningina: Ndarjam saka ye kuayar tanjo tanarj tane bagi sibugi kilmba ñak ye biye tiyam prode. Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamngge tanjo pino wam paguka minyak minen tamba tane ye biye tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam ñakmba mayok kinig te tuan tanjo kame nane Kuate tuku pasa kuyarnaig ta kumude ngina. Tanakina le nuñe dubinaig tanjo ñakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig.

Nane Yesus tumba kusem gabat mbal tugum kinaig

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71; Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu tumba pris gabat sunjo Kaiafas tuku wande mbol kinaig. Wande ta mbolngge kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane buk pro manjurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu maskenngge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina ka wande mab tange ame wam Yesus mbolngge kuwaig le kanjeram tuku nu kame mbal ndonj minyak minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal ñakmba Yesus balewam tuku afunge yabri pasa te-mayokuwaig nga sotinaig le ⁶⁰ nane gudommba tinja yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane tanamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo armba tinja sakinaik: ⁶¹ Tanjo te teñenmba sakina le sile

isken. Kusem wande sunjo ye sambriwi sulumba mara kenjmba mbolnje manj palmbim kumun nga sakina le sile isken nginaik.

⁶² Tanjakinaik le pris gabat sunjo nu tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶³ nu minje tukulmba maninok minna le pris gabat nu manj kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolnje lafuwa le sine isbe ngina le ⁶⁴ Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Najo nu tuku ndinamnje minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kanjeryamngag ngina.

⁶⁵ Tanjakina le pris gabat sunjo nu pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silita. Tane nu tuku pasa njayonu te ismba ⁶⁶ tane ndanjmba idusde ngina le nane sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. ⁶⁷ Tanjamba nane afu tinja ka Yesus tumailnu nguspemba nu waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imanje ne katnate? Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjnganket ngina.

⁷¹ Kile nu tinja kumba ka fonde malanja ta tugumnje tinj minna le piro pino ande nu kanjermba nane nu tugumnje minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndonj minna tuku ngina le ⁷² Petrus nu sangri tinja manj Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnje saket. Ne tanjo sakate ta ye sinjka nu gilai ngina.

⁷³ Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le ⁷⁴ nu nuje miroj nuje ngaro taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinjka gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnje Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denjpurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig.

Yudas nu kumna

(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sangri pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametinj soj kenjmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanjo te ye tane tuku wai mbolnje pilen ta nu mbar kugatok. Ye sinjka mbaren ngina le nane nu sanaig: Tanjaig. Piti ta nanje nginaig. ⁵ Tanjakinaig le kusem wande

sunjo sinam tanje ndametinj barejmba nu mayok ka kina ka nuje njinfok muli panmba kuiknja kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametinj ta tanjermba kilmba sakinaig: Ndametinj te tanjo kumwa nga patikigenj. Ta tuku kusem wande sinamnje ndametinj minig te tur ulendi ndabe nginaig. ⁷ Tanjamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ngunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanjo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ngade.

⁹ Wam ta mbolnje tuan tanjo Yeremia tuku pasa ande kumungina. Pasa ta tenjemba sakate.

Nane nu kanjermba piyanu silwa ndametinj soj kenjmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametinj ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunjo nu nane tanjamba kam tuku ye sayina ngate. *Sakaria 11.12-13*

*Pilatus nu Yesus tuku pasa isna
(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)*

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumnje tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ngina.

¹² Tanjakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommmba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommmba kanu sakade ta ne nda isit e ngina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommmba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanjo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

*Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina
(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)*

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninjanu. ¹⁶ Ait ta mbolnje tanjo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandeknje minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnje pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumnje manjurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tingi e ko tanjo njayonu Barabas paska tingi nga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuje minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuje nu tanjo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo nanje nu tenjemba sakat. Ne tanjo tinreknu ta kusrewa. Ye nu tuku kinjatit sulumba ye wamdus fulilka minet nga sakat ngina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tanjo pino siserinjmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka ninjmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanjamba sanaig le gabat tanjo nu manj kusnaningina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa nga idusde ngina le nane Barabas nginaig.

²² Tanjakinaig le Pilatus nu nane saningina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndanji nga idusde ngina le nane njakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nginaig.

²³ Tanjakaing le nu ndek sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane manj sunjgomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna sunjo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kanjermba nuje pasambi nane tuku wamduis kile-ibenkam kumuñ kuga ta katesemba nu kule tumba pro manjur sunjo ta nane am mbolnge nuje wai minyanja sakina: Tanjo te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tanjine ngina le ²⁵ nane njakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine sinjine kinjo kame turmba pasokuwa nginaig.

²⁶ Nane tanjamba sakinaig le Pilatus nu Barabas paska tumba Zu mbal ninjina sulumba kame mbal saninjina le nane Yesus tumba muli karenjumbi ngusnaig. Tanjanaig le Pilatus nu nane saninjina: Tanjo te tumba ail kazrai mbolnge palpe ngina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig

(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig. ²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo njak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolnge pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronja sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ³⁰ Tanjamba nane nu nguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. ³¹ Nane tanjamba usre kupetmba nzumul te-tumba denjpurmba tawi ta manj paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilnaig

(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

³² Kinaig ka ndinje Sirenenu tanjo Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sanjrimba sanaig le nu kurana. ³³ Tanjamba nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaig. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ³⁴ Pro tanje nane ndek marasin kaglinu ande ngaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu fudinmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil danjnginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum tanje minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat funnje nu balenaig tuku pasa gabat tenjemba kuyarnaig: *Tanjo te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.* ³⁸ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnje ande njainjam kumamnje ail kazrai mbolnge nil danjnginaig.

³⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumul te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Tanjo nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnge manj palmbim tuku sakina ta kile aninje. Ne nanje miroñ nanje ngarosu tura. Ne Kuate tuku Kinjo kande ail kazrai kusremba iben kaye njga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa biteknganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba pinjil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu tanjo afu tuku muskil kile-tidinjina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumuñ kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son njube. ⁴³ Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet nga sakina.

Ye nu tuku Kiŋo ŋgina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa ŋga saka minnaig le ⁴⁴ kuayar tanjo armba Yesus tugumŋge ail kazrai mbolŋge danŋginaig ta nale mata maŋau ndui tambi nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana. ⁴⁶ Ki kanum 3 tanjaŋ Yesus nu wi kuenka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu tenenmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndaŋam ne ye kusreyat).

⁴⁷ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: Tanjo te nu Elia wikate ŋginaig le ⁴⁸ pitik ndo tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunga nu tuku miŋge mbolŋge pilna le ⁴⁹ nane afunje ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibenamŋgat inde ŋginaig. ⁵⁰ Kile Yesus nu maŋ sunjomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi sunjo ta mbolŋge fetka ibenŋge bitekŋgina. Mumni sunjo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵² Ndam burok afu mindesin ŋgukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku maŋ aboŋga tinjinaig. ⁵³ Yesus nu maŋ tinjina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbraŋ sunjo ta kine likinaig le tanjo gudommba nane kanjerkinaig.

⁵⁴ Kame mbal tuku gabat nuŋe kuasmbi ndoŋ Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kanjerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku Kiŋo ŋginaig.

⁵⁵ Pino afu gudommba maskenŋge mambilmba nu kanjermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzaŋnaig. ⁵⁶ Nane ngamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kiŋo ar ta tuku ina nakile.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷ Ki ait ta furiram maror tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu tanjo ande minna. ⁵⁸ Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape ŋga saniŋgina.

⁵⁹ Saniŋgina le Yosef nu mindesin tumba tawi kaukauk purfeŋnumbi songina sulumba ⁶⁰ nu tumba ka nuŋe ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamŋge pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok miŋge ta tukulmba nu kina.

⁶¹ Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndoŋ nale ndame burok tumailam tanje minyok minnaik.

Kame tanjo nane Yesus tuku mindesin kulatkinaig

⁶² Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndoŋ kumba ka Pilatus tugum promba manjurka sakinaig: ⁶³ Sunjo, yabri tanjo ta nu minna ait mbolŋge pasa ande sakina ta sine kile maŋ iduseg. Nu tenenmba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka kenju mbolŋge maŋ tinjamŋgit ŋgina. ⁶⁴ Ta tuku ne nanje kame mbal kukulniŋga le nane

kumba ka ki ait kenjmba mbolŋge nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuŋe dubinaig tanjo nane nu tuku mindesin kuayar tumba ka yubenga nu buk tinjat nga tanjo pino saninjuwaig le nuŋe yabri ambokok ta sunjo njayowikat nga sanaig.

⁶⁵ Tanjaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saninrina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap nga saninrina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolŋge katesewam tuku wasik pilmba kame mbal tanje patikinaig.

28

Yesus nu man tinrina

(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

¹ Nanjine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolŋge maratukuk tinja Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndon nale tinja ndame burok mindesin pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaike le ² mumni sunjo prona le Sunjo tuku enjel ande samba mbolŋge ndeka ndame sunjokanu burok minje tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolŋge minyok minna. ³ Enjel ta tuku tumail pasi uge linu ndo telin tuku bulu tanjan. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjermba kuru-kuruka ngarosu piririmba ngurngurka ndeka tanjo kumanu tanjan minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le enjel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danjinaig ta tale nu sotade ta ye kila. ⁶ Nu tenge mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tinjat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nuŋe dubiwanu tanjo tenjemba saninrap: Yesus nu kumna ta man tinjat. Nu ambonja Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kanjeramjanigaig nga saninrap. Ye pasa ta tale satikam prowit rina. ⁸ Nu tanjakina le nale kuru-kuruka gare rak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuŋe dubiwanu mbal saninram tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinrje nale kile-siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronja nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunrinaig. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yinje tira kame saninrap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kanjeryamjanigaig nga saninrap rina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaik le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnje wam rakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu ninrinaig. ¹² Kubeu ninrinaig le pris gabat kame Israel mage mage ndon manjurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denpurmba ndametinj afu kilmba kame mbal ta ninmba saninrinaig: ¹³ Tane tanjo pino tenjemba saninrap. Sine furir kinymba gilainjig le nuŋe dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesin kuayar tumba kaig nga saninrap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kanjere nda rinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le kame mbal ta ndametinj yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta Zu mbal ngamuknje sunjoka kumunrina le kile saka minig.

Nuŋe dubiwanu tanjo afu Yesus kanjernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nuñe dubiwanu tanjo 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnje Yesus kanjermba nu tuku nyu te-dunjingaig ta nane afu tanjo kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri njakmba kilke mbolnje samba mbolnje Kuate nu ye tuku wai mbolnje pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba ye dubiyam tuku tumningap. Tanjapaw sulumba nane Mam tuku nyu mbolnje Nindo nuñe tuku nyu mbolnje Tukul Guwa tuku nyu mbolnje kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta njakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjapaw le ye tane ndon minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait prawamngat nga saningina.
Son.

MARKUS

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndon pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenemba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sunjomba mbarinininginaig ta Yesus nu nane njakmba linimba mbolnge minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manau sanjri kitek sunjomba ke likina ta te-mayokmba nane tunningina.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tanjo Aisaia nu tenemba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnge wi ande kuenjka tenemba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus kule pisne tanjo nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnge minmba pasa kuklimba tanjo nane ngamungal biye mbilmba manau najgonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbran yimyam nane njakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nanjine une manau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolnge nane kule piseninimba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinmba nu kasbur wak alonu nguimzan kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sanjri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata ye nu mbolnge kam kumun kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinget. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanjan tinjamngat nga saningina.

Yohanusnge Yesus kule pisenena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolnge Yesus nu Galilea ma Nasaretnge Yohanus tugum prona le Yohanusnge nu Yordan kule mbolnge kule pisenena. ¹⁰ Kule pisenena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tanjan ndeka Yesus mbolnge minna le kanjerna. ¹¹ Tanjana le samba mbolnge pasa ande promba tenemba sakina: Ne yije Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolnge aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawe denjurna le Kuate tuku enel ndeka Yesus sinzanjaig.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina
(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴Nane Yohanus mulinjumba wandeknje pilnaig le Yesus nu pro Galileanje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵Kile ait kumungate le Kuate nu nunje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamungal biye mbilmba manau njaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ngap ngina.

¹⁶Kile Yesus nu Galilea kule kualinj make dubimba kumbanje nale aba nakile Simon le Andreus ndonj kumanj buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualeganj kilnaik tuku. ¹⁷Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tale tumtiki le tanjamba tanjo kilamungaij nga sanikina. ¹⁸Sanikina le nale pitik ndo tinja kumanj kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹Yesus nu manj fudinmba kumba ka Sebedeus tuku kinjo ar Yakobus nale maib nuje Yohanus ndonj kanjerkina. Nale nakile wanj mbolnje minyoka kumanj zailnga minnaik le ²⁰nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuje piro tanjo ndonj wanj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina
(Lukas 4.31-37)

²¹Nane kinaig ka Kaperneum tumbranj pronaj. Pro kusem ait mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumningmba minna. ²²Nu kusem pasa biteknjanu mbalnje pasa tumningig tanjamba tum ndaningina. Nu pasa miro tanjo tananj pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³Nanjine kusem wandek sinam tanje tanjo ande bukla njak minna. ²⁴Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kinjo ta ye kila ngina le ²⁵nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶Tanjakina le bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulbareknja nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanjinaig: Ame wam tenjen. Pasa te kitek. Nu sanjri njak tananj bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰Simon magma nuje nu guaze njak ngaro pa tingina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biymba te-tina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinja nane tuku paguna.

³²Ki butungam bafuna le nane afunje nanjine mbal guaze tugu yimyam njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³Tumbranj ta tuku mbal njakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise njak kile-tidinga bukla njaigonu njak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina

(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonja tinja mayok kumba ka ma yamoknje Kuate ndonj pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane njakmba ne sota kusnangade njinaig le ³⁸ nu ndek nane saninjina: Sine tinja tumbran patuk patuk ta kab. Ye tanje mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina njina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran njakmba mbolnje lika nangine kusem wande mbolnje pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina

(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanjo ande ngirnger njak Yesus tugum promba dagol tidronja nu sarsarmba sana: O Sunjo, ne kumun. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku njarosu wakeiwa njina le ⁴¹ nu tanjo ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka njina. ⁴² Tanjakina le ngirnger gagulka njarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sanjrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnje manjau kit te afu sa ndaninga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta katesewaig njina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ngamuknje ake likam kumun kuga. Nu ma yamok ta mbolnje ndo minanu le nane tumbran tumbran njakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanjo njarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu manj luka Kaperneum promba wande ande mbolnje minna le nane pasa ismba ² nane gudommba pro wande ta sinamnje manjurka wande mab ta mata kumunjina.

³ Kile nane afunje tanjo njarosu milmailkanu mindemba nane tuku bailkamba nu sukunja pronaig ta ⁴ tanjo gudommbanje ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowam kumun kuga le nane ndek wande ponja Yesus gabat fumnje wande fu tetka guaze tanjo nzanjan njak ta muli panmba pilnaig le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinjinaig ta katesemba nu ndek tanjo njarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget njina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanje kusem pasa biteknganu mbal afu minnaig ta nane nangine wamdusmbi sakinaig: ⁷ Ndanjam saka tanjo te tanjamba sakate. Nu Kuate le tanjo tuku mbar saukate e? Kuate nje ndo mbar saukam kumun nga idusmba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamdus kamsmba ndek saninjina: Ndanjam saka tane wamdus te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tanjo njarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinja nanje nzanjan kuramba lika kaye nget. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit njina. Tanjaka nu tanjo njarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinja nzanjan kuramba nanje tumbran kaye njina.

¹² Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitik ndo tinga nuje nzanjzanj kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjgermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: i... Sine wam kitek tenjen kanjger ndaweg njginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka manj kule kualinj piyal tanje minna le nane gudommba pro nu te-ngamunaig le nu nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denjpurmba nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnje Alfeus tuku kinjo Levi piroka minna le kanjgermba sana: Ne ilmba ye dubiya njgina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une njak nane gudommba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndonj isukusnaig.

¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi afu nane Yesus mbal njagonu ta ndonj isukusmba minna le kanjgermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninjinaig: Ndanjam saka nu takis kilanu mbal wam njagonu kade mbal ndonj isukusit njginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saninjina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine wageni njgade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une njak mbal wika wakeikam tuku prowen njgina.

Nyamaganj pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Ku-ate tuku nga nyamaganj pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig: Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamaganj pinkade. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade njginaig le ¹⁹ nu lafumba saninjina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afunje pro tanjo ta nane njgamuknje tuwaig le nane pitinu nyamaganj pinkamnjgaig.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kuminj abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamnjgat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor njgaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor njgaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamnjgat. Grep kule aganjmor njgaro tur njgisikamnjgat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor njgaro kitek sinamnje tolde njgina.

Kusem ait mbolnje manjau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tanjo afunje nane kanjgerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanjam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamaganj kilig njginaig le ²⁵ nu lafumba saninjina: David nuje mbal ndonj nane guba njagoninjina le wam pile paski-naig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ninjgina

le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Prisnje ndo nyade tuku ngina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjonge kulatkuwa nga pilna. Kusem aitnje tanjo kulatkuwa nga tanjo te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat mata minet ngina.

3

*Yesus nu tanjo wai pagranganu wakeina
(Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)*

¹ Yesus nu manj kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagranganu njak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolnje tanjo wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tanjo wainu kummba pagranganu njak ta sana: Ne ilmba ngamu tenje tinga ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine sinjine tukul dubika kusem ait mbolnje sine afu mbolnje wam mayebe ko njayobe? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanjerkina ta nane ngamu ngal karenanganu njak tukunu nu ngamu ngal pitina sulumba tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinga mayok ka Herodus dubinaig mbal ndon manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba Galilea kule kualinj tugum kinaig le Galilea mbal gudommba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbranj sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuknje tumbranj fonfon ta tuku mbal gudommba Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tanjo wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku munjo signaninginaig le Yesus nu ndek nuje dubiwanu mbal saningina: Ye tuku wanj ande madiwap. Nane gudommba munju signa-signanja ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla njaigonu nane Yesus kanjermba ka nu tugumnje baringe lika wikaraumba sakanu: Ne Kuate tuku Kinjo nganu le ¹² nu ndek nane minje pipnijmba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga sanijmba minanu.

*Yesus nu aposel 12 madiningina
(Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)*

¹³ Yesus nu tabe ande pongina sulumba nuje nzalimbi tanjo wike likina le nane ndek nu tugum pronaj. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamuknje tanjo 12 nu ndonj minam tuku madiningina. Nu nane kukulninguwa le nuje pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sangri tam tuku nga nu nane madiningina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenjemba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuje. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuje Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumnenja nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Kile Yesus nu tinga ka wande mbol kina ta nane gudommba manj pro manjurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumuŋ kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknjanu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulnge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sangri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuŋe mbal pitaikam kumuŋ e? ²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane sangri njak minam kumuŋ kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane mata sangri njak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuŋe mbal pitaika pur yimyamka nane ndonj kame bute kande nu mata sangri njak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sangrinu ande nuŋe wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanjo sangrinu te-ibenmba nu ndalekuwa sulumba ndo aganj ndende kilam kumuŋ.

²⁸ Ye sinja satinngamngit. Tanjo tuku une manjau tumail pan manjau ta njakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla njak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

*Yesus ina mambo kat nuŋe pronajig
(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)*

³¹ Kile Yesus ina nuŋe mambo kat nuŋe ndonj nane pro wande tugum tanje tinga pasa pilnaig le ³² nane manjur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nanje mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimnge tinga ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yiŋe ina yiŋe maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta saninjmba sakina: Mbal te yiŋe ina yiŋe mambo kame tanjar minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yiŋe maib yiŋe kulim yiŋe ina tanjar minit nga saningina.

4

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Mara ande kule kualin piyal tanje Yesus nu manj nane pasa tumnijmba minna le manjur sunjo nu te-ngamumba manjurkinaig. Tanjanaig le nu wan ande kule mbolnge faitka minna ta ponga minyokina le nane manjur njak ta piyalnge minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommba nane tumnijmba pasa ande teŋenmba saningina: ³ Tane isap. Tanjo ande nu aganj tumunu bareningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareningina le tinju afu ndinngenge ndeke likinaig ta sar umanngenge pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinjo tukunu pitik ndo manje pronajig. ⁶ Pronajig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja njonu sinamnge ndeke likinaig ta anjanje tinga songinaig le rure-rureka pro

mage ndanaig. ⁸ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane njakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tanjo afu nu tugumnge minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kuirok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu kasomnge minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamungal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainge ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satinjit ta tane katese ndade ta ye ndanjamba manj yaba pasa afumbi satinji le katesewamnggaig? ¹⁴ Aganj tumunu tanjo bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinu ndinnge ndekinaig nga sakit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamungal sinamnge pasa ta yaika tumba balete. ¹⁶ Tinu afu kilke ndame njak mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tanjan ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunge piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinu afu ma anja njaigonu sinamnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, aganj ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus ta njak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²⁰ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa ismba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alo kile-mayokkade nga saningina.

Tanjo nu lam bulumba mayoknje pilit

(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu manj saningina: Tanjo lam bulumba tumba nza ko mbain kum-nemnge palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnge taikate. ²² Tanjamba ndo wam afu tanjo am mbolnge kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kangaig. ²³ Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tanjamba nu manj lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnge manjau kade ta manjau ndui tamba ndo Kuate nu tane mbolnge kumba manj lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu njak minit ta Kuate nje nu manj lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuate nje nu tuku wam fudinjo ta yaite ngina.

Aganj tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta tuturmba sakina: Kuate nu nuje gageu tugeka sungokate wam ta yaba pasa te suk. Tanjo nu aganj tumunu kilmba kilke mbolnge bareningit. ²⁷ Bareninge denjurmba ka furir nu kinyimba ki ait mbolnge abonja likate. Nu tanjamba lika minit le aganj bareningit ta manje promba ka ka sugokade. Manje ta ndanjanmba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilkenge kulatkate. Manje prode sulumba kuzru waje-wajeka

sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumunḡa manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit nḡa sakina.

Mastet tinḡu tuku yaba pasa
(*Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19*)

³⁰ Kile Yesus nu maḡ sakina: Kuate nuḡe gageu tugeka sungokate wam ta mastet tinḡu tuku maḡau suk. ³¹ Mastet tinḡu nu aḡaḡ ḡai fudinḡdo. Aḡaḡ tumunu afu ḡakmbaḡe nu lide ta ³² taḡḡo nu tumba ḡgukate le nu promba sunḡoka kumzaḡel ail ḡakmba liningit. Wainu sugokade le sar umaḡ te patika nzaḡ taḡe minig tuku ḡgina.

³³ Yesus nu taḡamba yaba pasa afu gudombambi pasa tumḡninganu. Nane ismba katesewanu le nu maḡ yaba pasa ande saninganu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokmba sa ndaninganu. Nu nuḡe dubiwanu taḡḡo ndoḡ minmba nane ndo pasa alonu saninganu.

Yesus nu kule le bubre peunikina
(*Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25*)

³⁵ Mara ait ndui ta ki butuḡḡam bafuna le Yesus nu nuḡe dubiwanu mbal saningina: Sine kule kualinḡ sim kab ḡgina. ³⁶ Taḡaka nane maḡgur sunḡo ta kusreka Yesus minna waḡ ta poḡḡa kinaig le nane afu waḡ kise poḡḡe lika nu ndoḡ kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesus nu waḡ pine mbolḡḡe gabat tatu pilmba nu kinymba gilainḡina. Kinymba gilainḡina le bubre sunḡo tinḡina le kule tongel tinḡa mbalo sugo tinḡe lika waḡ katmba kule waḡ sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Taḡḡo, sine ḡgisikam bafuweg te ne idus ndate e ḡginaig le ³⁹ nu aboḡḡa tinḡa bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka ibeḡ ka basleḡḡap ḡgina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Taḡana le Yesus nu mbilka nane saningina: Ndanam tane wamduḡ fulilkade. Tane Kuate nu kumuḡ kuga ḡḡa idusde e ḡgina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka naḡḡine naḡḡine sakinaig: i ... Taḡḡo te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik ḡginaig.

5

Yesus nu taḡḡo bukla ḡak wakeina
(*Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39*)

¹ Kile Yesus nane kule kualinḡ sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronaig. ² Ma ta mbolḡḡe taḡḡo ande bukla ḡak mindesinḡ patikinaig tuku ma mbolḡḡe minanu. ³ Taḡḡo kame nane nu biye timba muli kareḡnumbi mata ndalekam kumuḡ kuga. ⁴ Nane afuḡḡe muli kareḡnu kilmba nu tuku wai kude ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolḡḡe muli ta purpurninḡmba minanu le nane nu te-ibeḡam fugunaig. ⁵ Nu furir mafenḡ mindek mindesinḡ patikanu ma mbolḡḡe tabe poḡ pilemba witimba ndamembi nuḡe ḡḡaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu waḡ kusremba ibeḡ kina le taḡḡo bukla ḡak ta maskenḡe nu kaḡḡermba pinderka nu tugum promba dagol tidronḡina. ⁷⁻⁸ Taḡana le Yesus nu bukla sana: Guwa ḡayonu, ne taḡḡo te kusremba mayok kaye ḡgina le bukla taḡḡe nu wi kuenḡka sarsarmba sana: Yesus, Sunḡo Kuate tuku Kinḡo, ne ye ndoḡ wamduḡ tuma kuga. Ye Kuate am mbolḡḡe ne sanet. Ne piti ser ndaya ḡgina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Naŋe nyu ima ŋgina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudommba tenge mineg ŋgina.

¹⁰ Tanjakina sulumba nu sanŋri tinŋa sarsarmba sana: Ne kukulsinŋa le ma kise ande mbol nda kab ŋgina.

¹¹ Tabe ta mbolŋge mbo afu sunjarka mine likinaig le ¹² guwa ŋaigonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsinŋa le mbo kame si tuku funŋul sinam kab ŋginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le ŋaigonu tanŋo ta kusremba kumba ka mbo funŋul sinam kine likinaig le nane sanŋri ŋak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-bariŋga kule kualinŋ butonu sinam kumba ŋgisike sulunaig. Mbo kame ta gudommba 2,000 tanjaŋ.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunŋo mbolŋge tumbran kilimŋge nane ŋakmba saninŋinaig le nane afu isnaig sulumba nane suk aŋaŋ ta kanŋeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tanŋo bukla ŋak minna ta kile nu tawi tinŋmba wamduŋ kuyar mayenu ŋak minna le kanŋermba nane piriri ŋayonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam ambonŋa kanŋernaig mbal tanŋe nane pronaig mbal tanŋo bukla ŋak ta tuku wam, mbo manŋau ke likinaig ta ŋakmba kubeu ninŋinaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa ŋga sanaig.

¹⁸ Yesus nu waŋ poŋga minna le tanŋo ambonŋa bukla ŋak minna ta nu Yesus ndoŋ kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka naŋe tumbran kaye sulumba Sunŋo nu ne sinanumba ne mbolŋge wam mayewat ta naŋe gulab kame kubeu ninŋa ŋgina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolŋge lika Yesus nu mbolŋge wam mayenu kina ta kubeu ninŋina le nane ŋakmba ismba pirerek purkinaig.

*Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina
(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)*

²¹ Yesus nu maŋ luka waŋ mbol kule kualinŋ tem ilna ta nane manŋur ŋak pro nu te-ŋgamunaig le nu piyal tanŋe minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanŋo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kangermba nu tugumŋge ŋgurnŋurka ndeka sarsarmba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba naŋe waimbi ŋgarosu kirewa le nu abonŋa mayekuwa ŋgina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndoŋ kina le nane gudommba nu te-ŋgamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze ŋak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisinŋinaig. Nu nane piyaninŋmba nuŋe ndametinŋ mata panke suluna ta guaze sunŋoka ŋayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tanŋo ŋgamuk kina ka Yesus ŋgumnemŋge nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kirembe nu tenŋemba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamŋgit ŋga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanŋri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaniŋgina: Imanŋe ye kireyat ŋgina le ³¹ nuŋe dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommba ne te-ŋgamunumba signanade. Ndanjam imanŋe ye kireyat ŋgate ŋginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aŋaŋ nu kirena ta kanŋeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta kate-sembe nu kuru-kuruka ŋgarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumŋge ŋgurnŋurka ndeka pasa ŋakmba kile-mayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne

ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok njak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknje pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinaŋ Tum Tanjo te piro karen tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesu nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sangri tomba tingate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane njakmba nu ndonj kinaig ta peuniŋmba Petrus Yakobus maib nuŋe Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tanjo tuku wande tugum pronaig ta nane gudommba malmbi wikaraumba zigna sunjo mayok kina le kanjerkina.

³⁹ Kile Yesu nu wandek sinam kina ka nane saniŋgina: Ndanjam tane sunjomba malmbika zigna tinga minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit nga saniŋgina le nane ndek nu nzumilnaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesu nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndonj minnaig mbal turmba kilmba mindesinj tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 njak.

⁴¹ Kile Yesu nu mindesinj tuku wai biymba sana: *Talita kum* ngina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinga). ⁴² Tanjakina le nu pitik ndo abonja tinga lika minna le nane kanjermaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesu nu nane peuniŋmba afu wam ta kubeu nda ninjap ngina sulumba sakina: Kulim nyamaganj tape le nyuwa ngina.

6

Nasaret mbal Yesu talanaig

(Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30)

¹ Yesu nu tinga nuŋe dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba luka nuŋe tumbranj tuguk prona. ² Pro kusem mbonje nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinga nane pasa tumniŋmba minna le nane pasa isnaig mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sangri ta imanje nu tuna. Ima tugumnje kila sunjo ta tina. Nu nuŋe waimbi wam sangrinu kitek ke likate a. ³ Tanjo te nu wande pilit tuku tanjo. Nu Maria tuku kinjo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku aba nanjine. Kulim kat nuŋe mata tumbranj tekok nga saka nane Yesu talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesu ndek nane saniŋgina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuŋe tumbranj tuguk nuŋe ndare tuma nuŋe tira kat nuŋe nanenje ndo nu talade nga saniŋgina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesu nu wamdus teroka nane ngamuknje wam sangrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuŋe waimbi kigreka nane wakeikina.

Yesu nu aposel 12 piro niŋgina

(Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6)

Yesu nu tumbranj njakmba wam paguniŋmba lika minmba ⁷ nu nuŋe tanjo 12 ta wika kile-manjurka nane guwa njaigonu pitaikam tuku sangri niŋgina sulumba ar ar kukulningam bafumba saniŋgina: ⁸ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat nyamaganj ta njakmba kusreka ndumndum ndo biymba kape. ⁹ Kupe ngaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndan ponja ndeta tanje ndo minmba piro ka ka kambim nga wande ta manj kusrewap. ¹¹ Tumbranj ande tane kilam

mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe sina mbolnge denganu minig ta nane am mbolnge paurngap ngina.

¹² Nu wam pagu denjurmbe nane kukulningina le kumba ka pasa kuklimba tango pino ngamungal biye mbilmba manau ngaionu kusrekuwaig nga saningmba minnaig. ¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommba guaze njak gabat mbolnge gurenj kutunaig le mageke likinaig.

*Herodus nu Yohanus balena
(Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9)*

¹⁴ Yesus tuku nyu sungoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tango kumna ta nu manj abonga tingina. Ta tuku nu sanjri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig. ¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Eliange nginaig le afunge nu tuan tango ande ambokok tananj nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu manj abongina nga sakina.

¹⁷⁻¹⁸ Yohanus kumna ta tugu tenenmba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo nanje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknge pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumuñ kuga. ²⁰ Ta ndanam? Yohanus nu tango tinreknu. Nu Kuate tuku tango tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus tesulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa manj lato isam tuku nzali sunjo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kanjerna ta tenenmba. Herodus ina nunenge te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunjo pilmba nu kumnemnge minnaig mbal kame gabat sugo Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaig. ²² Nane isakusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnge kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndonj nu tuku kupes ta kanjermba nzalinjingina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana: Ne ame agarj nzalinu saya ta ye ne tanmbimngit. ²³ Ye ki am mbolnge ne sanet. Ye yije agarj ndende kulatket te ngamunge fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjakina le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame agarj nu yabanja e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabanja ngina le ²⁵ nu manj luka gabat sunjo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamungal piti sunjo tina ta nu buk nuje pasa sanjri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tango ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tango nane wam ta ismba ka nu tuku mindesinj tumba kumba ka ndame burok sinamnge pilnaig.

*Yesus nu tango 5,000 isukusneningina
(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)*

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumniŋmba wam afu ke likinaig ta ŋakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolŋge nane gudommba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuŋ kuga tukunu nu nuŋe dubiwanu tanŋo saniŋgina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube ŋgina.

³² Nane waŋ poŋga ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba nanŋine tumbran kusreke lika ndinmba pinder-pindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonŋa pronaig. ³⁴ Kile Yesus nane ka ibeŋ ka nu tanŋo pino gudommba kanŋerka nane sipsip kulat tanŋo kugatok taŋaŋ ŋa nane sinaniŋgina. Taŋamba nu ndek wam gudommba tumningina.

³⁵ Taŋamba minna le ki butuŋgam bafuna le nuŋe dubiwanu tanŋo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolŋge mineg. Buk furiramŋat. ³⁶ Ne nane kukulniŋga le kuwaig ka tumbran afu patukŋge wande afu kasomŋge nane tanŋe nyamagan piyaniŋmba nyuwaig ŋginaig le ³⁷ nu ndek sakina: Taneŋge nyamagan niŋgap le nyuwaig ŋgina. Taŋakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine soŋ 20 kilmba ka bret gudommba piyaniŋbe ŋa iduste e ŋginaig le ³⁸ nu ndek saniŋgina: Tane bret giganmba ŋak minig? Kape ka mambilap ŋgina le nane kinaig ka bret 5 kualegan kareŋganu armba ndo kanŋerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tanŋo pino ŋakmba maŋgur nduik nduik pibi mbol tanŋe minyokuwaig ŋa saniŋgina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 taŋamba taŋamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret foŋfoŋ 5 kualegan ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuŋe dubiwanu tanŋo niŋgina le nane walmba niŋge likinaig. Kualegan ar ta mata nu fetfetmba walmba nane niŋgina le ⁴² nane ŋakmba kilmba nyinaig le maroniŋgina. ⁴³ Nane kualegan bret fetfetna ta batenju kilmba samba 12 ligneniŋginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommba tanŋo ndo burkinaig ta 5,000.

*Yesus nu kule kualin mbol mbol likina
(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)*

⁴⁵ Kile Yesus nu maŋgur suŋgo ta kukulniŋmba nane nanŋine tumbran tumbran kuwaig ŋa saniŋgina sulumba ndek nuŋe dubiwanu tanŋo ambonŋa waŋ poŋga luka kule kualin sim Betsaida kuwaig ŋa saniŋgina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tiŋga kumba ka tabe ande poŋga Kuate ndoŋ pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuŋe dubinaig tanŋo waŋ ŋak kule kualin fandonŋe minnaig le Yesus nu nuŋe mata ibeŋŋe minmba ⁴⁸ bubre nane tumailamŋge prona le nane piro kareŋka koika kumba minnaig le kanŋerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tiŋga ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liniŋgam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanŋermba mindekanu ande ilit ŋa kuru kuru ŋayomba wikaraunaig le nu pitik ndo saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Te yeŋge. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ŋgina.

⁵¹ Taŋakina sulumba Yesus nu waŋ poŋga nane ndoŋ minna le bubre mukuna. Taŋana le nane wam ta kanŋermba piriri ŋayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Ta ndaŋam? Yesus nu buk nane gudommba bret niŋgina wam ta nane kanŋermba ŋgamuŋgal tukulok minmba nu tuku saŋgri katese ndanaig tukunu nane piriri ŋayonaig.

Yesus nu Genesaretŋge guaze afu wakeikina

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaretŋge iben ka wan ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane iben kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbran njakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzainzarij mbolŋge patika sukunja kilmba nu tugum prowe likinaig.

⁵⁶ Nu tumbran sugo sugo ko tumbran fonfon mbol prowe likanu ta nane nangine guaze mbal kilmba mangur ma mbolŋge patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanjamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta njakmba mageke likinaig.

7

Wa kat nangine tuku tukul

(Mateus 15.1-9)

¹ Kusem pasa bitekŋganu mbal afu Yerusalemŋge ndekinaig ta nane Farisi tanjo afu ndon pro Yesus tugumŋge manjurka minnaig. ² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tanjo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanga isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tanjo Zu mbal njakmba wa kat nangine tuku tukul dubimba wai minya ndanga kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolŋge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nangine tuku tukul gudommba tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanjo kusem pasa bitekŋganu mbal Yesus kusnanaig: Ndanam saka nane dubinade mbal nangine mine manau mbolŋge singine wa kat singine tuku tukul manau lukade. Nane wai kutur njak isukusig nginaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tejenmba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane minjembi ndo ye kumnemŋge minanu sukde. Nangine ngamuŋgal ye maskenŋge minig.

⁷ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus temayokmba Kuate tuku pasa tanan tumningig. *Aisaia 29.13*

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanjo tuku tukul ndo kilmba dubikade ngina.

⁹ Yesus nu man lato saningina: Tane singine wa kat singine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tejenmba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemŋge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap nga sasingina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tejenmba sakade. Ande nu ina mam nuje sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yije aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku nga madiningen ngate le tane nu aganj kame ta ina mam nuje nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane singine wa kat singine tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manau tanan gudommba ke likade nga saningina.

Ngamuŋgal naja siglikam tuku pasa

(Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta man te yalpe nga saningina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tango nu aganj mayokŋge minit

le tumba nyate agan tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu nuje wam njaigonu ngamunggal sinamnje kile-mayokkate tanje ngamunggal kutur tuwig. ¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuje dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu agan mayoknje minit le tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tambim kumuŋ kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamagan tanjo tuku ngamunggal sinam kine ndakate. Falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ngina. Nyamagan njakmba tukul kugatok njakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

²⁰ Nu man lato nane saningina: Tanjo nuje wam njaigonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig. ²¹ Tanjo tuku ngamunggal sinamnje wamdus njaigonu, fare manau kutur njak, kuayar manau, tanjo bale manau, ²² pino kuayar, afu tuku agan ndende kilam tuku piriride, wam njaigonu, yabri manau, kiko kugatok une manau, afu tuku mine mayenu tuku am kikonj tingade, waje pasa, mbe mbol mbol wam, nginngan manau ²³ wam njaigonu njakmba tanje tanjo sinamnje mayok ka nu tumba kutur tuwig nga saningina.

*Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Mateus 15.21-28)*

²⁴ Kile Yesus nu tinga Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande ponga nane afu nu minna ta katese ndawaig nga idusna ta kumuŋ kuga. ²⁵ Pino ande kulim nuje bukla njak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumnje dagol tidronga lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklanje kulim nuje tina ta Yesusnje pitaiwa nga nu sarsarmba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate. Nu ambonja nuje kinjo kame isukusneninguiwa ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sunngo, ta son ta age nane mata kinjo kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnje ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim nanje buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nuje wande mbolnje kulim nuje kinyam mbili mbolnje minna le kangerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnje tumbranj 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualinj tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nunje tanjo ta mbolnje wai pilwa nga sarsarmba minnaig le ³³ nu tanjo ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabserj supimba tanjo ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purfenju tina.

³⁶ Yesus nu pasa sanjrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tanjo te nu wam njakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Minje tukulok pasa purfenju sakade njinaig.

8

*Yesus tanjo 4,000 isukusneninjina
(Mateus 15.32-39)*

¹ Ait ta mbolnje tanjo gudommba manj pro Yesus tugumnje manjurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuje dubinaig tanjo te yalpe nga saninjina:

² Mbal te pro ye ndon manjur minig te ki kenmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane nanjine tumbran kambim nga ka ndinnje gubanu baklelbeaig. Afu nane tumbran maskenok ngina.

⁴ Tanjakina le nuje dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninge nyamagan kilmba ninje le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret ⁷ ndo njak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane manjur sunjo ta minyokuwaig nga saninjina sulumba bret fonjon ⁷ ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ninjina le nane kilmba walmba ninje likinaig. ⁷ Kualegan karenjanu fonjon ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuje dubiwanu tanjo ninjmba njakmba walap ngina. ⁸ Nane tanjamba walnaig le tanjo pino njakmba kilmba nyinaig le maroninjina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe ⁷ ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudommba 4,000 tanjan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuje dubinaig tanjo ndon wanj ponja Dalmanuta ma mbol kinaig.

*Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)*

¹¹ Farisi tanjo afu pro Yesus ndon kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sanjgrinu ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig.

¹² Tanjamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabsen supimba saninjina: Tane ait te mbolnje minig mbal tane ndanam ye tuku sanjri kanjeram idusde? Ye sinja satinjgamngit. Ye tane wam kitek sanjgrinu ande tumtinge nda ngina. ¹³ Tanjamba nu nane kusreka nu manj wanj ponja kule kualinj sim kina.

*Farisi le Sadusi mbal tuku manjau
(Mateus 16.5-12)*

¹⁴ Nane prepreka bret sunjomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo wanj mbolnje minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saninjina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saninjina: Ndanam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanjri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamungal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanjan aganj kanjer nda kade. Tane kilba kugatok tanjan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret ⁵ fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe ¹² nginaig le ²⁰ nu manj lato kusnaningina: Bret ⁷ nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe ⁷ nginaig. ²¹ Tanjakinaig le Yesus nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidanġe tanġo am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbranġ pronaiġ. Pronaiġ le nane afu tanġo am tukulok mindemba pro Yesusnġe kirewa nġa sanġri tinġa nu sarsarmba minnaiġ. ²³ Tanġamba minnaiġ le nu ndek tanġo am tukulok ta waimbi biymba tumbranġ kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanġe nu tanġo ta tuku am nġuspena sulumba nuġe wai nu tuku am mbolnġe patika kusnana: Ne aganġ ande kanġerte e nġina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tanġo kanġerket ta nane ail likanu suk kanġerket nġina.

²⁵ Tanġaka sana le Yesus nu manġ wai am mbolnġe patikina le nu am tidinġa mambilmba am mayekina le nu aganġ nġakmba kanġer magekina le ²⁶ nu tanġo ta sana: Ne tumbranġ te nda kaye. Nane nġakmba laipninġamba nanġe tumbranġ tuguk kaye nġina.

*Petrus nu Yesus Kuatenġe madina tanġo nġina
(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)*

²⁷ Yesus nu nuġe dubiwanu tanġo ndonġ kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbranġ afu mbol kine likinaig. Kumbanġe nu nuġe dubiwanu mbal kusnaniġina: Tanġo pino nane ye ima nġade nġina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisenġe nġade. Afu ne Elianġe nġade. Afu sakade ne tuan tanġo ande nġinaig. ²⁹ Tanġakinaig le nu nane kusnaniġina: Tane ye ima nġa idusde e nġina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenġe madinina tanġo nġina. ³⁰ Tanġakina le nane nuġe nyu ta afu sa ndaniġgam tuku peuniġina.

*Yesus nu nuġe kumam tuku saniġina
(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)*

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saniġina: Ye Ndindo Katesek Tanġo piti gudommmba kilamnġit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa biteknġanu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunġe ye baleyamnġaig. Ye kumi sulumba mara keġnu mbolnġe tinunġit nġina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saniġina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna. ³³ Tanġamba minna le nu mbilka nuġe dubiwanu tanġo afu kanġerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanġo tuku wamdus ndo dubite nġina.

³⁴ Kile Yesus nu nuġe dubiwanu tanġo manġur sunġo ta turmba te yalpe nġa saniġina: Ima nu ye tuku tanġo minam idusmba kande nu nuġe nzali kusreka nuġe mironġ nuġe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuġe abo mine mayewam tuku sunġomba idusmba kurau mayete ta nu nġisikamnġgat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku nġa nuġe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuġe abo ta nġak minamnġgat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku aganġ ndende nġakmba kilwa le nuġe kanu nġgisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuġe kanu nġgisikuwa ta ame aganġmbi piyamba manġ luka tam kumuġ? ³⁸ Nane ait te mbolnġe minig mbal nane ene sugu kumba Kuate nġgumnede tuku. Ima nu nane nġgamuknġe ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tanġo ye yiġe Mam tuku kilnġa sanġri nġak enġel kame ndonġ ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamnġit nġina.

9

1 Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satinjamngit. Tane kile tenge tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nunje gageu kulatkate wam sangrinu te-mayokuwa le kanjeramngai ngina.

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)*

2 Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sungo ande ponginaig. Ka tanje nane kerj ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge lijnu ndo mayok kina. Ma tugu njakmba mbolnje ande nu kuminj kauknu minyanjgate le tanjamba kau prowam kumunj kuga.

4 Kile Elia nale Moses ndonj mayok ka Yesus ndonj pasata minnaik le ⁵⁻⁶ nunje dubiwanu tanjo nane kanjerka kuru kuru sunjonaig. Tanjamba Petrus nu ndanjamba saki nga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Tanjo, sine tenge minig te mayenu ndo. Sine baibai kerjmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

7 Tanjakina le gau ande pro nane kainingina le gau ta sinamnje pasa ande mayok ka tenenmba sakina: Ande te yinje Kinjo. Ye nu tuku wamdus sunjo njak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ⁸ Tanjamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nunje ndo tinj minna le kanjernaig.

9 Kile nane luka ndeka ndinngje Yesus nu nane peunijnmba saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kummba manj tingi le ndo tane wam kanjeraig ta afu saningap ngina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamnje idusmba ame pasa nu kummba tinjamngat nga sakat nga nanjine nanjine saka minnaig.

11 Tanjamba nane Yesus kusnanaig: Ndanjam kusem pasa biteknjanu mbal nane Elia nu ambongja prowa le ndo Kristus nu prowanngat nga sakade nginaig le ¹²⁻¹³ nu lafumba ndek saningina: Elia nu ambongja prowa sulumba wam njakmba kuaneka kile-tidingam tuku ta ye tane satinjamngit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate tanjamba nane afunje nanjine nzali dubimba nu tumba njayo silinaig. Kuyar pasa tanje ye Ndindo Katesek Tanjo tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamngai ngina saningina.

*Yesus nu kinjo ande bukla njak wakeina
(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)*

14 Yesus nane tabe mbolnje ndeka minnaig le tanjo manjur sunjo pro nunje dubiwanu tanjo afu ta kile-kogorka kusem pasa biteknjanu mbal nane ndonj kualeyauka minnaig le kanjerkinaig. ¹⁵ Kile manjurkinaig mbal ndek Yesus kanjermba pirerek purka njakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaningina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ngina le ¹⁷ tanjo ande manjur sinam tanje lafumba ndek sana: Tum Tanjo, yinje kinjo bukla njayonu andenje minje tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklanje nu biye timba bukngate le baringa minje subal promba maketin gigermba ngarosu parginj prote. Ye ne tuku dubinanu tanjo afu tenje pitaiwaig nga saningit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina le ¹⁹ nu ndek nane saningina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndonj minamngit? Tane ye piti seryade. Kinjo ta tumba yalpe ngina.

²⁰ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba Yesus tugum pronaiŋ le bukla Yesus kaŋgermba pitik ndo kiŋo ta zulbarek serna le nu kilke mbolŋe ndeka biri-bariŋga miŋge subal kutukina. ²¹ Tanjana le Yesus nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba aŋaŋ te ŋak minna ŋgina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋndo minna le aŋaŋ te nu tina. ²² Ait gudommba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋe kule buto mbolŋe bukŋga tanjate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ŋgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ ŋa kusnayate e? Ande nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgate ta nu wam ŋakmba kaŋgerkam kumuŋ ŋgina. ²⁴ Tanjakina le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku saŋgri tomba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ŋgina.

²⁵ Kile nane gudommba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafu-naig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba tukulte tuku bukla yeŋge ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ŋgina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witimba kiŋo ta zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyimba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ wande mbol promba naŋgine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanjam sine bukla pitaiwe fuguwig ŋginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabanjam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ŋgina.

*Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna
(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)*

³⁰ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuŋe dubiwanu tanjo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋe pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaiŋ le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋe ye maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamdus pitiniŋgina.

*Tanjo ŋgamukŋge ima nu suŋgo minit
(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)*

³³⁻³⁴ Yesus nane Kaperneum kumba ka ndiŋge nuŋe dubiwanu tanjo nane naŋgine naŋgine muŋgu tuliŋga ima nane ŋgamukŋge suŋgo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande poŋga Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam ndiŋge tanjine tangine muŋgu tuliŋga sakaig ŋgina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesus nu minyoka tanjo 12 ta te yalpe ŋga saniŋgina: Tane ŋgamukŋge ima nu suŋgo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kum-nemŋge minmba tane tuku piro tanjo minwa ŋgina. ³⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge te-timba bagailmba saniŋgina: ³⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ŋgina.

*Ande nu ŋgeu kuga ta nu sine tuku gulab
(Lukas 9.49-50)*

³⁸ Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Tanjo, sine tanjo ande ne tuku nyu mbolŋe bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi

wam ande kitek sangrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ngumnem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku ngueu tanjo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye sinja satinjamngit. Ande nu tane Kristus tuku tanjo nga kule tidonu tinjuwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimngat ngina.

Une tuku piti

(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)

⁴² Yesus nu man saningina: Kinjo ande tenjen ye tuku son ngate le andenge didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kinjo ta didi ndakina le ambonga afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ndindo njak Kuate tugumnge abo tugu kanjera ta maye. Ne wai armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ne ma njayo mbol kaye ta njayo. Ma njayo ta pa ugmba minmba minamngat. ⁴⁴ [Ma ta mbolnge kuin ngarosu nyumba minmba minamngaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne kupe ndindo njak Kuate tugumnge abo tugu kanjera ta maye. Ne kupe armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolnge kuin ngarosu nyumba minmba minamngaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba buknga. Ne am ndindo njak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁸ Ma ta mbolnge kuin ngarosu nyumba minmba minamngaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.

⁴⁹ Nane aganjmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneningig tanjamba ndo Kuate nu pambi tanjo njakmba tuku ngamungal kule pisne tanjan ninjamngat. ⁵⁰ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi man wakeibe le kaglinu man prowamngat? Kumun kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjan mine mayewap sulumba tanjine tanjine ngamungal mukuk njgan minap njgina.

10

Tanjo pino munju purkik tuku pasa

(Mateus 19.1-12)

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudomma man nu te-ngamunaig. Nu nuje manau dubimba wam paguniimba minna le ² Farisi tanjo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine singine tukul manau dubimba ande nu piyo nuje pitaiwam kumun e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaningina: Moses nu wam ta tuku ndanjmba kuyarmba wam pagusingina e ngina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumun nga sakina nginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane wamdus karennu njak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu aganj ndende kilemayokkina ta nu tanjo pino ngarosu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munju kile-denga minwaik. ⁸ Nale ngarosu ndindo mayok kanjaik. Kuyar pasa nu tanjakate. Nale armba mine

ndakik. Nale aganj ndindo tananj minik. ⁹ Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonge nale pur ndanikuwa nga saningina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolnge minna le nuje dubiwanu tanjo wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saningina: Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tanjo nuje pitaimba tanjo kise tate ta nu tanjo kuayarmba unekate njgina.

*Yesus nu kiyo kame nyaro ninjina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kiyo fonfon kilmba Yesusnje wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubiwanu tanjo tanje nane saningje lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kanjermba palsejna le saningina: Kiyo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiyo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye sinja satinjamngit. Nane afu kiyo kame tenen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda njgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kiyo kame kilmba bagailnijmba wai nane mbol patika nane nyaro ninjina.

*Tanjo ande aganj ndende gudommba njak
(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)*

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tanjo ande pinderka pro nu tugumnge dagol tidronja kusnana: Tum Tanjo mayenu, ye ndanj sulumba abo tugu tumba minmba minamngit njgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanjam ye mayenu nga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Aganj ande yabuka te ndaka. Ina mam nanje tuku nyu kurauka minje kumnemnje mina. Tukul kame ta ne kila njgina le ²⁰ tanjo ta ndek nu sana: Tum Tanjo, ye kiyo ndo minen sulumba tukul njakmba ta dubika kile minet njgina.

²¹ Kile Yesus nu tanjo ta kanjer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka nanje aganj ndende piyaninjmba ndametinj kilmba sanzal mbal ninja sulumba ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolnje ne aganj ndende magenu njak minamngat njgina le ²² nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba njak tukunu nu wamdup piti tumba ainjel pasi kume njurngurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuje dubiwanu tanjo saningina: Aganj ndende sunjomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo njgina le ²⁴ nuje dubiwanu tanjo nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu man lato saningina: Kiyo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta minde bada sunjo. ²⁵ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjomba njak ta ngumneninjmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinja minde bada sunjo njayo njgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri njayomba sanaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjndanjmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig njginaig le ²⁷ nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumu. Nu wam njakmba kam kumu njgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga sinjine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg njgina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye sinja satinjamngit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim

kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kutu kat nuŋe, nuŋe kilke agar kame tarjar kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta ŋakmba kitek gudommba kilamŋgat. Tarjawa le afuŋge nu ye tuku tarjo ŋga piti seramŋgaig. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ngumnem kanŋgaig. Afu ngumnemŋge minig ta nane tumailam kanŋgaig ŋgina.

*Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34)*

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbaŋge nu pitik Yerusalem kambim ŋga amboŋgina. Tarjana le nuŋe dubinaig mbal nane gagingina le wamduŋ te-sulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolŋge maŋau prowamŋgat ta te-mayokmba saningina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanŋig. Ka ambenge ande nu ye Ndindo Katesek Tarjo tumba pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal tuku wai mbolŋge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa ŋga saka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba nguspeyumba ngusyuyaig sulumba ye baleyamŋgaig. Ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge maŋ aboŋga tinŋamŋgit ŋgina.

*Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Mateus 20.20-28)*

³⁵ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Tarjo, sile wam ande ne ka ŋga idusmba minek ŋginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋgina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne naŋe kilŋa sanŋri ŋak mayok kaye le ande ne tuku ndinamŋge ande ŋaiŋamŋge minyokupe ŋginaik.

³⁸ Tarjakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agar yabanŋkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumuŋ e? Ko ye kule silikamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e ŋgina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumuŋ ŋginaik. Tarjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaig. Ye kule silikamŋgit ta tale mata silikamŋgaik ta ⁴⁰ ye tuku ndinamŋge ko ŋaiŋamŋge afu tarjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu tarjo afu madiningina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig ŋga sanikina.

⁴¹ Nuŋe dubiwanu tarjo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palseŋningina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe ŋga saningina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane miŋge karenŋ ŋaigo ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata tarjo pino nane kukul te-niŋmba matuk kinig. ⁴³ Tane maŋau ta ke ndakap. Tane ngamukŋge ima sunŋo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro tarjo minwa. ⁴⁴ Tane ngamukŋge ima kulat tarjo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro agar tarjar minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Tarjo ye mata tarjo pino ye sinzanjuywaig ŋga pro ndawen. Ye nane sinzanŋniŋmba yiŋe ngarusu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge niŋgam tuku prowen ŋgina.

*Yesus nu tarjo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)*

⁴⁶ Yesus nuje dubiwanu tanjo afu gudommba ndonj Yeriko promba tumbran ta kusrewam bafunaig le Timeus kinjo nuje Bartimeus* nu am tukulok ndin makembinje aganj yabanjka minna.

⁴⁷ Nasaretnu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenjka sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu manj lato wika sana: David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinja saningina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinja kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinja kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnje ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sungomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanja Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubiwanu tanjo armba sanikina:

² Tale tumbran si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afunje muskilnu mbolnje minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndanam tanjawik nga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro njak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik nga sawap ngina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka donki fat wande malanja tugumnje pannaig le ndinje tinj minna le kanjernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusananikinaig: Tale ndanam donki fat ta muli kukliwik nginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saninginaig le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape nginaig.

⁷ Nale donki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba donki muskil mbolnje farnaik le Yesus nu ponja minyokina. ⁸ Tanjana le nane gudommba nanjine kuminj kilmba ndinje farninmba afu ail wainu wane magenu njak dunjege kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinje farninje likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamnje afu ngumnemnje nane kumbarje wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dunjube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu singine mbun David tuku ma mbolnje nuje gageu kulatkamngat.

Sine Kuate tuku nyu te-dunjube o nginaig.

Mune 118.26

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka aganj ndende njakmba kanjerkina. Tanjamba ki butungina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

* **10:46:** Bar pasa ta tugunu Kinjo

Yesus nu ail ande taprana

(Mateus 21.18-19)

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinnge Yesus nu gubana. ¹³ Nu maskennge fik ail ande kanjerna ta wajenu gudommba njak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu wajenu ndo kanjerkina. ¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne manj alowe nda. Afu ne tuku alonu manj nye nda ngina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanjo mata pasa ta isnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina

(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba ka kawan tanje afu aganj ndende piya ninginaig afu piyaninjmba kilnaig ta nane njakmba kogronka pitaikina. Tanjamba nu ndametinj munju walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba ¹⁶ nane aganj kilmba kusem wande sinam sinam ndin tananj dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu tenjemba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinjyam tuku wande ngate. Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tananj pilig ngina.

¹⁸ Tanjo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pirerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbrajan sunjo ta kusremba kinaig.

Yesus nu yabanjam tuku tumningina

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kanjernaig ta karenga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanjo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina ngina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tingap. ²³ Ye tane satinjet. Ande nu Kuate yabanjmba wamodus tero ndaka wam ta sinjka mayok kanjat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tinga yu buto sinam kaye nga sawa ta nu tanjawamngat. ²⁴ Ta tuku ye satinjet. Ne Kuate yabanjmba ye sinjka wam ta tamngit nga idusa ta ne tamngat. ²⁵ Ne Kuate yabanjmba minit ta ande ne mbolnje mbar te ta ne gilainga. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu ne tuku mbar mata gilainge nda ngina.]

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane manj mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamnje kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imanje wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinjamngit. ³⁰ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenje e ko tanjonge ta tane ye sayap ngina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomŋe nanjine nanjine munju kusnanja sakinaiŋ: Sine ndanjmba sabe. Sine Kuateŋe nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamŋgat. ³² Ko sine tanjonŋe ngube ta mata kumunj kuga nginaig.

Tanjo njakmba Yohanus nu sinja Kuate tuku tuan tanjo ande nga saka minnaiŋ le gabat mbal nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saninjina: Ata. Ye mata imanŋe sayina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

12

Piro tanjo njanonu tuku yaba pasa (Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saninjina sulumba sakina: Tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep firfirmba kulenu kilam tuku nguruj wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuenu o mbolok pilna. Piro njakmba denjpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinja kilke kise mbol kina.

² Ait kumunŋina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba paninja pitainaiŋ le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu gabat mbolŋe kat buromba njayo silinaig. ⁵ Nu man tanjo inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudommba kukulninge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tanjo ndindo ndo piro miro tanjo ndon minna. Tanjo ta nuje kinjo. Nu kinjo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kinjo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamnjag nga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te sinjine tube nginaig. ⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba mindesinj tumba bukujinaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanjmba idusde. Grep piro miro tanjo nu ndanamŋgat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamŋgat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolŋe sanjri tinjade.

¹¹ Sunjo nunje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngina.
Mune 118.22

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig (Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Kile gabat kamenje Farisi tanjo Herodus dubiwanu tanjo afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Ne tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsinjgit. Ne sine sasinga. Sine Zu mbal sinjine tukul manjau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumunj e? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane

tuku yabri pasa katesemba saniŋgina: Ndanam tane ye tagoyade? Ndametin ande tumba pro ye tumyap le kanŋeri ŋgina. ¹⁶ Tanakina le nane ndametin ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaniŋgina: Ndametin te mbolŋge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit ŋga kusnaniŋgina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku ŋginaig. ¹⁷ Tanakinaig le Yesus nu ndek teŋemba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunŋo Sesar kumnemŋge minig. Nu tambim tuku aŋaŋ sakate ta nu tape. Kuate aŋaŋ tambim tuku sakate ta Kuate tape ŋgina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

Kummba maŋ aboŋgam tuku pasa
(*Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40*)

¹⁸ Kile Sadusi taŋŋo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane taŋŋo kummba maŋ tiŋge nda ŋga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Taŋŋo, Mosesŋge teŋemba kuyarna: Taŋŋo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋeŋge pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuŋe ndoŋ nane 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma kiŋo kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuŋe nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le maib nuŋe keŋnu mata taŋana. ²² Taŋamba taŋamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kiŋo kugatok kume farnaig. ŋgumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tiŋgamŋgaig ŋga sakate ta taŋŋo 7 ŋgamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat e? Taŋŋo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig ŋginaig.

²⁴ Tanakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku saŋgri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal aboŋga tiŋga Kuate tuku eŋel suk minamŋgaig. Nane muŋgu kile nda. ²⁶ Kumanu mbal maŋ tiŋge nda ŋga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolŋge ail fudiŋndo pa bulu ŋak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses teŋemba sana: Ye Abraham Isak Yakob ye nane tuku Mbara Sunŋo minet ŋgina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ŋgisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara ŋga Moses sa ndana kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba maŋ tiŋge nda ŋga sakade ta tane siŋka wamdus mbarde.

Tukul pasa saŋgrinu
(*Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28*)

²⁸ Nane Yesus ndoŋ kualeyauka minnaig le kusem pasa bitekŋganu taŋŋo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete ŋga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndaŋ tukul ŋakmba liniŋganu minit ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolŋge minit ta teŋemba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Siŋgine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanŋine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba taŋgine ŋgamuŋgal abo guwa wamdus saŋgri ta ŋakmba nu tape ŋga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu teŋemba sakate. Tane taŋgine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ŋgate. Tukul pasa armba ta tukul pasa ŋakmba liniŋganu minik ŋgina.

³² Tanakina le kusem pasa bitekŋganu taŋŋo nu Yesus sana: Tum Taŋŋo, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuŋe ŋgamuŋgal wamdus saŋgri ta ŋakmba nu tuwit sulumba nuŋe ŋgarosu tuku kume purte taŋamba ndo nuŋe tugumŋge minig

mbal tuku kume purwa ta nu manjau mayete. Manjau ar tanje aganjmor kilmba bale farmba atraukade manjau ta liningit ngina.

³⁴ Tanjakina le Yesus nu tanjo te wamodus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ngina. Tanjakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka man kusna ndanaig.

*Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina
(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)*

³⁵ Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje wam paguka nane saningina: Ndanjam kusem pasa biteknjanu mbal nane Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbun nga sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamodus tuna le nu tenjemba sakina:

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal kilmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnje patikamnjit ngina. *Mune 110.1*

³⁷ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina.

*Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)*

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumnjamba saningina: Kusem pasa biteknjanu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnje Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamnjaig ngina.

*Pino kuembol ande nunje ndametinj Kuate tuna
(Lukas 21.1-4)*

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinamnje ndametinj patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametinj pankinaig le kanjerka minna. Nane aganj ndende sunjomba njak mbal ndametinj sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok promba nunje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nunje dubiwanu tanjo wikina sulumba saningina: Ye sirjka satinjet. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinndo patikat ta nane afu pankai ta liningat. ⁴⁴ Ta ndanjam? Nane ndametinj gudommba njak ta afu ndo patikaig ta pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nunje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamagan pijawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

13

*Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina
(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)*

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusrewam bafuna le nunje dubiwanu tanjo andenje nu sana: Tum Tango, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig ngina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo njakmba kanjerkate te ngumnenja

ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamnjagaig njina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenje ndo promba Yesus kusnanaig: ⁴ Ne kusem wande njayonjamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame aganj kanjermba ait ta buk patukate nga idusmba katesewamngig njinaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguningina: Tane rironj mayewap. Afu pro tane yabritinbekeig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuate nge madiyina tango nga gudommba didikuwaig le ndenungai. ⁷ Tane kame sugo maskenje mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugum nge kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinja prove likamnjagaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tinja kilke kise ndonj kame buwamnjagaik. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamnjagaig. Ma yimyam mbol nge mumni guba prove likamnjagaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ngaro rar tate tananj prowamnjagaig.

⁹ Tane tanjine rironj mayewap. Afunje tane kilmba pasa mbol nge kile-tidinguwaig le afu nanjine kusem wandek nge tane pani faramnjagaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo njak mbal tugum nge kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamnjagaig. ¹⁰ Pasa mayenu kilke tugu njakmba mbol nge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowamngat.

¹¹ Nane tanjamba tane kilmba pasa mbol nge patika mbal sugo wai mbol nge patikuwaig le wamdus fulilka ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbol nge tane tuku wamdus sinam nge pasa afu mayok kanjagaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tinjuwa le pasa sakamnjagaig. Tanjine wamdusmbi kuga.

¹² Ait ta mbol nge ande nuje tira nuje kasurmba kumam tuku njgueu mbal tuku wai mbol nge palmbimngat. Tanjo nu nuje kinjo mbol nge mata tanjawamngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kumwaig nga nane pasa mbol nge patikamnjagaig. ¹³ Tane ye tuku tanjo tukunu nane njakmba tane kasurtingamnjagaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuate nge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat.

¹⁴ Njgumnenja ande nu nule parak tukul ma mbol nge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). Wam ta mayok kuwa le kanjermba kame sunjo prote nga Yudea mbal nane kua ka tabe ponjuwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawan nge minmba kande nu pitik kua kumba wandek nge aganj kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbol nge minmba kande luka nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbol nge pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramnjagaig. ¹⁸ Tane Kuate yabanap le murke ait mbol nge manju ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbol nge piti sunjo pasa njak prowamngat. Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ait mbol nge ka kile ait te mbol nge mata piti afu tananj kanjer ndakeg. Njgumnenja mata piti tananj ande prove nda. ²⁰ Kuate nu nuje kilam tuku madiningina mbal idusninmba piti ait kuen ta

kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo njakmba ngisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satinjmba kanjera Kristus Kuate nge madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo ngamngai. Nane Kuate nge madiningina mbal yabrininjmba didikube nga nane wam kitek sangrinu ke likamngai. ²³ Tane mambilmba rironka minap. Wam kame ta prowamngai. Ta tuku ye tane wam pagutinjet.

²⁴ Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. ²⁵ Samba tuku sangri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba samba mbolnge guroromba ndeke lika minamngai. ²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye sangri sunjo kilnja jak gau sinamnge prowi le nane ye kangeryamngai. ²⁷ Ye ndeka enjel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnge Kuate nunje madiningina mbal kilemanjurkamngai.

²⁸ Tane fik ail kanjerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ²⁹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimngai. ³⁰ Ye sinja satinjgamngit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamngai. ³¹ Kilke tugu samba tugu ngisikamngai. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³² Ginu mara ki kanum ndanj ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kinjo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³³ Ait ta ginu mayok kangat ta tane gilai tukunu tane rironka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Tanjo sunjo ande ma ande kambim nga nunje piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairnja mina ngate. ³⁵ Wande miro tanjo ginu mara prowamngat ta tane gilai. Furiram e ko furir ngamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairnja minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanjerkiat. ³⁷ Ye tane satinjget pasa te tanjamba ndo nane njakmba saninjet. Tane mambilmba minap njina.

14

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Pagumba nye sunjo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal ndonj kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat njinaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge gurenj kutuna

(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betaninge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger jak nyunu Simon nu tuku wande nge isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu jak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor ngurmba nu tuku gabat mbolnge gurenj ta kutuna.

⁴ Kutuna le nane afu wam ta kanjermba palse nningina le nangine nangine sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gurenj ta tumba

piyana kande nu ndametiŋ soŋ 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande ŋginaig.

Nane taŋamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saniŋgina: Tane mbulap. Ndanam tane pino te piti serde. Nu ye mbolŋge wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane ŋgamukŋge minamŋgaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumuŋ. Ye tane ndoŋ ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolŋge nuŋe maŋau kumumba gureŋ mayenu te ye pisneyat. Nu ye ŋgunu tuku ŋgarosu wakeiyat. ⁹ Ye siŋka satiŋgamŋgit. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamŋgaig ŋgina.

Yudas nu Yesus tuku kupet taŋgo
(Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Kile nu dubiwanu taŋgo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolŋge palmbim ŋga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametiŋ afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolŋge palmbim tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus dubiwanu taŋgo armba Pasowa kuanekinaik
(Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolŋge Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuŋe dubiwanu taŋgo ndek Yesus kusnanaig: Sine aniŋge ne ndoŋ Pasowa nyam tuku ka kuanekube ŋginaig le ¹³ nu ndek nuŋe dubiwanu taŋgo armba sanikina: Tale tumbranj sungo mbol kape. Kumba ka prowap le taŋgo ande waim kule ŋak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande pongamŋgat ta tale wande ta tuku miro taŋgo tenjenmba sawap: Tum Taŋgonŋge sakat nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ wande rum ndaŋ mbolŋge Pasowa nyamŋgig ŋga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sungo ande o mbolŋge agan ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamŋgat. Taŋawa le tale rum ta sinamŋge sine Pasowa nyam tuku kuanekap ŋga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuŋe dubiwanu taŋgo ar ta tumbranj sungo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku agan ndende kuaneka maŋ luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu taŋgo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponginaig. ¹⁸ Ka tange nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye siŋka satiŋgamŋgit. Tane ŋgamukŋge ande ye ndoŋ isukusit te nu ye tuku kupet minit ŋgina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamduŋ ŋaigoŋga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yeŋge ŋga iduste e ŋginaig le ²⁰ nu ndek nane saniŋgina: Ande tane 12 ŋgamukŋge nu ye ndoŋ nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye kuyar pasa kumumba kumamŋgit ta ande nu ye tumba nane wai mbolŋge palmbimŋgat ta ose. Nu piti sungo tamŋgat. Ina nuŋenge te-pile ndakina kande maye kande ŋgina.

Yesus nu pasa nyam tuku maŋau te-mayokna
(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuŋe dubiwanu taŋgo niŋmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiŋe ŋgarosu ŋgina. ²³ Taŋamba nu grep kule murko ŋak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba niŋgina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saniŋgina:

Te yiŋe ndare. Ndare ta mbolŋge pasa kitek Kuate nu taŋgo ndoŋ o buk katna ta alonu mayok kaŋgat. Ye nane gudommba tuku ŋga ye yiŋe ndare kutuwamŋgit. ²⁵ Ye siŋka satinŋet. Ye maŋ grep kule teŋen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolŋge ye grep kule kitek nyamŋgit ŋgina.

²⁶ Taŋaka denŋpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tiŋga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

*Yesus nu Petrusŋge nu tuku nyu yabukamŋgat ŋga sana
(Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)*

²⁷ Kumbanŋge Yesus nu nane saninŋina: Tane ŋakmba kua ka ye kusreyamŋgaig. Kuyar pasa teŋenmba sakate. Kuatenŋge sipsip kulat taŋgo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamŋgaig ŋga sakate. ²⁸ Ye kumba maŋ tiŋgi sulumba ye ambonŋa Galilea ma tugu mbol ka le tane ŋgumneŋgamŋgaig ŋga saninŋina.

²⁹ Taŋakina le Petrus ndek nu sana: Nane ŋakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ŋgina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋgina. ³¹ Taŋaka sana le Petrus nu sanŋri tiŋga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye siŋka ne tuku nyu yabuke nda ŋgina le nuŋe dubinaig mbal ŋakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

*Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina
(Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46)*

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuŋe dubiwanu taŋgo saninŋina: Tane teŋge minap. Ye ka siŋge Kuate yabanŋamŋgit ŋgina. ³³ Taŋaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane keŋ ta kilmba kina ka taŋge nu ŋgamuŋgal piti sunŋo kamusmba wamduŋ fagkina le isu sanŋri kugana. ³⁴ Taŋamba nu nane saninŋina: Ye wamduŋ ŋayonŋa piti sunŋo ye toyate le kamuset. Tane teŋge mambilmba minap ŋgina. ³⁵ Taŋamba saka nu dirdirka kumba ŋgurnŋurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumuŋ e ŋga nu Kuate yabanŋamba sakina: ³⁶ O Mam ne wam ŋakmba kam kumuŋ. Kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nane nzali ndo dubiwa ŋgina.

³⁷ Taŋamba nu luka ka nane kaŋgerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanŋamba minap. Taŋgine ŋgamuŋgal Kuate yabanŋam tuku idusde ta ŋgarosumbi dubiwam tuku ta piti ŋgina.

³⁹ Taŋamba sake denŋpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo maŋ yabanŋamba sakina. ⁴⁰ Taŋamba nu maŋ luka prona ta nane ginyumuŋge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kaŋgerkina le nane piririmba ame pasa lafube o ŋga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu maŋ kumba ka yaban keŋna sulumba promba maŋ kusnaniŋgina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumuŋgat. Ait buk prowat. Andeŋge ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba une ŋak mbal tuku wai mbolŋge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet taŋgo prote. Tane tiŋgap le sine nane tugum si kab ŋgina.

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)*

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gu-dommba kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage nanenje tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk tenjemba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye timba tumba kape ngina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye ngina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biyumba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumnge minna tanje nuje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane saningina: Ndanjam saka tane ye kuayar tanjo tanjan bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamuknge kusem wande sunjo sinamnge tanjo pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanjakina le nu dubinaig tanjo njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tanjo mbanzo ande nu tawi kaukuk ndindo tinjmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunga tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

*Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig
(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)*

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba buk pro tanje manjurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenje Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndon pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo njakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenjinaig le ⁵⁶ nane gudommba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinja nu mbolnje pasa pilmba yabri pasa tenjemba sakinaig: ⁵⁸ Nu tenjemba sakina le isgenj. Kusem wande sunjo tanjo waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenjmba mbolnje kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimngit nga sakina le isgenj nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolnje mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunjo nu nane ngamuknge tinja Yesus kusunana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka minje tukulmba maninok minna le pris gabat sunjo nu man Yesus kusunana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e ngina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnge minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kanjeryamngai ngina.

⁶³ Tanjakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu njayo silita pasa te ismba tane ndanjmba iduste ngina le nane njakmba sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinja ka Yesus nguspemba amnu songa waimbi katmba sanaig: Imanje ne katnate e? Ne tuan tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig. Tanjakinaig le polis kamenge mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tanje minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanjer timba sana: Ne mata Nasaretu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjganket ngina sulumba nu tinja kilim ka malaŋga tugum tanje minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta manj pro nu kanjermba nu tugumŋge minnaig mbal saningina: Tanjo te mata nu tuku tanjo ande ngina le ⁷⁰ nu manj Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba manj tanjo afu Petrus tugumŋge minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne Galileanu nginaig le ⁷¹ nu nuŋe mironj nuŋe ngaro tapramba sakina: Tane tanjo sakade ta ye sinjka gilai ngina.

⁷² Tanjakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusŋge pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonja ye tuku nyu yabukam kenamŋgat nja sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi njaona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38)

¹ Maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage kusem pasa biteknjanu mbal pasa pilewanu sugu njakmba pitik ndo pro manjurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolŋge pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommmba kilmba Yesus mbolŋge patika nu mbaranu nja sanaig le ⁴ Pilatus nu manj kusnana: Ai te. Ne mbar gudommmba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nja saningina

(Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolŋge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku yabanjanu le nu paska ninjanu. ⁷ Ait ta mbolŋge tanjo afu nane gabat kame ndonj kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandekŋge patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommmba pro Pilatus tugumŋge manjurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulinj kilanu tanjo ande paska singa nginaig. ⁹⁻¹⁰ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolŋge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tinji nja idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tanjo pino siseninjmba wam pagukinaig le Barabas te-luka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu manj saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo ngade tanjo te ye nu ndanji nja idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danjguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu maŋ lato sakina: Ndaŋam. Nu ame wam mbarna ŋgina le nane maŋ sunŋomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋa sakinaig.

¹⁵ Taŋakinaig le Pilatus nu maŋgurkinaig mbal ta gareniŋguwa ŋa Barabas paska tumba Zu mbal niŋgina sulumba kame mbal saniŋgina le Yesus tumba muli karennumbi ŋgusnaig. ŋgusmba tumba ail kazrai mbolŋge pilwaig ŋa saniŋgina.

Kame mbal nane Yesus tumba ŋayo silinaig
(*Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3*)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunŋo ŋgirpem tanŋe pilmba kame tanŋo ŋakmba wikinaig le pro maŋgurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo ŋak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Taŋanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunŋo mbolŋge maŋau kade taŋamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋginaig. ¹⁹ Taŋamba nane ndek didombi gabatnu katmba ŋguspemba nu tugumŋge dagol tidronŋinaig.

²⁰ Nane taŋamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denŋpurmba tawi gurgur ta paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbolŋge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilnaig
(*Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27*)

²¹ Kinaig ka ndinŋge Sirenenu tanŋo Simon ma kasomŋge minna tuku tesilika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa ŋa sanŋrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronaiŋ. Nyu ta tugunu Tanŋo Gabat Murko. ²³ Pro tanŋe nane ndek ŋgaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa ŋa tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolŋge kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig. Taŋamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu tuku tawi inum inumnu kile-likinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanŋe balenaig tuku pasa gabat ta teŋenmba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋa kuyarnaig.*

²⁷ Nane kuayar tanŋo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamŋge ande ŋaiŋam kumamŋge ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig. ²⁸ Wam ta mbolŋge kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta teŋenmba sakate. Nane nu kanŋermba wam ŋaigonu kanu mbal ndoŋ ulendide ŋa sakate.

Aisaia 53.12

²⁹ Nane afu muŋgu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: Tanŋo nu Israel kusem wande sunŋo sambrimba mara keŋmba mbolŋge maŋ palmbim tuku sakina ta kile aninŋe. ³⁰ Ne naŋe muskil te-timba ail kazrai kusremba ibeŋ kaye ŋginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal nane mata Yesus nunumba piŋgil mer te-tumba nanŋine nanŋine saka minnaig: Nu tanŋo tuku muskil kile-tidinŋina. Kile nu nuŋe muskil te-tiwam kumuŋ kuga. ³² Nu Kuateŋge madina tanŋo Israel mbal tuku gabat sunŋo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ibeŋ kuwa le sine son ŋgube ŋginaig le tanŋo armba nu tugumŋge ail kazrai mbolŋge danŋginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

*Yesus nu kumna**(Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)*

³³ Ki kanum 12 mboŋge ma ŋakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mboŋge kugana. ³⁴ Ki kanum 3 mboŋge Yesus nu wi kuenka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu tenjenmba. Yinje Mbara, yinje Mbara, ndanjam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate ŋginaig le ³⁶ tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mboŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunja nu tuku minje mboŋge pilna sulumba nane saniŋgina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenjamngat inde ŋgina. ³⁷ Kile Yesus nu maŋ sunjomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamnge tukul wande tukulanu tawi sunjo ta mboŋge fetka ibenŋge bitekŋgina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le kanjermba ndek sakina: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku kinjo ŋgina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenŋge mambilmba nu kanjermba minnaig. Nane ŋgamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudin nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mboŋge minna le pino kame tanje nane nu sinzanjamba dubiwanu. Pino afu Yesus ndonj Yerusalem pronaig ta turmba tanje minnaig.

*Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina**(Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)*

⁴² Ait ta nanjine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sanjri tinja kumba Yesus tuku mindesin tam tuku yabanja. Yosef nu tanjo pinonge nu mayenu ŋginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate ŋga idusmba nuŋe kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e ŋga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ŋgina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ŋgina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukauk ande piyamba ka Yesus tuku mindesin paska tawimbi sonja tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje tukulna. ⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuŋe nale pilna ma ta kanjermba minnaik.

16*Yesus nu maŋ tinjina**(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)*

¹ Nanjine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuŋe), Salomi nane keŋ ta Yesus tuku mindesin pisnewam tuku gurenj mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mboŋge maratukuk tinja nane ndame burok tugum kinaig. ³ Nane kumbanje munju kusnanjinaig: Brok minje mboŋge ndame sunjo ta imanje talke sinjamngat o ŋginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnge minna le kanjernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kumin kuen njayo kaukauk njak mindesinj minnambi ndinamnje minyok minna le kanjermba nane piriri njayonaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretnu tanjo Yesus ail kazrai mbolnje nil danjnginaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tinjat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuje dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tenjemba saningap: Nu ambonja Galilea kuwa le tane ka tanje nu kanjeramngaij nga o buk nane saningina tae ngina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinje afu sa ndaninginaig.

Nane gudommba Yesus kanjernaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolnje mafena le Yesus nu tinga ambonja nu Maria Magdalanu tugumnje mayok kina. Yesus nu buk bukla 7 pino ta mbolnje pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kanjermba kumba ka nu ndonj minnaig mbal nane wamduj njagongga malmbi njakmba minnaig ta saningina: ¹¹ Yesus nu buk abongga ye tugum prowat le kanjerit nga saningina ta nane nu tuku pasa son nda nginaig.

¹² Ki ndui ta mbolnje nale ar ta ma kasom kinaik le ndinje Yesus nu ngarosu kise tumba nale tugumnje mayok kina. ¹³ Nane keij kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndonj minnaig mbal afu saninginaik ta mata nane son nda nginaig.

¹⁴ Ngumnenja nuje dubiwanu tanjo ¹¹ nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumnje mayok kina. Nane nu tingina le kanjernaig mbal tuku wam kube ismba ngamungal tukulmba son nda nginaig tukunu nu nane ngamuknje mayok ka nane kilmba saningje likina.

¹⁵ Tanjamba nu nane wam paguka saningina: Tane kumba ka ma tugu njakmba mbolnje pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son nga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Ima nu son nda nguwa ta nu ngisikamngat. ¹⁷ Nane ye tuku sanjri tomba tingade mbal nane wam kitek tenjen ke likamngaij. Nane ye tuku sanjrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamngaij. ¹⁸ Nane kame mbej kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolnje wai patika kile-tidingamngaij ngina.

¹⁹ Sunjo Yesus nu nane pasa ninge denjurna le Kuatenje nu te-dunga ka samba mbolnje nuje ndinam kumamnje pilna le minyokina. ²⁰ Tanjana le nuje dubiwanu tanjo nane tumbran njakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunjo nu nane ndonj minmba wam kitek sanjrinu kile-mayokka nane tuku pasa sanjri pileningina.]

Son.

LUKAS

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tanjo kuga. Nu Grik tanjo minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunje Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sanjri tomba tingina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu waŋe te kuyarna. Nane Grik mbal nane manjau tinjeknu ŋak minam tuku sunjgomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku manjau tinjeknu ta tuku sunjgomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu waŋe te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumneŋga nu man lato waŋe ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

¹ Yiŋe gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamukŋge mayok ke likinaig ta tanjo gudommmba wam ta ulendimba kuyarngam tuku tagonaig. ² Afu nane nanjine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasiŋmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolŋge kubemba ka ka bitekŋgamŋgit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta ngamunjal son ngam tuku ye ne tuku waŋe te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunjo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunjo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali ŋakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolŋge tinjeknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kinjo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait prona le nane Kuate tumailamŋge pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nanjine manjaumbi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunjo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piymba minna le tanjo pino gudommmba kilimŋge Kuate yabanmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunjo tuku eŋel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamŋge tin minna le kanjerna. ¹² Nu eŋel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ eŋel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yaban pasa isat. Piyo naje Elisabet nu ne tuku kinjo te-palmbimŋgat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nga ngina. ¹⁴ Nu mbolŋge ne ngamunjal gare tumba wamdu bulok minamŋgat. Nane gudommmba gare sunjo tamnŋgaig ngina.

¹⁵ Tanjakina sulumba eŋel nu man sana: Kuate am mbolŋge nu tanjo sunjo minamŋgat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamŋge Tukul Guwa ŋak te-pilwa le nu tuku ngamunjal kumunjamŋgat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommmba ngamunjal biye mbilmba nanjine Sunjo Kuate tugum kanjag. ¹⁷ Nu Elia tanjan mayok ka Tukul Guwa tuku sanjrimbi piroka nu Sunjo tuku ambonjamŋgat. Mam kame kinjo kame tetkanu minig ta nuje ngamunjal ulendiwe ninjamŋgat. Nu mbolŋge Kuate tuku pasa

ngumnede mbal nane mbilka mbal tinreknu ndonj ulendikamnggaig. Nu tanjo tuku ngamuŋgal wamdus kile-tidinguwa le Sunjo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tanaj. Ye ndanjmba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailamnge tin minet tuku tanjo. Nunje ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumuŋguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minje tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumuŋguwa le ne man pasatamngat nga sana.

²¹ Tanjo pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndanjmba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa sanjmba pasatam kumuŋ kuga le nane nu kanjermba nu wande sinamnge kinjatanu suk agar kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nunje tumbran kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nunje kinjo konna le nu ndek sakina: Ye kinjo kugatok nane njakmba am mbolnge kiko njak minen ta Kuatenge ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanjamba nu tanjo am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu enjel Gabriel man kukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbran kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum prona. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndonj mine ndakina tuku. Nane tanjo ande nu tuwa nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndonj minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamuŋgal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ enjel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul njak mina sulumba kinjo ande te-palmbimngat. Kinjo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo njak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnge minit nu tuku Kinjo ngamnggaig. Sunjo Kuatenge nu tuku mbun David o buk nyu sunjo njak minna tanaj nyu sunjo tuwa le ³³ nu Yakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek enjel kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanjmba wam ta mayok kanjat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumuŋguwa le Kuate tuku sangri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kinjo te-palmbimngat. Kinjo ta nu purfernu ndo. ³⁶ Ne isa. Nanje tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti njak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam njakmba kam kumuŋ ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sunjo tuku minje kumnemnge minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnge tanjamba mayok kuwa ngina le enjel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnge Maria nu tinga pitik ndo Yudea ma tabe njak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponga Elisabet kanjermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kinjo fungul sinamnge patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenjka sakina: Kuate nu pino

ajakmba ngamukngge ne make pilit. Kiyo ne tuku fungul sinamngge minit ta Kuate ngge nu mata make pilit. ⁴³Ye pino mayenu kuga. Ndanjam yiye Sungo tuku ina nuje ne ye tugum te prowat. ⁴⁴Ne kaiyeyat ta ye isit le kiyo ye tuku fungul sinamngge nu gare sungo tumba patengat. ⁴⁵Ne Sungo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sungo jak mina le pasa ta ne mbolngge kumu-kumumba mayok kangat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶Kile Maria nu sakina:

Ye Sungo tuku nyu te-dunget.

⁴⁷Ye Kuate tuku gare sunngoyate.

Nunge ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸Ye nu tuku minge kumnemngge kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamnggaig.

⁴⁹Sungo Sangri Nayo nu ye mbolngge wam magete.

Nu tuku nyu purfen nu ndo.

⁵⁰Tanjo ngamukngge afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane jakmba mapekate.

⁵¹Kuate nu nuje sangri sungo te-mayokmba wam kumumbi tenemba ke likate.

Nu nangine nyu kile-dungade mbal wam kam idusde ta kugerkate le kua ka sili-silide.

⁵²Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenjkate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³Nu gubak minig mbal aganj ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu aganj ndende jak mbal manau inum nda ningit le ake minig.

⁵⁴⁻⁵⁵Nu singine mbun pasa sangrinu saningina ta kumumba nu nuje piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nuje ndare jakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nuje pasa ta gilai ndangate.

Maria nu tanjamba mune ulna.

⁵⁶Nu Elisabet ndonj tambun kenmba minnaik sulumba nu tinga luka nuje tumbranj kina.

Yohanus kule pisne tanjo prona

⁵⁷Ait kumungina le Elisabet nu kiyo te-pilna. ⁵⁸Te-pilna le nu tugumngge minnaig mbal nuje ndare tuma ndonj wam ta ismba Kuate nu Elisabet rangun mayenu tuna nga nu ndonj gare-garekinaig.

⁵⁹Mara 8 mbolngge nane nangine tukul dubimba kiyo ngaro pikam tuku mangurkinaig. Nane mam nuje Sakaria waukam tuku saka minnaig kande

⁶⁰Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le ⁶¹nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

⁶²Tanjamba nane nuje mam nuje kiyo ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le ⁶³nu kuyaram tuku waje ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenemba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane jakmba ndek pirek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dungina. ⁶⁵ Tanjana le nane nu tugumnge minnaig mbal nakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe nakmba mbol kumungina.

⁶⁶ Tanjo pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sunjo tuku sanjri kinjo ta mbolnge minna ta kila pilmba nu sunjoka ndanjanamngat o nga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dungina le Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu dir pasa tenjemba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal singine Sunjo Kuate tuku nyu te-dungube.

Nu sine nunje mbal tugum te promba muskil kile-tidinge singit.

⁶⁹ Nu ande sanjri njayo singine muskil kile-tidinge singam tuku nunje piro tanjo David tuku ndare mbolnge te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk tanjamba nunje tuan tanjo kame tuku minje mbolnge sakina.

⁷¹ Nu sine tuku ngyeu mbal sine kasursingig mbal ta nakmba kile-ibenjka muskil kile-tidinge singamngat.

⁷² Nu singine mbunj kame mapekamngit nga saningina ta kile kumute.

Nu nane ndonj wamdus ulendika pasa sanjrinu saningina ta gilai ndangina.

⁷³⁻⁷⁵ Nu sine Israel tuku ngyeu mbal wai mbolnge kile-luka kilamngat. Tanjawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biymba nu am mbolnge tinjeknu minmba ma ma kumamngig.

Nu tanjamba singine mbunj Abraham pasa sanjrinu sana.

⁷⁶ O kinjo, ne Kuate Sunjo tuku tuan tanjo.

Ne ambonja kumba Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekamngat.

⁷⁷ Ne sine tumsinga le Kuate nu nunje mbal tuku une sauka gilainja muskil kile-tidinge singam tuku ndin kanjeramngig.

⁷⁸ Kuate nu sinjka sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbranj tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamngat.

⁷⁹ Promba sine kiljasinguwa le sine ma make sinamnge kume tuku sanjri kunnemnge mineg mbal ndin kanjermba ngamunggal gare tumba wamdus bulok minamngig.

Sakaria nu tanjamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kinjo dabro ta minna ma ma sunjoka wamdus sanjrinu njak tingina. Nu sunjoka kumba ma baknu mbolnge minna le ma ma ait kumungina le Israel ngamuknge mayok kina.

2

Maria nu Yesus te-pilna (Mateus 1.18-25)

¹⁻³ Ait ta mbolnge Sesar Augustus nu ma tugu nakmba mbolnge tanjo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane nakmba ndek nyu kuyarkam tuku nanjine tumbranj tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane manjau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinga Galilea ma Nasaret tumbranj kusremba David tuku tumbranj tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina.

⁵ Nuŋe pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk fungulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemŋge promba tanje minmba Maria nu kiŋo te-palmbim bafuna ta ⁷ tanjo kinyam tuku wande kumuŋgina le nu agaŋmor tuku wandek sinam tanje kiŋo mulum te-pilna. Te-pilna sulumba kumiŋmbi soŋga agaŋmor isukusanu nza mbol tanje pilna le minna.

Enjel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbran ta kasomŋge sipsip kulat mbal afu furir nanjine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunjo tuku enjel ande nane tugum tanje mayok kina le Sunjo tuku bulu sanjgrinu nane kiljaningina le murkuka kuru kuru sunjo tinaig. ¹⁰ Tanjanaig le enjel nu ndek saningina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satingam prowet. Tanjo pino ŋakmba mbolŋge gare sunjo mayok kanjat. ¹¹ Furir te mbolŋge David tuku tumbran tugukŋge pino ande kiŋo te-palet. Nu Sunjo nu Kuateŋge madina tanjo Kristus. Nunje tane muskil kile-tidinge tinjamŋgat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku tenjenmba. Kiŋo ande kumiŋmbi soŋganu ŋak agaŋmor isukusanu nza mbolŋge kinye ŋak minit ta not ŋgina.

¹³ Tanjamba saka minna le pitik ndo samba mbolok enjel kuasmbi sunjo pro nu ndoŋ ulendika Kuate tuku nyu te-dunja tenjenmba sakinaig:

¹⁴ Samba mbolŋge Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa.

Kilke mbolŋge Kuateŋge make patikate mbal ŋgamunjal wamdus bulok minwaig ŋginaig.

¹⁵ Kile enjel kame tanje nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nanjine nanjine sakinaig: Sine wam mayok ket le Sunjoŋge sasingat ta ka Betlehemŋge kanjerbe ŋginaig.

¹⁶ Tanjaka nane pastinga pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiŋo agaŋmor isukusanu nza mbolŋge kinye ŋak minna le kanjernaig.

¹⁷ Kanjernaig sulumba wande kusremba kilim kumba enjel nu kiŋo tuku saningina ta ŋakmba kubeu ninginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa ŋakmba wamdus sinamŋge idus tidinga minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba enjel pasa saningina tanjamba kanjerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu te-dunja kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kusem ndindo kugana le nane kiŋo tumba ŋgaro pikmba nyunu Yesus ŋginaig. Maria nu kiŋo kon ndana le enjel nu tanjamba kiŋo nyun tuwa ŋga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunjo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuŋe ŋgarosu purfenju mayok kuwa ŋga Kuate atraukam tuku ait kumuŋguwa le nale kiŋo tumba Kuate tuku madimba nu tambim ŋga mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sunjo tuku kuyar mbolŋge tukul ta tenjenmba minit: Kiŋo mulum prowa ta Sunjo tuku madimba nu tambim tuku ŋgate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuwam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemŋge tanjo tinjeknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo tairŋga

minna. Tukul Guwa nu ḡak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwanḡe buk sana: Ne kume ndaka mina le Sunḡonḡe madina tanḡo Kristus prowa le kanḡeramḡat ḡgina.

²⁷ Ait ta mbolḡe Tukul Guwanḡe Simeon wamduḡ tuna le nu tinḡa kuḡem wande sinam kina. Nu ka tanḡe minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba maḡau ta kam saka pronaiḡ le ²⁸ Simeon nu ndek kiḡo yaimba baḡailmba Kuate tuku nyu te-duḡḡa teḡemba sakina:

²⁹ O Sunḡo, ne ye pasa sayina ta kumuḡat tukunu kile ye ne tuku piro tanḡo ḡgamuḡal wamduḡ bulok kumamuḡit.

³⁰ Yiḡe ammbi sine muskil kile-tiduḡḡam tuku tanḡo kanḡeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal ḡakmba am mbolḡe nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kilḡaniḡuwa le nane ne kila palmbimḡaig.

Nu mbolḡe sine Israel nyu mayok kanḡat ḡgina.

³³ Simeon nu tanḡamba sakina le ina mam nuḡe wamduḡ piremek purkainaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba maḡ ina nuḡe Maria sana: Kiḡo te Kuatenḡe pilna le nu mbolḡe Israel afu bariḡa ndekamuḡaig. Afu tinḡamuḡaig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamduḡ kilimok mayok kanḡat. Ne nu tuku ḡgamuḡal rar sunḡo tamḡat ḡga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tanḡe minna. Nu Fanuel kulim nuḡe Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tanḡo ḡak minna sulumba ³⁷ tanḡo nuḡe kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kuḡem wande sunḡo ta sinamuḡe minmba nu Kuate mbariḡmba mara afu nyamagaḡ pinka Kuate yabaḡmba minna. ³⁸ Ait ta mbolḡe ndo nu mata kuḡem wande mbol promba kiḡo kanḡermba Kuate tuku nyu te-duḡḡina. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairḡa minnaig mbal nu kiḡo ta tuku nane saniḡmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunḡo tuku tukul ḡakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbranḡ Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tanḡe kiḡo nu sunḡokina le Kuate nu make pilna le nu sanḡri pilmba wamduḡ kuyar mayenu ḡak tinḡina.

Yesus nu kiḡo mo kuḡem wande sinam kina

⁴¹ Paḡumba nye sunḡo Pasowa tuku kuḡem ait mbolḡe yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 ḡak minna le ait ta kumuḡina le nale nakile ait ta dubimba maḡ mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tanḡe Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemḡe minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndoḡ kinit ḡga idusmba kumba ka ndinḡe ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ḡgamuḡke kusnaḡa nu sota kinaik ka ⁴⁵ tanḡe kanḡer ndamba luka maḡ nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemḡe nu sota ka mara keḡnu mbolḡe kuḡem wande sunḡo sinamuḡe tum tanḡo ḡgamuḡke nu minyoka pasa ismba nane kusna-kusnaniḡmba minna le kanḡernaik. ⁴⁷ Nu kila sunḡo ḡak minmba kumumbi lafuna le ḡakmba piremek purkainaig.

⁴⁸ Kile nale nu kanḡermba piriri ḡayonaik sulumba ina nuḡe sakina: Kiḡo, ndaḡam ne sile piro kareḡ sikit le sile mam naḡe ndoḡ ḡgamuḡal fulilka ne sota minek ḡgina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndaḡam ye sota piro kareḡkik. Tale ambonḡa yiḡe Mam tuku wande te mbolḡe ndaḡam nda mambilaik ḡgina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinnga nale ndon luka ndek Nasaret kumba ka tanje nale tuku minje kumnemnje minna. Ina nuje nu wam jakmba mayok kinaig ta wamdus sinamnje idus tidinga minna.

⁵² Yesus nu sunjokina le Kuatenje nu make pilna. Nu ngamunggal kuyar mayenu jak tinjina le tanjo pino jakmba nu make pilnaig.

3

*Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)*

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 jak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuje Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisantias nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndon pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnje Sakaria tuku kinjo nuje Yohanus nu ma baknu mbolnje minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinnga tumbrañ afu Yordan kule patuknje mine likinaig ta jakmba mbol kumba pasa kuklimba tanjo nane ngamunggal biye mbilmba manau najgonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna. ⁴ Tuan tanjo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnje kumunggina ta tenjemba.

Ma baknu mbolnje wi ande kuenjka tenjemba sakate.

Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Ngurur jakmba kilke dinningam tuku.

Taba jakmba saika kile-ibenkam tuku.

Banjanok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter jakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingap le Kuate nu tanjo muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal jakmba kanjeramnggaig. *Aisaia 40.3-5*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommba kule piseneninguwa nga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saningina: Tane mben tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptinguwa nga kule pisne tam prode.

⁸ Tane sinjka ngamunggal biye mbilmba tangine manau najgonu kusrekinaig kande alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mbunj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumun.

⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnje pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta jakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le mangur sunjo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba jak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamagan mata tanjawan ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule piseneninguwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametinj didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa ndakap. Tangine mundu tuku piya biyamba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuateŋge madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane ŋakmba saninŋina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ngumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri liwamŋgat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamunŋgal kule pisne tarŋaj tinjamŋgat. ¹⁷ Nu wit pilenŋam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan tuku wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋina. ¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nuŋe tuku pino Herodias yaimba wam ŋaigonu afu turmba ke likina le Yohanusŋge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba mulin tumba wandekŋge pilna. Wam ta mbolŋge nu nuŋe mbar ŋakmba lininmba mbar sunjona.

Yohanusŋge Yesus kule pisnena
(Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11)

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamŋge mine ndaka nu tanjo kuasmbi sunjomba kule piseninŋina sulumba Yesus turmba kule pisnena. Yesus nu kule pisne tumba Kuate ndon pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ngarosu te-mayokmba gami tarŋaj ndeka nu mbolŋge minna. Kile samba mbolŋge pasa ande promba tenenmba sakina: Ne yiŋe Kiŋo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ŋina.

Yesus tuku mbuŋ kat nuŋe
(Mateus 1.1-17)

²³ Yesus nu yar 30 ŋak minmba nu piro tugu pilna. Nane ŋakmba nu Yosef tuku kiŋo ndo nga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba tenenmba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kiŋo. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. Levi nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Yanai tuku kiŋo. Yanai nu Yosef tuku kiŋo. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Amos tuku kiŋo. Amos nu Neam tuku kiŋo. Neam nu Esli tuku kiŋo. Esli nu Nagai tuku kiŋo. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kiŋo. Meat nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Semen tuku kiŋo. Semen nu Yosek tuku kiŋo. Yosek nu Yoda tuku kiŋo. ²⁷ Yoda nu Yoanan tuku kiŋo. Yoanan nu Resa tuku kiŋo. Resa nu Serubabel tuku kiŋo. Serubabel nu Sealtiel tuku kiŋo. Sealtiel nu Neri tuku kiŋo. ²⁸ Neri nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Adi tuku kiŋo. Adi nu Kosam tuku kiŋo. Kosam nu Elmadam tuku kiŋo. Elmadam nu Er tuku kiŋo. ²⁹ Er nu Yosua tuku kiŋo. Yosua nu Elieser tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. ³² David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. ³⁴ Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. ³⁵ Nahor nu

Serak tuku kinjo. Serak nu Riyu tuku kinjo. Riyu nu Pelek tuku kinjo. Pelek nu Eber tuku kinjo. Eber nu Sela tuku kinjo. ³⁶Sela nu Kanan tuku kinjo. Kanan nu Arfaksat tuku kinjo. Arfaksat nu Sem tuku kinjo. Sem nu Noa tuku kinjo. Noa nu Lamek tuku kinjo. ³⁷Lamek nu Metusala tuku kinjo. Metusala nu Enok tuku kinjo. Enok nu Yaret tuku kinjo. Yaret nu Mahalalel tuku kinjo. Mahalalel nu Kenan tuku kinjo. ³⁸Kenan nu Enos tuku kinjo. Enos nu Set tuku kinjo. Set nu Adam tuku kinjo. Adam nu Kuate tuku kinjo.

4

Satan nu Yesus tagona (Mateus 4.1-11)

¹ Yohanus nu Yesus kule pisnena le Tukul Guwa nu mbolnge kumungina. Kile Tukul Guwa nu wamdus tuna le nu tinga Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolnge minna le ²Satan pro mara 40 tanja nu tago-tagomba minna. Yesus nu aganj inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya nga sana. ⁴Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tango nane bret nyade ta mbolnge ndo abo minam kumun kuga nga sakate ngina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka bin sunjo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo njakmba tummba sana: ⁶Nyu sugo sanjri njakmba mine likade te njakmba ye tuku wai mbolnge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimngit. ⁷Ne ye tuku nyu te-dunga mbarinja ta sanjri njakmba te ne tanbimngit ngina le ⁸nu lafumba sana: Kuyar ande tenjemba minit.

Tanjine Sunjo Kuate nu tuku nyu te-dunga nu mbarinap. Nu tuku minje ndo kumnemnje minap nga sakate ngina. *Lo 6.13-14*

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuennu ta mbolnge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta patenja o ibej nzi kaye. ¹⁰Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Kuate nu nuje ejel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamngaig ngate tukunu ne maye minamngat.

¹¹ Ne ndame mbolnge nanje kupe dannga fetkikat nga nane pro waimbi ne biye-biyenamngaig ngate. *Mune 91.11-12*

¹² Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande tenjemba sakate. Tanjine Sunjo Kuate tago ndawap nga sakate ngina. *Lo 6.16*

¹³ Satan nu tanjamba Yesus mbolnge tago njakmba ke sulumba nu kusremba nu man tagowam tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus nu Galileanje piro tugu pilna (Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Yesus nu Tukul Guwa tuku sanjri njak tinga luka Galilea ma mbol kumba tanje minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa kuklina le njakmba nu tuku nyu te-dunginaig. Ma patuk patuk njakmba nu tuku nyu ise likinaig.

Nasaret mbal Yesus talanaig (Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶ Yesus nu kumba nuje sunjokina tuku tumbrajan Nasaret pronan. Pro tanje nuje manau dubimba kusem ait mbolnge kusem kanjeram kina ka tanje Kuate tuku pasa burkam tuku tingina. ¹⁷Andenje tuan tango Aisaia

tuku kuyar ta tuna le nu ndek waŋe kuklimba pasa sota ka ande kaŋgermba teŋenmba burkina.

¹⁸ Sunŋo tuku Guwa nu ye mbolŋge minit.

Nunŋe ye madiyina le ye piro teŋenmba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumŋge pasa mayenu kukliwamŋgit.

Ye saninŋi le mulinŋ kilanu taŋgo minig ta nane mayok kaŋgaig. Am tukulok mbal am maraŋgamŋgaig.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinŋe ningamŋgit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote ŋga saninŋamŋgit. *Aisaia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka waŋe maŋ filfilmba luka piro taŋgo tumba minyokina. Minyokina le kusem wandekŋge minyok minnaig mbal nane ŋakmba nu kaŋger timba minnaig le ²¹ nu pasa tugu pilmba saninŋina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolŋge alonu mayok kinit ŋgina.

²² Nu miŋge bulokmbi pasa purfer nu kuklina le nane ŋakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaig: i ... Taŋgo te Yosef tuku kinjo. Ndaŋmba nu pasa teŋen kuklite ŋga saka minnaig le ²³ nu ndek nane saninŋina: Ye kila. Tane yaba pasa ande teŋenmba sayam idusde. Dokta, naŋe mironŋ ŋgarosu wakeiya ŋga idusde. Kaperneum tumbranŋge maŋau saŋgrinu ke likina le isgen ta kile naŋe tumbranŋ tuguk teŋge ka le sine kaŋgerbe ŋga sayam idusde ŋgina.

²⁴ Yesus nu maŋ lato saninŋina: Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tuan taŋgo ande nune tumbranŋ tugukŋge pasa kukliwa ta nane nu talawamŋgaig. ²⁵ Tuan taŋgo Elia nu minna le yar keŋmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu ŋakmba mbol guba sunŋo prona. Ait ta mbolŋge Israel pino kuembol gudommba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbranŋ Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan taŋgo ande Elisa minna le Israel taŋgo gudommba ŋgirŋger ŋak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok taŋgo Neaman ndo wakeina ŋga saninŋina.

²⁸ Yesus nu taŋamba saninŋina le kusem wandekŋge minnaig mbal ndek gubra sunŋo tinaig sulumba ²⁹ nane pastinŋa Yesus biye timba didika kumba ka tumbranŋ kusremba naŋgine tumbranŋ tabe ndumor mbolŋge bukŋgam kinaig kande ³⁰ nu nane kusreka ŋgamuk ŋgamuk kina.

*Yesus nu taŋgo ande bukla ŋak wakeina
(Markus 1.21-28)*

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbranŋ prona. Pro kusem ait mbolŋge nu nane pasa tumninmba minna le ³² nane ismba nu pasa miro taŋgo taŋaŋ tumninŋina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam taŋge bukla ŋak taŋgo ande minna. Nu wi kuenŋka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndonŋ wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo ŋgina le ³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Taŋgo ta kusremba mayok ka kaye ŋgina le bukla ta nane ŋgamukŋge taŋgo ta tumba te-bukŋga nu ŋayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Taŋana le nane ŋakmba ndek pirerek purka munŋu kusnaŋginaig: Pasa ta ame pasa taŋaŋ. Nu saŋgri ŋak gabat sunŋo taŋaŋ bukla saninŋit le kua ka taŋgo kusreka kinig ŋginaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbranŋ ŋakmba kumunŋge likina.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)*

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuŋe ngaro sunŋomba pa tiŋgina le nane Yesusŋe nu turwa nŋa nu sanaig le ³⁹ nu ka ngaro pa tiŋgina ta sawe likina le ngaro mukumba nu mayekina. Tanjamba nu pitik ndo tiŋga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge ki butunŋam bafuna le afunŋe nanŋine mbal guaze tugu yimyam ta njakmba kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig le nu njakmba waimbi kigrekinale mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla njak mbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kiŋo nginaig. Bukla nane Yesus nu Kuatenŋe madina tanŋo ta kila tukunu nu nane miŋge pipniŋgina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tiŋga ma yamok kina le nane afu nu sota ka te-silika nu nane ndon minam tuku ngailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saniŋgina: Kuga. Ye tumbran afu mbolŋge Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwanŋgit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ⁴⁴ Tanjakina sulumba tiŋga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande njakmba mbolŋge pasa kuklimba saniŋmba minna.

5

*Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiniŋgina
(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)*

¹ Yesus nu Genesaret kule kualin tuku piyalŋge minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku munŋu signa-signanŋa nu pipka minnaig. ² Tanjamba minnaig le nu wan armba tabekŋge minnaik ta kanŋerkina. Kualegan kilanu mbal nane wan ta kusreka nane kuman minyanŋa minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku wan ponŋina sulumba wan mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa nŋa sana ta nu kumuna. Tanjana le nu wan mbol tanŋe minyok minmba tanŋo pino pasa tumniŋmba minna.

⁴ Nu pasa saniŋge denŋpurmba kile nu ndek Simon sana: Wan mbitimba ka fando sinŋe kualegan kilam tuku kuman panke likap ngina le ⁵ nu lafumba sakina: Sunŋo, sine furir te mbolŋge kualegan sotigig ta afu nda kilig ta nenŋe sakate tukunu ye kumba man kuman bukŋgamŋgit ngina.

⁶ Tanjaka sana le nane kumba ka kuman bukŋginaig ta kualegan gudommba sinam kinaig le kualegan pitinunŋe kuman sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek nanŋine piro tuma wan ande mbolŋge minnaig ta waimbi aukniŋginaig le nane pro kualegan kilmba wan arnej lignenikinaig le wan buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndon minnaig mbal turmba kualegan gudommba kilnaig ta kanŋerka piriri nŋayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndon piro tuma nale mata tanjanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum tanŋe dagol tidronŋa nu sana: Sunŋo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une njak ngina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumnenŋa ne tanŋo pino tanjamba kilamŋgat ngina. ¹¹ Tanjakina le nane wan koika tabek kinaig sulumba agan ndende njakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

*Yesus nu tanŋo ngirŋer njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)*

¹² Yesus nu tumbranj sunjo ande mbolnje minna le tanjo ande ngarosu njakmba ngirnger njak Yesus kanjermba pro nu tugum tanje truk ka nu sarsarmba sana: O Sunjo, ne kumunj. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet ngina. Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu minje pipmba nu sana: Ye ne mbolnje manjau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nanje ngarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

¹⁵ Minje pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le tanjo kuasmbi gudommmba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga nu tugumnje manjurke likinaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndonj pasatina.

*Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina
(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)*

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumnijmba minna le Farisi tanjo kusem pasa biteknjanu tanjo afu nane tanje minnaig. Nane Yerusalem tumbranj sunjo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbranj fonfon njakmba mbolnje prowe likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunjo tuku sanjri njak minna.

¹⁸ Kile tanjo afunje tanjo ande ngarosu milmailkanu sukunja Yesus tugum palmbim saka tumba pronaig. ¹⁹ Pronaig le tanjo gudommmbange ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumunj kuga le nane ndek wande ponga funu tetka guaze tanjo nzanjanj njak ta muli panmba tanjo ngamuknje Yesus tumailam tanje pilnaig. ²⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinjinaig ta katesemba nu ndek tanjo ta sana: Mata, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget ngina.

²¹ Tanjakina le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi ndonj nu talamba idusnaig: Nu Kuate le tanjakate e? Kuatenje ndo mbar saukam kumunj nga idusmba minnaig le ²² nu nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamdus te-pilemba minig. Ye tane kusnatingamngit. ²³ Ame pasa ye tanjo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinja lika kaye nget. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tanjo kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palpe nga ye kile pasa wam bada te sawamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tinja nzanjanj kuramba nanje tumbranj kaye ngina.

²⁵ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitikndo tinja nzanjanj kuramba lika kumba Kuate tuku nyu te-dunja nunje tumbranj kina le ²⁶ nane wandek tanje minnaig mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja nu tuku kuru-kuruka sakinaig: i ... Sine ki ait te mbolnje wam kitek sanjri njayo kanjergig nginaig.

*Yesus nu Levi wikina
(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)*

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolnje takis kilanu tanjo ande Levi piroka minna le kanjermba sana: Ilmba ye dubiya ngina le ²⁸ nu tinja aganj njakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nunje wande mbolnje Yesus tuku pagumba nye sunjo ande kina le nane gudommmba afu takis kilanu afu mbal kise tanje isukusnaig. ³⁰ Isukusmba minnaig le Farisi nane kusem pasa biteknjanu mbal afu ndonj

gubra tumba Yesus dubinaig mbal saniṅmba sakinaig; Ndanṅam saka tane takis kilanu mbal wam ṅaigonu kade mbal ndoṅ isukusig ṅginaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saniṅgina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze ṅak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ṅgade ta nane ṅgamuṅgal mbilwaig ṅga ye pro ndawen. Ye une ṅak mbal ṅgamuṅgal mbilwaig ṅga prowen ṅgina.

*Nyamagan pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)*

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus dubide mbal nane ait gudommba nyamagan pinka Kuate yabanṅmba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata taṅade. Ndanṅam ne dubinade mbal mara mindek isukusmba ndo minig ṅginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saniṅgina: Tanṅo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolṅge nu nuṅe mbal ndoṅ minit tukunu nane nyamagan pin ndakade. ³⁵ Ngumneṅga nane afunṅge pro tanṅo ta nane ṅgamuṅge tuwaig le nane wamdus pitiniṅguwa le nyamagan pinkamṅgaig ṅgina.

³⁶ Tanṅamba nu yaba pasambi nane saniṅgina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudiṅmba kuerka burok ta tukulmba zail ndanṅate. Nu tanṅawa ta tawi kitek ta ṅayo siliwamṅgat. Kumini abonu kumini urfunu mata katlisam kumuṅ kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aṅamṅor ṅgaro urfunu sinamṅge tol ndate. Nu tanṅawa ta grep kule fulilka aṅamṅor ṅgaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamṅgat. Aṅamṅor ṅgaro mata ṅayonṅamṅgat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba aṅamṅor ṅgaro kitek sinamṅge tolde. ³⁹ Tanṅo nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonu ṅgate ṅgina.

6

*Kusem ait mbolṅge manṅau kam tuku pasa
(Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)*

¹ Kusem ande mbolṅge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuṅe dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ṅgisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tanṅo afu nane kaṅgerka saniṅginaig; Ndanṅam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolṅge nyamagan kilig ṅginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saniṅgina: David nuṅe mbal ndoṅ nane guba ṅaigoniniṅgina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolṅge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuṅe mbal mata niṅgina le nyinaig. Bret ta tanṅo nane nye ndakade tuku. Pris mbalṅge ndo nyade tuku ṅga saniṅgina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tanṅo ye kusem ait tuku gabat minet ṅgina.

*Yesus nu tanṅo wai pagriganu ta wakeina
(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)*

⁶ Kusem ait ande mbolṅge Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumniṅmba minna. Sinam tanṅe tanṅo ande wai ndinam kummba pagriganu ṅak minna.

⁷ Kusem pasa bitekṅganu mbal Farisi ndoṅ Yesus nu kusem ait mbolṅge tanṅo wakeiwa le pasa mbolṅge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagriganu ṅak tanṅo ta sana: Ilmba tenṅe tinṅa ṅgina le nu ka nane ṅgamuṅge tinṅina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolngge nane afu mbolngge wam mayebe ko n̄ayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa nga kusnaningina. ¹⁰ Tanjaka nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanjana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba nangine nangine sakinaig: Sine nu mbolngge ndanje nginaig.

Yesus nu aposel 12 madiningina
(*Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19*)

¹² Ait ta mbolngge Yesus nu Kuate yabanam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndonj pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal njakmba kile-manjurka nane ngamukngge tanjo 12 madiningimba nane aposel nyu ningina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat nangine ta tenjemba. Ande Simon Yesusngge nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuje Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kinjo nuje. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kinjo nuje Yudas. Ande Iskariotnu tanjo Yudas. Nu ngumne nga Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(*Mateus 4.23-25*)

¹⁷⁻¹⁸ Yesus nu nane 12 ndonj tabe mbol ndekinaig sulumba ma gutoj ande mbol pronaig le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prowe likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbranj armba takok. Nane afu piti sugo bukla njak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuje sanjrimbi guaze mbal wakeikina le njakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa
(*Mateus 5.3-12*)

²⁰ Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Kuate nu kumumbi tinjamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Tane nzumilnunjaig.

²² Tane ye Katesek Tanjo tuku mbal minig tukunu afunje tane kasurtinjmba pitaika tumail pantinjmba nyu kile-iberkade ta tane gare manjau mbolngge minap. ²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-patenjgap. Samba mbolngge tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nangine mbunj kat nangine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninginaig.

²⁴ Tane aganj ndende den ndaka minig mbal ose. Tangine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro njak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamnjaig.

Tane kile nzumil njak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malm-binunjaig.

²⁶ Nane njakmba tangine nyu kile-dunguwaig ta tane ta tuku rironjkap. Ata. Nangine mbunj kat nangine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunginaig.

Ngueu mbal ngamunjal ninggam tuku pasa
(Mateus 5.38-48)

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satinngamngit. Tanjine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal manau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tinngig mbal pasa bafuknu ningap. Nane tane tumail pantinngig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

²⁹ Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne nanje tawi inum ngail ndaka ta mata turmba tawe. ³⁰ Ande ne aganj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku aganj afu kilit ta ne aganj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolnge manau magenu kuwaig nga nzalinate tanjamba ne afu mbolnge ka.

³² Nane afu tane tuku kume purwaig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolnge wam magewaig le tane ndek nane mbolnge wam magemba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba aganj inum tape sulumba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine ngueu mbal tuku kume purka nane mbolnge wam magenu kap. Lafunu kilam idusmba aganj ake ningap. Tanjapaw le tane lafunu sunjo tamnngig. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku manau te-purmba nu tuku kinjo kame minamngig. Ta ndanam? Nu wam njaigonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolnge wam magete. ³⁶ Tanjine Mam nu tanjo njakmba mapeninngit tanjamba tane mata tanjapaw.

Tanjo pilenngam tuku pasa
(Mateus 7.1-5)

³⁷ Tane tanjo afu tuku manau pile ndaningap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku manau mata pilenngi nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjapaw le tane mbarap le Kuate nge tane pitaike nda. Afu tane mbolnge mbarwaig kande nane tuku mbar gilainngap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainngamngat. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolnge sungomba lato lato waknyamngat. Tane nane afu mbolnge manau kade ta manau ndui ta Kuate nu tane mbolnge kamngat ngina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saninngina: Tanjo ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumun kuga. Nale arnenj baringa burok sinamngi ndenunngig. ⁴⁰ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Nu tisa tugumngi kila njakmba tate sulumba nuje tisa tananj mayok kinit. ⁴¹ Ndanam nanje am mbolnge ail baj minit le ne kanjer ndamba nanje tira tuku am mbolnge am sumbi kanjermba sakate? ⁴² Ndanam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolnge am sumbi ta saukamngit ngate. Ne yabri tanjo ndo. Ne ambonja nanje am mbolnge ail baj ta paska. Ne am purfewa le tira nanje tuku am mbolnge am sumbi saukam kumun ngina.

Sine ail alonu mbolnge ail pilenngig
(Mateus 7.15-20; 12.33-35)

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo njaigonu kile-mayok ndakate. Ko ail njayonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolnge apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolnge mar alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanjo mayenu nu wamodus

mayenu njak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu wamdus njayonu njak minit sulumba nu wam njaigonu ndo ke likate. Ngamunjgal sinamnje wamdus minig ta minje mbolnje alonu kilimok te-mayokte njina.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Mateus 7.24-27)

⁴⁶ Kile Yesus nu man nane saninjina: Ndanam tane ye nyun ta Sunjo ngade sulumba ye tuku minje kumnemnje mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenjen. ⁴⁸ Tanjo ande nu wande palmbim nga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danjgina tanaj. Ngumne nga kule sunjo ndeka wande tumba kulisokngam kumu kuga. Wande ta makek ndamembi danjgina tukunu sanjri njak minna.

⁴⁹ Tanjo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanjo tenjen. Tanjo ande wande palmbim nga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembi ndo dijna tanaj. Kule sunjo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu njayona nga saninjina.

7

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Mateus 8.5-13)

¹ Yesus nu pasa ninje denjumba nu tinja Kaperneum tumbran kina. ² Tumbran tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanjo ta tuku piro tanjo ande guazenja buk kumam bafuna. Nu tanjo ta tuku nzali sunjo njak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanjo wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsarumba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumu e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sunjo njak minit. Sine tuku kusem wande nuje ndametinmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanjakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nuje gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu tenjemba sakat. Sunjo nu piro karenja ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemnje minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye njet ta nu kinit. Ande wika yale njet ta nu ilit. Ye yije piro tanjo ande ka piro si ka njet ta nu kate. Nu sanjri sunjo njak ta ye kila. Sando kuwa ta kumu. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka manjur sunjo nu dubimba kinaig ta saninjina: i ... Ye tane satinjamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tingate. Sine Israel ngamuknje son manjau sanjrinu tanaj kanjer ndawet njina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nuje wande tugum pronai ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu man tinja Nain tumbran kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommaba nu ndon kinaig. ¹² Kinaig ka tumbran fonde

malanġa patunaig le kile nane tanġo mindesinj ande nġunu saka sukunġa pronaig. Tanġo kumna ta pino kuembol ande tuku kiġo nuġe ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaig. ¹³ Pronaig le Sunġo nu pino ta kanġermba sinanu nu sana: Ne malmbi ndaka nġina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanġo mindesinj sukunġinaig ta nane tinġinaig le nu ndek sakina: Tanġo mo, ye ne sanet ne abonġa tinġa nġina. ¹⁵ Tanġamba sana le tanġo kumna tuku ta abonġa tinġa minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nuġe ndonj minwa nġa sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunġo tumba Kuate tuku nyu te-dunġa saki-naig: Tuan tanġo sunġo ande sine nġamuknġe mayok ket. Kuate nu nuġe mbal sine tursinġam tuku te prowat nġinaig. ¹⁷ Tanġamba pasa ta Yudea ma nġakmba kumunġa ma patuk patuk nġakmba ise likinaig.

*Yohanus nu tanġo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik
(Mateus 11.1-19)*

¹⁸ Yohanus kule pisne tanġo dubinaig mbal pro Yesus nu wam nġakmba ke likina ta nu ndonj kubenaig le nu ndek nuġe dubinaig tuku tanġo armba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sunġo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairnġube nġa kusnawap nġina.

²⁰ Tanġo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nane ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairnġube? Yohanus kule pisne tanġo tanġaka sasikmba kukulsikat nġinaik.

²¹ Nale tanġe minnaik le Yesus nu gudommba afu guaze nġak afu bukla nġaigonu nġak wakeike lika afu am tukulok am maranġe ninġina. ²² Tanġamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanġerka kilbambi isik ta nġakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe nġaigonġade mbal likade. Nġirnġer nġak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonġa tinġade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku nġa wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanġamba ka Yohanus sawap nġina.

²⁴ Yohanus tuku tanġo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manġur sunġo ta Yohanus tuku saninġina: Tane ame aġanj kanġeram ma baknu mbol kinaig? Bubrenġe ulem waġe ande mbilmbilwa le tane kanġeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tanġo ande tawi mayenu tinġanu kanġeram kinaig e? Nane tawi magenu tinġamba aġanj magenu nġak mbal wande sugo sinamnġe nyu nġak minig tuku. ²⁶ Tane ame aġanj kanġeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanġo ande kanġeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanġo ta tane kila satinġamnġit. Nu tuan tanġo ndo kuga nu tuan tanġo nġakmba lininġit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tejnemba sakate.

Ne isa. Ye tanġo ande kukuli le nu ambonġa prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwanġat nġate.

Malakai 3.1

Tanġo ta Yohanus. ²⁸ Ye satinġi le isap. Tanġo nġakmba Yohanusnġe lininġamba mbolnġe minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal nġakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nġa saninġina.

²⁹ Tanġakina le tanġo pino takis kilanu mbal nane Yohanusnġe o buk kule piseneningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsinġit nġinaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknġanu mbal Yohanusnġe buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenġe turninġam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

³¹ Yesus nu man sakina: Ait te mbolnge minig mbal ye tane tuku manau ame wam tanan nga saki. ³² Tane kinjo kame maket mbolnge minyoka mungu wiwikade tanan. Nane tenjemba mungu wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagan le grep kule nye ndaka minna le nu bukla jak nga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam kile-mayokkate ta mbolnge nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Yesus nu Farisi tanjo ndon isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tanjo ande nyunu Simon nu Yesus ndon isukusam sana le nu kumba wande ponga nu ndon isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbran ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndon isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurej mayenu jak tumba wande ta pongina. ³⁸ Ponga Yesus ngumnemnge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolnge ndekinaig le nu ndek nunje gabat wajembi kupe saukina sulumba Yesus tuku bigmba gurej tumba nu tuku kupe mbolnge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tanjo nu wam ta kangermba idusna: Tanjo te nu tuan tanjo kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tanjo ta sana: Simon, ye ne ndon pasa jak ngina le nu lafumba sana: Tum Tanjo, maye. Ye saya le isi ngina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tanjo armba tanjo inum tuku ndametinj lafuwam tuku minnaik. Ande nu soj 50 lafuwam tuku ande nu soj 5 lafuwam tuku jak minnaik. ⁴² Nale ndametinj kiringinaik le nu nale arnej tuku wam ta gilaingina. Tanjo ar ta ima nu tanjo sunjo tuku wamdus sunjo jak minamngat ngina le ⁴³ nu ndek sakina: Ye iduset nu ndametinj sunjo jak nu lafuwam tuku gilaingina nunge ngina le Yesus nu sana: Ne son sakate ngina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kangermba Simon sana: Ne pino te kangera. Ye ne tuku wande pongit le ne ye kupe minyangam tuku kule nda sat. Pino te pro nunje am kulembi ye tuku kupe minyanga nunje gabat wajembi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kangeryumba gare jak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat gurej pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolnge gurej mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamngit. Pino te ye nu tuku une sunjomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye mbolnge wam mayekat. Ande nu une fudinndo kate le sauket ta nu ye tuku sunjomba kume pur ndate ngina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une jakmba sauka gilainget ngina. ⁴⁹ Tanjakina le nane nu ndon tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nangine nangine mungu kusnanginaig: Tanjo te ima le nu une sauka gilainganu nga sakate nginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta man sana: Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ngamungal mukuk jak kaye ngina.

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tinja tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta saniŋmba kine promba lika minna. Yesus madiniŋgina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze ŋak afu bukla ŋak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu ŋginaig. Yesus nu mbolŋge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanjo Susa nu tuku piyo nuje. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nanŋine agan ndendembi Yesus nane sinzanŋiŋmba nane dubika kinaig.

*Agan tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)*

⁴ Mara ande tanjo pino gudommba tumbran kise kise mbolŋge prowe lika Yesus tugumŋge manŋurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saniŋgina: ⁵ Tanjo ande nu nuje agan tumunu bareŋniŋgam piro mbol kina. Kina ka bareŋniŋgina le tinju afu ndinŋge ndeke likinaig le tidonja likinaig ta sar umanŋge pro nye sulunaig. ⁶ Tinju afu kilke ndame ŋak ma mbolŋge ndekinaig sulumba manje promba tinŋinaig ta kilke ŋairnu kugatok tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja ŋaigonu sinamŋge ndeke likinaig ta anjanje tinja sonŋinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolŋge ndeka pro magemba tugunu ŋakmba mbolŋge alonu sunjomba mayok kinaig nga saniŋgina sulumba nu wi kuenja sakina. Tane kilba ŋak ndeta pasa te isap ŋgina.

*Yesus nu yaba pasambi ndo saniŋgina
(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)*

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saniŋgina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanjerka alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda ŋga saniŋgina.

*Agan tumu tuku yaba pasa tugunu
(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)*

¹¹ Kile Yesus ndek nane saniŋgina: Yaba pasa satinjit ta tugunu tenemba. Agan tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tanjan. ¹² Tinju ndinŋge ndekinaig ŋga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tanjan. Satanje nane son ŋguwaig le Kuatenje muskil kile-tidinje niŋgikat ŋga nu pro nane tuku ŋgamunjal sinamŋge pasa ta yaika tumba balete. ¹³ Tinju afu kilke ndame ŋak mbolŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo ŋak tade ta nane sumbailnu kugatok tanjan ait fagnu ndo son ŋga dubide. Tagoniŋgam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tinju afu ma anja ŋaigonu sinamŋge ndekinaig ŋgit ta nane mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare manau agan ndende ta ŋakmba sunjomba idusde le pasa isig ta balete le alo mage ndade. ¹⁵ Tinju afu kilke mayenu mbolŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdus mayenu sanjri ŋak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanja alonu kile-mayokka minig ŋgina.

*Tanjo nu lam bulumba mayokŋge pilit
(Markus 4.21-25)*

¹⁶ Yesus nu manj lato sakina: Tanjo lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemnje pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunje tanjo afu prowaig le kiljaningwuwa nga te-mayokmba mbolnje taikate. ¹⁷ Wam afu kile tanjo am mbolnje kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kanjaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraukap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenje nu manj lato tambimnjat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam njak nga iduste ta wam fudinndo ta Kuatenje yaiwamnjat ngina.

*Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Mateus 12.46-50)*

¹⁹ Yesus nu tanje minna le nuje ina mambo kat nuje nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommmba ma tukulnaig. ²⁰ Tanjanaig le nane afunje Yesus sanaig: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnje minmba ne kusnanjgade nginaig le ²¹ nu ndek nane tenjemba saningina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yinje ina yinje mambo kame tanaj minig ngina.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)*

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualinj sim kab nga nuje dubinaig mbal ndon waj ande ponjginaig. ²³ Nane waj ponja kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinyemba minna le bubre sunjo tinjina le kule tonjel tinja waj sinam kumba minna le nane ngisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine ngisikam bafuweg nginaig. Tanjakinaig le nu abonja tinja bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

²⁵ Tanjana le nu nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjgade ta aninje palgig ngina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka nanjine nanjine munju kusnanjganaig: i ... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik nginaig.

*Yesus nu tanjo bukla njak wakeina
(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)*

²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolnje tanjo ande bukla njaigonunje wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolnje mine ndaka nu minde-sinj patikinaig tuku ma ndame burok sinamnje minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tanje tanu le nane afunje muli karejnu kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla tanje nu wamndus tambinu le nu kua ka duje kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tange iben kinaig. Iben ka Yesus nu kina le tumbran sunjo ta tuku tanjo guwa njaigonu njak tanje nu kanjermba witimba pro nu tugumnje dagol tidrongina. Tanjana le nu ndek bukla ta sana: Tanjo ta kusremba mayok kaye ngina le nu kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamndus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ngina.

³⁰ Tanjaka sana le Yesus nu kusnana: Nanje nyu ima ngina. Bukla gudommmba nu mbolnje minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ngina. ³¹ Tanjakina le bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne kukulsinga le ma buto njaya ta sinam nda kab nginaig.

³² Tabe ta mbolnje mbo gudommmba sunjarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne sine kukulsinga le sine mbo kame si tuku

funjul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla n̄aigonu tanjo ta kusremba kumba mbo funjul sinam kine likinaig le nane san̄gri n̄ak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualij butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³⁴ Tanjanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kan̄germba kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran̄ sunjo mboln̄ge kilimn̄ge n̄akmba san̄inginaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kan̄geram kinaig ka Yesus tugum promba tanjo bukla n̄aigonun̄ge nu kusrenaig le nu tawi tin̄mba Yesus tugumn̄ge minyoka wamdus mayenu n̄ak minna le kan̄germba piriri n̄ajonaig. ³⁶ Tanjanaig le wam ta ambon̄ga kan̄germaig mbaln̄ge pronaiḡ mbal Yesus nu bukla n̄ak tanjo wakeina ta kubeu nin̄ginaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane n̄akmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa n̄ga sanaig. Tanjakinaig le nu wan̄ pon̄gina le ³⁸ nu bukla n̄ak tanjo wakeina ta nu ndon̄ kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka nan̄je tumbran̄ kaye sulumba Kuate nu ne mboln̄ge wam mayewat ta wam kubeu nin̄ga n̄gina. Tanjakina le nu ndek luka tumbran̄ tumbran̄n̄ge Yesus nu mboln̄ge wam mayenu kina ta n̄akmba kubeu nin̄mba likina.

Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Yesus nu wan̄ mbol mbol luka kule kualij tem ilna le nane gudomm̄ba nu tairn̄ga minnaig mbal nu kan̄germba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Tanjamba kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumn̄ge n̄gur̄n̄gurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa n̄ga sarsarm̄ba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 n̄ak tanjan̄ kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tanjo ta dubimba kina le nane gudomm̄ba nu te-kornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze n̄ak minmba minna le yar 12 kina. Dokta n̄akmba nu wakeiwe pisen̄ginaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus ngum̄nem̄n̄ge nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Tanjana le Yesus nu kamusmba kusnan̄gina: Iman̄ge ye kireyat n̄gina le nane n̄akmba ndek sin̄n̄ge kuga n̄ga sakinaig le Petrus nu sana: Sunjo, nane gudomm̄ba ne te-n̄gamunumba ne signanade tae n̄gina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Anden̄ge ye kireyat. Ye tuku san̄gri ande kusreyat le kamusit n̄gina. ⁴⁷ Tanjakina le pino ta yabukam fugumba nu n̄garosu piririmba pro Yesus tugum̄n̄ge n̄gur̄n̄gurka ndeka nane n̄akmba am mboln̄ge nu guaze n̄ak Yesus kiremba pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku san̄gri tomba tin̄gate tukunu ne mayekat. Ne n̄gamun̄gal mukuk n̄ak kaye n̄gina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile tanjo ande Yairus tuku wandekn̄ge pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tanjo piro karen̄ tuwe ndaka n̄gina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku san̄gri tomba tin̄gate tukunu kulim nan̄je abon̄gam̄n̄gat n̄gina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane n̄akmba peunin̄mba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudomm̄ba kulim ta tuku malmbi wikaraumba minnaig le Yesus ndek nane san̄ingina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit n̄gina le ⁵³ nane ndek nu sin̄ka kumat n̄ga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Tanjanaig le nu ka mindesin̄ tuku wai biymba sana: Kulim,

ne abongga tingga ngina kande ⁵⁵ nu tuku guwa man mindesin sinam kina le nu abongga tingina. Tanjana le Yesus ndek sanikina: Nyamagan tape le nyuwa ngina.

⁵⁶ Ina mam nuje nale pirerek purka minnaik le Yesus nale minge pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

Yesus nu aposel 12 piro ningina (*Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13*)

¹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-manjurka nane bukla ngaionu njakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sangri ningina.

² Nane kumba ka Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saningina: ³ Tane kambim nga tanjine pale fat nyamagan ndametin ta njakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo njak kape sulumba ⁴ wande ande ponga tanje ndo minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbran ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnje dengganu minig ta nane am mbolnje paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denjurmbe nu nane kukulningina le tingga kumba ka tumbran njakmba mbolnje pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

Herodus nu Yesus tuku nyu isna (*Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16*)

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta man abongga tingina nginaig. ⁸ Afunje Elia nu man mayok kina nginaig le afunje tuan tanjo ambokok ande man abongga tingina nginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njinfok buk kat puren ta kile pasa iset ta tanjo ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina (*Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Yohanus 6.1-14*)

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbran tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommbe nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyenimbe wikina sulumba Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹² Nu tanjamba minna le ki buk butungina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Ne manjur sunjo te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig nga sanaig. ¹³ Tanjaka sanaig le nu ndek nane saningina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenok armba ndo. Ne sinenje nane tuku nyamagan piyabe nga iduste e nginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommbe tanjo 5,000 tanjan.

Kile Yesus nu nuje dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino njakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningap ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambimbe Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le

nane walmba ninje likinaig. ¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamagan fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneninginaig.

*Petrus nu Yesus Kuate nge madina tanjo ngina
(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)*

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yaban na sulumba nu dubinaig tanjo nanenge ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisenenge ngade. Afu ne Elian nge ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande man abon nge tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuate nge madinina tanjo ngina. ²¹ Tanjamba sana le nane nu nge nyu ta afu sa ndaninguwaig nga sanjrimba peuningina.

*Yesus nu nu nge kumam tuku saningina
(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)*

²² Yesus nu man saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknaganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afun nge ye baleyam nge. Ye kumi le mara ken nu mbol nge Kuate nu te-tiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nu nge nzali kusreka nu ki mindek nu nge ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nu nge abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nu nge abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nu nge abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku agan ndende njakmba kilwa le nu nge kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo yin nge Mam tuku kil nge nge enel kame tuku kil nge yin nge turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuk nge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sin nge satin nge. Tane ten nge tin minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nge gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kanjeram nge ngina.

*Yesus nu ngaros kitek tina
(Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)*

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tan nge kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndon pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tan nge nu Kuate ndon pasata minna le Petrus nane am kaikainingina le kinynaig. Kinymba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka kisemba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge lin nu ndo mayok kina. ³⁰ Tanjana le tanjo armba Moses nale Elia pro nu ndon pasata minnaik. ³¹ Nale samba mbolok kil nge njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalem nge kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abon nge mambilnaig kande Yesus tuku kil nge tanjo armba nu ndon tin minnaik ta turmba kanjer kinaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaik le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunjo, sine ten nge min nge te mayenu ndo. Sine baibaiba ken nge patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinam nge pasa ande mayok ka ten nge

sakina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋgina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuŋe ndo tiŋ minna le kaŋgernaig.

Taŋamba nane wam kaŋgernaig ait ta mbolŋge afu ndoŋ wam kube ndanaig.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina

(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le taŋgo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronaig. ³⁸ Taŋamba nane ŋgamukŋge taŋgo ande wi kuenka sarsarmba sana: O Tum Taŋgo, ne ilmba ye tuku kiŋo ndindo te kaŋgermba sinanuwa. ³⁹ Bukla ŋayonu andenŋe nu tate le pitik ndo nu suŋgomba witite. Nu zulbarek serte le miŋge supika subal promba nu paninŋa pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaiŋ ŋa sarsarninŋit ta nane pitaiwe fuguwaiŋ ŋgina.

⁴¹ Taŋakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamunŋal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋit ŋgina sulumba mbilka taŋgo ta sana: Naŋe kiŋo ta tumba yale ŋgina. ⁴² Nu kiŋo ta tumba ilmba minna le bukla taŋge kiŋo tumba zulbarek sermba bukŋgina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kiŋo ta tumba mam nuŋe tuna le ⁴³ nane ŋakmba Kuate tuku saŋgri suŋgo ta kaŋgermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)

Nane ŋakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuŋe dubinaig mbal ta saniŋgina: ⁴⁴ Tane pasa te ŋgamunŋal sinamŋge pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig ŋgina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kuirok minna le katese ndanaig. Nane nu maŋ kusnawam tuku ta wamduŋ pitiniŋgina.

Taŋgo ŋgamukŋge ima nu suŋgo minit

(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)

⁴⁶ Nuŋe dubinaig mbal nane ima nane ŋgamukŋge suŋgo minit ta tuku munŋu tuliŋginaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamduŋ ta katesena sulumba nu kiŋo ande tumba nuŋe tugum taŋge te-timba saniŋgina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ŋgamukŋge nyu kugatok minit ta nu suŋgo ŋgina.

Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab

(Markus 9.38-41)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Suŋgo, taŋgo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugeŋ. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ŋgueu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ŋgina.

Samaria mbal tuku tumbran ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-duŋga samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamduŋ ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Taŋamba nu taŋgo afu kukulniŋgina le nane amboŋga kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbran mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaik tanjo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanjermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnje pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaik le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinja tumbran kise kinaig.

*Tanjo afu Yesus dubiwam idusnaig
(Mateus 8.18-22)*

⁵⁷ Kumbanje tanjo ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndon kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar umar nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumun e ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tanjo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinja kumba Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

⁶¹ Tanjo kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonga kumba ka yije mbal ndon pasata minap ninjmba pro ne dubinamngit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tanjo ande nu piro tugu pilmba ka ngamunje nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkate.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

¹ Kile Sunjo nu tumbran afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madinimba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: ² Piro mbolnje nyamagan alonu gudommaba minig. Kilam tuku piro tanjo denkate. Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamagan alonu kilwaig. ³ Ye tane kukultingi le tane sipsip fat tanar ngannu age nguikok ngamuknje minamngaig. ⁴ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sunjomba sa nda ninjap. ⁵ Tane wande ande ponga ambonga wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamungal mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanjo inum ngamungal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamungal bulka minamngat. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowamngat.

⁷ Tane wande ande mbolnje minap le nyamagan afu tinjuwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje agar ndende kilam kumun. Wande ndindo ta mbolnje minap. ⁸ Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamagan afu tinjuwaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbran ande tane pitaitinjuwaig ndeta tane tumbran ngamunje saningap: ¹¹ Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnje dengannu minig te sauke suluweg. Tanjine mbar rironkap. Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satingamngit. Ait sunjo mbolnje tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunjo pasa njak tamngat.

*Tumbran afu nane Yesus ngumnaiga
(Mateus 11.20-24)*

¹³ Yesus nu man sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknge ke liken ta tale ngamungal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknge ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar idusningmba tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba ngamungal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sungo mbolnge tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sungo pasa jak tamngaik.

¹⁵ Kaperneum tumbran ne nyu sungo jak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenge ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu nunje mbal saningina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite ngina.

Tango 72 ta man luka Yesus tugum pronaig

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sungo jak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sungo, sine ne tuku nyu mbolnge pirokigenj ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Samba mbolnge telinj bitek promba ndekate tananj Satan nu baringina le kangeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanjri tinggen tukunu tane mberj najgonu zinanj sail ngueu tango Satan tuku sanjri jakmba tidongap ta tane najgo siglike nda. ²⁰ Guwa najgonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolnge tane tuku nyu kuyarningina le tane abo jak minmba minam tuku nyu jak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap ngina.

*Yesus nu gare sungo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolnge ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumnge gare tumba Kuate yabanmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sungo. Ye ne tuku nyu tedunget. Afu kila sugo wamdus kuyar jak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tananj minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanjate ngina.

²² Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam jakmba ye wai mbolnge patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumninget ta nane mata nu kila minig ngina.

²³ Tanjaka Yesus nu mbilka nunje dubinaig mbal saningina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanjerkade. ²⁴ Ye satingamngit. Tuan tango kame gabat sugo tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sungo pilmba kume farnaig ngina.

Samaria tango ande nunje ngueu tango turna

²⁵ Kile kusem pasa biteknganu tango ande nu tinnga Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tango, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ngina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolnge ndanmba sakate. Ne pasa ta burka ndanmba iduste ngina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa tejenmba sakate. Tanjine Sungo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamungal abo guwa sanjri wamdus ta jakmba nu tape. Tane tanjine ngarosus tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal

tuku kume purap ngina. ²⁸ Tanjakina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanjamba ka ta ne abo tugu njak minamngat ngina.

²⁹ Kile kusem pasa biteknjanu tango ye pasa kusnangit ta mangur te ye talayubekaig nga nu manj kusnana: Ye tugumnge minig mbal ta ima kate ngina le ³⁰ nu ndek sana: Zu tango ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinngge kuayar tango afu nu biye timba paninta nu tuku tawi aganj ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Tanjamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tango ta kanjgerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanjgermba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tango ande nu ma ta promba Zu tango ta kanjgermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gurenj tur kilmba nu tuku we minyanja kuse lika nu tumba nunje aganjmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamngge pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tango ndametinj soj inumnu tumba sana: Ne tango te kulatka mina. Nanje piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamngit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndanjmba iduste. Kuayar mbalngge tango kat njayonaig ta nane kerj ta imange nu tugumngge minit tuku tango tananj nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa biteknjanu tango nu sana: Tango ande nu sinanu wakeina nunje ngina le nu sana: Ne kumba manjau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbraj ande pronaig le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nunje wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu tanje minna le Marta tuku maib nunje Maria nu Yesus tuku kupe tugum tanje minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunjo, yinje maib ye kusreyat le yinje ndo wam tormba minet ta ye kanjer ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndanjam ne wamdus sunjgomba teroka pitinate. ⁴² Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenge nu peuwam kumunj kuga.

11

Kuate yabanjam tuku pasa (Mateus 6.5-15; 7.7-11)

¹ Mara ande Yesus ma ande mbolngge Kuate ndonj pasata minna. Nu pasate denjurna le nu dubina tango ande nu sana: Sunjo, Yohanus nu nunje dubide tango yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane tenjmba Kuate ndonj pasatap.

Singine Mam, nanje nyu purferjnu minmba minwa.

Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamaganj kumumbi sinja.

⁴ Nane afu sine mbolngge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu man saningina: Tane ngamuknje ande furir ngamu nu tinga nuje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kejmbe ye sa. ⁶ Yije gulab ande nu prowat ta ye nyamagan kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wandek sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yije kinjo kame mata buk kinyaig. Ye tinga aganj ande tanmbim kumun kuga ngate. ⁸ Ye tane satinnganjgit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnanngate ta tuku ndo nu tinga aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satinnganjgit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanngata tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malannga ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnanngate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malannga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknje ande kinjo nuje kualeganj yabanje le nu lafumba mbenj tuwit e? ¹² Ko teg tin yabanje le nu lafumba zinanjsail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kinjo kame aganj magenu ningig tuku. Tanjine Mam samba mbolnje minit nu purfenju ndo. Nu tane tuku manjau limba nu yabanje mbal Tukul Guwa ningit nga saningina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)*

¹⁴ Tango ande buklanje minje tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu man pasatina. Tanjana le tango pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenenmba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnje nu sangri tuwit le nu bukla pitaike likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolke sangri ande te-mayokuna le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wandus katesemba ndek saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamngajig. Nanjine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamngajig. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sangrimbi bukla najgonu pitakanu nga sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndonj pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sangri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tanjine mbal afu bukla pitakade ta nane mata Belsebul tuku sangrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tambu tanjine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sangrimbi bukla pitaike ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknje prote.

²¹ Tango sangrinu ande tui mbanduwan bigmba nuje wande kulatka minit ta nuje aganj ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sangri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-ibenmba nu tui mbanduwan payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis aganj ndende kilmba afu walmba ningit.

²³ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku njeu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silite.

²⁴ Andenje guwa njayonu tanjo ande mbolnje pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamngat: Yije buk minen tuku wande mbol luka ka ngamngat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le kanjerkumba ²⁶ nu sangri tinga minam tuku ta nu kumun kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnje minamngajig. Tanjawaig le tanjo ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sungokanu sinamngat nga saningina.

Gare sunjo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ngamuknje wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunjo njak minit ngina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane sinjka gare sunjo njak minamnjagaig ngina.

*Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13)*

²⁹ Kile tanjo pino lato-latomba pro manjurkinaig le nu ndek nane saningina: Ait te mbolnje minig mbal tane njaigonu ndo. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnje prona ta ndo tumtingamngit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolnje Kuate tuku sanjri kanjernaig. Nu kualeganj fungul sinamnje ait armba minmba kenju abo njak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tanjo mbolnje wam tanjaj kanjeramnjagaig.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal pino ta ndon tingap le nu tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

³² Yona nu Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamunggal biye mbilnaig. Ande nu tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal Nineve mbal ndon tingap le nane tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat nga saningina.

*Ngarosu tuku bulu
(Mateus 5.15; 6.22-23)*

³³ Kile Yesus manj lato sakina: Tanjo nane lam bulumba mbain kum-nemnje pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunje tanjo prowaig le kiljaninguwana nga te-mayokmba mbolnje taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tanjaj njarosu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta njarosu njakmba bulu mbolnje minit. Ne am njayo minit ta njarosu njakmba ma make sinamnje minit. ³⁵ Ne rironjka. Ne tuku ngamunggal tuku sati am njayonu tanjaj minikat. ³⁶ Ne tuku njarosu ma make fudinndo mine ndakate ta njarosu njakmba kilja njak. Sati bulu ne kiljanate tanjaj ngina.

*Yesus nu kusem gabat mbal saninge likina
(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)*

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tanjo ande nu ndon isukusam tuku sana le nu ka nu ndon isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanja isukusna le Farisi tanjo nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunjo nu sana: Tane Farisi mbal tanjine waim nza sangilnu ndo minya mayede ta tanjine ngamunggal aganj ndende gudommmba kilam tuku piririmba wam njaigonu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tanjo ndo. Kuate nu aganj sangilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tanjine ngamunggal sanzal mbal ningap le tanjine aganj njakmba purfernju tanjaj minamnjagaig.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenjka aganj fonfonj nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tanjo pino mbolnje manjau tinreknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Ose. Farisi mbal tane kusem wande mbolŋge taŋgo tumailamŋge minyonu tuku nzalitiŋgit. Maket mbolŋge tane sugo ŋga kaiyetiŋgam tuku kilba pilig. ⁴⁴Tane rironŋkap. Tane mindesiŋ yubengiade ma taŋaŋ. Taŋgo nane ma ta gilai tukunu ta mbolŋge likade ŋgina.

⁴⁵ Yesus nu taŋakina le kusem pasa bitekŋganu taŋgo ande nu sana: Tum Taŋgo ne taŋamba sakate ta sine tuku nyu turmba ŋayo silite ŋgina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa bitekŋganu mbal ose. Tane tukul gudommba agaŋ pitinu sugo taŋaŋ taŋgo mbolŋge patika minde bada sungo niŋgig. Tane fudiŋmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironŋkap. Tuan taŋgo kame taŋgine mbuŋ kameŋge bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolŋge ndame magenu patike likade.

⁴⁸ Tane wam kade tamba taŋgine mbuŋ kame tuku maŋau ŋayonu ta magenu ŋgade. Nane tuan taŋgo kame bale farniŋginaig le tane nane tuku kumu mindepiyeniŋgig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nuŋe wamduŋ kuyar mayenumbi teŋemba sakina: Ye tuan taŋgo aposel kame afu kukulniŋgi le nane kilmba amseseka afu bale faramŋgaig ŋgina. ⁵⁰ Taŋawap sulumba ait te mbolŋge minig mbal tane ndare taŋge pasokamŋgat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolŋge tuan taŋgo kilmba ndare kutuwe niŋginaig ta taŋamba ndo kile tane minig tukunu nane ŋakmba tuku ndare taŋge tane pasokamŋgat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbariŋam tuku mbain atrau mbain ŋgumukŋge minna le nane pro taŋge nu balemba ndare kutunaig. Ye siŋka satiŋgamŋgit. Nane ŋakmba ndare kutuniŋge likinaig ta ndare taŋge tane pasokamŋgat.

⁵² Kusem pasa bitekŋganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Taŋgine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulniŋgig ŋgina.

⁵³ Yesus nu pasa denpurmba mayok kina le kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba saŋgri tiŋga pasa sungomba kusna-kusnanaig.

⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolŋge palmbim ŋga nane nu kulatka minnaig.

12

Yabri maŋau rironŋkap (Mateus 10.26-27)

¹ Ait ta mbolŋge taŋgo suk suk kuga pro maŋgurka muŋgu tido-tidoniŋginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saniŋgina: Farisi mbal tuku yis agaŋ ta rironŋkap. Yis ta nane tuku yabri maŋau. ² Wam kame kile taŋgo am mbolŋge mine ndakade ta kilimok mayok kaŋgaig. Wam afu kile kuirok minig ta ŋakmba kila patikamŋgaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ŋgumneŋga maŋgur sinamŋge sakamŋgaig. Tane wande sinamŋge yabu sakinaig ta ŋakmba isam tuku kuenka sakamŋgaig ŋgina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube (Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu maŋ saniŋgina: Tira kame, ye tane satiŋgamŋgit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolŋge wam inum kam kumuŋ kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironŋ pasa satiŋgamŋgit. Kuate nu taŋgo

balemba kanu mata balemba ma njayo mbol bukɲgam kumunɲ tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ TANGO nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolɲge patika ndametɲ fudɲɲndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolɲge tane tuku ande sulik sulik gudommba linɲmba mbolɲge minit ɲga sanɲɲina.

*Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Yesus nu manɲ lato sakina: Ye tane satɲɲamɲgit. Ande nu tanɲo ɲgamukɲge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek TANGO ye mata Kuate tuku enɲel kame ɲgamukɲge nu tuku nyu te-mayokamɲgit. ⁹ Ande nu tanɲo ɲgamukɲge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku enɲel kame ɲgamukɲge nu tuku nyu yabukamɲgit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek TANGO kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainɲgamɲgat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainɲge nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumɲge kile-tidɲɲnguwaig le wamdus fulilka sine ndarɲmba sakube o ɲga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolɲge ndo Tukul Guwanɲge pasa sakam tuku tumtɲɲnguwa le sakamɲgaig ɲgina.

TANGO nu aganɲ sunɲgomba ɲak tuku yaba pasa

¹³ Manɲur sunɲo ɲgamukɲge tanɲo ande Yesus sana: Tum TANGO, ne yɲɲe aba sawa le mam tuku aganɲ ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ɲgina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletiɲmba aganɲ ndende paplamba tinɲgam tuku ta ye tuku piro kuga ɲgina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane sanɲɲina: Tane rironɲkap. Tane aganɲ ndende kilam tuku piririmba minbekaig. TANGO nu aganɲ ndende sunɲgomba kilit ta nu aganɲ ndende ta mbolɲge nu abo minmba minam kumunɲ kuga ɲgina.

¹⁶ Tanɲaka nu yaba pasa ande sanɲɲina: Aganɲ ndende sunɲgomba ɲak tanɲo ande nu tuku piro mbolɲge nyamaganɲ sunɲgomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanɲgerkina sulumba sakina: Nyamaganɲ te ndarɲndarɲmba patinunɲgit. Patinu tuku wande ɲakmba buk ligig ɲgina. ¹⁸ Nu tanɲamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamaganɲ patinu tuku wande sambriniɲmba ye kitek sugokanu patika nyamaganɲ aganɲ ndende ɲakmba ta sinamɲge patikamɲgit. ¹⁹ Tanɲawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommba aganɲ ndende ta mbolɲge minamɲgit. Ye mabte mayemba kuapi kikonɲnu kule mayenu nyumba gare ɲak minamɲgit ɲga idusna. ²⁰ Nu tanɲamba idusmba minna le Kuate nu tanɲo ta sana: Ne ɲgin ɲgan tanɲo ndo. Furir te mbolɲge ne kumamɲgat. Ne aganɲ ndende patikina ta imanɲge kulatka nyumba minamɲgat ɲgina.

²¹ Kile Yesus nu sanɲɲina: Ande nu aganɲ ndende gudommba kilmba Kuate am mbolɲge denkanu minit ta nu ɲginɲgan tanɲo ndo ɲgina.

*Kuate nu sine idussɲgit
(Mateus 6.25-34)*

²² Kile Yesus nu nuɲe dubinaig mbal sanɲɲina: Ye wam ande idusmba tane satɲɲamɲgit. Tane tanɲine ɲgarosu turam tuku nyamaganɲ tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sanɲri tinɲgam tuku nyamaganɲ ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamaganj nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnje nyamaganj nyam tuku pati ndakade. Kuatenje nane nyamaganj ninjit. Ata. Nu am mbolnje tane sar umanj lininganu minig. ²⁵ Ande nu tane ngamuknje wamdus piti sunjo tumba manjau tambu nu nuje abo minam tuku ait tuturam kumuñ kuga. ²⁶ Wam ñai ta tane kam kumuñ kuga. Ndanjam tane wam sugo tuku pitinjing.

²⁷ Tane anga bot prode ta kanjerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satinjamnit. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anga ñagai pa mbolnje pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kiletingamngat. Tane Kuate nu kumuñ kuga ñga idusde e?

²⁹ Tane nyamaganj kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok ta tane minam kumuñ kuga ta tanjine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnje minam tuku wamdus sanjrinu palpe le Kuate nu ngarosu mine mayewam tuku aganj ndende kumumbi tinjamngat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tananj tanjine mironj ngarosu kulatkam kumuñ kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tanjine Mam nu kulatkate ma tane tingam tuku wamdus sunjo ñak minit. ³³ Tane tanjine aganj ndende piyaninmba ndametinj kilmba sanzal mbal ninjap. Tane piya kise ñayo ndangate ta tairnja samba mbolok aganj ndende ñgisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tanjo pro ndade. Subinje mata aganj ñaigo sigli ndade tuku. ³⁴ Tanjine aganj ndende magenu ma ndanj mbolnje minig ta tanjine ngamunjal mata ma ta mbolnje minig ñga saninjina.

Piro mbal nanjine gabat tairnja minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu manj sakina: Tanjo sunjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo ande mbol kina sulumba nuje piro mbal nane nu luka pro malanja katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinmba lam bulumba nu tairnja minwaig ñga saninjina. Tane mata nane tananj tanjine Sunjo prowam tuku kuaneka tairnja minap. ³⁷ Tanjo sunjo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane gareninjamngat. Ye sinja satinjamnit. Nu piro tawi tinmba nane mbain mbolnje minyokuwaig ñga nu nyamaganj ninjamngat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir ngamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumnje gare tamnjaig.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tanjo nu kuayar tanjo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tairnja minap. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane mata ait gilai minap le prowamngit ñgina.

Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa

(Mateus 24.45-51)

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sunjo, ne yaba pasa sakate ta sinenje ndo rironj pasa isam tuku e ko nane afu turmba e ñgina le ⁴² Sunjo nu sana: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu ñak piro mayete ta nuje gabat sunjone nu tumba nuje piro mbal kulatka minwa le ait kumuñguwa le nyamaganj walmba ninjam tuku nu pilit. ⁴³ Tanjo ta nuje piro kumba minwa le nuje gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare ñak minamngat. ⁴⁴ Ye sinja

satingamngit. Nuŋe gabat nu nuŋe agan ndende ŋakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yiŋe gabat dalkate ya ŋga nu ndek piro tanŋo pino afu pani farmba nyamagan kule kamenu nyumba nginnganka ⁴⁶ nu nuŋe gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamngat. Nu promba nu piti sunŋo tumba pitaiwa le nu ma ŋayo mbol kumba kukul pisude mbal ndon minamngat.

⁴⁷ Piro tanŋo ande nuŋe gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuŋe gabat nu tumba sunŋomba paninŋate. ⁴⁸ Piro tanŋo inum nuŋe gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinmba paninŋate. Kuate nu tanŋo ande wam sunŋo tuwit sulumba nu tugumngge maŋ alonu sunŋo kilam tuku iduste. Nu tanŋo ande wam sunŋo ande wai mbolngge pilit sulumba nu tugumngge lafunu lato kilam iduste ŋgina.

Tanŋo Yesus mbolngge purkade

(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ Yesus maŋ lato sakina: Ye tanŋo ŋgamukngge pa dikngam prowen. Pa ta kile bulunŋuwa ŋga ye wamdus sunŋo ŋak minet. ⁵⁰ Ye rar sunŋo tumba kule tanaŋ silikamngit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ŋgamunŋal bulkamngat.

⁵¹ Ye ŋgamunŋal ulendi maŋau kilke mbol mbal ŋgamukngge palmbim tuku prowen ŋga idus ndawap. Ye tane satingamngit. Ye tane tetkam tuku prowen. ⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku ŋga purkamnggaig. Nale ar nane keŋ ta tuku ŋgueu minamnggaig. Nane keŋ ta nale ar ta tuku ŋgueu minamnggaig. ⁵³ Mam nu kiŋo nuŋe ndon kiŋo nu mam nuŋe ndon purkamnggaik. Ina nu kulim nuŋe ndon kulim nu ina nuŋe ndon purkamnggaik. Pino nu rukan nuŋe ndon rukan nu pino ta ndon purkamnggaik ŋgina.

Agan kanŋerka kila palmbim tuku

(Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kile Yesus nu maŋur sunŋo ta saninŋina: Fando sinŋe gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamngat ngade le sinŋa sawe piyit.

⁵⁵ Bubrenge gau ŋakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamngat ngade le sinŋa ki prote. ⁵⁶ Tane yabri tanŋo. Tane kilke samba mbolngge agan mayok kinig ta burkam kumuŋ. Ndanam ait te mbolngge wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumuŋ kuga. Ndanam tane wamdus tinreknubi maŋau pile ndanngade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanŋo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngge gubra ta nu ndon te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne tana ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanŋo wai mbol pilwa le nuŋe ne tumba kame tanŋo tuwa le nuŋe ne mulinŋtumba wandekngge palmbimngat. ⁵⁹ Ye tane satingamngit. Ne naŋe mbar tuku piya sunŋo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamngge prowe nda ŋgina.

13

Ne mbil ndaka ngisinunŋat

¹ Ait ta mbolngge nane afunŋe pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saninŋina le nane ka bale farninŋinaig le ndare ta aganmor ndare tur liskina ŋginaig. ² Tanakinaig le nu ndek saninŋina: Nane Galilea mbal

afu liniŋmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ³ Tane ŋgamuŋgal biye mbil ndawap ta tane mata kume ŋayonu taŋamba tamŋgaig.

⁴ O buk Siloamŋge wande kuen ande ŋgurka ndekina sulumba Yerusalem taŋgo 18 bale farna. Taŋgo kame ta Yerusalem mbal afu liniŋmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ⁵ Tane ŋgamuŋgal biye mbil ndawap ta tane mata taŋamba kume ŋayonu tamŋgaig ŋga saniŋgina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesu nu yaba pasa ande sakina: Taŋgo ande nuŋe piro mbolŋge fik tiŋnu ŋgukina le promba tiŋgina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nuŋe piro taŋgo sana: Ai te. Fik ail te yar keŋmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba bukŋga. Nu kilke ŋair ake nyate ta ŋayo ŋgina. ⁸ Tanakina le taŋgo ta ndek nu sana: Sunjo, yar te mbolŋge ndo mapewa le ye tugunu tugumŋge kilke pikmba agaŋmor sumbi ŋguke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba bukŋga ŋgina.

Yesu nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbolŋge Yesu nu kussem wande ande sinamŋge pasa tumniŋmba minna. ¹¹ Tanje pino ande guwa ŋayonu nu mbol kina le yar 18 guaze ŋak minna. Nu tuku muskil isu baŋaŋgina le posok minna.

¹² Kile Yesu nu kaŋgermba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ŋgina. ¹³ Tanakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tiŋga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunŋina.

¹⁴ Kussem kulatkate gabat ta Yesu nu kussem ait mbolŋge guaze wakeina tukunu nu kaŋgermba palseŋna le nu nane saniŋgina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolŋge prowap le nu tane wakeikuwa. Kussem ait mbolŋge pro ndawap ŋgina. ¹⁵ Tanakina le Sunjo nu sana: Tane yabri taŋgo ndo. Kussem ait mbolŋge tane mata taŋgine agaŋmor tuku wande sinam kumba ka muli kukliniŋmba kule niŋgam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satanŋge ŋayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kussem ait mbolŋge muskil te-tiwe tuwit ta wam ŋayowit e ŋgina. ¹⁷ Tanaka saniŋgina le nuŋe ŋgueu mbal kiko sunjo tinaig le taŋgo pino nu maŋau magenu saŋgrinu ke likate ŋga gare sunjo tinaig.

Mastet tiŋnu le yis tuku yaba pasa (Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesu nu nane saniŋgina: Kuate nu nuŋe gageu tugeka sunjokate wam ta agaŋ te suk. ¹⁹ Mastet tiŋnu taŋgo andenje tumba nuŋe piro mbolŋge ŋgukina taŋaŋ. Nu promba ail suk tiŋgina le sar umari afu pro ail ta wainu mbolŋge te patikinaig ŋgina.

²⁰ Nu pasa tuturmaba maŋ saniŋgina: Kuate tuku gageu taŋgo ŋgamukŋge minig wam ta agaŋ te suk. ²¹ Yis pino andenje tumba plaua sinamŋge pilna taŋaŋ. Yis ta plaua ŋakmba ulmba silina ŋgina.

Malanga fudiŋndo tuku yaba pasa (Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesu nu Yerusalem kambim ŋga tumbraŋ sugo fonfon ta ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba tumniŋmba kina le ²³ taŋgo ande pro nu kusnana: Tum Taŋgo, Kuatenje taŋgo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tiŋgamŋgat e ŋgina le ²⁴ nu ndek nane ŋakmba saniŋgina: Tane malanga

fudinndo sinam kambim tuku sanjri tinja minap. Ye tane satinjamngit. Nane gudommba malanja ta sinam kambim tuku tagowamngaig ta nane kumun kuga. ²⁵ Wande miro tango nu tinja malanja suwa le tane kilimnge tinja malanja katkatmba sawamngaig: Sunjo, ne malanja talke sinja nga sawamngaig le nu tane satinjamngat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ngamngat. ²⁶ Tanjawa le tane ndek nu sawamngaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndonj tuma isukusgenj tuku. Ne sine tuku tumbranj sinamnge pasa kuklimba tumsinjina nga sawamngaig le ²⁷ nu tane satinjamngat: Ye sinja tane tuku tumbranj gilai. Tane wam njaigonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ngamngat.

²⁸ Ait ta mbolnje Abraham Isak Yakob tuan tango njakmba ndonj Kuate kulatkate ma mbolnje minwaig le tane kanjerkamngaig. Kanjerkap ta tane peutinjuwa le kilimnge maketinj tiknga malmbi sunjomba minamngaig. ²⁹ Kilke tugu njakmba mbolnje kasomok mbal gudommba pro nunje gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamngaig. ³⁰ Ata. Afu kile ngumnemnge minig ta nane tumailam kanjgaig. Afu kile tumailamnge minig ta nane ngumnem kanjgaig nga saninjina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunjona
(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolnje ndo Farisi tango afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate nginaig le ³² nu ndek saninjina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa njaigonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yinje piro suluwamngit. ³³ Nu tenje ye baleyam sakate e? Nu tenje baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kanjgit. Yerusalem mbalnje ye baleyamngaig. Nanenje Kuate tuku tuan tango kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tango kame kukulningina le nenje nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanjaj ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknje mine ndakate. Ye tane satinjamngit. Tane ye nda kanjeryap sulumba manj kanjeryumba ndek sakamngaig: Ne Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Sunjonje ne nyaro tinwa nga sakamngaig ngina.

14

Yesus nu tango ngaro fulil njak wakeina

¹ Kussem ait ande mbolnje Yesus nu kumba Farisi gabat tango ande tuku wande mbolnje isukusam kina le nane afu nu buro-burumba minnaig. ² Minnaig le tango ande ngaro fulil njak Yesus tumailam tanje tinjina le ³ nu ndek Farisi le kusem pasa biteknjanu mbal kusnaningina: Sine sinjine tukul dubimba kusem ait mbolnje guaze mbal wakeikam kumun e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane minje tukulmba minnaig le nu ngaro fulil njak tango ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaningina: Kussem ait mbolnje tanjine kinjo ande ko aganjmor ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ngina le ⁶ nane nu tuku minje lafuwam fugunaig.

Tango nu nunje nyu te-ibenjwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamnge madininmba minyokinaig le Yesus nu manau ta kanjermba nane saningina: ⁸ Tango ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamnge minyo ndaka. Pagu miro tango nu tango inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tango nu pro sanamngat: Ne tinnga mbili te kusrewa le tango te minyokuwa nga sanuwa le ne tinnga kiko sungo tumba kumba ngumnemnge minyokamngat.

¹⁰ Tango ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemnge minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamngat: Tira, ne tinnga mbumba mbili tumailam tenge minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolnge ne nyu sungo mayok kanngat. ¹¹ Ande nu nunje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nunje nyu yabakuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat ngina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tango sana: Ne pagumba nye sungo pilmba kande nane gulab kame, tira kat nane, nane tugu ndindo, nane tumbran tuma agan ndende njak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyamagan kumumba lafuwamngai. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonganu afu kupe njaigonu afu am tukulok ne nane wika isukusneningina. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumu kuga tukunu ne gare sungo tamngat. Ngumne nga ait sungo mbolnge mbal tinreknu tinnguwaig le ne lafu mayenu tamngat ngina.

Pagumba nye sungo tuku yaba pasa (Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tango inum nu nane ndon isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tango ande Kuate kulatkate ma sinam tanje isukusmba minwa sulumba nu gare sungo tamngat ngina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tango ande pagumba nye sungo palmbim saka nane gudommba tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumungina le nunje piro tango kukulna le kumba ka buk saningina mbal ta tugum kina ka saningina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ngina kande ¹⁸ nane njakmba pasa ta ismba mbulmba nanngine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanjeram kanngit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawen ta piro tagoningam kanngit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ²⁰ Ande nu mata tenjemba sakina: Ye ailfu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumu kuga ngina.

²¹ Kile piro tango nu luka nunje gabat kila sana le nu gubra sungo tumba sana: Pitik tumbran sungo mbol si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonganu afu am tukulok afu kupe njaigonu ta njakmba kilmba prowa ngina.

²² Piro tango nu tanjana sulumba nu man luka pro tango sungo sana: Sungo, ne pasa sakat ta ye buk tanawit ta minyokam tuku mbili kumu ndanngat ngina. ²³ Tanjakina le tango sungo nu ndek sana: Ne tumbran sungo kilim si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba ne sangri tinnga nane njakmba saningina le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamngit. Ye ambonga saningen mbal nane sinka ye tuku nyamagan nye nda ngina.

*Tanjo wamdus te-mayewa sulumba Yesus dubiwa
(Mateus 10.37-39)*

²⁵ Nane kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saningina: ²⁶ Ande nu ye ndon minam idusmba kande nu ye tuku sunjomba kume purwa sulumba mam nuje, ina nuje, piyo nuje, kiyo kat nuje, tira kat nuje, kulim kat nuje, nuje ngarosu turmba tuku sunjomba kume pur ndawa. Manau ta mbolnje ndo nu ye dubianu tanjo minam kumu, ²⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba nu nuje mironj nuje ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubianu tanjo minam kumu, kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunjokanu palmbim nga ambonga nuje ndametinj burkate. Ye wande ta suluwam kumu e ko kumu, kuga nga iduste. ²⁹ Nu tana ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametinj denkuwa ta wande ta suluwe nda. Tanjawa le nane afunje kanjermba nu talamba nzumilmba sakamngaig: ³⁰ A ... tanjo wande sunjo pile sulte tuku tanjo nga talawamngaig.

³¹ Ko kilke gabat sunjo ande kilke gabat ande ndon kame buwam nga nu ambonga wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanjo 10,000 njak ande tuku kame tanjo 20,000 njak kile-ibenkam kumu e ko kumu, kuga nga iduste.

³² Sine kumu kuga nguwa ta nguwa tango ma maskenje minit le nu pitik pasa pilit le nu ndon pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ngamuknje nu nuje aganj ndende njakmba tuku wamdus sunjo kusrewa sulumba ndo ye dubianu tanjo minam kumu.

³⁴ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi man wakeibe le kaglinu mayok kambim kumu. ³⁵ Nu ake minit. Kilke njair kitek wakeiwam kumu kuga. Aganjmor sumbi tur mbilam mata kumu, kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba njak ndeta pasa ta isap nga saningina.

15

*Sipsip le ndametinj ngisikina tuku yaba pasa
(Mateus 18.12-14)*

¹ Takis kilanu mbal wam njagonu ke likanu tanjo afu ndon mara mara Yesus tugumnje pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tanjamba minnaig le Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndon nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanjo si nu wam njagonu kade mbal kaiyenimba nane ndon isukusig tuku nga saka minnaig.

³ Tanjamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁴ Ande tane ngamuknje sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu 99 ta ma ngamu tanje kusreka nu kumba ande ngisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolnje pilmba ka ⁶ tumbranje nuje tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yine sipsip ngisikina ta te-silikit sulumba tane ye njak gare-garekap ngate.

⁷ Ye tane satinjamngit. Manau ndui tanjan tanjo 99 ngamungal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinjeknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tanjo njayonu ande ngamungal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametinj 10 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuje tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yine ndametinj ngisikina ta te-silika gare sunjo tet ngate.

¹⁰ Ye tane satinḡamḡgit. Maḡau ndui taḡaḡ taḡḡo ḡayonu ande ḡgamuḡḡal biye mbilte le Kuate tuku eḡel kame nane nu tuku gare suḡḡo tade ḡḡina.

Kiḡo ande ḡḡisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu maḡ pasa inum sakina: Taḡḡo ande nu kiḡo armba ḡak. ¹² Maib nuḡeḡe mam nuḡe sana: Mam, ne naḡe agaḡ ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamḡḡit ḡḡina. Taḡakina le mam nuḡe agaḡ ndende ḡakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Taḡana le kile kiḡo fudin ta nuḡe agaḡ ndende ḡakmba piyanḡmba ndametḡḡ kilmba tiḡḡa kilke masken ande kina ka taḡe minmba nuḡe maim maim maḡaumbi ake sinaḡ ndametḡḡ kusreka minna. ¹⁴ Taḡamba minna ma ma ndametḡḡ kuganaig le ma ta mbolḡḡe guba suḡḡo prona le nu agaḡ ḡakmba denkina.

¹⁵ Taḡamba nu ma takok taḡḡo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu fuḡḡul burso nzim ka mbo agaḡ nyinaig ta nyam tuku wamdus suḡḡo ḡak minna ta andeḡe nu agaḡ inum nda tuna.

¹⁷ Taḡamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yiḡe mam tuku piro taḡḡo nane nyamagaḡ gudommmba nyumba baterḡnu mata patikade. Teḡe guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tiḡḡa luka ka mam sawamḡḡit: O mam, ye Kuate am mbolḡḡe ne am mbolḡḡe mbar suḡḡo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kiḡo minam kumuḡ kuga. Ye ne tuku piro taḡḡo ndo minamḡḡit ḡḡa sawamḡḡit ḡḡina.

²⁰ Taḡamba idusmba nu tiḡḡa mam nuḡe sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenḡe ilmba minna le mam nuḡe nu kaḡgermba sina suḡḡona le nu pinderka kumba kiḡo nuḡe bagailmba mumuna. ²¹ Taḡana le kiḡo ta ndek mam nuḡe sana: O mam, ye Kuate am mbolḡḡe ne am mbolḡḡe mbar suḡḡo ken. Ye taḡḡo mayenu kuga. Ye ne tuku kiḡo minam kumuḡ kuga ḡḡina kande ²² mam nuḡe piro mbal wika sanḡḡina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ḡḡaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya ḡak ta balemba tumba kuapi kikoḡnu wakeiwap. Sine nu ndoḡ tuma isukusmba gare-garekuba. ²⁴ Yiḡe kiḡo te kumanu taḡaḡ maḡ aboḡḡat. Nu ḡḡisikanu taḡaḡ mayok ket ḡḡina. Taḡakina sulumba nane nu ndoḡ gare-gareka minnaig.

²⁵ Taḡamba minnaig le kiḡo mulum piro mbolḡḡe promba tumbran makembiḡe nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro taḡḡo ande wika kusnana: Tane ame maḡau suḡḡokanu kade ḡḡina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib naḡe luka prowat le mam naḡe nu ḡḡisi ndakina ḡḡa gare-gareka makau fat kuya ḡak ta balemba kuapikat ḡḡina. ²⁸ Taḡamba sana le ne ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Taḡana le mam nuḡe nu mayok ka nu sinam kuwa ḡḡa sarsarna le ²⁹ kiḡo nu mam nuḡe sana: Ye yar gudommmba ne tuku miḡḡe kumnemḡḡe piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yiḡe gulab kame ndoḡ pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiḡo naḡe ta naḡe ndametḡḡ tunale le une pino mbolḡḡe panke suluna ta ne nu tuku ḡḡa makau fat kuya ḡak balewat ḡḡina. ³¹ Taḡakina le mam nuḡe ndek nu sana: O kiḡo, ne ye ndoḡ mara mindek minit. Ye tuku agaḡ ndende te ne tuku. ³² Maib naḡe nu kumanu taḡaḡ maḡ aboḡḡat. Nu ḡḡisikanu taḡaḡ mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku ḡḡa gare-garekuba ḡḡina.

16

Piro tango nu wamdus kuen nayo nak

¹ Yesus nu nuñe dubinaig mbal saningina: Maror tango ande nu tango ande madina le nu tuku aganj ndende kulatkina. Tanjamba minna le nane afunje pro tango sunjo ta sanaig: Nu aganj ndende kumumbi kulat ndakate le ngisikade nginaig le ² nu pasa ta ismba tango ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndante le ye pasa iset. Ne piro ta manj biye nda. Ne ka nane aganj ndende piyade le kuyarte waje ta tumba prowa le kanjeri ngina.

³ Tanjaka sana le aganj ndende kulat tango nu idusna: Yine gabat nuñe piro te mbolnje pitaiyuwa le ye ndani. Ye tag tumba sangri tinja kilke pikam kumuñ kuga. Ye afu tugumnje ndametin yabanji ta kikoyikat nga idusna.

⁴ Nu tanjamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yine gabatnje pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandeknje mine mayewam tuku kile wam ande kamngit ngina.

⁵ Tanjamba idusmba nu nuñe gabat tuku aganj ndende kile-likinaig mbal ta najamba wike likina le pronai. Pronai le nu ndek ande kusnana: Yine gabat tuku aganj ndende ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le ⁶ nu ndek sana: Ye gurenj dram 100 manj lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tango ta sana: Pitik naje kuyaranu waje ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ngina. ⁷ Kile nu manj tango ande kusnana: Ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tango ta sana: Naje kuyaranu waje ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ngina.

⁸ Nuñe gabat nu manjau ta ismba nuñe kulat tango nayo nu wamdus kuennu nga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane wamdus kuennu nak minmba munju turkade sulumba tane bulu mbolnje minig mbal litingig. ⁹ Ye tane satinjamngit. Tane mata kilke mbolok ndametinmbi tanjine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane tanjap ta ngumnenja ndametin ta kugawig le minmba minam tuku wande tamngai.

¹⁰ Tango ande nu aganj fudinndo tumba kulat mayete ta nu aganj sunjokanu mata kulat mayewam kumuñ. Ande nu aganj fudinndo tumba kulat maye ndate ta nu aganj sunjokanu mata tumba kulat mayewam kumuñ kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok aganj tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok aganj kateseknu tamba mata pirokam kumuñ kuga. ¹² Ne ande tuku aganj ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naje aganj ndende kulat mayewam mata kumuñ kuga.

¹³ Tango ande nu gabat armba tugumnje nu pironu kumuñ kuga. Nu ande ngamungal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametin kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumuñ kuga nga saningina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saningina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametin kilam tuku nzali sunjo nak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba pingil mer te-tunaig. ¹⁵ Tanjanaig le nu ndek nane saningina: Tane tango am mbolnje tinreknu minam tuku piro karenkade ta Kuate nu tane tuku ngamungal kila. Kilke mbolok mbal manjau afu magenu ngade ta Kuate am mbolnje wam ta njule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sanjri tinjgade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu njakmba ngisikamngaig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanjo ande nu andenje pino pitaite le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ngina.

Maror tanjo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanjo ande nu mara mindek kumin piyanu o mbolnje ta tinjmba kuapi kikonu nyumba gare njak minanu. ²⁰ Tanjamba minanu le sanzal tanjo ande nyunu Lasarus nu we gudommba njak maror tanjo ta tuku wande malaŋga tugum tanje ²¹ nu maror tanjo isukuswa le nyamaganj fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanjawanu le agenje pro we nuje ndonja minanu.

²² Nu tanjamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le enjel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumnje pilnaig le minna.

²³ Tanjamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ngukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbranj kina ka tanje rar sunjo tumba nu maskenje mambilna kande Lasarus nu Abraham ndonj minna le kanjerkina. ²⁴ Tanjamba kanjerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kirembe pro ye tuku minje mbolnje pilwa le mane tugu fudinmba tido pilwa. Ye pa te sinamnje rar sunjo tet ngina le ²⁵ nu ndek sana: Kinjo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ngamungal mukuk njak minit le ne rar sunjo njak minit. ²⁶ Kuatenje ndin tukulna sulumba nguruj sinam nzikok sile minek tuku ma ngamunje pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumunj kuga. Ande ibenj takok mata mbol te mbambim kumunj kuga ngina.

²⁷ Tanjakina le nu manj Abraham sana: Mam, tanjamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yinje mam tuku wande mbol kuwa sulumba ²⁸ yinje maib 5 minig ta rironj pasa ninjuwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunjo tubekaig ngina le ²⁹ Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanjo njakmba tuku kuyar pasa njak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ngina le ³⁰ nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumunj kuga. Tanjo kumanu ande kumba ka nane saninjuwa le nane sinjka ngamungal biye mbilamngaig ngina le ³¹ nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanjo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andenje luka kumba ka saninjuwa ta mata nane son nje nda ngina.

17

Une tuku piti

(Mateus 18.6-7; 18.21-22; Markus 9.42)

¹ Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta saninjinu: Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinjka prowamngaig. Ima nu tanjamba tanjo tagoninjit le nane Kuate ngumnede ta tanjo ta ose. Nu pa sunjo tamngat. ² Ande nu ye tuku kinjo inum didikate le ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kinjo didi ndakina le ambonja afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur

kusmba bukɲinaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³ Tane riron mayewap. Nanje tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ngamunjal biye mbilwa kande nu tuku mbar gilainga. ⁴ Nu ki ait ndindo ne mbolɲe mbar 7 ke lika ta ɲakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolɲe mbarit ta ye kikoyate ɲga sanuwa kande ne nu tuku mbar ɲakmba gilainga ɲgina.

Kuate tala ndawam tuku manjau

⁵ Tanjakina le aposel kame nane Sunjo sanaig: Sine Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku sanjri pilesinɲa ɲginaig le ⁶ nu lafumba saninɲina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjade manjau mastet tinju tanjan fudinɲo minwa ta tane kumzan ail nzi samba ne goka ka yu sinam sinje man tinja prowa ɲga sawap ta nu tanjawamɲgat.

⁷ Ande tuku piro tanjo nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuje gabatɲe ne kile wandek ka isukusa ɲga sa ndate. ⁸ Nu tenemba sate: Ne ye tuku nyamagan wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ɲgate. ⁹ Piro tanjo nuje sunjonje piro sate le kate ta nuje sunjo ne mayewat ɲga sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satinjit le kade ta sine piro tanjo magenu ɲga sa ndakap. Nu piro sinjit ta ndo keg ɲgap ɲgina.

Yesus nu tanjo 10 ɲgirɲer ɲak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim ɲga Samaria le Galilea ma tugu ta ɲgamuk ɲgamuk kina. ¹² Nu tumbran ande bitekɲina le tanjo 10 ɲgirɲer ɲak nane kasomɲe tinja ¹³ wi kuenka nu sanaig: Sunjo Yesus, ne sine sinanu turka ɲginaig le ¹⁴ nu nane kanjerka ndek saninɲina: Tane kumba tanjine ɲgarosu pris tumningap ɲgina. Tanjakina le nane ka ndinɲe ɲgirɲer gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuje ɲgaro mayekina ta kanjermba luka kumba minje fetka Kuate tuku nyu te-dunɲina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumɲe truk ka gare pasa tuna. (Tanjo ta nu Samaritanu). ¹⁷ Tanjana le nu ndek sana: Tanjo 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu te-dunjam tuku luka pro ndawat. Rawe tanjo te ndo prowat ɲgina sulumba ¹⁹ nu tanjo ta sana: Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat. Ne tinja kaye ɲgina.

Kuate nu nuje gageu kulatkate tuku pasa (Mateus 24.23-28; 24.37-41)

²⁰⁻²¹ Mara ande Farisi tanjo afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuje gageu kulatkam tuku prowamɲgat ɲginaig le nu nane saninɲina: Nane afu nu prowat te ko prowat si ɲga satinje nda. Kuate nuje gageu kulatkam prowa ta tanjine ammbi nu kanjere nda. Tane isap. Kile tane ɲgamukɲe Kuate nuje gageu kulatka minit ɲgina.

²²⁻²⁵ Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal saninɲina: Ait te mbolɲe minig mbal ye Ndindo Katesek Tanjo pitaiyumba rar sunjomba samɲgaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolɲe ye Katesek Tanjo nu kanjerbe ko ɲga idusap ta ye kanjerye nda. Afunje tane satinɲba nu minit te ko nu minit si ɲguwaig kande nane dubi ndakap. Teliɲ bulu pinderka samba ɲakmba kilɲate tanjamba ye Ndindo Katesek Tanjo prowamɲgit.

²⁶ Noa tuku ait mbolɲe manjau ke likinaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowam tuku ait mbolɲe manjau ndui ta ke likamɲgaig. ²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba minnaig ma ma Noa

nu wanj ponjina. Wanj ponjina le ndo kule sunjo promba nane njakmba ma gurenmba kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolnje nane mata tarjanaig. Nane nyamaganj kule nyumba aganj ndende munju walka piyaninjmba kilmba aganj tumu njuke lika wande patike lika tarjamba tarjamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolnje ndo samba mbolnje pa sonj paknu sawe taranj ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Tarjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamduş puluningamngat.

³¹ Ait sunjo ta mbolnje tanjo wande kawanjnge minmba kande nu wan-deknge aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolnje minmba kande luka nuje wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuje nu manjau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu njgisikamngat. Ande nu nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuje abo ta njak minamngat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolnje tanjo armba mbainnje kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁶ Tanjo armba piro ndindo mbolnje minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit njina.

³⁷ Tanjakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sunjo, wam ta aninge tarjamba mayok kanjat njinaig le nu yaba pasambi nane saninjina: Aganj ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje manjurka minig njina.

18

Pasa pilewanu tanjo tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanga Kuate yabanam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbranj sunjo ande mbolnje pasa pilewanu tanjo ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tanjo afu mata idus ndaningina. ³ Tumbranj sunjo ta mbolnje pino kuembol ande minna. Nu mara mara tanjo pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolnje pale nga samba minna ta ⁴ tanjo ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tanjo mata idus ndaninget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamngit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sanjri kugawikat nga idusna.

⁶ Sunjo nu wam kube ta saninge denjpurmba ndek saninjina: Tane pilewanu tanjo njayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuje madiningina mbal turninguwa nga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turningit njina sulumba saninjina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ait sunjo mbolnje kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son nga minig e ko kuga ta ye kanjerkamngit njina.

Farisi tanjo le takis kilanu tanjo tuku yaba pasa

⁹ Tanjo afu nane nanjine mine manjau idusmba sine tinjeknu nga tanjo afu talaninginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saninjina: ¹⁰ Tanjo armba Kuate ndonj pasatam kusem wande sunjo mbol kinaik. Ande Farisi tanjo ande takis kilanu tanjo. ¹¹ Farisi tanjo ta nu nuje wamduşmbi Kuate sana: O Kuate, ye tanjo afu njgamuknje ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinjeknu ndo minet. Ye takis kilanu tanjo tenjen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro

ait mbolŋge ye ait armba ne idusnumba nyamagan pinka minet. Yiŋe piya ŋakmba maŋgur 10 patika ande ne tinet ŋga Kuate sana.

¹³ Tanjakina le takis kilanu taŋgo nu kikonu maskenŋge tiŋga nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une taŋgo. Ne ye sinanu mapeya ŋgina.

¹⁴ Ye tane satingamŋgit. Takis kilanu taŋgo ta Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok ka luka nuŋe tumbran kina le Farisi taŋgo ta nu ake luka kina.

Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuatenŋge nu tuku nyu te-ibenamŋgat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuatenŋge nu tuku nyu te-mayokamŋgat ŋga saningina.

*Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina
(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)*

¹⁵ Ina mam afu kiŋo kame kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa ŋga pronaig le nuŋe dubinaig mbal tanŋe nane kaŋgerka saningŋe lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiŋo kame ta wikina sulumba sakina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye siŋka satingamŋgit. Nane afu kiŋo kame teŋen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina.

*Taŋgo ande agan gudommba ŋak
(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)*

¹⁸ Mara ande kulat taŋgo inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Taŋgo mayenu, ye ndaŋi sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndaŋam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. ²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Taŋgo bale ndawa. Agan ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam nanje tuku nyu idusnikmba wakeika ŋgina.

²¹ Tanjakina le taŋgo ta nu sana: Ye buk kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka nanje agan ndende ŋakmba piyaniŋmba ndametij kilmba walmba sanzal mbal niŋga sulumba ne ye dubiya. Ne taŋawa ta samba mbolŋge agan ndende magenu ŋak minamŋgat ŋgina le ²³ taŋgo ta nu pasa ta ismba nu agan ndende suŋgomba ŋak tukunu wamdus piti suŋgo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kaŋgermba sakina: Nane agan ndende suŋgomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada suŋgo. ²⁵ Aganmor suŋgo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada suŋgo kuga. Taŋgo nu agan ndende suŋgomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada suŋgokanu ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndaŋndaŋmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamŋgit ŋginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Taŋgo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine siŋgine agan ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek nane saningina: Ye siŋka satingamŋgit. Taŋgo ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig ŋga piroka nuŋe wande, piyo nuŋe, tira kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, agan kame taŋaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minmba nu agan afu kusrekate ta

kitek gudommba kilamngat. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamngat ŋga saningina.

*Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)*

³¹ Yesus nu nuŋe dubinaig taŋgo 12 ndo kilmba kile-yamokka saningina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kaŋgig. Ka ambeŋge tuan taŋgo kameŋge ye Ndindo Katesek Taŋgo tuku wam ŋakmba kuyarninge likinaig ta kumunŋamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolŋge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba ŋguspeyumba ³³ ŋgusyuwaig sulumba ye baleyamngaiŋ. Ye kumi le ŋgukuwaig le mara keŋnu mbolŋge ye maŋ aboŋga tinuŋgit ŋgina.

³⁴ Yesus nu taŋamba sakina ta pasa ta tugunu kurok minna le nane katese ndanaig.

*Yesus nu taŋgo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)*

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbran ŋunŋo patuna le taŋgo am tukulok ande ndin makembiŋge agan ndende yabaŋka minna. ³⁶ Nu taŋamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaningina: i ... Ta ame zigna ŋunŋo taŋamba ŋgina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretnu taŋgo Yesus kinit si ŋginaig. ³⁸ Taŋakinaig le nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbuŋ ŋunŋo, ne ye sinanu turya ŋgina.

³⁹ Taŋamba wikina le nane afu amboŋginaig taŋge nu maninkuwa ŋga sawe likinaig ta nu maŋ lato wika sana: David tuku mbuŋ ŋunŋo ye sinanu turya ŋgina le ⁴⁰ nu tiŋga nane saningina: Tumba ye tugum te prowap ŋga saningina. Nane taŋgo am tukulok ta tumba nu tugum pronaiŋ le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolŋge ki ŋga ne iduste ŋgina le nu ndek sakina: ŋunŋo, ye mambilam tuku ŋunŋomba iduset ŋgina.

⁴² Taŋakina le Yesus ndek nu sana: Am maraŋga mambila. Ne ye tuku saŋgri tomba tiŋgate tukunu ne mayekat ŋgina le ⁴³ nu pitik ndo am maraŋga mambilmba Kuate tuku nyu te-duŋga Yesus dubimba kina. Taŋana le nane ŋakmba wam ta kaŋgermba Kuate tuku nyu te-duŋginaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbran ŋunŋo ŋgamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbran ŋunŋo taŋge taŋgo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu agan ndende ŋunŋomba ŋak.

³ Taŋgo ta nu Yesus pronaiŋ le taŋgo te ima ŋga nu kaŋgeram bafuna ta taŋgo pino ŋunŋomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kaŋgere fuguna sulumba ⁴ nu amboŋga pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolŋge minna ta poŋgina.

⁵ Ail mbol taŋge minna le Yesus nu pro ail tugum taŋge tiŋga ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik ibeŋ kaye. Kite ye ne tuku wande mbolŋge minamngit ŋgina. ⁶ Taŋakina le nu pitik ndo ibeŋ ka gare ŋunŋo tumba Yesus tumba nuŋe wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kaŋgermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu taŋgo ŋayonu ta tuku wande mbol kumba nu ndoŋ minit ŋginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinja Sunjo sana: Sunjo, ne isa. Yinje aganj ndende njakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba ninje likamngit. Ye nane afu tuku ndametinj ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba ninjamngit ngina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolnje Kuatenje wande te tuku mbal muskil kile-tidinge ningat. Tanjo te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo ngisikanu minig mbal sota muskil kile-tidinge ningam tuku prowen ngina.

*Piro tanjo 10 ndametinj kilnaig
(Mateus 25.14-30)*

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kanjat nga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saningina:

¹² Tanjo ande nyu njak nu man lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuje mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim nga nuje piro tanjo 10 wika ndametinj soj ndui ndui ninjmba saningina: Tane ndametinj tembi piroka minap le ye luka prowamngit nga saninjmba nu kina. ¹⁴ Nuje mbal afu nu kasurmmba minnaig ta nu kina le afu kukulninginaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig nginaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tanjo ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuje piro mbal buk ndametinj ninjina ta nane piroka ndametinj giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku nga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tanjo ande promba nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 10 kilen ngina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile piro tanjo ande pro nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 5 kilen ngina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamngat ngina.

²⁰ Kile piro tanjo inum pro nu sana: Sunjo, ne tuku ndametinj soj ndindo nanje noten. Ye ndametinj ta ngisikikat nga kuminjmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus karenju njak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ngukade le ne pro nyamaganj ake kilit. Ye ne kuru-kuruka tanjawan ngina. ²² Nu tanjakina le tanjo sunjo nu sana: Ne piro tanjo njayonu. Ne nanje pasa tamba ne pasa mbolnje palmbimngit. Ye wamdus karenju njak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu tumunu ngukade le nyamaganj ake kilet e? ²³ Ye tuku manau ne kila ta ndanam saka ye tuku ndametinj bej mbolnje pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yinje ndametinj lafunu lato kilet kande ngina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanjo sunjo nu nane afu saningina: Ndametinj soj ndindo ta yaimba tumba tanjo nu ndametinj soj 10 njak ta tape ngina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunjo, nu ndametinj soj 10 njak ta ndanam nu tambim tuku sakate e nginaig le ²⁶ nu lafumba saningina: Ande nu aganj afu njak minit ta andenje nu man lato tuwit. Ande nu aganj denkanu minit ta andenje nuje aganj fudinndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemnje minam mbulmba ye tuku ngueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolnje bale farap ngina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi saningina.

Yesus nu gabat sunjgo taraj Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)

²⁸ Kile Yesus nu tinga mbumba Yerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbran armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuje dubinaig tanjo armba sanikina: ³⁰ Tale tumbran si kumba biteknja donki fat ande pannaig le tin minit afu muskilnu mbolnje buk minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te propap. ³¹ Ande tale ndanam muli kukliwik nga kusnatikuwa kande tenjemba sawap. Sunjo nu donki te piro jak nga sawap ngina.

³² Tarajakina le nale kumba ka nu sanikina tarajamba kanjernaik. ³³ Nale donki fat muli kuklimba minnaik le donki miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndanam tale donki fat muli kukliwik nginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu donki te piro jak nginaik.

³⁵ Nale donki fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kuminj afu kilmba donki muskil mbolnje farninmba Yesus tumba mbolnje pilnaig le minyokina.

³⁶ Nu donki jak kina le nane nangine tawi kilmba ndinje farninnginaig.

³⁷ Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nuje dubinaig mbal nane tanjo kuasmbi sunjomba ndonj nu buk wam sangrinu ke likina le kanjerkinaig ta idusninmba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunja wika-raumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunjgo. Nu Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolnje sine tuku gubra kile kugate.

Sunjo Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa o nginaig.

Mune 118.26

³⁹ Tarajakinaig le Farisi afu mangur ngamuknje Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne dubinate mbal te saninge lika peuninga nginaig le ⁴⁰ nu ndek saningina: Ye tane satingamngit. Ye nane peuningi ta ndame minig tenje wikarauwamngai ngina.

⁴¹ Tarajakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kanjermba malmbika sakina: ⁴² Yerusalem tumbran ose. Ki ait te mbolnje ne ngamunggal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku ngueu mbal promba ne kornumba te-sinamnamngai.

⁴⁴ Nane ne tuku mbal najgo siglika ne tuku ndame wande sambrininguwaig le ndame ande nu munju sailka mine nda. Kuate nje ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ngina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjgo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo sinam kumba ka kawan tanje nane afu ndametinj piroka aganj ndende piyaninmba minnaig ta kanjerka kogronka pitaikina sulumba ⁴⁶ saningina: Kuyar pasa ande nu tenjemba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinyam tuku wande.

Aisaia 56.7

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande taraj pilig. *Yeremia 7.11*

Kuyar pasa nu tarajamba sakate ngina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sunjo sinam tanje tanjo pino pasa tumninmba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal nyu jak mbal ta jakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta ⁴⁸ tanjo pino jakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

*Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig
(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)*

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sungo sinamnge pasa mayenu kuklimba tanjo pino tumnimbamba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknganu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig; ² Imanje kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe nginaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le tane sayap le isi. ⁴ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna. Kuatenge e ko tanjonge ngina.

⁵ Tanjakina le nane ka kasomnge nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanjamba sabe. Sine Kuatenge nga sabe ta ndanjam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ⁶ Ko sine tanjonge ngube ta tanjo pino ndamembi sine bale farsingamngai. Nane njakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanjo ande ngale nginaig.

⁷ Tanjamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuatenge Yohanus kukulna e ko imanje kukulna ta sine gilai nginaig. ⁸ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata tanjamba imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

*Piro mbal najgonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)*

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tanjo ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen njayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba panjnta pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu mata tumba panjnta njayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tanjo inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tanjo ye ndanjndanjamba ki nga idusmba sakina: Ye yinje kinjo tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamngai nga idusna.

¹⁴ Tanjamba nu kinjo nunje kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nunje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanjaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig.

Tane ndanjamba idusde? Piro miro tanjo mbal ta mbolnge ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farnjmba piro kulatkam tuku kuasmbi kase patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanjawe nda nginaig le ¹⁷ nu nane kanjer tidingga saningina: Tane nu tanjawe nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tejenmba sakate.

Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sanjri tingade ngate. *Mune 118.22*

¹⁸ Ande nu ndame sungo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurnjgurmamba nu kumamngat. Ko ndame sunjo ta tanjo ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kusem pasa biteknganu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

*Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig
(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)*

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tanjo afu tanjo kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnje palmbim idusnaig.

²¹ Tanjo kame ta pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tanjo tuku nyu pile ndaniymba tanjo njakmba Kuate tuku manau dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumuḡ e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametin ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametin te mbolnje ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tanjo pino am mbolnje nuḡe pasa tambu ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minge tukulmba minnaig.

*Kummba man abongam tuku pasa
(Mateus 22.23-33. Markus 12.18-27)*

²⁷ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba man tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, Mosesnge tejenmba kuyarna. Tanjo ande kummba pino kuembol kiḡo kugatok kusrewa le maib nuḡenje pino ta tumba aba nuḡe tuku kiḡo te-pilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tanjo ande maib kat nuḡe 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiḡo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuḡe dubiknu nu pino ta tina ma ma nu mata kiḡo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuḡe nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kiḡo kugatok kume farnaig le ³² ngumneḡa pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tingamḡaig nga sakate ta tanjo 7 ḡgamukḡe nu ima tuku pino minamḡat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tanjo pino munḡu kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuatenḡe nane tinjeknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamḡaig ta nane man munḡu kile nda. ³⁶ Nane man kumam kumuḡ kuga. Nane enḡel tananj minamḡaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kiḡo kame minamḡaig.

³⁷ Kumanu mbal man abonga tingam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu njak wam ta tuku kuyarmba Abraham Isak Jakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamḡaig nga saningina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa bitekḡanu mbal afu nane man kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakinaig: Tum Tanjo, ne pasa kumumbi sakate nginaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Kile Yesus nu nane saningina: Nane afu Kuatenge madina tanjo Kristus nu David tuku mbuti nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waje ta mbolnge nuje mironj tenjemba saka kuyarna.

Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenge sanjri njak minyok mina le ma ma ⁴³ yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenjka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

⁴⁴ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbuti ndo e ko nu David tuku Sunjo nga kusnaningina.

Israel gabat kame tuku manjau

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuje dubinaig mbal saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknjganu mbal tuku manjau rironjkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnge lika nane afunje nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnge nane mbili tumailamnge minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njagonu ta yabuka tanjo am mbolnge Kuate yabanj kuende. Ta tuku nane pa lato tamnngaig ngina.

21

Pino kuembol ande nuje ndametinj Kuate tuna

(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sunjo sinam tanje mambilmba nane afu aganj ndende sunjomba njak ndametinj Kuate tuku patikinaig le kanjgerkina.

² Kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok nuje ndametinj toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanjgermba sakina: ³ Ye sinjka satinjgamngit. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinndo patikat ta nane njakmba tuku ndametinj liningit. ⁴ Ta ndanam? Nane ndametinj gudommmba njak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamaganj piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

Yesus nu kusem wande njayonngam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sunjo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganj magenu ndo Kuate tunaig le tambu wande mindepiyenaig nginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanjgerde te ait ande prowa le ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamngigaig nga saningina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu tanjamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanjo, ne kusem wande njayonngamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjgermba wam ta mayok kambim patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommmba pro tane yabritinjmba ye tuku nyu tumba sakamngigaig: Ye Kuatenge madiyahina tanjo. Ait kugawam tuku buk patukate ngamngigaig. Tane nane dubi

ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenŋge mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumŋge kame zigna ismba tane piriri ŋayomba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinja prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinŋa kilke kise ndonj kame buwamŋgaik. Gabat ande nuŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamŋgaig. ¹¹ Ma yimyam mbolŋge mumni sugo guba guaze sangrinu prowe likamŋgaig. Gau mbolŋge agar sugo pasa ŋak kuru kuru ŋayowam tuku mayok kine likamŋgaig.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunŋe tane bige tidinga piti tinmba tane kilmba kusem gabat tugumŋge kile-tidinga ko mulin kilmba wandekŋge patikamŋgaig. Nane tane kilmba nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidingamŋgaig. ¹³ Ait ta mbolŋge tane ye tuku ŋa pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamŋgaig. ¹⁴ Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndanmba sakube o ŋa idus ndawap. ¹⁵ Yenŋe tane tuku minŋe bul sermba kila tinŋi le tanŋine ŋgueu mbal nane tane tuku pasa te-ibenmba lafuwam kumunj kuga.

¹⁶ Tanŋine ina mam, tira kat tanŋine, ndare tuma, gulab kat tanŋine nane mata tane kilmba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge patikuwaig le tane afu bale faramŋgaig. ¹⁷ Tane yiŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamŋgaig ta ¹⁸ tane ŋgisike nda. ¹⁹ Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu ŋak minamŋgaig.

²⁰ Kame mbalŋge Yerusalem te-ŋgamumba minwaig le kanŋerka nu ŋayo siliwam tuku ait buk patukate ŋa idusap. ²¹ Kanŋerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponŋuwaig le nane Yerusalem sinamŋge minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembiŋge minig kua ka tumbraŋ sunŋo sinam kine ndakuwaig.

²² Ait ta mbolŋge kuyar pasa une lafunu sakate ta ŋakmba kumununŋat. ²³ Pino funŋulok pino kinjo dabro amo nyanu ŋak ose. Nane piti sunŋo kanŋeramŋgaig. Sina manzer sunŋo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanŋeramŋgaig. ²⁴ Afu bagimbi bale faramŋgaig. Afu ndaleka kilmba kilke yimyam mbol kine likamŋgaig. Kasomok mbalŋge Yerusalem tumba kupekupeka nu ŋayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamŋgat.

²⁵ Ngumneŋga agar afu kitek ki tambun mbai mbolŋge mayok kine likamŋgaig. Yu mbalo sugo pasa ŋak fudu ŋayowaig le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sunŋo tamŋgaig. ²⁶ Samba tuku sanŋri ŋakmba pirpurka buru-burukuwaig le tanŋo nane wamdus fulilika ina o kile ame manjau sine mbol prowamŋgat o ŋa nanŋine kuru kuru ta dubimba kume likamŋgaig.

²⁷ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanŋo ye sanŋri kilŋa sunŋo pasa ŋak gau sinamŋge prowi le nane kanŋeryamŋgaig. ²⁸ Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambimba minap. Tane muskil kile-tidinge tinŋam tuku ait buk patukate ŋa idusap ŋgina.

*Fik ail mbolŋge wam ande tumningina
(Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31)*

²⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tane fik ail, ail afu turmba kanŋerka. ³⁰ Nzude le tane kanŋerka katesemba sakade. Ki ait patukate ŋgade. ³¹ Tanamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanŋerka Kuate nuŋe gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimŋgaig. ³² Ye sinja satinŋamŋgit. Ait te mbolŋge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame

ɲakmba ta prowamɲgaig. ³³ Kilke tugu samba tugu ɲgisinɲgaig. Ye tuku pasa ande ɲgisike nda. Minmba minamɲgat.

³⁴ Tanɲine miroɲ kuraukap. Tane kuapi kikoɲnu nyumba kule kamenu nyumba ɲginganka minbekaig. Tane kilke te tuku agaɲ ndende sunɲgomba tuku idus ndaningap. Ait sunɲgo ta tuiɲge mbo tate tanɲan tane tugum bitek prowikat. ³⁵ Ait ta kilke mbol mbal ɲakmba tugum pitik ndo prowamɲgat.

³⁶ Tane mara mara mambimba yabaɲmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sanɲri tinɲa minap sulumba ɲgumneɲga ye Ndindo Katesek Tanɲo ye am mbolɲge tinɲam tuku Kuate yabaɲap ɲga saningina.

³⁷ Ki ait mindek Yesus nu tanɲamba kusem wande sunɲgo sinamɲge wam pagu pasa niɲmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolɲge kinyanu. ³⁸ Tanɲo pino gudommba maratukuk tinɲa nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(*Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53*)

¹ Israel mbal tuku pagumba nye sunɲgo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le ² pris gabat mbal kame kusem pasa bitekɲganu tanɲo nane tanɲo pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig ɲga ndin sotinaig.

³ Tanɲanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tanɲo ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolɲge palmbim tuku nane ndoɲ ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametɲiɲ afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tanɲo pino am kirimbik Yesus tumba nane tuku wai mbolɲge palmbim tuku ait mayenu ande tairɲga minna.

Yesus dubinaik tanɲo armba Pasowa kuanekinaik

(*Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30*)

⁷ Bret yis kugatok sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta prona le ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku agaɲ kuanekap le sine ɲakmba kumba nyube ɲgina.

⁹ Tanɲakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aningɲe kuanekupe ɲginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbran sunɲgo mbol bitekɲgap le tanɲo ande waim kule ɲak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande ponɲgamɲgat ta tale nu dubimba ka wande ta tuku miro tanɲo tenɲemba kusnawap. ¹¹ Tum Tanɲo nu sakat nu nune dubinaig mbal ndoɲ wande rum ndaɲ mbolɲge Pasowa nyamɲgig ɲga sawap. ¹² Tanɲakap le nu rum sunɲgo ande o mbolɲge agaɲ ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamɲgat. Tanɲawa le tale rum ta sinamɲge sine Pasowa nyam tuku kuanekap ɲga sanikina.

¹³ Tanɲo ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku agaɲ ndende kuaneka maɲ luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku maɲau te-mayokna

(*Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25*)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndoɲ kumba ka kuanekinaik wande ta mbolɲge minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sunɲgo nda ti sulumba amboɲga tane ndoɲ Pasowa

nyam tuku wamdus sunjo tet. ¹⁶ Kile ye sinja satinjamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolnje man nyamngit ngina. ¹⁷ Tanjaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satinjamngit. Ye grep kulenu ait te mbolnje kusrewi sulumba Kuate pro nu nune gageu kulatkuwa le ndo ye man nyamngit ngina.

¹⁹ Tanjaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba walmba ninmba sakina: Te yinje ngarusu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanjamba isukuse denpurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yinje ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndonj tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbimngat ta nu ose. Nu piti sunjo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nanjine nanjine munju kusnanjingaig: Imange wam ta kamngat a nginaig.

Ande sunjo minam tuku munju tulinjingaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknje sunjo minam tuku munju tulinja kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minge karen njayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tanjan mine ndakap. Ande tane ngamuknje sunjo minit ta nu fudinjo tanjan minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tanjan minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sunjo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sunjo. Ye tanjine Sunjo ta ye tane ngamuknje piro tanjo tanjan minet. ²⁸ Ye piti sunjomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yinje Mamnje nune gageu kulatkam tuku ye pilna tanjamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnje tane ye ndonj isukusamngigaig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolnje minyoka Israel tugu 12 kilmba pileninjamngigaig nga saningina.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana (Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tanjan Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sanjri tinja Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sanjri tomba tinjate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamungal biye mbilmba tira kat nanje turka sanjri pileninjinga ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sunjo, nane ne mulintumba wandeknje pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndonj ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nanjine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tanjine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu man lato saningina: Kile ande nu ndametinj ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nune

tawi ande tumba piyamba ndametiŋ kilmba nuŋe bagi piyawa. ³⁷ Ye siŋka satingamŋgit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenjenmba sakate.

Nane nu kanŋgermba wam ŋaigonu kanu mbal ndoŋ ulendiwanŋgaig ŋgate.

Aisaia 53.12

Pasa ta kile ye mbolŋge kumunŋamŋgat. Tuan tanŋo kame ye tuku kuyarki-naig ta kile ŋakmba kumumba prode ŋgina. ³⁸ Tanŋakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sunŋo, ai te. Kame bagi armba minik te ŋginaig le nu nane saninŋina: Ta maye sine kab ŋgina.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina

(Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuŋe maŋau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndoŋ kinaig. ⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saninŋina: Tane tenŋe Kuate yabaŋmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ŋgina. ⁴¹ Nu tanŋamba saka dirdirka kumba dagol tidronŋa Kuate yabaŋmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Naŋe nzali ndo dubiwa ŋgina.

⁴³ Nu yabaŋmba minna le eŋel ande samba mbolŋge ndeka nu sanŋri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sanŋrimba yabaŋmba minna le nuŋe mundu ndare tanŋa kutuka kilke mbolŋge ndekina.

⁴⁵ Nu yabaŋ denŋpurmba nu tinga nuŋe dubinaig mbal tugum promba nane kanŋgerkina ta nane ŋgamunŋal pitinŋina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saninŋina: Ndanŋam tuku tane kinymba minig. Aboŋga tinŋa Kuate yabaŋmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ŋgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷ Yesus nu tanŋaka minna le tanŋo 12 ta tuku ande Yudas nu tanŋo gu-dommba kilmba pro Yesus mumuwam tuku ŋgate nu tugum prona. ⁴⁸ Tanŋana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Tanŋo nane tumningam tuku ne gulab tanŋa ye mumuyam prote e ŋgina.

⁴⁹ Tanŋakina le nane Yesus ndoŋ minnaig mbal nane maŋau prowamŋgat ta kila pilmba nu sanaig: Sunŋo, sine bagimbi nane bale farninŋe ŋginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sunŋo tuku piro tanŋo kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Tanŋana le Yesus ndek sakina: Mbulap ŋgina sulumba tanŋo ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le Yesus nu nane saninŋina: Ndanŋam saka tane ye kuayar tanŋo tanŋa bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunŋo sinamŋge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile tangine ait prote. Kile ma make tuku sanŋri mayok kinit ŋgina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.57-58,69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunŋo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ŋgumnem dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab tanŋe pa dikŋga likmba minnaig le nu ka nane ndoŋ minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolŋge Petrus kanŋgermba maŋ kanŋer tina sulumba sakina: Tanŋo te mata Yesus ndoŋ minna tuku ŋgina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne tanŋo sakate ta ye gilai ŋgina.

⁵⁸ Mine minemba tanjo ande Petrus kanjermba man sakina: Ne mata nu tuku tanjo ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tanjo ande nu sanjri maramba saningina: Tanjo te yabrikate. Nu nu ndoj minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le ⁶⁰ Petrus nu tanjo ta sana: Mata, ne tanjaka sakate ta ye nginnganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sunjo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sunjo tuku pasa idusna: Furir te mbolnje teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tinga mayok ka malmbi njayona.

Nane Yesus tumba njayo silinaig
(*Mateus 26.67-68; Markus 14.65*)

⁶³ Tanjo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil te-tumba nu paninjinaig. ⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig. ⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat njakmba Yesus tuku pasa isnaig
(*Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24*)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nangine manjur ma mbolnje te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo kande sasinja nginaig le nu ndek nane saningina: Ye satingi ta tane ye tuku pasa ismba son nje nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatingi ta tane lafuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sanjri Njaya nu tuku ndinam kumamnje minyokamngit ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kiyo nga sakate e nginaig le nu nane saningina: Sakade not ngina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuje mingembi pasa njayonu sakate le sine iseg. Not ndo nginaig.

23

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig
(*Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Kile nane njakmba tinga Yesus tumba gabat sunjo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnje te-timba sakinaig: Tanjo te nu sine Zu mbal didika ndin njayonu tumsingit. Nu sine takis ndametinj Sesar nda tambim tuku saka nuje mironj gabat sunjo ye Kristus ngate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e nga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal manjur sunjo ta saningina: Ye tanjo te mbolnje mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁵ nane sanjri maramba sanaig: Nu tanjo pino wamdus kuagnekate. Nu Galileanje tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbrajanjakmba mbolnje nuje wam pagu pasa ninmba likate nginaig. ⁶ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba tanjo te Galileanu e nga kusnaningina le ⁷ nane au nginaig.

Galilea ma kulatkanu tanjo Herodus nu ait ta mbolnje Yerusalemnje minna tukunu Pilatus nu afu saningina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronaig

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sunjona. Ta ndanam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sanjgrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommba Yesus mbolnje patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nunje kame mbal ndonj Yesus aza pile-pilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu sanjngina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju ngueu njak minnaik ta ait ta mbolnje nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga sanjngina

(Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo tango pino njakmba wikina le pro mangurkinaig le sanjngina: ¹⁴ Tane tango te tumba ye tugum te promba nu tango pino didika ndin njayonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet.

¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka manj kukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le kanjat nga sanjngina.

¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulinj kilanu tango ande paska Zu mbal ninjanu).

¹⁸ Kile nane njakmba ngumbeyumba sakinaig: A... Barabas paska sinja. Tango te balewa nginaig. ¹⁹ (Barabas nu tango afu kilmba Yerusalemnge gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le mulinjtumba wandeknje pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka manj sanjngina le ²¹ nane manj ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguaig nga saka minnaig.

²² Kile Pilatus nu nane sanjngam kenja sulumba sakina: Ndanam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnje nil danjngam tuku sanjri maramba wi kuenjka Pilatus tuku pasa kuerka te-iberjngai. ²⁴ Te-iberjngai le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tango afu kilmba gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnje pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tango ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ninjina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinnje Sirenenu tango Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tango pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le ²⁸ nu mbilka nane sanjngina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tanjine ngarosu tanjine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdus bulok njak

minig nga sakamngaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamngaig: Binj sugo ngurka sine bale farsingap o. Tabe fonfon guennga sine tidon patikap o ngamngaig. ³¹ Ye purfeñnu ta nane ail abonu tanaj ye pa mbolnge pilig. Tane ail kumaknu tanaj minig mbal nane tane kilmba ndanamngaig ngina.

³² Tanjo armba wam ngaionu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ ma nyunu Tanjo Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig. Tanjamba nane tanjo wam ngaionu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamnge ande najamnge ail kazrai mbolnge nil dannginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnge mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ tanjo pino gudommba tanje tinja Yesus kanjermba minnaig. Israel gabat mbal nu pingil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenge madina ndeta nu tanjo afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nunje mironj muskil te-tiwa nginaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minje susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ndeta nanje muskil te-tiwa nginaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumnge kuyar ande tenemba minna: *Tanjo te Zu mbal tuku gabat sunjo* nga kuyarnaig.

³⁹ Tanjo ngaionu ar ail kazrai mbolnge minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta nanje muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika ngina. ⁴⁰ Tanjakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine kej kume te mbolnge mayok kambim tuku pasa mbolnge patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tanjo te nu mbar kugatok ngina. ⁴² Tanjakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne nanje ma mbolnge gabat sunjo prowa sulumba ye idusya ngina le ⁴³ nu ndek sana: Ye sinja ne sanamngit. Ki ait te mbolnge ne ye ndon ngirin tumbranje minamngat ngina.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolnge ki kumna le ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana. ⁴⁵ Kussem wande sunjo sinamnge malanja tukulanu tawi sunjo ngamuñge fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenka sakina: Mam, yinje kanu ne tuku wai mbolnge kusrewet ngina. Tanjaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sunjo nu wam ta kanjermba nu Kuate tuku nyu te-dunja sakina: O son. Tanjo te nu mbar kugatok ngina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kanjeram prowe likinaig ta nane ngamuñgal rar sunjo tumba tawo katkatnimbamba luka nanjine tumbran kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileange nu dubimba pronaig ndon kasomnge tinja wam kame ta kanjerkinaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42)

⁵⁰ Zu tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tanjo sunjo ande. Nu tanjo mayenu tinreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndon wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nune gageu kulatkam tuku ait ta nu tairnga minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesin paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamnge pilna. Ndame burok ta tanjo ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nanjine kusem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butungina le kusem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileange Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamnge mindesin pilna le kanjermba ⁵⁶ nane luka kumba guren afu mundur magenu jak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolnje mabtinaig.

24

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolnje pino kame guren kuanekinaig ta kilmba maratukuk tinga ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnge minna le kanjernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunjo Yesus tuku mindesin nda kanjernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tanjo armba tawi kilja jak bitek promba nane tugumnge tinginaik le ⁵ nane ndek nale kanjerka kuru-kuruka lokinaig le tanjo ar tanje saninginaik: Ndanam kumanu ma mbolnje tanjo abo jak sotade. Nu buk tingat. Tenje mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileange pasa satingina ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba wam najgonu kanu mbal tuku wai mbolnje pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolnje nil dannguwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnje manj tinungit ngina nga saninginaik. ⁸ Tanjakinaik le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta manj idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuje dubinaig tanjo ¹¹ nane tanjo pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuje nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndonj wam kubeu ninginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinnje pasa nga son nda nginaig. ¹² [Petrus nu tinga pinder jak jak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesin songanu tawi ta ake minnaig le kanjerkina. Tanjamba nu idus-idusmba luka tumbranj kina.]

Nale Emaus ndinnye Yesus kanjernaik

(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolnje nale armba Emaus tumbranj kambim tuku kinaik. Yerusalemnge Emaus kambim tuku kuenu ki kanum armba tananj kinaik. ¹⁴ Nale kumbange wam jakmba pronaig ta saka saka kinaik. ¹⁵ Tanjamba nale pasata munju kusnanja kumba minnaig le Yesus nuje mironj pro nale ndonj kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanjermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ngina le nale tinga tumail pasi kiri-kareka piti jak tananj mambilnaik le kanjerkina le ¹⁸ inumnge nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane jakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanjerkinaig. Ne aninje minna ngina.

¹⁹ Tanjakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ngina le nale sanaik: Nasaretnu tanjo Yesus nu mbolnje wam kinaig. Nu tuan tanjo sunjo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolnje tanjo am mbolnje sanjrinu

mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugo njakmba nu tumba pasa mbolnje te-timba nu kumwa nga sakinaig le ail kazrai mbolnje nil danjnginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinguwa ko nga tapraka idusmba minger. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaik le kile kenju. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri njayowig. Kite maratukuk tinga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesinj kanjer ndawaig. Nane kinatanu suk enjel armba kanjerkaig le enjelnje nu abo minit nga saninganu sakaig. Nane tanjamba pro kubeu singaig. ²⁴ Singine mbal afu tinga kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjeraig ta Yesus kanjer ndawaig nga sanaik.

²⁵⁻²⁶ Nale tanjamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale nginngan tanjo. Kristus nu rar sunjo tam kumu. Nu tanjawa le nuje nyu sunjo mayok kanjat. Ndanjam tale tuan tanjo tuku kuyar son nda ngade ngina. ²⁷ Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tanjo njakmba tuku kuyar ta mbolnje tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta njakmba bitekngina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus tumbran patumba Yesus nu tumbran limba kambim bafuna le ²⁹ nale sanjri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndon tenje kinybe nginaik le nu nale ndon wandek kinaig. ³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile munju kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinje ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

³³ Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuje dubinaig tanjo 11 nane afu turmba manjurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinja. Sunjo nu manj tingat. Simon nu kanjerat nginaig le ³⁵ nale mata wam ndinje promba ka nu Emausnje bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta njakmba kubeu ninginaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknje tingina. ³⁷ Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanjam tane piriri njayomba wamdus te-sulude. ³⁹ Ye tuku wai kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku ngarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane ngarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamaganj njak e ngina le ⁴² nane kualeganj uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnje nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndon minmba Moses tuan tanjo kame njakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta njakmba kumunjamngat nga satinjen ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tuan tanjo kame nane Kristus tuku tenjemba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara kenju mbolnje manj tinungat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnje tugu pilmba ka ma njakmba mbolnje kukliwamngai. Kukliwaig le nane ismba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainjamngat.

Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te njakmba kile-mayokkamngaig. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sangri tairnga minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina

(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

⁵⁰ Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbranj prona ka tanje nuje wai te-dungga nane nyaro ningina. ⁵¹ Tanjamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina. ⁵² Tanjana le nane gare tormba luka Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tanje nane mara mindek kusem wande sunjo sinamnge Kuate tuku nyu te-dungga minnaig.

Son.

YOHANUS

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnge minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa njakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje mironj tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjenmba. Yesus nu Kuatenge madina tanjo. Nu Kuate tuku Kiño ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa ta kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolnje abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minge Pasa abo njak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minge Pasa minmba minna. Nu Kuate ndonj minmba minna. Minge Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnje nu nale Kuate ndonj minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manjau ta Minge Pasa nu miro. Abo manjau nu bulu tanjan sine tanjo kilnjasingit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnje bulungate le ma makenje bulu kupe seram kumunj kuga.

⁶ Tanjo ande Kuatenge kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu bulu ta tuku manjau te-mayokmba saningua le njakmba son ngam tuku nu prona.

⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manjau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino njakmba kiljaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nunje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumunj nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kiño kame mayok kinaig. ¹³ Nunje kiño kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manjau nane sinamnje pilit le nuje kiño kame mayok kinig.

¹⁴ Minge Pasa nu sine tanjo tanjan mayok ka sine ngamuknje minna le sine nu tuku tugusek manjau tanjo make patikam manjau nu kumunganu njak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kiño ndindo ta kila pilgenj. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngummemnje prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satingen ngina.

¹⁶ Wam magenu njakmba nu mbolnje kumunganu njak minig le sine nu tugumnje kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manjau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manjau le tugusek manjau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nunje Kiño Ndindo nale Mam ndonj ndindo minmba munju kume purkik ta nunje Mam nuje tuku manjau te-mayokna le kile kanjereg.

*Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)*

¹⁹ Zu afu Yerusalemnge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu nunje miroj tuku yabu ndaka te-mayokmba saningina: Kuatenge madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanjakina le nane nu manj kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane manj lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsinggaig ta ndanmba nane saninjbe. Ne nanje miroj tuku ndanjate nginaig le ²³ nu ndek nane saningina:

Ye tanjo ma baknu mbolnge wika tenjemba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap nget. *Aisaia*
40.3

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta manj lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanam saka ne tanjo pino kule pisneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ye kulembi tanjo pino kule pisneninget. Ande nu tane ngamuknge pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnge kam kumunj kuga ngina.

²⁸ Betani tumbranj Yordan kule make simnge Yohanus nu nane kule pisneninjmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemnge prowamngat nga buk satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnge minit nga satingen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyamba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saningina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuatenge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunje ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tanjo ande mbolnge minwa le ne kanjermamngat ta not. Nunje tane Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanjan tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnge gami tanjan ndeka tanjo te mbolnge minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjermba tanjo te nu Kuate tuku Kinjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tanjo afu madiningina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nunje dubiwanu tanjo armba ndonj tinj minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tanjo ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndanj mbolnge minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tanjo). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndonj kumba ka nu wande minna ta

kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnje nale ka nu ndonj minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tanjo ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nuje. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nuje sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nuje mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kinjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu Ndame. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndonj nane tumbranj tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tanjo ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tanjo njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tanjo Yesus. Nu Yosef tuku kinjo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu sakina: i... Nasaretnje tanjo sunjo ande prowam kumuñ kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndonj ilmba ka kanjera ngina.

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tanjo tugusek nu yabri manjau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanjmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnje wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. ⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sinja Kuate tuku Kinjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnemnje minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamnjat ngina sulumba ⁵¹ sakina: Ye sinja sanamnjit. Ngumneñga samba talkuwa le Kuate tuku enjel kame ye Ndindo Katesek Tanjo tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjermunjat ngina.

2

Kana tumbranj pino tam tuku pagunaig

¹ Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbranjnje tanjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nuje mata nane ndonj tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuje nu sana: Nane grep kule kugawaig ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanjam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nuje nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnje kule linjam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanjan. Zu mbal tuku manjau waim ta kule kutumba kupe wai minyanjam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule linje likap ngina le nane kule linjinaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnje tolmba ka pagu kulatkanu tanjo tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tanjo fudinmba tumba nyina. Aninge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tolnaig nanenge

* **1:41:** Mesias nyu ta tugunu: Kuateñge madina tanjo

ndo kila. Nu gilai minmba nu tanjo nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manjau ta sine ambonja grep kule kikonu tanjo niñmba ka nane ñakmba nye kumude le ngumnenga grep kule kaglinu suk ta ningeg le nyade. Ne manjau mbilmba kile ndo grep kule kikon ñayo singit le nyeg ñgina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbrañge wam tamba tugu pilmba nuñe sanjri te-mayokna. Tanjana le nuñe dubinaig mbal nu sinja Kuateñge madina tanjo ta son ñginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuñe ina maib kat nuñe kilmba nuñe dubiwanu mbal ndonj ndek kinaig ka Kaperneum tumbrañge ait afu tanje minnaig.

*Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina
(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)*

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanje kusem wande sunjo sinam kumba kawan tanje afu makau sipsip umanj kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametinj munju walka minnaig le kanjerkina. ¹⁵ Nu kanjerka muli kilmba pirka rabeñ wakeimba tumba nane ñakmba makau sipsip turmba kogronja pitaikina sulumba ndametinj munju walka minnaig mbal nane tuku ndametinj bareñniñmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saningina: Aganj ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma tanjar nda palpe ñgina. ¹⁷ Tanjakina le nuñe dubinaig mbal wam ta kanjermba kuyar pasa ande idusnaig ta tenenmba. Ye ne tuku tukul wande minam tuku ñgamunjal kunde-kundete ñgate. *Mune*

69.9

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta manjau kitek sanjrinu ka le sine ne nyu ñak ngube ñginaig le ¹⁹ nu ndek saningina: Tane kusem wande sunjo te sambriwe suluwap le mara keñmba mbolñge ye manj te-tiwamñgit ñgina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keñmba te-tiwam sakate e ñginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuñe ngarosu tuku yaba pasa tumba tanjamba sakina. ²² Ngumneñga Yesus nu kumna sulumba manj tinjina le nuñe dubiwanu mbal nuñe pasa ta manj idusnaig. Idusmba nuñe pasa kuyar pasa ta turmba son ñginaig.

²³ Pasowa ait mbolñge Yesus nu Yerusalemñge wam kitek sanjrinu ke likina le nane gudommba nu tuku son ñginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane ñakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andenñge nu ande tuku sa ndana le nu ñakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndonj pasatinaik

¹ Farisi tanjo ande nu Zu mbal tuku gabat tanjo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum Tanjo, Kuate nu ne ndonj minit le ne tanjamba wam kitek sanjrinu ke likate. Nu ne ndonj nda minwa ta ne tanjamba ke likam kumunj kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinmba minit ñgina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye sinja ne sanamñgit. Tane kinjo dabro kitek tanjar manj mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ñgina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndanmba tanjo buk sunjokina ta ina nuñenñge manj te-palmbimñgat. Nu luka ina nuñe

tuku funḡul sinam kuwa le maḡ te-palmbim kumuḡ kuga ḡgina le ⁵ Yesus nu maḡ sana: Ande nu kule le Tukul Guwanḡe kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu taḡḡoḡe te-pilit ta nu ḡgarosu ndo. Ande nu Tukul Guwanḡe te-pilit ta nu Tukul Guwa ḡak minmba samba mbolok taḡḡo mayok kinit. ⁷ Tane kiḡo dabro kitek maḡ mayok kambim tuku sanit ta tuku wamduḡ sulu ndawa. ⁸ Bubre nuḡe nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aningḡe tiḡga ka aningḡe kugate ta tane tugunu katese ndade. Taḡamba ndo Tukul Guwanḡe ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ḡgina.

⁹ Nikodemus maḡ lato Yesus sana: Ne maḡau sakate ta ndaḡndaḡmba mayok kinit ḡgina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum taḡḡo ande ta ne ndaḡam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye siḡka pasa sanamḡgit. Sine wam afu kila mineḡ ta kile-mayokkeḡ. Wam afu ammbi kaḡḡerkigeḡ ta satinḡeg le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ḡgam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane siḡka son ḡgam kumuḡ kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Taḡḡo ndo samba tumbraḡḡe minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolḡḡe mbeḡ kanu ail mbolḡḡe pilmba tedunḡina taḡamba ndo nane ye Ndindo Katesek Taḡḡo ail mbolḡḡe pilmba tedunḡamḡgaig. ¹⁵ Ye te-dunḡuwaig le ande nu ye kumuḡ ḡga son ḡguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamḡḡat ḡgina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal ḡakmba tuku kume purmba nuḡe Kiḡo nuḡe ndindo niḡgina. Ima nu Kiḡo nuḡe kumuḡ ḡga son ḡgate ta nu ḡgisi ndaka abo ḡak minmba minamḡḡat. ¹⁷ Ta ndaḡam? Kuate nu Kiḡo nuḡe kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa niḡgam tuku pro ndana. Nu taḡḡo pino ḡakmba tuku muskil kile-tidiḡgam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku saḡḡri tomba tiḡguwa ta Kuateḡe nuḡe une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kiḡo ndindo tuku son nda ḡguwa ta nu nuḡe une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Taḡḡo afu nane naḡḡine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu teḡenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le taḡḡo nane wam ḡaigonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliniḡgit. ²⁰ Taḡḡo nu uneka minit ta bulu taḡḡe nu wam kate ta kile-mayokkikat ḡga nu bulu kua ka maskenḡḡe minit. ²¹ Taḡḡo nu maḡau tugusek mbolḡḡe minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba maḡau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote ḡga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuḡe dubinaig mbal ndoḡ tiḡga Yudea ma tugu mbol kinaig ka taḡḡe minmba nu taḡḡo pino kule pisneniḡgina.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandekḡḡe mine ndaka minmba nu Enon tumbraḡḡe minna. Enon tumbraḡ nu Selim tumbraḡ patukḡḡe. Taḡḡe kule gudommmba minnaig tukunu taḡḡo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule pisneniḡgina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku taḡḡo nane Zu taḡḡo ande ndoḡ kule pisne maḡau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Taḡḡo, ne Yordan kule simḡḡe taḡḡo ande ne ndoḡ minna le ne nu tuku maḡau te-mayokmba sakina ta kile nu teḡḡe kule pisneniḡgit. Nane ḡakmba nu tugum kumba minig ḡga sanaig le ²⁷ nu ndek saniḡgina: Kuate samba mbolḡḡe minit nu taḡḡo saḡḡri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satinḡen le isnaig. Kuateḡḡe madina taḡḡo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin

wakeiwam tuku ambonga Kuatenge kukulyina. ²⁹ Tanjo ande nuje pino ndinok imanje tate? Nuje tanjo nujenje tate. Tanjo ta nu gare njak minit le tanjo gulab nuje nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tanja. Nane nu tugum kumba minig le ye kanjermba gare sunjo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu iben ka kugawa le nu tuku nyu sunjoka ka mbol kuwa ngina.

³¹ Ande mbol ambenje ndekina ta nu sine njakmba lisiimba nu mbolnje minit. Sine kilke te mbolnje progen ta sine kilke mbolok tanjo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeg. Ande nu samba mbolnje ndekina ta sine njakmba lisiimba nu mbolnje minit. ³² Nu wam kanjerka isna ta kumumbi sakate le njakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son ngate ta nu manau tambu nu Kuate tuku pasa mata son ngate. ³⁴ Kuatenge kukulna tanjo ta nu Tukul Guwa njaknu tuwit tukunu Kuate sakate tanjamba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiyo nuje tuku kume purte sulumba nu aganj ndende njakmba nu tuku wai mbolnje patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiyo nu kumuj nga son nguwa ta nu abo tugu njak minmba minamngat. Ande nu Kuate tuku Kiyo tuku minje pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolnje minmba minamngat nga sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndon pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba tanjo pino gudommba kule pisneningina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig nga nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuje mironj tanjo pino kule pisne ndaningina. Nuje dubinaig tanjo tanje nane kule pisneninginaig. ³ Nu Yudea kusremba man Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ngamuk ngamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbran ande Sikar pronaig. Sikar tumbran ta kilke ande Yakobnje o buk kiyo nuje Yosef tuna ta patuknje minna. ⁶ Ma ta mbolnje kule burok Yakobnje wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanja Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumnje minyokina.

⁷⁻⁸ Nuje dubinaig tanjo nane buk nyamagan piyawam tumbran kinaig le Yesus nuje ndo tanje minna. Tanjamba minna le Samarianu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunymba sa le nyi ngina le ⁹ nu ndek sana: Ndanam saka ne Zu tanjo ye Samaria pino kule yabanjate ngina. (Zu mbal Samaria ndonj ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu aganj mayenu tanjo ningit ta ne gilai. Ye ne kule yabanjit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabanjate le ne abo njak minmba minam tuku kule tinet kande nga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunjo, burok te kule o sinam nzingje minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aninge kule abo njak tumba samngat. ¹² Sine tuku mbuj sunjo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuje kiyo kame aganjmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e ngina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu man kule parawamngat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu man kule parawe nda. Kule ta nu tuku ngamunggal sinamnje bulbulmba prote tanja minwa le nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁵ Tanjakina le nu ndek Yesus sana: Sunjo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye man kule paraye nda. Ye man kulenu lulu ndaki ngina le ¹⁶ nu pino ta sana:

Ne kumba ka tanjo naje tumba prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tanjo kugatok ngina le nu sana: Ne tanjo kugatok ngate ta sinja sakate. ¹⁸ Ne buk tanjo wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tanjo ne njak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gulabte. Ne tanjo kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sunjo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna njak. Sine Samaria sine tuku wa mbunj kame tabe te mbolnje Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemnje ndo Kuate tuku mbarinjam tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnje ko Yerusalemnje Kuate mbarinje nda. Manjau kitekmbi Kuate mbarinjamngaig. ²² Tane Samaria mbal Kuate fudinmba kila pilmba nu mbarinje. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamuknje ande tanjo pino tuku muskil kile-tidingam tuku te-mayokamngat. ²³ Mine minemba manjau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu sinja Mam Kuate mbarinjam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinwa. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjam tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbarinjam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinwa ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tumsingamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nunje ngina.

²⁷ Nu tanjamba saka minna le nunje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame aganj sotate ko ne ndanjan nu ndonj pasatek nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbranj kina sulumba nane saningina: ²⁹ Tanjo ande ye manjau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanjakina le nane ndek tumbranj kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranjnje minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tanjo, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saningina: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nunje dubiwanu mbal nane ndek nangine nangine sakinaig: Andenje nyamaganj tawet le nyat inde nginaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Kuatenje ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. ³⁵ Tane tenjemba pasa sakade. Tambun baillkamba kugawa le nyamaganj alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satinjamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamaganj buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumunngat. ³⁶ Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu tate. Nu nyamaganj kilit ta nu tanjo pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamaganj tumunu ngukate tanjo nyamaganj alonu kilit nale arnjej gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenjemba. Andenje nyamaganj tumunu ngukate le andenje nyamaganj alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamaganj ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinget. Afu piro karenkinaig le tane alonu kilig nga saningina.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbranj mbal saninmba sakina: Tanjo ta ye manjau ke liken ta njakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanjakina le Samaria tumbranj takok mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus

tugumŋge nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig le nu ait armba nane ndoŋ minna. ⁴¹ Afu gudommamba nu tuku pasa ismba nu tuku son ŋga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonga neŋge sakina le ismba son ŋgigeŋ. Kile siŋgine miroŋ nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuateŋge madina taŋgo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku taŋgo ŋga sakinaig.

Yesus nu gabat taŋgo ande tuku kiŋo wakeina

⁴³⁻⁴⁴ Yesus nu o buk sakina: Tuan taŋgo ande nuŋe tumbranŋ tuguk mbal nane nu talade ŋgina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye sunŋo ait mbolŋge Yerusalemŋge wam kitek saŋgrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronaig ta nane kaŋgerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea prona le nane gare-gareka nu nane ndoŋ minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba maŋ Kana tumbranŋ kina. Nu buk taŋge kule mbilna le grep kule prona tuku. Ka taŋge minna le Kaperneumŋge gabat taŋgo ande kiŋo nuŋe guaze sunŋo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nuŋe Yesus nu Galilea prona pasa ta ismba nu tugum kumba kiŋo nuŋe wakeiwa ŋga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek saŋgrinu pirerek purkam tuku kaŋgermamba ndo ye son ŋgade ŋgina. ⁴⁹ Taŋakina le gabat taŋgo ta nu Yesus sana: O Sunŋo, ne pitik ndeka. Ye tuku kiŋo kumikat ŋgina le ⁵⁰ nu ndek taŋgo ta sana: Ne ndek kaye. Kiŋo naŋe kume nda ŋgina le nu Yesus tuku pasa ismba son ŋga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndiŋge nuŋe piro taŋgo afu mbumba nu kaŋgermamba sanaig: Kiŋo naŋe nu mayekina ŋga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaniŋgina: Ki ait ndaŋ mbolŋge nu mayekina ŋga kusnaniŋgina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ŋgarosu pa tiŋgina ta mukuna ŋginaig. ⁵³ Taŋakinaig le mam nuŋe nu pasa ta ismba Yesus nu kiŋo naŋe kume nda ŋgina ait ta mbolŋge ndo kiŋo nuŋe mayekina ta katesena. Taŋamba taŋgo ta nuŋe wande tuma mbal ŋakmba Yesus tuku son ŋginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileange minna ta nu wam kitek saŋgrinu tamba nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumŋge taŋgo wakeina

¹ Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunŋo ait ande prona le Yesus nu mbumba Yerusalem kina. ² Tumbranŋ sunŋo mbol taŋge sipsip tuku malaŋga patumba kule kualiriŋ fudiŋndo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembiŋge baibai wai inum sulumba minnaig. ³ Baibai ta sinamŋge guaze mbal gudommamba afu am tukulok afu kupe ŋaigonu afu ŋgarosu milmailkanu taŋamba kinye ŋak mine likinaig. [Mine lika kule galmuŋwa ŋga tairŋga minnaig. ⁴ Sunŋo tuku eŋel ande ait afu nu kule mbolŋge ndekanu le kule galmuŋanu le ima nu ambonga kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Taŋgo ande yar 38 guaze ŋak nu taŋge minna. ⁶ Yesus nu kaŋgermamba nu ait kuenu taŋamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste ŋga kusnana le ⁷ guaze taŋgo ta nu sana: O Sunŋo, kule galmuŋte le ande nu ye tumba kule mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yiŋe miroŋ kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ŋgina.

⁸ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ne tinnga nanje nzanɔnzanɔ kuramba kaye ngina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tinnga nuɔje nzanɔnzanɔ kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu tanjo ta kanjermba kusnanaig: Ndanjam saka ne tukul lukamba nanje nzanɔnzanɔ tumba lika kinit nja sanaig le ¹¹ nu nane saningina: Ande nu ye wakeiyat ta nuɔje nanje nzanɔnzanɔ kuramba kaye nja sayat le tanjawet ngina.

¹² Tanjamba saningina le nane ndek nu kusnanaig: Imanje ne tanjamba sanat nginaig. ¹³ Ma ta mbolnje tanjo pino gudommba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina tanjo nu ima nu wakeina ta lislisimba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje tanjo ta kanjermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Nanje une manau njakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ngina. ¹⁵ Tanjakina le tanjo ta kumba ka Zu mbal saningina: Tanjo nu ye wakeiyat ta Yesusnje ngina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolnje nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saningina: Yiɔje Mam ndinok nu piroka minit. Ye mata piroka minet ngina. ¹⁸ Tanjakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonja kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yiɔje Mam ndinok nja ta nu Kuate ndon kumu kumu minanu tanjan ngate nginaig. Tanjaka nane man gubra tumba nu sinja balewam tuku pasa sanjri pilenaig.

Yesus nu nuɔje mironj tuku Zu mbal saningina

¹⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye sinja satinjamngit. Ye Kuate tuku Kinjo yiɔje wamdusmbi piro afu kam kumon kuga. Mam nu piro ke likate le kanjerket ta ndo ke liket. ²⁰ Nu ye nuɔje Kinjo tuku kume purte sulumba wam njakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ngumnenja ta lininmba wam kitek sanjrinu tumyuwa le tane kanjerka pirerek purkamngaig. ²¹ Mam nu kumanu mbal abo ninmba kile-tidingate tanjamba ndo ye nu tuku Kinjo yiɔje nzali dubimba kumanu mbal afu abo ninjet.

²² Mam nu tanjo tuku manau pileninmba lafunu ninjam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolnje pilna. ²³ Nane Mam tuku nyu te-dungade tanjamba ye tuku nyu te-dunguwaig nja Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndangate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndangate. ²⁴ Ye sinja satinjamngit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu njisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku njak minit.

²⁵ Ye sinja satinjamngit. Mine minemba ye Kuate tuku Kinjo kumanu mbal yalpe nji le nane ngamuknje ye tuku wi isig mbal tinnga abo njak minmba minamngaig. ²⁶ Mam nu abo manau miro. Ye nu tuku Kinjo sanjri sina le ye mata abo manau miro. ²⁷ Kuate nu tanjo tuku manau pilenja lafunu ninjam tuku ye Ndindo Katesek Tanjo nyu sina. ²⁸ Tane pasa te tuku wamdus tesulu ndawap. Ait ande prowa le nane mindesin patikade ma sinamnje minig mbal nane ye tuku wi ismba ²⁹ tinnga mayok kanjaig. Nane afu manau magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tinjamngaig. Afu manau njaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tinjamngaig.

³⁰ Ye yiɔje wamdusmbi wam ande kam kumon kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba tanjo pileninjet. Ye yiɔje nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tanjo

kumumbi pileninget. ³¹ Ye yiŋe mironŋ tuku saket ta tane son ŋgam kumuŋ kuga. ³² Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. ³³ Tane tanŋo afu kukulninginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Tanjamba sakina ta nu tanŋo ndo. Ye nu tuku pasa sunŋomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdba kilmba muskil kile-tidinge tinŋam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinŋet. ³⁵ Nu sati tanŋan ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare ŋak nu ndonŋ minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sunŋomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku sanŋri sina le piro ke liket tanŋe Mam kukulyina ta temayokte. Ye ta tuku sunŋomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku ŋin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanŋer ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolŋge te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina tanŋo son nda ŋgade tukunu nu tuku pasa tane sinamŋge mine ndakete.

³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube ŋga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tanŋe ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

⁴¹ Tanŋonŋe ye tuku nyu te-dunŋuwaig ŋga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ŋgamunŋal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu ŋak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nuŋe nyu ŋak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamŋgaig. ⁴⁴ Tanŋine nyu mbol kuwa ŋga tanŋine tanŋine munŋu nyu kile-mayokkade. Kuatenŋe tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ŋgam kumuŋ kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ŋgade ta yenŋe Mam sawamŋgit ŋga idus ndawap. Kuga. Tanŋo ande tane tala ndamba minig ta nuŋge tane tuku mbar ta temayokamŋgat. Tanŋo ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinŋka Moses tuku son ŋgade kande tane ye tuku mata son ŋgade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ŋgade ta ndanmba ye tuku pasa ismba son ŋgam kumuŋ ŋga nane saningina.

6

*Yesusŋge tanŋo 5,000 isukusneningina
(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)*

¹ Kile Yesus nu wanŋ ponŋa Galilea kule kualinŋ sim kina. Kule kualinŋ ta nyunu ande Tiberias.

² Yesus nu nuŋe sanŋri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le tanŋo pino gudommba kanŋernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. ³ Nu kule kualinŋ sim kumba nuŋe dubiwanu tanŋo ndonŋ tabe ande ponŋa ka tanŋe minyok minnaig. ⁴ (Zu mbal tuku pagumba nye sunŋo Pasowa buk patukina).

⁵ Minyok minmba Yesus nu mambilmba tanŋo pino gudommba prowe likinaig le kanŋerka Filipus kusnana: Sine aninŋe nyamaganŋ piyamba tanŋo kame nzi ninŋe le nyuwaig ŋga kusnana. ⁶ Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le ⁷ nu ndek sana: Yoi. Tanjamba kande sonŋ 20 kilmba aganŋ piyamba fonŋonŋ ninŋe le afu kumuŋge nda ŋgina.

⁸ Nu dubina tanŋo ande Simon Petrus tuku aba nuŋe Andreas nu ndek sana: ⁹ Ai te. Kinŋo te nu bret wai inum sulumba kualeganŋ armba kilmba prowat ta tanŋo pino gudommba ŋgamukŋge aganŋ ta nda minanu sukamŋgat ŋgina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ŋgina.

Tanjakina le nane saniŋginaig le minyokinaig. Ma ta pibi ŋak. Minyokinaig mbal gudommba tanŋo ndo 5,000 tanjaŋ.

¹¹ Kile Yesus nu bret foŋfoŋ 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba niŋge likina. Nu kualegaŋ mata tanjana le nanŋine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroniŋgina. ¹² Maroniŋgina le Yesus nu nuŋe dubinaig tanŋo saniŋgina: Agaŋ fetfetit batenju ta ŋgisikubekaig. Kilmba maŋgurkap ŋgina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligneniŋginaig.

¹⁴ Tanŋo pino nu wam kitek sanŋrinu kina ta kaŋgermba sakinaig: Tuan tanŋo sunŋo prowam tuku sakinaig ta noten ŋginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sanŋri tinŋa Yesus tumba nanŋine gabat sunŋo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinŋa nuŋe ndo tabe ande poŋgina.

*Yesus nu kule mbol mbol likina
(Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52)*

¹⁶ Furiram nuŋe dubiwanu tanŋo ndek kule kualin tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalŋge furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane waŋ poŋga Kaperneum kambim saka waŋ koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubre tinŋa kule mbalo sugo sugo tinŋinaig. ¹⁹ Nane koika ka fando ŋgamu 6 kilomita tanjaŋ tinŋinaig le Yesus nu kule mbol mbol lika waŋ tugum ta kumba minna le nane nu kaŋgermba kuru kuru ŋayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Te yeŋge ŋgina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdus ibeŋ kinaig le nu waŋ poŋguwa ŋga sanaig. Nu waŋ poŋgina le kile ndo waŋ ma kambim bafuna ta mbol pronaig.

Nyamaganj tugusek

²² Mafena le nane kule kualin simŋge minnaig mbal nane idusnaig: Kubele waŋ ndindo minna le nu dubinaig tanŋo nanenŋe ndo waŋ ta poŋga kinaig. Yesus nu nane ndoŋ kine ndakina ŋga idusnaig. ²³ Tanjamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku waŋ afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret niŋgina le nyinaig ma ta mbol pro ibeŋ kinaig. ²⁴ Ibeŋ kinaig le nane tanŋe minnaig mbal Yesus nuŋe dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek waŋ kame ta poŋga Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumŋge Yesus kaŋgermaig sulumba sanaig: Tum Tanŋo, ne ginu te prowat ŋga kusnanaig le ²⁶ nu nane saniŋgina: Ye siŋka tane satinŋet. Tane nyamaganj tinŋen le marotiŋgina ta idusmba ye sotade. Ye maŋau sanŋrinu ke liken le kaŋgerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamaganj kagagte ta tuku sota piro karenj ndakap. Nyamaganj ŋayo ndaŋgate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamaganj ta ye Katesek Tanŋo yeŋge tinŋamŋgit. Mam Kuate nu nyamaganj tanjaŋ tinŋam tuku ye nyu sina ŋgina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube ŋga kusnanaig le ²⁹ nu nane saniŋgina: Ye Kuatenŋe kukulyina tanŋo tane ye tuku son ŋgap. Kuate tuku piro ta not ŋgina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame maŋau ka le sine ne tuku sanŋri kaŋgermba ne tuku son ŋgube. Ne ame wam kamŋgat. ³¹ O buk sine tuku wa mbuŋ kame nane ma baknu mbolŋge minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu teŋenmba sakate.

Nu agaŋ samba mbolŋge patikina le ndekinaig le nane nyinaig. *Kisim Bek*

Kuyar pasa nu tanjakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinjka satinjamngit. Moses nu nyamaganj ningina ta samba mbolok nyamaganj tugusek kuga. Yinje Mam nunje samba mbolok nyamaganj tugusek tingit. ³³ Kuate tuku nyamaganj tugusek ta samba mbolnje ndeka kilke mbol mbal abo tugu tingit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamaganj ta mara mara sinja le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manau tingit tuku nyamaganj ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu manj gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu manj kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinjit not. Tane ye kangeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madiningit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sinjka nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnje ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenjemba. Nu nane madiningit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnje njakmba manj kile-tidingamngit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenjemba. Nane ye nu tuku Kinjo kumunj nga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamngai. Ait sunjo mbolnje ye nane manj kile-tidingamngit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnje nyamaganj ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nangine nangine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanjam saka samba mbolnje ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnje nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tangine tangine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nunje wamdusmbi ye tugum prowam kumunj kuga. Mam nu ye kukulyina nunje afu wamdus ningiwa le ndo ye tugum prowam kumunj. Ait sunjo mbolnje ye nane kile-tidingamngit. ⁴⁵ Tuan tanjo kame tenjemba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamngat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanjer ndate. Ye Kuate tugumngje ndeken ta ye nu kangeren. ⁴⁷ Ye sinjka satinjamngit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manau tingit tuku nyamaganj ta ye. ⁴⁹ Singine mbunj nane ma baknu mbolnje mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamaganj kise samba mbolnje ndekina nga saket ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamaganj abo manau tingit ta samba mbolnje ndekina ta ye. Ima nu aganj ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamaganj sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tingamngit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane munju kusnanga sakinaig: Nu ndanmba nunje ndem sinjiwa le nyamngig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sinjka satinjamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo njak minmba minam tuku minit. Ait sunjo mbolnje ye nu manj te-tiwamngit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamaganj tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndonj sailkate le ye nu ndonj minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nunje ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolnje minmba minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolnje abo njak minmba minamngat. ⁵⁸ Singine mbunj nane aganj samba mbolnje ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Aganj ye saket te tanjamba kuga. Ima nu aganj te tumba nyuwa ta nu abo njak minmba minamngat nga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamnge nane pasa tumnijnmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommmba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersingit. Sine isam mbulgig nginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pitingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tango ye man luka yinje minen tuku ma mbol ambe ka le tane kanjeryumba ye tuku ndanjmba idusamnggaig. ⁶³ Ye abo manau tugusek sakit ta Tukul Guwanje tingit. Kilke mbolok tuku aganjnge turtinngam kumun kuga. Pasa satinngit ta Tukul Guwa tugumngge prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ngade ngina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolnge ima nu nu tuku son nda nginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kanjat ta nu kila minna tukunu nu tanjakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ngade ta tuku ye buk tenjemba satinngit. Mam nu afu wamdus ningguwa le ndo ye tugum prowam kumun ngina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommmba ndek nu kusremba man nu ndon li ndakinaig. ⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nunje dubinaig tanjo 12 ta kusnaningina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ngina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasingam kumun. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenge madinina tanjo ngina.

⁷⁰ Tanjakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ngamuknge nu bukla njonu jak ngina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo ta tuku sakina. Ngumne nga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nunje nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina.

² Nu Galilean je minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nunje nu sanaig: Ne tinga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanje ne tenje manau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kanjerwaig. ⁴ Ande nu nunje nyu mayok kuwa nga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne manau sangrinu ke likate ta tanjo am mbolnge ka le nane kanjerkuwaig nginaig. ⁵ Nunje maib kat nunje mata nu tuku son nda nga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara jakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manau najgonu kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galilean je minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nunje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolnge Zu gabat mbal nane nangine nangine munju kusnanga Yesus sota nu aningje minit nga saka minnaig.

¹² Manjur sunjo ta sinamnge afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanjo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanjo didik farmba wam

ngagonu tumningit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa temayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenmba kina le Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba pasa kuklimba tumningmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanmba kila ta tina. Nu skul sunjo mbolnje minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tanjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtinget te yinje wamdusmbi kuga. Kuatenje ye kukulyina le ye nu tuku wamodus tane satinjet. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yinje wamodusmbi ko Kuate tuku wamodusmbi pasa tumtinget te nu kila palmbim kumunj. ¹⁸ Ande nu nunje wamodusmbi pasa kuklite ta nu nunje nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nunje sunjo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tingina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tanjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla njak nginngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manjau ande ken le tane wamodus piti tinaig. ²² Kinjo tuku ngaro pikam tuku manjau Mosesnje sine singina. Moses pro ndana le singine mbunjnge manjau ta tugu pilnaig. Moses ait satinjinga ta kusem ait mbolnje ait kumungate ta tane kusem mbolnje kinjo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolnje mata kinjo tuku ngaro pikig. Ndanjam saka tane ye kusem ait mbolnje tango ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tango pile ndangap. Tango tuku tugu kanjermba pilengap ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tango balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimnge pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinja Kuatenje madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tango te tuku tumbranj tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninje prote ta sine gilai minamnjig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sunjo sinamnge pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbranj tuguk ye turmba kila nga idusde e? Ye yinje wamodusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumnge prowen tukunu ye nu kila minet. Nunje ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanjaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumunj kuga.

³¹ Tango pino gudommmba nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tango wam ke likate te liwam kumunj kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tango pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndonj kusem wande tuku polis afu kukulninginaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndonj mini sulumba ye manj luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjgit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjgerye nda. Ye ka minamnjit ma ta tane ye tugum prowam kumunj kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjgere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamuknje minig nane ndonj minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanam tenjemba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjgerye nda. Ye ka ma minamnjit ta tane ye tugum prowam kumunj kuga ngate. Pasa tugunu te ndanmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sunjo mbolnge Yesus nu tinja wi kuenka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuŋ nga ye tuku sanjri tomba tinjate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo njak nu tuku ngamuŋgal sinamnge bulbulmba minmba minamngat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolnge Yesus nu sanjri kilja sunjo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tanjo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenge madina tanjo nginaig. Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileange prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolnge nu minna tuku ma Betlehemnge prowamngat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig. ⁴³ Tanjamba nane wamdus pur yimyam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaiŋ le sakinaig: Ndanam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku pasa sanjrinu. Sine tanjaŋ tanjo ande pasa sanjrinu sakina le ise ndakigen nginaig. ⁴⁷ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritinŋat le tane mata nu tuku son ngaig e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son ngate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma nayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum prona ta nunge tinja sakina: ⁵¹ Sine sinjine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumuŋ kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku manjaŋ kanjermba ndo lafunu tambim kumuŋ ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileange tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaiŋ

¹ Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinja nu ndeka kusem wande sunjo sinam kina. Kina le nane gudomma nu tugum pronaiŋ le nu pasa kuklimba tumninja minna.

³ Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndon pino ande tanjo kuayarna le kanjermba nu tumba pro nane ngamuknge te-timba Yesus sanaig: ⁴ Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndon minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolnge ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanmba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolnge palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolnge kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusna-kusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamuknge mbar kugatok ndeta nunge ambonja ndame tumba

pino te katwa ngina. Tanjaka sakina sulumba nu manj minyoka kilke mbolnge kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tanjo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumnnga nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nuje ndo Yesus tugumnge tin minna le ¹⁰ nu tinja nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunjo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba manj une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu manj tanjo pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tanjo pino kiljaninget. Ande ye dubiyuwa ta nuje mine ta bulu jak. Nu ma make sinamnge mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nane mironj nane tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae nginaig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aninge prowen manj animbi kangit ta ye kila. Ta tuku ye yije mironj tuku sanu kumu. Tane ye aninge prowen manj animbi kangit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane tanjo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye tanjamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yije wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndonj wamdus ulendi tanjo pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumu. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Tanjo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yije Mam nu ye kukulyina nu ndonj yije tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Tanjaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam nanje aninge minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam tanje ndametinj patikade ma mbolnge pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbraj tuku saningina

²¹ Yesus nu manj pasa tuturmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenja tangine une ta jak minmba kumamngaig. Ye kangit ma ta tane prowam kumu kuga ngina le ²² Zu mbal ndek nanjine nangine sakinaig: Nuje ngarosu balewamngat inde. Ta tuku ye kangit ma ta tane prowam kumu kuga nga sakat nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane ibenj tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satinjit. Tane une jak minmba kumamngaig. Tane yije mironj tuku sakit ta son nda ngap ta tane sinja une jak minmba kumamngaig ngina.

²⁵ Tanjakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane saningina: Ye abo abo yije mironj tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunjomba jak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumnge pasa ten ta ndo ye satinjet. Pasa ta tugusek ngina.

²⁷ Nu tanjamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus manj lato nane saningina: Tane ye Ndingo Katesek Tanjo ye tumba ail kazrai mbolnge palmbimngaig. Ait ta kugawa le o son ta nunje ngamngaig. Ye yije wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamnge tumyina ta ndo saket ta tane katesewamngaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndonj minmba minit nga sakina.

³⁰ Nu tanjamba saka minna le nane gudommmba nu tuku son nginaig.

Yesus nu Zu mbal ndorj kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son nginaig ta tenjenmba saningina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane sinjka ye dubiyanu tanjo mayok kanjgaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tingamngat ngina.

³³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: Sine Abraham tuku mbun mineg. Sine nane afu kumnemnge ndalekanu tananj mine ndakeg. Ne ndanjam saka sine tuku muskil kile-tidinge singam tuku sakate nginaig le ³⁴ nu man lato saningina: Ye sinjka satinjgamngit. Ima nu unekate ta nu une manau kumnemnge ndalekanu tananj minit. ³⁵ Piro tanjo nu nuje sunjo tuku wandeknge mara mara mine ndakate. Kinjo nu mam nuje tuku wande mbolnge mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kinjo ye tane tuku muskil kile-tidingi ta tane muskil kile-tidi mayewamngai. ³⁷ Tane Abraham tuku mbun ngade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ngamunggal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yije Mam tugumngge manau kanjerke liken ta sake liket. Tane tanjine mamnge manau tumtingit ta kade ngina.

³⁹ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham nginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kinjo kame kande Abraham tuku manau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumngge ismba pro satinjet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu manau tananj ke ndakina. ⁴¹ Tane tanjine mam tuku manau te-purde ngina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinngge kile-pati ndakinaig. Singine Mam ndindo nu Kuate nginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuate tugumngge minen sulumba te prowen. Yije wamdusmbi kuga. Nuje ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Tanjine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo tanjo bale farna tanjamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu manau tugusek njakmba pitaikate. Nu mane tanjo. Nu yabri manau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumuñ. ⁴⁵ Tane tanjine mam tuku manau njak minig sulumba ye pasa tugusek satinjet ta tane son ngam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kanjermmba sanu kumuñ kuga. Ye tane pasa tugusek satinjet ta tane ndanjam tuku son nda ngade. ⁴⁷ Kuate tuku kinjo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kinjo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ngina.

⁴⁸ Tanjakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla njayonu njak ngeg ta sine kumumbi sakeg nginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla njak kuga. Ye Mam tuku nyu te-dunget le tane ye tuku nyu te-ibenje. ⁵⁰ Ye yije nyu mbol kuwa nga idus ndawet. Kuate nu ye tuku nyu mbol kuwa nga sakate. Nu tanjo njakmba kumumbi pileningit. ⁵¹ Ye sinjka satinjgamngit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla njak. ⁵³ Sine tuku mbun sunjo Abraham ne nu liwanu nga iduste? Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig. Ne ima le nanje nyu te-dungate nginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye

yiŋe mironŋ yiŋe nyu payam ndaket. Yiŋe Mam nunŋe ye tuku nyu te-duŋgate. Tane nu sine tuku Mbara Sunŋo ŋgade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ŋgade ta tane yabri taŋgo ndo. Ye nu kila ŋget ta tane yabri pasa sakade taŋamba kuga. Ye siŋka nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Siŋgine mbuŋ Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairŋga minna. Nu ye tuku ait kaŋgermba gare sunŋo tina ŋga saniŋgina.

⁵⁷ Taŋakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kaŋgeranu ŋga sakate e ŋginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet ŋga saniŋgina.

⁵⁹ Taŋakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nunŋe ŋgaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu taŋgo am tukulok wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka taŋgo ande nu am tukulok ina sinamŋge prona ta kaŋgeranaig. ² Kaŋgermba nunŋe dubiwanu taŋgo Yesus kusnanaig: Tum Taŋgo, imanŋe unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nunŋeŋe e ko nunŋe mironŋ e ŋga kusnanaig le ³ nu ndek nane saniŋgina: Ina mam nunŋe tuku une ko nunŋe une taŋge am tukul ndana. Kuate tuku sanŋri nu mbolŋge mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatenŋe kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine ŋakmba pirokam kumuŋ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolŋge minmba kilke te kiljawet tuku bulu ŋgina.

⁶ Nu taŋaka sakina sulumba kilke mbol ŋguspeka ruga wakeimba tumba taŋgo ta am mbolŋge pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualin mbolŋge am minyanŋa ŋgina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Taŋamba kukulna le nu ndek kumba am minyanŋa mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbraŋ tuma nane afu turmba nu buk agan ndende yabaŋka minna le kaŋgeranaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk agan ndende yabaŋka minna nunŋe inde ŋginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nunŋe ŋginaig le afu sakinaig: Kuga. Taŋgo ande nu suk ŋginaig. Taŋakinaig le nu nane saniŋgina: Sakade not. Ye nunŋe ŋgina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndaŋat le am mayekat ŋginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Taŋgo ande nyunu Yesus nunŋe ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualin mbolŋge am minyanŋa ŋgat. Ye ka am minyanŋit le ye am maraŋgat ŋgina le ¹² nane nu kusnanaig: Nu aninŋe minit ŋginaig le nu ndek saniŋgina: Iyo. Ye gilai ŋgina.

¹³⁻¹⁴ Yesus nu ruga wakeimba am maraŋge tuna ta kusem ait le nane afu taŋgo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndaŋat le am mayekat ŋginaig le nu saniŋgina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge palet le ye ka am minyanŋit le kile mambilet ŋgina. ¹⁶ Taŋakina le Farisi mbal afu sakinaig: Taŋgo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenŋe nu kukul ndana ŋginaig le nane afu tenemba sakinaig: Kuga. Nu taŋgo ŋayonu kande nu maŋau sanŋrinu taŋamba kam kumuŋ kuga kande ŋginaig. Nane taŋamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Taŋamba nane maŋ taŋgo am mayekina ta kusnanaig: Taŋgo ta tuku ne ndaŋmba iduste ŋginaig le nu saniŋgina: Nu tuan taŋgo ande ŋgina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamnje am tukulok prona le kile mayekina ta son nda nga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹⁻²⁰ Tale kinjo ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinai: Am tukulok te-pilken ta not nginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: ²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sunjokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imanje nu am wakeiwe tawet ta nunje sakuwa le isap nginaik. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba tanjamba saninginaik. Ta ndanjam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeknje pitaimba nu tukulbe nginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sunjokanu. Nu kusnawap nginaik.

²⁴ Kile nane man tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njayonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolnje sinja son pasa saka nginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu njayonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolnje kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ngina.

²⁶ Tanjakina le nane man nu kusnanaig: Nu ne ndanjat? Nu ame wam kat le ne am mayekat nga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satinjit le tane isaig. Ndanjam saka man lato isam tuku kusnangade. Tane mata nu dubiwanu tanjo minam idusde e ngina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu tanjo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndonj pasatina ta sine kila. Tanjo te aninge prona ta sine gilai nginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndanjam nu aninge prona ta tane gilai ngade. ³¹ Nu tuku manau ta kilimok. Kuate nu tanjo njayonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbarinjmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabanj pasa isit le wam sangrinu kate. ³² Ande nu ina sinamnje am tukulok prona le andenje nu tuku am maranje tuna nga sakade le ise ndakeg. ³³ Tanjo ta nu Kuatenje kukul ndana kande manau tanjanj inum kam kumunj kuga kande ngina. ³⁴ Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamnje une njak te-pilnai. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e nga nane tanjo ta kusem wandeknje pitainaig le mayok kina.

³⁵ Tanjo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba tanjo ta sota kangerna sulumba nu sana: Ne Katesek Tanjo Ndindo ta tuku ne son njate e ngina le ³⁶ nu ndek nu sana: Sunjo, ne ima tuku sakate. Tanjo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ngi nga sana. ³⁷ Tanjakina le nu ndek sana: Ne buk nu kanjerat. Ye ne ndonj pasatet te ye nunje ngina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunjo, ye ne tuku son njet nga nu tugumnje dagol tidronjina.

³⁹ Kile Yesus nu tejenmba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye tanjo tanjamba pilengam kilke te mbol prowen ngina le ⁴⁰ Farisi mbal afu tanje minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu nga iduste e nginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolnje mine ndakate kande. Tane sine am maranganu mineg ngade tukunu tane pa tam tuku minig ngina.

10

Sipsip kulat tanjo mayenu

¹ Ye sinja satinjamngit. Ande nu sipsip tuku malanga sinam nda kumba nu fonde ponja sinam kinit ta nu kuayar tanjo ndo. ² Ande nu malanga

kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat tanjo. ³ Nu prote le malanja kulat tanjo malanja talke tuwit. Nu sinam kinit le nuje sipsip nu tuku nin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nuje sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nuje sipsip njakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonga kinit le nane nu tuku nin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Tanjo kisenje pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku nin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kanjaig njina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu te-mayokmba saningina: Ye sinja satinjamngit. Sipsip tuku malanja ta ye. ⁸ Ambonga pronaig mbal ta nane njakmba kuayar tanjo ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malanja. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ngisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamngat. ¹⁰ Kuayar tanjo nu sipsip kuayamba bale farmba njaigo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunjo njak minwaig nga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Sipsip kulat tanjo mayenu sipsip mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tanjo kuga ta nu ndametin kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidinngate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametin kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sunjomba idus ndaningit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Tanjamba ndo ye yije sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yije ngarosu mape ndamba kumamngit.

¹⁶ Yije sipsip gudommba fonde te sinamnje mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku nin tugu kila pilmba ye dubiyamngaig. Tanjamba nane kuasmbi ndindo tanjan minwaig le ye nane tuku kulat tanjo ndindo minamngit. ¹⁷ Ye yije ngarosu mape ndamba kumi sulumba man abo tumba tinjamngit. Ta tuku yije Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nuje nzali dubimba ye baleyam kumun kuga. Ye yije nzali dubimba kumamngit. Ye sangri njak minmba yije ngarosu kumam tuku palmbimngit. Kumi sulumba sangri ndui ta tumba man tinjamngit. Yije Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanjaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba man wamodus pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommba ndek sakinaig: Nu bukla njak nginngankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap nginaig le ²¹ nane afu ndek sakinaig: Tanjo bukla njak tanjamba pasatam kumun kuga. Bukla njayonunge tanjo am tukulok wakeiwam kumun kuga nginaig.

Zu mbal Yesus ngumnaig

²² Yerusalemnge nane o buk kusem wande tuku malanja man talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunjo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunjo tuku kawar ande nyunu Solomon ta mbolnje kine inummba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu te-ngamumba kusnanaig: Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamodus sulumba tairnja mineg nginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinjen ta tane son nda njade. Ye Mam tuku nyu mbolnje wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda njade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane

ye tuku njin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. ²⁸ Ye abo tugu minmba minam tuku ningi le nane sinja ngisike nda. Ande nu ye tugumnge nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ²⁹ Sipsip ŋakmba Mam nu ye tugumnge patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumnge nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ³⁰ Sile Mam ndonj ndindo ndo ŋga sakina.

³¹ Tanjakina le Zu mbal nane maŋ ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³² nu ndek nane saniŋgina: Ye Mam tuku sanjrimbi maŋau magenu gudommmba ke liket le kaŋgerkade. Ame maŋau ŋayonu ket le tane ye baleyam bafude ŋga saniŋgina le ³³ nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne taŋgo ndo ta ne ye Kuate ŋga nu tuku nyu ŋayo silite ŋginaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saniŋgina: Kuyar pasa mbolŋge Kuate nu tenjenmba sakate. Tane mbara kame taŋaŋ minig ŋgate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumuŋ kuga. Kuate nu taŋamba nuŋe mbal afu pasa niŋgina le nane mbara taŋaŋ minig ŋgina. ³⁶ Ye ake taŋgo kuga. Kuatenge madiyumba kukulyina le kilke te mbolj prowen. Ndaŋam saka ye Kuate tuku Kinjo ŋget le Kuate tuku nyu ŋayo siliwanu ŋgade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket ŋga idusmba kande tane ye tuku son nda ŋgap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket ŋga idusmba kande piro ket maŋau te ndo son ŋgap. Ta mbolŋge tane Mam nu ye ndonj minmba minit le ye nu ndonj minmba minet ta kila palmbimŋgaig ŋgina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu maŋ biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusŋge kule pisneniŋgina ma ta mbolŋge minna. ⁴¹ Tanje minna le nane gudommmba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu maŋau sanjrinu afu ke ndakina ta nu taŋgo te tuku sakina ta kumumbi sakina ŋginaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommmba Yesus tuku son ŋginaig.

11

Lasarus nu kumna

¹ Betani taŋgo ande Lasarus nu guazeŋgina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ² Maria nu buk gureŋ tumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuŋe gabat waŋembi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazeŋgina. ³ Guazeŋgina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik: Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze ŋak minit ŋga sanaik le ⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze taŋge nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolŋge ye Kuate tuku Kinjo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona ŋgina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo ŋak. ⁶ Nu Lasarus guazeŋgina pasa ta ismba minna ma ta mbolŋge maŋ ait armba taŋge minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: Sine maŋ Yudea kab ŋgina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Taŋgo, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolŋge ndamembi ne balenam bafunaig. Ndaŋam saka ne maŋ kambim sakate e ŋginaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafen minit. Ande nu ki mbol likate ta nu baringam kumuŋ kuga. Mafen tuku buluŋge nu kilŋate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu baringate ŋgina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba nu nane saniŋgina: Siŋgine gulab Lasarus nu kinymba minit. Ye ka nu kuanewamŋgit ŋgina.

¹² Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinymba minit ndeta nu mayekamngat nginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinymba minit nga saningina ta nane nu kinyat nga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saningina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ngap nga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ngina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanjo afu saningina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndonj kumbe ngina.

Kumanu mbal abonja tingam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamnge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbran Jerusalem kambim tuku 3 kilomita tanan ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kile-ibenjam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tinga ka ndinngge Yesus kanjerna le Maria nu wandekngge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolngge mata ne ame wam tuku Kuate yabana ta ne tanmbimngat ta ye kila ngina le ²³ nu lafumba sana: Leu nane nu man abonja tingamngat ngina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolngge kumanu mbal jakmba tingwaig le nu mata tingamngat ta ye kila ngina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonja tingam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinga kumwa ta nu man abonja tingamngat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sanjri tomba tingate ta nu ngisike nda. Ye pasa sanet te ne son ngate e nga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kinjo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamngat nginaig ta ne ngina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinga kumba ka maib nuŋe Maria sinjindo sana: Tum Tanjo pro ne ilwa nga sakat ngina le ²⁹ nu ismba pastinga nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbran nda prona. Nu tumbran makembinge Marta ndonj pasatinaik ma ta mbolngge minna. ³¹ Zu mbal nane wandekngge Maria wamdus te-ibenmba minnaig ta nu pastinga kina le nane nu mindesin tugumngge malmbinu kinit nga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronga sana: O Sunjo, ne prona kande ye tuku leu kume ndakina kande ngina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal jakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kanjerka wamdus tatrakina le nu nane kusnaningina: ³⁴ Tane aningge nu tumba pilnaig nga kusnaningina le nane nu sanaig: Sunjo, ne sine jak kumba ka kanjera nginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sunjomba kume purte nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am maranje tuna. Ndanam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna nga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abonja

³⁸ Kile Yesus nu man wamdus tatrakina le nu kumba ka mindesin pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndam sunjo ande burok tukulanu

minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saningina: Ndame talkap ngina le tanjo kumna ta kulim nuje Marta nu ndek sana: Sunjo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesin te buk mundur kinit ngina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne ye tuku sanjri tomba tinga ta ne Kuate tuku sanjri kanjeramngat nga sanit ngina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig nga ye pasa te sanet ngina.

⁴³ Tanjaka sake denjpurmba nu wi kuenjka sakina: Lasarus, ne tinga kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta njak tingina le Yesus ndek nane saningina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ngina.

*Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)*

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronaig ta nane Yesus wam kina ta kanjermba nane gudommba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndonj gabat sugo sugo njakmba kile-manjgurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanjanamngig? Nu manjau kitek sanjrinu gudommba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manjau kumba minwa ta nane njakmba nu tuku son ngamngigaig. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nga pro kusem wande sunjo njayo silimba sine Israel njakmba bale faramngigaig nginaig.

⁴⁹ Tanjo sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolnje pris tuku gabat sunjo minna. Tanjo ta nu nane ngamuknje tinga saningina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine njakmba ngisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuje wamndus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna le Kuate nje nu wamndus tuna le nu dir pasa sanjmba Yesus nu Israel njakmba tuku nga kumamngat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kinjo kame kilke tugu njakmba mbolnje kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nga kumamngat.

⁵³ Ait ta mbolnje Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuje dubiwanu mbal kilmba dunje makembinge tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanje minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbran fonjon tuku mbal gudommba Pasowa mayok nda kuwa le purferjnu mayok kambim tuku nga Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nanjine nanjine mungu kusnanga sakinaig: Tane ndanmba idusde. Nu prowamngat e ko prowe nda nga saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndonj nane buk tanjo pino wam paguka saninginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasinguwa le sine ka biye tibe nginaig.

12

*Maria Yesus tuku kupe mbolnje gurenj kutuna
(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)*

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu manj Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku

pagunaig le Marta nu nyamagan kutumba minna. Lasarus mata nane ndon isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu guren mayenu ande pitinu 500 gram tana piyanu o mbolnge ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolnge kutumba nuje gabat wanjemi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumungina le ⁴ Yesus dubiwanu tango ande Yudas Iskariotnu nu ngumnenga Yesus tuku kupet mayok kina ta nunje sakina: ⁵ A ... ndanam saka guren ta tumba nane afu mbolnda piyana. Nu tana kande nu son 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusniymba pasa ta sa ndakina. Nunje nangine ndametinj kulatka afu kuayamba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonga ye tuku mindesinj wakeiwanu tana guren ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara mara tane ngamuknge minamngaig. Ye tane ndon ait kuenu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronaig. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronaig. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nga minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunjo tana Yerusalem kina (Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tango pino gudommba pro Yerusalemnge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waje supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o.

Tango te Sunjo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sunjonge nyaro tuwa o.

Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o nginaig.

Mune 118.26

¹⁴ Yesus nu donki fat ande te-silika muskilnu mbolnge minyokina. Kuyar pasa ande tenjamba sakate.

¹⁵ Sion tumbran sunjo ne kuru kuru ndaka.

Ai si. Ne tuku tango sunjo prote si.

Nu donki fat mbol minyoka ne tugum prote ngate.

Sakaria 9.9

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolnge nuje dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumnenga Yesus nu samba mbolnge sangri kilna sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolnge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamnge abonga tingina le kanjernaig mbal Yerusalemnge afu kubeu niymba minnaig le ¹⁸ manjur sunjo ta nu manau sangrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinng nu tesilikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nangine nangine sakinaig: Ai si kanjerap. Nane jakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumun kuga nginaig.

Yesus nu nunje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbariŋam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal. ²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbraŋok).

Nane pro nu sanaig: Tanjo sunjo, sine Yesus kaŋgeram proweg ŋginaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaig le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate nu sanjri kilŋa sunjo sam tuku ait buk prote. ²⁴ Ye sinjka satinjamŋgit. Wit tinju ande kilkek sinamŋge ŋgukap le ndo alonu gudommba mayok kanjaig. Kilkek sinamŋge ŋgu ndakap ta nuŋe ndo minamŋgat. ²⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku wamdus sunjo tate ta nu ŋgisikamŋgat. Ima nu kilke te mbolŋge nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo ŋak minmba minamŋgat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndonj minamŋgat. Ande nu ye tuku piro biywa ta Mamŋge nu tuku nyu te-mayokamŋgat.

²⁷ O Mam, ye ŋgamunjal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamŋgat ta laipyuwa ŋga sani? Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, nanje nyu sunjo ta mbol kuwa ŋgina. Nu tanjakina le samba mbolŋge minje pasa ande tenjenmba sakina: Yinje nyu sunjo buk mbol kina. Kile maŋ mbol kanjat ŋga sakina.

²⁹ Nane tange minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate ŋginaig le afu nane sakinaig: Enjel ande nu ndonj pasatate ŋginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi ŋga pro ndawat. Tane isap ŋga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pileniŋgam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuatenje te-iberamŋgat. ³² Nane afu ye ail mbolŋge pilmba te-dunjuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamŋgaig ŋgina. ³³ Yesus nu ndanndanmba kumamŋgat ta te-mayokmba nu pasa ta saniŋgina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamŋgat ŋga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tanjo Ndindo tumba te-dunjamŋgaig ŋgate. Katesek Tanjo ta nu ima ŋginaig le ³⁵ nu nane saniŋgina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kiljatiŋgamŋgat. Bulu tane kiljatiŋmba minitmbi tane kilja mbolŋge likap. Kuga ta ma makenje tane songikat. Ande nu ma make sinamŋge likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kiljatiŋmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawap ta tane bulu ŋak minamŋgaig ŋgina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu manjau kitek gudommba nane am mbolŋge ke likanu ta nane nu tuku son nda ŋga minnaig. ³⁸ Tuan tanjo Aisaia tuku pasa ande nane mbolŋge kumunŋgina ta tenjenmba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ŋgate.

Ne nanje sanjri te-mayokte le ande nu katese ndate.

Aisaia 53.1

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjenmba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule niŋmba ŋgamunjal mata tukule niŋgina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluniŋguwa le ŋgamunjal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamŋgit ŋgina.

Aisaia 6.10

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilja sunjo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandeknge nane peuninbekaiga nga nanjine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tanjo pino njakmba nane nzaliningam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliningam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenjka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku manjau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manjau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjaj tanjo pino njakmba kiljaninget. Ye son ngade mbal nane ma make sinamnge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolnge te-ti ndawet. Ye tanjo pileninmba pasa mbolnge kile-tidingam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sunjo mbolnge ye pasa sake liket tenje nu pilemba pasa mbolnge te-tiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yinje wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunje wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunje wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinjet te Mamnge wam paguyina le ndo satinjet ngina.

13

Yesus nu nunje dubinaig mbal tuku kupe minyanjina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunje dubinaig mbal ndon isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Satanngge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunje ngueu mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunje tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunje mbal kilke te mbolnge minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamaganj kusremba tinja nunje siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolnge kule kutumba nunje dubiwanu tanjo tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjri njakmba nu wai mbolnge pilna le nu Mam tugumnge ndekina ta nu manj luka mbumba kanjat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kusnana: i ... Sunjo, nenje ye tuku kupe minyanjam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manjau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnenja ne pulunamngat ngina le ⁸ nu manj sana: Sinjka. Ne ye tuku kupe minyanje nda nga sana. Tanjakina le nu manj sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi ta ne ye ndon gulab minam kumunj kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande kupe ndo minya ndanja. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyanja ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ngarosu njak kule pisat ta nu kupe ndo minyanja manj purfenju mayok kanjat. Tane njakmba purfenju minig ta tane tuku ande nu purfenju mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kanjat ta nu kila minna tukunu ande nu purfenju mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyanje denjpurmba nu tinja nunje siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolnge manjau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo tane tuku Tum Tanjo ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tanjo minmba ye nyu kugatok tane kumnemnge minanu tanjaj tane tuku kupe minyanje likit. Tane mata nyu kugatok tanjaj tanjine tanjine kupe minyanje likap. ¹⁵ Ye tane mbolnge manjau kit ta tane kanjermba tanjamba dubimba kap

nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinka satinngamngit. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate. Kukul tanjo nuje kukulte tanjo li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinngit te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manjau mbolngge minamngigaig.

¹⁸ Ye tane njakmba tuku sa ndakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamodus kila. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ande nu ye tuku nyamaganj ye ndonj isukusit ta nu ye tuku ngueu mayok kinit ngate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinka kumumbi mayok kanjat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuatenge madiyina tanjo ta tane son ngam tuku ye ambonnga satinngit. ²⁰ Ye sinka satinngamngit. Ye yije tanjo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamunggal pitina le pasa temayokmba saningina: Ye sinka satinngamngit. Tane ngamukngge ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanjakina le nuje dubinaig tanjo ndek ima tuku sakate nga idusmba nanjine nanjine munju kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tanjo ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tanjo ta Yesus manj patumba nu gemmba nu kusnana: Sunjo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba tambimngit not ngina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna. ²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina. ²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametinj tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamaganj afu piyawam tuku ko ndametinj afu sanzal mbal ninngam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo kile ye tuku nyu sunjo mbol kanjat. Wam ta mbolngge Kuate tuku nyu sunjo mata mbol kanjat. ³² Kuate nu ye mbolngge nyu sunjo mbol kuwa le ye nu mbolngge mata nyu sunjo mbol kanjat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunjo tembolamngat.

³³ Kinjo kame ye, ait fagnu tane ndonj minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanjamba saningina ta kile tane satinngamngit. Tane ye kanjit ma ta tane prowam kumunj kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinngamngit. Tane tanjine tanjine munju iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanjamba tane mata tanjine tanjine munju kume purkap. ³⁵ Tane munju kume purkap ta tanjo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katesewamngigaig ngina.

Yesus nu Petrusnga nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanjamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunjo, ne animbi kanjat ngina le nu sana: Ye kanjit ma ta kile ne ye dubiyam kumunj kuga. Ngunmennga ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanjakina le Petrus nu sana: Ndanjam kile ye ne dubinam kumuŋ kuga ŋgate. Ne tuku ŋga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ŋgina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku ŋga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinjka ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamŋgat ŋgina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satinŋit ta tuku tane wamdus fulil ndakap. Tane Kuate tuku sanjri tomba tinŋa ye tuku sanjri mata tomba tinŋap. ² Mam tuku tumbraŋŋge wande gudommba minig. Tanjamba mine ndakuwaig ta ye satinŋe nda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamŋgit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndoŋ minmba minamŋgaig. ⁴ Ye kambimŋgit ma ta tane ndin kila ŋgina.

⁵ Tanjakina le Tomas nu ndek kusnana: Sunŋo, ne kambimŋgat ta sine gilai. Ndin ndaŋ dubimba ne tugum prowamŋgig ŋga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila palig tukunu Mam mata kila palmbimŋgaig. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanjernaig ŋgina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sunŋo, sine tuku nzali ne nanje Mam tumsinŋa le kanjerbe ŋgina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndoŋ minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanjer tite ta nu Mam mata kanjerte. Ndanjam tuku ne nanje Mam tumsinŋa le kanjerbe ŋgate. ¹⁰ Ye Mam ndoŋ sailket le nu ye ndoŋ minit. Sile ndindo ta ne son nda ŋgate? Ye mara mara pasa satinŋet ta yiŋe wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye ndoŋ minmba nunge piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndoŋ minet le nu ye ndoŋ minit ta son ŋgap. Tane son ŋgam fugumba kande piro ke liket ta kanjerka ye nu ndoŋ minet ta son ŋgap. ¹² Ye sinjka satinŋamŋgit. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinŋuwa ta ye manjau ke liket te nu mata kamŋgat. Ye Mam tugum kanjgit ta tuku nu ye manjau ket te liniŋmba manjau sanjrinu ke likamŋgat. ¹³ Tane ye ndoŋ minmba wam afu tuku yabanjap ta ye Mam tuku nyu sunjokuwa ŋga ye wam ta kamŋgit. ¹⁴ Tane ye ndoŋ minmba wam ande tuku yabanjap ta ye kamŋgit ŋgina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanjakina sulumba nu manj sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku minje dubiwamŋgaig. ¹⁶ Tanjapaw le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzanŋimmba minmba minamŋgat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok manjau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndoŋ minmba tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minmba minamŋgat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanjaj mine nda. Ye manj luka tane tugum prowamŋgit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok manjau dubide mbal nane manj ye kanjerye nda. Tane ye mara mara kanjeryumba minamŋgaig. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamŋgaig. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndoŋ minet le tane ye ndoŋ minig le ye tane ndoŋ minet wam ta tane katesewamŋgaig.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yiŋe wamdus tumi le nu ye kila palmbimngat ngina.

²² Tanjakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sungo, ndanjam ne pro naje wamdus sine ndo tumsinmba kilke te mbolok manau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tanjo ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndonj nu tugum kumba nu ndonj minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinjet le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndonj minmba pasa kame te satinjet. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolŋe sinzanjingam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nunje tane wam njakmba tumtingamngat. Pasa njakmba sake liken ta nu manj lato tumtinguwa le idusamngai.

²⁷ Tane wamdus piti njak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamungal mukukmbi wamdus bul sertingamngit. Kilke te tuku manau dubide mbal wamdus bul serningig tanaj kuga. Ye ngamungal mukukmbi wamdus bulok minet manau ta tingamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba manj luka tane tugum prowamngit nga satinjet le isaig. Mam nu Sungo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kanjit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonja tane kila satinjet. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ngap nga satinjet. ³⁰ Ye kile tane ndonj sunjomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sanjri kumunj kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku minje dubiwamngit.

Ariya. Kile tingap le kab ngina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu manj sanjingina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamnge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta manj alo magewaig nga kugerka wakeikate. ³ Ye pasa satinjen ta mbolŋe tane tinjeknu mayok kinaig. ⁴ Tane ye ndonj sailkap le ye tane ndonj minmba minamngit. Grep muli wainu anje tur ulendika mine ndakuwa ta nunje ndo alowe nda. Tanjamba ndo tane ye ndonj sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli anjenu. Tane wainu. Ande nu ye ndonj sailkate ta ye nu ndonj minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane ye ndonj sail ndakap ta tane wam inum kam kumunj kuga. ⁶ Ande nu ye ndonj sail ndakuwa ta nu muli wainu tanaj Kuatenje supimba bukngiwa le karenjamngat. Wainu tanaj ta kile-manjurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndonj sailkap le ye tuku pasa tane sinamnge minwa ta tanjine nzali mbolŋe Kuate yabanap le kumumba mayok kangaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sunjo mbol kinit. Manjau tamba tane sinja ye dubiyanu tanjo kilimok mayok kinig.

Kume pur manau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanjamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumngje minap. ¹⁰ Ye Mam

tuku minje kumnemnje minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku minje kumnemnje minap ta ye tane tuku kume puret wam kusrewe nda. ¹¹ Tane ye tugumnje gare tumba gare sunjo njak minap nga ye pasa ta satinjit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tenjemba. Ye tane tuku kume puret tanjamba ndo tane tanjine tanjine munju kume purkap. ¹³ Ande nu nunje gulab kame mage minam tuku kumit ta nu tanjo njakmba tuku kume pur manjau liningit. ¹⁴ Tane ye tuku minje dubiwap ta tane ye tuku gulab minamngaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nanjine piro tanjo sa ndaningig ta ye pasa njakmba Mam tugumnje isen ta tane satinjen. Ta tuku ye kile tane piro tanjo nje nda. Tane ye tuku gulab nget. ¹⁶ Tanenje ye madi ndayinaig. Yenje tane maditinjen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig nga ye tane maditinjen. Tane ye tuku nyu mbolnje Mam yabanap ta nunje wam ta tinjamngat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tanjine tanjine munju kume purka minap ngina.

Afu Yesus tuku mbal ngyeu patikamngaig

¹⁸ Yesus nu manj lato saningina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanjamba ndo tane mata kasurtinjamngaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku manjau dubide kande nane sine tuku afu nga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal ngamuknje tane kile-mayokka maditinjen tukunu nane singine mbal kuga nga kasurtinjit. ²⁰ Ye buk pasa ande satinjit ta idusap. Piro tanjo nu nunje sunjo li ndate nga satinjit. Ye tane tuku Sunjo nane afunje ye piti seryinaig tanjamba ndo nane tane mata piti sertinjamngaig. Afu ye tuku pasa dubide tanjamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwanngaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal nga ngyeu patikamngaig.

²² Ye pro tugusek manjau tum ndaningen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumningen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Manjau sanjrinu nane afunje ke ndakinaig ta ye nane ngamuknje ke liken. Ye manjau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Nane ake sinanj ye tuku gubra tade ngate.

Mune 35.19; 69.4

Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit. ²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzantinmba nu kumumbi ye tuku sakamngat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolnje tane ye ndonj minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamngaig.

16

¹ Tane son manjau kusrebekaig nga ye pasa njakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamngaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmba tane bale faramngaig. ³ Nane sile Mam ndonj gilai tukunu tanjawanngaig. ⁴ Ye kile tane kila satinjet te ngumnennga manjau ta mayok kuwa le pasa satinjit te idusamngaig. Ambonja ye tane ndonj minen ta ye pasa te sa ndatinjen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kanġit. Ye animbi kanġit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinġet tukunu tane ġakmba ġgamunġal piti ġak minig. ⁷ Ye sinġa satinġamġit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kanġit. Ye nda ka ta ande tane sinzanġinġam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli te tane tugum prowamġgat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, maġau tinġreknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta ġakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saninġuwa le katese mayewamġgaig ta tenenmba. ⁹ Nane ye tuku son nda ġgade tukunu nane une ġak ta nu te-mayokmba saninġamġgat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kanġit tukunu ye tinġreknu ġga saninġamġgat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saninġamġgat.

¹² Ye pasa afu sunġomba tane satinġam tuku ta tane wamduš sinamġġe patikam kumuġ kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek maġau ġakmba tumtinġamġgat. Nu nuġe wamdušmbi pasa satinġe nda. Nu Kuate tugumġġe pasa isit ta ndo satinġamġgat. Wam afu ġgumneġga mayok kanġaig ta mata wam pagukamġgat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinġuwa le ye tuku nyu sunġo mbol kanġat. ¹⁵ Mam tuku wam ġakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinġit nu ye tuku pasa tumba tane tumtinġamġgat ġga satinġit ġgina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maġ sakina: Mine minemba tane ye kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġgaig ġgina le ¹⁷ nuġe dubiwanu tanġo afu ndek nanġine nanġine muġġu kusnanġinaig: Ndanġam nu sakate: Mine minemba tane ye kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġgaig ġgate. Ye Mam tugum kanġit ġga sakat ta tugunu ndanġmba. ¹⁸ Mine minemba ġga sakat ta ait ġiganmba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg ġginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saninġina: Tane ye mine minemba kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġgaig ġgit ta tane tugunu katesewam tuku muġġu kusnanġade e? ²⁰ Ye sinġa satinġamġit. Kilke te mbolok maġau dubide mbal nane gare ġak minwaig le tane sinamanzerka malmbi ġakmba minamġgaig. Tane wamduš piti ġak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunġo ġak minamġgaig. ²¹ Pino nu kiġo te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti ġak minit. Nu kiġo tate sulumba kanġermba gare tormba rar ta maġ idus ndate. ²² Tane mata tanġaġ kile wamduš piti ġak minig. Ye maġ tane tugum prowi le tane gare toramġgaig. Gare ta andenġe te-ibenġam kumuġ kuga. ²³ Ait ta mbolġġe tane ye aġan ande tuku kusnaye nda. Ye sinġa satinġamġit. Tane ye tuku nyu mbolġġe wam ande Mam yabaġap ta nu tane tinġamġgat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolġġe wam ande Mam yabaġan ndanaig. Kile tanġamba Kuate yabaġap le nu tane tinġuwa le tane gare sunġo tamġgaig.

Yesus nu kilke te tuku sanġri te-ibenġa

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinġe liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinġe nda. Ye tane Mam tuku kilimok satinġamġit. ²⁶ Ait ta mbolġġe tane ye tuku nyu mbolġġe Kuate yabaġap le ye tane tuku yabaġ pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuġe miroġ tane tuku kume purte tukunu tane tuku yabaġ pasa ismba tinġamġgat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumġġe ndeken ta tane son ġgade wam ta tuku nu tane tuku kume purte.

28 Ye Mam tugumŋe kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba maŋ luka Mam tugum kaŋgit ŋgina.

29 Yesus nu taŋaka sakina le nuŋe dubiwanu taŋgo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ŋakmba tuku kila minit. Singine kusna pasa wamdus sinamŋe ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumŋe ndekina ta sine son ŋgeg ŋginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ŋgade e? ³² Mine minemba tane yiŋe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba taŋgine tumbran kine likamŋgaig. Taŋawap ta Mam nu ye ndoŋ minmba minit tukunu ye yiŋe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndoŋ minmba ŋgamuŋgal mukuk minap ŋga ye pasa ta ŋakmba satinge likit. Tane kilke te mbolŋge minap sulumba piti suŋgomba kamusamŋgaig ta tane kuru kuru ndaka saŋgri tiŋga minap. Ye kilke te tuku saŋgri ŋaigonu buk kile-ibenŋen ŋgina.

17

Yesus nu nuŋe mbal tuku Kuate yabaŋna

1 Yesus nu pasate deŋpurna sulumba nu tandeka mambilmba Kuate yabaŋmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu suŋgo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu suŋgo ta te-mbolamŋgit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku saŋgri kumnemŋge minwaig ŋga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku niŋget. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamŋgat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu suŋgo kilke mbol mbal ŋgamukŋge te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndoŋ nyu suŋgo ŋak minkeŋ ta kile ye tuku nyu maŋ taŋamba te-mbola le ye ne tugumŋge mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku maŋau tumningen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam ŋakmba ne ye sina ta ne tugumŋge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane niŋgen le wamdus sinamŋge pilmba son ŋginaig. Ye ne tugumŋge prowen ta nane siŋka katese mayenaig sulumba neŋge ye kukulyina ta nane son ŋginaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabaŋnet. Ye kilke mbol mbal ŋakmba tuku yabaŋ ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabaŋnet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolŋge ye tuku nyu suŋgo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolŋge minamŋgaig. O Mam, ye ne ndoŋ ndindo minek taŋamba ndo nane naŋgine naŋgine wamdus ndindo minam tuku naŋe nyu suŋgo tamba nane kulatka. ¹² Ye nane ndoŋ minmba naŋe saŋgri ye sina tamba nane kulatken. Ye nane kigraibken le ande ŋgisi ndakina. Ande ŋayonu ŋgisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nuŋge ndo ŋgisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowaŋgit. Ye kilke te mbolŋge minmba nane ye tugumŋge gare tumba gare ŋak minwaig ŋga nane isam tuku pasa ŋakmba te saket. ¹⁴ Ye ne tuku pasa nane niŋgen. Ye kilke te mbolok kuga. Taŋaŋ ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurniŋgig. ¹⁵ Ne nane kile-duŋga le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-ibenŋ ndakuwa ŋga ne yabaŋnet. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Taŋaŋ ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne manau tugusek tumninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugum prowen. Tanjamba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku manau dubide mbal tugumnge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku minje dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolnge nane mata ne tuku mbal mayok kanigaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yaban ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son ngamnggaig nane tuku turmba yabanet. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig nga ne yabanet. O Mam, ye ne ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanjamba ndo nane sile ndon minmba minwaig. Tanjawaig le kilke mbol mbal nane kanjerka nenje ye kukulyina ta katesewamnggaig. ²² Ye ne ndon ndindo minek tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig nga ne ye nyu sungo sina ta ye nane ninjet. ²³ Ye nane ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolnge kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamnggaig. Ne ye tuku kume purte tanjamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamnggaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbranj prowaig nga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilja sanjri sungo sina ta nane kanjerwaig nga wamdus sungo njak minet. ²⁵ Mam ne purfenju. Kilke te mbolok manau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yinje mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumningen ta manj lato lato tumningmba minamnggit. Ye tanjawi le ne ye tuku kume purte manau nane tuku ngamunggal sinamngge minwa le ne nane ndon minmba minamnggit nga Mam nunje yabanja.

18

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)

¹ Yesus nu yaban denpurmba nunje dubiwanu tanjo kilmba ka Kidron kule nguruj pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nunje dubiwanu mbal ndon mara mara piro ta mbolnge manjurka minanu tukunu Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumnge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame aganj njak pronaig.

⁴ Pronaig le Yesus manau njakmba nu mbol prowamnggaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusnaningina: Tane ima sotade ngina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretnu tanjo Yesus sota proweg nginaig le ye nunje ngina. Kupet tanjo Yudas nu mata kame mbal ndon tanje tin minna.

⁶ Yesus nu ye nunje ngina le kame mbal njakmba piriri njayomba ngumnem ngumnem ndeke likinaig. ⁷ Tanjanaig le Yesus nu manj lato nane kusnaningina: Tane ima sotade ngina le Nasaretnu tanjo Yesus soteg nginaig le ⁸ nu nane saningina: Ye buk satinjit ye nunje. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ngina. ⁹ Tanjamba nu yaban pasa buk sakina ta kumungina. Nu tenjenmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ngisi ndakate ngina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nunje kame bagi gomba tumba pris sungo tuku piro tanjo kilbanu ndinan pike welna. (Piro tanjo ta nyunu Malkus). ¹¹ Tanjana le Yesus nu Petrus sana: A ... nanje bagi tumba nunje ma mbolnge pale. Yinje Mam nunje piti te kule kaglinu tanjan sate ta ye mbule nda. Ye nyamnggit ngina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal nanjine gabat ndonj Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu mulinj tumba ¹³ nane ambonja nu tumba Anas tugum kinaig. Tanjo saibo ta tuku mbiyel nuje Kaiafas nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal saninjina: Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye nga saninjina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam kejna

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tanjo ande ndonj nu dubimba kinaik. Pris gabat sunjo nu tanjo ande ta nu kila. Ta tuku tanjo ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malanja mayoknje minna le tanjo ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malanja kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷⁻¹⁸ Piro mbal polis mbal ndonj nane murkeninjina le nane pa diknja likmba tinj minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndonj pa likmba tinj minna. Tanjana le malanja kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tanjo ta tuku dubiwanu tanjo ande njina le nu ndek sana: i ... Ye kuga njina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne nanje dubinade mbal ame pasa sanjigit le ne dubinade njina le ²⁰ nu ndek sana: Ye tanjo pino njakmba am mbolnje pasa tumningen. Kusem wande sunjo fonfoj Zu mbal mangurkade tuku ma ta njakmba mbolnje pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaningen. ²¹ Ne ndanam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne ka nane kusnaninga njina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tanjo ande nu tugumnje minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sunjo sate njina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande te-mayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinanj katyate njina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal saninjina le Yesus wainu muli njak tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tanje pa likmba tinj minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande njinaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga njina.

²⁶ Tanjo Petrusnje kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndonj piro mbolnje minat le kanjernit njina. ²⁷ Tanjakina le nu manj lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tinja nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronaig. Nane pro nanjine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wandek sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumunj kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig. ²⁹ Ta tuku gabat sunjo Pilatus nu mayok ka nane kusnaningina: Tanjo te ndanjat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaningina le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowende nda njinaig. ³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saninjina: Tanjine nu tumba tanjine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape njina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande

balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolnje kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronai le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne nanje wamdusmbi tanjamba kusnayate e ko afunje saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Nanje mbal tanjine pris gabat nanenje ne tumba ye wai mbolnje palgig. Ne ndanja le nane ne mbolnje tanjate e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yije gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnje pile ndakuwaig nga nane ndonj kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manau te-mayokam tuku inanje ye te-pilna le kilke te mbolprowen. Ima nu tugusek manau sotate ta nu ye tuku minje isit ngina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek manau ta ame aganj ngina. Tanjakina sulumba nu manj mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolnje mulintanu tanjo ande paskanu ta kile manj tanjawamngit. Ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tinji e ngina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenjka sakinaig: Tanjo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine sinja nginaig. (Barabas nu aganj ndende kuayaranu tanjo).

19

¹ Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karejnumbi nu ngusnaig. ² Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus manj mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye nu tumba manj tane tugum prowi le tane kanjermba kila palpe ngina. ⁵ Tanjakina le Yesus nu gabat mbolnje muli nzapo njak tawi gurgur njak manj mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanjo te kanjerap ngina.

⁶ Tanjakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kanjermba njakmba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tanjine nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjgap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunjo lukamba ye Kuate tuku Kinjo nga sakina. Ta tuku nu sinjka kumwa nginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kinjo nginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunjona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba manj kusnana: Ne aninge prona ngina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabat sunjo. Yenje saki le ne kusrenamngigaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolnje balenamngigaig ta ne idus ndate e ngina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolnje wam ande kam kumunj kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolnje pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ngina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tanjo ta ye gabat sunjo ngate tukunu nu Rom gabat

Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndonj gubra tamngat nga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pilenjanu mbili mbolnge minyokina. Ma ta nyunu N dame Baslejn nu Nak. Nane Hibu pasambi Gabata ngade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pilenjanu mbili mbolnge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tanjine Gabat Sunjo te ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolnge nil danjnguwaig nginaig le nu nane saningina: i ... Tanjine gabat sunjo te balewaig nga sakade e ngina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo singine gabat sunjo minit nginaig.

¹⁶ Tanjakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga nane tuku wai mbolnge pilna.

*Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil danjnginaig
(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)*

¹⁷ Yesus nu nuje ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tanjo Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibu pasambi ma ta Golgota ngade.

¹⁸ Tanje nane nu tumba ail kazrai mbolnge nil danjnga tanjo armba turmba kilmba ail kazrai mbolnge nil danjnge likinaig ta ande simnge ande temnge Yesus nu ngamuje.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolnge pasa ande tenenmba kuyarmba pilnaig: *Tanjo te Nasaretnu tanjo Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.* ²⁰ Nane Hibu pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolnge pilnaig ma ta Yerusalem patuknje tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarat ta sauka. Nu nuje mironj ye Zu mbal tuku gabat sunjo ngate tanjamba kuyara nginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ngina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolnge nil danjnge denjpurmba nane bailkamba nu tuku tawi aganj ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuennu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndanjanu. Baslejn mbolnge tugu pilmba ka ibenngje biteknjgina. ²⁴ Ta tuku kame mbal nanjine nanjine sakinaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe nginaig. Nane tanjakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta tenenmba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig. Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ngate. *Mune 22.18*

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumngje tinj minnaig ta nyu kat nanjine tenenmba. Yesus ina nuje, ina nuje tuku maib nuje, Klopas tuku piyo nuje Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ande tuku kume purna ta ina nuje ndonj tinj minna le kanjgermba ndek ina nuje sana: Ina, ne tuku kinjo not ngina. Tanjakina sulumba nu ndek nuje dubiwanu tanjo ta sana: ²⁷ Ne tuku ina nanje not ngina. Ait ta mbolnge tanjo ta Maria tumba nuje wande mbolnge kulatka minmba minna.

*Yesus nu kumna
(Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)*

²⁸ Kile Yesus nu nuje piro njakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ngina.

²⁹ Nza grep kule njak tange minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamnge pilmba papanimbi te-dunga Yesus tuku minge mbolnge pilnaig le ³⁰ nu njair njinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit nga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolnge kusem ait sungokanu. Ta tuku mindesin ail kazrai mbolnge mine ndakuwaig nga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le tanjo kenj ta kupe kat ngurngurwaig le kumwaig le paskuwaig nginaig. ³² Tanjakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tanjo ar Yesus ndonj nil dannginaig nale tuku kupe kat ngurngurkinaig. ³³ Tanjamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjermba kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tanjo andenge mbanduwanmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tange minmba yije ammbi wam ta kanjeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyare. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tenjemba sakate. Ne tuku isu ande ngure nda ngate. *Mune 34.20*

³⁷ Pasa ande tenjemba sakate.

Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal nu kanjeramngaig ngate. *Sakaria 12.10*

Tanjo armba Yesus tuku mindesin wakeinaik

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Kile Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tanjo ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuje son manjau yabukina. Nu Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus yabanja le wokina le nu pro mindesin ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gurenj armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gurenj pitinu ta 30 kilo tanjan. ⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesin tumba Zu mbal tuku manjau dubimba gurenj kutu-kutumba tawi kaukaukmbi songa kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolnge balenaig ma ta tugumnge kumzanj ail tuku piro ande sinamnge mindesin palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndamé burok ta buk mindesin ande tanje pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesin tumba ka burok patuknje minna ta sinamnge pilnaig le minna.

20

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mambilna kande ndame sunjo buk talka barinaig le kanjerna. ² Wam ta kanjermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu singine Sunjo tuku mindesin ndame burok sinamnge tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinga ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tanjo ande nu Petrus limba nu ambongja burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba

mindesin kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna. Kanjermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesin kusnaig ta ndo minna le kanjerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnje minna le kanjerna. ⁸ Kile tanjo nu ambonja prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjerka Yesus nu tingina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus manj tingam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tanje tinga malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk njak Yesus tuku mindesin minna ma ta mbolnje ande gabat tugumnje ande kupe tugumnje minyok minnaik le kanjerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndanam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sunjo tumba ka ma aninje pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tanje tin minna le kanjerna ta imanje nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndanam malmbikate. Ne ima sotate nga sana le nu piro te kulatkanu tanjo nga idusmba nu sana: Mam, nenje nu tumba ka ma inumnje pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tanjo).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yinje tira kame tejenmba saninje. Ye singine Mam singine Kuate nu tugum ambe kanjit nga saninje ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saninje: Ye Sunjo kanjerit nga nu pasa njakmba sana ta nane kubeu ninje.

Nunje dubiwanu mbal afu Yesus kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manjurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanja tukul ndinmba minnaig kande Yesus nu nane ngamuknje mayok ka tinga saninje: Tane ngamungal mukuk njak minap ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nunje wai takel make nane tumningina le nane nanjine Sunjo kanjermba gare tornaig.

²¹ Kile nu manj saninje: Tane ngamungal mukuk njak minap. Mam nu ye kukulyina tanjamba ndo ye mata tane kukultingamngit ngina sulumba ²² nu nane mbolnje mabsenmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamngat ngina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndonj mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine singine Sunjo kanjergig nginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yinje ammbi wai mbolnje nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamngit ngina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane manj wande ndui ta mbolnje manjurka minnaig ta Tomas ndonj. Wande malanja tukul ndinmba minnaig le Yesus nu manj nane ngamuknje mayok ka tinja saningina: Tane ngamunjal mukuk njak minap ngina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmba ye tuku wai te kanjerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son nga ngina.

²⁸ Tanjakina le Tomas nu ndek sakina: O yinje Sunjo, ne ye tuku Mbara ngina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kanjeryate sulumba son ngate. Afu nane ye nda kanjeryumba son nguwaig ta nane gare njak minamngaig ngina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo am mbolnje wam kitek sunjomba ke likina ta afu ndo kuyarninjet. ³¹ Yesus nu Kuatenje madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta tane son nga nu kila pile mayewap nga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuje nyu mbolnje tane abo tugu minmba minam tuku tamngaig.

21

Tanjo 7 Yesus kanjernaig

¹ Ngumneja Yesus dubiwanu tanjo afu Tiberias kule kualin tugumnje minnaig le nu manj nane tugumnje mayok kina ta tenenmba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu tanjo Nataniel tumbran nuje Kana. Afu ta Sebedeus tuku kinjo armba Yesus dubiwanu tanjo armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saningina: Ye kualeganj sotam kanjit ngina le nane sakinaig: Sine ndonj nginaig. Nane kumba wanj ponja kinaig ka kumanj buknga didika minnaig le mafena kande kualeganj kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal tanje tinj minna le nane nu kanjermba lislisimba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaningina: Oi. Mata kame, tane kualeganj afu kilaig e ngina le kualeganj kuga o nginaig. ⁶ Nu ndek saningina: Tane manj ndinam kumamnje bukngap ta tane kualeganj kilamngaig ngina. Tanjaka saningina le nane ndek tanjanaig le kualeganj pitinunje kumanj didike fugunaig.

⁷ Kile tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Singine Sunjo ngina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tinjina ta tawi tumba tinmba patenga kageka tabek kina le nane afu kumanj kualeganj njak didika kule makembi kinaig. Wanj piyal patuknje wai tutur 50 tanjamba ndo minna.

⁹ Nane wanj kusremba kinaig ka piyal tanje pa ande diknginaig le ugmba minna le kanjernaig ta kualeganj pasokanu bret turmba pa mbolnje minnaig le kanjerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saningina: Kualeganj kilaig ta afu kilmba yalpe ngina le

¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka wanj ponja kumanj kualeganj njak ta didikina le tabek kina. Kualeganj sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinunje kumanj pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saningina: Tane ilmba isukusap ngina. Nuje dubiwanu tanjo nane ne ima nga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu nanjine Sunjo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tinja bret kualeganj tur kilmba walmba ninjina le nyinaig.

14 Yesus nu kummba tingina sulumba ait te nu nunje dubiwanu tanjo tugumnge prowam keyna.

Yesus nu Petrus ndon pasatina

15 Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kinjo Simon, ne tanjo kame te lininmba ne sunjomba ye tuku kume purte e nga kusanana le nu Yesus sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneninga ngina.

16 Kile nu man kusnawam arna: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjomba kume purte e nga kusanana le nu lafumba sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ngina.

17 Kile nu man kusnawam keyna: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjomba nzalinate e nga kusanana. Yesus nu ne ye tuku sunjomba nzaliyate nga sawam keyna le Petrus nu ngamunggal piti njak sana: Sunjo, ne wam njakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne yinje sipsip isukusneninga. 18 Ye sinja sanamngit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tinmba nanje nzali ndo dubimba tinga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andenge let tumba ne kusmba nu tuku wamdus nenge dubiwa nga nu ne didika kanjat ngina. 19 Nu tanjamba Petrus dir pasa sana. Ngumne nga Petrus nu kummba Kuate tuku nyu sunjo te-mbolamngat ta nu tumna. Tanjaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ngina.

20 Tanjakina le Petrus nu mbilka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kanjerna. Tanjo ta nane buk wande mbolnge isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet tanjo mayok kanjat nga Yesus kusanana. 21 Petrus nu tanjo ta ilna le kanjermba ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo te nu ndanamngat nga sana le nu lafumba sana: 22 Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ngina.

23 Ngumne nga Yesus tuku mbal afu tanjo ta kume nda nga sakinaig le pasa ta sunjokina ta Yesus nu tanjo ta kume nda nga sa ndakina. Kuga. Nu tenjemba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga nga Petrus sana.

24 Yesus dubiwanu tanjo nu kume nda nga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te njakmba yinje ammbi kanjerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te sinja son pasa ta sine kila. 25 Yesus nu manau afu sunjomba turmba ke likina. Ande nu wam ta njakmba kuyarke likina kande kilke tugu njakmba mbolnge wane ta patikam tuku ma kumun kuga kande.

Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku waŋe armba kuyarningina. Nu ambonŋa kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile waŋe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuŋe dubiwanu taŋgo wam paguka saningina: Tane kilke tugu ŋakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ŋgina. Tanakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuŋe dubiwanu taŋgo ta nane Tukul Guwa ŋak Yesus tuku miŋge kumu-kumumba kilke tugu ŋakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu taŋgo pino ŋakmba tumniŋmba saningge likinaig le nane sunŋomba ŋgamunŋal biye mbilmba Yesus tuku son ŋga kule pisne kile-likinaig.

¹ O Teofilus kaiye. Ye ambonŋa waŋe ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ŋakmba ke lika pasa tumniŋmba minna le ² ma ma Kuatenŋe te-dunŋa samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ŋak minmba kambim tuku ait mbolŋge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ŋakmba waŋe mbolŋge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba maŋ tiŋgina sulumba mara 40 sinamŋge nu aposel tugumŋge mayok ka Kuate nuŋe gageu kulatkate maŋau ta tumningina sulumba wam afu sanŋrinu ke likina le kanŋerkumba nu tiŋgina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba teŋenmba saningina: Tane Yerusalem tumbraŋ sunŋo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndoŋ minmba minam tuku sakina ta nu tairŋga minap. Ye o buk tane ta tuku satinŋen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ŋgamunŋal kule pisne taŋaŋ tiŋgamŋgit ŋgina.

⁶ Mara ande nane maŋgurka nu kusnanaig: Sunŋo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamŋgat e ŋginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuŋe nyu tambu wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolŋge mayok kanŋaig ta tane kila palmbim tuku maŋau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolŋge prowa le tane sanŋri ŋak minmba ambonŋa Yerusalemŋge ŋgumnenŋga Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ŋakmba mbolŋge lika ye tuku nyu saningap ŋgina.

⁹ Tanamba saningmba minna le nane nu kanŋermba minnaig le Kuatenŋe nu te-dunŋa tumba samba mbol kina le gau kaukauk ande pro nu sonŋina le nane maŋ nu kanŋer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kanŋer timba minnaig le kile taŋgo armba kumiŋ kugen kaukauk ŋak taŋge mayok kumba ndek nane saninginaig; ¹¹ Galilea mbal, ndaŋam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenŋe Yesus te-dunŋat le tane kusreka samba mbol ket le kanŋeraig taŋamba ndo nu maŋ luka ndenunŋat ŋga saninginaig.

Taŋgo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tiŋga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba nanŋine wande minnaig ta poŋga rum o mbolŋge ta sinam kinaig. Nyu nanŋine ta teŋenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande

Alfeus tuku kiŋo nuŋe Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba taŋge maŋgurka ŋgamuŋgal ulendimba Kuate yabaŋmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 taŋaŋ maŋgurka minnaig le Petrus nu nane ŋgamukŋge tiŋga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwaŋge David tuku miŋge mbolŋge Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ŋgisinu kumuŋ kuga. Yudasŋge Yesus minna ma ta tumniŋgina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Taŋgo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sunŋokina le mbar ta tuku ndametiŋmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka saŋgrimba ndeka funŋul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama ŋginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waŋe mbolŋge kuyar ande Yudas tuku teŋemba minit.

Nuŋe wande ake minwa.

Ande maŋ taŋge nda kinywa.

Mune 69.12

Kuyar ande mata teŋemba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa.

Mune 109.8

Kuyar pasa taŋamba sakate ŋga saningina.

²¹⁻²² Petrus nu maŋ lato saningina: Sine taŋgo ande te-silika madibe. Taŋgo ta nu sine ndoŋ Yesus tiŋgina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndoŋ minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig taŋaŋ taŋgo ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisenningina ait mbolŋge sine ndoŋ minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina taŋaŋ taŋgo inum madibe ŋgina.

²³ Taŋakina le nane taŋgo armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane taŋgo ar ta kile-tidiŋginaig sulumba yabaŋmba sakinaig: O Sunŋo, ne taŋgo ŋakmba tuku wamdus kila. Taŋgo ar te ima ne madina ta tumsingga. ²⁵ Yudas nu nuŋe minam tuku mbili ŋayonu mbol kumba piro ta kusrena. Taŋgo ande tumsingga le nu piro ta biyamba aposel nyu tamŋgat ŋginaig. ²⁶ Taŋakinaig sulumba nane naŋgine maŋaumbi kinaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndoŋ ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunŋo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolŋge maŋgurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolŋge fudu sunŋo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunŋo ta kumuŋgina. ³ Kile agaŋ ande pa mane suk denŋur-denŋurka nane ŋakmba mbol kine likina le kaŋgernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane ŋakmba mbol kumuŋgina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Taŋamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolŋge promba Yerusalemŋge maŋgurkinaig ta ⁶ nane fudu sunŋo ta ismba pro nane tugumuŋge maŋgurka naŋgine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri ŋayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane ŋakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndaŋam nane sine ŋakmba tuku pasa kuale yimyammbi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu,

Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu.
¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbranj sunjo patuk patuk tumbranj fonfonj Afrikanje progenj. Sine afu Romnje te progenj ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tananj Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanjamba tanjamba ma tugu yimyam mbolnje prove likeg. Kuate nu wam sanjgrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg njinaig.

¹² Nane njakmba pirerek purka wamdus te-sulumba munju kusnanjginaig: Wam te tugunu ndanjmba tuku njinaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninjmba sakinaig: Nane grep kule kamenu sunjgomba nyaig sulumba njingankade njinaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tanjakinaij le aposel 12 manjurka minnaig ta nane ngamuknje Petrus nu tinja wi kuenka sanjgina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolnje prove likinaig tane njakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap. ¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba njingankanu nga sasingig ta tanjamba kuga. ¹⁶ Tuan tanjo Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tejenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yije Guwa kilke mbol mbal ninjamngit.

Tanjawi le tane tuku kinjo kulim kame Tukul Guwanje pasa sanjguwa le ismba kile-mayokkamngaij.

Tane tuku tanjo mo nane kinjatanu suk aganj kanjgerkamngaij. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo njak kanjgerkamngaij.

¹⁸ Ait ta mbolnje yije piro tanjo piro pino yije Guwa ninji le nu nane pasa sanjguwa le ismba kile-mayokkamngaij.

¹⁹⁻²⁰ Ye Sunjo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolnje kilke mbolnje wam kitek sanjgrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolnje ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat.

Kilke mbolnje ndare pa sunjo pa guwa dabuknu mayok ke likamngaij. Tane wam njakmba ta kanjerka piriri njayowamngaij.

²¹ Ima nu Sunjgonje turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit. *Yoel*
 2.28-32

Yoel nu tanjamba Kuate tuku pasa kuyarna nga sanjgina.

²² Petrus man lato sanjgina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tanjo Yesus Kuatenje kukulmba nu sanjgri tuna ta tane kila. Nu wam sanjgrinu kitek tane ngamuknje ke likina le kanjgerkinaig. ²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolnje palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolnje kumwa nga une mbal wai mbolnje pilnaij le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku sanjgri pitaimba te-tina. Kume tuku sanjgrije Yesus biye dewam kumunj kuga.

²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku minje tejenmba kuyarna.

Sunjo nu mara mara ye ndonj minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamnge gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamungal bulok gare njak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbranj kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yiŋe n̄garosu menu tuku ndin tukulamn̄gat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndoŋ mina le ye gare toramn̄git n̄gina.

Mune 16.8-11

Petrus nu David tuku kuyar pasa taŋamba nane sanin̄gina sulumba sakina:

²⁹ Tira kame, ye pasa satin̄gamn̄git te tane kila. Singine mbuŋ David nu kumna le n̄gukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kan̄gereg. ³⁰ David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbuŋ ande nu tuku ma mboln̄ge gabat suŋgo minam tuku Kuate nu pasa san̄grinu sana ta nu kila minna. ³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tin̄gamn̄gat wam ta kan̄germba teŋenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kine nda. Nu tuku n̄garosu mata menu tuku ndin tukulamn̄gat n̄gina. ³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tin̄gina. Sine n̄akmba wam ta kan̄gergeŋ. ³³ Kuate nu Yesus te-duŋga nuŋe ndinam kumamn̄ge pilna sulumba nuŋe pasa san̄grinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Taŋamba ndo kile nu sine Tukul Guwa sin̄gat le nu tuku san̄gri ismba kan̄gerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu teŋenmba Kristus tuku sakina. Suŋgo Kuateŋge ye tuku Suŋgo sana: Ne ye tuku ndinam kumam teŋge san̄gri n̄ak minyok mina le ma ma ³⁵ yeŋge ne tuku n̄gueu mbal n̄akmba kile-iben̄ka ne tuku kupe kumnem̄nge patikamn̄git n̄gina. *Mune 110.1*

³⁶ Tane Israel mbal wamdus pulutinuwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mboln̄ge balenaig ta Kuate nu tanjo ta tumba nuŋe madina tanjo n̄ga tanjo n̄akmba tuku Suŋgo pilna n̄ga sanin̄gina.

Nane gudomm̄ba n̄gamun̄gal mbilm̄ba son n̄ginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine sin̄ka mbargeŋ n̄ga nane n̄gamun̄gal rar suŋgo kamusmba Petrus aposel afu turmba sanin̄ginaig: Tira kame, sine ndan̄be o n̄ginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane sanin̄gina: Tane n̄gamun̄gal biye mbilm̄ba tan̄gine maŋau n̄aigonu kusreka Yesus Kristus ndoŋ ulendika kule pisne tap. Tane taŋawap le Kuate nu tane tuku une n̄akmba sauka gilain̄ga Tukul Guwa tin̄gamn̄gat. ³⁹ Kuate nu tane tan̄gine kiŋo kame kasomok mbal turmba idusn̄imba o buk Tukul Guwa tanjo ningamn̄git n̄gina. Suŋgo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa nin̄git n̄ga sanin̄gina.

⁴⁰ Petrus nu taŋamba pasa lato sanin̄mba sakina: Tan̄gine kuasmbi tuku maŋau n̄ayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidin̄guwa n̄gina le ⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son n̄ginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mboln̄ge nane gudomm̄ba 3,000 taŋaŋ Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu pasa isa n̄ba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yaban̄mba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudomm̄ba san̄grinu ke likinaig le nane n̄akmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig. ⁴⁴ Nane son n̄ginaig mbal n̄akmba tuma minmba nan̄gine agaŋ ndende muŋgu n̄gail n̄gail ndakinaig. ⁴⁵ Nane afu agaŋ denkanu ta nan̄gine n̄gamukok agaŋ ta kilmba piyamba ndametin̄ tambi nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande suŋgo sinam tan̄ge maŋgurka nan̄gine wande yimyam mboln̄ge tuma isukusmba gare-gareka wamdus bulok n̄ak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane taŋamba Kuate tuku nyu te-duŋga minanu le tanjo pino n̄akmba nane tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidin̄ganu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndoŋ ulendikanu.

3

Tango ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tango ande ina sinamnge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tango ta sukunja tango pino ndametinj yabaningam tuku kusem wande malanga ande nyunu Maditak tugum tange palbinu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndonj Kuate yabanjam tuku ait ki kanum 3 mbolnje nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu manj tango ta sukunja pro tange pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafunaik le tango ta nale kanjerka aganj inum tuwaik nga nale yabanjikina. ⁴ Yabanjikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjerka nginaik. ⁵ Tanjakinaik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nga idusmba nu nale kanjer tidinga minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinj kugatok ta ye ne aganj ande tangebimngit. Ne Nasaretnu tango Yesus Kristus tuku sangri mbolnje ne tinga lika ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu tango ta tuku wai ndinam biymba te-dungina le rakukadu kupe mbain turmba sangri tingina. ⁸ Tanjana le nu pitikndo pastinga nale ndonj kusem wandek sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunga nu kumbanje pate-patenja kina. ⁹ Nu kumbanje Kuate tuku nyu te-dungina le tango pino nu kanjermba kila pilmba sakinaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanga Maditak tugumnge ndametinj yabankate tango ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdu te-sulumba minnaig.

¹¹ Tango ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawanj pronaij le nane gudommba pinder-pindermba pro tango ta kanjermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjermba nane saningina: Israel mbal, ndanam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidingade. Sile tango magenu sikile sangrimbi tango te wakeiwanu nga idusde e? Tanjamba kuga. ¹³ Abraham Isak Yakob singine mbunjakmba tuku Mbara nu nuje piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolnje pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sangri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purfenju ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndonj kanjerkenj. ¹⁶ Tane tango kanjerde te sile Yesus tuku sangri tomba tinga tango te kupe te-tiwe tukik le tane jakmba am mbolnje nu mayekat.

¹⁷ Yinje tira kame, tane gabat kame ndonj Yesus mbolnje wam nyayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje nuje madina tango rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolnje kumungina. ¹⁹ Ta tuku tanjine manau najgonu kusreka ngamungal biye mbilap le Kuate nu tane tuku une jakmba sauke sulumba tane wamdu bul sertingua le gare jak minamngaig. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbolnje minmba Kuate nu wam jakmba kile-tidingua le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje ait ta tuku sakina. ²² Moses nu tenjemba sakina.

Sunjo Kuate nuŋe pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamukŋge tuan tanjo ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa njakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenge nuŋe mbal ngamukŋge paska tumba kasomŋge pilwa le nu ngisikamngat. *Lo 18.15-19*
Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tanjo Samuel tuan tanjo afu nu ngumnemŋge mayok kinaig ta nane njakmba ait te mbolŋge wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku mbuŋ. Kuate nu pasa sangrinu tanjine mbuŋ niŋmba Abraham ndonj wamdus ulendika sinjka son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tenenmba Abraham sana. Ne tuku mbuŋ kat nanje mbolŋge kilke tugu njakmba mbolŋge ye wam mayenu kamngit ngina. ²⁶ Kuate nu nuŋe piro tanjo te-tina sulumba sine Israel mbal manjau njaigonu kusreka gare manjau mbolŋge minbe nga nu Yesus kukulna le ambonja sine tugum prona nga saningina.

4

Nane Petrus nale muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa niŋmba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane njakmba manjur ta tugum pronaig.

² Pro Petrus nale Yesus kummba manj tinjina tanjamba tanjo mata kumbe sulumba tinjamngig nga pasa tumniŋmba minnaik le nane ismba palseŋningina.

³ Palseŋningina le nale bige tidinga kilmba furirte nga indole nale pasa tetiwaik nga muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommba Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika tanjo 5,000 tanjar mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa bitekŋganu mbal nane njakmba pro Yerusalemŋge manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sunjo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaig. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulniŋginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolŋge kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sangri ta imanje tikina? Imanje tale kukultikina nginaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tanjo kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolŋge kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel njakmba pasa te ismba kila palpe. Tango kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tenenmba. Nasaretnu tanjo Yesus Kristus nu tuku sangrimbi tanjo te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate nu tumba te-dungina. ¹¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolŋge sangri tinjgade ngate. *Mune 118.22*

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamukŋge sine kile-luka kilam tuku Kuatenge Yesus singina. Ande nu singine muskil kile-tidinge singam tuku mine ndakate nga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok miŋge bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermba tanjo ar te ake tanjo ndo kila kugatok nga wamdus te-sulunaig. Tanjamba nale Yesus ndonj minnaik ta katesenaig.

14 Kupe baklelok tanjo mayekina ta Petrus nale ndonj tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig. 15 Tanjamba nane polis kame sanjinaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nanjine nanjine mungu kusnanja ndin sota 16 sakinaig: Sine tanjo ar te mbolnje ndanbe. Nale wam kitek sanjri njak kinaik ta Yerusalem mbal njakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumunj kuga. 17 Nale tuku pasa tanjo pino ngamuknje sunjokikat. Ta tuku sine manjau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu manj saka tum ndaningap nga rironj pasa njnbe njinaig.

18 Tanjakinaig sulumba nale manj wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap njinaig le 19 nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tanjo tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tangine wamdus sinannje pilewap. 20 Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda njinaik. 21 Tanjakinaik le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tanjo pino njakmba tanjo mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu tedunginaig. Ta tuku gabat sugo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. 22 Tanjo wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

23 Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manjau sake likaig nga kubeu ninginaig le 24 nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabanjmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende njakmba nenge ndo kile-mayokkina. 25 O buk nanje piro tanjo singine mbunj David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tenjemba kuyarna.

Ndanjam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndanjam nane ake sinanj wam njayonu kam idusnaig.

26 Kilke te tuku nyu njak mbal kame buwam saka tinja gabat sugo afu ndonj ulendika manjurka Kuate nunje madina tanjo ndonj kame buwam idusnaig njina. *Mune 2.1-2*

27 O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kanjergenj. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje manjurka ne madina tanjo Yesus balewam tuku sakinaig. 28 Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk nanje sanjri nanje wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

29 O Sunjo, nane sine mata njaijo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzanjsinga. 30 Ne nanje sanjri te-mayokmba nanje piro tanjo purfejnun Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sanjrinu kitek ke lika njinaig.

31 Nane yabanj denjpurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunjina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa minje bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son njinaig mbal tuku manjau

32 Yesus tuku son njinaig mbal nane njakmba ngamunjal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba njakmba tuma minam tuku patikinaig.

33 Aposele nane Sunjo Yesus tinjina le kanjergenj nga pasa sanjri njak saka minnaig le Kuate nu nane sinzanjningina le nane mine magenaig. 34 Nane

afu kilke ñak wande ñak afu tugumñge piyaniñmba ndametiñ kilmba pro aposel kame niñganu. ³⁵ Nañgine mbal afu agañ denkanu ta nane ndametiñ ta kilmba walmba niñganu.

³⁶ Nane tuku tañgo ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposel kame nu tuku mape nyu Barnabas ñginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tañgo wamdus bul serniñgit tuku). ³⁷ Nu mata nuñe kilke piyamba ndametiñ kilmba aposel kame niñgina.

5

Ananias le Safira

¹ Tañgo ande nyunu Ananias nu piyo nuñe Safira ndoñ kilke inum piyamba ndametiñ kilnaik. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametiñ ñgamuñge paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposel niñgam tuku idusmba piyo nuñe sana le wokina. Nu ndametiñ inumnu tumba pro aposel niñgina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametiñ kilcik ta noten ndo ñgina.

³ Tañakina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndañam Satanñge wamdus tanet le ne ndametiñ paplamba inumnu nañe kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Nañe kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndametiñ kilat. Ndametiñ ta nañe agañ. Ndametiñ ta paplamba afu sine singam idusmba ko nañe ñakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Nañe ndametiñ. Ndañam ne mañau ñayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasiñgit. Ne Kuate yabrite ñga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tañgo mo afu promba wandek tañge nu tuku mindesiñ tawimbi soñga tumba ka ñgukinaig. Ananias nu kumna le nane wam ta isnaig mbal nane kuru kuru suñgo tinaig.

⁷ Tañamba minnaig ma ma ki kanum keñmba kinaig le piyo nuñe Safira nu tañgo nuñe wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametiñ kilaik ta noten ndo e ñga kusnana le nu lafumba au not ndo ñgina. ⁹ Tañakina le Petrus ndek nu sana: Tale ndañam saka Suñgo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tañgo mo tañgo nañe tuku mindesiñ ñgukaig ta kupe fudu isa. Malañga tugum prode ta. Nane kile ne mata tañawamñgaig ñgina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tañge kumaknu ndekina le tañgo mo pro nu kañgermba nu tuku mindesiñ mata tumba ka tañgo nuñe gemmba ñgukinaig.

¹¹ Tañanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru suñgo tinaig. Mbal afu kasomñge minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sañgrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tañgo pino ñgamuñge wam afu kitek sañgrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawañge mañgurka minanu. ¹³ Mañgurka minnaig le nane ñakmba nane tuku saka minmba pro nane ndoñ ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son ñga nane ndoñ ulendikinaig le Suñgo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinñge yañgo

farniŋge lika patikinaig. Ta ndaŋam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanun-
nunŋe ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig ŋga idusmba patike liki-
naig. ¹⁶ Yerusalem patukŋge tumbraŋ mine likinaig nane mata guaze mbal
afu guwa ŋaigonu ŋak kilmba pro patike likinaig le ŋakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti niŋginaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunŋo Sadusi mbal nu ndoŋ wamdus ulendi
minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide
ŋga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige
tidiŋga muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig.

¹⁹ Nane taŋge minnaig le ka furirna le Sunŋo tuku eŋel ande pro wande
malanŋa talka nane kilmba kile-mayokka saniŋgina: ²⁰ Tane kape sulumba
kusem wande sinam taŋge taŋgo pino abo tugu tam tuku ndin tumningap
ŋgina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem
wande sinam taŋge pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunŋo nane nu ndoŋ minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu
sugo naŋgine mage mage turmba maŋgurkam tuku saniŋginaig sulumba
aposel kame kilmba te prowaig ŋga polis mbal kukulniŋginaig le muli wande
sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiriŋga luka
kumba saniŋginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndiŋanu kaŋgergig.
Polis mbal malanŋa kulat mayemba minnaig le sine malanŋa talka sinam
kumba nane kaŋger ndakigig ŋginaig. ²⁴ Tanjakinaig le kusem wande tuku polis
gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka
kumuŋga ka animŋge tinuŋgat o ŋga wamdus te-sulumba minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le taŋgo ande nane tugum promba saniŋgina: Tane
taŋgo kame muliŋ kilmba wandekŋge patikaig ta nane kusem wande mbol
siŋge taŋgo pino pasa tumniŋmba miniŋ ŋgina. ²⁶ Tanjakina le kusem wande
kulat gabat nuŋge polis taŋgo afu ndoŋ nane kumba ka aposel kame ŋgan
kilmba pronaig. Nane taŋgoŋge ndamembi bale farsinbeaig ŋga idusmba
tanjanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamŋge kile-
tidiŋginaig le pris gabat sunŋo nu nane kusnaniŋgina: ²⁸ Sine buk Yesus
tuku maŋau nane afu sa ndaniŋgap ŋga peutiŋgigeŋ ta tane ise ndaka saka
saka likade le Yerusalemŋge buk sungoka tugekate. Tane taŋgo kumna ta
tuku ndare sine pasokuwa ŋga taŋade e ŋgina le ²⁹ Petrus aposel kame nane
lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku miŋge pitaimba taŋgo tuku miŋge dubi-
wam kumuŋ kuga. ³⁰ Tane Yesus kumwa ŋga ail kazrai mbolŋge balenaig ta
siŋgine mbur kame tuku Mbaranŋge te-tina le aboŋga tiŋgina. ³¹ Sine Israel
mbal ŋgamuŋgal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamŋgat. Ta
tuku nu Yesus tumba te-dunŋa nuŋge ndinam kumamŋge pilna le kile nu sine
ŋakmba tuku gabat sunŋo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidiŋge singit tuku
taŋgo. ³² Sine wam ta ŋakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo
kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku miŋge pasa
ismba dubide mbal nane ŋakmba nu Tukul Guwa niŋgit ŋga pris gabat sunŋo
ta sanaig.

³³ Tanjakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane
aposel baleniŋgam tuku idusmba saka minnaig.

Gamatiel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tanjo ngamuknje Farisi tanjo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tanjo. Tanjo pino njakmba nu tuku saka minnaig.

Tanjo ta tinga aposel kame ka kilimnje ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnje minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saningina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnje kam tuku idusde ta ambonga tane wamduste-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tanjo ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommba 400 tanaig nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tanjo afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumnenga tanjo nyu kuyaram tuku ait ande mbolnje Galileanu tanjo nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satinjamngit. Tanjo kame te njai go sigli ndaka kusrekap. Nane nanjine wamdusembi pirokade ndeta piro ta kugamba njesikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnje prote ndeta sine kume seram kumuñ kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndonj kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanjakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame manj wika polis kameñge nane ngusninguwaig nga saninginaig. Ngusningmba rironj pasa saningmba Yesus tuku nyu afu sa ndaningap nga kukulninginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka manjur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndonj mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnje rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanjamba nane nanjine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandeñge nanjine wande yimyam mbolnje tanjo pino tumningmba Yesus nu Kristus Kuatenje madina tanjo nga saka minnaig.

6

Aposel kame turningam tuku afu madininginaig

¹ Ait ta mbolnje Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnje Hibru pasa tinaig mbal ndonj gubra pilnaig. Ta ndanam? Mara mindek aposel kame nyamaganj paplamba walanu le Hibru mbal nanjine pino kuembol ningmba Grik mbal tuku pino kuembol nda ninganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-manjurka saninginaig: Tira kame, sine aposel Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamaganj ndo walam kumuñ kuga. ³ Ta tuku kile tangine tanjo 7 madiningap. Tanjo afu Tukul Guwa nane tuku wamdu kumunganu tanjo pino nane tuku saka minig ta kanjerka madiningap. ⁴ Tanjap le sine Kuate yabanjmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba gareningina le nane tanjo 7 madininginaig. Ande nyunu Stefanus nu ngamungal son sangri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdu kumungina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanaig Kuate dubina). ⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronai le aposel kame wai nane mbolnje patika yabanjmba.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnje sungoka tugekina le nane gudommba mbilka ngamungal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sungomba pronai. Pris gudommba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolŋge pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sanŋri tuna le nu wam kitek sanŋrinu tanŋo pino ŋgamukŋge ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndoŋ pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandrianu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndoŋ ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanŋo afu ndametin niŋmba sanŋginaig; Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu ŋaigo siglikina le isgenj ŋga tanŋo pino ŋgamukŋge sakap ŋginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanŋo pino Israel mage mage kusem pasa bitekŋganu mbal nane ŋakmba ismba wamdus pa sunŋo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumŋge te-tinaig. ¹³ Te-tinaig sulumba nane tanŋo afu buk wam paguniŋginaig ta nane tinga yabri pasa sakinaig; Tanŋo te nu mara mara singine kusem wande tukul pasa turmba nuŋe pasambi kilmba ŋaigo siglikate. ¹⁴ Nasaretnu tanŋo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku siŋgina ta nu mbilmba maŋau kitek kile-mayokkamŋgat ŋga sakina le isgenj ŋginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanŋo sugo nane Stefanus kanŋer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka eŋel tumail suk mayok kina le kanŋernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanŋer timba minnaig le pris gabat sunŋo ndek nu kusnana: Nane ne mbolŋge pasa pilig te son e ŋgina le ² nu lafumba sakina: Yiŋe tira kame yiŋe mam kame tane isap. Singine mbuŋ Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolŋge minna le Sunŋo Kuate kilŋa ŋak nu tugumŋge mayok ka sana: ³ Ne naŋe kuasmbi naŋe kilke kusreka kaye. Yenŋe kilke kise ande tumnamŋgit ŋgina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nuŋe kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol prona. Pro tanŋe minna le mam nuŋe kumna. Kumna le Kuatenŋe kilke kise ande mbol kaye ŋgina le nu tinga kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol prona. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol prona le Kuate nu kilke te fudinmba tuwe ndaka nu pasa sanŋrimbi nu kilke te Abraham nuŋe ndare ŋakmba niŋgam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kiŋo kugatok minna. ⁶ Nu teŋenmba Abraham sana: Ne tuku mbuŋ kilke te kusremba kilke kise mbolŋge rawe tanŋo tanjaŋ minamŋgaig. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunŋo niŋguwaig le nane tuku piro agar tanjaŋ minmba ka yar 400 kugawamŋgaig. ⁷ Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti niŋgi le naŋe mbuŋ kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-duŋga mbariŋyumba minamŋgaig ŋgina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndoŋ pasa katmba ŋgaro pikam tuku maŋau te-mayokna. Ngumnenŋa nuŋe kiŋo Isak te-pilmba mara 8 mbolŋge nu tuku ŋgaro pikna. Isak nu sunŋoka Yakob te-pilmba nu mata Yakob mbolŋge tanjana. Yakob nu sunŋoka kiŋo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Singine asitibud 11 maib nanŋine Yosef mam nu make pilot ŋga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumŋge piyanaig le nane nu tumba nanŋine kilke Isip kinaig. Tanjanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gudommba nu mbolŋge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumŋge tingina le Kuate nu wamdus kuyar sunŋo

tuna le Farao nu nzalinu nuŋe piro mbal Isip ŋakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunŋo Isip le Kanan kilke mbolŋge prona le nane nyamagan kiringa sinamanzer sunŋo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolŋge nyamagan kiringinaig. ¹² Singine mbun Jakob nu Isipŋge wit minig ŋginaig pasa ta ismba nuŋe kiŋo kame wit afu piyaningam tuku kukulningina le kinaig. ¹³ Tanjamba minmba ma ma maŋ lato kukulningina le kinaig le kile Yosef nu nuŋe nyu te-mayokna le aba kat nuŋe kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuŋe, nuŋe tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane ŋakmba 75. ¹⁵ Tanjamba Jakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka tanŋe minnaig ma ma Yakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbun afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le nanŋine mbalŋge nane tuku isu kilmba luka Sikem tumbranŋ ndame burok sinam tanŋe patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametin afu nane ningina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sanŋrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbun Isipŋge tuge ŋayona. ¹⁸ Kile tanŋo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tingina sulumba ¹⁹ nu singine mbun piti sunŋo niŋmba nane tuku kiŋo dabro kitek kumwaig ŋga wandekŋge minam tuku tukulmba mayokŋge patikam tuku saningina.

²⁰ Moses ina nuŋe piti ta sinamŋge te-pilna. Kiŋo ta mayenu le ina nuŋe nanŋine wandek tanŋe tambun kenmba yubengka kulatka minna. ²¹ Tanjamba nu yubengam kumuŋ kuga le kiŋo nuŋe mayokŋge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kanŋermba yiŋe kiŋo ŋga madimba tumba nuŋe wande mbol kina ka ²² tanŋe minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila ŋakmba kila pilmba nu tanŋo sunŋo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu ŋak minna.

²³ Tanjamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuŋe tugu Israel mbal kanŋerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip tanŋo andeŋge Israel tanŋo ande kat ŋayona le kanŋerna. Tanjamba nu kumba Israel tanŋo ta tesimba Isip tanŋo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu tanŋo ta balemba tenŋemba idusna. Kile yiŋe mbal Kuateŋge nane tuku muskil kile-tidŋge niŋgam tuku ye kukulyat ta nane katesewamŋgaig ŋga idusna ta nane tanjamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuŋe mbal armba kame bumba minnaik le kanŋerka nale tumawaik ŋga ka sanikina: Tira kame, ndanŋam takile takile tira ndo kame bude ŋgina. ²⁷ Tanjakina le tanŋo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imanŋe ne sine tuku pile tanŋo gabat tanŋo pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tanŋo balena tanjamba ne ye baleyam tanŋe e ŋgina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanŋe rawe tanŋo tanŋan minna sulumba ma ta mbolŋge nu kiŋo armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 maŋ kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tanŋe minmba ail fudiŋndo sinamŋge pa mane mayok kina le nu eŋel ande kanŋerna. ³¹ Kanŋermba nu wandus pilemba pa ta tugusemba kanŋer tiwam tuku kumba minna le Sunŋo tuku miŋŋe pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye nanŋe mbun kame Abraham Isak Jakob nane tuku Mbara minet ŋgina le nu ismba piriri ŋayomba kanŋeram mbulmba am te-kasona le ³³ Sunŋonŋe nu sana: Ne tin minit ma ta tukul ma. Ne kupe ŋgaro

paska. ³⁴ Isip mbalŋge yiŋe mbal piti sunŋo ningig le kaŋgerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku ndeket. Ne tiŋga le kukulni le Isip kaye ŋga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imaŋge ne sine tuku pile taŋgo gabat taŋgo pilna ŋga Moses sanaig ta Kuateŋge taŋgo ta madimba nuŋe eŋel ail fudiŋdo sinamŋge mayok kina ta mbolŋge Moses nu Israel mbal tuku gabat sunŋo minmba nane muskil kile-tidiŋgam tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipŋge wam kitek saŋgrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Taŋamba nu Yu Gurgur tugumŋge ma baknu mbolŋge yar 40 sinamŋge mata wam kitek saŋgrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nuŋe pasa te-mayokam tuku ye tuan taŋgo pilna taŋamba ndo nu sine Israel ŋgamukŋge nuŋe tuan taŋgo ande palmbimŋgat ŋgina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndoŋ ma baknu mbolŋge minna. Nu Sinai tabe poŋgina le eŋelŋge wam pagumba abo ŋak minam tuku ndin singine mbuŋ kame tumniŋmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane singine mbuŋ Moses tuku miŋge kumnemŋge minam mbulmba nu pitaimba maŋ luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolŋge minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipŋge sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne singine mbariŋam tuku agaŋ afu wakeika le ndin tumsiŋguwaig ŋginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba agaŋmor balemba nu atraukinaig. Taŋamba nane agaŋ wakeinaig ta tuku gare-garekinaig. ⁴² Taŋanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame naŋgine mbara ŋga mbariŋniŋmba minnaig le tuan taŋgo ande nu wam ta tuku teŋenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolŋge yar 40 minmba agaŋmor baleniŋmba atraukinaig ta ye tuku idusmba taŋa ndanaig.

⁴³ Tane kambim ŋga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ŋgade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbariŋniŋgam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yiŋe nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kaŋgaig ŋgina. *Amos 5.25-26*

Tuan taŋgo nu taŋamba kuyarna.

⁴⁴ Singine mbuŋ kame ma baknu mbolŋge Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande ŋak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu te-mayokmba tumna taŋamba ndo pilna.

⁴⁵ Ngumneŋga Kuateŋge Kanan mbal pitaike likina le singine mbuŋ nane Yosua ndoŋ kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbariŋnam tuku wande ande pilbe e ŋga kusnana ta ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiŋo nuŋe Solomonŋge Kuate mbariŋam tuku wande ta pilna. ⁴⁸ Taŋgo kame naŋgine waimbi wande patikade ta Sunŋo Kuate nu wande ta sinamŋge mine ndakate. Tuan taŋgo ande teŋenmba kuyarna.

⁴⁹ Sunŋo nu sakate: Samba ta ye Sunŋo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndaŋndaŋmba palmbimŋgaig? Ko ye aniŋge minmba mabti?

⁵⁰ Ye yiŋe sanŋrimbi agaŋ ndende ŋakmba te kile-mayokken ŋgate. *Aisaia 66.1-2*

Tuan taŋgo nu taŋamba kuyarna.

⁵¹ Tane siŋka ŋgamuŋgal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal taŋaŋ ŋgamuŋgalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane siŋgine mbuŋ kame taŋaŋ tane Tukul Guwa mara mara pitaide. ⁵² Nane Kuate tuku tuan taŋgo ŋakmba kilmba ŋaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan taŋgo ande purfeŋnu prowaŋŋgat ŋga sakinaig le mbuŋ kame nane bale fariŋge likinaig. Taŋgo purfeŋnu ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Eŋel kame Kuateŋge kukuluŋŋina le sine tukul dubikam tuku mbuŋ kame niŋginaig ta tane lukakade ŋga saniŋgina.

⁵⁴ Stefanus nu taŋamba Israel gabat sugo saniŋgina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra suŋgo tumba amain makemba maketiŋ tikŋga minnaig. ⁵⁵ Taŋamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamduŋ kumuŋgina le nu samba mbol ambe mambilmba am tidiŋga Kuate tuku kilŋa kaŋgermba Yesus nu tuku ndinam kumamŋge tiŋ minna le kaŋgerna. ⁵⁶ Kaŋgermba nu ndek sakina: Ambe kaŋgerap. Samba talkat le Katesek Taŋgo nu Kuate tuku ndinam kumamŋge tiŋ minit le kaŋgeret ŋgina.

⁵⁷ Taŋakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ŋgumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba ⁵⁸ nane nu tumba tumbraŋ suŋgo kusremba mayok ka kasomŋge pilnaig. Pilmba nu pasa mbolŋge pilnaig mbal nane naŋgine tawi paska taŋgo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumŋge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabaŋmba sakina: Sunŋo Yesus, ye tuku kanu ta ŋgina. ⁶⁰ Taŋaka nu ndek dagol tidroŋga wi kueŋka sakina: Sunŋo, nane ye mbolŋge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilaiŋga ŋgina. Nu taŋamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kaŋgermba nane mayewaig ŋga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig taŋgo afu Stefanus ŋguka nu tuku malmbi suŋgonaig.

Stefanus balenaig ait mbolŋge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemŋge minnaig ta nane afuŋge piti serniŋginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemŋge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba ŋaigo siglika nane tuku wande mindek poŋga bige tidiŋga muliŋ kilmba didika wandekŋge patika taŋamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma ŋakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Taŋamba Filipus nu Samaria tumbraŋ ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuateŋge madina taŋgo Kristus ŋga nane saniŋmba minna le ⁶ Samaria mbal gudomma nu tuku pasa ismba maŋau kitek sanŋrinu ke likina ta kaŋgerka nane ŋakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa ŋaigonu ŋak nane kusrekuwaig ŋgina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklelkanu afu kupe ŋaigonu ŋakmba mageke likinaig le ⁸ tumbraŋ ta tuku mbal gare suŋgo tinaig.

⁹ Tumbraŋ taŋge taŋgo ande nyunu Simon minna. Taŋgo ta ye nyu ŋak ŋga nu wam sanŋrinu afu nuŋe kuanymbi ke likanu le nane kaŋgerka ŋakmba

pirerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tanjo te nu sunjo. Nu Kuate tuku sanjri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manjau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam saninjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndonj minna le nu wam kitek afu sanjrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son njginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabanjaik sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane njakmba mbolnge kumunjina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjermba ndametinj afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametinj te kilmba wam ta tuku sanjri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yije wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig njina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurmba sana: Ne nanje ngarosu ndametinj turmba ma njayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuate nge ake singit ta ndametinjmbi piyawam tuku aganj kuga. ²¹ Ne tuku ngamunjal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumu nj kuga. ²² Ne nanje ngamunjal biye mbilmba nanje wamdus njagonu ta kusreka Kuate nu nanje mbar sunjo ta sauka gilaingam tuku nu yabanja. ²³ Ne aganj njakmba kilam tuku wamdus kagli firka nanje manjau njagonunje ne didikate le ye kamuset njina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjombamba yabanja. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate njina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguningje denjurmamba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinngje Samaria ma tuku tumbranj afu gudommamba mbolnge pasa mayenu saninge lika kinaik.

Etiopianu tanjo pasa mayenu isna

²⁶ Sunjo tuku enel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinja Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasa kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye njina. ²⁷ Tanjakina le nu tinja kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tanjo sunjo ande nuje karis mbolnge minyokina le kanjerna. Tanjo ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametinj kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinjam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanje minmba tuan tanjo Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanje Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye njina le ³⁰ nu pinder njak njak kumba nu tuan tanjo Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanjmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenge minyoka pasa te tugunu saya njina.

³² Nu tuan tanjo Aisaia tuku pasa burkina ta tenjenmba.

Andenḡe sipsip balewam tuku tumba kinit taṅaṅ nane nu tumba kinig. Sipsip nḡuenu kuerkade le nu witi ndate taṅaṅ nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba ḡayo silide. Kilke te mbolḡe mine suṅḡo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa taṅamba sakate.

³⁴ Kile ndametij kulat taṅḡo nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan taṅḡo nu pasa te kuyarna ta nuṅe ḡgarosu tuku kuyarna e ko ande tuku ḡgina.

³⁵ Taṅakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolḡe tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualij ande tugum promba Etiopianu taṅḡo ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumuḡ e ḡgina le ³⁷ nu lafumba sana: Ne wamduḡ ḡakmbambi son ḡgate kande ye ne kule pisneni ḡgina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kiṅḡo ta ye nu tuku son ḡget ḡgina. ³⁸ Taṅakina sulumba karis tiṅgam tuku saniḡgina le karis tiṅgina le nale ibeḡ kinaik. Ibeḡ ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu taṅḡo ta kule pisnena. ³⁹ Nale maḡ luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwaṅḡe Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etiopianu taṅḡo nu maḡ kaṅḡer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare ḡak nuṅe karis poṅḡa Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodḡe minna ta wamduḡ puluna. Nu tumbraḡ suṅḡo ta kusremba kumba tumbraḡ ḡakmba mbolḡe pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ḡgamuḡḡal biye mbilna

¹ Saulus nu Suṅḡo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane ḡakmba bale faramḡgit ḡḡa nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbraḡ suṅḡo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal taṅḡo pino kaṅḡerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waṅe afu kuyarka sa. Damaskus tuku kusem wande gabat kame niṅḡe liki le kaṅḡerka ye piro ta kam tuku nyu ḡak kila minwaig ḡgina.

³ Saulus nu waṅe ta kilmba ka Damaskus patuna le samba mbolḡe bulu suṅḡo ande mayok ka nu kilḡana. ⁴ Kilḡana le nu ndek kuru-kuruka kilke mbolḡe ndekina le miṅḡe pasa ande promba sana: Saulus, Saulus, ne ndaṅam tuku ye ḡayo siliyate ḡgina le ⁵ nu ndek kusnana: Suṅḡo, ne imanḡe ḡgina le nu sakina: Ye Yesus ne ye ḡayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tiṅḡa tumbraḡ suṅḡo mbol nzi kaye. Nziṅḡe mina le andeṅḡe ne wam kam tuku sanamḡgat ḡgina. ⁷ Taṅakina le taṅḡo kame Saulus ndoḡ kinaig ta nane tiṅḡa maninok minnaig. Ta ndaṅam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba taṅḡo ande nda kaṅḡernaig.

⁸ Saulus nu tiṅḡa am maranḡgina ta aḡaḡ kaṅḡer ndakina. Kaṅḡer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka taṅḡe mara keḡmba nu aḡaḡ kaṅḡer ndaka nyamagan kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina taṅḡo ande Damaskusḡe minna. Taṅḡo ta nyunu Ananias. Nu kiṅḡatanu suk Suṅḡoḡe nu wika Ananias ḡgina le nu ndek sakina: Suṅḡo, ye minet te ḡgina. ¹¹ Taṅakina le Suṅḡo nu sana: Ne tiṅḡa ndin ande nyunu Tiḡreknu si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande poṅḡa Tarsusnu

tanjo nyunu Saulus nu tuku kusnanga. Nu Kuate yabanmba minit. ¹² Nu mata kinjatanu suk ne kangernat. Ne nu tugum promba nuje am mayekam tuku ne nu mbolnje wai patikat le kangernat ngina.

¹³ Tanjakina le Anias ndek nu sana: O Sunjo, tanjo ta Yerusalemnje ne tuku mbal kilmba njaigo siglikanu nga gudombange sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku nyu te-dungade mbal bige tidinga kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumnje nyu tina ngina le ¹⁵ Sunjo nu sana: Kuga. Yenje tanjo ta madiwen. Ye yinje nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal nane njakmba tugumnje ye tuku saningamngat. ¹⁶ Tanjamba nu piti gudombamba kanjerke likamngat. Ye nu manjau ta mbolnje kila sawamngit. Ne tinja nu tugum kaye ngina.

¹⁷ Kile Anias nu tinja ka Saulus nu minna wande ta ponga nu wai kilmba nu mbolnje patika sana: Tira, ne ndeka ndinje Sunjo Yesus kangerna ta nunge ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ngina le ¹⁸ pitik ndo kualegan suprep suk aganj am mbolnje gagulka ndekinaik le nu am mayeka mambilna. Tanjamba nu tinja kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu manj isukusmba sanjri tumba Damaskusnje Yesus dubinaig mbal ndonj mara afu minna.

Saulus nu Damaskusnje pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kinjo nga kuklimba saningina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus te-sulumba sakinaig: i ... Tanjo te nu buk Yerusalemnje nyu ta te-dunginaig mbal kilmba njaigo siglikina. Tumbran sunjo te mbolnje mata tanjo pino nu dubide ta bige tidinga ka pris gabat nane am mbolnje kile-tidingam tuku prona nginaig. ²² Saulus nu sanjri lato tumba Yesus nu sinja Kuatenje madina tanjo Kristus nga kukli mayena le Zu mbal Damaskusnje minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumunj kuga.

²³ Kile Zu tanjo afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusnje ki furir mindek nu balewam tuku fonde malanja kulatka minnaig. ²⁵ Tanjamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenga muli panmba fonde tuku bubre malanja kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanje nu Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikam bafuna le nane kuru-kuruna nu Yesus dubiwanu tanjo kuga nginaig. ²⁷ Tanjakinaig le Barnabasnje nu tumba ka aposel kame saningina: Tanjo te nu ndinje Sunjo kangerna le Sunjonje pasa sana. Damaskusnje nu nane kuru kuru ndaka sanjri tinja Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina ngina. ²⁸ Tanjakina le Saulus nu Yerusalemnje Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndonj pasambi Yesus tuku munju tulinginaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbran sunjo mbol pronaig. Pro tanje nu Tarsus kuwa nga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolnje Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta njakmba mbolnje piti afu kanjer ndaka mine mayemba sanjri tinjinaig. Nane Kuate kumnemnje minmba Tukul Guwanje nane sinzaningina le nane tugekinaig.

Petrus nu tango ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu njakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanjerkam Lida tumbran prona. ³³ Prona sulumba tanjo ande nyunu Eneas ngarosu milmailkanu yar 8 guaze ta njak mbain mbolnje kinye njak ndo minna le kanjerna. ³⁴ Kanjermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusnge ne wakeinamngat. Ne tinja nane yango te-tiwa ngina. Tanjakina le nu pitik ndo tinjina. ³⁵ Tanjana le Lida le Saron tumbran mbal nane tanjo ta mayekina le kanjermba nane njakmba ngamungal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abongina

³⁶ Yopa tumbrannge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolnje nu guaze sunjo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pisnemba nu tumba wande ta mbain armba njak inum mbol tanje pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbran sunjo ta nu Lida tumbran patuknge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidanje minna pasa ta ismba nane tanjo armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndonj kab nginaik.

³⁹ Tanjakinaik le Petrus nu tinja nale ndonj kina ka tumbran ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolnje ta ponjinaig. Nane wande ponjinaig le pino kuembol njakmba Petrus laipmba te-ngamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika ninje likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane njakmba mayok kuwaig nga saningina le nane mayok kinaig. Tanjanaig le nu ndek dagol tidronja Kuate yabanja. Yabanj denjpumba nu mbilka mindesinj ta sana: Tabita, ne abonga ngina le nu am maranga Petrus kanjermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biyumba te-tina le tinjina. Tinjina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane njakmba wika ninjina.

⁴² Wam ta Yopa tumbran sunjo kumungina le nane gudommba Sunjo Yesus son nginaig le ⁴³ Petrus nu Yopanje mara kuen suk tanjo ande nyunu Simon nu ndonj minna. Tanjo ta nu aganjmor ngarombi aganj kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbran sunjo mbolnje tanjo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanjo ta nu nuje ndare tuma ndonj Kuate kumnemnge minmba nu mbarinjmba minanu. Nu sanzal mbal ndametinj walmba ninje lika nu Kuate yabanjmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolnje nu kinatanu suk aganj ammbi kanjerna ta Kuate tuku enjel ande nu tugum promba Kornelius ngina. ⁴ Tanjakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunjo, ndanjam ngina le enjel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kanjerte. Ne Kuate yabanje ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le Yopa tumbran sunjo mbol nzi kumba tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuje nyu tuma tanjo ndonj minik. Tanjo ta nu aganjmor ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknge minit ngina.

⁷ Enjel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuje piro tanjo armba kame tanjo ande turmba wikina. Kame tanjo ta nu mara mara nu tugumnge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaig le nu enjel tuku wam

pagu pasa kumu-kumumba kubeu niŋmba Yopa kuwaig nga kukulniŋgina. Kukulniŋgina le nane kumba ka ndinŋge kinynaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabaŋam tuku nga wande ponga funu tuku mbain mbolŋge minna. ¹⁰ Nu mbol tanje minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kiŋatanu suk agaŋ ande kaŋgerna. ¹¹ Samba talka agaŋ ande tawi suŋgo suk tundunnu bailkamba muli ŋak andeŋge muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolŋge agaŋmor mber sar umar yeki yeki minnaig le kaŋgerkina.

¹³ Kile miŋge pasa ande nu sana: Petrus, ne tiŋga agaŋ te inum balemba nya ŋgina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Suŋgo, kuga. Sine Zu mbal agaŋ afu nyam tuku tukul ŋak ta ye tukul lukamba agaŋ tajar inum nye ndaket ŋgina. ¹⁵ Tanjagina le pasa ta mar lato nu sana: Kuatenje agaŋ ande mayenu ŋgate ta ne tukul ndawa ŋgina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam keŋnaik le andeŋge pitik ndo tawi ta te-duŋgina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kiŋatanu suk wam kaŋgerna ta wamduŋ te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tanjo keŋmba kukulniŋgina ta nane afuŋge Simon tuku wande tumniŋginaig le nane pro wande malaŋga tugum tanje tiŋga wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tenje minit e ŋginaig.

¹⁹ Petrus nu kiŋatanu suk wam kaŋgerna ta idus-idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tanjo keŋmba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tiŋga ibeŋ kaye. Ne wamduŋ tero ndaka nane ndoŋ kaye. Yeŋge nane kukulniŋgen ŋgina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu ibeŋ ka nane saningina: Tane tanjo sotade ta ye noten. Tane ndaŋam ye tugum prowaig ŋgina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tanjo 100 kulatkate. Nu tanjo tiŋreknu Kuate kumnemŋge minit. Israel mbal ŋakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku eŋel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulsiŋgina le ne tam proweg ŋginaig. ²³ Tanjaginaig le Petrus ndek nane ŋgailka nane nu ŋak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndoŋ kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinŋge kinynaig. Mafena le Kornelius nu buk nuŋe ndare tuma nuŋe gulab nane ŋakmba kile-maŋgurka Petrus tairŋga minnaig le nane Sesarea pronaiŋ.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tiŋga pro Petrus nu tanjo suŋgo nga nu tugumŋge dagol tidroŋgina. ²⁶ Tanjana le Petrus nu te-timba sana: Tanja ndawa. Ye mata tanjo ndo. Ne tiŋga ŋgina. ²⁷ Tanjaka nu Kornelius ndoŋ pasa-pasaka kumba ka wande suŋgo sinam tanje tanjo pino gudommba maŋgurkinaig le kaŋgerkina. ²⁸ Kaŋgerka nu ndek saningina: Sine Zu tanjo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndoŋ isukusam tuku tukul suŋgo ŋak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tumyina tukunu ye wamduŋ kitek tumba kasomok mbal ta ŋaigonu ŋge nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulniŋgina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndaŋam ye tuku pasa pilna ŋga sana.

³⁰ Tanjaka sana le Kornelius nu sakina: Mara keŋmba buk kinaig ait tenjen ki kanum 3 mbolŋge yiŋe wande mbol tenje ye Kuate yabaŋmba minen le pitik ndoŋ tanjo ande tawi kilŋa ŋak ye tugum pronaiŋ le kaŋgeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turniŋgit ta Kuate nu kaŋgerte. Ne Kuate yabaŋte ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tanjo afu kukulniŋga le tanjo ande nyunu

Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nuŋe nyu tuma Simon ndoŋ minik. Tanjo ta nu aganmor ngarombi agan wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukŋe minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tanjo afu ne tam tuku kukulningen. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine njakmba Kuate am mbolŋe manjurka mineg. Sunjo nu ne pasa afu sine sasiŋgam tuku sanina ta isam tairŋege nga Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saniŋgina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tanjo njakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ngamukŋe ima kate Kuate kumnemŋe minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane njakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndoŋ ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta njakmba isam tuku sine Israel siŋgina. Yesus nu tanjo njakmba tuku Sunjo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule piseneningina le Nasaretnu tanjo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolŋe tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu njakmba kumuŋgina. ³⁸ Nu Kuateŋge Tukul Guwa tuna le nu sanjri njak ma njakmba mbolŋe lika nu wam mage kina. Kuate nu ndoŋ minna. Afu Satan tuku sanjri kumnemŋe minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidiŋgina. ³⁹ Nu Yerusalemŋe Zu ma njakmba mbolŋe wam ke likina le sine kanjgerkigen. Nane nu tumba ail kazrai mbolŋe nil danjginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kerŋu mbolŋe Kuateŋge nu te-tina le nu tiŋgina le sine kanjgergen. ⁴¹ Tanjo njakmba nu kanjer ndanaig. Sine ndo nu kanjgergen. Yesus nu manj tiŋgina ta nane njakmba saniŋgam tuku Kuate nu o buk sine madisiŋgina. Nu tiŋga sine ndoŋ tuma isukusmba kule nyumba mingen. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pileniŋgam tuku Kuate nu ye pilna ta njakmba saniŋgap nga sasiŋgina. ⁴³ Tuan tanjo njakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumuŋ nga son njgade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolŋe nane tuku une sauka gilaiŋgamnjgat nga saniŋgina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isnaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yimyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunjginaig. Tanjanaig le Zu tanjo Yesus tuku son nginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kanjgermba Kuateŋge kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit nga nane pirerek purkainaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuateŋge sine Tukul Guwa siŋgina tanjamba ndo kile nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumuŋ kuga ngina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndoŋ ulendika kule pise tap nga saniŋgina le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndoŋ mara afu minam tuku ngailkainaig le nu nane ndoŋ minna.

11

Petrus nu Yerusalemŋe kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolŋe mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu tanjo afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndanjam saka ne siŋgine tukul lukamba ngaro pike ndakanu mbal ndoŋ ulendika isukusna nginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam njakmba mayok kinaig ta kumu-kumumba kubeu niŋmba saniŋgina: ⁵ Ye Yopange Kuate yabanmba minen

sulumba ye kinatanu suk aganj ande kanjeren. Aganj ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak samba mbolnje andenje muli kusre-kusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Tanjana le ye aganj ta kanjer tiwen ta sinam tanje aganjmor nguikok aganj rabmba likade sar umanj tanjamba kanjerken. ⁷ Kanjerka minen le minje pasa ande ye sayina: Petrus, ne tinja aganj te inum balemba nya ngina le ⁸ nye nu sawen: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tanjan inum nye ndaket ngen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolnje pasa manj lato sayina: Kuatenje aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenken le andenje tawi ta te-dunjinale samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolnje ndo Sesareanje Kornelius nu tanjo kenmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdus tero ndaka tanjo prowaig ta dubika kaye ngina. Tira 6 te nane mata ye ndonj kumba Kornelius tuku wande ponja sinam kagenj.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye enjel ande yinje wandeknje tin minna le kanjeren. Nu tenenmba sayina. Ne nane afu kukulninga le nane Yopa tumbrajan sunjo mbol nzi tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu nanje ndare tuma turmba satinguwa le tanjine muskil kile-tidinge tinjam tuku ndin kanjeramnjagaig ngina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denjurna le ye tinja pasa tugu pilmba saken le ambonga sine Tukul Guwa tiger tanjamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kanjermba ye Sunjo Yesus tuku pasa ande idusen ta tenenmba. Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamunjal kule pisne tanjan tinjamngit nga sasingina. ¹⁷ Ambonga sine Zu mbal Sunjo Yesus Kristus tuku son ngigenj le Kuate nu Tukul Guwa singina tanjamba ndo nane mata Tukul Guwa ninjina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumunj nga saningina.

¹⁸ Tanjakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamunjal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade njinaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbrajan sunjo tanjamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saninginaig sulumba kasomok mbal sa ndaninginaig.

²⁰ Nane tanjanaig ta Siprus le Sirenenu Zu tanjo afu Antiok tumbrajan sunjo mbol kumba nanenje kasomok mbal Yesus tuku saninginaig le ²¹ Kuatenje nane tuku piro sanjri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son nga ngamunjal biye mbilmba Sunjo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnje manjau ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu sinja mbal te make patikate nga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu tanjo mayenu. Nu ngamunjal son sanjrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumunjinale nane gudommba nu tuku pasa ismba son nga Sunjo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbrajan sunjo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndonj luka Antiok tumbrajan pronaig. Nalar ta yar ndindo Antioknje minmba nane tanjo pino gudommba Yesus tuku

tumninjmba minnaik. Tanjanaik le Yesus dubinaig mbal Antioknje minnaig ta nane ambonja Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolnje tuan tanjo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro tanje minnaig le tuan tanjo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwanje wamdus tuna le nu tinga guba sunjo kilke tugu njakmba mbolnje prowamngat nga saningina. (Ngumnenja Klaudius nu gabat sunjo minna le guba sunjo ta prona). ²⁹ Tanjakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanjine tira kame Yudea ma tugu mbolnje turkam tuku sine ndametin njak minig ta kumumba patikube nginaig. ³⁰ Nane tanjamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametin kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemnje gabat mbal ninjinaik.

12

¹ Ait ta mbolnje mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu njaigo siglikina. ² Nu nuje kame mbal saningina le nane Yohanus aba nuje Yakobus tuku njinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunjo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu man Petrus ndalekam tuku afu kukulningina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunjo.

⁴ Nane nu biye timba mulinjumba wandeknje pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanjo 16 munju turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolnje Petrus pasa mbolnje palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek sinamnje minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku nga Kuate sunjomba yabanjaig.

Ejel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane njakmba am mbolnje te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolnje Petrus nu kame tanjo ar ngamuknje wai kupe muli njak kinymba gilainjina. Kame tanjo armba kilimnje malanja kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunjo tuku ejel ande Petrus tugumnje mayok kina le bulu promba wande sina ta kiljana. Ejel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tinga ngina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Tanjanaik le ejel nu Petrus sana: Ne tawi tinjmba kupe ngaro silika ngina le nu ta kumuna. Tanjana le nu man sana: Nanje tawi sunjo ta tumba kaika ye dubiya ngina le ⁹ nu ejel dubimba mayok kina. Ejel nu tanjana ta Petrus nu kinjambi aganj kanjeranu nga idusna.

¹⁰ Kile ejel nu tumba kame mbal tumailamnje tinginaig ta lininjmba ka ngumnemnje tinginaig ta lininjmba ka muli wande tuku malanga sunjo tugum pronaik. Pronaik le tanjonje talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbraj sunjo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le ejel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye njayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairnga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolnje te-luka tam tuku ejel te kukulat nga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuje Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamnje nane gudommba manjurka yabanjmba minnaig. ¹³ Yabanjmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malanja katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malanja talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa nin tugu katesemba nu gare sunjo tumba malanja tal ndaka pinderka luka kumba nane saningina: Petrus pro malanja tugum

sinje tinj minit nga saningina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne nginjngankate kande nginaig le nu sangri tinga nane saningina: Kuga. Ye sinja saket. Petrusnge ngina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande nginaig.

¹⁶ Petrus nu malanga katkatmba minna le nane pro malanga talka Petrus kangermba piriri njayonaig le ¹⁷ nu waimbi nane peunijmba maninkuwaig nga Sunjo nu muli wande sinamnje te-mayokna ta kubeu ningina sulumba nu nane saningina: Wam kube te Yakobus yije tira njakmba saningap ngina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanjo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringa ndanjndanjmba pro ket nga wamdus te-sulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulningina le ma njakmba mbolnje Petrus sotinaig. Sotete pisenginaig le nu ndek kame tanjo Petrus kulatkinaig ta nane kusnakaningina sulumba gubranu nane afunje bale farkuwaig nga saningina. Tanjakina sulumba Herodus nu tinga Yudea ma kusremba Sesarea tumbran sunjo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamagan sunjomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolnje nane nyamagan piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbran ar ta tuku gubra tina le tumbran ar ta tuku tanjo kuasmbi mangur njak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanjo nyunu Blastus tugum promba nuje nane turkuwa le Herodus ndonj tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait ningina. ²¹ Ait ta kumuņgina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nuje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka nane mangurkinaig ta pasa afu saningina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tanjo te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande nginaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku enel ande pro nu katna le kuinnje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunjokina le nane gudommmba son nginaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametinj ningam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antioknje minnaig ta afu tuan tanjo afu tum tanjo tanan pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk nginaig. Ande Sirenenu tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndonj kinjo fonfonj wande ndindo mbolnje minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane njakmba mangurka nyamagan pinka Sunjo tuku nyu tedunga minnaig le Tukul Guwa nu nane saningina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap ngina. ³ Tanjakina le nane nyamagan pinka Kuate yabanjmba nane nanjine wai Barnabas le Saulus mbolnje patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba njak kinaik. Kinaig

ka Selusiange wanj ponja ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnge iben kinaig. Salamis tumbran sunjo mbolnge nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnge Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma njakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronaig. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnge tanjo ande wamdus kuyar mayenu njak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanjo minna. Nu Bar-Yesus ndonj gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanjo pasa ismba son ngikat nga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas* nginaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kinjo. Ne manau tinjeknu njakmba pitaikate. Ne yabri manau kumba wam njaigonu ndo ke likate. Ndanjam saka ne Kuate tuku manau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenge ne tuku am tukulwa le ne ait afu aganj kanjerke nda ngina. Tanjakina le pitik ndo aganj inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biymba ndin tumwaig nga kumbange nane wikina. ¹² Tanjana le gabat sunjo nu wam ta kanjermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ngina.

¹³ Kile Paulus nane wanj ponja Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Pergange iben kinaig. Pro tanje Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisia ma Antiok tumbran sunjo mbol pronaik.

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnge nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denjurmba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdus sanjri pileningam tuku njak ndeta saningap ngina le ¹⁶ Paulus nu tinja wai te-dungina le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnemnge minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunje singine mbunj kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnge rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenge nunje sanjrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolnge minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolnge mbal kise kise 7 kile-ibenka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal ningina. Ningina le nane yar 450 tanjamba tanje minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanjo afu madinjmba patikina. Tanjamba kumba ka tuan tanjo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolnge singine mbunj kame tanjo ndindo nanjine gabat sunjo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kinjo nunje Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumnenja Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat sunjo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kinjo nunje David nu ye ndonj wamdus ndindo njak. Nu ye tuku nzali njakmba dubikamngat ngina.

²³ Kuate nu pasa sanjrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbunj ande Israel mbal tuku muskil kile-tidingam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro

* **13:8:** Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanjo

tugu pile ndakina le ambonga Yohanus nu Israel mbal nane ngamunggal biye mbilmba kule pisne tuwaig nga saninmba minna. ²⁵ Nu nuje piro suluwam patukina sulumba nu tejenmba nane saningina: Tane ye ima nga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngumnemnge prowamngat ta nu sunjo. Ye nu tuku kupe ngaro muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnge kam kumuñ kuga ngina.

²⁶ Yinje tira kame Abraham tuku mbuñ kame kasomok mbal Kuate kumnemnge minig tane njakmba isap. Sine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nangine gabat mbal ndonj Yesus nu Kuatenge madina tanjo Kristus ta nane gilai. Kusem mindek nane tuan tanjo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaningina. Tanjamba nane Yesus kumwa nga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanjer ndanaig ta nane ake sinanj nu tumba Pilatusnge balewa nga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolnge paska mindesinj ndame burok sinamnge pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuatenge nu te-tina le manj tingina. ³¹ Nu tinja nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumnge mayok kanu le kanjeranu. Mbal ta kile Israel ngamuknge nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndonj tane mata pasa mayenu te isap nga te prowik. Kuate nu singine mbuñ kame pasa sangrinu saningina ta ³³ kile sine tugumnge alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tingina. David nu nuje mune waje arnu mbolnge ta tuku tejenmba kuyarna le minit. Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

³⁴ Kuatenge Yesus te-tina le nduiye tinja ngarosus me ndaningina ta kuyar pasa ande mbolnge Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolnge tanjamba kamngit ngina. *Aisaia 55.3*

³⁵ David nu mune waje ande mbolnge tejenmba kuyarna.

Ye ne tuku piro tanjo yinje ngarosus menu tuku ndin tukulamngat ngina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nuje kuasmbi ngamuknge pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nuje mbuñ kame gemniñmba ngukinaig le menjingina. ³⁷ Ande Kuatenge te-tina le tingina ta nu me ndaningina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolnge nu sine tuku une sauka gilaingate. ³⁹ Tane tanjine unenje didikate ta Moses tuku tukulnge tane turkam kumuñ kuga. Tane Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinjap le Kuatenge tane tuku muskil kile-tidinge tinjamgat. ⁴⁰ Tane rironj mayewap. Tuan tanjo kame tuku pasa tane mbolnge kumuñgikat. Pasa ta tejenmba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri nyayomba ngisinunjaig. Tane tuku ait mbolnge ye wam sanjrinu ande ki ta tane son nge nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son nge nda. *Habakuk 1.5*

Paulus nu tanjamba pasa kuklimba saningina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane manj kusem ande mbolnge nale tuku pasa isam saka ngailkinaig. ⁴³ Tanjamba nane sili-silimba kusem wande kusrenaig. Nane gudommba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu tanjanj Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kinaig. Kumba

ka tanje nale nane ndonj pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinan make patikina wam ta biye demba minap nja saninginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolnje Antiok mbal njakmba Kuate tuku pasa isam tuku manj pro manjurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal nane tango pino gudommba pro manjurkinaig le kanjerka nane wamdus kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane tanjanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka sanjri tinja saninginaig; Tane Zu mbal tane ambonga Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kanjik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu saningam tuku tenjenmba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidingam tuku ye ne sati tanan kasomok mbal kiljaningam tuku ne pilet. *Aisaia 42.6; 49.6*

Paulus nale tanjamba saninginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba nane gare sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunjinaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenje madiningina ta nane pasa ta ismba son njinaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolnje kumunja sunjokina.

⁵⁰ Sunjokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbran sunjo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tanjanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbran te kusremba kape nja pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim nja nane Kuate tuku pasa pitaide ta nanjine mbar rironjkuwaig nja tuptup kupe mbolnje denjanu ta nane am mbolnje paurnja nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antioknje minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunjina le nane gare njak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbran sunjo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommba afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son njinaig. ² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda njinaig ta nane kasomok mbal tugumnje Yesus dubinaig mbal kasurnjinguwaig nja nane tuku wamdus kunde-kundenaig. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolnje mine sungomba kuru kuru ndaka Kuatenje kilke mbol mbal make patikate nja tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sunjo nu nuje pasa kulatka sanjri nikina le nale wam kitek sanjrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tango pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nanjine gabat sugo ndonj kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinga ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Listra le Derbe tumbran sugo ar ta mbolnje pasa mayenu kuklimba tumbran ar ta tuku tumbran fonjon sinam tanje mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Listra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listranje tanjo ande kupe arnej baklelok ina sinamnje tanjan mayok ka sunjokina. Nu ti danja minyok ndo minna. ⁹ Tanjo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanjer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ngamunggal son kumumbi njak ta kanjermba nu wi kuenjka sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinja ngina. Tanjakina le nu pastin tilainja likina.

¹¹ Tanjo pino Paulus nu tanjo ta wakeina le kanjermba nanjine Likonia pasambi kuenjka sakinaig: i ... Tanjo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanjo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. ¹² Tanjakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nanjine mbara Sus nginaig. Paulus nu pasa tugu tanjo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

¹³ Sus mbarinjam tuku wande tumbran sunjo makembinje minna. Wande ta tuku pris nu tanjo pino ndon Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ngika makau painu birneninimba kilmba tumbran sunjo tuku malanga tugum prona. ¹⁴ Barnabas le Paulus wam ta kanjermba palsejnikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknje sunjomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanjo kame, ndanam saka tane wam te kam bafude. Sile tanjo tane minig tanjan. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanjine manau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu njak nu ndo dubiwap nga tumtingam prokik. Nunje samba tugu kilke tugu yu tugu aganj ndende njakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbuj kame nane nanjine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. ¹⁷ Tanjamba kile nu minit manau ta tane tumtingit. Tane njakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamaganj kumumbi tinjit le tane alonu kilmba nyumba maro njak wamdus gare njak minig nga saninginaik.

¹⁸ Paulus nale tanjamba saninginaik ta nane tuku wamdus pitik iben ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus panintinaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumnje Zu mbal afu Listra promba Listra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndon Paulus tumba kasomnje pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nga idusmba nu didika tumba tumbran sunjo kilim kumba ka mayoknje kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu njair njinka abonja tinja tumbran sunjo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndon Listra tumbran sunjo kusremba Derbe kinaik. ²¹ Ka tanje nale pasa mayenu kuklimba nane saninginaik le nane gudommba mbilka Yesus son nginaig. Tanjanaig le nale tumbran sunjo ta kusremba luka Listra Ikonium Antiok manj kine likinaik. ²² Kumba ka tanje Yesus dubinaig mbal wamdus sanjri pileninimba Yesus tuku pasa biye demba minap nginaik sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinjka piti yimyam sunjomba kanjerkumba ma ma Kuate tugum kangig nginaik.

²³ Nale ma njakmba mbolnje Yesus tuku kuasmbi kulat tanjo nanjine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamaganj pinka yabanjmba kulat tanjo ta saninginaik: Tane Yesus son ngade tukunu nunje tane sinzanjtingamngat nginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tinja kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaik. ²⁵ Pro Perga tumbran sunjo mbolnje nale pasa kuklinaik

sulumba nale tinja Atalia tumbran sunjo mbol kinaik ka ²⁶ tanje wan ponga luka kumba ka ka Antiok pronaik. Tumbran tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madininginaig sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabanmba kukulnikinaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka Kuate nje nale sangri nikina le wam ke likinaik ta nakmba kubeu ninginaig sulumba Kuate nje kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antiok nje ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndonj minnaik.

15

Yerusalem nje pasa sunjo ande te-tinaig

¹ Paulus le Barnabas Antiok nje minnaik le tanjo afu Yudea ma mbolok nje promba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikam nje nginaig. ² Tanjakinnaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndonj kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanjo afu ndonj kukulnimbamba saninginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndonj manjurka pasa ta te-tiwap nje nginaig. ³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndin nje Yesus tuku mbal afu kanjerka saninginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamunjal biye mbilnaig nje nginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaig le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndonj nane kanjerka gare-gareka kaiye ninginaig. Tanjannaig le Kuate nje Paulus nane sangri ningina le wam ke likinaig ta kubeu ninginaig le ⁵ Farisi tanjo afu Yesus dubinaig ta nane tinja ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul nakmba dubikuwaig nga saninbe nje nginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku manjurkinaig.

⁷ Manjurkinaig ta nane wamdus yimyam kile-mayokka pasa tugu sunjomba saka minnaig le Petrus ndek tinja saningina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyahamba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tanjo nakmba tuku ngamunjal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu te-mayokmba sine ambonja Tukul Guwa singina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ningina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbol nje wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjannaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Singine mbunj kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karen ka dubiwe fugugen. Ndanam saka tane kile Kuate tuku wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sunjo ningig. ¹¹ Sunjo Yesus nu ake sinan sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son nje. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manjau ndui ta ndo kate nje ngina.

¹² Manjurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndonj nale mata tinja Kuate nu kasomok mbal ngamuk nje wam sangrinu kitek ke likina ta kubeu ninginaig le isnaig. ¹³ Nale kubeu denjurnaig le Yakobus nu tinja saningina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuate nje kasomok mbal ngamuk nje afu nu nje mbal minam tuku nu ambonja Simon kukulna le nane tugum kina ta nakmba kubewat le sine isgig.

¹⁵ Kuateŋge kasomok mbal afu wikate ta tuan taŋgo kame mata sakinaig. Andeŋge teŋenmba kuyarna.

¹⁶ Afuŋge David tuku tugu ŋaigo siglika kile-ibenŋkainaig ta ŋgumneŋga ye pro wakeiki le maŋ mayok kaŋgaig.

¹⁷ Ye taŋjawi le kilke mbol mbal ye madiniŋgen ta ye sota ka ka te-silikamŋgaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuŋe wamdus taŋamba te-mayokna ta nuŋge sakate ŋgina.
Amos 9.11-12

¹⁹ Yakobus nu tuan taŋgo tuku kuyar saniŋmba sakina: Ye teŋenmba iduset. Kasomok mbal afu ŋgamuŋgal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile suŋgo nda niŋbe. ²⁰ Sine waŋe ande nane maŋau dubikam tuku teŋenmba kuyarbe. Nane afu naŋgine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane taŋgo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Aganmor ŋinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine taŋamba waŋe kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma ŋakmba mbolŋge kusem kidemba naŋgine kusem wandekŋge nu tuku kuyar burka ismba minig ŋga saniŋgina.

Nane kasomok mbal tuku waŋe kuyarmba tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndoŋ Yesus dubinaig mbal ŋakmba pasa ta ismba taŋgo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madiniŋgam sakinaig. Taŋamba nane taŋgo armba nyu ŋak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Taŋamba nane waŋe ande teŋenmba kuyarnaig.

Siŋgine tira kame kasomok mbal Antiok tumbran suŋgo Siria le Silisia ma tugu mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndoŋ pasatam proweg.

²⁴ Sine taŋgo afu kukul ndaniŋgigen le naŋgine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap ŋga satiniŋginaig. Taŋanaig le tane wamdus pitiniŋgina ta sine isgen. ²⁵ Sine maŋgurka pasa ta isgen sulumba taŋgo armba madinikigen le tane tugum ta prowamŋgaik. Nale siŋgine gulab Barnabas le Paulus ndoŋ kukulniŋgigen. ²⁶ Barnabas le Paulus siŋgine Suŋgo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik.

²⁷ Taŋgo ar kukulnikigen ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigen te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap.

²⁸ Tukul Guwaŋge wamdus siŋgina ta ndo tane dubiwam tuku satineg. Sine tane minde bada suŋgo pile tiŋge nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu naŋgine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganmor ŋinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane taŋgo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamŋgaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal taŋamba waŋe kuyarnaig.

³⁰ Nane waŋe ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-maŋgurka nale waŋe ta niŋginaig le ³¹ nane waŋe ta burka wam pagu pasa te maye ŋga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan taŋgo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommba saniŋginaig le nane sanŋri tiŋginaig. ³³ Nale mara afu Antiokŋge minnaik le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik

nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antioknge minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antioknge minmba tanjo afu ndonj Sunjo tuku pasa nane tumnijmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munju kusrekinaik

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolnje Sunjo tuku pasa kuklimba ningikenj ta kile sile manj Yesus dubide mbal tuku mine kanjerkam tuku kap ngina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndonj kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndonj piroka mingenj ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit ngina le ³⁹ nale munju kusrekinaik. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba wanj ponja Siprus nuy mbol kinaik le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndonj pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaik.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sanjri pilenijnge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Listra kinaik. Ka tanje tanjo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaik. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuje Grik tanjo. ² Yesus dubinaig mbal Listrange Ikoniumnge nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tanjo ta tumbranj ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndonj pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbranj njakmba mbolnje lika Yerusalemnge aposel le gabat manjur mbolnje tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta sanijmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sanjri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndonj ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwanje peuningina le nane Asia ma mbolnje pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane manj peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbranj sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinjatanu suk Masedonia tanjo ande kanjerna. Tanjo ta nu Paulus tugumnje tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarumba minna. ¹⁰ Nu kinjatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenje Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusingina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnge sine wanj ponja pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinyumba mafena le wanj ponja Neapolis kagenj. ¹² Tanje iberj ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbranj sunjo. Tumbranj tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kusem ait mbolnje sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabanjmba minig kande nga idusmba tumbranj sunjo kusremba kule makembi ta ndek

kageŋ ka tanje pino afu maŋgurka minnaig le nane ndoŋ minyoka pasa-pasakigeŋ. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbran sungo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbariŋmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuateŋge nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidingina. ¹⁵ Tanjamba nu nuŋe ndare tuma ndoŋ kule pisne tinaig sulumba nu sine ŋgaalka sasiŋgina: Tane ye siŋka mbilka Yesus dubiwanu ŋga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolŋge minap ŋgina.

Paulus nale Filipiŋge muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig

¹⁶ Mara ande sine yaban ma mbol kageŋ le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa ŋayonu ŋak. Nu tanjo afu tuku piro agan tanan minmba kagmai piro kina le nane nu mbolŋge ndametiŋ sungomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndoŋ dubika wika sakina: Tanjo kame te nane Sunjo Kuate tuku piro tanjo. Tane muskil kile-tidinge tinjam tuku ndin tumtingig ŋgina. ¹⁸ Nu ait sunjomba sine dubika tanjamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa ŋayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sanjri mbolŋge ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ŋgina. Tanjakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tanjo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametiŋ kilanu ndin tukulkina le kanjermba Paulus le Silas bige tidinga kilmba didika ka maŋgur ma mbolŋge gabat sugo am mbolŋge kile-tidinginaig. ²⁰ Gabat sugo tugumŋge kile-tidinga sakinaig: Tanjo ar te Zu tanjo. Nale sine tuku tumbran sunjo mbol te pronaik sulumba tanjo pino tuku wamdus ŋaigo siglikade. ²¹ Nale maŋau afu kise sine dubiniŋgam tuku sasiŋgik. Maŋau sasiŋgik ta sine Rom mbal dubikam kumuŋ kuga ŋginaig.

²² Tanjo pino maŋgur minnaig ta nale pasa mbolŋge patikinaig mbal ndoŋ ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Tanjakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saniŋginaig le nale kilmba gudabmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale muliŋ kilmba wandekŋge patika muli wande kulatkanu tanjo sanaig: Ne nale kulat mageka ŋginaig. ²⁴ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba wande ŋgamuŋge nale patikina. Nu ail mban armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndiŋnikina.

²⁵ Furir ŋgamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu te-dunga mune afu nindmba Kuate yabanmba minnaik le muli wandekŋge tanjo ŋakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaik le mumni sunjo promba muli wande makek buru-buruniŋmba wande malanja ŋakmba talke likinaig le muliŋ kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli ŋakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tanjo nu aboŋga tinja malanja ŋakmba talok minnaig le kanjerka tanjo ŋakmba kua kagig ŋga idusmba kuru-kuruka nuŋe bagi gomba tumba nuŋe mironj ngaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenka sakina: Nanje mironj ngaro bale ndawa. Sine ŋakmba mineg o ŋgina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tanjo nu sati tuku wikina sulumba tumba pin-derka muli wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri ŋayomba ka Paulus le Silas tugumŋge truk kina. ³⁰ Tanjamba nu tinja nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndanji sulumba abo ŋak minmba minamŋgit ŋgina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunjo Yesus tuku son ŋga le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba nanje ndare tuma mbal turmba kile-tidinge niŋguwa

nginaik. ³² Tanjaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanjo nuje ndare tuma turmba Sunjo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanjo nu Paulus nale kilmba kumba ka katniki-naig tuku we ta minyanje likina. Tanjamba nu nuje ndare tuma kame ndon kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nanjine wande mbol kumba isukusnenikinaig. Nu nuje ndare tuma njakmba Kuate son nginaig tukunu gare sunjo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig nga kame tanjo afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tanjo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok njak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnje ake pani farsikmba mulij kilmba wande kje patikinaig ta nane mbarnaig. Kile nane kuirkurka sile pitaikam kumu nj kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saningap le nanjine mironj te promba sile paskuwaig ngina.

³⁸ Kame tanjo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargen nginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbran sunjo te kusremba kape nginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sanjri tinjam tuku pasa afu saninginaik sulumba tinja ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbran sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaik. Tumbran tanje Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuje manau dubimba kusem wande kje kuyar pasa burka kuklimba nane ndon pasa tugu yimyam tugu bitekja tumnjmba minna le kusem kenmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenemba saningina: Kristus nu pro rar sunjo tumba kumwa sulumba nu man tinungat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinjet ta nu Kristus ngina. ⁴ Tanjamina le Zu tanjo afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus le Silas ndon ulendikinaig. Grik tanjo gudommba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son nginaig.

⁵ Nane gudommba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tiglu sota nyumba likanu tanjo afu kilmba kuasmbi sunjo kile-manjurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tinja kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanjo njakmba am mbolnje kile-tidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidinga kilmba didika pro tumbran sunjo tuku gabat kame tugumnje kile-tidinga wika saninginaig: Tanjo ar ta ma tugu njakmba mbolnje nakile pasa kuklimba tanjo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbran sunjo te mbol pronaik le ⁷ Yasonnje kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade nginaig. ⁸ Tanjaminaig le tumbran sunjo ta tuku gabat mbal tanjo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus njaigninginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna

sunjo ta tukulam tuku Yason nane ndametinj afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinga ka Berea pronaik. Pro tanje Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tanjaj mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. Grik tanjo pino nyu njak nane afu mata son nginaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereanje Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknje Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereanje minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnje tumbran sunjo Atens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanjermba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnje Paulus nu nale tairnga minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommba kangerka wamdus njayongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnje Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbran sunjo tuku manjur ma mbolnje nane afu minanu ta nane ndonj mata tanjananu.

¹⁸ Nu Yesus kummaba manj tingina wam ta tuku saningina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonj pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tanjo te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tejenmba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nginaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanjine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnje manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginngankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nginaig. ²¹ Atens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnje wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknje tinga saningina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommba kangerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tejenmba kanjeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnje mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinjamngit. ²⁴ Kuatenje kilke aganj ndende njakmba kilemayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tanjo nanjine waimbi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnje mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarosu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi sinjit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tanjo ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnje mine likade. Nane ma ndanj mbolnje minyokamngaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke

mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotade ta nu maskenngge mine ndakate. Nu sine njakmba tugumngge minit. ²⁸ Tanjo ande tejenmba kuyarna. Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tangine kuyar tanjo ande mata tejenmba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tanjo nanngine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj afu wakeikade ta sinngine mbara ngam kumunj kuga. ³⁰ Tanjo tuku nginngan manjau ta Kuate nu buk mapeka pa ninngine ndakina ta kile nu kilke tugu njakmba ngamunggal biye mbilmba nanngine mbar kusrekuwaig nga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumunguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tanjo ande pilna. Tanjo pilna ta sine nu kila pilbe nga nu kumna le Kuatenngge manj te-tina le tingina nga Atens mbal saningina.

³² Nane Yesus kummba manj tingina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande manj sine sasinga le isbe nginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son nginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanjo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son nginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbranj sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanjo ande nyunu Akuila te-silikina. Nuje kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nuje Prisila ndonj Itali kilke mbolngge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal njakmba Rom kusrewaig nga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailnga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndonj minmba piroka minna. ⁴ Kusem mindek nu kusem wandekngge Zu mbal Grik mbal wamdus kilam tuku nane ndonj pasa tugu biteknga tumnjnmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndonj Masedonianngge pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait njakmba mbolngge Yesus nu sinja Kristus nga Zu mbal ngamukngge te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndonj pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nuje tawi tumba nane am mbolngge tuptup paurnga saningina: Tane ngisikap ta ye tuku mbar kuga. Tangine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanngit ngina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanjo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolngge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kusem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kusem wande kulat tanjo nyunu Krispas nuje ndare tuma ndonj nane Paulus tuku pasa ismba son nginaig. Korin mbal afu turmba son nginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinjatanu suk Sunjo kanngerna le nu sana: Ne kuru-kuruka minngge tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndonj minet. Nane afu ne njayo silinam kumunj kuga. Tumbranj sunjo te mbolngge nane gudommba ye tuku mbal minna mayok kambim tuku minig nga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndonj yar ndindo ande batejnu Kuate tuku pasa tumnjnmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo njakmba manjurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig; ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbarinam tuku manjau kitek tanjo pino tumningit nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saningina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam njayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ngamuknje pasa sinja njak ko nyu njak minit ko ima tangine mburj kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanjine te-tiwap ngina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷ Nane ka kusem wande kulat tanjo Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tanje paninjinaig ta Galio nu wam ta kanjermba nda kanjeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuennu Korinje Yesus tuku mbal ndonj minna sulumba kile nu nane kusreka waj ponja Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndonj kinaik. Nane ka Senkrea tumbranj sunjo mbolnje Paulus nu nuje gabat kuerkina. Ta ndanjam? Nu buk pasa sanjgrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tanje gabat kuerkina.

¹⁹ Tanjamba nane waj ponja kumba ka Efesusnje ibenj kinaig. Ibenj ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuje ndo kusem wande mbol kina ka tanje Zu afu ndonj pasa tugu biteknja tumningmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekam nja saningina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye manj te prowamngit ngina. Tanjakina sulumba nu waj ponja Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareanje ibenj kina. Ibenj ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem prona sulumba Yesus tuku mbal kaiyenimba nu manj ndek Antiok kina.

Paulus nu li kenju tugu pilna

²³ Antioknje ait kuennu minna sulumba nu manj tinja Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal sanjgri pilenimba minna le ²⁴ Zu tanjo ande nyunu Apolos nu Efesus prona. Nuje tumbranj tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu minje bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisenje Sunjo Yesus tuku sakina ta nane afunje tumnaig le nu ta kubewam tuku sanjgri njak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandeknje pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu njakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila waje ande kuyarmba nane nu tuwaig nga saninginaig. Apolos nu Akaia prona sulumba tanje minmba Kuatenje make pilna le Yesus tuku son nginaig mbal nu nane sunjomba turkina. ²⁸ Nu tanjo njakmba ngamuknje kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumningmba Zu mbal tuku pasa njakmba kile-ibenj kina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹ Apolos nu Korinje minna le Paulus nu kumba ka tabe ponj pilemba Efesus prona. Pro tanje Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba

² kusnaniŋgina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e nga kusnaniŋgina le nane ndek nu sanaig; Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg ŋginaig. ³ Tanjakiŋaig le nu maŋ lato kusnaniŋgina: Tane Tukul Guwa gilai ŋgade ta ima tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig ŋgina le nane nu sanaig; Sine Yohanus tuku nyu mbolŋge kule pisne tigerŋ ŋginaig. ⁴ Tanjaka sanaig le nu saniŋgina: Yohanus nu pasa kuklimba tanŋo pino tenenmba saniŋgina. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ŋgumnenŋge prowamŋgat ta tane nu tuku son ŋgap ŋgina. Tanŋo ta Yesus ŋga saniŋgina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunŋo Yesus tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolŋge patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saniŋgina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tanŋo 12 tanjaŋ.

⁸ Paulus nu Efesusŋge tambun keŋmba minna sulumba nu tanŋo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamŋge Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta Zu afu ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ŋgamuŋgal tukulmba tanŋo pino am mbolŋge Yesus tuku mbal kiko pileniŋmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndoŋ kusem wande kusrenaig. Nane tanŋo ande nyunu Tiranus tuku tanŋo tumniŋganu wandekŋge mara mara maŋgurka Paulus nu tanŋe afu ndoŋ pasa bitekŋga tumniŋmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolŋge Zu le Grik ŋakmba Sunŋo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolŋge Kuate nu Paulus sanŋri tuna le nu wam kitek sanŋri ŋak ke likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanŋine guaze mbal mbolŋge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa ŋaigonu nane mbolŋge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kiŋo kame mbarnaig

¹³⁻¹⁵ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kiŋo 7 ŋak minna. Kiŋo kame ta ma yimyam mbolŋge lika kumba guwa ŋaigonuŋge mbal waneniŋganu wakeikanu. Nane Sunŋo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sanŋri ŋak ŋga guwa ŋaigonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusŋge te-mayokte nyu tambu ne saneg. Ne tanŋe le kusrewa ŋginaig. Tanjakiŋaig kande guwa ŋayonu ndek nane saniŋgina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ŋgina. ¹⁶ Tanjaka tanŋo guwa ŋayonu ŋak ta patenŋa nane ŋgamuk kumba nane kilmba pani farmba ŋakmba kile-ibenŋkina. Kile-ibenŋkina le nane wande ta kusremba nane ngarosus ndare ŋak ŋak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusŋge Grik mbal Zu mbal ŋakmba wam ta ismba kuru kuru sunŋo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-duŋga saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro maŋgur mbolŋge nanŋine kuanye tugu mindek kile-mayokkinaig. ¹⁹ Nane afu nanŋine kagmai maŋau waŋe mbolŋge kuyarke likanu ta waŋe kame ta ŋakmba kilmba maŋgurka nane ŋakmba am mbolŋge pasokinaig le uge sulunaig. Waŋe kame ta ŋakmba ulendika piyanu ta soŋ 5,000 tanjaŋ. ²⁰ Nane nanŋine mbar ta kusrekinaig le Sunŋo Yesus tuku pasa sunŋokina le nu dubinaig mbal tuge ŋayona.

²¹ Wam ŋakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamdu tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba maŋ luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumnenŋa nu Rom mata kaŋgeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku tanŋo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaik le nu ait afu Asia ma mbolŋge minna.

Efesusnge gubra sungo mayok kina

²³ Ait ta mbolnge Efesusnge nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa sungo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenemba.

²⁴ Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi aganj kame wakeikanu. Tanjo ta nu Efesus mbal nangine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonjonmba wakeikina le nane nakmba piyamba minnaig le Demetrius nuje piro tanjo turmba ndametinj sungo kilnaig. ²⁵ Tanjo ta manjur pilmba nuje piro mbal nuje piro tuma turmba saningina: Mata kame, singine mbara tuku wai kuyar fonjon patika ndametinj sungo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ngade tanjo ta nu tenje Asia ma nakmba mbolnge pasa kuklimba tanjo nangine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gudommba didikate le nane mbilka nangine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane nakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat. Tanjawaig ta singine mbara sungo kile Asia kilke tugu nakmba nyu te-dunja minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat ngina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinai: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nginaig. ²⁹ Nane wikaraumba minnaig le Efesus mbal zigna ta ismba nakmba pinder-pindermba Masedonia tanjo armba Paulus ndonj likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidinja kilmba didika manjur ma sungo mbol pronaig. ³⁰ Paulus mata tanjo manjur sungo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkinaig. ³¹ Asia gabat sugu afu nane Paulus ndonj gulabnaig ta nane mata Paulus manjur ma mbol nda kuwa nga afu kukulninginaig le pro Paulus peunaig.

³² Manjurkinaig mbal nginnganka sine pro ndanjam manjurkigig nga saka fare fare pasa gabat yimyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nangine tanjo ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peuninmba saningam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tanjo ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku waje kuyar pirokate tanjo pro wai te-dunja maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Tanjanaig le nu nane saningina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnge ndekina ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal nakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumuñ kuga. Ta tuku tangine gubra te-ibenmba wam ande njonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tanjo armba kilmba prowaig te nale singine mbarinjam tuku wandeknge aganj ande kuayarmba ko singine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande nak. Pasa pilewanu tanjo mata minig. Demetrius nuje piro mbal ndonj afu tuku gubra nak ndeta nane kilmba pasa mbolnge patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata manjurkam ait mbolnge kile-tidjgap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sungo mayok kinit te gabat sugu ismba kusnasinguwaig ta ame pasa alonu saningamngig. Manjur sungo te pasa alo kugatok ngina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-manjurka pasa afumbi sanjri pileningina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sanjri pileningmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro tanje nu tambun kenjmba minna. Tambun kenjmba kuganaig le nu wanj ponga manj luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Tanjo afu nu ndonj kinaig ta nyu nanjine tenjenmba. Bereanu tanjo ande Pirus tuku kinjo nuje Sopater. Tesalonikanu tanjo armba Aristarku le Sekundus. Derbenu tanjo ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tanjo armba Tikikus le Trofimius. ⁵ Tanjo 7 ta ye Lukas sile Paulus ndonj kusreka ambonga kumba ka Troasnje sine tairnja minnaig.

⁶ Sile Filipinge bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile wanj ponga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas progenj. Pro tanje nane ambonginaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tanje mingenj.

Paulus nu Yutikus te-tina le abongina

⁷ Tanje mingenj sulumba kusem mbolnje* sine pasa nyam tuku manjurkigenj le Paulus nu ye indole kanjgit nga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ngamuna. ⁸ Sine manjurkigenj wande ta mbain kenjmba njak. Mbain inum o mbolnje bulu gudommba taikanu minnaig le sine ta mbolnje mingenj.

⁹ Tanjo mo ande nyunu Yutikus nu bubre malanja mbolnje minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilainja mbol tanje kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu iberj ka nu te-dunjinnaig ta nu kumna le kanjgernaig. ¹⁰ Tanjanaig le Paulus nu iberj ka nu mbolnje baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo njak minit njina.

¹¹ Tanjaka Paulus nu manj mbain mbol ambe kina ka nane ndonj pasa nyumba nu nane ndonj pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba tanjo mo abongina ta ndonj kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tanjo kame wam paguningina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusnje wanj pongam sasijgina le sinerj ndo wanj ponga Asus kagenj. ¹⁴ Nu pro Asusnje wanj pongina le sine kagenj ka Mitilenenge iberj kagenj. ¹⁵ Manj tinja ka mafena le sine Kios limba ka manj mafena le Samos progenj. Tanje tinja kumba ka Efesus limba mafena le Miletusnje iberj kagenj. ¹⁶ Paulus nu tenjenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunjo Pentikos kanjeramnjgit nga idusmba nu Efesusnje iberj ndakina.

¹⁷ Miletusnje iberj ka Paulus nu nane afu kukulningina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸ nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tanjo kame ta sanijgina: Ye abo abo Asia ma mbol

* **20:7:** Kristen tanjo pino nane Yesus tinjina ait ta nanjine kusem njgade. Zu mbal nane Sarare ta nanjine kusem njgade

prowen sulumba ye tane ndonj mine sunjowen le tane ye tuku mine manjau kila pilnaig. ¹⁹Ye nyu kugatok tanjan Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰Ye manjur mbolnje tango tuku wande mbolnje lika pasa satinge liken. Pasa afu tane wamdus sanjri piletingam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹Zu mbal Grik mbal turmba ngamungal biye mbilmba nanjine manjau najgonu kusreka singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjuaig nga ye rironj pasa sanjngen.

²²Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwanje sanjri tinga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnje ame manjau ye mbolnje prowamngat ta ye gilai. ²³Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sunjo tam tuku ma njakmba mbolnje Tukul Guwanje sayate ta ndo ye kila. ²⁴Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sunjo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tanjo ake sinanj make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

²⁵Ye tane ngamuknje liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye manj kanjerye nda ta ye kila. ²⁶Ta tuku ye tane satinjet. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. ²⁷Kuate tuku nzali tanjo dubikam tuku ta njakmba satingen. Ye inum kusre ndawen. ²⁸Tanjine manjau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sunjo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwanje tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nyamaganj magenu ningap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sunjo Yesus nu kumna.

²⁹Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknje promba Sunjo Yesus tuku sipsip mape ndaka najgo siglikamnjagaig ta ye kila. ³⁰Tane ngamuknje mbal afu mata tinja Sunjo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satinjamnjagaig. ³¹Ta tuku tane kuraukap. Yar kenjmba ye tane ndonj minmba furir ki mindek rironj pasa tinjmba tane tuku malmbi njakmba minen. Ye tuku manjau ta gilai ndanjap.

³²Ye tane Kuate tuku wai mbolnje patiket. Nunje tane make patika muskil kile-tidinge tinjina wam ta biye mayewap ta tanjine wamdus sanjri tinjua le ngumnenja Kuate tuku mbal njakmba ndonj tane mage minmba minamnjagaig. ³³Ye tane ndonj minmba tane tuku aganj ndende ko ndametinj kilam idus ndawen. ³⁴Ye yinje waimbi piroka ndametinj kilmba ye ndonj minnaig mbal turmba aganj ndende kumumbi piyanjngen ta tane kila. ³⁵Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yinje piro karenjmbi mbal afu sanjri kugatok turkam tuku manjau ta tumtingen. Nu tenjenmba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sunjomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga sanjngina.

³⁶Paulus nu sake denjpurmba nu dagol tidronja nane ndonj Kuate yabanja. ³⁷Yabanj suluna le nane njakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸Paulus nu tane manj ye kanjerye nda njina tukunu nane nu tuku ninan sunjonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wanj tugum pronajg.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wanj ponjina

¹Sine nane kusreka wanj ponja pakarka kumba Kos nuy progenj. Tanje tinja kumba ka mafena le Pos nuynje ibenj kagenj. Tanje manj tinja kumba ka Patara progenj. ²Pro tanje wanj ande Finisia kambim bafuna le ta ponja

kagej. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kanjermba wai najam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusnge iben kagej. Wan ta Tirus tuku aganj ndende kilna tuku.

⁴ Ka tanje iben ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndon kusem ndindo mingen. Nane Tukul Guwanje wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tinggen le Yesus dubinaig mbal nanjine pino kinjo turmba sine mindeka tumbran sunjo kusremba kilim ka piyal progen. Pro tanje sine njakmba dagol tidronga Kuate yabanjmba sine nane kapeningigen sulumba ⁶ sine wan pongigen le nane luka tumbran kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolesmenge iben kagej sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyeninjmba nane ndon mara ndindo mingen. ⁸ Mafena le sine man kumba ka Sesareange iben kagej. Sesareange Yesus tuku pasa kukliwanu tango Filipus te-silika nu ndon mingen. Nane buk aposel kame turningam tuku tango ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame bailkamba tango kugatok. Nane Tukul Guwanje pasa sanjanganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndon mara afu mingen le tuan tango ande nyunu Agabus Yudeange prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuje wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tenenmba sakate. Let te tuku miro tango Yerusalemnge Zu mbal afu nu tenenmba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolnge palmbimnggaig ngina. ¹² Tanjakina le sine nane njak mingen ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsarmba peugen kande ¹³ nu ndek sasingina: Tane ndanam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulinjmba wandeknge pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanjakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibenje fugumba sakigen: Kuate tuku nzali mayok kuwa ngigenj.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tinga kagej. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolnge minam tuku progen. Tango ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progen le Yesus tuku mbal nane gare-gareka sine kaiyesinginaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndon Yakobus sota kagej. Nu tugum promba gabat kame njakmba Yakobus ndon minnaig le kanjerkigenj. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeninjina sulumba nunje piro mbolnge Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudommmba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenje pasa ande sanjanganu nga afu sakade le iseg. Zu tango kasomok mbal ngamuknge mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanjine kinjo kame tuku ngaro pike ndaka singine mbun kame tuku manau dubi ndakap nga ne sanjanganu ngade le iseg. ²² Ne tumbran sunjo mbol prowat te nane njakmba pasa isamnggaig. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Singine tango bailkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sanjgrinu tunaig. ²⁴ Ne tango bailkamba ta ndon

ulendika atrau agan kilam tuku ndametinj ninja. Ninga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ngaro minyanja tane atraukap. Tanjawan sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manau tanjamba ka le nane kanjermba sanunjaig: Sinja nu Moses tuku manau dubimba kate. Sine pasa isgen ta yabri pasa ngamnjagig. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine waje ande buk kuyargen. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndon fare fare une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba ningigenj nga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanjo bailka ta ndon ulendikina. Mafena le nu nane ndon Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyanjinaig. Minyanjinaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolnje sine agan kilmba probe le sine njakmba tuku Kuate atrauka nginaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamnje minna le kanjernaig. Nane Paulus kanjermba biye timba tanjo pino Paulus tuku gubra tuwaig nga wika saninjinaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursingap o. Tanjo te ma njakmba mbolnje nu sine Israel mbal singine kusem wande te singine tukul pasa ta njakmba nu nuje pasambi njaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde nginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu tenjemba. Nane buk Paulus Efesus tanjo ande nyunu Trofimus ndon Yerusalemnje kanjerkinaig. Kanjerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu nga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem njakmba pinder-pindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem wande malanga sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunjo Yerusalem mbal njakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndon kilmba pinderka nane tugum pronajig. Pronajig le nane Paulus paninja minmba kame gabat sunjo nuje kame mbal ndon kanjerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig nga afu saninjina sulumba nu manjurkinaig mbal ta kusnaninjina: Tanjo te ima. Nu ame wam mbarna nga kusnaninjina le ³⁴ nane ngumbeyumba pasa gabat yinyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidingam kumunj kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nanjine wande sunjo mbol kuwaig nga saninjina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nanjine wande mbol kambim tuku mbili ponjam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunja tumba wande ponjinaig. ³⁶ Tanjanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap nga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumnje pasa kuklina

³⁷ Nane mbili ponja wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumunj e ngina. Tanjakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanjo ande gabat sugo kile-ibenjam tuku tanjo njaigonu kuasmbi 4,000 kame bagi njak ma baknu mbol kina ta ye ne tanjo ta nga idusit ta kuga ngina le ³⁹ nu

lafumba sana: Ta yenje kuga. Ye Zunu. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran sunjo Tarsus. Ye tanjo pino manjurkaig si pasa afu saningam kumun e ngina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolnje tingina sulumba nu wai te-dunja nane peunijmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saningina:

22

¹ Ye tuku mam kame yinje tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ngina. ² Paulus nu Hibru pasambi saningina le nane ismba njakmba minje tukulmba amtinga minnaig.

³ Kile nu man sakina: Ye Zu tanjo. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran Tarsus. Ye kinjo fudinjo Tarsus kusremba Yerusalemnje minen. Minmba ka sunjoka Gamaliel tugum prowen le nunje singine mbutj kame tuku tukul njakmba ye tumyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sanjrinu Kuate tuwig tanjamba ye mata tanjawen. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanjo pino bige tidinja kilmba ndaleka muli wandeknje patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo njakmba ye manau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusnje tira kame kilam tuku waje kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinja ndaleka kilmba pro tenje piti ningam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolnje bulu sunjo ande mayok ka ye kiljayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolnje ndeken. Tanjawen le minje pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndanam tuku ne ye tumba njayo silyate ngina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunjo, ne imanje ngen le nu man ye sayina: Ye Nasaretnu tanjo Yesus ne ye njayo silyate ta ngina. ⁹ Tanjo kame ye ndon minnaig ta nane bulu ndo kanjernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunjo, ye ndanji ngen le nu lafumba sayina: Ne tinga Damaskus tumbran sunjo mbol si kumba sinje mina le tanjo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamngat ngina. ¹¹ Bulu sunjo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanjo ye ndon kagej ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbran sunjo mbol promba tanje minen.

¹² Tanjo ande nyunu Ananias nu tanje minna. Nu Kuate kumnemnje minmba tukul njakmba dubikina. Zu mbal Damaskusnje njakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne man am purfewa ngina kande am purfena le mambilmba nu kanjeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Singine mbutj kame tuku Mbaranje ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanjo purfenju kanjermba nu tuku minje isam tuku nu ne madinina. ¹⁵ Ne wam kanjerka pasa isna ta ne ma njakmba mbolnje lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanjri tomba tinga kule pisme ta le Kuate nu ne tuku une saukamngat ngaj sayina.

¹⁷ Ngumnenja ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sunjo mbolnje yabanmba kinatanu sukmba ¹⁸ Sunjo Yesus kanjeren le nu ye sayina: Ne pitik tinga Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenje ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sunjo ye mbulit. Ye buk kusem wande njakmba mbolnje ne son nginaig mbal kilmba ngusnijmba mulinj kilmba wandeknje patike liken wam ta Yerusalem mbal njakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa

kukliwanu tanjo Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kanjerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinga le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kanjat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanjo te njonu. Balewap le kumwa nga wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nangine tawi kilmba kuilkuilnga tuptup roka baremba minnaig le kame gabat sunjo nu ndek kame mbal afu saningina: ²⁴ Nane ndanam tanjo te tuku gubra sunjo tade. Nu tumba singine wande sunjo te sinamnge mulimbi ngusap le nu pasa tugu njakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patuknge tin minna ta sana: Ye Rom tanjo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusyam kumu njuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunjo tugum kumba sana: i ... Ne tanjo si nane ndanjwaig nga saningit. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunjo pro Paulus kusnana: Ne Rom tanjo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanjakina le gabat sunjo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanjo nguwaig nga ndametin sunjomba Rom mbal ninjen ngina le nu sana: Yinje piro tamba Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinga nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdu fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnge pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnge te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalekinaig tuku muli kukliwaig nga saninjamba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo njakmba kile-mangurka Paulus tumba nane ngamuknge te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinga ndek saningina: Tira kame, ye kinjo fudinndo minmba Kuate am mbolnge mbar ande ke ndaken kile minet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu tuku minje katwaig nga saningina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne singine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tenjamba sakate. Tangine gabat sunjo ande pasa njayonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tanjo. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tingam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnge palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndon munju tulinginaig le mangurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanam? Sadusi mbal nane tenjamba idusde. Tango kummba manj abonge

nda. Eñel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane agañ kame ta ñakmba son ñgade. Ta tuku nane muñgu purkınaig.

⁹Tañamba nane sunğomba wikaraumba muñgu tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa bitekñganu nane tınga sakınaig: Tanğo te sine nu mbolñge mbar ande nda kañgereg. Guwa andeñge ko eñel andeñge nu pasa tuna inde ñginaig. ¹⁰Nane muñgu tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ñingina le kame gabat sunğo nu kuru-kuruka nane Paulus pıraibka balebekaig nga kame mbal sanıñgina le nane nu didika tumba nanğine wande sunğo mbol kınaig.

¹¹Ait ta furir Sunğo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanğri tınga. Ne Yerusalem tumbrañ sunğo te mbolñge ye tuku nyu te-mayokmba sanıñgat tañamba ndo ne Romñge mata ye tuku nyu te-mayokamñgat ñgina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹²⁻¹³Mafena le Zu tanğo kuasmbi 40 limba mañgurka Paulus balewam tuku wamdus sunğo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolñge pasa sanğrinu sakınaig: Sine Paulus balemba ndo mañ nyamagan kule nyamñgig ñginaig. ¹⁴Tañamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba sanıñginaig: Sine pasa sanğrinu Kuate am mbolñge sakıgıg. Sine Paulus balemba ndo mañ nyamagan tumba nyamñgig ñgıgıg. ¹⁵Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndoñ kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndoñ mañ kile-tıdınğam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndınñge nu balewamñgig ñginaig.

¹⁶Paulus kulim nuñe tuku kınjo nu nga nuñe balewam sakınaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunğo sinam kumba nga nuñe kila sana le ¹⁷nu ndek kame gabat ande wika sana: Tanğo mo te tumba tanğine gabat sunğo tugum kaye. Nu pasa ande ñak ñgina.

¹⁸Nu tanğo mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Muliñ tanu tanğo Paulusñge tanğo mo te ne ndoñ pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet ñgina le ¹⁹kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi ñgina. ²⁰Tañakına le nu ndek kame gabat sunğo sana: Nane Zu mbal mañgurka pasa ndındo katmba sakaig le isıt. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu mañ kile-tıdınğam tuku ne yabrinamñgaig. ²¹Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanğine tanğo 40 limba nane ndınñge kuirka Paulus balewam tuku tair minamñgaig. Nane Kuate am mbolñge pasa sanğrinu sakınaig: Sine Paulus balemba ndo mañ nyamagan kule nyamñgig ñginaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnğa minıg ñgina. ²²Tañaka sana le kame gabat sunğo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawıt nga ande sa ndawa ñgina. Tañamba wam pagumba kaye ñgina le nu kına.

²³Kile kame gabat sunğo nu kame gabat armba wika sanıkına: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambım tuku kuanekap. Tanğo 200 tui ñak mata tane mindeka kambım tuku sanıñgap. Tañamba furir ait 9 mbolñge ñakmba kile-mañgurkap sulumba ²⁴Paulus tumba hos mbolñge pilmba nu te-ñgamumba kulat mayemba gabat sunğo Feliks tugum kape ñgina. ²⁵Kame gabat sunğo nu tañamba nale wam paguka wañe ande Feliks tambım tuku teñemba kuyarna.

²⁶Gabat sunğo Feliks kaiye.

²⁷ Zu mbal nane tango te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tango nginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ngamuknge te-luka ten. ²⁸ Nane ame wam tuku tango te tumba pasa mbolnge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nangine pilewanu mbal tugumnge te-tiwen. ²⁹ Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulintam tuku kanjer ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolnge pilnaig. ³⁰ Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andengete kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulninget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra njak ta nane ndek kumba ne ndonj te-tiwam tuku saningne.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

³¹ Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbranj sunjo mbol pronaig. ³² Mafena le kame mbal luka nangine wande sunjo mbol Yerusalem kinaig le hos njak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. ³³ Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sunjo Feliks wai mbolnge pilmba waje turmba tunaig. ³⁴ Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ngina le ye Silisianu ngina. ³⁵ Tanjakina le nu sana: Nane ne pasa mbolnge pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi ngina. Tanjamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sunjo pilna ta sinamnge pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumnge pasa kuklina

¹ Paulus nu mara 5 Sesareange minna le pris sunjo Ananias Zu mbal tuku tango mage mage turmba Yerusalemnge ndek Sesarea pronaig. Tango ande pasa te-tiwam tuku kila sunjo njak nyunu Tertulus nu ndonj pronaig. Pro gabat sunjo tugumnge nane Paulus tumba pasa mbolnge pilnaig.

² Gabat sunjo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga tenjemba sakina: Feliks singine gabat sunjo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manjau njagonu afu kanjerka kile-tidinga manjau kitek magenu tumsingit. ³ Ta tuku sine Zu mbal ma njakmba mbolnge ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tango te nu maim maim tugu. Nu ma njakmba mbolnge Zu mbal tetkate le nane ngamuknge kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu ngeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sunjo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigerj. Nu biye timba singine tukul manjau mbolnge nu tuku pasa pilengam sakigerj ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnge nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nuje mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le gabat sunjo Feliks gabatmbi saka ngina le Paulus ndek nu sana: Gabat sunjo, ne yar gudommba sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dunga nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara 12 kuganaig. Ne

nane afu kusnaniŋga ta pasa ndui ta isamŋgat. ¹² Yerusalem kusem wande sunŋo mbolŋge ye ande ndoŋ pasambi munŋu tulingen le kanŋer ndanaig. Kusem wande fonŋon ko tumbran sunŋo sinamŋge tanŋo pino siserŋninganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku maŋau yabrikanu ŋgade ta ye nu dubimba maŋau tamba sine tuku mbuŋ kame tuku Kuate mbariŋet. Ye tukul pasa tuan tanŋo tuku kuyar turmba son ŋget. ¹⁵ Zu mbal nane tanŋo magenu ŋaigonu kumwaig le Kuatenŋe kile-tidingamŋgat ŋga idusde ta ye mata tanjamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolŋge tanŋo pino am mbolŋge maŋau tinreknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kanŋer ndamba ailfu ndo yiŋe mbal turkam tuku ye ndametin kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku ŋgarosu minyanŋa ka kusem wandekŋge minen le nane ye kanŋeryinaig. Ye tanŋo gudommba ndoŋ zigna minen le kanŋer ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanŋe ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aninŋe minig? Nane ye tuku pasa ŋak ndeta pro ne tugumŋge sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumŋge pasa kukliwen ta tanŋo kame tenŋe minig ta nane isnaig. Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ŋgamukŋge wika saken: Kumanu mbal maŋ aboŋga tinuŋgaig ngen. Ta tuku nane ye pasa mbolŋge pilnaig inde ŋga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku maŋau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-iberŋmba saniŋgina: Tanjaig. Kame gabat sunŋo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamŋgit ŋgina. ²³ Tanjakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunŋomba tukul ndamba nuŋe gulab afu nu turam tuku peu ndaniŋgap ŋgina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nuŋe Drusila ndoŋ luka pronaik. Piyo nuŋe nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sanŋri tomba tinŋam tuku wam sanikina. ²⁵ Maŋau tinreknu nzali ŋaigonu towam tuku Kuate nu sine ŋakmba pilesinŋam tuku maŋau ta ŋakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kanŋgermba ndeta ne maŋ wikamŋgit. Kile ne kaye ŋgina. ²⁶ Feliks nu wamdsu ande tina ta tenŋemba. Paulus tuku ndametin ande ake didika tumba nu muli wandekŋge paskam idusmba nu mara gudommba Paulus wika nu ndoŋ pasa-pasakanu.

²⁷ Yar arma kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuŋe piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig ŋga Paulus muli wandekŋge kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumŋge pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait keŋmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanŋo nyu ŋak nane pro Paulus nu mbarna ŋga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemŋge pasa te-tiwa ŋga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinŋge balewam idusmba tanjamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saniŋgina: Kuga. Paulus nu Sesareanŋe muli wandekŋge minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kanŋit. ⁵ Tane

tanjine tanjo nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolnje palpe njina.

⁶ Festus nu Yerusalemnje mara 8 ko 10 kuganaig le manj luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolnje minyoka afu saningina le Paulus tumba pronai. ⁷ Tumba pronai le Zu mbal Yerusalemnje ndek kinaig ta nane Paulus te-njamumba mbar manjau sugo afu kanu nga sakinaig ta tugu biteknje fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolnje mbar ande ke ndaken njina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenje ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenje ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnje mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumunj. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbim kumunj kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset njina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nuje gabat kame ndonj pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarne ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat njina.

Mandor Agripa nu Festus tugum pronai

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nuje Bernise ndonj gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronai. ¹⁴ Nale nu ndonj tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunjo Feliks nu kambim nga tanjo ande muli wandeknje kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njayonu tawe njinaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manjau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolnje pilit ta nale kumu kumu tinja pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg njen. ¹⁷ Nane ye ndonj te pronai ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolnje minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamuknje te-tinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolnje pilnai mbal nane tinja Paulus nu mbar sunjowanu sakinaig le mbar ande njayonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndonj nanjine manjau tuku wamdus purkainaig. Tanjo ande nyunu Yesus kummba manj tinjanu sakina le nane nu nda tinjina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnje pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknje minmba Rom gabat Sesarne nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnje minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliyate njina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamngat njina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndonj nakile tawi magenu silika min-depiye mayemba manjur ma mbol pronai. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu njak mbal mata pronai. Nane njakmba manjurkainaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronai. ²⁴ Pronai le Festus nu

sakina: Mandor Agripa, tane n̄akmba ten̄ge minig mbal tane isap. Tan̄go te kan̄gerap. Zu mbal Yerusalem̄nge afu ten̄ge nane n̄akmba mara mara min̄ge fetka tan̄go te n̄ayonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kan̄ger ndawen. Nu gabat sun̄go Sesar tugum̄nge pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum̄ kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tan̄go te ame wam mbarna ta sin̄gine gabat sun̄go saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane n̄akmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine n̄akmba nu tuku pasa ismba nu ame man̄jau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku wan̄je ande kuyaram̄ngit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugum̄nge pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne nan̄je wam kube saka le sine isbe ngina. Tan̄jakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine man̄jau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugum̄nge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalem̄nge yin̄je mbal ndon̄ kin̄o ndo minmba ka sun̄goken. Zu mbal n̄akmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku man̄jau dubiken ta sanam̄ngaig. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal n̄akmba lin̄in̄mba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tin̄gam̄ngaig nga sin̄gine mbun̄ kame san̄ingina wam ta ye sun̄gomba iduset. Ta tuku ye pasa mbol̄nge minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 n̄akmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbarin̄mba alonu tairnga mineg. Ye alonu ta kan̄geren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbol̄nge pilnaig. ⁸ Ndan̄jam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumun̄ kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretnu tan̄go Yesus tuku piro Yerusalem̄nge n̄ayo silimba ye wam mayewet nga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulin̄ kilmba wandek̄nge patiken. Afun̄ge nane pasa mbol̄nge kile-tidin̄ga balenin̄gam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kusem wande mbol̄nge nane Yesus tuku nyu n̄ayo siliwaig nga piro karen̄ nin̄gen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbrañ sugo yimyam mbol̄nge sota liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidin̄gam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin̄ dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbol̄nge bulu sun̄gokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndon̄ kagen̄ ta n̄akmba kiln̄asingina. ¹⁴ Kiln̄asingina le sine kilke mbol̄nge ndek tiri-turugen̄ le min̄ge pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndan̄jam tuku ne ye n̄ayo siliyate. Ne baflo tan̄jan̄ nan̄je nzali dubite le nan̄je kulat tan̄gon̄ge katnate le rar kamuste ngina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sun̄go, ne iman̄ge n̄gen le nu man̄ sayina: Ye Yesus ne n̄ayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tin̄ga. Ne ye tuku piro biymba wam kan̄gerkat te afu man̄ tumni le wam n̄akmba ta nane afu san̄ingam tuku ye ne tugum̄ mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum̄ kan̄gat. Nane ne n̄ayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne n̄ayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdu purfeu sern̄inga le ma make tuku man̄jau kusremba bulu mbol̄nge prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku san̄gri n̄akmba kusreka Kuate tugum̄

kuwaig le nu nane tuku une sauke niŋguwa le nane Kuatenge madiniŋgina mbal ndonj ulendikamŋgaig. Ta tuku ne kukulnet ŋga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolŋge pasa sayina ta ye dubi mayewen.

²⁰ Ye ambonŋa Damaskus mbal tugumŋge pasa kuklimba nane ŋgamuŋgal biye mbilmba nanŋine maŋau ŋaigonu kusreka Kuate dubimba maŋau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ngen. Ngumneŋga ye Yerusalemŋge Yudea ma tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal turmba ŋgamukŋge pasa ndui ta kuklimba saninŋen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandekŋge minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu ŋak mbal nyu kugatok ŋgamukŋge pasa kukliwet. Moses tuan tanŋo ŋakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta teŋenmba. Kristus nu rar sunŋo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndanŋuwaig le nu ambonŋa tinuŋgat. Tanjawa sulumba nu Zu mbal kasomok ŋakmba kilmba bulu mbolŋge patikamŋgat ŋga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu tanjamba sana le Festus nu kuenjka sakina: Paulus, ne itulu ŋginŋgankate. Ne waŋe burka kila sunŋo tina tambik ne itulu ŋginŋgankam bafute ŋgina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sunŋo Festus, ye tanŋo itulu ŋginŋgankade tanjaj kuga. Ye pasa purfenju tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te ŋakmba ne kila. Ye wam kubeu tinŋet te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku miŋge bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan tanŋo kame tuku kuyar son ŋgate e? Ne son ŋgate ta ye kila ŋgina.

²⁸ Tanjakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolŋge ye pitik ndo Kristen mayok kinet ŋga ne iduste e ŋgina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane ŋakmba tenge minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet teŋen mayok kambim tuku ye Kuate sunŋomba yabanjet. Ye mulinjanu minet teŋenmba minap ŋga idus ndawet ŋgina.

³⁰ Tanjakina le mandor Agripa gabat sunŋo Festus piyo nuŋe Bernise nane tanŋe minnaig mbal ŋakmba tinŋinaig. ³¹ Tinŋa mayok ka nanŋine nanŋine saka ismba tanŋo te kumam tuku ko mulinjam tuku wam ande kanŋer ndagig ŋga saka kinaig. ³² Kumbanŋe Agripa nu Festus sana: Tanŋo te Sesarŋge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ŋgina.

27

Paulus nu Rom kuwa ŋga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus waŋ ponŋa Itali kilke mbol kuwa ŋga nu mulin kilanu tanŋo afu ndonj kilmba kame gabat ande wai mbolŋge patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndonj kan. ² Waŋ inum Asia ma tugu mbolŋge kundu mindek ibeŋ ka kambim bafuna le sine ponŋigen. Waŋ ta Adramitium tumbraŋ sunŋo mbolŋge minna tuku. Masedonia tanŋo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndonj kagenj.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbraŋ sunŋo mbolŋge ibeŋ kagenj. Tumbraŋ tanŋe Yulius nu Paulus mbolŋge wam mayemba nuŋe gulab kame afu sotuwa le turwaig ŋga sana le sine kagenj. ⁴ Luka pro waŋ ponŋa kumba bubre tumailamŋge pronu le sine bubre kua ka Siprus nuy ŋainjam kumam limba kagenj. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma liniŋmba ka Lisia ma tugu tumbraŋ sunŋo Miranŋe ibeŋ kagenj le ⁶ tanŋe waŋ inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu waŋ ta te-silikina le sine ŋakmba waŋ ta ponŋa

kagej. Waŋ ta Aleksandria tumbran sunŋo mbolŋge minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada sunŋoka gitmba ka Nidus tumbran sunŋo patugenj. Pakarka kambim tuku bubreŋge tukulsingina le sine kumba ka Kreta nuy ndinan kumam kumba piyal make make kagej. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sunŋoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanŋe iben kagej. Ma ta tugumŋge tumbran sunŋo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamaganj kusrekanu ait sunŋo buk kugana le sine dalka mingenj tukunu Paulus nu bubre sunŋo tinŋam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saninŋina: ¹⁰ Tanŋo kame, sine waŋ ponga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinunŋig. Agan ndende waŋ ŋak sine tanŋo turmba ŋgisinunŋig. Ye tanjamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat tanŋo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat tanŋo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenuŋge mingenj ta bubre ait mbolŋge mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe ŋginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane tanŋe bubre ait kugawa ŋga tairiŋga minam sakinaiŋ. ¹³ Bubre taleu fudinŋba fitna le ariya kile sine kab ŋga saka anŋa didika Kreta nuy make make kagej.

¹⁴ Sine kumba dir kagej le Kreta nuy kumamŋge bubre sunŋo ndekina. Bubre ta nyunu Duŋe Yawan. ¹⁵ Ndeka waŋ kaduna le sine waŋ mbilmba yalmbim fugumba tanaig ŋgigenj le bubreŋge sine mbitisingina le kagej. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinndo nyunu Kauda ndinan kumam kumba make make kagej ta minde bada sunŋoka diŋgi ŋgisikikat ŋga tembolmba waŋ mbolŋge pilgenj sulumba kagej. ¹⁷ Diŋgi te-mbolmba waŋ fetkikat ŋga nane ŋgirpenu muli kareŋnumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolŋge waŋ ndinŋikat ŋga kuru-kuruka lai kile-ibenŋkinaig le bubreŋge waŋ mbitina le kagej. ¹⁸ Bubre yu sunŋo tinŋa sine kilmba kulisokŋga ka mafena le waŋ bulkam tuku agan ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka maŋ furirmba mafena le nanŋine waimbi waŋ tuku agan afu pankinaig. ²⁰ Kagej ka ait afu ma dabuka pa guwa tinŋina le sine ki mbai kanŋer ndakigenj. Bubre yu suk suk nda tinŋa sine kilmba kubliŋgina le sine wamduŋ mayenu pro kinaig le ŋgisikamŋgig ŋgigenj.

²¹ Nane ait kuenu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge tinŋa saninŋina: Tanŋo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolŋge mingenj kande sine piti teŋen te-sili ndaka waŋ mbolŋge agan ŋakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamduŋ fulil ndaka sanŋri tinŋap. Sine tanŋo ŋakmba ŋgisike nda. Waŋ ndo ŋgisikamŋgat. ²³ Ye Kuate tuku tanŋo ye nu mbarinjet tuku. Furir nu eŋel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinŋa gabat sunŋo Sesar tugum kanŋat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolŋge nane ŋakmba mine mayewamŋgaig ŋgina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanŋri tomba tinŋet. Nu pasa sayat ta kumuwanŋgat. Ta tuku tane wamduŋ fulil ndaka sanŋri tinŋap. ²⁶ Bubreŋge waŋ mbitiwa le nuy ande mbol prowamŋgat ŋgina.

²⁷ Kusam arba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ŋgamu waŋ tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande ŋga idusmba minnaig. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agan ande pitinu ŋak yu butonu katesewam tuku bukŋga didika burka 40 mita tanjan kanŋernaig. Maŋ dirdirka kumba bukŋga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Waŋ tuku piro

mbal mbunj mbolŋge waŋ fetkikat ŋga waŋ pine mbolŋge anŋa baillkamba pankinaig sulumba ma purfewa ŋga yabaŋmba minnaig.

³⁰ Kile waŋ tuku piro mbal kua kambim saka anŋa afu waŋ ndumor mbol pankam kineg ŋga diŋgi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kaŋgerka kame mbal naŋgine gabat turmba saniŋgina: Nane si waŋ kusrewaig ta tane ŋgisinunŋaig ŋgina. ³² Tanjakina le kame mbal diŋgi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig ŋga sarsarninmba saniŋgina: Tane kusem armba ŋgisinu tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap ŋget. Nyamagan ta taŋgine ŋgarosu sanŋri pilewam tuku. Sine kume nda. Ŋakmba mage minamŋgig ŋga saniŋgina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane ŋakmba am mbolŋge fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kaŋgermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine waŋ mbolŋge mingeŋ mbal ta 276. ³⁸ Nane ŋakmba isukusnaig sulumba waŋ bulkuwa ŋga wit ŋakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kaŋgermba ŋginŋganka kundu ande kaŋgermba sine ka sinŋe ibeŋ kambim tagobe ŋginaig. ⁴⁰ Nane ndek anŋa ŋakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolŋge lai ta kuklimba te-duŋga piyalŋge ibeŋ kambim tuku kageŋ. ⁴¹ Kageŋ ka yu tongel tinŋanu ma ta mbolŋge waŋ ma paranu ponŋa ndinŋina le yu mbalo sugo sugo tinŋa waŋ pine pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le muliŋ kilanu mbal ibeŋ ka kua kubekaig ŋga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sunŋo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serninŋina. Tanjamba nu sine ŋakmba sasiŋgina: Tane kage kila mbal ambonŋa patenŋa kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail baŋ ko waŋ tuku ail isu afu kilmba kageka kape ŋgina le sine ŋakmba kageka kumba ka piyalŋge kumumbi promba ibeŋ ka tabek kageŋ.

28

Paulus nu Malta nuy mbolŋge minna

¹ Sine ŋakmba kumumbi tabek kageŋ sulumba nuy ta nyunu Malta ŋginaig le iseŋ. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piyamba murke sunŋo prona le nane pa dikŋga sine pa likam tuku sasiŋginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manŋurka pa mbolŋge patikina le kame mbeŋ ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndinŋa. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolŋge mbeŋ kuikŋga minna le kaŋgermba naŋgine naŋgine ndek sakinaig: Nu tanŋo balewanu tanŋo. Yu mbolŋge ŋgisi ndakat ta kile nuŋe mbar tuku mbeŋŋge makewat ta kile kumamŋgat ŋginaig. ⁵ Tanjakinaig le Paulus nu ndek wai paren-parenna le mbeŋ pa mbolŋge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulillkamŋgat e ko nu am purwa le ndekamŋgat e ŋga idusmba nu kaŋgermba minnaig. Tanjamba idusmba minnaig ta Paulus tuku ŋgaro mbolŋge marŋau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande ŋginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sunŋo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kageŋ. Publius nu sine kilmba mara keŋmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolŋge Publius tuku mam nuŋe nu guaze suŋgo ŋak minna. Nu ŋgaro pa tiŋga pinem ndare ŋak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanŋba wai nu mbolŋge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le ŋakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane maŋau gudommba sine mbolŋge ke likinaig. Taŋamba ŋgumnŋga kambim bafugeŋ ait mbolŋge sine agan ŋdende kugatok ta kumumbi kilmba sine singinaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbran suŋgo tuku waŋ ande bubre mindemba Maltanŋe minna. Naŋgine mbara suŋgo Sus tuku kiŋo armba kanunu wakeika waŋ ndumor mbolŋge patikinaig.

Tambun keŋmba kuganaig le sine waŋ ta poŋga kageŋ. ¹² Kageŋ ka Sirakusŋge ibeŋ ka mara keŋmba taŋge mingeŋ. ¹³ Taŋge tiŋga pikir-pakarka Regiumŋge ibeŋ kageŋ. Taŋge ait ndindo mingeŋ le bubre ande sine ŋgumnemŋge tiŋgina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirma mafena le sine Puteoliŋge ibeŋ kageŋ. ¹⁴ Tumbran suŋgo ta mbolŋge Yesus tuku mbal afu kaŋgerkigeŋ le sine nane ndoŋ minam tuku sasiŋginaig le sine kusem ndindo nane ndoŋ mingeŋ. Taŋamba maŋ tiŋga ndinmba ka Rom tuku tumbran foŋfoŋ mbol progeŋ.

¹⁵ Romŋge Yesus son ŋginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbran maŋgurkanu ma mbolŋge kaŋgersiŋginaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Keŋmba mbolŋge kaŋgersiŋginaig le Paulus nu nane kaŋgerka Kuate gare pasa samba ŋgamuŋgal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progeŋ le Rom tuku gabat kame Paulus tumba muliŋtanu taŋgo taŋaŋ pile ndaka wande ande mbol pilmba kame taŋgo ndindo nu kulatkuwa ŋginaig.

Romŋge minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara keŋmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romŋge minnaig ta Paulus nu nane kile-maŋgurka saniŋgina: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemŋge ye tumba pasa mbolŋge pilmba Rom mbal tuku wai mbolŋge pilnaig. Ye singine mbuŋ kame tuku tukul ande luka ndawen. Singine taŋgo inum mata ŋayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku maŋau pileŋga ye baleyam tuku mbar inum kaŋger ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal saŋgri tiŋga Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kaŋger ndamba Rom gabat Sesarnŋge ye tuku pasa te-tiwa ŋgen. Ye yiŋe Israel mbal pasa mbolŋge patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal taŋgo ande pro singine muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku tairiŋgeg. Ye taŋgo ta tuku saka minet sulumba muli wandeŋge minet. Ye tane ndoŋ pasatam tuku wike liken ta tugunu not ŋgina.

²¹ Taŋakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku maŋau ta tuku waŋe afu kuyarniŋmba sine kila sa ndasiŋginaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu ŋga sa ndakade. ²² Ma ŋakmba mbolŋge Nasaretnu taŋgo Yesus tuku mbal maŋau ŋayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamduis isam nzalisiŋgit ŋginaig. ²³ Taŋamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumuŋgina le nane gudommba pro nu minna wande ta mbolŋge maŋgurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka bu-tuŋgina. Nu Kuate nuŋe gageu kulatkate wam ta tugunu te-mayokmba nane Yesus kila pilmba son ŋguwaig ŋga nu Moses tuan taŋgo ŋakmba tuku kuyar tugunu bitekŋga saniŋgina. ²⁴ Taŋana le nane afu pasa ta ismba son ŋginaig

le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmba saniŋgina: Tukul Guwanŋe tuan taŋgo Aisaia wamdus tuna le nu singine mbuŋ kame pasa ande saniŋgina ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu teŋenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saniŋgina:

Tane pasa isamŋgaig ta tugunu katesewo nda. Tane wam afu kaŋgerkamŋgaig ta alonu kaŋger tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ŋgamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulniŋgig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kaŋgermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluniŋguwa le ŋgamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamŋgit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu taŋamba kuyarna ŋgina.

²⁸ Paulus maŋ lato saniŋgina: Zu taŋgo, ye tuku pasa te ise tiwap. Kuate nu taŋgo tuku muskil kile-tidiŋge niŋgit pasa mayenu ta kasomok mbal tugum kinit. Nanenŋe pasa isamŋgaig ŋgina. ²⁹ Taŋamba saniŋgina le Zu mbal nane wamdus pur yimyamka kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romŋe wande miro taŋgo piya tumba minna sulumba afu nu tugum pronaig mbal ta ŋakmba kilmba ³¹ Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa ta saniŋmba Sunŋo Yesus Kristus tuku nane ŋakmba saniŋmba tumniŋgina. Ande nu peu ndana.

Son.

ROM

Rom mbal tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinŋe minmba Rom mbal tuku waŋe te kuyarna.

Rom tumbraŋ ta Rom mbal tuku tumbraŋ suŋgo. Paulus nu Romŋe Kristus tuku mbal kaŋgernu kambim idusna ta nuŋe pironŋe ndin tukulna le nu waŋe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waŋe te mbolŋe Paulus nu tenjenmba tumsinŋit. Kuate nu purferŋnu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tuku sine Kuate am mbolŋe tingam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tuku nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanŋine pilenŋanu wam kumumbi dubi ndakinaig tuku nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku taŋgo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ŋgamukŋe Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kiŋo nuŋe kukulna le nu taŋgo tuku une kuramba piya ŋayonu tumba ail kazrai mbolŋe kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tingate ta Kuate nu taŋgo ta tuku ŋgamuŋgal son kaŋgermba nu tinreknu ŋgate.

1 Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro taŋgo tane Rom mbal tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

2 Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamŋat ŋga nuŋe tuan taŋgo saninŋina le dir pasa kuyarke likinaig. 3 Pasa mayenu ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku. Nu taŋgo mayok kina ta David tuku ndare mbolŋe mayok kina. 4 Nu Kuate ndon ndindo minnaig ta nu kumna sulumba maŋ aboŋga tinga Kuate tuku Kiŋo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kiŋo ta nu sinŋine Suŋgo Yesus Kristus. 5 Nu ake sinaŋ ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son ŋga dubiwaig le nu tuku nyu taŋgo ŋakmba ŋgamukŋe suŋgokuwa ŋga nu aposel piro ta ye sina. 6 Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

7 Tane Romŋe mine likade sinŋine Mam Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku maditinŋina ta ye tane ndon pasatam prowet. Sinŋine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale sinŋine Suŋgo Yesus Kristus ndon tane make patika ŋgamuŋgal wamduŋ bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamduŋmba minna

8 Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋe yiŋe Mbara tuku nyu te-duŋget. 9 Ye Kuate tuku piro taŋgo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamduŋ ŋakmba pilet. Ye pasa satinŋet te yabri tinga nda ta Kuate nu kila. Ye yabaŋet ait ŋakmba mbolŋe tane gilai ndaŋget. 10 Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabaŋmba minet. Ye ait kuenu tane tugum prowam tuku tairŋget. 11 Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku saŋgri afu tingi le tane saŋgri tingap ŋga ye wamduŋ suŋgo ŋak minet. 12 Ye pro tane tuku ŋgamuŋgal son kaŋgermba ye mata wamduŋ

bul seryuwa le sine njakmba sinjine ngamunjal son manjau mbolnje ngamunjal mukuk munju ninje-ninjekube.

¹³ Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sungomba iduset ta wam afunje ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumnje piroken sulumba alonu kanjerken tanamba ye tane ngamuknje alonu tananj kanjerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴ Tanjo njakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolnje minit. Tumbran sunjo mbolnje minig mbal, yamban mbal, kila sugo njak mbal, kila kugatok mbal nane njakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵ Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tinjam tuku wamdus sanjrinu pilet.

¹⁶ Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus sungokanu njak minet. Pasa ta tanjo turkam tuku sanjri njak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ngate ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonja Zu mbalnje ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷ Pasa mayenu tanje Kuate nu tanjo tinreknu kile-mayokkate ndin ta tumsingit ta tenenmba. Ande nu Kuate am mbolnje tinreknu mayok kinit ta nu Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku wam ta mbolnje tugu pilmba ka ngamunjal son sanjri tinjate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku tenenmba sakate. Tanjo nane Kuate tuku sanjri tomba tinja nu am mbolnje tinreknu mayok kinig mbal nanenje ndo abo njak minmba minamngaig ngate. *Habakuk 2.4*

Tanjo tuku mbar manjau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba manjau njaigonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolnje nane tuku wam njaigonu ta tuku gubra sunjo njak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹ Kuate tuku manjau magenu ta tanjo kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam njaigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nuje manjau kilimok mayok kina le tanjo nane katesenaig. Nu aganj ndende kile-mayokkina ta sine kanjerka Kuate tuku wam kanjer ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sunjo Ndindo sanjri njayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam njaigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nanjine mbar te-ibenjam kumunj kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Sunjo Ndindo nga nu tuku nyu te-du ndangade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane nginjngan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamnje minig. ²² Nane nanjine mironj payamka sine kila njak mbal nga sakade sulumba nane nginjngan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane tanjo, sar umanj, aganjmor, mberj, kumig tuku aganj ta njakmba kanunu wakeika aganj kame ta mbarinjningig sulumba nane Kuate nu sanjri sunjo njak minmba minit ta nane nu idusmba mbarinj ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nanjine nzali njaigonu dubika wamdus kutur sunjo tuku sanjri kumnemnje minig. Tanjamba nane nanjine nanjine njarosu kikokam tuku manjau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tanjade. Nane yabri wamdus dubimba aganj ndende Kuatenje wakeikina ta mbarinjningimba minig. Kuate nu aganj ndende wakeikina ta nane nu mbarinj ndade. Nyu te-dunjam tuku wam nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tanjamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nzali njaigonu kikokam tuku manjau sanjri kumnemnje minig.

Pino kame nane tanjo ndonj minam tuku manjau ndinok ta mbilmba kiko manjau ke likade. ²⁷ Tanjo kame nane pino ndonj minam tuku manjau mbilmba tanjo tango ndo minam tuku ngamunjal kunde-kundenjgit le kiko manjau ke likade. Nangine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanjine ngarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanjeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nginjangan wamdus kutur sunjo tuku sanjri kumnemnje minmba manjau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manjau kumunganu njak minig. Nane wam njaigonu ke lika afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti serninjmba nane tuku mine manjau tuku am kikonj tingade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndonj kualeyaukade. Nane yabri manjau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenja minje motmotkade. ³⁰ Nane afu wanje pasa ningig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumnje maim-maimka nanjine tumail te-dunja ngarosu payamkade. Nane wam njaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku minje pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manjau mape manjau kugatok minig. ³² Manjau njaigonu tanjamba ke likade mbal nane kumam kumunj nga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame njaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afunje tanjamba kade le kanjerka nane kumumbi kade nga sakade.

2

Kuate nu tanjo njakmba pileninjanganjat

¹ Ne afu mbarde le kanjerka nane mbarde ngate ta ne mata mbar tanjan njak tukunu ne manjau tamba nanje mironj ye une njak ngate. Ne tanjaka nanje mbar te-ibenjam tuku ndin tukulmba nanje mironj pa mbolnje pilit. ² Manjau njaigonu njakmba kuyarke likit ta tanjamba manjau kade mbal Kuate nu lafunu ningit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam njaigonu tanjamba ke likade mbal pileninjmba ne manjau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda nga idus ndawa. ⁴ Kuate nu ranjun mayenu nu ngan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku manjau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kanjeranu suke nda nga idus ndawa. Nu ne ngamunjal biye mbila nga tairnja ranjun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus karejnu pilmba ngamunjal biye mbilam mbulit. Nanje manjau tamba ait sunjo tuku ne gubra tam tuku ngirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tanjo kumumbi pilenjgate wam ta kilimok mayok kanjat. ⁶ Tanjo njakmba manjau ke likade ta nu kumumba lafunu ningamnjgat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilnja abo tugu njayo ndangam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku ningamnjgat. ⁸ Nane afu nangine ngarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba manjau njaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sunjo tumba pa sunjo ningamnjgat.

⁹ Ait ta mbolnje manjau njaigonu ke likade mbal piti kanjermba sinamanzer sunjo tamnjaig. Ambonja Zu mbal mbolnje kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane manjau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilnja, nyu sunjo, ngamunjal mukuk wam ta njakmba kilamnjaig. Ambonja Zu mbal mbolnje

kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tanjo njakmba mbolnje manjau tinjeknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam njaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolnje pilenga pa kumumbi ningamngat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam njaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanga nangine mbar manjaumbi pilenga pa ningua le ngisikamngaig. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nangine kilambi kamusmba tukul pasa tanja dubikanu sukde ta nangine mironj tukul njak. ¹⁵ Tukul pasa ta nangine ngamunggal sinamnge minit ta nane te-mayokde. Nangine pilengam tuku wam tanje tukul tuku ma mbolnje ndin mayenu tumningit. Tumningmba ait afu piti serningit. Ait afu wamdus bulok ningit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet tanje tenemba tumsingit. Ait sunjo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolnje tanjo tuku wamdus kuirok njakmba pileningamngat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu tanjo nga sakate. Ye une tanjo kuga ye Moses tuku tukul pasa njak ngate. Kuate nu ye tuku Mbara minit nga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afunje tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali njakmba kila minmba manjau mayenu pilenga kam kumunj ngate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumninget. Wamdus ma make sinamnge minig mbal ye bulu tanja kiljaninget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tidinga wamdus gislekn mbal tumninget ngate. Ne tukul pasa mbolnje kila tugusek njakmba njak tukunu ne afu tanjamba turkam kumunj nga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne nanje ngaro tum ndate nga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje mironj kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje mironj ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanjerka njule paranate ta ne yabri mbara mbarinjam tuku wandeke sinam kinit sulumba aganj afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tanjo ye tukul pasa njak nga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu njayo sili ndawet nga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tenemba sakate.

Tane tuku manjau njaigonu mbolnje kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba njayo silide njak sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolnje ima nu Zu tanjo ndinok

²⁵ Zu tanjo, ne ngaro pikit sulumba tukul pasa njakmba dubikate ta ngaro pikit manjau ta alo njak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ngaro pikit manjau ta Kuate am mbolnje ngaro pike ndakanu tanja minit. ²⁶ Tanjamba ndo kasomok tanjo ande ngaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolnje ngaro pikanu tanja minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ngaro pikam tuku manjau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku wane njak minmba ngaro pikig manjau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnje kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ngarosu tuku manjau dubimba Zu tanjo mayok kinit ta nu Zu tanjo ndinok kuga. Ngarosu mbolnje ngaro pikig ta ngaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nunje ngamunggal njakmba Kuate tuwit ta nu Zu tanjo ndinok. Tukul pasa dubimba ngaro pikig wam ta ngaro pike ndinok

kuga. Tukul Guwa nu tanjo sinamnje pirokate ta nu ngaro pike ndinok njak minit. Ande nu Zu tanjo ndinok mayok kinit ta tanjonje nu tuku nyu te-du ndanjade. Kuatenje nu tuku nyu te-dungate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanmba idusde? Sine Zu tanjo mineg ta alo kugatok nga idusde? Ko ngaro pike manjau ake teg nga idusde?

² Kuga. Ye tanjamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunjomba singina. Wam ande tejenmba. Nu nunje tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnje pilna.

³ Sine tuku mbanj afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde? ⁴ Sinja ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nunje tugusek manjau ta kusrewe nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tejenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnje tuguseknu ndo mayok kinit.

Afunje ne tumba pasa mbolnje pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*
Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵ Sine manjau njaigonu ke likeg ta mbolnje Kuate tuku tugusek manjau sunjomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu singine manjau njaigonu keg le lafunu singit ta sine nu mbarte nga sakam kumun e? i ... Sine tanjamba sa ndakube. Wamdus ta tanjo tuku nginngan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manjau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sunjokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumun e? ⁸ i ... Tanjamba kande sine manjau njaigonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ninjamngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininmba mine mayenu sinamnje mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sangri kumnemnje minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tejenmba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate.

Mune 143.2

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tigli tanjan mayok kinig. Tanjo ndindo ande manjau tinjeknu ke ndakate.

Mune 14.1; 53.1

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesinj menga mundur mayok kinit tanjan.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade.

Nane tuku minje mbolnje kame mberj tuku mbai sumbi minig tanjan. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade.

Mune 10.7

¹⁵ Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njaigo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

¹⁷ Ngamuŋgal mukuk wamduŋ bulok minam tuku maŋau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

¹⁸ Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*
Kuyar pasa nu taŋamba sake likate.

¹⁹ Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemŋe minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuŋe mbar te-ibenam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une taŋgo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kine nda. Tukul pasa nu taŋgo ŋakmba tuku une ndo te-mayokmba tumniŋgit.

Kuate nu sine tiŋreknu kile-mayokkate

²¹ Taŋgo tiŋreknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolŋge ndin ta mayok ndakina. Moses tuan taŋgo ŋakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta teŋenmba. ²² Sine Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Nu sine son ŋgeg mbal ŋakmba tiŋreknu ŋgate. Sine ndin kise kise mbolŋge mayok nda kineg.

²³ Sine ŋakmba une maŋau ke likeg sulumba Kuate am mbolŋge denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndoŋ tumawam kumuŋ kuga le ²⁴ Kristus Yesus nu sinenu ŋga kumna sulumba siŋgine muskil kile-tidiŋge siŋgina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinaŋ sine make patika tiŋreknu kile-mayokkate. ²⁵⁻²⁶ Nu taŋgo ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minam ŋga nu Kristus Yesus nane ŋakmba am mbolŋge kumam tuku pilna le nu nuŋe ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal kile Kuate ndoŋ tumaweg. Nu buk ŋgan minmba taŋgo tuku une lafunu niŋge ndakina ta nu tiŋreknu minit ta ŋgumneŋga kilimok te-mayokmba taŋgo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Taŋamba kile nu tiŋreknu minit sulumba sine Kristus tuku son ŋgeg mbal tiŋreknu ŋgam kumuŋ.

²⁷ Sine wam ande payamkam kumuŋ e? Siŋka kumuŋ kuga. Ta ndaŋam? Sine wam afu ke likeg maŋau ta mbolŋge ndo sine payamkam kumuŋ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgam tuku maŋau mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ²⁸ Taŋgo ande nu tiŋreknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgate wam ta mbolŋge taŋate ta sine kila. Tukul pasa mbolŋge ande nu tiŋreknu mayok kine ndakate.

²⁹ Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. ³⁰ Nu sine ŋakmba tuku Mbara Ndiŋdo minit. Nu sine ŋgaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge tiŋreknu kile-mayokkate. Taŋamba ndo tane ŋgaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgade wam ndui ta mbolŋge ndo tiŋreknu kile-mayokkate.

³¹ Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa te-site ŋga idus ndawap. Kuga. Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa saŋgri pilete.

4

Abraham tuku son maŋau kaŋgerap

¹ Sine tuku mbuŋ Abraham sine nu tuku ndaŋkuba. ² Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolŋge tiŋreknu mayok kina kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tiŋreknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolŋge kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku teŋenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu tuku ngamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Singine piro mbolŋge teg.

⁵ Taŋamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ŋga nu tuku sanjri tomba tiŋgeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ngamuŋgal son ta kaŋgermba sine tiŋreknu ŋgate. ⁶ Kuate nu taŋgo ande kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba taŋamba sa ndakate tukunu taŋgo ta nu gare ŋak minit ŋga David nu teŋenmba kuyarna.

⁷ Sunjo nu tane tuku une sauke tiŋgit mbal tane gare sunjo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga taŋgine une tuku pile ndatiŋgit tukunu tane gare torde.

Mune 32.1

David nu taŋamba kuyarna.

⁹ Sine ŋgaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamŋgig ŋga idusde e ko nane ŋgaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamŋgaig ŋga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina. Nu Abraham tiŋreknu ŋgina ta nu buk ŋgaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ŋgaro pike ndakina le nu Abraham tiŋreknu ŋgina. ¹¹ Nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. Wam ta te-mayokam tuku nu ŋgaro pike maŋau ta tina. Ta tuku nane ŋgaro pike ndaka Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal ŋakmba nane Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndoŋ tiŋreknu ŋgate. ¹² Taŋamba ndo sine ŋgaro pikeg mbal Kuate tuku sanjri tomba tiŋgeg sulumba ndo Abraham tuku mbuŋ mineg. Abraham nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu tiŋreknu ŋgina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndoŋ kilke tugu ŋakmba niŋgam tuku pasa saningina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaningina. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinginaig le nu nane tuku ngamuŋgal son kaŋgerka nane tiŋreknu ŋga kilke tugu niŋgam tuku saningina.

¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku sanjri tomba tiŋgeg wam ta alo kugatok. Taŋamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande.

¹⁵ Ta ndaŋam? Tukul pasa nu taŋgo kilmba pa ndo niŋgit. Tukul pasa mine ndakuwa ta taŋgo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinaŋ sine make patika piya kugatok singit. Nu taŋate tukunu nu wam magenu Abraham nane niŋgam tuku saningina ta Abraham tuku mbuŋ ŋakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemŋge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal ŋakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamuŋgal son ŋgeg mbal ŋakmba tuku mbuŋ minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne taŋgo kuasmbi sunjgomba tuku mbuŋ naŋgine minamŋgat ŋgate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋgina tukunu nu taŋamba Kuate am mbolŋge singine mbuŋ mbuŋ mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo niŋgit. Agaŋ afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Ngumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommba mayok kaŋgaig ŋgina.

Mulum Pasa 15.5

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋga alonu tairŋga minna ma ma ŋgumneŋga nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe ŋgarosu tuku saŋgri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kiŋo tam kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ ŋga nuŋe son maŋau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa saŋgrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-dunŋa minna le ma ma nuŋe ŋgamuŋgal son ta maŋ sunŋoka saŋgri tiŋgina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa saŋgrinu sana ta nu siŋka wam ta kamŋgat ŋga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgina.

²³ Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate.

²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu siŋgine Sunŋo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal Kuate nu sine mata tiŋreknu ŋgamŋgat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa ŋga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le aboŋga tiŋgina.

5

Kuate nu sine tiŋreknu ŋgate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Taŋaweg le siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. ² Kristusŋe ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau ta sinamŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilŋa tamŋgig ŋga minde-mindeka gare ŋak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolŋge prove likade le sine ta tuku mata gare ŋak mineg. Sine siŋgine piti kugrakube le siŋgine ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kaŋgat ta sine kila. ⁴ ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kuwa le sine wam ŋakmba kumumbi kam tuku mayok kaŋgig. Taŋamba sine Kuate minde-mindeka gare ŋak minamŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ŋak mineg ta sine siŋka kikosiŋge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamŋge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsiŋgit le kamuseg.

⁶ Sine siŋgine miron ŋgarosu turam tuku saŋgri kugatok mingeŋ le Kristus nu pro sine une ŋak mbal tuku kumna. ⁷ Sine taŋgo tuku maŋau ta siŋka kise. Taŋgo ande nu taŋgo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ŋga iduseg. Taŋgo ndui ndui ndo nane taŋgo raŋgun mayenu turam tuku naŋgine kuru kuru maŋau te-ibeŋmba kumam kumuŋ. ⁸ Sine taŋgo une ŋak mingeŋ le Kuate nu sinenu ŋga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolŋge Kuate nu sine tuku sunŋomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsiŋgit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine tiŋreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolŋge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoŋ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ ŋgueu mingeŋ ta nuŋe Kiŋo nuŋe kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine Kuate ndoŋ tumageŋ. Taŋamba kile Kuate

nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku abo mine maŋau mbolŋge sine tuku muskil kile-tidiŋgamŋgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Singine Sunŋo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoŋ tumana le wam ta mbolŋge kile sine Kuate ndoŋ gulab mayemba nu ndoŋ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanŋo ndindo mbolŋge une maŋau kilke mbolŋge mayok kina le une maŋau ta mbolŋge kume maŋau prona. Tanŋo ŋakmba unekinaig tukunu kume maŋau tanŋo ŋakmba mbolŋge kumunŋina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maŋau kilke te mbolŋge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolŋge ti ndanŋinaig. ¹⁴ Pasa mbolŋge ti ndanŋinaig ta Adam minna ait mbolŋge kume maŋau nu tugu pilmba nane ŋakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuŋe ndare nane Adam taŋaŋ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ŋgumneŋga prowamŋgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok singina ta Adam nu unekina wam ta limba sinŋa kise. Tanŋo ande tuku une maŋau mbolŋge tanŋo ŋakmba kume likinaig ta tanŋo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolŋge Kuate nu tanŋo ŋakmba tursinŋit. Nuŋe ake sinanŋ make patikate wam mbolŋge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tanŋo ŋakmba mbolŋge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu sinŋit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maŋau mbolŋge wam mayok kinaig ta liniŋmba sinŋa kise. Tanŋo nu unekam nduina le piliŋgam tuku wam mayok ka ŋgisikam tuku maŋau te-mayokna. Une maŋau gudommmba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidiŋgam tuku maŋau te-mayokna. ¹⁷ Tanŋo andeŋge unekina le nu mbolŋge kume maŋau mayok ka gabat sunŋo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolŋge sine piya kugatok tiŋreknu mayok kageŋ. Ta tuku sine tanŋo ande Yesus Kristus mbolŋge abo ŋak minmba gabat sugo taŋaŋ mayok kaŋgig.

¹⁸ Tanŋo andeŋge unekina le ŋgisikam tuku maŋau ta tanŋo ŋakmba mbol kumunŋina. Tanjamba ndo tanŋo ande nu wam tiŋreknu kumumbi te-mayokna le maŋau tiŋreknu mayok ka abo ŋak minmba minam tuku maŋau tanŋo ŋakmba mbol kumunŋina. ¹⁹ Tanŋo andeŋge Kuate tuku miŋge pitaina le tanŋo ŋakmba une mbal mayok kinaig. Tanjamba ndo tanŋo andeŋge Kuate tuku miŋge dubi mayena le tanŋo gudommmba tiŋreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku maŋau sunŋokina. Une maŋau tugeka sunŋokina ta Kuate nu ake sinanŋ make patikina wam ta une maŋau ta limba sunŋo ŋayona. ²¹ Kume maŋau sinamŋge unenŋe tanŋo kulatka minna. Tanjamba ndo kile maŋau tiŋreknu sinamŋge Kuate nu ake sinanŋ make patikate wam tanŋe tanŋo kulatka minit. Tanjamba kulatka minwa le ma ma singine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge abo tugu minmba minam tuku tamŋgig.

6

Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ

¹ Sine kile ndanŋmba sakube. Kuate nu ake sinanŋ tanŋo make patikate maŋau ta sunŋomba kilimok mayok kuwa ŋga sine maŋau ŋaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye tanjamba idus ndawet. Sine une maŋau nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumgeŋ mbal kile singine mine ta une maŋau mbolŋge minam kumunŋ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoŋ ulendikigeŋ mbal sine kule

pisne tigen ta Kristus ndon kumanu tanaj kumgen wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndon kumanu tanaj kumgen ta nane sine nu ndon ngukanu tanaj ngukinaig. Tanajanaig ta Mam Kuatenge nuje sanjri sunjo tambu nu te-tina le sine nu ndon abonganu tanaj abongigen sulumba mine kitek mayenu mbolnje mineg.

⁵ Sine Kristus ndon kumanu tanaj kumgen ta nu ndon ulendikigen. Sine nu ndon tinjanu tanaj tinga nu ndon ulendika abo kitek njak mineg. ⁶ Ngarosu une manau njak te te-simba sine une tuku piro mbal man mine ndakube nga wamdus ambokok ta Kristus ndon ail kazrai mbolnje dannganu tanaj dannginaig wam ta sine kila. ⁷ Tanjo nu kumit ta une manauje nu man kulat ndakate. Nu sinja muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndon kumanu tanaj kumgen tukunu sine mata nu ndon abo njak minmba minamngig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tingina. Kile nu abo njak minit ta man kume nda. Kume manauje nu man kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku sanjri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo njak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dungam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndon ulendikade tukunu tanjine mironj tuku tenemba idusap. Tane une tuku sanjri nduiye kusremba kumanu tanaj kumnaig sulumba kile abo njak minmba Kuate tuku nyu te-dungam tuku minig.

¹² Tane une manau pitaiwap le nu man tane kulat ndakuwa le tanjine ngarosu tuku nzali najgonu dubi ndakap. ¹³ Une manau sanjri pilewam tuku tanjine ngarosu inum inumnu une tuku piro aganj tanaj pati ndakap. Tane kummba tinga abo njak minig mbal tanaj minig. Ta tuku manau mayenu sanjri pilewam tuku tanjine ngarosu inum inumnu Kuate tuku piro aganj tanaj patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamnje mine ndakade. Kuate nu ake sinaj make patikate manau sinamnje minig. Ta tuku une tuku sanjrinje tane kulat ndakuwa.

Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndanjube. Sine tukul pasa sinamnje mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamnje mineg tukunu sine wam najgonu ndo kube e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku tanjine ngarosu pilig ta tane nu tuku piro tanjo tanaj mayok kinig ta tane kila. Tane une manau tuku piro mbal minap ta tane ngisikamngig. Tane Kuate tuku minje kumnemnje minap ta nu tane tinjeknu kile-mayokkuwa le abo njak minamngig.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunje tugusek pasa tumtinginaig ta kile tanjine wamdus njakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une manau tuku sanjrinje ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinjeknu tuku piro mbal tanaj minig. ¹⁹ Ye tane manau tinjeknu tuku piro mbal nga satinjit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satinjit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tanjine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tanjine ngarosu inum inumnu kutur manau tuku piro aganj patikinaig sulumba wam najgonu lato lato kumba minnaig. Tanjamba ndo kile tanjine ngarosu inum inumnu manau tinjeknu tuku piro aganj tanaj patikap sulumba Kuate tuku mbal purfen nu mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinjeknuje tane kulatkam kumu kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kamusde. Tane alonu ame aganj tinaig? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku sanjri kumnemnje

mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenge muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanjamba tane Kuate tuku mbal purfen^{nu} mayok kinig sulumba abo *ɲak* minmba minam tuku ndin mboln^{ge} minig. ²³ Une kumnem^{nge} pirokade mbal nane piyanu kume maⁿau tade. Sine sin^{gine} Sun^{go} Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku sin^{git}.

7

Tukul pasa le une maⁿau tuku pasa

¹ Tira kame, tane tukul pasa *ɲak* minig mbal ye tane satin^{gam}n^{git}. Tan^{go} abo minig ait mboln^{ge} ndo tukul pasan^{ge} nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu tan^{go} nuⁿje abo minwa le nu tukul pasa dubimba tan^{go} kise tam kumuⁿ kuga. Tan^{go} nuⁿje kumwa ta nu tan^{go} kilig tuku tukul ta kumnem^{nge} mine ndakate. ³ Nu tan^{go} nuⁿje kume ndakate le nu tan^{go} kise tate ta nu mun^{gu} kilig tuku tukul pasa purte. Tan^{go} nuⁿje kumit ta nu tukul ta kumnem^{nge} mine ndakate. Nu tan^{go} kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanjamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku *ɲ*garosu mboln^{ge} tane kumanu tan^an kummba tukul tuku san^{gri} kusrenaig. Ande nu kummba tin^gina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku *ɲga* wam magenu tin^{re}knu ndo kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku maⁿau mboln^{ge} mingerⁿ le tukul pasan^{ge} *ɲ*garosu tuku nzali *ɲaigonu* tukuln^{ing}ina tukunu une maⁿau nu sine sinam^{nge} san^{gri} tin^{ga} piroka kume maⁿau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku san^{gri} sine kulatka minna ta kile sine kumanu tan^an kumgerⁿ sulumba nu tuku san^{gri} kumnem^{nge} mine ndakeg. Kile sine maⁿau ambokok mboln^{ge} tukul kumnem^{nge} minmba Kuate dubi ndaweg. Sine maⁿau kitek Tukul Guwa mboln^{ge} Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndan^kube. Tukul pasa le une maⁿau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Ye tukul pasa mboln^{ge} ndo une tuku san^{gri} ta kamusen ta tenemba. Tukul pasa ande sakate: Tan^{go} tuku aganⁿ kan^{ger}ka am kikonⁿ ti ndan^{ga}p *ɲgate*. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikonⁿ tin^{gam} tuku maⁿau *ɲayonu* ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanjamba sakate tukunu une maⁿau nu tukul mboln^{ge} ndin kan^{ger}mba ye tuku *ɲgamun^{gal}* sinam^{nge} am kikonⁿ tin^{gam} tuku maⁿau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une maⁿau nu kumanu tan^an minit. ⁹ Ambon^{ga} ye tukul gilai ait mboln^{ge} ye abo *ɲak* minet *ɲga* idusen. Ye tukul kila pilen le une maⁿau san^{gri} tin^{ga} ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mboln^{ge} kume maⁿau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une maⁿau ye didikam tuku tukul mboln^{ge} ndin kan^{ger}mba ye didika tukul pasa tamba ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purfen^{nu} tin^{re}knu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tan^{ge} ye baleyina *ɲga* sakam kumuⁿ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Unen^{ge} nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuⁿje maⁿau *ɲayonu* ta te-mayokna. Tukul mboln^{ge} une nu sin^{ka} aganⁿ *ɲayonu* ta kilimok mayok kinit.

Une tuku san^{gri}

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku san^{gri} mboln^{ge} prote ta sine kila ta ye tan^{go} tuku maⁿau gisleknu *ɲak* minet tukunu ye une tuku piro tan^{go} ndalekanu tan^an minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndan^{ga}m saka ye tan^awet. Ye

wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam n̄jale parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yin̄je mañau tambi tukul nu kumumbi sakate n̄get. ¹⁷ Ye wam n̄jaigonu ke liket ta yen̄ge kuga. Une nu ye sinam̄nge minmba nun̄ge wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tan̄go tuku mañau gisleknu n̄jak minet le wam mayenu ande ye sinam̄nge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye mañau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye mañau n̄jayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye mañau mbulet ta ke liket ta yen̄ge ke ndaket. Une nu ye sinam̄nge minmba nun̄ge kate.

²¹ Wam n̄jayonu mayok kinit ta teñjenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam n̄jayonu ndo ket. ²² Yin̄je n̄gamun̄gal sinam̄nge yin̄je pilewanu wam̄nge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate n̄ga tumyate ta ²³ wam n̄jayonu ande ye tuku n̄garosu mboln̄ge san̄gri tin̄ga yin̄je pilewanu wam ta ndon̄ kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une mañau ye sinam̄nge minit te kumnem̄nge pilit le ye wam n̄jaigonu ke liket.

²⁴ A ... ye sin̄ka sinamanzer sun̄go n̄jak minet. Yin̄je n̄garosu tuku san̄gri mboln̄ge ye kumam tuku minet te iman̄ge ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sun̄go tuwet. Nun̄ge sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus mboln̄ge sine tursin̄mba muskil kile-tidin̄ge sin̄git.

Ta tuku ye yin̄je pilewanu wam̄nge Kuate tuku tukul kumnem̄nge minet ta ye tan̄go tuku mañau gisleknu n̄jak minmba une mañau kumnem̄nge minet.

8

Tukul Guwa tuku san̄gri

¹ Sine Kristus Yesus ndon̄ ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg.

² Sine nu ndon̄ ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnem̄nge mineg le nu une tuku san̄gri te-simba muskil kile-tidin̄ge sin̄mba abo mine mañau sin̄git.

³ Sine tan̄go tuku mañau gisleknu n̄jak mingen̄j tukunu tukul pasa nu sine tursin̄ge fuguna ta Kuaten̄ge nu sine turkina sulumba nu nun̄je Kin̄jo kukulna le nu kilke mbolok une n̄jak tan̄go tanañ mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku n̄garosu kumam tuku pilna. Tanañ le Kuate nu kilke mbolok tan̄gombi une tuku san̄gri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnem̄nge mineg mbal sine tukul pasa am mboln̄ge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig mbal nan̄gine wamduset tan̄go tuku wam mboln̄ge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnem̄nge minig mbal nan̄gine wamduset Tukul Guwa tuku wam mboln̄ge minig. ⁶ Ande nu nun̄je wamduset tan̄go tuku mañau mboln̄ge pilit ta nu n̄gisikam̄ngat. Ande nu nun̄je wamduset Tukul Guwa mboln̄ge pilit ta nu abo n̄jak n̄gamun̄gal mukuk minam̄ngat. ⁷ Tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig mbal nane Kuate tuku n̄gueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnem̄nge mine ndakade. Nane sin̄ka dubiwam fugude. ⁸ Nane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumun̄ kuga.

⁹ Tukul Guwa sin̄ka tane sinam̄nge minit ta tane nu tuku nzali kumnem̄nge minig. Tane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tan̄go kuga. ¹⁰ Tane une mañau n̄jak tukunu n̄garosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinam̄nge minit le tane tin̄reknu mayok ka n̄gamun̄gal abo tugu n̄jak minig. ¹¹ Yesus

kumna le Kuatenge te-tina ta nuŋe Guwa tane sinamnge minit. Nu tane sinamnge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo taŋgine kumig tuku ngarosu ta mata kile-tidingamngat.

¹² Tira kame, sine taŋgo tuku maŋau gisleknu maŋ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemnge minbe ta sine nŋisikamngig. Sine Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge ngarosu tuku maŋau kile-ibenjka kume serniŋbe ta sine abo ŋak minamngig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigenj mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolŋge pro ndagenj. Kuga. Sine nu mbolŋge Kuate tuku kiŋo kame mayok ka ndek yiŋe Mam nŋa Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamnge tane kumumbi Mam nŋade nŋa tumsinŋit le sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kiŋo kame mineg ta Mam tuku agaŋ ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoŋ nuŋe agaŋ ndende ta kilamngig. Kile sine ait te mbolŋge nu ndoŋ piti kuraweg ta sine nu ndoŋ kilŋa tamngig.

Sine gare sunŋo tamngig

¹⁸ Kilŋa sunŋo sine mbolŋge mayok kaŋgat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agaŋ fudiŋndo nŋet. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku ait tairŋga mindesimba minig. ²⁰ Agaŋ ŋakmba ta maŋau gisleknu mbolŋge pronaig. Nane naŋgine nzali dubimba taŋamba pro ndanaig. Kuate nuŋe nane kilmba maŋau ta kumnemnge patikina ta nane nduiye taŋamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agaŋ kame ŋakmba ta kile nŋaigonŋam tuku maŋau kumnemnge minig ta nane Kuate tuku kiŋo kame ndoŋ muskil kile-tidinge niŋgamngat. ²² Agaŋ ŋakmba ta pino kiŋo te-palmbim tuku rar kamuste taŋamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Agaŋ kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ngarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku tairŋga nŋamuŋgal sinamnge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidinge siŋgina le kile sine wam ta tuku alonu tairŋga minde mineg. Sine wam ande tairŋga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le maŋ nu tairŋge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasiŋgit le sine wamdus saŋgrinu pilmba wam ta ndo tairŋga mineg.

²⁶ Taŋamba ndo sine saŋgriknun mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzaŋsiŋgit. Kuate nu yabaŋ pasa ndaŋ nane kumumbi kade nŋa nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku nŋamuŋgal sinamnge Kuate yabaŋam tuku ta sine tuku sunŋomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu taŋgo tuku nŋamuŋgal ŋakmba kaŋgerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabaŋte le Kuate nu nuŋe malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuŋe wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolŋge prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuŋe Kiŋo ta kiŋo mulum minwa nŋa nu o buk sine kilam tuku madisiŋgina ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku maŋau te-purbe nŋa idusna. ³⁰ Taŋamba nu sine kilam tuku o buk madisiŋgina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tiŋreknu kile-mayokkina. Sine tiŋreknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo siŋgam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manjau sunjo

³¹ Ye wam kame satinjit ta tugunu tenjemba. Kuate nu sine ndonj sailka minwa le imanje sine kile-ibenjam kumun? Kumun kuga. ³² Nu nunje kinjo nunje mape ndamba sine tursinjam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nunje kinjo nunje mbolnje wam njakmba sinjit le sine ngamunjal mukuk njak mineg. ³³ Kuate nunje sine tinreknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenje madisingina mbal pasa mbolnje patikam kumun kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa sinjam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tinjina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnje minmba sine tuku nga Kuate yabanmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imanje nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumun? Piti ait, sinamanzer, afunje kasursinjam, gubak mineg, aganj denkanu mineg, kame aganj sine tugum prode, afu balesinjam bafude wam kame ta njakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumun kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tenjemba sakate.

Sine ne tuku mbal ait njakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ngate.

Mune 44.22

³⁷ Kristus nu sine tuku sunjomba kume purte ta nu piti njakmba ta kugrakam tuku tursinjit le sine sanjri njak mayok kineg. ³⁸⁻³⁹ Ye sinjka son pasa satinjamnjit. Kuate nu sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolnje sine tuku sunjomba kume purte ta sanjri andenje nunje wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enjel le guwa sugo sugo tuku sanjri wam kame kile sine mbolnje prode ko ngumnenja prowamngaig aganj ndende samba le kilke mbolnje mine likade wam kame sakit ta njakmbanje Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumun kuga.

9

Kuate nu nunje wamdus dubimba nunje mbal madiningit

¹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinjamnjit te sinjka son pasa. Tukul Guwanje pasa te sinjka son pasa nga sayate le ye tane satinjet ta tenjemba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunjogoyate le ngamunjal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndonj purka ngisikumba manjau tambu yinje ndare tuma turkam kumun kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nunje kinjo kame minam tuku Kuatenje nane madiningina. Nu nane ndonj minmba minit. Nu nunje pasa ta nane ndonj katna. Nane tukul pasa njak. Kuate mbarinjam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonja ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Yakob nane nane tuku mbun. Kristus nu ngarosu njak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolnje mayok kina. Nu Kuate. Nu aganj njakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu njakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbun njakmba minig ta afu ndo nu tuku mbun ndinok. Kuate nu tenjemba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolnje ndo ne tuku mbun mayok kanjgaig nga sana. *Mulum*

Pasa 21.12

⁸ Pasa ta tugunu tenjenmba. Sine ngarosu mbolnge Abraham tuku mbun mayok kinge mbal sine Kuate tuku kinjo kame mayok nda kinge. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolnge Abraham tuku mbun mayok kinge mbal ndo sine Kuate tuku kinjo mayok kinge. Sine Abraham tuku mbun ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham tenjenmba sana.

Yar ande si piyo nanje Sara nu kinjo tuwa le ye sinka luka prowamngit ngina.

Mulum Pasa 18.10

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumneŋga Rebeka nu singine mbun Isak ndon kinjo armba fungul sinamnge konkinaik. ¹¹ Kinjo armba ta pro ndamba wam magenu ko njanon ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanjo madiningit ta nane wam ke likade mbolnge madi ndaniŋmba nu nuŋe wamdus ndo dubimba madiniŋmba wikate. ¹² Nu nuŋe manjau ta te-mayokmba Rebeka tenjenmba sana.

Kinjo mulum nu kinjo ngumneŋgamngat ta tuku minje kumnemnge minamngat nga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolnge Kuate tuku minje tenjenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ngate.

Malakai 1.2

¹⁴ Kuate nu nuŋe nzali dubimba ande madimba ande pitaita ta nu wam kumumbi ke ndakate nga sakam kumuŋ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet.

¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolnge kuyarna le minit.

Ye tanjo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanjo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ngate.

Kisim Bek 33.19

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanjo tuku wamdus ko nuŋe piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuŋe wamdus sina tamba ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolnge Isip tuku gabat Farao tuku tenjenmba sakate.

Ye ne mbolnge yiŋe sangri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig nga ye ne gabat pilen ngate.

Kisim Bek 9.16

¹⁸ Ata. Kuate nu nuŋe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuŋe pasa pitaiwam tuku wamdus karenju niŋgit.

¹⁹ Kile tane tuku ande tenjenmba ye kusnayamngat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuŋ kuga ta ndanjam saka Kuate nu tanjo tuku gubra pilit nga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye tenjenmba nu tuku pasa lafuwamngit. Ne ima le Kuate ndon kualeyaukate. Kilke waim andenge nu tanjo wakeite ta samba ne ndanjam saka ye tenjenmba wakeiyina nga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu tanjo ta nu kilke kilmba nuŋe nzali ndo dubimba aganj wakeikate. Nu kilke ndui tamba waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake aganj patinu tuku wakeite.

²² Tanjamba ndo Kuate nu nuŋe nzali dubimba nuŋe aganj ndende mbolnge wam afu kam kumuŋ. Nu une tuku gubra njak minmba nuŋe sangri sunjo te-mayokmba njakmba tumningam tuku iduste ta nu ngan minmba pitik ndo ngisikam tuku minig mbal pa niŋge ndakate. ²³ Nu nuŋe mapekate mbal mbolnge nuŋe wam magenu lato lato patikuwa le njakmba kanjerwaig nga idusmba tanjate. Mbal ta nane nu ndon gare njak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnge nu kasomok mbal tuku tenjenmba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamngaiḡ. Mbal ta ye nane wamdus niḡḡe ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamngait.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga ḡḡa saken ta ye tane Kuate abo ḡak minit tuku kiḡḡo kame ḡgamngait. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu taḡamba sakina.

²⁷ Tuan taḡḡo Aisaia nu Israel mbal tuku teḡenmba wi kuenḡka sakina. Piyalḡḡe fulbul minig taḡaḡ Israel mbal burnu kumuḡ kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidiḡḡam tuku wam tamngaiḡ.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolḡḡe pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa niḡgamngait. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande teḡenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora taḡaḡ kile mine ndakeḡ kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu taḡamba sakina.

³⁰ Ye tuan taḡḡo kame tuku pasa satḡḡit ta tugunu teḡenmba. Kasomok mbal nane tiḡreknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuḡ ḡḡinaig sulumba Kuate am mbolḡḡe tiḡreknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tiḡreknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tiḡreknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndaḡam? Nane tiḡreknu mayok kambim tuku wamdus saḡḡrinu pilnaig ta naḡḡine piro tuku saḡḡri mbolḡḡe sotinaig. Kuate nu kumuḡ ḡḡa nu mbolḡḡe sote ndakinaig. Ndate ande taḡḡo kupe daḡḡgade ta nane ndame ta mbolḡḡe bikekade. ³³ Kuyar pasa nu teḡenmba sakate.

Ata. Ye Sion tumbraḡḡe ndame ande kupe daḡḡgam tuku pili le minamngait. Ndate sunḡo ta mbolḡḡe nane barinuḡḡaig. Ande nu ndame ta tuku saḡḡri tomba tiḡḡuwa ta nu tumail pulunuḡḡat ḡgate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ḡḡisinaig

¹ Tira kame, yiḡḡe mbal Israel nane muskil kile-tidiḡḡe niḡgam tuku ndin ta te-silikuwaig ḡḡa ye wamdus saḡḡrinu pilmba Kuate yabaḡet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ḡḡamuḡḡal kunde-kundeniḡḡit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku maḡḡau ta kila. ³ Nane Kuateḡḡe ndo taḡḡo tiḡreknu kile-mayokkate wam ta ḡilai minmba naḡḡine saḡḡrimbi tiḡreknu mayok kambim tuku wamdus saḡḡrinu pilig. Nane Kuate nu taḡḡo tiḡreknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolḡḡe tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku saḡḡri tomba tiḡḡade mbal nane Kuate am mbolḡḡe tiḡreknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tiḡreknu mayok kambim tuku teḡenmba kuyarna. Ande nu tukul pasa ḡakmba dubi mayewa ta nu abo ḡak minmba minamngait ḡḡina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolḡḡe tiḡreknu mayok kinit wam ta minde bada taḡaḡ Ima nu samba mbol ambe kaḡḡat ḡḡa idus ndawa ḡgate. *Lo 30.12*
Sine pasa tamba ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ḡgam kumuḡ ḡḡanu sukeḡ. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumbraḡḡ kaḡḡat

nga idus ndawap. Pasa tamba ande nu Kristus kumanu mbal ngamuknge te-tiwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada taŋamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumuŋge minit. Tane tuku miŋge mbolŋge ngamuŋgal sinamuŋge minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumuŋge minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgap ngeg not.

⁹ Ne naje miŋgemi Yesus nu Sungo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba naje ngamuŋgalmbi Kuatenge Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimŋgat. ¹⁰ Sine ngamuŋgalmbi son ngeg le Kuatenge sine tiŋreku ngate. Sine miŋgemi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidiŋge siŋgit. ¹¹ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Ande nu ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋguwa ta nu tumail pulunuŋgat ngate.

Aisaia 28.16

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sungo am mbolŋge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine ŋakmba tuku Sungo ndindo minit. Nane afu nu sinzaŋniŋguwa nga nu wikade ta nu nane ŋakmba nuŋe ranŋun mayenu tamba sinzaŋniŋgit. ¹³ Kuyar pasa nu teŋemba sakate.

Nane afu Sungoŋge sinzaŋniŋguwa nga wikade ta nu nane ŋakmba muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat ngate. *Yoel 2.32*

¹⁴ Nane nu tuku saŋgri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndaŋndaŋmba nuŋge nane sinzaŋniŋguwa nga nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndaŋmba nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumuŋge kukli ndawa ta ndaŋmba nane isamuŋgaig? ¹⁵ Afu nanŋine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaniŋguwaig ta ndaŋmba nane kumba pasa ta kukliwamuŋgaig? Kuyar pasa ande ta tuku teŋemba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumuŋge sakate ta sine gare-garekeg ngate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudommmba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku teŋemba sakina.

¹⁷ O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate ngina. *Aisaia 53.1*

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolŋge teŋemba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg. ¹⁸ Ye tane kusnatiŋgamŋgit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane siŋka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal ŋakmba isnaig. Nanŋine pasa ta sunŋoka kilke tugu ŋakmba kumuŋgina ngate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye maŋ lato kusnatiŋgamŋgit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane siŋka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku miŋge pasa teŋemba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolŋge maŋau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus ŋayoŋgamŋgaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzaŋniŋgi le tane gubra tamŋgaig ngina. *Lo 32.21*

²⁰ Ngunnenga Aisaia nu Kuate tuku miŋge te-mayokmba pasa saŋgrinu ande teŋemba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumngge mayok kanngit ngina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuñe mbal Israel tuku teñenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ñgueu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga wika minet ngina. *Aisaia 65.2*

Aisaia nu Kuate tuku miñge tañamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

¹ Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuñe mbal Israel pitaikina nga idusde e? Siñka nu taña ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin. ² Kuate nu nuñe mbal Israel kilam tuku o buk madiningina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolñge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku mañau kanngerka nu nane pasa mbolñge patika Kuate sana: ³ O Sungo, nane Israel mbal ne tuku tuan tañgo ñakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba ñaigo siglikade. Kile ye yiñe ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina.

⁴ Tañakina le Kuate nu ndek Elia teñenmba sana: Kuga. Israel mbal ñgamukñge nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbarinñ ndade nga Elia sana.

⁵ Tañamba ndo kile ait te mbolñge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinañ make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinañ sine make patika madisingina ta singine wam ke likeg ta mbolñge sine nuñe mbal mayok nda kineg. Kuga. Sine nuñe ake make patikate wam ta mbolñge ndo nuñe mbal mayok kineg. ⁷ Wam ta mbolñge sine teñenmba kila pileg. Israel mbal nane tinreknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisingina mbal sinenge ndo te-silikeg. Nane afu ñgamunñgal tukulmba wamdus karenñu niñgina. ⁸ Kuyar pasa ande teñenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ñgamunñgal wamdus tukulam tuku mañau niñgina le nane ammbi agañ kanger ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane tañamba ndo minig ñgate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata teñenmba sakina.

Nane agañ ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tange nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makeñge songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti ñak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*
David nu tañamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye mañ tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ñgisinaig nga idusde e? i ... Nane taña ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge niñgam tuku pasa ta nane tane kanngerka am kikonj tinja pasa mayenu ta mañ tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal ñakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuñe wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumñenga Israel mbal mañ ñgamunñgal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolñge

prona ta limba sinjka wam mayenu sunjgo njayo tanjgo njakmba mbolnje mayok kangat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satingamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sunjgo nga wamdus sanjgrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye manjau tamba yiñe tugu am kikonj tinja nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal njakmba Kuate ndonj tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumnenja nu manj Israel mbal luka kilwa le ame wam sunjgo mayok kangat? Tanjgo kummba manj abonjgate wam sunjgo tanjanj.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret njaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu njakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka duñekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknje tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal duñekok olif ail tanjanj kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndonj kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnje sanjgri ti ndanjgate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnje sanjgri tinjgade.

¹⁹ Tane afu tanjgine ngarosu payamka tenjenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnje tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamunjal son njak minig tukunu tane ail ta mbolnje minig. Tane tanjgine ngarosu payam ndaka kurau mayemba tanjgine ngamunjal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane duñekok olif ail tanjanj minmba son manjau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjgun manjau le gubra manjau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranjgun mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamunjal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamunjal biye mbilmba Kuate tuku sanjgri tomba tinjguwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolnje tuturninguwa le minamngai. Kuate nu tanjawam kumuñ. ²⁴ Tane kasomok mbal buk duñekok olif ail wainu minnaig le Kuateñge tane kat pugurka kilmba nu ail prode manjau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolnje tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolnje tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal njakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tanjgine ngarosu payamkubekaig nga ye wam ande kuiruk minit ta te-kilimba satingamngit. Israel mbal afu Kuateñge ngamunjal tukulmba wamdus karenju ningina le Kuate ngumnaenig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumuñguwa le Israel mbal ngamunjal tukulmba wamdus karenju minig ta kusrewamngai. ²⁶ Wam ta mbolnje Israel mbal njakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenjenmba sakate. Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjgo nu Sion tumbranj sunjgo mbolnje prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngumnede manjau ta pitaiwamngat.

Aisaia 59.20

²⁷ Tanjamba ye nane ndonj pasa katen ta kumumba nane tuku une manjau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolnge nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbunj kame idusnimbamba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuje wam magenu afu ningit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiningit ta nu manj nane pitai ndaningit. ³⁰ Israel mbal nane ambonja Kuate tuku minge dubinaig ta ngumnenja Kristus mbolnge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonja pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolnge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku minge pitaimba minig. ³² Sine njakmba Kuate tuku minge pitaigenj le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manjau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolnge sine njakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manjau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunjo o mbolnge. Sine sinjka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuje wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumunj kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumunj ngate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu aganj ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolnge minit? ³⁶ Nunje aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilnja sanjri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manjau idusmba tanjine ngarusu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tananj ta nu nzalite. Sine tanjaweg ta sine kumumbi Kuate mbarinjeg. ² Tane kilke te tuku manjau te-pur ndawap. Tanjine wamdus Kuate mbolnge palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnge Kuate garete ta ke likam kumunj.

Piro sanjri yimyam tuku pasa

(1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tambi satinngamngit. Tane tanjine miroj payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sanjri yimyam tingit ta idusmba tanjine miroj pilengap. ⁴ Ngarosu ndindo mbolnge aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine gudommba ta ngarusu ndindo ndo mineg. Ngarosu ta mbolnge sine inum inumnu mineg ta ulendika ngarusu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sanjri kise kise ake singit tambi sine pirokuba. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku sanjri tate ta nu nuje ngamunggal son manjau tambi kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sanjri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sanjri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sanjri pileningam tuku sanjri tate ta nu sanjri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu turka ningam tuku sanjri tate ta nu waknyumba ninguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sanjri tate ta nu wamdus sanjrinu pilmba piro ta

kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sangri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamuŋgal niŋgam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi muŋgu kume purkap. Tane maŋau ŋaigonu njakmba ngumneniŋmba maŋau magenu ndo bige dedeŋgap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine tanaŋ tangine tangine muŋgu kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kile-duŋgam tuku ngamuŋgal kunde-kundetŋguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tiŋga pirokap. Tukul Guwa mbolŋge tumail gare njak mayok kape sulumba Suŋgo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidiŋge tiŋgam tuku tairŋgade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamŋge ŋgan pilmba dirnaŋgap. Tane mara mara Kuate yabaŋmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal agaŋ ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolŋge patikap.

¹⁴ Tane piti sertŋngig mbal Kuatenge nane sinzaŋniŋguwa ŋga yabaŋap sulumba nane nyaro pasa niŋmba kasur pasa niŋge ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndoŋ tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndoŋ tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndoŋ wamdus ulendika tuma minmba sine sugo ŋga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak ŋga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolŋge maŋau ŋayonu kuwa kande tane maŋau ŋayonumbi lafu ndawap. Taŋgo njakmba ngamukŋge maŋau tiŋreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane taŋgo njakmba ndoŋ ngamuŋgal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolŋge maŋau ŋaigonu kuwaig le tane Kuatenge lafuwa ŋga piti ta nu wai mbolŋge ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku teŋenmba sakate.

Suŋgo nu sakate: Maŋau ŋaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yeŋge pa ta niŋgamŋgit ŋgate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tuku ŋgueu taŋgo nu gubawa kande nyamagaŋ tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne taŋawa ta nu nuŋe ŋgueu maŋau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamŋgat ŋgate. *Sindaun 25.21*

²¹ Maŋau ŋaigonu taŋge tane kile-ibenjikat ŋga tane nu mape ndawap. Tangine maŋau magenu tamba maŋau ŋaigonu ta kile-ibenkap.

13

Kuatenge gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemŋge minbe. Kuate tuku wamdus mbolŋge ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nuŋge patikate. ² Ande nu gafman tuku miŋge pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Maŋau magede mbal nane kulat taŋgo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam ŋaigonu kade mbal ndo kulat taŋgo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne maŋau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat suŋgo ta pilit. Nu maŋau ŋayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne maŋau ŋayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu maŋau ŋaigonu kade mbal pa niŋgam tuku gabat suŋgo ta nu tuku piro taŋgo minit. ⁵ Ta tuku ye satŋngit. Tane gafman

tuku minje kumnemnje minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnje mine ndakap. Tane manjau tinreknu nga nu kumnemnje minap.

⁶ Tane takis ndametiŋ pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku minwaig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametiŋ pankam tuku minmba kande pankap. Tane nyu njak mbal idusniŋmba nane gare niŋgam tuku wam ta ndo kap.

Tangine tangine munju kume purkap

⁸ Tane aganj ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tangine tangine munju kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnje minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommmba minig. Tango pino munju kuayar ndakap. Tango bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Aganj ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta njakmba tukul pasa tenje ulendite. Tukul ta tenenmba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tango nu kume pur manjau tambi ande njayo siliwam kumuŋ kuga. Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu tukul njakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam njakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidiŋje siŋgam tuku pasa ismba son ngijeŋ ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tangine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manjau kile-sika mafen tuku manjau kilmba tambi manjau njaigonu kile-ibenkuba. ¹³ Sine mafen mineg tanjaj manjau magenu ndo kube. Sine afu ndoŋ minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tango pino ndoŋ une ndakube. Kutur manjau kiko njak ta ke ndakube. Afu ndoŋ kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nj ndakube. Sine ma make tuku manjau tanjaj njakmba kusrekube.

¹⁴ Tane siŋgine Sunjo Yesus Kristus tuku manjau te-purap sulumba tangine ngarosu tuku nzali njaigonu kam tuku idus ndaniŋgap.

14

Sine tira kame tuku son manjau pile ndanjube

¹ Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndoŋ manjurkam tuku tap. Tane nu ndoŋ kualeyauka nu tuku manjau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye aganj njakmba nyam kumuŋ ngate. Ande nu son manjau gisleknu njak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamaganj ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamaganj ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnej kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tango tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nunje Sunjo tuku piro. Sunjoŋge nu sanjri tuwit ta nu kumumbi mayok kangat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul njak ngate. Ande ait njakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tangine miroŋ yimyam manjau dubiwam tuku ta pilenja te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamaganj ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine

mineg ta singine mironj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine mironj tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo njak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dungam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dungam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo njak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba manj tingina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pilengja nu mbarte nja sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine njakmba Kuate am mbolnje tinjube le nunje sine pilesingamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenjenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinja abo minet tanjaj pasa te sinja mayok kanjat. Tanjo njakmba ye tugumnje dagol tidrongamngag. Nane njakmba ye tuku nyu te-dungamngag ngate. *Aisaia 45.23*

¹² Ta tuku sine njakmba Kuate tugumnje singine wam njakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamunggal njaigo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine singine munju pilenggeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sanjgrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndonj ukendiket ta nyamaganj ndem njakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak nja iduste ta nu tuku wamdus sinamnje tukul tanjaj mayok kinit. ¹⁵ Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak ngate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus njayo silitate. Tanjate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tamba nu njayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj njakmba nyam kumunj nja sakate ta ne kumumbi sakate. Nanje wamdus mayenu ta andenje njayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. ¹⁷ Sine Kuate kumnemnje mineg mbal sine nyamaganj le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinjeknu mayok ka ngamunggal mukuk minmba Tukul Guwa mbolnje gare njak mineg wam ta ndo alo sunjokanu. ¹⁸ Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tanjo pino nane nu tuku manjau ta kanjermba saka minig.

¹⁹ Sine ngamunggal ulendi minmba singine singine wamdus sanjgri pilewam tuku sanjgri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzalinu nyate tamba Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamaganj njakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolnje ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nanje tira ande baringikat nja ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manjau tinjeknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumunj ngate ta Kuate am mbolnje ndo minwa. Ne wam ande pilengja ye kam kumunj nja idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare njak minit. ²³ Ne wamdus armba njak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nanje ngamunggal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nunje son ngate manjau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ngamunggal son sanjgri njak mineg mbal sine tira kame son manjau gisleknu minig ta turkuba. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ² Sine tira kame wamdus sanjgri pileningam tuku nane tuku wamdus kumnemnje minmba manjau tamba nane turkuba. ³ Kristus nu mata nunje maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndonj pasatina ta tenjenmba sakate. Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade. *Mune 69.9*

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sanjri tinga dirnanjube sulumba ngamunggal mukuk njak minmba Kuate tairnjube. ⁵Sine sanjri tinga ngamunggal mukuk minam tuku manjau Kuate tugumngge prote. Nunje tane sanjri tinga le tane Kristus Yesus tuku manjau kubemba tanjine tanjine wamodus ulendi tuma minap. ⁶Tane tanjamba minap ta tane ulendika minge ndindombi singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dunjamnggaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal njakmba wikina

⁷Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa nga nu sine njakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa nga tanjine tanjine afu njakmba kile likap. ⁸Kristus tuku manjau satingit ta tugunu tenjemba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa nga Kristus nu Zu mbal tuku piro tanjo mayok kina. Wam ta mbolngge Kuate nu Zu mbal tuku mbun kame pasa saningina ta kumunggina. ⁹Wam ta mbolngge kasomok mbal mata Kuatenge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunjinag. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ye kasomok mbal ngamukngge ne tuku nyu te-dunjamnggit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa nga mune ande ulamnggit ngate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndonj gare-gareka minap ngate.

Tukul Pasa 32.43

¹¹Pasa ande mata tenjemba sakate.

Tane kasomok mbal Sunjo tuku nyu te-dungap.

Ese. Kilke tugu njakmba nu tuku nyu te-dungap ngate.

Mune 117.1

¹²Tuan tanjo Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbun sunjo ande prowamngat.

Nu kasomok mbal tuku Sunjo minam tuku mayok kangat. Nunje nane muskil kile-tidinge ninjam tuku tairngamnggaig ngina. *Aisaia 11.10*

¹³Sine Kuate tairnga mineg wam ta nunje singit. Tane nu kumun nga minap le nunje gare manjau ngamunggal mukuk sunjomba tinga. Nu tanjawa ta tane Kuate tairnga minig wam ta Tukul Guwanje lato lato sanjri pilemba minamngat.

Paulus nu nunje piro tuku sakina

¹⁴Tira kame, ye tane tuku wamodus ar ar ndawet. Tane ranjun manjau kumungganu njak minmba pasa tugusek njakmba kila minig tukunu tanjine tanjine munju kile-tidingam kumun. ¹⁵⁻¹⁶Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamukngge Kristus Yesus tuku piro tanjo minam tuku ye madiyahina. Ta tuku ye waje te mbolngge tane man idusam tuku ye pasa sanjrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris tanjan Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolngge kumumbi purfernu mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau agar mayenu tanjan Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷Ye Kristus ndonj ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumun. ¹⁸Kristus nu kilke mbol mbal njakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mbolngge wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sanjri kitek tumninmba Tukul Guwa tuku sanjri yimyam kile-mayokka wam njakmba ta Kristus nu ye mbolngge piro

kina. Ta tuku ye Yerusalemnge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolnge tinja piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolnge ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumnge ye pasa kukliwam tuku wamdus sanjgrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba tanjamba piro ket ta tenjemba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeningamngat. Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimngagig ngate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kanjerkam idusna

²² Ye ait sunjgomba tane tugum prowam tuku iduset ta yinje piro sunjo tenge ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolnge piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunjgomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kanjertingam iduset. ²⁴ Ye tane ndonj ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinngge kayeyap le ye Spen ka nget.

²⁵ Ye kile ndametinj afu kilmba Yerusalemnge Kuate tuku mbal turkam kangit. ²⁶ Nane aganj ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolnge tira kame afu nane turkam tuku ndametinj te patikinaig. ²⁷ Nane nanjine miroj wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolnge lafu njak minig. Nane Israel mbal tugumnge Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ngarosu tuku aganjmbi turkam kumunj. ²⁸ Ye ndametinj te kilmba Yerusalem mbal ninji sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamngit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manjau njakmba njak tane tugum prowamngit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine njakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolnge munju kume purkeg. Ta tuku ye tenjemba satingamngit. Tane ye turyam tuku ye ndonj Kuate sunjgomba yabanjbe. ³¹ Yudea ma tugu mbolnge son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanjap. Kristus tuku mbal Yerusalemnge nane kasomok mbal tuku ndametinj te kilam mbulbekaig. Nane gare njak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanjap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanjamba gare njak tane tugum ta promba ait afu tane ndonj mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ngamunjal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndonj minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ninjina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satingamngit. Nu Senkrea tumbran sunjo mbolnge Kristus tuku kuasmbi ngamuknge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolnge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjgomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndonj Kristus Yesus tuku piro kigenj ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane njakmba ye ndonj nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandeknge Kristus tuku kuasmbi manjgurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal njakmba nyu kilamngit te yinje gare pasa te saningap. Yinje gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ngamuknje nu ambonja Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamuknje piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndonj muli wandek sinamnje mingenj. Ye Kristus gilai minen le nale ambonja son nginaik. Apostel kame ngamuknje nale nyu njak minik. Nane njakmba ta yinje gare pasa te ningap.

⁸ Afu tenjenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatus. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndonj Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tanjo tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yinje gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndonj tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunjo tuku mbal minig ta njakmba yinje gare pasa te saningap.

¹² Afu tenjenmba. Sunjo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunjo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunjo tuku tanjo tugusek. Ina nunje nu ye tuku ina tananj minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndonj minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerius nale kulin nunje Olimpas Kuate tuku mbal nane ndonj mine likade ta njakmba yinje gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndonj munju kume purkade manjau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimyam njakmbanje tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku riron pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndonj ulendi ndakap. Nanenje sine pasa tugusek tumtingijen ta pitaide. ¹⁸ Nane singine Sunjo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine ngarusu tuku nzali njaigonu maro njak minam tuku ndo piro kade. Nanjine njule parak pasambi tira afu wamdus sanjri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane njakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manjau mayenu kam tuku kila sunjo njak minap sulumba manjau njayonu kam tuku gilai tananj minap. ²⁰ Tane tanjamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kunnemnje pilmba to firamngat. Kuate nu ngamungal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndonj pirokate ta nunje tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingit.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tingit.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnje minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal njakmba mbolnje wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbranj sunjo te tuku ndametinj kulatkate tanjo sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dunjina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunjube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnje tane sanjri piletngamngat. Pasa mayenu ta buk kuirok minna le tanjo nane gilai mine sunjona le ka ka kile nu kilimok

* 16:16: Zu mbal nane kume purkade manjau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tanjo njakmba pasa mayenu son nga dubiwaig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal njakmba ise likeg. Tuan tanjo kame tuku kuyar ta mbolnge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila njakmba njak. Sine njakmba Yesus Kristus mbolnge Kuate tuku nyu sunjo ta te-dunga minmba minbe.
Son.

1 KORIN

Korin mbal tuku waɲe Paulusŋge ambonɲa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusŋge minmba Korin mbal tuku waɲe te kuyarna.

Korin tumbraɲ sunɲo ta Grik kilke mbolŋge minna. Tumbraɲ ta mbolŋge ma tugu yeki yeki tuku mbal pro tanɲe mine likinaig tukunu maɲau ɲaigonu mata sunɲokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariɲɲiɲmba minnaig le Paulusŋge pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumɲiɲgina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋge minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ɲgamuɲgal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ɲgamukɲge yar ndindo batenɲu inum pirokina sulumba maɲ nane kusreka kina.

Paulus nu waɲe te kuyarna ta tugunu teɲenmba. Nu Efesusŋge minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋge minig ta nane fare fare unekade ɲga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane naɲgine maɲau ambokok ta maɲ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ɲgade. Nane tuku ande nu nuɲe ndare ndoɲ kinyna ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba naɲgine naɲgine tira pasa mbolŋge kile-tidiɲgade sulumba fare fare tango pino ndoɲ unekade ɲga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidiɲgam tuku waɲe te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunɲomba nane niɲgina.

Taɲamba nu nane nu tuku kusna waɲe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

¹⁻² Kuate tuku kuasmbi Korinŋge minig tane ɲakmba kaiye. Tane nuɲe mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndoɲ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ɲakmba mbolŋge siɲgine Sunɲo Yesus Kristus tuku nyu te-duɲgade mbal nane sine ndoɲ ulendika Sunɲo ndindo ɲak minig ta nane tuku turmba waɲe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuɲe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ɲga nyu te-mayokna. Ye siɲgine tira Sostenes sile tane ndoɲ pasatam prowek. ³ Siɲgine Mam Kuate Sunɲo Yesus Kristus nale tane ake sinaɲ make patika ɲgamuɲgal wamduɲ bul sertiɲguwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tane ake sinaɲ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵⁻⁶ Tane Kristus ndoɲ ulendika wam magenu ɲakmba kilnaig. Sine nu tuku pasa tane tugumuɲge kukligen le pasa ta tane tuku ɲgamuɲgal sinamuɲge saɲgri tiɲgina le tane katese maɲau tugusek ɲakmba ɲak minmba miɲge bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane siɲgine Sunɲo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolŋge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu ɲakmba tiɲge suluna. ⁸ Nu tane saɲgri piletɲiɲmba minwa le ma ma nuɲe ait sunɲo mbolŋge mbar ande tane mbolŋge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuɲe Kiɲo siɲgine Sunɲo Yesus Kristus tane nu ndoɲ muɲgu gare ɲak minam tuku wikina. Nu siɲka wam ta te-mayokamuɲgat.

Kuate tuku kuasmbi Korinŋge purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye siɲgine Sunɲo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolŋge tane saɲgrimba satingamuɲgit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam ɲakmba mbolŋge ɲgamuɲgal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane

kualeyaokade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta tejenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tango ngade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ngade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommba tana mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu nga ail kazrai mbolnge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mbolnge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ngamuknge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamdu piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule pisneniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tigen nga sakam kumu kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanas tuku wande tuma mbal mata kule pisneningen. Ye afu turmba kule pisneningen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tango kule pisneningam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdu kilambi tango wamdu dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdu kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna ta ngisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba nginngan pasa ndo ngade. Sine Kuatenge muskil kile-tidinge singit mbal sine ismba ta Kuate tuku sangri ngeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku minge tejenmba sakate.

Nane kila sugo jak mbal yenge nane tuku kila ngaigo siglikamngit. Wamdu kuyar mayenu jak mbal yenge nane tuku wamdu te-siwamngit ngate.

Aisaia 29.14

²⁰ Kuate tuku wamdu kila tange kilke te tuku nginngan wamdu kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila jak mbal aninge? Ko kuyar pasa biteknaganu mbal aninge? Ko nangine wamdu kilambi afu tuku pasa kile-ibenkade mbal aninge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tango nane nangine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu nginngan pasa ngade ta pasa tange ndo nane Kuate kila palmbim kumu. Nu pasa tamba son ngade mbal muskil kile-tidinge ningit. Kuate tuku wamdu kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sangrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdu mayenu jak isam idusde. ²³ Sinenge Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba nginngan pasa ndo ngade. ²⁴ Sine Kuatenge wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son ngeg. Kuate tuku sangri nu tuku wamdu kila nu mbolnge minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le nginngan wam ngade ta tango tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tango tuku sangri lite. ²⁶ Tira kame, tane Kuatenge wikate mbal tane tango ndan ndan. Afu tango am mbolnge kila jak afu sangri jak afu nyu jak tane ngamuknge tango tana gudommba mine ndakade. ²⁷ Kuga. Kuate nu kila jak mbal kiko tuwaig nga kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sangri jak mbal kiko tuwaig nga nu sangri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu jak mbal ake agan tana mayok kuwaig nga mbal nyu kugatok tango nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mbolnge nunye nyu payamkam kumu kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesu ndon ulendika abo kitek jak mineg ta Kuatenge singit. Nunge Kristus pilna le sine nu mbolnge wamdu kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit le sine

Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok ka nu tuku mbal purfeŋnu mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Taŋgo ima nu payamkam idusmba kande nu Suŋgo wam ke likate ta idus-
niŋmba payamkuwa ŋgate. *Yeremia*
9.24

2

Paulus nu Kuate tuku sangrimbi pasa kuklina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satingen ta wamdus kila ŋak ko pasa kila suŋgo ŋakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolŋge balenaig ta ndo idusmba satingen. ³ Ye pro tane ŋgamukŋge sanŋri kugatok kuru-kuruka piririmba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila suŋgo ŋakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta sanŋri pilena le tane son ŋginaig. ⁵ Wam ta mbolŋge taŋgine ŋgamuŋgal son taŋgo tuku wamdus kila mbolŋge mine ndakate. Kuate tuku sanŋri mbolŋge minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo ŋak nane ŋgamukŋge sine wamdus kila sugo niŋgeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo sugo kila kilig taŋaŋ sine kile ndakeg. Mbal ta ŋgisikamŋgaig. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kuirok minna ta te-mayokeg le nuŋe mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndoŋ kilŋa ŋak minbe ŋga nu taŋamba wamdus tina ta kuirok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Suŋgo kilŋa sanŋri ŋak nu tumba ail kazrai mbolŋge bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal niŋgam tuku madiningina.

Wam ta sugokanu o mbolŋge. Taŋgo nane ammbi kanŋer ndakade.

Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaningig ŋgate. *Aisaia*
64.4

¹⁰ Wam magenu kuirok minig ta Kuate nu nuŋe Guwambi tumsingit. Nuŋe Guwa nu Kuate tuku wamdus ŋakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Taŋgo nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nuŋe miroŋ ndo nuŋe wamdus kila minit. Taŋamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuŋe Guwa taŋge ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta taŋgo tuku wamdus taŋaŋ kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nuŋe Guwa singit taŋge tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta taŋgo tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwange tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa ŋak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka ŋgingan wam ndo ŋga nane katesewam kumuŋ kuga. Tukul Guwa ŋak mbal ndo nuŋe wam kame pileŋga alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam ŋakmba pileŋga pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa ŋak mbal kumumbi pileŋgam kumuŋ kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ima nu Suŋgo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Suŋgo wam paguwam kumuŋ ŋgate.

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

Aisaia 40.13

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹ Tira kame, ye tane ndon minmba Tukul Guwa njak minig mbal tanjaŋ pasa kila sugo njak sa ndatingen. Tane Kristus tinaig ta tane kinjo dabronu ndo minmba kilke te tuku manjau dubide mbal tanjaŋ minnaig. ² Ye nyamagan karennu tinje ndaken. Amo ndo tinjen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumuŋ kuga. Kile mata tane tanjamba ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanjaŋ minig. Tane afu tuku mine am kikonj tinja kualeyauka munju tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanjaŋ ndo minig tae. Tane tanjo kitek mayok ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tanjakade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tanjaŋ minig. ⁵ Sile Apolos ndon tanjo ndan ndan. Sile Kuate tuku piro tanjo ndo. Nunje piro walmba sikina le sile piro kikenj le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶ Ye piro ta nyamagan tumunu njuken le Apolos nu aganj tumunu ta kule tuna le Kuatenje ndo nyamagan alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale ar ta nyu kugatok. Kuatenje nyamagan alonu te-mayokte nunje ndo nyu njak. ⁸ Aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale kumu kumu piro tanjo ndo. Ngumneŋga piro miro tanjo nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹ Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tanjo ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tanjaŋ minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tanjaŋ minig. Kuate nu ake sinaŋ ye make pilmba piro sina le ye tane tugumne tanjo wai kuyar njak tanjaŋ wande ta tuku makek te-tiwen. Tanjo afu nane makek ta mbolnje wande alonu pilmba minig ta nane rironjuwaig. Makek ta mbolnje wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumuŋ kuga. ¹² Makek ta mbolnje piro mbal ail ndan kilmba wande alonu palmbimngaiŋ. Nane kuil anzinj nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumneŋga nane tuku piro kilimok mayok kanŋaig. ¹³ Ait sunjo mbolnje panje piro mbal tuku piro yimyam tagoninguwa le nane piro mayede ko njayode ta kilimok mayok kanŋaig. ¹⁴ Tanjo nu makek ta mbolnje wande pile mayete ta panje uge ndakuwa le nuŋe piro lafunu tamngat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta panje wande alonu ugwa le nu nuŋe piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nuŋe njarosu njisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanjaŋ nu njisike diramngat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nuŋe Guwa sine sinamne minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nuŋe minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta njayo siliwa ta Kuate nu tanjo ta njayo siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila njakmba njak minet ngate ta nu nuŋe wamdus mbarte. Nu kila ta njakmba ngumnenimmba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnje nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Kila njak mbal nanjine kila tuku yabri paknu tamba Kuate nu nane kilmba kile-ibenkate ngate.

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sunġo nu kilke te tuku kila ħak mbal kanġerka wamduŝ ta alo kugatok ħgate.

Mune 94.11

²¹⁻²² Ndanġam saka tane gabat afu tuku nyu kile-duġġa payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine ħakmba tane turkam tuku ndo mineġ. Wam ħakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku maġau kume maġau wam kile minig afu ħġumneġġa prowamġġaig ta ħakmba tane tuku ħga mayok kinig. ²³ Ata. Tane ħakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sunġoġġe ndo nuġe piro tanġo pileneġġit

¹ Tane teġenmba sine tuku iduŝap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tuġusek kuirok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineġ. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe ħga saket.

³ Tanenġe ko tanġo afunġe ye tuku piro pilede ta ye tanġaig ħga ta tuku iduŝ ndawet. Ye piro ket te yiġe mironġ mata pile ndawet. ⁴ Yiġe mbar afu katese ndamba ye piro mayewet ħga iduŝet ta ye wam ta mbolġġe piro tanġo kumumbi mayok nda kinet. Sunġoġġe ndo ye tuku piro kumumbi pilete.

⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaneġġap. Sunġo tuku ait ndo tairġġap. Nu luka pro sine tuku maġau kuirok minig ta ħakmba kilġaneġġuwa sulumba tanġo wam kam iduŝde ta kilimok kile-mayokkamġġat. Nu tanġawa le Kuate nu tanġo yimyam kumumbi nyu kile-duġġamġġat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsinġit tanġamba tane tanġo ande payamka ande tuku nyu te-iberġ ndawap. Ye tane tuku gabat ħakmba tuku satinġit ta tane wam ta kila palpe ħga sile Apolos sikile ħġaro mbolġġe pilmba satinġet. ⁷ Imanġe tane magenu ħgate le tane nane afu lininġanu ħga iduŝde. Tane wam ħakmba kilig ta Kuatenġe tinġit. Nuġe tinġit ta ndanġam saka tane tanġine mironġ kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate ħga iduŝde. Tane sine lisinmba nyu sugo ħak minig ħgade. Yoi. Sine tane tanġamba mayok kape ħga wamduŝ sunġo ħak mineġ. Tanġamba ndeta sine tane ndoġ ulendika nyu sugo ħak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanġo ħakmba ħġumneġġe nyu kugatok patikina ħga ye iduŝet. Ta tuku tanġo ħaigonu bale faram tuku patikade tanġaġ eġel kame tanġo ħakmba pro sine kile-ġmamukka kanġer tidinga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineġ tukunu tanġo am mbolġġe ħġinġan tanġo sanġri kugatok tanġaġ mineġ ta tane Korin mbal tane teġenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineġ sulumba sine kila ħak mbal mayok kumba sine sanġri ħak ħga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanġo am mbolġġe nyu sunġo tade ta sine nyu sunġo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasinmba tawi urfunu tinġeg. Afunġe sine ħaigo siglikade le sine tumberaġ kugatok tanġaġ kine promba likeġ. ¹² Singine waambi piro karenka mundumbi nyamagan piyaweg. Afu tumail pansinġig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabaġeg. Afu piti sinġig ta sine ħġan patika ake mineġ. ¹³ Afu kasursinġig ta sine pasa bafumbi saninġeg. Tanġo pino ħakmba sine aġaġ ħaigonu tiglu tanġaġ ħga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sanġrinu kuyarit te tane kikotinġuwa ħga kuyar ndawit. Tane ye tuku kinġo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tanġo ġudommmba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam ġudommmba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tanġaġ minet.

16 Tane ye tuku manjau te-purap nga sarsartinget. 17 Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sunjo mbolnje ye tuku kinjo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndonj ulendika minet manjau te nunge tane manj satinjuwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbranj njakmba mbolnje minig ta tanjamba tumninget. 18 Tane afu tanjine njarosu payamka sakade. A... Paulus nu kuru-kuruka sine tugum prowe nda njgade ta 19 Sunjo nu nuje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manjau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo njak e ko alo kugatok? 20 Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nuje manjambi Kuate tuku sanjri kile-mayokkate. 21 Tane ndanjmba idusde? Tanjine mbar manjau sigair-sigairtanjmba kile-tidingi e ko kukotinjmba pasa bafumbi satinji e nga idusde.

5

Wam najgonu kade mbal pitaikap

1 Tane tuku ande nu mam nuje tuku pino kuayarmba nu ndonj minit nga sakade le ye iset. i... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. 2 Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate njgade. Tane loka kiko njak malmbika minam kumuñ. Tanjo tanjamba tane ngamuknje kate ta nu tumba pitaikap. 3-4 Yinje njarosu tane ndonj mine ndakate ta yinje wamdus ta tane ndonj minit. Ye tane ndonj minanu tanjan ye tenjenmba satinjamngit. Tane manjur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sanjri nale tane ndonj manjurkamngaik. 5 Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tanjo ta Satan tuku wai mbolnje palpe le nu tuku njarosu njayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnje ngamunjal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa njisi ndakuwa. 6 Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinjo plaua sinamnje pileg le yis ta plaua njakmba ulmba silite ta tane kila. 7 Ta tuku tane bret yis kugatok tanjan purfenju ndo minap. Ata. Sinjine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manjau ambokok yis tanjan ta kile-panka manjau kitek njak minap. 8 Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manjau ta sine bret yis njak tanjan manjau najgonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanjan manjau tugusek kitek njak minbe. 9 Ye buk tane tuku wanje ande kuyarmba tane unekade mbal ndonj ulendi ndakap nga kuyaren ta 10 ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatingen. Tane nane fare fare pino tanjo ndonj uneka aganj ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta njakmba kusreka aninge minamngaik? Minam tuku ma ande mine ndakate. 11 Ye pasa kuyaren ta tugunu tenjenmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndonj unekate e ko aganj ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinje e ko afu tumaail panningit e ko kule kamenu nyumba njinngankate e ko aganj ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndonj ulendika isukuse ndakap. 12-13 Kuate dubi ndade mbal pileningam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuate nje ndo nane tuku manjau pileningamngat. Sine tuku piro ta sinjine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanjawa sulumba tanjo une njak ta pitaikap.

6

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndanjauwaig

¹ Ndanjam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnje pilmba Kuate tuku mbal tugumnje te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnje te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumnenga kilke te tuku mbal njakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanam tane wam fonfon kile-tidingam kumuŋ kuga ngade. ³ Sine eŋel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinja kile-tidingam kumuŋ. ⁴ Tane wam afu kile tidingam tuku njak minig ta ndanam Kuate tuku mbal laipnijmba ake mbal tugum kinig. Tane wam njayode. ⁵⁻⁶ Ye pasa satinget te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnje pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila njak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnje pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane njaigo siglika ko tane tuku aganj ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira njaigo siglika nane tuku aganj ndende kuayarde. ⁹ Manjau njaigonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironkap. Tanjine wamdusnje yabritinŋikat. Fare fare pino tanjo ndonj unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinje tanjo pino munju kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta njakmba kine nda. ¹⁰ Aganj kuayarde, aganj kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba nginngankade, tumail panningig, afu katnijmba nane tuku aganj ndende kilig ta nane njakmba sinja Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanjamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus sinjine Mbara tuku Guwa nale tuku sanjri mbolnje Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolnje tinjeknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamunjal didikikat nga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Aganj njakmba nyam tuku minig. Fungul nu nyamaganj ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu aganj ar ta kile-njisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku ngarosu te fare fare tanjo pino ndonj unekam tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu ngarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nuŋe sanjrimbi Sunjo kumna le nu tuku ngarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku ngarosu mata kile-tidingamngat. ¹⁵ Singine ngarosu te Kristus tuku ngarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndonj tumawam kumuŋ kuga. ¹⁶ Tanjo nu fare fare pino ndonj kinyik ta nale ngarosu ndindo tanjanj mayok kinik. Kuyar pasa tenjenmba sakate.

Nale ngarosu ndindo mayok kinik ngate.

Mulum Pasa 2.24

¹⁷ Ande nu Sunjo ndonj ulendikate ta nu Sunjo ndonj ngamunjal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanjo ndonj unekam tuku manjau sinja kurau mayewap. Wam njaigonu afu keg ta ngarosu njayo sili ndade. Fare fare pino ndonj unekeg ta ngarosu njayo silite. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tingina ta kile nu tane sinamnje minit. Tane tuku ngarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine mironj tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanjo minam

tuku Kuate nu piya sunjo kusrena. Ta tuku tanjine ngarosumbi nu tuku nyu te-dunggam tuku manjau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tango pino munju kilig tuku pasa

¹ Tane kusna waje ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamngit. Tango nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete nget ta ² tane fare unekubekaig nga ye tenemba iduset. Tane tango njakmba pino njak njak minap le pino mata tango njak njak minap. ³ Tango nu munju kilanu manjau kurauka dubimba nu nuje piyo nuje ngaro ngail ndawa. Pino mata tanjan nu tango nuje ngaro ngail ndawa. ⁴ Pino nu nuje mironj ngarosu kulat ndakate. Tango nujejeje kulatkate. Tango mata nuje ngarosu kulat ndakate. Piyo nujejeje kulatkate. ⁵ Nalekam ngaro munju ngail ngail ndakap. Kuate yabanjam nga tale arjeje pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ngarosu kuraukap ta ndo kumuñ. Ait ta kugawa le tale man tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Satanje tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanjan sa ndatinjet. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane njakmba ye minet tenemba minap nga ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanjri yimyam singit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanjine nzali towam kumuñ kuga kande munju kilap. Tane munju kile ndaka ngarosu tuku nzali kikonj tinga minwa ta njayo. ¹⁰⁻¹¹ Munju kilnaig mbal ye tane tenemba satinjamngit. Pino nu tango nuje kusre ndawa. Nu tango nuje kusremba ndeta nu ake minwa ko nu man tango nuje ndonj tumawa. Not ndo. Tango mata piyo nuje pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satinjamngit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yije wamdusembi satinjamngit. Pino ande Kristus tuku son nda nga nu tango nuje kusrewam idus ndawa ndeta tango ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tango ande Kristus tuku son nda nga nu piyo nuje pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndanam? Kristus tuku son nda ngate tango nu Kristen pino njak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamnge minit. Kristus tuku son nda ngate pino nu Kristen tango njak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamnge minit. Nanjine kutu kame ta ina e ko mam mbolnje nane Kuate tuku mbal tuku kinjo kame mayok kinig. Nane kasomnje minig mbal tuku kinjo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ngate tango ko pino munju kilik manjau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolnje tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine ngamungal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tango tane tanjine tango ko pino son nda ngade ta ndanjmba ndin tumnjmba kile-luka kilamngig?

Sinjine mine yimyam mbolnje ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise singina. Sine mine ta mbolnje mingenj le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi njakmba tukul pasa ta saninjet. ¹⁸ Ne ngaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ngaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ngaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Ngaro pikig e ko ngaro nda pikig manjau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku minje dubiweg wam ta ndo alo njak. ²⁰ Tango yimyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aganj tanjan minmba nu tugumnje piya

kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tanja minam tuku piti ndanuwa. Naje kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanaig. ²² Ne Sunjonge wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tanja mine ndakate. Ko ne naje miroj naje nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tanja minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje minmba Kuate tugumnje minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumnje ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenjemba iduset. Piti ait sunjo te ngamuknje minig tukunu tangine minig manau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjit ta tugunu tenjemba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tanja minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tanja minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tanja minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tanja minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sunjomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusnimbamba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusnimbamba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusnimbamba nuje wamdus ngarosu njakmba Sunjo tuku palmbim kumun. Pino tanjo njak nu kilke te tuku wam turmba idusnimbamba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtinjam tuku ndo satinjet. Ye munju kilig manau peu ndaket. Tane manau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sunjoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta sanjrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manau arnej ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumun. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu sinja gare njak minamngat nget. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

1 Afu nangine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tejenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane sine kila njak mineg nga tanjine ngaro payamkade. Tane kume pur manjambi ndo tango sanjri pileningam kumu. 2 Ande nu ye kila njak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. 3 Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tango ta kila minit. 4 Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tejenmba. Nane nangine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. 5 Nane afu mbara kame samba mbolnje kilke mbolnje mine likade nga sakade ta mbara tana gudomma minig ta nane katesek mbara kuga. 6 Singine Mam Kuate nu singine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Aganj ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu singine Sunjo ndindo. Nu aganj ndende njakmba kilemayokkina. Sine nu mbolnje abo kitek teg. 7 Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. 8 Sine aganj pilenga nyeg ta mbolnje Kuate tugum kine ndakeg. Sine aganj afu nda nyeg ta mbolnje den ndakate. Ko aganj afu nyeg ta mbolnje kumumbi mayok nda kinge. 9 Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumu ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. 10 Ne tango kila njak mbara atraukam tuku wandeknje ndem nyumba mina le nane tira wamdus gisleknu ne kangernumba sanjri tija nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. 11 Ne nane kila mayenu tamba tira nane njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. 12 Nane tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. 13 Yije tira ande ndem mbolnje wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

1 Ye afu kumnemnje mine ndaka Kuate ndo kumnemnje minet. Ye yije ammbi Sunjo Yesus kanjeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunjo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. 2 Nane afu ye aposel kuga njade ta tane am mbolnje ye sinja aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolnje kilimok mayok kinit. 3 Nane afu ye tuku nyu te-ibende ta ye tejenmba nane saningamngit. 4 Ye piro ka afu tugumnje nyamagan kilam kumu. 5 Aposel kame afu Sunjo tuku maib kat nune Petrus turmba nangine pino njak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino njak ndeta tumba likam kumu. 6 Aposel njakmba tango tugumnje nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndon sikile waimbi piroka nyamagan piyawamngik nga idusde? 7 Kame tango ndanj nune mironj aganj ndende piyate? Kuga. Gafmannje piyate. Tano ndanj nu nyamagan nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tango ndanj nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. 8 Manau ta tango tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. 9 Moses nu Kuate tuku pasa tejenmba kuyarna.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro nirmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap nga sakina. *Lo 25.4*
Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. 10 Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussinmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsingit. 11 Sile

Kuate tuku wam magenu tane ngamuknge ngukiken. Ta tuku kile tanjine agan ndende fudinmba sikap nga wikam kumun. ¹² Piro mbal afu tane tugumnge agan ndende wikade ta sile nane liningek. Sile sinja wikam kumun ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenka pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnge pirokade mbal nane wandeke tanje nyamagan kilig. Tango pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnge ngarusu turam tuku agan ndende kilap nga Sunjo nu sasingina. ¹⁵ Ye tane tugumnge agan ndende wikam kumun ta ye wi ndaken. Ye kile mata agan ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare njak payamket. Ye suwaig ta yije payamket manau te purikat. Ye gubanje baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolnge ye payamkam kumun kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yije wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuatenge piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat tanjo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta tenemba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye agan ndende wikam kumun ta ye wi ndaket. Manau ta mbolnge ye maro njak minet.

Paulus nu tanjo kilam tuku wamdus ndindo njak

¹⁹ Ye afu kumnemnge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye yije wamdusmbi nane njakmba kumnemnge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan minen. Ye tukul pasa kumnemnge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul njakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye tanjamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa singina ta ye mara mara dubika minet. ²² Ye afu tugumnge wam afu ki le piti tubekaig nga nane kilam tuku nane tanjan wam njakmba kurauken. Ye tanjo afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ninjuwa nga ye nane yinyam njakmba tuku manau dubiken. ²³ Ye wam njakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sunjokam tuku ke liket. Ta mbolnge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus sanjrinu njak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka munju lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dungade ta tane kila. Tane mata nane tanjan Kuatenge tane tuku nyu kile-dunguwa nga tane sanjri tinga ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolnge sanjri tinga pinderkam tuku nane ambonga nanjine ngarusu tumtummba ngarusu tuku nzali yinyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolnge kilke te tuku nyu sunjo kugawam tuku ta tam tanjane le sine nyu minmba minam tuku tam tanjaweg. ²⁶⁻²⁷ Ye afu tugumnge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumninget ta nane kumumbi ndin ta mbolnge pinderka nyu sunjo tuwaig le yije mironj kumumbi pinderka nyu sunjo te ndatikik nga ye tenemba ket. Yije ngarusu tuku nzalinge ye didikikat nga ye mara

mara ngarosu mape ndamba te-ibenam tuku wamdus sanjgrinu pilet. Ye Yesus tugumngge nyu sungo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku manjau katesemba rironkam tuku pasa

¹ Tira kame, sine Israel mbal tuku mbutj kame ma baknu mbolngge manjau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndonj gau ande nane njakmba kainiingina le njak lika njakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig nga gau yu ta mbolngge kule pisne tanañ tumba Moses ndonj ulendikinaig. ³ Nane njakmba Kuatenge nyamaganj kule ndui ta niingina le nyinaig. ⁴ Ndame sinamngge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndame ta Kristus tuku kanumnu tanañ nane ndonj likina. ⁵ Nane tanañba Kuate tuku wam kanjerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagariniingina le nane ma baknu mbolngge kume likinaig. ⁶ Mbutj kame tuku wam ta sine rironkam tuku tumsingig. Sine nane tanañ wam njaigonu kam tuku ngamunjal kunde kunde ndasinguwa. ⁷ Sine nane tuku afu tanañ yabri mbara tuku nyu te-du ndangube. Kuyar pasa nane tuku tejenmba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tinga kupesmba pino didik farmba une manjau ke likinaig ngate. ⁸ Sine nane tuku afu tanañ fare fare pino tanjo ndonj une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolngge Kuatenge nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane tanañ Sunjo tuku wamdus mukuknu tago tago ndabe. Nane tanañba le kame mbanj pro nane bale farniingge likinaig. ¹⁰ Sine nane tanañ gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame eñeñge nane bale farna. ¹¹ Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbolj prove likinaig ta tanjo kame kanjerkka rironkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolngge mineg mbal sine mata rironkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolngge minig. ¹² Ande nu sakate ye sanjri njak ye tingam kumunj ngate ta nu rironkuwa. Nu baringikat. ¹³ Satan nu wam njakmba tuku tago-tagosingit ta nu tanjo njakmba tanañba ndo tagoningit ta tago ait mbolngge Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku sanjri kulatka minmba nu sine bike ndaka sanjri tingam tuku ndin tursingit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumunj kuga

¹⁴ Tira kame, tane sinjka kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbarinj ndaningap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu njak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndonj ulendika nu tuku ndare nyanu tanañ. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ngarosu nyanu tanañ. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine njakmba ulendika ngarosu ndindo mayok kinge. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku manjau kanjerap. Nane aganjmor baleniñmba Kuate atraukanu ma mbolngge ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndonj ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satijgit ta yabri mbara atraukade ndem ta sanjri njak nga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit nga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla njaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla njaigonu ndonj ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunjo tuku grep kule nyumba nu ndonj ulendika manj bukla tuku grep kule nyumba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. Tane Sunjo tuku mbain tugumngge isukusmba nu ndonj ulendika manj bukla tuku mbain tugumngge isukusmba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. ²² Sine Sunjo pitaimba nu

tuku ma mbolŋge bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkanŋgat. Tane tuku sanŋri Sunŋo tuku sanŋri lite ŋga idusde e? Ndo kuga.

Singine mine mbolŋge maŋau pileŋga kube

²³ Tane afu teŋenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ŋgade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Afu keg ta sine sanŋri pile ndasingig. ²⁴ Tane taŋgine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumŋge minig ta nane pitiniŋbekig ŋga idusmba maŋau pileŋga kap. ²⁵ Maket mbolŋge ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e ŋga kusna ndanŋap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Kilke aŋaŋ ndeme ŋakmba minig ta Kuate nu miro ŋgate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda ŋganu nu ne ndoŋ isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamduŋ piti ŋak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig ŋga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku ŋguwa kande ne nda nya. Taŋgo ta nu wamduŋ piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamduŋ piti tikat ŋga ye sa ndaket. Taŋgo inum ta nu wamduŋ piti tikat ŋga sanet.

Tane afu teŋenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndanŋam saka ye taŋgo wamduŋ piti ŋak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndanŋam ne ye tuku pasa ŋak ŋgade. i ... Tane taŋamba sa ndakap. ³¹ Tane nyamagan ko kule nyumba ko maŋau afu ke lika gare tade ta Kuateŋge ndo nyu sunŋo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmibi ndoŋ minmba nane bariŋgubekaig ŋga nane maŋau nzaliniŋgit ta ndo kap. ³³ Ye mata taŋgo ŋakmba tugumŋge nane maŋau nzaliniŋgit ta idusniŋmba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamduŋ kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋguwa ŋga ye yiŋe piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig ŋga iduset.

11

¹ Ye Kristus tuku maŋau kumumba dubiwet. Taŋamba ndo tane mata ye tuku maŋau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satinŋen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede ŋget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap ŋga satinŋamŋgit ta teŋenmba. Taŋgo tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuŋe taŋgo nuŋe. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Taŋgo ande nu gabat songanu ŋak Kuate yabaŋte ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanŋa Kuate yabaŋte ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuŋe taŋgo nuŋe kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate taŋaŋ. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andeŋge nu tuku gabat waŋe kuer suluwa. Taŋawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Taŋgo nane gabat so ndanŋuwaig. Kuate nuŋe suk taŋgo wakeina le nu Kuate tuku kanumnu taŋaŋ minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu taŋgo tuku kanumnu taŋaŋ minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ŋgarosu inumnumbi taŋgo wakei ndana. Kuga. Nu taŋgo tuku ŋgarosu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku ŋga taŋgo wakei ndana. Kuga. Nu taŋgo tuku ŋga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane taŋgo kame kumnemŋge minig

ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le enjel kame nane kanđerkuwaig. ¹¹ Sine Sunjo ndonj ulendikeg mbal sine tanjo pino yimyam mine ndakeg. Sine munju turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tanjo tuku ngarusu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarusu mbolnje tanjo mayok kinig. Aganj ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tangine mironj manjau te pilenjang. Pino nu gabat so ndanja nu Kuate yabante ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manjau mayenu ngeg. Kuatenje nunje nane tumail pulukam tuku mindepiye tananj ningina. Tanjo nu gabat wanje mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko manjau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndangam tuku sanjri tinga kualeyaukam bafuwa ta ye nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manjau ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manjau

¹⁷ Tane manjau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanđermba manjurkade ait ta manjau afu maye ndade. Tangine tangine munju tur ndaka afu njaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal manjur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta afunje tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manjau ta son pasa mbolnje Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane manjurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku manjau singina ta ke ndakade. ²¹ Tane manjurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tangine nyamaganj kilmba prode sulumba tangine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba nginngankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta tangine wandeknje nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaninmba afu nyamaganj kugatok ta kiko pileningam idusmba tanjate e? Wam kade ta mbolnje ye tane wam mayede nga satinge nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manjau tumtingen ta Sunjonje sina ta tenjenmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba ngeue mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnje ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saningina: Te ye tuku ngarusu. Tane turkam tuku tinjet. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko njak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj katna ta alonu mayok kambim tuku ye yinje ndare kutuwamngit. Tane grep kule tenjen nyade ait ta ye idusyumba nyap ngina. ²⁶ Sunjo nu manjau pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta singine Sunjo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku ngarusu ndare njaigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nunje manjau pile mayemba kile-tidingumba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku ngarusu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nunje ngaro mbolnje pilit. ³⁰ Tane ngamuknje afu tanjamba kade sulumba afu bakdelmba afu guaze njak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine singine manjau singine mironj pilenjube ta Sunjo nu sine pilesinge nda. ³² Nu sine pilesingit ta sine kilke te tuku manjau dubide mbal ndonj ngisi ndakube nga nu pitisinmba kile-tidingate. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku manjurkade ta munju minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nunje wande mbolnje

isukuswa. Tane mangur mbolnge mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yiye miron tane tugum prowi sulumba satinngamngit.

12

Tukul Guwanje sine piro sanjri yimyam sinjgit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sanjri yimyam walmba sinje likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbarinngam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinngamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamodus tuwit le nu Yesus kasumba tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamodus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ngate. ⁴ Sine piro sanjri yimyam njak mineg ta Guwa ndindonge sinje likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine sanjri kise-kisembi pirokeg ta Kuatenge sine nduik nduik njakmba mbolnge pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnge sanjri kile-mayokkate ta tira njakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamodus tuwit le nu wamodus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kuirok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sanjri tuwit le Kuate tuku sanjri tomba tinngam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande sanjri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sanjri yimyam ninje likate le ande nu wam kitek sanjrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu njagonu pilenga katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu bitekngate. ¹¹ Piro sanjri ta njakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nunje nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro sanjri ta walmba ninjit.

Sine Kristus tuku ngarosu mineg

¹² Tanjo tuku ngarosu sinamnge inumnu gudommmba minig ta njakmba ulendika ngarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine njakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigen sulumba ngarosu ndindo mayok kagen. Kristus nu Guwa ndindo ta singina le sine njakmba kule tanjan nyigen. ¹⁴ Tanjo tuku ngarosu sinamnge aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommmba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumun kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumun kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tanjo tuku ngarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nunje ngarosu kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nunje nzalimbi ngarosu inum inumnu minam tuku ma madininmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosu njakmba aganj ndui ta ndo minig kande ngarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tanjo tuku ngarosu inum inumnu gudommmba minig ta njakmba ulendika ngarosu mayok kinit. ²¹ Amnge wai samba ne nda mina ta ye yiye ndo mine mayewamngit nga sawam kumun kuga. Ko gabatnge kupe samba ne nda mina ta ye yiye ndo mine mayewamngit nga sawam kumun kuga. ²² Singine ngarosu mbolnge aganj fonfon afu sanjri kugatok ngeg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ngarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye mageninngat. Ngarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu ngarosu

wakeina ta ngarosu pur yimyam ndaka kumu kumu munju turkuwaig nga ngarosu tuku aganj fonfon sine kulat magekube nga nu idusmba nanjine ma madiniŋmba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu njakmba piti njak minig. Ngarosu inumnu nyu sunjo tate ta inumnu njakmba nu mbolŋge gare tade. ²⁷ Sine njakmba ulendimba Kristus tuku ngarosu mineg. Sine nduik nduik njakmba nu tuku ngarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuŋe kuasmbi afu piro sunjo aposel patikate. Nane kumnemŋge afu Tukul Guwanje pasa sanjigit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemŋge afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek sanjgrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzanjningam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu tanjamba tanjamba nane patike likate. ²⁹ Sine njakmba aposel piro ndo ke ndakeg. Njakmba Tukul Guwanje pasa sanjigit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. Njakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine njakmba wam kitek ke likam tuku sanjgri njak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu bitekŋgam tuku sine njakmba piro sanjgri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane njakmba Tukul Guwa tuku piro sanjgri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus sanjgrinu palpe.

Kile ye manjau sunjo ande kise tumtingamnjgit ta piro sanjgri afu ta njakmba liniŋmba mbolŋge minit.

13

Kume pur manjau

¹ Ye tanjo kame ko enel kame tuku pasa kualembi sakam tuku sanjgri njak minmba kume pur manjau denket ta ye tuku pasa ta ngiram wi sunjo ake kinit tanjaj. ² Ye Tukul Guwa tuku sanjgri afu njak minmba Tukul Guwanje pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok njakmba katesemba ye Kuate tuku sanjgri tomba tinja tabe dirningam kumuŋ minet sulumba kume pur manjau denket ta ye ake aganj tanjaj minet. ³ Ye yiŋe aganj ndende njakmba sanzal mbal niŋmba ko yiŋe ngarosu panje ugwa nga bukŋga kume pur manjau denket ta wam kame tanje ye turam kumuŋ kuga. ⁴ Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine manjau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuŋe ngarosu te-du ndanŋate. ⁵ Nu nuŋe mironj payam ndakate. Nu afu tala ndaningit. Nu nuŋe mironj yeye nda nŋate. Nu pitik palseŋ ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilainŋate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek njakmba tuku ndo gare tate. ⁷ Nu nuŋe piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam njakmba kumumbi mayok kuwaig nga tairnŋa sanjgri tinja dirnanŋate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkade sanjgri ko pasa kuale gilai sakade sanjgri ko wam kuirok kile mayokkade sanjgri ta njakmba kugawamŋgaig. Kume pur manjau ndo minmba minamŋgat. Kugawe nda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumŋge wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumneŋga njakmba kile-mayokkuwa le katesewamnjgit. ¹¹ Ye kinjo minen sulumba ye kinjo tuku pasa kinjo tuku wamdus njak minen. Ye kinjo minmba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sunjoka gua gua manjau njakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolŋge liŋmba tumail kanjerkeg tanjaj Kuate tuku wam kame kanjer maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumneŋga sine kanjerka katese mayewamnjgit. Kile sine fudiŋmba ndo kateseweg.

Ngumneŋga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit tanjamba ndo sine wam ŋakmba kumumbi tumsinŋuwa le katesewamŋgig. ¹³ Manjau kenmba minig. Ngamunŋgal son manjau, Kuate mindeweg manjau, kume pur manjau. Wam ken ta ngamukŋge kume pur manjau nu sunŋokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku manjau

¹ Tane kume pur manjau ŋak minam tuku dirnanŋgap sulumba Tukul Guwa tuku piro sanŋri ŋakmba kilam idusmba Tukul Guwanŋge pasa saninŋit le ismba kile-mayokkam tuku piro sanŋri ta tam tuku wamdus sanŋrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu tanŋo kame sa ndaninŋit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanŋge nu tumte le nu tanjamba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sanŋri tinŋade. Afu piti ŋak ta nane piti gagulmba ngamunŋgal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuŋe miroŋ ndo sanŋri tate. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmbi sanŋri pileninŋit. ⁵ Ye tane ŋakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunŋomba iduset. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate sanŋri tanŋe pasa kuale gilai sakate sanŋri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ngamukŋge pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba sanŋri tinŋam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumŋge pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumunŋ. ⁷ Tanŋo ande nu tabu tabu fitka ko ndombinŋ katmba mune ŋjin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamŋgat? ⁸ Ko kame ngiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame aganŋ kuanekamŋgat? ⁹ Tanjamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamŋgat? Ne tuku pasa ta ake pasa tanjanŋ mayok ka ngisikate. ¹⁰ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge pasa kuale yimyam sunŋomba minig ta ŋakmba alo ŋak. ¹¹ Tanŋo ande nu pasa kuale ye gilai tambu sakuwa ta ye nu rawe tanŋo nŋet. Nu mata ye rawe tanŋo nŋate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sanŋri yimyam kilam tuku wamdus sunŋo ŋak minig ta ye kila. Tane piro sanŋri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sunŋomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sanŋri ta turmba tam tuku Kuate yabanŋwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tambu Kuate yabanŋte ta nu minŋembi ndo sakate. Nuŋe wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minŋe mbolŋge pasa ta sakate. ¹⁵ Ta tuku ye tenjemba iduset. Ye Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tambu Kuate yabanŋmba manŋ yinŋe wamdus kilambi yabanŋamŋgit. Ko Tukul Guwa mbolŋge mune kuale gilai tambu ulmba manŋ yinŋe wamdus kilambi mune ande ulamŋgit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tambu yabanŋmba Kuate tuku nyu te-dunŋa nu gare tuwit ta ne ndonŋ manŋgurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yabanŋ pasa son ngam kumunŋ kuga. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu tanjamba te-dunŋate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tambu sunŋomba saka tane ŋakmba litiŋget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommmba ŋak minet ta kusem mbolŋge ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai

gudommba saket wam lite. Ye pasa kila saket tambu Kuate tuku wam afu nane tumningam kumuŋ. ²⁰ Tira kame, tane kiŋo kame taŋaŋ mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kiŋo dabro taŋaŋ wam ŋaigonu kam tuku gilai minmba taŋgo taŋaŋ wamdus pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Suŋgo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku miŋge mbolŋge ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saniŋgi ta pasa ta nane mata ise nda ŋgate. *Aisaia 28.11-12*

²² Pasa ta mbolŋge sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate saŋgri ta Kristus tuku son ŋgeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasiŋgit. Son nda ŋgade mbal ismba rironkam tuku saniŋgit. Ande Tukul Guwa tugumuŋge pasa ismba kile-mayokkate saŋgri ta sine son ŋgeg mbal saŋgri pilesiŋgam tuku taŋate. Son nda ŋgade mbal tuku kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi maŋgurka ŋakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ŋgade mbal nane pro pasa ta ismba tane ŋginiŋgankade ŋgamŋgaig. ²⁴ Tane ŋakmba Tukul Guwaŋge pasa satinguwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ŋgade pro pasa ta iswaig le naŋgine ŋgamuŋgal nduaseka naŋgine mbar tumninguwa le idusamŋgaig. ²⁵ Taŋamba nane naŋgine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidroŋga Kuate mbariŋmba sakamŋgaig: Kuate nu siŋka tane ndoŋ minit ŋga sakamŋgaig.

Maŋgurkam tuku maŋjau tugusek

²⁶ Tira kame, tane maŋgurkap sulumba teŋenmba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane taŋamba maŋgurkap sulumba taŋgine taŋgine saŋgri tiŋgam tuku saŋgri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tambu sakam kande armba ko keŋmbaŋge ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tiŋga sakuwaig. Taŋawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane miŋge tukulmba naŋgine ndo Kuate ndoŋ pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwaŋge pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko keŋmbaŋge ndo sakuwaig le isig mbalŋge pasa ta pileŋguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwaŋge pasa inum kitek sawa kande taŋgo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta deŋpurmba minyokuwa le inum suk tiŋga sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui ŋakmba Tukul Guwaŋge pasa satinguwa le ismba kile-mayokkap le wam ta mbolŋge tane ŋakmba kila kitek tumba saŋgri tiŋgamŋgaig. ³²⁻³³ Sine maŋgurka zigna tiŋga fare fare pasa sakam kumuŋ kuga. Wam ta Kuate tugumuŋge pro ndate. Sine tuku maŋgur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwaŋge afu pasa saniŋgit ta nane pasa ta kulatka towam kumuŋ. ³⁴ Kusam kaŋgeram maŋgurkeg mbolŋge pino kame miŋge tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba taŋgo kumnemuŋge minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolŋge maŋgurkade nane ŋakmba taŋade. ³⁵ Pino ande nu kusam mbolŋge pasa kukliwa ta maŋjau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna ŋak kande naŋgine wandekŋge taŋgo kat naŋgine kusnaniŋguwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonja tane Korin mbal tugum prona e? Ko sineŋge ndo pasa te iseg ŋga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumuŋge pasa iset ko ye nu tuku saŋgri tet ŋgade mbal tane ye pasa kuyarket te Suŋgoŋge tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu taŋamba idus ndawaig ndeta tane

nane ngumneningap. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumngje pasa ismba sakam tuku piro sanjri ta tam tuku sunjgomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sanjri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane manjur mbolngje manjau ke likade ta zigna tingja fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba manj tingina

¹ Tira kame, ye ambonja pasa tugusek satingen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolngje sanjri tingja minig ta ye kile manj pasa ndui ta tane idusam tuku satinjet. ² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingamngat. Tane ake minje pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidinge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunjo njak ta tejenmba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu manj kuyar pasa kumumba mara kenju mbolngje tingina. ⁵ Nu tingina le Petrus nu kanjerna. Ta ngumnenngje nane 12 nu kanjernaig. ⁶ Ngumnennga nunje tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolngje manjurkinaig le nane tugumngje mayok kina le kanjernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusngje nu kanjerna. Manj ait ande mbolngje aposel njakmba nu kanjernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumngje mayok kina le kanjeren. Ye nane minig tananj kuga. Ye kutu bizowanu tananj prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba njai go sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel njakmba kumnemngje minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yinje sanjrimbi kuga. Kuate nu ake sinanj ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu tanjamba kilimok mayok kina. Ye piro karenja aposel njakmba tuku piro liningen ta yinje sanjrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye tanjawen. ¹¹ Yenje tane tugumngje pasa kukliwen e ko afunje ta wam sunjo kuga. Sine njakmba tanjamba ndo pasa kukliweg le tane son ngade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamnggaig

¹² Kristus nu kumna le Kuatenje te-tina le tingina ta sine tanjamba ndo pasa kukliweg ta ndanjam saka tane tuku afu kumanu mbal manj tingje nda nga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal manj tingje nda ngade ta son ndeta Kuatenje Kristus mata te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Tanjamba ndeta tane nu tuku sanjri tomba tingjade ta mata tane turtinge nda. ¹⁵ Kuatenje kumanu mbal kile-tidi ndangate ndeta Kristus kumna le Kuatenje te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Tanjamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenje kile-tidi ndangate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku sanjringje tursingam kumun ngade ta tane turtinge nda. Tanjamba ndeta tane une njak minmba ngisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son nga kumnaig mbal nane mata kummba ngisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolngje mineg le Kristus nu sine tursingit. Kumbe le manj tursingje nda ta son ndeta sine kile yabri wamdus ndo dubimba sine afu tuku mine lininjmba sinja sinamanzer sunjo mbolngje mineg. ²⁰ Tanjamba kuga. Kuatenje Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal ngamukngje nu ambonja tingina le ngumnennga kumanu mbal njakmba tingamnggaig. ²¹ Tanjo inum mbolngje kume manjau mayok kina. Tanjamba ndo tanjo inum mbolngje kummba tingam tuku manjau mayok kina. ²² Tanjo

ɲakmba Adam tuku ndare mbolɲge kile sine kumeg. Tanjamba ndo sine Kristus tuku son ngeg mbal kummba nu mbolɲge maɲ aboɲga tiɲgamɲgig. ²³ Sine siɲgine ait prowa le tiɲgamɲgig. Kristus nu aboɲga tiɲgina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata aboɲga tiɲgamɲgig. ²⁴ Nu promba sugo sugo ɲakmba Kuate tuku ɲgueu minig ta kile-ibenkuwa sulumba nuɲe gageu ɲakmba kilmba Mam Kuate wai mbolɲge patikuwa le kilke te kugawamɲgat. ²⁵ Kristus nu gabat sungo minwa sulumba nuɲe ɲgueu ɲakmba tanjamba kile-ibenke suluwamɲgat. ²⁶ Nu ɲgueu ɲakmba kile-ibenka ɲgumne tukulmba nu kume maɲau mata te-ibenamɲgat. ²⁷ Kuyar pasa ande teɲenmba sakate. Kuate nu agarɲ ndende ɲakmba kilmba nu tuku kupe kumnemɲge patikamɲgat ɲgate. *Mune 8.6*

Kuate ndo nu kumnemɲge mine ndakate. Nuɲge agarɲ ndende ɲakmba Kristus kumnemɲge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kiɲo nu Mam nuɲe kumnemɲge minamɲgat. Tanjawa le Kuate nu agarɲ ɲakmba tuku Sunjo minamɲgat. ²⁹ Nane afu naɲgine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal maɲ tiɲge ndaɲgade ta son ta ndaɲam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndaɲam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnaɲget ta tane ye ndoɲ siɲgine Sunjo Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba maɲ ti ndaɲget kande ye Efesusɲge agarɲmor ɲguikok tarɲar nane afu ye ndoɲ kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal maɲ ti ndaɲgade kande sine teɲenmba sakeg kande. Sine mine minemba nduiye kumamɲgig. Ta tuku sine minmba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe ɲgube. *Aisaia 22.13*

³³ Yoi. Tane yabri wamdus ta te-ndakap. Ande nu mbal ɲaigonu ndoɲ ulendikate ta nu tuku maɲau mayenu nanenɲge ɲayo silide. ³⁴ Tane wamdus te-mayemba une maɲau ɲakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku maɲau gilai minig ta tane siɲka kikotiɲguwa.

ɲgarosu kitek tamɲgig

³⁵ Nane afu tanjo kummba maɲ aboɲga tiɲgam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndaɲmba kumanu mbal kile-tidingamɲgat? Ngaro ndaɲ tumba tiɲgamɲgaig ɲga kusnayamɲgaig. ³⁶ Yoi. Ne agarɲ tumu ɲgukate le kilkeke sinamɲge kumit sulumba ndo maɲge prote. ³⁷ Ne aɲgenu ɲgu ndakate. Ne tiɲnu ndo ɲgukate. ɲgukate le maɲge promba kuzru pilit. ³⁸ Ne agarɲ tumu ɲgukate le tiɲnu yeki yeki Kuatenge aɲgenu madiniɲgina tanjamba ndo prode. Tiɲnu mindek naɲgine aɲge ta mayok kinig. ³⁹ ɲgarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tanjo ndem agarɲmor ndem sar umaɲ ndem kualegarɲ ndem ta ɲakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok agarɲ kame ɲgarosu ɲak minig ta mindepiye naɲgine kise. Kilke mbolok agarɲ kame ɲgarosu ɲak minig ta mindepiye naɲgine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta ɲakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise ɲak minig. ⁴² Kumanu mbal tiɲgamɲgaig ta tanjamba ndo. Nane kumig le ɲgukade ɲgarosu ta menɲa ɲgisikade. Nane tiɲguwaig sulumba ɲgarosu kitek maɲ me ndaɲgam tuku tiɲgamɲgaig. ⁴³ ɲgarosu ɲgukeg ta mayenu kuga. ɲgarosu kitek ta mayenu ndo. ɲgukeg ta gisleknu. ɲgarosu kitek ta sangri ɲak. ⁴⁴ ɲgarosu ɲgukeg ta kilke te mbolok agarɲ. ɲgarosu kitek ta samba mbolok agarɲ. Kilke te mbolɲge sine ɲgarosu ɲak mineg tukunu samba mbolok ɲgarosu kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande teɲenmba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo ɲak mayok kina ɲgate ta Adam ɲgumnekok nu Guwa mayok

ka abo tugu kitek singina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonja mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonja mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemnge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkemi wakeina le kilke mbolok tanjo mayok kina. Tanjo ngumnemnga mayok kina ta nu samba mbolnge ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenje Adam kilkemi wakeina nane nu tanja minig. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tanja minig. ⁴⁹ Tanjo Kuatenje kilkemi wakeina ta sine nu tuku ngarosu jak minig. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosu jak minamngig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosu nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosu te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kuirok ande te-mayokamngit. Sine Kristus tuku mbal jakmba kume nda. Afu ndo kumamngaig ta nu prowa le sine jakmba ngarosu kitek jak mayok kangig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinje tanja ngarosu kitek mayok kangig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonja ngarosu me ndangam tuku jak kile-tidinguwa le sine abo jak minig mbal nane ngumnemnge ngarosu kitek jak mayok kangig. ⁵³ Sine ngaro menjate te mbilmba me ndangate ngaro tamngig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kangat ta tenjenmba sakate.

Kume manau ta Kuatenje te-ibenjamba nduiye pitaite njate.

Aisaia 25.8

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenjenmba sakate.

Kume tuku sanjri aningje?

Kume tuku kame aganj aningje nga sakate.

Hosea 13.14

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenje Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sanjrimbi une te-ibenje sulumba Kuate tuku gare-garekeg. ⁵⁸ Yinje tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanjri tinga minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu jak minit ta tane kila.

16

Afu turkam tuku ndametinj patikap

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametinjmbi turkam tuku satinjamngit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolnge mine likade ndametinj manjurkam tuku saningen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik jakmba tanjine piro mbolnge ndametinj kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanjawan ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karenke nda. ³ Tane tanjo afu madiningap le ye pro wane afu kuyarka ninji le nane ndametinj ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndonj kangit.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamngit. ⁶ Pro tanje tane ndonj ait afu minamngit. Ko bubre ait ndeta ait kuennu minamngit. Tanjawi sulumba ye tumbran ndanj kambim bafuwi kande tane ye aganj ndendemi sinzanjap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuennu tane ndonj minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbran sunjo te mbolnge piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kangit. ⁹ Sunjonje pironu tuku malanja talkina

le tenje piroket le alonu gudommba mayok kinig ta nane gudommba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu tanjine gulab tanja tap le nu wamdus bulok njak tane ndonj minwa. Nu ye minet tenjen Sunjo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndonj wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzanap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndonj nu te prowamngat ngina ta tuku tairnga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa nga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairngate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamngat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap. Tanggo sanjriknu kuru kuru kugatok tanja minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur manjambi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ngamuknge Stefanus nunje ndare tuma ndonj ambonga ngamunggal biye mbilmba son nginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzanjngam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanus nane afu nu tanja piro karenkade mbal nane tane tuku gabat minwaig nga iduset. ¹⁷ Tanjine mbal Stefanus Fortunatus Akaikus nane kenj ta ye tugum pronaig le ye gare sunjo ten. Kile ye tane njakmba ndonj minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tanggo kame tanja minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolnge mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolnge manjgurkade ta turmba Sunjo tuku nyu mbolnge gare pasa sunjgomba tingig. ²⁰ Tira kame njakmba nane gare pasa tingig. Tane mata tanjine tanjine mungu kume purkade manjau ta alonu temayokap. ²¹ Ye Paulus kile yinje waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. ²² Ande nu Sunjo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ngisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sunjo Yesus nu tane sunjgomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndonj ulendikade mbal ye tane njakmba tuku kume purmba minet.
Son.

* **16:22:** Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunjo, ne prowa.

2 KORIN

Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu Korin mbal tuku waŋe ambonŋa kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidinŋam tuku kuyarna. Nu pasa waŋe sanŋrinu pilna tukunu nu piti ŋak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka taŋge maŋ luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba nangine mbar kile-tidinŋinaig ŋga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumŋge mayok kina ta Titus nu Paulus teŋenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu ŋayo silide. Yerusalem gabat mbalŋge ne pirokam tuku waŋe ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ŋgade ŋga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-iberŋkam tuku nuŋe maŋau tinreknu ta waŋe te mbolŋge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi ŋakmba ye tuku piro mbolŋge mayokke likinaig tukunu ye sinŋa Kristus tuku aposel minet ŋgina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinŋge nu tuku mbal afu ŋakmba Akaia kilke mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye sinŋine tira Timoteus sile tane ndoŋ pasatam prowek.

² Sinŋine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinanŋ make patika ŋgamunŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Piti mbolŋge dirnanga tinŋam tuku pasa

³ Sinŋine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋube. Nu sine sunŋomba mapesinŋit. Nu mara mindek sine sinzanŋsinŋit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolŋge mineg le sinzanŋsinmba wamdus bul sersinŋit. Wam tamba nane afu piti mbolŋge minig ta sine mata nane sinzanŋsinmba wamdus bul serninŋam kumuŋ.

⁵ Kristus nu piti sunŋo kurana taŋamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kuateŋge Kristus sinzanŋa taŋamba ndo sine mata sinzanŋsinŋit le wamdus bulkade. ⁶ Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolŋge sine tane turka wamdus bul sertinŋam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolŋge Kuate nu wamdus bul sersinŋit ta tane sine taŋanŋ piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersinŋit taŋamba ndo sine tane turka wamdus bul sertinŋam kumuŋ. ⁷ Sine tane bariŋgamŋgaig ŋga ŋgamunŋgal piti ndasinŋit. Tane sine taŋanŋ piti kugrakade tukunu wamdus bul seram tuku maŋau sine teg taŋamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolŋge piti sugo kanŋerkigeŋ ta tane kila satinŋamŋgig. Sine piti sugo kanŋerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamŋgig ŋga idusgeŋ. ⁹ Wam ta mbolŋge sinŋine sanŋri kumuŋ kuga ŋga kamsmba Kuate tuku sanŋri tomba tinŋigeŋ. Nu kumanu mbal kile-tidinŋate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgeŋ le nu sine turkina. Nu taŋamba maŋ tursinŋamŋgat ŋga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku ŋga Kuate yabanŋap le nu tane gudommmba tuku yabanŋa pasa ismba sine tursinŋuwa le wam ta mbolŋge nane gudommmba nu tuku nyu te-dunŋuwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane njakmba tugumnge manjau purfenju yabri kugatok ke likeg nga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin ngamuknge manjau tananj ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus kilambi tanja ndaweg. Kuatenge ake sinanj sanjri singit le sine tanjaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumunj. ¹⁴ Kile tane sine tuku manjau fudinmba ndo katesede ta ngumnennga tane katese mayewap le Sunjo Yesus tuku ait mbolnge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekamngaig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken. ¹⁶ Ye Masedonia kambim nga ka tane kangerki sulumba ka Masedoniange manj luka pro tane tugum prowam saken. Tanje ye aganj ndendembi sinzanjyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tanjamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket nga idusde e? Tanjamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tananj mingembi ndo saka ngarosumbi dubi ndade tananj kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tanjamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta mingembi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine kej ye Silvanus Timoteus sine tane tugumnge Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satingigenj. Nu wam kam sakate ta mata mingembi ndo sa ndakate. Nu sakate tanjamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu singam tuku pasa kusna ta alonu tanjamba Kristus mbolnge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbolnge Kuate tuku pasa ta sinjka son pasa nga Kuate tuku nyu te-dungeg.

²¹ Kuate nu Kristus mbolnge sine tane turmba sanjri pilesingit le nuje mbal minmba nu tuku pirokeg. ²² Nu sine nuje mbal nga nuje Guwa wasik tananj singina le sine nu tuku mbal mineg ta kateseweg.

²³ Ye Kuate am mbolnge satingamngit. Ye tane tugum pro ndawen ta tenjenmba. Ye tane satinge lika piti tingikit nga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku ngamungal son kulatkeg nga idus ndawap. Tanjine mironj kulatkade le sanjri tingate. Sine tane ndonj ulendika pirokeg ta tane gare njak minap nga iduseg.

2

¹ Ye buk tane tugum kumba satinge lika piti tingin ta manj lato tane tugum kumba satinge likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigairtinmba piti tingi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. ³⁻⁴ Ye tane tuku tenjenmba iduset. Tane ye ndonj wam ndui ta tuku ndo gare teg nga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap nga iduset. Ye tane kile-tidingam tuku wanj kuyaren ta ye piti ngamungal rar sunjo tumba malmbi njakmba kuyaren. Ye piti tingam tuku tanjamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe nga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilaingap

⁵ Tane tuku ande ye mbolnge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane njakmba piti sertingina ta piti ta sunjo kuga. Ye pasa sanjrinu sake nda. ⁶ Tane gudommba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu piti sunjo tumba nu tuku sanjri te-ibenjbekaig. Kile tane nu tuku mbar gilainga wamdus bul serap. ⁸ Tane nu tuku kume purmba minig ta te-mayokap le kila pilwa. ⁹ Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa njakmba dubikade e

ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰ Tane ande tuku mbar gilaingade ta ye mata nu tuku mbar gilainget. Ye tanenu nga Kristus am mbolnge mbar ta gilainget. ¹¹ Wam ta mbolnge Satan nu sine kile-ibenkam kumuñ kuga. Nu sine njaigo siglikam iduste ta sine njakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku sangri mbolnge pirokinaig

¹² Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbran mbolprowen ta Sungo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³ Ye pirokam tuku ta yinje tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti njak minmba nane kusreka tinja nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Nu Kristus mbolnge sine sangri pile-sinjmba sangri njaigonu njakmba kile-ibenkam tuku ndin tumsingit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolnge pirokate le nuñe pasa mayenu mundur mayenu tanañ mayok ka ma njakmba kumuñgate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamñge minit tukunu Kuate am mbolnge sine mundur mayenu tanañ mineg. Mundur mayenu ta Kuatenge muskil kile-tidinga minit mbal ngisikade mbal ta njakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane ngisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur tanañ kamusde le nane muskil kile-tidinganu mbal abo ningam tuku mundur tanañ kamusde. i ... Ima kate piro sungo ta kam kumuñ. ¹⁷ Kuatenge nuñe piro kam tuku madisingina mbal sineñ ndo kumuñ. Sine Kristus ndoñ ulendika Kuate am mbolnge wamdus tugusekmbi nuñe pasa kukliweg. Nane afu ndametin kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane tanañ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

¹ Sine tane pasa satingeg tamba singine nyu payam ndakeg. Sine nane afu tanañ tane sine tuku manau kila palmbim tuku waje afu kile ndakeg. Ko afunje sine tuku manau kila palmbim tuku waje afu singap nga idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar waje ta tane minig. Tane mbolnge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Waje ta sine tuku ngamuñgal sinamñge minit ta nane njakmba kila. ³ Tane Kristus tuku waje njak minanu tanañ mayok kinig. Sinenge waje ta tingigen. Kuate abo minmba minit nuñe Guwanje Kristus tuku waje ta kuyarna. Andenge waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa tanañ ndame mbolnge mine ndakate. Tangine ngamuñgal sinamñge minit.

⁴ Sine Kristus mbolnge sangri tinga tanañba singine piro tuku saka Kuate am mbolnge wamdus bulok mineg. ⁵ Sine singine sangri tomba tinga piro ta kam kumuñ nga sa ndakeg. Sine Kuate tuku sangri tomba tinga ndo piro ta kam kumuñ ngeg. ⁶ Nuñe sangri singit le nuñe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokey. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok tanañ kuyar mbolnge mine ndakate. Tukul Guwa mbolnge minit. Tukul manau nu kume manau singit ta Tukul Guwa nu abo mine manau singit.

⁷ Ndametukul pasa njak tugu pilmba mayok kina ta kilña sangri njayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kangere fugunaig. Tukul pasa nu kume manau ndo singit ta nu tuku kilña sungo ta ngumnenja kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolnge mayok kinit ta nu kilña ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tango kilmba pa mbolnge patikate ta nu kilña sangri njak mayok kina. Pasa kitek nu tango tinreknu kile-mayokkate ta nu kilña ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ¹⁰ Manau

ambokok tuku kilŋa maŋau kitek tuku kilŋaŋge nu lite le nda minanu sukte. ¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilŋa ŋak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu sinŋa kilŋa saŋgri ŋayo ŋak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilŋa ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kaŋger ndawaig ŋga tawimbi tumail sonŋina. Pasa kitek tuku kilŋa ta taŋamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok minge bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi sonŋanu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. Kristus mbolŋge ndo wamdus purfewam kumuŋ. ¹⁵ Ait te mbolŋge mata nane Moses tuku pasa burkade ta naŋgine wamdus sonŋanu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu ŋgamuŋgal biye mbilmba Sunŋo tugum kuwa ta Sunŋoŋge tawi ta talka wamdus nuŋe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilŋa saŋgrinu ta kaŋgeramŋgat.

¹⁷ Sine Sunŋo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunŋo tuku Guwa nu ande sinamŋge minit ta nu muskil te-tiwe tuwit le agaŋ ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son ŋgeg mbal tumail sonŋanu taŋaŋ mine ndakeg le Sunŋo tuku kilŋa sine mbolŋge kilimok mayok kinit. Sine Sunŋo tuku kilŋa lato lato teg sulumba nu tuku maŋau te-pureg. Singine Sunŋo Tukul Guwa tugumuŋge kilŋa ta teg.

4

Kuate tuku kilŋa taŋgo mbolŋge kilimok mayok kinit

¹ Kuate nu sine mapeka piro te sinŋina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko maŋau ŋaigonu kuirka kade ta sine pitaika ŋgumneniŋgigeŋ. Sine afu yabri ndaniŋgeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolŋge piziknu mineg ta nane ŋakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Ngisinu tuku ndin mbolŋge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ŋgade. Ta ndaŋam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulniŋgit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniŋgit. Nane Kristus nu kilŋa saŋgri ŋak Kuate taŋaŋ minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te sinŋine miron tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Sunŋo ndindo minit ŋga wam ta kukliweg. Sine nu tuku ŋga tane tuku piro mbal taŋaŋ mineg. ⁶ Kuate nu tugu mbolŋge bulu mayok ka ma make kilŋawa ŋgina ta nuŋge sinŋine ŋgamuŋgal kilŋate le sine Yesus Kristus kaŋgermba Kuate tuku kilŋa kila pileg.

Sine piti kaŋgerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Agaŋ mayenu kilke waim sinamŋge minig taŋaŋ Kuate nu nuŋe wam mayenu sine sinamŋge pilit. Sine kilke waim taŋaŋ saŋgri kugatok mineg ta sine Kuateŋge saŋgri pilesiŋgit le ⁸ piti yimyamŋge sine tidonŋade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuŋ. Sine wamdus te-suluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursiŋgit ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna taŋamba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolŋge tane Yesus abo ŋak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo ŋak minmba Yesus tuku ŋga mara mindek kume direg le nu abo ŋak minit ta tane kila pilig. ¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolŋge

mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolŋge minig. ¹³ Ande nu kuyar pasa mbolŋge tenjenmba kuyarna.

Ye Kuatenge pasa sakina ta son ŋga nane ŋakmba saninŋen ŋga kuyarna. *Mune ... 116.10*

Sine mata nu tanjaŋ Kuate tuku pasa son ŋga tane satinŋet. ¹⁴ Kuate nu Sunŋo Yesus kumna le te-tina tanjamba ndo ŋgumneŋga sine nu ndoŋ kile-tidinŋuwa sulumba tane sine ndoŋ kilmba nu tugumŋge patikamŋgat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu ŋga piti ŋakmba te kugrakeg. Tanjaweg le Kuate nu ake sinaŋ tanŋo make patikate wam ta tanŋo gudommmba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dunŋam tuku mbal tuge ŋayowaig.

¹⁶ Sine wam ta idusmba piti sinamŋge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ŋgarosu lato lato baklele ta sine tuku ŋgamunŋal sanŋri tinŋa minig. ¹⁷ Piti ait fagnu ndo kanŋereg ta ŋgumneŋga alonu kilŋa sunŋo gare minmba minam tuku tamŋgig. Piti teg te gare maŋau tamŋgig tanŋe liwa le nda minanu sukamŋgat. ¹⁸ Sine agaŋ ammbi kanŋerkeg ta sunŋomba idus ndaweg sulumba agaŋ ammbi kanŋer ndakeg ta sunŋomba iduseg. Agaŋ ammbi kanŋerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamŋgaig. Agaŋ ammbi kanŋer ndakeg ta minmba minamŋgaig.

5

Ŋgarosu kitek tamŋgig

¹ Kilke te mbolok ŋgarosu te baibai tanjaŋ. Andenŋe sambriwa ta Kuate nu ŋgarosu kitek sinŋamŋgat ta sine kila. Ŋgarosu kitek ta wande tanjaŋ ta tanŋonŋe wakei ndanaig. Nu samba mbolok agaŋ minmba minam tuku. ² Sine ŋgarosu te ŋak minmba samba mbolok ŋgarosu sine mbolŋge prowa ŋga mindesimba mineg. ³ Sine samba mbolok ŋgarosu ta ŋak minmba kanu ŋgarosu kugatok mine nda.

⁴ Sine baibai te sinamŋge minmba sinamanzer sunŋo ŋak mineg ta sine ŋgarosu te kusrewam idus ndaweg. Ŋgarosu kitek ambonŋa sine mbol prowa sulumba ŋgarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku maŋau sinam kuwa ŋga iduseg. ⁵ Kuatenge sine tanjamba ndo ŋgarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nuŋe Tukul Guwambi sine mbolŋge asi sirimba taker tidinŋanu tanjaŋ kina.

⁶ Sine wam ta idusmba mara mindek sanŋri tinŋeg. Sine kilke te mbolok ŋgarosu sinamŋge mineg sulumba Sunŋo tugumŋge mine ndakeg ta sine kila. ⁷ Sine ammbi nu kanŋer ndaweg ta sinŋine li ŋakmba mbolŋge nu tuku sanŋri tomba tinŋeg. ⁸ Sine sanŋri tinŋa ŋgarosu kusremba Sunŋo tugum kumba nu ndoŋ minam tuku mindesiweg. ⁹ Sine kilke te mbolŋge minmba e ko nu tugum kanŋig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamŋgig. ¹⁰ Ŋgumneŋga sine ŋakmba Kristus am mbolŋge tinŋube le nu sine pilesinŋuwa le sine ŋgarosu te ŋak minmba maŋau ke likeg ta lafunu kumumbi tamŋgig.

Sine Kristus mbolŋge Kuate ndoŋ gulabeg

¹¹ Sine ŋakmba Kuate tugumŋge tinŋamŋgig wam ta idusmba sine Sunŋo tuku kurauka nane gudommmba nu son ŋguwaig ŋga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinŋreku ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata tanjamba kila pilmba idusap ŋga satinŋet. ¹² Tane sine tuku nyu te-dunŋap ŋga pasa te sa ndatinŋet. Kuga. Nane afu wamdus ŋaigonu ŋak minmba tanŋo am mbolŋge mbal magenu tanjaŋ payamkade. Tane sine

tuku manjau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ngamuŋgal tugusek minig nga saningap.

¹³ Mbal ta sine ngingŋan wamdus ŋak mineg ŋgade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa ŋga taŋamba mayok kineg. Sine wamdus tugusek ŋak mineg ta sine tanenu ŋga taŋamba mayok kineg. ¹⁴ Kristus tuku kume pur manjauŋge sine tuku ngamuŋgal didikate le manjau ŋakmba ke likeg. Singine wamdusmbi kuga. Taŋgo ndindo ta sine ŋakmba tuku ma tumba kumna le sine ŋakmba nu ndoŋ kumanu taŋaj kumgeŋ ta sine kila. ¹⁵ Nu sinenu ŋga kummba manj tinginga. Ta tuku kile sine singine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶ Kile sine nane afu kaŋgerka taŋgo tuku manjauŋge pile ndaningge. Sine buk mbarmba manjau tamba Kristus pilegeŋ ta kile afu mbolŋge taŋa ndaweg. ¹⁷ Ande nu Kristus ndoŋ sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuŋe manjau ambokok ta kugana le manjau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Manjau kitek ta Kuatenge te-mayokte. Sine nu tuku ngueu mbal minggeŋ le nu sine ndoŋ wamdus mukuk minam ŋga Kristus tuku kume mbolŋge sine ndoŋ tumana. Sine Kristus ndoŋ tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro singina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta teŋemba. Kuate nu Kristus mbolŋge sine taŋgo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndoŋ tumana. Nu wam ta mbolŋge sine taŋgo ndoŋ tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolŋge pilna.

²⁰ Kuate nu taŋamba sine tuku mingge mbolŋge taŋgo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolŋge tane sarsartingmba satinenge; Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ngeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar ŋakmba nu mbolŋge patikina le nu une taŋgo taŋaj mayok kina. Kile sine nu ndoŋ ulendikeg tukunu Kuate nu nuŋe manjau tinreknu sine mbolŋge pilit le sine tinreknu mayok kineg.

6

Paulus nane piroka piti sugo kugrakinaig

¹ Sine Kuate ndoŋ pirokeg tukunu sine tane sangrimba sarsartingamngig. Kuate nu ake sinaŋ tane make patikate wam sunjo ta ake agan taŋaj kusre ndawap. ² Kuate nu teŋemba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolŋge tane tuku wi ismba kilen. Taŋgo muskil kile-tidingen tuku ait mbolŋge tane turtingen ŋga sakate. *Aisaia ... 49.8*

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamngat. Kile ait te mbolŋge nu tane muskil kile-tidinge tingamngat.

³ Sine Kuate ndoŋ pirokeg ta afuŋge sine talasinbekaig ŋga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek nguwaig ŋga mine ŋakmba mbolŋge sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu piti sinamanzer manjau ta mbolŋge sine sanjri tinga bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ngussingig. Afu sine muliŋ kilmba wandekŋge patikade. Afu sine kile-ŋgamukka tumail pansingig. Sine piro karenka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta ŋakmba sinamngge sanjri tinga manjau purfeŋnu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane ŋakmba mbolŋge ranjun mayeweg. Sine Tukul Guwa ŋak minmba sine wamdus tugusekmbi nane ŋakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek

ndo saka Kuate tuku sangri mbolŋge pirokeg. Wam ta ŋakmba mbolŋge sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine maŋau tiŋreknu tamba wam ŋaigonu ŋakmba kile-ibenŋeg.

⁸ Nane afunŋe sine tuku nyu kile-dunŋade le afunŋe tumail pansinŋig. Afu sine waŋe pasa sasinŋig le afunŋe sine magenu ŋgade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunŋe sine yabri mbal ŋga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok ŋga talasinŋig ta nane gudommmba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommmba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ŋgarosu piti sunŋo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ŋgamunŋal rar teg ta sine gare ŋak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolŋge keg le nane mine mayede. Sine agaŋ ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu ŋakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine sinŋine wamduŋ piti ŋakmba kile-mayokka kilimok satinŋeg. Sinŋine ŋgamunŋal ŋakmba tane tiŋge suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu ŋga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kiŋo kame taŋaŋ satinŋet. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap ŋget.

Sine Kristus son nda ŋgade mbal ndonj ulendi ndakube

¹⁴ Tane Kristus son nda ŋgade mbal ndonj tuma minam kumuŋ kuga. Nane ndonj ulendi ndakap. Mbal tiŋreknu nane une mbal ndonj muŋgu gare ŋak minam fugude. Ma make nu bulu ndonj minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Kristus nu Satan ndonj wamduŋ ulendi mine ndakik. Kristus son ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. Son nda ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. ¹⁶ Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbariŋam kumuŋ kuga. Kuate nu teŋenmba sakina.

Ye nane tuku ŋgamunŋal sinamŋge minmba nane ndonj likamŋgit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamŋgaig ŋgina. *Wok...*

Pris ... 26.11-12; ... Esekiel ... 37.27

¹⁷ Sunŋo nu teŋenmba mata sakina.

Tane wam ŋaigonu kade mbal kusreka yamokŋge minap.

Maŋau kutur ŋak kade ta ŋgumneninŋap.

Taŋawap le ye gare ŋak tane kilamŋgit.

Aisaia ... 52.11

¹⁸ Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kiŋo kame kulim kame minamŋgaig ŋgina. *2 ... Samuel ... 7.14; ... Aisaia ... 43.6; ... Yeremia ... 31.9*

Sunŋo Sangri ŋayo nunŋe taŋamba sakate.

7

¹ O tira kame, Sunŋo nu sinenu ŋga miŋge pasa sangrinu kusna ta idusmba ŋgarosu ŋgamunŋalmbi kutur ke likeg ta ŋakmba pitaika Kuate tuku kurauka maŋau tiŋreknu purfeŋnu sine mbolŋge kumunŋuwa ŋga wamduŋ sangrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

² Tane maŋ sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolŋge wam ŋayo ndagen. Tane afu kilmba ŋaigo sigli ndakigen. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku agaŋ afu kile ndakigen. ³ Ye pasa sangrimba satinŋit ta ye tane satinŋe likam tuku sa ndatinŋit. Kuga. Ye buk tane satinŋit. Sine tane tuku ŋgamunŋal sunŋo ŋak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndonj minam iduseg. ⁴ Ye tane tuku wamduŋ tero ndaka gare ŋak payamket. Ye tane idustinmba wamduŋ bulkate. Ye piti ŋakmba sinamŋge tane idustinmba gare tet.

⁵ Sine Masedonia kilke mbol te progen ta sine mabtam kumun kuga. Piti sunjomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru manau mata ngamungal sinamnge kamusgen. ⁶ Tanjamba mingen le Titus nu sine tugum prona le sine nu kanjermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti njak mbal wamdus bul serningit ta nunje ndin ta wakeina. ⁷ Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku manau kanjermba wamdus bulok tina ta kubeu singina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sunjomba idusyumba tanjine mbar tuku kiko kamusmba malmbikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku sunjomba idusde. Ye wam ta njakmba ismba tane tuku gare toren.

⁸⁻⁹ Ye buk waje ande kuyarmba tane kilmba satinge liken le tane ngamungal piti tinaig ta ye mata tanenu nga piti kamusen. Tane ait fagnu piti njak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba manau njaigonu kusrekinaig ta kile ye gare njak minet. Tane ngamungal piti njak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamnge mbilka manau njaigonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satinge likigen le tane wamdus tatrunkinaig ta tane manj Kuate idusnaig. Ta mbolnge sine tane njaigo sigli ndaka turtingigen.

¹⁰ Kuatenge ande mbar manau tuku piti tuwit le nu katesemba ngamungal biye mbilte ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ngisikamngat. ¹¹ Ata. Tane wamdus piti njak minmba Kuate manj idusnaig sulumba sanjri tinja mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sunjo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus sanjrinu pilmba tanjo mbarna ta lafunu tunaig. Wam njakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolnge mine ndakate.

¹² Ye tane tuku waje kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolnge wamdus pulutinguwa nga kuyaren. ¹³ Tane wamdus pulutingina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigen.

Titus nu mata tane tuku gag njak ta nu tane tuku manau kanjerka piti kusremba gare tina le sine nu ndonj manj lato gare tiger. ¹⁴ Ye buk tane tuku manau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanjamba kanjerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satingigen tanaj sine tane tuku payamka Titus sagen ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵ Nu tane tugum prona le tanjine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku minje dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte.

¹⁶ Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak minet.

8

Kuate tuku mbal afu turkap

¹ Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolnge mine likade te Kuate nu ake sinaj nane make patikate le manau kade ta kila satingamngit. ² Afunge piti sugo niymba nane tuku ngamungal son tagonjinaig ta nane gare njak minmba piti ta sinamnge aganj ndende denkanu ta tanjaj nga sunjomba waknyumba ndametinj patika afu turkinaig. ³ Nanjine ndametinj kanjerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nanjine wamdus tambu manj lato patikinaig ta yije ammbi manau ta kanjeren. ⁴ Nane sanjri tinja sine sasinginaig; Kuate tuku mbal Yudea

ma tugu mbolŋge sine nane sinŋka turkam iduseg ŋga sasiŋginaig. ⁵ Sine nane ndametiŋ ndo patikamŋgaig ŋga idusgeŋ ta nane wam ta limba nanŋgine ŋgarosumbi Sunŋo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sanŋri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa ŋakmba dubikam sakinaig.

⁶ Tanjanaig le sine Titus nu maŋ tane tugum kuwa ŋga sagen. Nu buk tane tugumŋge afu turkam tuku ndametiŋ patikap ŋga tumtingina ta nu piro ta ke suluwa ŋga kukuleg. ⁷ Tane ŋgamunŋal son sanŋrinu ŋak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunŋo ŋak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sanŋrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametiŋ niŋgam tuku maŋau ta mata ke mayewap ŋga iduseg.

⁸ Ye tanjamba kap ŋga sa ndatiŋget. Ye tane tagotiŋmba tane kume pur maŋau tugusek ŋak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametiŋ niŋgig wam ta kila satiŋget. ⁹ Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nu ake sinanŋ tane make patikina wam ta tane kila. Nu agan ndende ŋakmba tuku miro ta nu tanenu ŋga sanzalnu mayok kina le tane nuŋe wam ŋakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. ¹⁰ Ta tuku ye tane teŋenmba kap ŋga iduset. Tane buk yar ande si mbolŋge ndametiŋ patinu tuku wamdus sunŋo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap ŋga iduset. ¹¹ Tane buk wam ta kam tuku nzaliŋgina tanjamba kile tanŋine ndametiŋ kilig ta kanŋerka kumumbi patikap. ¹² Tane ndametiŋ fudiŋndo e ko sunŋokanu ŋak minig ta kumumba gare ŋak Kuate tape ta nu nzalite.

¹³ Tane nane afu ndametiŋ niŋmba tane denkanu minap ŋga idusmba sa ndatiŋget. ¹⁴ Kuga. Tane nane ndoŋ kumu kumu minap ŋga iduset. Kile tane agan ndende gudommba ŋak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumenŋga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamŋgaig. ¹⁵ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Afu mana sunŋomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudiŋmba kilnaig ta nane den ndakinaig ŋgate. *Kisim ... Bek ... 16.18*

Piro tanŋo afu Korin prowamŋgaig

¹⁶ Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunŋomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁷ Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndagen le nu nuŋe nzali dubimba tane tugum prowam iduste. ¹⁸ Sine tira ande Titus ndoŋ kukulbe le kanŋat. Tanŋo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi ŋakmba nu tuku saka minig. ¹⁹ Tira ta Kuate tuku mbalŋge madinaig le nu sine ndoŋ lika afu turkam tuku ndametiŋ patikade ta kulatkate. Sine wamdus sanŋrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane ŋakmba kila saniŋguwa le Sunŋo tuku nyu te-dunŋuwaig ŋga nu madinaig.

²⁰⁻²¹ Tanjamba idusmba afu sine talasiŋmba ndametiŋ sunŋo ta kulat maye ndade ngubekaig ŋga sine nu tumba likeg. Sine Sunŋo am mbolŋge piro mayemba tanŋo am mbolŋge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa ŋga iduseg.

²² Tira ande mata nu nale ndoŋ kuwa ŋga kukulbe le tane tugum prowamŋgaig. Nu tagomba piro yimyam tugen ta nu wamdus sanŋrinu pilmba piro ke mayena. Tane sinŋka waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumŋge pirokam tuku sunŋomba iduste.

²³ Ye tane nane keŋ ta tuku kila satingamŋgit. Titus nu ye ndoŋ tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndoŋ ilik ta Kristus tuku nyu tane ŋgamukŋge sunŋokuwa ŋga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim

tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane kenj ta kilmba tanjine kume pur manjau te-mayokmba kilap. Tanjwap le sine Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumnje tane tuku payamka saningeg ta alonu kilimok kanjerwaig.

9

Ndametinmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametin patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sungomba satinge nda. ² Tane mata ndametinj patinu tuku wam dusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumnje tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolnje ndametinj patikam tuku piro tugu pilnaig nga saninget le ismba kile nane tuku sungomba mata ndametinj patinu tuku wam dus sanjgrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira kenj ta kukulningi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametinj ta manjurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametinj ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametinj ta sinjka patikamnjaig nga sine afu saningigetj. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndonj kumba kanjerwaig ta sine kiko singikat. Tane mata kiko tingikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira kenj ta ambonja tane tugum ta kuwaig le tane ndametinj patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairngap. Tanjwap ta tane tanjine nzalimbi ndo patikamnjaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamaganj kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamaganj tumunu ndui ndui ngukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sungomba ngukate ta nu alonu sungomba kilit. ⁷ Tane njakmba yinyam tanjine wam dus pilenja ndametinj giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenje kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak tanjine ndametinj patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolnje waknyumba aganj magenu lato lato tingiwa le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tenjamba sakate.

Nu nuje aganj ndende waknyumba walmba sanzal mbal ningit. Nu tuku rangun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamngat njgate. *Mune ...*
112.9

¹⁰ Sine nyamaganj tumunu njukeg ta Kuate tugumnje kileg. Aganj nyeg ta mata nu tugumnje kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolnje waknyam tuku Kuate nu aganj ndende kumumbi tingamngat. Tanjawa le tane nane afu mbolnje waknyumba minap le nu tane tuku manjau mayenu ta te-sungowamngat. ¹¹ Kuate nu mara mindek tane aganj kumumbi tingit le tane den ndaka afu turkam kumu. Tanjamba tane ndametinj patikap le sine kilmba tamba minap sanzal mbal turkuba le nane gudommmba Kuate tuku nyu te-dungamnjaig.

¹² Tane ndametinj ningig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunga nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametinj patikap le afu wam ta kanjgermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu njgade ta son nga Kuate tuku nyu te-dungamnjaig. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolnje waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dungamnjaig. ¹⁴ Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinanj make patikate wam te-mayokmba nane tanjamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku nga Kuate yabanamnjaig.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunḡube. Nu agan sunḡo ande o mbolok agan ndende ḡakmba liniḡit ta sine siḡina.

10

Paulus nu nane tuku wamdus mbar te-tina

¹ Tane afu teḡenmba sakade. Paulus nu sine tugumḡe sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenḡe pasa sanḡrinu kuyarbma sasiḡit ḡa sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk ḡan manḡau ta dubimba pasa bafumbi sarsartiḡamḡit. ² Tane wamdus biye mbilap le ye tane tugum promba pasa sanḡrinumbi satiḡam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok manḡau ndo dubimba nanḡine wamdusmbi pasa kukliwanu ḡa sakade mbal ta ndo ye siḡka pasa sanḡrinumbi saniḡamḡit.

³ Sine tanḡo ndo mineḡ ta sine siḡine tanḡo tuku kame aganmbi kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame agan tamba Satan tuku sanḡri te-ibenmba afu tuku yabri wamdus ta ḡakmba pitaikeg. ⁵ Afu nanḡine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaieweg. Nane ḡakmba Kristus kumnemḡe minwaig ḡa sine nane tuku wamdus kile-tidiḡeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kumnemḡe minap. Tanḡawap le afu tanḡamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi niḡamḡig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuḡe nyu te-dunḡa ye siḡka Kristus tuku tanḡo minet ḡate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineḡ ḡa iduswa. ⁸ Sunḡo nu sine tane ḡamuḡgal son sanḡri piletinḡe ḡa nyu siḡina le tane kulatkeḡ. Sine tane ḡaigo siglikam tuku nyu siḡe ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku waḡe kuyarke liket ta tane kuru kuru piletinḡam tuku kuyarket ḡa idus ndawap. ¹⁰ Afu nane teḡenmba sakade. Paulus nu waḡe kuyarka tanḡo sanḡri ḡak tanḡan pasa sanḡrinu kuyarte ta sine tugumḡe nu sanḡri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo ḡa sakade. ¹¹ Tanḡakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine waḡe kuyarka pasa sanḡrinu sakeḡ te tane tugumḡe tanḡamba ndo ke likamḡig.

¹² Mbal afu tane tugumḡe nanḡine nyu kile-dunḡade. Yoi. Sine nyu tanḡan ḡak mine ndakeḡ. Mbal ta ḡinḡan mbal. Nane nanḡine nanḡine munḡu kanḡerka sine magenu ḡa payamkade. Manḡau tinḡeknombi nanḡine manḡau pile ndanḡade.

¹³ Sine payamkeḡ manḡau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu siḡina piro ta ndo sine payamkeḡ. Sine tane Korin mbal tugumḡe mata pirokam tuku nyu siḡina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeḡ ta mbar ndaweg. Sineḡe Kristus tuku pasa mayenu tumtiḡigeg. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine siḡine piro tuku payamkam kumuḡ. Sine nane afu tuku piro siḡine ḡgaro mbolḡe pile ndakeḡ. Kile tane tuku ḡamuḡgal son ta sunḡoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa ḡa iduset. ¹⁶ Tanḡawa le sine tane kusreka kilke afu tane ḡgumnemḡe minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saniḡamḡig. Tanḡamba sine nane afu tuku piro siḡine ḡgaro mbolḡe pile ndaka siḡine piro ndo payamkam kumuḡ. ¹⁷ Kuyar pasa ande teḡenmba sakate.

Tanḡo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunḡo wam ke likate ta idus-

18 Ande nu nuŋe mironŋ ye mayenu ŋgate ta nuŋe pasa ta alo kugatok. Sunŋonŋe nu mayenu ŋgate wam ta alo ŋak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku maŋau te-mayokna

1 O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te ŋginŋan pasa idusmba ndeta tanaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. 2 Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunŋomba kume puret. Pino mbanzo ande mam nuŋeŋge tanŋo ande tam tuku madite le nu tanŋo ta tuku ndo minit tanan tane Kristus tuku mbal ndo minap ŋga maditingen.

3 Ye tane tuku wamdus piti ŋak minet. Mben nu nuŋe wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina tanamba tanŋo afunŋe tane yabritinmba didikuwaig le tanŋine wamdus Kristus mbolŋge minig ta kusrebekaig ŋga iduset. 4 Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigen ta afunŋe pro ande tuku nyu satinŋig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satinŋig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

5 Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolŋge ŋgade ta nane ye li ndayade ŋget. 6 Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tugunu ŋakmba ye kila. Ait sunŋomba sine tane sinŋine kila ta tumtingeg.

7 Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satinŋen ta ye tane tugumŋge piya kilam mbulmba yiŋe nyu te-ibenmba tane mine mayenu mbolŋge minam tuku kile-dunŋen ta ye mbaren ŋga idusde e? 8 Ye Kristus tuku mbal afunŋe ndametin sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumŋge piroken. 9 Ye tane ndon minmba agan afu tuku denkinaig ta ye tane yaban ndatingen. Tira afu Masedoniaŋge pro ye agan denkanu minen ta nanenŋe sinaig. Ye tane piti sertinŋikit ŋga agan afu tane tugumŋge kile ndaken. Kile mata tanamba idusmba minet. 10 Kristus tuku pasa tugusek ye sinamŋge minit ta son pasa ndo satinŋamŋgit. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaia mbal ŋakmba isamŋgaig. Ande ye peuyam kumuŋ kuga. 11 Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenkam tuku idusmba tanawet ŋga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sunŋomba kume puret ta Kuate nu kila.

12 Afu nanŋine mironŋ payamka sine Paulus nane tanan pirokeg ŋgade ta peuningam tuku ndo ye piya kugatok piroken. 13 Mbal ta nane Kuatenŋe tukul ndaningina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nanŋine piro tamba tane yabritinŋig. 14 Sine nane tuku wam ta tuku pirerek pur ndakube. Nanŋine gabat Satan nu tanŋo yabritinmba Kuate tuku enel mayenu tanan mayok kinit. 15 Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane maŋau tinreknu kade mbal tanan minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ŋgumneŋga nane tuku maŋau ta kumumbi lafumba pa ninŋamŋgat.

Paulus nu piro mbolŋge piti kugrakina

16 Ye man tane satinŋamŋgit. Tane ye ŋginŋan tanŋo ŋga idus ndawap. Ko ye ŋginŋan tanŋo ŋgumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tanan fudinmba yiŋe piro tuku payamki. 17 Sunŋonŋe payamkam tuku tum ndayate. Yiŋe mironŋ ŋginŋan mbal tanan payamket. 18 Nane gudommmba tanamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

19 Tane ndo kila sugo ŋak minig sulumba ŋginŋan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. 20 Tane nane tuku piro mbal minap ŋga idusde le nane tane

tuku agan ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tanan tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tanan kanjerka sanjri jak ngade. Sine tane ndon minmba nane sanjri jak minig tanamba mine ndakigen. Tane sine sanjri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nanjine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ngan manau tamba payamkam kumu. ²² Nane sine Hibru ndare ngade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbun ngade ta ye mata nu tuku mbun minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolnge nane lininget. Nane pirokade ta ye nane lininmba piro karenket. Ye nane lininmba ait sunjomba muli wande mbol kan. Ait gudommaba ye ngusyinaig. Wam afu mbolnge ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolnge tinje likinaig. ²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wan kenmba mbolnge liken le wan fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenge te-diryade. Kuayar mbalnge ndinnge ye baleye ndafloyade. Yinje mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranje dunje ye mbolnge ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sunjomba guba kule para sunjo jak minet. Mara afu ye nyamagan tawi kinyam tuku wande mata denkate. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjri jak minam tuku ye mara mara wamdus piti jak minet. ²⁹ Tira ande nu sanjri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenje yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndan mbolnge ye sanjri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinja pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunga minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbranje minen le mandor Aretas nu nunje kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbran sunjo tuku fonde malanja kulatka minnaig kande ³³ yinje gulab kame ye sambeknje minyoken le fonde tuku bubre malanja mbolnge te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku manau ye turyam kumu kuga ta ye payamkamngit. Sunjo nu tumyina le ye kinatanu suk agan kanjerken wam ta payamka satinji le isap. ² Kristus tuku tanjo ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenje nu tumba te-dunga samba mbol ambe kina. Ambenge man lato te-dungina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu jak kina e ko nunje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenje ndo kila.

³⁻⁴ Tanjo ta nu samba mbol ambenge wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu minje pipna le kilke te mbolnge afu ndon sakam kumu kuga. Nu tanamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nunje ngarosu jak kina e ko nunje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenje ndo kila. ⁵ Ye tanjo ta tuku kila idusmba nu tuku

payamket. Ye yinje mironj tuku payam ndaket. Ye wam kame ndan mbolnje sanjri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yinje mironj tanjamba samba mbol kan nga payamki ta ye nging njan tanjo mayok nda kinet. Ye sinjka saket ta ye wam ta mbolnje yinje nyu te-dungam idus ndawet. Kuga. Tanjo nane ye pasa sake lika wam njakmba ke liket ta mbolnje ye tuku nyu kumumbi iduswaig njet.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolnje ye payamka yinje nyu te-dungikit nga Satan tuku kukul tango pro ye waimbi katyanu tanjan ngaro rar sunjo ye mbol prona. Rar ta ye mbolnje promba minit le kamusmba yinje nyu te-dungam idus ndawet. ⁸ Sunjo nu piti ta pitaiwa nga ye sanjri tinja yabanjam kenjen ta nu ye wo ndayina. ⁹ Nu tenjenmba sayina. Ye ne make pilmba sanjri tini le rar ta kurawam kumunj. Ne piti ta njak minmba sanjri kugatok mina le ye tuku sanjri ne mbolnje kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku sanjri sunjo ye mbol prowa nga ye sanjri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye sanjri kugatok minet le afunje ye tumail panyade le afunje ngaro rar sade le afunje ye njayo siliyade le afunje piti sugo seryade wam ta njakmba mbolnje ye Kristus tuku nga gare njak ndo minet. Ata. Ye sanjri kugatok minet sulumba Kristus tuku sanjri mbolnje sanjriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹ Ye yinje manjau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu njayo silide le tane nane peu ndaningig tukunu ye yinje ngingnan manjambi payamka yinje manjau tuku kuyaret. Ye ake tanjo suk minet ta afu tane nane aposel magenu njgade ta nane ye li ndayade. ¹² Ye tane ndonj minmba piti kanjerka sanjri tinja piroka wam kitek sanjrinu afu ke liken. Wam ta mbolnje ye aposel tugusek minen le tane ye kanjeryinaig. ¹³ Kristus tuku kuasmbi afu mbolnje ye wam mayenu ken ta tane tugumnje wam maye ndawen nga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolnje ken tanjamba tane mbolnje ke ndaken. Ye tane tugumnje piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaingap.

¹⁴ Ye manj ait kenju tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba aganj afu sap nga satinje nda. Kuga. Tane ye ngamungal ndo sap nga iduset. Kinjo kame nane ina mam turkam tuku aganj ndende pati ndakuwaig. Ina mamnje kinjo kame turkam tuku aganj ndende patikuwaig. ¹⁵ Ye tane tuku mam tanjan minet. Ye yinje aganj ndende tane turkam tuku njgail ndaket. Yinje abo mine manjau mata tanenu nga kusrewam bafuwet. Ye tanjamba tane tuku sunjgomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunjgomba kume puret wam ta kusrewam kumunj kuga.

¹⁶ Ye tane tugumnje aganj afu kile ndaken ta tane afu tenjenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisinjmba ndametinj afu kilna nga sakade. ¹⁷ Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulningen le pro tane yabritinjmba ndametinj didika kilmba ye sinaig e nga idusde. ¹⁸ Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndonj kuwa nga kukulen. Titus nu ame aganj tane yabritinjmba kilna? Kuga. Sile Titus ndonj Guwa ndindo ta mbolnje minek. Manjau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹ Tane wanje te burka sine tane am mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku kuyaraig nga idus ndawap. Sine Kristus ndonj ulendika nunje wamdu

dubimba Kuate am mbolŋge pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sanŋri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti ŋak minet. Ye pro tane maŋau ke likade ta kanŋerka nzaliamŋgat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinge liki le tane ye tuku mata ndagari tamŋgaig. Ye pro tane wam kame te kap le kanŋerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ŋgade e ko waŋe pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenŋka miŋge motmotkade e ko tanŋine ŋgarosu te-duŋgade e ko tanŋine wamdusmbi maŋau kise kise ke likade maŋau kame ta ŋakmba ye kanŋerkam mbulit.

²¹ Tane gudommba buk kutur maŋau kumba fare fare taŋgo pino ndon minmba tanŋine ŋgarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ŋgamuŋgal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yiŋe Mbaraŋge tane tuku am mbolŋge ye kiko pileyuwa le wamdus ŋayonŋikat ŋga ye pitiyate.

13

Rironŋ pasa afu

¹ Kile ye ait keŋnu tane tugum prowamŋgit. Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Taŋgo armba ko keŋmba taŋgo ande nu mbar ande kina ŋguwaig le son ŋga te-tiwap ŋgate. *Lo ... 17.6; ... 19.15*

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta rironŋ pasa saningen. Kile ye tane tugumŋge mine ndaka nane tane turmba maŋ rironŋ pasa ndui ta satingamŋgit. Ye maŋ luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta siŋka mapeke nda. ³ Taŋawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet taŋgo minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamŋgaig. Kristus nu sanŋri sunŋo ŋak tane sinamŋge pirokate. ⁴ Nu sanŋri kugatok taŋar minna le nane nu tumba ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate tuku sanŋriŋge te-tina le kile abo ŋak minit. Sine mata taŋar taŋgo ndo sanŋri kugatok mineg ta sine nu ndon ulendika Kuate tuku sanŋri mbolŋge minmba sanŋri tamba tane kile-tiŋgam tuku prowamŋgit.

⁵ Tanŋine ŋgamuŋgal son pilenga kanŋerap. Tane siŋka Kristus Yesus tuku ŋgamuŋgal son ŋgade e ko kuga. Nu tane sinamŋge minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ŋgamuŋgal son ta mbarkamŋgat. ⁶ Wam ta mbolŋge sine tane pasa kuklimba tumtingigen mbal ŋgamuŋgal son tugusek ŋak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar maŋau afu ke ndakap ŋga nu yabaŋmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu ŋguwaig ŋga idus ndaweg. Tane maŋau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ŋgade ta sine piti ndasiŋgit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sanŋri kugatok mineg le tane sanŋri ŋak mayok kinig ta sine sanŋri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane tuku ŋgamuŋgal son lato lato sanŋri tiŋguwa ŋga Kuate yabaŋmba mineg.

¹⁰ Sunŋo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sanŋrinu satingam kumuŋ ta ye taŋawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tiŋgam tuku ye waŋe ndo kuyaret. Sunŋo nu ye tane sanŋri piletiŋgam tuku piro sina. Tane ŋaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamŋgit. Tanŋine mbar kile-tiŋgap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ŋgamuŋgal mukuk minap le Kuate nu tane ndon

minamngat. Kume pur manjau ngamunggal mukuk manjau nu tugu. ¹² Tane tangine tangine tira kame ndonj munngu kume purkade manjau ta alonu temayokap. ¹³ Kuate tuku mbal tenge minig ta njakmba tane kaiye pasa tinngig.

¹⁴ Singine Sunngo Yesus Kristus nu tane ake sinañ make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndonj munngu gare njak minwa. Son.

GALESIA

Galesia mbal tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋemba. Nu nuŋe li arnu mbolŋge Galesia ma tugu mbolŋge guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tanjanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son ŋginaig le nu nane ndoŋ ait afu minna sulumba manŋ nane kusreka kina.

Yar keŋmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal ŋginŋan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade ŋga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu teŋemba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ŋgaro pikam tuku sunŋomba saninginaig sulumba sakinaig; Tane tukul pasa ŋakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidiŋge tinŋamŋgat ŋga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga ŋginaig sulumba sakinaig; Yerusalemŋge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig ŋginaig.

Tanjakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti ŋak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waŋe te kuyarna.

¹⁻² Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolŋge mine likade ta ye Paulus tira mbal teŋge minig ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel piro ten te tanŋo nane ye kukul ndayinaig ko tanŋo ande ye tugum promba ne aposel ŋga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuateŋge Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tanŋe ne aposel ŋga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nale ake sinanŋ tane make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku manŋau ŋaigonu ŋgamukŋge sine kile-luka kilam ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta siŋgine Mam Kuate tuku nzali mbolŋge mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋa minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri ŋayowet. Kristus nu tane ake sinanŋ make patikina le Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku wikina. Ndanam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tursinŋam tuku mine ndakate. Afunŋe tane tuku wamdus ŋginŋan sertinmba Kristus tuku pasa mayenu nanŋine wamdusmbi mbilam tagode. ⁸⁻⁹ Sine tane tugumŋge pasa mayenu kukligenŋ ta pasa tanŋe ndo tane turtingam kumuŋ. Sine buk pasa sanŋrinu ande satinŋigenŋ ta ye kile manŋ lato satinŋamŋgit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tanŋo ande pasa mayenu tanŋan mbilmba kise kukliwa kande Kuateŋge nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok eŋel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuateŋge kasursinŋuwa.

¹⁰ Ata. Tane ye nzalियam tuku ye pasa ta satinŋit e? Kuga. Kuateŋge ndo ye nzaliyuwa ŋga iduset. Ye tanŋo afunŋe nzaliyuwaig ŋga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tanŋo mine ndaket kande.

¹¹ Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satingen ta tanjo tuku pasa kuga. ¹² Tanjo andenje pasa mayenu te sa ndayina ko andenje tum ndayina. Yesus Kristus nunje tumyina.

¹³ Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sanjri tinga Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba bale far suluwam tagowen. ¹⁴ Ye sinjine mbun kame tuku manau njakmba mage minam tuku ngamungal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yiye usre tuma mbal njakmba liningen.

¹⁵ Ye tanjawan ta ye ina tuku fungul sinamnje minen le Kuate nu Kinjo nuje tuku piro biyam tuku ye o buk madiyina. Madiyina tukunu nu ake sinaj ye make pilmba wikina. ¹⁶ Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumnje nunje Kinjo nuje tuku kukliwi nga nu Kinjo nuje tumyina le ye ande sa ndawen. ¹⁷ Nane aposel nyu ambonja tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinga Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma ngumne nga ye man luka Damaskus tumbran sunjo mbol prowen.

¹⁸ Yar kenmba kugana le ye Petrus kanjeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndonj minkej. ¹⁹ Ye ambenje minen sulumba aposel afu kanjer ndaken. Sunjo Yesus tuku maib nunje Yakobus nu ndo kanjeren. ²⁰ Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolnje sinja yabri pasa sa ndaket.

²¹ Ngumne nga ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. ²² Ait ta mbolnje Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolnje mine likinaig ta ye kanjer ndayinaig. ²³ Afunge nane ndonj wam kubenaig le nane tejenmba isnaig: Tanjo nu ambonja sine piti sersinmba pasa mayenu sine son ngeg ta kume seram tuku sanjri tingina ta kile nu nane afu ngamuknje pasa ta kuklimba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolnje wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu te-dunjinag.

2

Aposel afu Paulus ndonj wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndonj mbumba Yerusalem kakerj. Ye Titus mata tumba sine kerj mbumba kagerj. ² Kuatenje ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenje gabat sugo ndonj manjurka ye kasomok mbal ngamuknje pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinaj piro karenj kikit nga ye tanjawan.

³ Titus nu ye ndonj minna ta nu Grik tanjo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinja kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnje pasa ta te-mayoknaig. Nane nanjine manau yubenja pro sine ngamuknje tira mbal tanaj mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamungal mukuk mbolnje mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnje minbe nga idusmba pronag. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigen.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunje nane tuku nyu sugokanu mbolnje minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanjo tuku nyu pile ndangate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnje Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenje Petrus tuku wai mbolnje pilna

tañamba ndo kasomok mbal tugumñge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolñge pilna. Kuate nu Petrus sanğri tuna le Zu mbal ngamukñge pirokam tuku aposel nyu tuna tañamba ndo nu ye mata sanğri sina le kasomok mbal ngamukñge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunğe nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenğe nu ake sinañ ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndoñ wai sikmba nane ndoñ piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamukñge pirowaig le sile kasomok mbal ngamukñge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tañakinaig le ye wam ta kam tuku wamdus sanğrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumneñga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta teñenmba. ¹² Nu ambonğa kasomok mbal ndoñ mañğurka isukusmba minna ta nu mañau mayena. Ngumneñga Yakobus nu nuñe mbal afu Yerusalemñge kukulniñgina le Antiok pronaig le Petrus nu nane kanğerka nane ngaro pike ndakade mbal kasurningig nga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam ñayona. ¹³ Zu mbal afu ambonğa Petrus ndoñ wam mayenaig ta kile nane mata mañau tiñreknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri mañau tanğe Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mbolñge Yesus tuku pasa mayenu tuku mañau pitainaig ta ye katesemba nane ñakmba am mbolñge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanğo ta ailfu kasomok tanğo ngamukñge ne Zu tanğo tañan mine ndaka nane tañan minna. Ndanam saka kile ne kasomok mbal Zu tanğo tañan mayok kuwaig nga sanğri tiñga saningit nga sawe liken.

Kristus mbolñge sine tiñreknu mayok kinig

¹⁵ Singine ina mam nane sine kile-patikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanğo tañan mayok nda kagenj ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolñge tiñreknu mayok nda kinig ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku sanğri tomba tiñgeg wam ta mbolñge ndo sine Kuate am mbolñge tiñreknu mayok kinig. Ande nu tukul pasa dubimba tiñreknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tiñreknu mayok kube nga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku sanğri tomba tiñga nu tuku son ngigenj.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mbolñge tiñreknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok tañan une tanğo mayok kinig. Ta tuku afu teñenmba sakamñgaig. Ata. Kristus nu une mañau sanğri pilete nga sakamñgaig. i ... Sinğa tañamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa te-siwen ta manj dubiwi ta ye yiñe mironj une tanğo mayok kangit.

¹⁹⁻²⁰ Ye tukul pasa tuku sanğri kumnemñge minmba tiñreknu mayok nda kan tukunu sanğri tanğe ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndoñ ail kazrai mbolñge kumanu tañan kumen. Kile ye tukul tuku sanğri kumnemñge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo ñak minet te ye Kuate tuku Kiño tuku sanğri tomba tiñga nu tuku wamdus ndo dubimba wam ñakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunğo ñak minmba nu yenu nga nuñe ngarosus kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu tañamba ake sinañ sunğomba sine make patikate wam ta ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus

tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolŋge tiŋreknu mayok kambim kumuŋ ŋguwa ta Kristus nu sinenu ŋga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku maŋau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane ŋginŋan wamdus ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu ŋga ail kazrai mbolŋge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imaŋge ŋule parak pasambi tane tuku wamdus mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolŋge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋga tinaig. ³ Tane Yesus son ŋga Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile taŋgine saŋgrimbi maŋau kitek ta tuturmba Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane ŋginŋan mbal. ⁴ Tane maŋau kitek tugu pilmba wam sugo kaŋgerkinaig ta kile ake kusrekan idusde e? i ... Taŋamba kuga. Wam ta alo sungo ŋak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tiŋmba wam kitek saŋgrinu tane ŋgamukŋge kile-mayokkate ŋga idusde e? i ... Taŋamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ŋgade wam ta tuku nu taŋate.

⁶ Tane Abraham tuku maŋau kaŋgerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ŋgeg mbal sine Abraham tuku kiŋo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ŋgade sulumba nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham teŋemba pasa mayenu sana. Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sana.

Mulum Pasa 12.3

⁹ Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal Kuatenge nane Abraham ndorŋ wam mayenu ta niŋgit. ¹⁰ Nane afu naŋgine saŋgri tomba tiŋga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku teŋemba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa ŋakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku miŋit ŋga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Taŋo nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate. *Habakuk 2.4*

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kambim kumuŋ kuga ta kuyar pasanŋe tumsinŋit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ŋgam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku teŋemba sakate. Ande nu tukul ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamŋgat ŋga sakate. *Wok Pris 18.5*

¹³ Sine tukul pasa kumnemŋge minmba Kuate tuku pa sungo tam tuku mingej ta Kristus nu sinenu ŋga pa sungo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinŋe siŋgina. Wam ta tuku kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Ail kazrai mbolŋge minig mbal nane Kuate tuku pa sungo tam tuku minig ŋga sakate. *Lo 21.23*

¹⁴ Kristus nu tanjamba kumna le Abraham mbolŋge Kuate nu kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolŋge tane kasomok mbal ŋakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal niŋgam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satinŋit ta ye kile yaba pasa andembi tane tumtinŋamŋgit. Tanŋo ande nu abo ŋak minmba ŋgumneŋga kumwa le afu nu tuku aŋaŋ ndende kilam tuku waŋe ande kuyarte. Nu pasa ta sanŋri pilemba nuŋe nyu pilit ta andeŋge pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga.

¹⁶ Pasa sanŋrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ ndoŋ kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbuŋ ŋakmba tuku sa ndana. Nu tanŋo ndindo tuku nanŋe mbuŋ ŋga sana. Nu tuku mbuŋ ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satinŋit ta tugunu teŋenmba. Kuate nu Abraham ndoŋ nuŋe pasa ta katmba nuŋe nyumbi sanŋri pilena. Tanjana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndoŋ pasa katna ta te-simba kume seram kumuŋ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam ŋga sinŋine sanŋrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake sinŋam sakina ta mbolŋge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuŋe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ŋgumneŋga te-mayokna ta tugunu teŋenmba. Tukul pasa prona le tanŋo nane nanŋine une maŋau kamusnaig. Tanjamba kamusmba minwaig le ma ma Abraham tuku mbuŋ prowamŋgat. Kuate nu pasa sanŋrinu Abraham sana ta nu tuku mbuŋ ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuŋe eŋel kame kukulningina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tanŋo pino saninŋina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu aŋaŋ inum kukul ndana. Kuga. Nu nuŋe mironŋ pasa sanŋrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndanmba tumsinŋit. Tukul maŋau le Kuate nu pasa sanŋrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigrinŋa mine ndakade ŋga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinŋreknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanŋo ŋakmba une tuku sanŋri kumnemŋge minmba pa tam tuku minig ŋga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tanŋo niŋgam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋa nu tuku son ŋgeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanŋe sine ndalekanu tanjaŋ minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ŋgiger. ²⁴ Tukul pasa nu piro ŋak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanŋe sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋa Kuate am mbolŋge tinŋreknu mayok kambim tuku tukul pasa nuŋge sine tuku une tumsinŋina. ²⁵ Kristus nu prona le sine nu tuku kume tuku sanŋri toweg le maŋau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ŋgeg mbal sine ŋakmba Kuate tuku kinjo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndoŋ ulendika nu tuku maŋau te-pureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu ŋak le nyu kugatok, tanŋo le pino sine ŋakmba ulendika Kristus Yesus mbolŋge ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbuŋ. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmba satinḡamḡgit. Kiḡo nu mam nuḡe tuku ma tam tuku minit. Nu kiḡo fudiḡndo minit le taḡo kisenḡe nu tuku agaḡ ndende ḡakmba kulatka minit. Kiḡo ta nu agaḡ ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok taḡaḡ minit. ² Kiḡo ta mam nuḡenḡe nu agaḡ ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndaḡgate le afuḡḡe agaḡ ndende ta kiḡo turmba kulatka minig.

³ Taḡamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kiḡo foḡfoḡ taḡaḡ mingen sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemḡḡe piro mbal taḡaḡ mingen. ⁴ Ait kumuḡḡina le Kuate nu nuḡe Kiḡo nuḡe kukulna le kilke te mbol prona. Kiḡo ta pino andeḡḡe te-pilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemḡḡe minna. ⁵ Sine Kuate tuku kiḡo kame mayok kab ḡa nu sine tukul tuku saḡḡri kumnemḡḡe mingen ta paska muskil kile-tidiḡḡe siḡḡina. ⁶ Sine Kuate tuku kiḡo kame mineḡ tukunu Kuate nu nuḡe Kiḡo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ḡamunḡal sinamḡḡe minmba yiḡe Mam ḡa Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal taḡaḡ mine ndakeḡ. Sine Kuate tuku kiḡo kame mineḡ tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineḡ.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunḡona

⁸ Tane buk Kuate ḡilai minnaig sulumba mbara afu kumnemḡḡe nane tuku piro mbal taḡaḡ ndalekanu taḡaḡ minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndaḡam saka tane maḡ luka yabri mbara kumnemḡḡe ndalekanu taḡaḡ minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus saḡḡrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem ḡa kurauka dubi magekade sulumba maḡau tambu tiḡreknū mayok kambim idusde. ¹¹ Maḡau taḡe tane turḡiḡe nda. Tane siḡka ye piti seryade. Ye buk tane ḡgamukḡḡe ake sinaḡ piro kareḡka saḡri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet taḡaḡ mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig taḡaḡ tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumḡḡe minen ta tane ye mbolḡḡe mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andeḡḡe ḡaḡilkina tukunu ye tane ndoḡ minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane ḡakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye ḡayo agaḡ taḡaḡ ye kasur ndayinaig. Tane ye kaḡeryumba eḡel ande ko Kristus kaḡgeranu taḡaḡ ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndoḡ minen ta tane ye tuku gare ḡak minnaig. Tane taḡḡine am goninḡmba ye sam kumuḡ kande tane goninḡmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunḡo tinaig ta aninḡe pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatiḡmba pasa tugusek ndo satinḡen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolḡḡe ke likade ta nane wamdus mayenu tumba taḡaḡ ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolḡḡe ndo minwaig ḡa taḡade. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolḡḡe ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane taḡamba afu mbolḡḡe gare taḡaḡ kamusmba minap. Ye tane ndoḡ nda mini ta mata taḡamba ndo kap.

¹⁹ Yiḡe kiḡo kame, ye ambonḡa wamdus piti sunḡo ḡak tane tugumḡḡe piroken le tane ḡgamunḡal biye mbilmba Kristus tuku son ḡginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku maḡau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus faḡka tane ndoḡ minam tuku wamdus sunḡo ḡak minet. Ye tane ndoḡ mini sulumba yiḡe wamdus kumumbi kile-mayokka satinḡam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus ñak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta teñenmba minit. Abraham nu kiño armba kile-patikina. Kiño ande Sara tuku piro pino Hagarnge te-pilna. Kiño ande piyo nuñe Saran ge te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ñgarosu sanñri ñak minmba kiño te-pilna. Abraham piyo nuñe nu niñkina ta Kuateñge nu sana ta kumumba nu kiño te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo ñak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna tañañ. Kuate nu Sinai tabe mbolñge Moses ndonj pasa katna ta Hagar tañañ. Pasa ta mbolñge mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ñgade. Kile Yerusalem nu Hagar tañañ minit. Tumbran sunjo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemñge minmba ndalekanu tañañ minig.

²⁶ Sine samba mbolñge Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kumnemñge ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kiño kame tañañ mineg.

²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku teñenmba sakate.

Pino niñka kiño kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiño te-palmbim tuku rar kamusam tuku wamdus sunjokanu pilit ta ne gare sunjo tumba wi kuenka.

Ne tuku kiño kame tugeka sunjo ñayowamñgat.

Pino nu tañjo ñak minit ta nu tuku kiño kame linañgamñgat.

Aisaia 54.1

Kuyar pasa nu tañamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nuñen ge te-pilna. Tañamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiño kame mayok kinig. ²⁹ Hagar nu ñgarosu sanñri ñak minmba kiño nuñe te-pilna le Sara nu Kuateñge sakina ta kumumba kiño te-pilna. Tukul Guwa nu sanñri tuna le nu tañana. Ngumneña Hagar tuku kiño nu Isak kasurna. Tañamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursinñgig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa teñenmba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiño nu mam nuñe tuku agañ ndende kilikat ñga Sara nu tañgo nuñe sana: Piro pino kiño nuñe ndonj pitaika le nale kasom kuwaik ñgina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiño kame ndalekanu tañañ mine ndakeg. Sine Sara tuku kiño kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu tañañ mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube ñga Kristus nu sine muskil kile-tidinge sinñina. Ta tuku mañau anden ge mañ tane ndale ndakam tuku wamdus sanñrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yen ge pasa te satinñgamñgit. Tane tinñrekn u mayok kambim idusmba ñgaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda.

³ Ye rironj pasa buk satinñgen ta mañ lato satinñgamñgit. Ande nu ñgaro pikam idusmba kande nu tukul ñakmba dubikuwa. ⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolñge Kuate am mbolñge tinñrekn u mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndonj purkade. Kuate nu ake sinañ tane make patikate wam ta tane ñgummede. ⁵ Sine taña ndaweg. Sine Kristus tuku son ñgeg mbal Tukul Guwan ge sanñri sinñgit le sine Kuate am mbolñge tinñrekn u mayok kambim tuku tairñga mineg. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ñgaro pikeg e ko ñgaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sanñri tomba tinñgeg sulumba kume pur mañau te-mayokey ta alo ñak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonḡa pasa tugusek dubi mayenaig ta imanḡe tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nunḡe mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nunḡe tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudinḡo plaua sinamḡe pileg le plaua ḡakmba ulmba silite ḡa sakeg ta ¹⁰ Sunḡo nu ye ḡgamunḡal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamḡaig ta ye kila. Tanḡo ima nu tane ḡḡinḡan sertinḡa ta nu piya ḡayonu tamḡat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ḡgaro pikam tuku maḡau ta kam tuku satinḡet kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinḡreku mayok kube ḡa nu ail kazrai mbolḡe kumna. ḡgaro pike maḡau tane turtingam kumuḡ kuga. Ye taḡamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolḡe kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane ḡḡinḡan sertinḡa ḡgaro pikam tuku satinḡig mbal nane nanḡine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasanḡe ndalekanu mine ndakap ḡa Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok ḡa tanḡine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur maḡau mbolḡe tanḡine tanḡine munḡu turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande tenḡemba sakate.

Tane tanḡine ḡgarosu tuku kume purde taḡamba ndo tane tugumḡe minig mbal tuku kume purap ḡa sakate. *Wok Pris 19.18*

Tane taḡamba kap ta tane tukul pasa ḡakmba kumuwamḡaig. ¹⁵ Tane rironḡ mayewap. Tane age taḡanḡ munḡu kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanḡine tanḡine munḡu ḡaigo siglika purkamḡaig.

Tukul Guwa le ḡgarosu tuku maḡau

¹⁶ Ye tane maḡ satinḡamḡit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanḡine ḡgarosu tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ ḡgarosu tuku nzalinḡe Tukul Guwa tuku nzali te-ibenḡam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinḡe ḡgarosu tuku nzali te-ibenḡam bafute. Nale munḡu ḡueu ḡak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumuḡ kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemḡe mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ḡgarosu tuku nzali mbolḡe mayok kinig ta sine ḡakmba kila. Wam kame ta tenḡemba. Fare fare pino taḡo ndon unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali ḡgail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinḡinḡig. Tanḡo makede. Afu kasurninḡig. Afu ndon kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonḡ tinḡade. Gubra tade. Ye ye ḡgade. Munḡu tetkade. ²¹ Afu tuku aḡanḡ ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba ḡḡinḡankade. Maḡurka maim maim maḡau te-mayokde. Wam ḡaigonu ḡakmba taḡanḡ ta ḡgarosu tuku nzali. Ye buk rironḡ pasa sanḡrinu satinḡen ta kile maḡ lato satinḡamḡit. Nane taḡamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndon mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolḡe mayok kinig ta tenḡemba. Kume pur maḡau, gare maḡau, ḡgamunḡal mukuk maḡau, mape maḡau, wamdus bafuk maḡau, ranḡun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku maḡau, ḡgan maḡau, ḡgarosu tuku nzali te-ibenḡam tuku maḡau. ²³ Tukul Guwa nu sine ndon minit le taḡamba alonu kile-mayokkeg. Sine taḡaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolḡe patikam tuku mine ndakate. ²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal sinḡine ḡgarosu tuku nzali ḡaigonu ḡakmba kilmba ail kazrai mbolḡe danḡa kume serninḡigenḡ.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa ṅak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine siṅgine ṅgarosu payam ndakube. Siṅgine siṅgine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine maṅau tuku am kikon ti ndaṅgube.

6

Sine siṅgine siṅgine tira tuku piti kugrakube

¹ Tira kame, taṅgine taṅgo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku saṅgri ṅak minig ta tane ṅgan maṅaumbi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotiṅguwa le ndekubekaig. ² Tane taṅgine taṅgine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul ṅakmba kumuwaṅgaig.

³ Taṅgo ima nu ye mayenu ṅga iduste ta nuṅe wamdusṅge nu yabrite. Nu ake taṅgo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kaṅgerka siṅgine mine pilenṅa payam ndakube. Sine yimyam siṅgine mironṅ maṅau kaṅgerka pileniṅbe. ⁵ Sine ṅakmba ndui ndui siṅgine piti kugrakamṅgig.

⁶ Taṅgo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtiṅgit ta taṅgine agaṅ ndendemi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda ṅga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Taṅgo nu agaṅ tumunu ṅgukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ṅgarosu tuku nzali dubiwa ta ne ṅgarosu tuku nzali alonu tumba ṅgisikamṅgat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndoṅ abo ṅak minmba minamṅgat. ⁹ Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasiṅguwa. Sine wamdus saṅgrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumuṅguwa le alonu kilamṅgig. ¹⁰ Afu mbolṅge wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son ṅgade mbal siṅgine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironṅ pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kaṅgerap. Ye yiṅe waimbi waṅe te mbolṅge kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu taṅgo afu saṅgri tiṅga tane ṅgaro pikam satiṅgig ta nane naṅgine mbal am mbolṅge nyu sugo tam tuku taṅade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolṅge kumna wam ta ndo te-mayokbe ta siṅgine mbalṅge piti sersiṅbekaig ṅga nane kuru-kuruka ṅgaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. ¹³ Ata. ṅgaro pikig mbal ta nane tukul ṅakmba dubi ndakade. Tane ṅgaro pikam tuku satiṅgig ta tane ṅgarosu pikap le naṅgine ṅgaro payamkam tuku taṅade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolṅge kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Taṅamba kilke te tuku wam kame ye am mbolṅge kumaknu taṅaṅ minig le ye idus ndaniṅget. Ye mata kilke te tuku maṅau dubide mbal am mbolṅge kumaknu taṅaṅ minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Taṅgo nu ṅgaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolṅge kitek mayok kinit ta ndo alo ṅak. ¹⁶ Nane wam ta son ṅga dubide mbal Kuate nu nane ṅgamuṅgal wamdus bul serniṅmba nu nuṅe mbal ṅakmba mbolṅge taṅawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro taṅgo minet. Yiṅe ṅgarosu mbolṅge katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok te-mayokte. Ta tuku ande nu maṅ ye tuku nyu ṅayo sili ndawa.

¹⁸Tira kame, siŋgine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinarj make patikuwa. Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Efesus mbal tuku waje te kuyarna sulumba nane tenemba saningina: Yesus nu Moses tuku tukul jakmba kile-sika nuje ngarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba tanjo kitek ndindo temayokna.

¹ Tane Kuate tuku mbal Efesusnge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane jakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyahina le Yesus tuku aposel minet yenge tane ndon pasatam prowet.

² Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ngamunjal wamdus bul sertingwaik. Son.

Kuate nu sine mbolnge wam magenu kina

³ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Sine Kristus ndon ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu jakmba Tukul Guwa mbolnge singit le gare sunjo jak mineg.

⁴ Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolnge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purfer^{nu} mbar kugatok nu am mbolnge tingam tuku nu tanjana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolnge nuje kinjo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuje rangun mayenu manjau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dungube nga nu nuje wam mayenu ta te-mayokmba nuje Kinjo nuje tuku kume purna ta nu mbolnge sine ake sinan make patikina.

⁷ Nu sine make patikate manjau ta fudinjo kuga. Wam ta sunjo njayo. Nuje Kinjo nuje tuku kume mbolnge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu singit le ⁹ nuje wamdus buk kurok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuje rangun mayenu manjau ta dubimba wamdus tina ta tenemba. ¹⁰ Ngumnenja ait kumunjuwa le nu samba kilke aganj ndende jakmba kilmba Kristus kunnemnge patikuwa le nangine ma mbolnge minwaig le Kristus nu gabat sunjo minamngat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba tanjamba wam mayok kuwaig nga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolnge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa nga ambonja sine Zu son ngiger^{mbal} sine singine mine jakmba mbolnge Kuate tuku nyu sunjo ta te-dungube nga nu sine madisingina. ¹³ Kristus nu nangine muskil kile-tidinge tingina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son nginaig. Tanjanaig le nu tane kasomok mbal mata yije mbal nga Tukul Guwa tinmba sanjatingina. Nu o buk nuje mbal Tukul Guwa ningam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa jak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamngig. Nu jak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singamngat. Nu tanjawa le sine nu tuku nyu sunjo ta te-dungamngig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabarna

¹⁵ Ye wam kame sakit ta ḡakmba idusniḡmba tane Sunḡo Yesus tuku kume tuku sanḡri tomba tinḡa Kuate tuku mbal ḡakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. ¹⁶ Ye nu yabanḡet ta ye tane gilai ndanḡet. ¹⁷ Singine Sunḡo Yesus Kristus tuku Mbara nu aḡan ndende ḡakmba tuku gabat sunḡo. Nu tane nuḡe Guwa tinḡuwa le nu wamdus kila mayenu tumtinḡuwa le tane Kuate kila pile mayewap ḡa ye yabanḡet. ¹⁸ Nunḡe tane wamdus kilḡatinḡuwa le Kuate nu tane wikina le nu tairḡa minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nuḡe mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa ḡak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ḡgeg mbal sanḡri sunḡo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap ḡa ye yabanḡet.

²⁰ Sanḡri ndui tamba Kuatenḡe Kristus kumna le te-timba tumba samba mbolḡe nuḡe ndinam kumamḡe pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo ḡakmba liniḡmba o mbolḡe minmba nyu sugo sugo kilke te mbolḡe kilke kitek mbolḡe ta ḡakmba liniḡmba nu mbolḡe minmba minamḡat. ²² Kuate nu aḡan ndende ḡakmba nu kumnemḡe patikina sulumba nuḡe kuasmbi tuku gabat sunḡo minwa ḡa nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ḡgarosu. Nuḡe ḡgarosu mbolḡe nuḡe nyu sunḡoka mayok ka nu kumumbi minit le aḡan ndende ḡakmba nu mbolḡe kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolḡe abo kitek tigen

¹ Tane buk wam ḡaigonu ke lika Kuate maskenḡe minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku maḡau ḡaigonu dubika guwa ḡaigonu tuku gabat sunḡo kumnemḡe minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamḡe piroka minit. ³ Sine ḡakmba buk nane taḡanḡ minmba singine wamdus ta ndo dubika nzali ḡaigonu ke lika mingenḡ. Sine taḡo ḡakmba ndonḡ Kuate tuku pa tam tuku mingenḡ.

⁴ Kuate tuku mape maḡau sunḡokanu. Nu sine tuku sunḡomba kume purmba ⁵ sine une maḡau mbolḡe kumaknu mingenḡ le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndonḡ kile-tidinḡina. Nu ake sinanḡ sine make patika muskil kile-tidinḡina. ⁶ Nu Kristus te-duḡga sine nu ndonḡ ulendikey wam ta mbolḡe nu sine turmba kile-duḡga ka samba mbolḡe nu ndonḡ patikina le mineḡ. ⁷ Ait prowe likamḡaig ta ḡakmba mbolḡe Kuate nu sine ake sinanḡ make patikate wam sunḡo ta kilimok mayok kuwa ḡa nuḡe ranḡun mayenu Kristus Yesus mbolḡe singina.

⁸ Kuate nu tane ake sinanḡ make patika tane muskil kile-tidinḡate ta taḡine piro mbolḡe kuga. Kuatenḡe piya kugatok tinḡit. ⁹ Taḡo ḡgarosu payamkubekaig ḡa nangine piro mbolḡe nu ninḡe ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineḡ. Nu Kristus Yesus mbolḡe sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek singina. Nu o buk sine taḡamba minbe ḡa idusna.

Sine Kristus mbolḡe kuasmbi ndindo mineḡ

¹¹ Tane Zu ndare mbolḡe mayok nda kinaig ta tane gilai ndanḡap. Sine Zu taḡo Kuate tuku mbal ḡa ḡgaro pikeḡ tuku mbal ḡgeg. Sine buk tane kasomḡe minmba ḡgaro pike ndakade tuku mbal ḡgigenḡ. ¹² Ait ta mbolḡe tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenḡe madisinḡina mbal kasomḡe minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel saninḡina ta tane nda isnaig.

Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tanjine piti ambokok ta gilai ndangap.

¹³ Tane buk Kuate maskenŋe minnaig ta kile tane Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ndare mbolŋe Kuate tugumŋe minig. ¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam tuku tanjo. Sile Zu mbal kasomok mbal ŋgueu minkerŋ wam ta nu te-simba sile ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba tanjo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolŋe kumna sulumba ŋgueu manjau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba Kuate ndoŋ tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate tugumŋe mingerŋ mbal tane kasomŋe minnaig mbal nu sile ŋgamukŋe pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndoŋ minam tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile kuasmbi ar te nu mbolŋe Tukul Guwa ndindo ŋak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumuŋ.

¹⁹ Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe tanjo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndoŋ Kuate tuku mbal mineg. Sine ŋakmba nu tuku wande tuma mbal mineg. ²⁰ Aposel kame tuan tanjo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolŋe tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame sunjo. ²¹ Nu mbolŋe wande alonu ŋakmba ulendikade sulumba sanjri tinja Kuate nuŋe minam tuku wande sunjo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndoŋ ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamŋe nuŋe Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenje Paulus kasomok mbal tuku piro tanjo madina

¹ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig ŋga saket tukunu ye muli wandekŋe minet. ² Kuate nu tanjo ake sinaj make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe ŋga piro te ye wai mbolŋe pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuŋe wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudinmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimŋgaig. ⁵ Wam kuirok ta buk tanjo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanje te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan tanjo kame tumsingit. ⁶ Wam kuirok ta tejenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋgade sulumba tane Israel mbal ndoŋ Kuate tuku kinjo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolŋe wam mayenu nane mbolŋe kamŋgit ŋgina ta tane nane ndoŋ tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuŋe sanjri te-mayokmba ye ake sinaj make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ŋgamukŋe ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolŋe wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ŋgamukŋe kukliwam tuku nu tanjamba ye make pilna. ⁹ Ye tanjawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu agaj ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuŋe miroŋ kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolŋe guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolŋe kanjerka ta wam sugo ŋgade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolŋe wam ta kam idusmba minna sulumba kile sinjine Sunjo Kristus Yesus mbolŋe te-mayokte. ¹² Sine nu

tuku kume tuku sangri tomba tinga nu mbolnge sine kuru kuru kugatok ngamuŋgal mukuk Kuate tugum kinge.

¹³Ye tanenu nga piti kanjeret te tane ta tuku wamdus sangri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manau sungo

¹⁴Ta tuku ye dagol tidronga Mam Kuate tuku nyu te-dunget. ¹⁵Kuate nu sine njakmba tuku Mam Sungo minit. Samba mbolnge kilke mbolnge ina mam ngeg ta Kuate nu tugu. ¹⁶Nu purferen nu sangri sungo njak ta nu nuje Guwa tinguwa le nu tane tuku ngamuŋgal sangri piletinguwa nga ye nu yabanjet. ¹⁷Tane Kristus nu kumuŋ nga son ngap le nu tane tuku ngamuŋgal sinamnge minwa le tane kume pur manau mbolnge sangri tingamngaig. ¹⁸⁻¹⁹Tane tanjamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal njakmba ndon Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamngaig. Nu tuku kume pur manau ta sunngokanu o mbolnge. Ande nu tuku kume pur manau sungo ta kila pile suluwam kumuŋ kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku manau njakmba te-puramngaig. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanjet.

²⁰Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sungo njak minmba Kuate yabanjet ta nu tuku sangri sine mbolnge pirokate tukunu nu wam ta liniŋmba nu wam sugo pasa njak sinngam kumuŋ. ²¹Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndon Kuate tuku nyu sungo ta te-dunga minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolnge kuasmbi ndindo mineg

¹Ye Sungo tuku piro tango ye muli wandek sinamnge minet te ye tane sarsartinget. Kuate nu tane wikina wam ta te-mayokmba mine mayenu mbolnge minap. ²Tane tanjine nyu te-ibenmba ngan manau njak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur manau dubimba afu nane manau kise dubide ta tala ndaningap. ³Tukul Guwa mbolnge tane wamdus ulendi minig. Tane manau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk manau minam tuku wamdus sangrinu palpe. ⁴Sine Tukul Guwa ndindo njak minmba ngarosu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina. ⁵Sine tuku Sungo ndindo. Ngamuŋgal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine njakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine njakmba kulatka sine njakmba mbolnge pirokate. Nu sine njakmba tuku ngamuŋgal sinamnge minit.

⁷Kristus nu nuje wamdus dubimba sine nduik nduik njakmba mbolnge sangri yimyam sinngina. ⁸Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Nu muliŋ kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenge nuje wam kame magenu tango kame niŋgina nga sakate. *Mune 68.18*

⁹Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tugunu tejenmba. Nu ambonga kilke te o sinam nzi kina sulumba nu manj luka samba mbol kina. ¹⁰Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba manj tuturmba o mbol ambe kina le kile agan ndende njakmba nu kumnemnge minig.

¹¹Nu sine afu aposel pirokam tuku sangri sinngina sulumba afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkam tuku piro sinngina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sangri yimyam sinngina. ¹²Sine Kuate tuku mbal pirokube le Kristus tuku ngarosu sunngoka sangri tinguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamunggal son sanjgrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kiŋo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjaj mayok kanjig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kiŋo kame tanjaj mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nanjine yabri wamdu kilambi tugusek pasa tanjaj kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinja yu tongel tingate tanjaj wamdu kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo njakmba idusniŋmba tugusek manjau ndo dubibe sulumba wam njakmba mbolŋge singine Gabat Kristus ndonj ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ngarosu mineg. Nu nuŋe ngarosu kulatka sanjri tuwit le nuŋe ngarosu njakmba ulendika mine mayede. Nane nanjine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarosu sunjgoka kume pur manjau njak minmba sanjri tinjamngat.

Sine Kristus mbolŋge mine manjau kitek njak

¹⁷ Ye pasa te Sunjo tuku nyu mbolŋge satinjamngit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjaj li ndakap. Nane nanjine wamdu wam alo kugatok mbolŋge patikade le ¹⁸ ma make sunjo sinamngge minig. Nane ngamunggal karenju pilmba wamdu kugatok tanjaj minmba Kuate nu manjau kitek tanjo niŋgit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane manjau njaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nanjine nzali ngail ndaka une manjau kumba kutur manjau njakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. ²² Tane kila pilnaig tanjamba tanjine wamdu ambokok tamba manjau njaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tanjine wamdu ambokok tanje tane njaigo siglike dirna. ²³ Tane wamdu kitek njak minmba ²⁴ Kuate tuku manjau te-purap sulumba tugusek manjau ndo dubimba mine mayenu mbolŋge minap.

²⁵ Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine njakmba Kristus tuku ngarosu inumnu mineg tukunu tira ndonj siŋka pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta njak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu aganj ndende kuayarte ta nu manjau ta kusrewa. Nu afu aganj ndende denkanu minig ta turkam tuku piro karenkuwa. ²⁹ Tane pasa njaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdu piti njak minig ta pasa ta ismba sanjri pileninguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinjamba sanjgatingina.

³¹ Wamdu ngueu njak, gubra manjau, minje fetka kualeyau manjau, waje pasa ta njakmba kusrekap. ³² Tane tanjine tanjine mungu sina njak minap sulumba munju turkap. Kuate nu Kristus mbolŋge tane tuku une sauka gilaingina tanjamba ndo tanjine tanjine mbolŋge mbarde ta mata gilaingap.

5

Sine mafej minbe

¹ Tane Kuate tuku kiŋo kame nu tane tuku sunjgomba kume purte. Tane nu tuku manjau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu nga nuŋe ngarosu kumam tuku pilna le atrau aganj mundur mayenu tanjaj Kuate tugum ambe kina. Tane tanjamba ndo kume pur manjau mbolŋge minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tanjo pino ndonj une manjau, wamdus kutur manjau, aganj ndende kilam tuku piriride manjau ta njakmba tane ngamuknje mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulainj pasa njagonu sa ndakap. Tangine minje ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tanjo pino ndonj unekade mbal, wamdus kutur njak mbal, aganj ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuje wamdus ta aganj ndende ta mbolnje ndo minit. ⁶ Tane rironkap. Afunje nangine yabri pasa tamba tane mbar kame ta ke likap nga tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar tananj kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolnje minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndonj ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunjo ndonj ulendika tane mafenj tuku mbal minig. Tane mafenj tuku mbal minig tanjamba bulu mbolnje likap. ⁹ Bulu mbolnje likade mbal nane wam magenu tinreknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam njakmba pilenja Sunjo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomnje minimba tangine mine mayenu tamba nane tuku mbar kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka manjau njagonu kade ta tane ismba tangine tangine kubemba ise ndakap. ¹³ Wam kame ta bulunje kiljaningit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnje minig. ¹⁴ Ta tuku ande nu tenjemba sakate. Kinymba minit tanjo ne abonja. Nane kumaknu manjau kusrewa le Kristus nu ne kiljanuwa nga sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnje minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu njak minap. ¹⁶ Ait te njayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok tananj mine ndaka Sunjo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba nginjnganka maim maim manjau ke ndakap. Tangine ngamunggal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba tangine tangine munju mune-munekap. Munju mune-muneka wamdus sinamnje Sunjo tuku nyu te-dungap. ²⁰ Tane mara mara singine Sunjo Yesus Kristus idusmba wam njakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Munju kilnaig mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunjo nga tane tangine tangine pasa ismba kumnemnje minap.

²² Pino kame, tane Sunjo tuku minje kumnemnje minig tanjamba ndo tangine tanjo kumnemnje minap. ²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tanjamba ndo tanjo kat tangine tane tuku gabat minig. Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku njarosu. Nuje njarosu ta nu muskil kile-tidingina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnje minig tanjamba ndo pino kame tane wam njakmba mbolnje tangine tanjo kumnemnje minap.

²⁵ Tanjo kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sunjomba kume purmba nuje njarosu kumam tuku pilna tanjamba ndo tane tangine pino tuku sunjomba kume purkap. ²⁶ Kulembi ngaro minyanjade tananj nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfenju kile-mayokkina. ²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfenju maditaknu nu ndonj minwaig nga nu kumna. ²⁸ Tanjamba ndo tanjo kame tangine njarosu tuku kume purde tanjamba tangine

pino tuku kume purkap. Ne nanje pino tuku kume purte ta ne nanje ngarosu tuku turmba tanjate. ²⁹⁻³⁰ Tanjo nu nuje ngarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuje ngarosu kulat mayemba sanjri pilete. Tanjamba ndo sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat mayete. ³¹ Kuyar pasa tejenmba sakate.

Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga minwaik.

Nale ngarosu ndindo mayok kanjgaik nga sakate. *Mulum Pasa 2.24*

³² Kuyar pasa te alonu sunjo kuirok minit le kamuset ta tejenmba. Kristus nu nuje kuasmbi ndonj tuku sakate. ³³ Pasa ta tane munju kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tanjo kame, tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tanjine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tanjine tanjo tuku nyu idusnijmba nane kumnemnje minap.

6

Ina mam le kiyo kame tuku pasa

¹ Kiyo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnje minap. Manau ta tinjeknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tejenmba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Tane tanjawap ta kilke te mbolnje ait kuen mine mayenu mbolnje minamngai nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sunjokanu. Kuate nu te-mayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tanjo kame, tane tanjine kiyo kame ndagarinijngam tuku sigair sigair ndanijngap. Tane Kuate tuku nzali dubimba nanjine mbar kile-tidijnga wam magenu ndo tumnijngap.

Piro tanjo le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tanjo, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusnijmba kurauka nane kumnemnje minap. Tane Kristus kumnemnje minig tanjamba ndo tanjine kulat mbal kumnemnje minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzalinijngam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjan minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sunjo tuku piro keg nga gare njak pirokap sulumba tanjo tuku piro ndo keg nga idus ndawap. ⁸ Piro tanjo ko piro kulat tanjo nu wam mayenu kate ta Sunjo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tanjine piro mbal mbolnje wam magenu ndo kap. Tane njernjerka pasa pitinu sa ndanijngap. Tane tanjine piro mbal ndonj tanjine Sunjo ndindo samba mbolnje minit. Nu tanjo njakmba mbolnje manau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganj njak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satijngam tuku minit. Tane Sunjo ndonj ulendika nu tuku sanjri ta mbolnje sanjri tinjap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta te-ibenjam tuku Sunjo tuku kame aganj njakmba silike likap. ¹² Sine tanjo ndonj kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa njagonu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta njakmba ndonj kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame aganj njakmba sili njak likap. Tane tanjawap ta kame ait mbolnje tane sanjri tinja minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manau let tanaŋ tingap. Manau tinreknu tawo songam tuku agan tanaŋ tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolŋge ŋgamuŋgal mukuk tade ta kupe ŋgaro karennu tanaŋ patikap. ¹⁶ Tane kame agan ŋakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu ŋak sanŋri pitaiwam tuku Kuate nu kumuŋ ŋga nu tuku sanŋri tomba tingade wam ta kandim tanaŋ tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit wam ta hat karennu tanaŋ kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolŋge Kuate sunŋomba yabanmba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarmba nu tuku mbal ŋakmba tuku yabanap. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanap le nu ye tuku miŋge bul serwa. Tanawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kurok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tanŋo minet tukunu ye mulintanu wande te mbolŋge minet. Tane Kuate yabanap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunŋo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine ŋakmba mineg manau te kubeu tinŋuwa le tane kila palm-bimŋgaig. ²² Nunŋe tane kila satinmba tane tuku wamduŋ bul sertinŋuwa ŋga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunŋo Yesus Kristus nale tane singine tira ŋakmba turtinguwaik le tane ŋgamuŋgal mukuk kume pur manau ŋgamuŋgal son sanŋrinu turmba ŋak minap. ²⁴ Tane singine Sunŋo Yesus Kristus tuku kume purmba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPI

Filipi mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Filipi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu tenjenmba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinŋe nane Paulus turam tuku ndametin afu manjurka nangine tanŋo Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romŋge nu Paulus ndametin tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudin mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbran Filipi kambim tuku wamdus sunŋo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku waŋe te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu waŋe te nane tuku gare waŋe kuyarna. Nane tanjamba gare manjau mbolŋge ndo minwaig ŋga nu nane sanŋri pileningina.

¹ Kristus Yesus ndon ulendika Kuate tuku mbal Filipinŋe minig, tanŋine kulat tanŋo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndon Kristus Yesus tuku piro tanŋo sile tane ndon pasa-pasakam prowek.

² Singine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus ndon nale tane ake sinan make patika ngamungal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabanŋa

³ Ye mara mara tane idustinmba Kuate gare pasa tuwet. ⁴ Ye tane tuku ŋga Kuate yabanŋet ta ye gare sunŋo tumba yabanŋet. ⁵ Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndon ulendika pasa mayenu sungokam tuku piroka minmba kile minig. ⁶ Kuateŋge piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamŋge piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamŋat ta ye kila. ⁷ Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu sanŋri pilewet ta tane ye ndon piro sunŋo nyu ŋak ta teg. ⁸ Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanŋa ye tane kanŋerkam tuku wamdus sunŋo ŋak minet ta Kuate nu kila.

⁹ Ye tane tuku ŋga yabanŋet ta tuku tanŋine kume pur manjau lato lato sungoka sanŋri tinŋuwa le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileningap. ¹⁰ Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesinŋam tuku ait prowa. ¹¹ Yesus Kristus nu tane sinamŋge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu sungokuwa le nane gudommmba nu tuku nyu ta te-dunŋuwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu sungokuwa ŋgina

¹² O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge sungokate. ¹³ Ye Kristus tuku piro tanŋo minet tukunu muli wandek sinamŋge minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. ¹⁴ Singine tira afu gudommmba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunŋo mbolŋge sanŋri tinŋa kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

¹⁵ Nane afu ye tuku piro tuku am kikon tinŋa nangine nyu te-dunŋam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide ta ¹⁶ nane ye

tuku kume purmba tanjade. Ye pasa mbolnje pasa mayenu sangri pilewen tukunu muli wandeknje minet te nane kila.

¹⁷ Nane afu tuku sakit ta nane nanjine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wandeknje minet te man lato piti sam saka tanjade. ¹⁸ Tanjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane njakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. ¹⁹ Ye sinja gare njak minet tanjamba minamnjit. Tane ye tuku nga Kuate yabanje le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanyate wam kame ta mbolnje ye muli wande kusrewamnjit ta ye kila.

²⁰ Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sunjo njak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolnje denkuwa ta ye kiko tamnjit. ²¹ Ye abo njak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kanjit wam ta sungokanu. ²² Ye abo njak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sunjo mayok kanjat. Ta tuku ye wamdus araret. ²³ Ye abo njak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sungomba iduset. Wam ta sungokanu ta ²⁴ ye tane idustinjmba turtinjgam tuku abo njak mini nga iduset. ²⁵ Ta tuku ye tenjenmba iduset. Ye tane sangri piletinji le tanjine ngamunggal son sungokuwa le tane gare njak minam tuku ye tane ndon minamnjit. ²⁶ Ye man tane tugum prowi le tane gare sunjo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamnjig.

Piti ngamuknje sangri tingam tuku pasa

²⁷ Tane isap. Tanjine mine mbolnje Kristus tuku pasa mayenu ta kuraikap. Ye tane tugum prowamnjit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tenjenmba isam iduset. Tane ngamunggal ulendi sangri tinga pasa mayenu sungokam tuku wamdus ndindo njak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tanjine ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kanjertinjmba Kuate nu tane tuku muskil kiletidinje tinjuwa le nane ngisikam tuku minig ta kamusamnjig. ²⁹ Kuate nu tane maditingingina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamnjig. ³⁰ Tane buk ye mbolnje piti kanjernaig. Kile mata afunje nu piti njak minit ngade le isig. Tane ye ndon wam najgonu kileibenjam tuku piro ta mbolnje mineg.

2

Ngamunggal ulendika minam tuku pasa

¹ Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndon ulendikade ta sangri tingade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndon munju gare njak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamunggal ulendi munju kume purka wamdus ndindo njak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanja mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tanjine wamdusmbi tanjine nyu kile-ibenja tira kame tuku nyunje tane litinganu nga idusap. ⁴ Tanjine wam ndo idus ndaningap. Afu tuku wam turmba idusningap.

Sine Yesus tuku manau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesus nge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu Kuate ndon kumu kumu nyu sungo minam tuku sanjri ti ndangina. ⁷ Nu nuje nyu sungo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanjap promba piro aganj tanjap mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanjap minmba nuje ngaro te-du ndanga Kuate tuku minje dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko njak ta mbolnje kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dunga nyu sungo tuna le nyu njakmba lini nmba mbolnje minit. ¹⁰ Aganj ndende njakmba samba mbolnje kilke mbolnje kumanu mbal tuku tumbran nje mine likade ta nane pro nu tugum nje dagol tidronja ¹¹ Yesus Kristus nu Sunjo nga sakam njaig. Tanjawaig le Mam Kuate tuku nyu sunjokam njeat.

Sine bulu tanjap minbe

¹²⁻¹³ O tira kame, ye buk tane ndon minen le tane ye tuku minje pasa dubikinaig. Kile ye tane ndon mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinam nje piroka wamdus tinmba nuje nzali dubikam tuku sanjri tingit tukunu tane Kuate nje tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnem nje minap.

¹⁴ Tane wam njakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap. ¹⁵ Njule parak kade mbal ngamuk nje tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolnje mbar pasa kugatok minwaig. Furi rite le mbai bulu promba ma kiljate tanjap tane nane ngamuk nje minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjawaip ta Kristus nu luka prowa le ye tane ngamuk nje piroka matuk kan ta tane mbolnje alonu mayok kuwa le ye gare sunjo tamngit. ¹⁷ Tane wamdus sanjrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tanjine ngamunggal son ta atrau aganj mayenu tanjap nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjap kilke mbolnje kutukuwa ta ye tane ndon gare njak minamngit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndon gare njak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sunjo nu nuje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowam njeat. Tanjamba nu luka pro ye ndon kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteus nje ndo nu ye ndon minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo njak minek. ²¹ Tanjo afu nanjine wam ta ndo idus ninmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. ²² Timoteus tuku manjau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nuje turte tanjap nu ye ndon pasa mayenu tuku piro karenkate. ²³ Nane ame wam ye mbolnje kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sunjo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowam njeat.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye manj nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yije tira. Nu ye ndon Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sanjri pilewam tuku kumu kumu tinjek. ²⁶ Nu manj tane kanjerkam tuku wamdus sunjo njak minit. Nu guaze njak minna ta tane isnaig tukunu nu piti njak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sunjo tumba kume dirna ta Kuate nje nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti njak minet te tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sanjrinu pilet. Tane nu manj kanjermba gare sunjo tap le ye mata wamdus bulkam njeat. ²⁹ Tane Sunjo tuku nyu mbolnje nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanjap

minig mbal nane tuku nyu idusniḡmba kile-dunḡap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuḡe ḡgarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Maḡau tiḡreknū tugusek

¹ O tira kame, tane Sunḡo ndoḡ ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolḡe ye kanyum ndayate. Ta ndaḡam? Maḡau taḡe tane turtiḡgam kumuḡ.

² Nane piro mbal afu age taḡaḡ lika wam ḡaigonu ke lika ḡgaro pikam tuku saḡri tiḡgade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa ḡak minmba Kuate mbariḡmba Kristus Yesus mbolḡe gare teg mbal sine ndo ḡgaro pike maḡau tugusek ḡak mineḡ. Sine taḡo tuku wam idusniḡmba ta kumuḡ ḡa idus ndaweg. ⁴ Ande nu taḡo tuku wam mbolḡe nuḡe ḡgarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel taḡo mayok ka taḡo sunḡo Benyamin tuku tugu. Kusem ait ndindo kugana le nane ye tuku ḡgaro piknaig. Ye mata Hibru taḡo. Ye sunḡoka tukul mbolḡe Farisi taḡo mayok kan. ⁶ Ye tukul maḡau maye minam tuku ye ḡgamunḡal kunde-kundeyina le Kristus tuku kuasmbi ḡaigo sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolḡe mbar ande kaḡer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ḡgen ta ye Kristus tam ḡa ye wam ta ḡakmba kusreken. ⁸ Son. Yiḡe Sunḡo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunḡo ḡa ye wam afu ta ḡakmba kusreket. Ye Kristus tuku ḡa yiḡe wam sugo ḡakmba kusreka ye nu te-mayewam tuku idusmba yiḡe wam ta tiglu ḡget. ⁹ Yiḡe saḡgrimi tukul maḡau dubimba ta mbolḡe tiḡreknū mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndoḡ ulendika nu tuku kume tuku saḡri mbolḡe tiḡreknū mayok kambim iduset. Kuateḡe Kristus tuku son ḡgade mbal taḡamba tiḡreknū kile-mayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi ḡget. Nu Kuateḡe te-tina le nu saḡri ḡak minit ta ye saḡri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata taḡamba kuramba minmba ka nu kumna taḡamba kumam iduset. ¹¹ Taḡamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa ḡget.

¹² Maḡau kame ta ye mbolḡe kumuḡgat ḡa ye idus ndawet. Ye Kristus taḡaḡ mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu taḡaḡ mayok ka ḡa wamduḡ saḡrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu taḡaḡ mayok kan ḡa idus ndawet. Ye wam ambokok ta ḡakmba ḡilaiḡa Kristus taḡaḡ mayok kambim tuku wamduḡ ndindo pilmba dirnaḡet. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus taḡaḡ mayok kube ḡa nu Kristus Yesus mbolḡe sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku saḡri ḡak dirnaḡet. ¹⁵ Sine Kristus mbolḡe sugokeḡ mbal sine wamduḡ taḡaḡ ḡak minbe. Tane afu wamduḡ kise kise ḡak minig ta Kuate nu tane tumtiḡgamḡgat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikiḡeḡ ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane ḡakmba ye tuku maḡau kubemba kap. Nane afu sine tuku maḡau dubide mbal tane nane mata kaḡerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara riroḡ pasa satinḡen ta kile maḡ satinḡmba wamduḡ tatrukate. Mbal ta nane tuku mine mbolḡe Kristus nu ail kazrai mbolḡe kumna wam ta ḡayo silide. ¹⁹ Nane siḡka ḡgisikamḡgaig. Naḡine ḡgarosu nzali maro ḡak minam tuku nane wamduḡ ta mbolḡe minig. Nane kiko maḡau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine taḡamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunḡo Yesus Kristus nu samba mbolḡe ndeka sine

muskil kile-tidingam tuku tairngeg. ²¹ Nu nunje sangrimbi aganj ndende njakmba kile-ibenka nunje kumnemnge patikate ta nu sangri tamba singine ngarosu gisleknu te mbilmba nunje ngarosu kitek tina tananj sangamngat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndonj ulendika sangri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo njak minmba manj kangertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tananj minig. Ye tane mbolnge gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolnge wamdus ulendika tumawap. ³ O yiye piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndonj ye tuku piro tuma afu ndonj pasa mayenu sungokam tuku piro karenkinaik. Ye tuku piro tuma ta njakmba abo njak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu waje mbolnge kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunjo tugumnge gare tap. Ye manj lato satiningamngit. Tane gare tap. ⁵ Tane tanjo njakmba ngamuknge ngan manjau te-mayokap le kila pilwaig. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam njakmba tuku Kuate gare pasa tumba tanjine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanjapaw ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnge ngamunggal wamdus bul sertingawa le tane wam njakmba mbolnge sangri tingamngai. Kuate nu ngamunggal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnge sungokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu njakmba tanjo nane nzaliningit ta tanjine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu tinreknu purfenju maditaknu ta njakmba idusningmba minap. ⁹ Ye o buk wam njakmba satinjmba ke lika tumtingen le kila patikinaig ta njakmba ke likap. Tane tanjapaw ta Kuate nu tane ndonj minmba ngamunggal wamdus bul sertingamngat.

Paulus nu Filipi mbal gare pasa ningina

¹⁰ O Filipi mbal, tane o buk ye turyinaig tanjamba ndo kile manj ye turyade le ye gare sunjo tumba Sunjo tuku nyu te-dunget. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila. ¹¹ Ye aganj afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yiye mine njakmba mbolnge ye wamdus bulok njak minam tuku kila pilen. ¹² Ye aganj ndende gudommba njak e ko aganj ndende denkade ta ye manjau arnej ta kila pilen. Ye aganj ndende sungomba kilmba nyamaganj sungomba njak e ko gubak minmba aganj ndende denkade mine tananj mbolnge minam tuku ta ye kila pilen. ¹³ Kristus nunje sangri sate le ye wam njakmba kam kumunj.

¹⁴ Tane ye piti njak minen le turyinaig wam ta mayenaig. ¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig. Tanenge ndo ye idusyumba ndametinj afu sinaig ta tane kila. ¹⁶ Ye Tesalonikange minen ta tane mata ye turyumba minnaig. ¹⁷ Ye tane tuku ndametinj kilam tuku idus ndawet. Tanjine manjau mayenu ta sungokuwa le lafunu sungokanu mayok kuwa nga iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametinj tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye aganj ndende kumumbi njak minmba manj lato kilet. Tanjine wam mayenu ta Kuate am mbolnge atrau aganj mayenu tananj mayok kinit le Kuate nu garete.

¹⁹ Tane aganj afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnge tane wam

kumumbi tingamngat. Aganj magenu njakmba nu tugu. ²⁰ Singine Mam Kuate nu tuku nyu sungo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal njakmba ye tuku gare pasa te saningap. Tira kame ye ndon mineg te nane mata gare pasa tingig. ²² Kuate tuku mbal njakmba tane gare pasa tingig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa sungomba tingig.

²³ Singine Sungo Yesus Kristus nu ake sinanj tane make patikuwa. Son.

KOLOSI

Kolosi mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Kolosi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu muli wandek sinamŋge minna le Kolosi taŋgo ande nyunu Epafras nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide ŋa nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu waŋe te kuyarna.

1-2 Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinŋe minmba Kristus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenŋge madiyina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabaŋja

³ Sine tane tuku yabaŋeg ta singine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. ⁴ Tane Kristus Yesus tuku son ŋgade sulumba Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta Epafras nu sine sasingina le isger. ⁵⁻⁶ Samba mbolŋge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka taŋade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sunŋote. Tane ŋgamukŋge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutiŋgina le Kuate nu ake sinaŋ make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. ⁷ Sine tuku tur taŋgo Epafras nunŋe tane Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau tumtingina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolŋge Kristus tuku piro tugusemba kate. ⁸ Tane Tukul Guwa ŋak minmba kume pur maŋau dubide ta nunŋe sine wam kubeu singina.

⁹ Sine tane tuku maŋau ta ismba kile ait ŋakmba mbolŋge tane tuku ŋga Kuate yabaŋmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tinŋuwa le tane wamdus kila ŋak minmba Kuate tuku nzali ŋakmba kila pile mayewap ŋa sine yabaŋeg. ¹⁰ Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta taŋgine mine mbolŋge tinŋa Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambinŋgaig. Taŋamba tane wam magenu ŋakmba kile-mayokka Sunŋo Kuate lato lato kila palmbinŋgaig. ¹¹ Kuate nu nuŋe sangrimbi tane kumumbi sangri tinŋuwa le piti ait mbolŋge tane ŋgamuŋgal wamdus bulok sangri tinŋa gare ŋak minap ŋa iduseg. ¹² Tane Mam Kuate tuku nyu te-duŋgap. Nu nuŋe wam magenu kilam tuku nyu singina ta sine nuŋe bulu ŋak ma mbol kumba kilamŋgig. ¹³ Sine o buk ma make sunŋo tuku sangri kumnemŋge minger ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kiŋo nuŋe tuku sunŋomba kume purte ta nu kumnemŋge patikina. ¹⁴ Nunŋe sine tuku muskil kile-tidinŋam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

¹⁵ Sine Kuate kaŋger ndaweg ta nu tuku kiŋo nuŋe mbolŋge nu kaŋger. Nu agar ndende ŋakmba mine likade ta liniŋmba o mbolŋge minit. ¹⁶ Kuatenŋge Kiŋo nuŋe sana le nu samba kilke agar ndende ŋakmba kile-mayokkina. Agar ammbi kaŋgerkeg, agar ammbi kaŋger ndakeg, guwa sugo sugo ta ŋakmba

nunje kile-mayokkina. Kiŋo nunje aganj ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu kumnemŋe minam tuku sana le kile-mayokkina. ¹⁷ Aganj ndende ŋakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kiŋo nu minna. Mara mara nu tuku sanjri mbolŋe aganj ndende ŋakmba nanjine ma mbolŋe sanjri tiŋga minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ŋgarosu minig. Nane abo kitek ŋak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ŋgamukŋe nu ambonja tiŋgina sulumba aganj ndende ŋakmba tuku Sunjo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nune wam ŋakmba Kiŋo nunje mbolŋe patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke aganj ndende ŋakmba ndonj wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nunje Kiŋo nunje nu ail kazrai mbolŋe kumna le nu wam ta mbolŋe ulendikam tuku manjau te-mayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomŋe nu tuku ŋgueu mbal minmba wam ŋaigonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kiŋo nunje tuku ŋgarosu tuku kume mbolŋe nu tane nunje gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nunje mbal purfen nu mbar kugatok nu tugumŋe kile-tidingam tuku nu tanjate. ²³ Tane bike ndaka sanjri tiŋga Kristus tuku pasa son ŋgade ta biye dewap ta tane Kuate tugumŋe tanjamba tiŋgamŋaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairŋga minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro tanjo mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu ŋakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu ŋga piti sunjo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nunje ŋgarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nunje ŋgarosu turam tuku piti afu kugraket. Ye Kristus tuku piti tuturanu tanjan minmba kugraket le nunje ŋgarosu kumumbi mayok kinit. Nunje ŋgarosu ta sine nunje kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu ŋga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tanjo mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugunu ŋakmba bitekŋget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuenu kuirok minna le tanjo tuturmba pronaig ta nane gilai minnaig le ka ka kile nu nunje mbal tumningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine ŋakmba nunje wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe ŋga iduste. Nunje wamdus ta tenjamba. Kile Kristus nu sine tuku ŋgamunjal sinamŋe minit le sine Kuate tugumŋe kilja sunjo tam tuku tairŋga mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane ŋakmba rironj pasa ninmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal ŋakmba sugoka Kuate tugumŋe kumumbi tiŋguwaig ŋga sine tanjaweg. ²⁹ Nane tanjamba mayok kuwaig ŋga ye wamdus sanjrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku sanjri ye mbolŋe pirokate tukunu sanjri tamba ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satinamŋit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kanjer ndayade mbal ye tane ŋakmba idustinmba wamdus te-sulumba piro karenka minet. ² Tane sanjri tiŋga tanjine tanjine munju kume purka wamdus ulendi minap ŋga ye sunjomba iduset. Tane wamdus kila tugusek ŋakmba kilmba wamdus ndindo ŋak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nunje wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila ŋakmba nu mbolŋe kilamŋig. ⁴ Mbal afu nanjine yabri kila tamba tane didikubekaig ŋga ye pasa te satinget. ⁵ Ye kile tane ndonj mine

ndaket ta ye tuku wamdus tane ndonj minit. Tane Kristus tuku ngamunggal son sanjgrinu njak minmba mine magenu mbolnje minig le ye gare njak minet.

Kristus mbolnje sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus sinjine Sunjo nga tinaig tanjamba nu ndonj lika minap. ⁷ Epafras nu tane tumtingina tanjamba Kristus ndonj ulendi mayemba sanjri njak sugoka son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sunjo njak minap.

⁸ Tane rironjkap. Nane afu tum manjau ngaskolnu kila sugo njak tanjaj tamba tane yabritinjmba didikubekaig. Pasa ta tanjo tuku wamdus sinamnje prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumnje pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tanjo tanjaj mayok kina le Kuate tuku wam njakmba nu mbolnje minig. ¹⁰ Sugo sugo njakmba nu kumnemnje mine likade. Tane nu ndonj ulendikade tukunu tane manjau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolnje ngaro pikanu tanjaj kitek mayok kinaig. Tane waambi ngaro pike manjau te ndakinaig. Kristus nu tanjine manjau njaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndonj kumanu tanjaj kumnaig. Tane Kuate tuku sanjri Kristus nu kumna le te-tina ta son nga Kristus ndonj tinganu tanjaj tinginaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomnje Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une njakmba saukina sulumba tane Kristus ndonj abo njak kile-tidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sanjri kumnemnje minmba nu dubi maye ndagenj tukunu sine pa tam tuku mingenj. Kuate nu sanjri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolnje nil dannga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolnje guwa sugo sugo njakmba tuku sanjri kile-ibenjkina le nane njakmba am mbolnje sanjri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tanjo tugumnje prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamaganj tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunje tane kilmba pasa mbolnje patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tanjaj ta njakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolnje mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuñe kinjambi sanjri tinga tane nu ndonj nyu kugatok tanjaj lok minmba enjel kame mbarinjnjbe nguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus njak minmba ake sinanj nuñe ngarosu payamkate. ¹⁹ Tanjo ta nu purka nuñe gabat Kristus kusrete. Ngarosu nu nuñe gabat ndonj minit sulumba ndo nu sanjri njak minit. Gabat nu nuñe ngarosu kulatka sanjri tuwit le ngarosu njakmba ulendika Kuate tuku sanjrimbi sunjgokate.

²⁰ Tane Kristus ndonj kumanu tanjaj kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaig ta ndanjam saka tane kilke te mbolok mbal tanjaj minmba tanjo afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane tenjenmba satinjig. Aganj si nda tap. Nyamaganj ta nda nyap. Aganj te kire ndawap nga satinjig. ²² Aganj kame ta kilmba piro ningam le kugawam tuku. Tukul kame ta tanjo tuku kila mbolnje ndo mayok kinig. ²³ Nane nanjine wamdus dubika enjel kame mbarinjnjgam tuku wamdus sanjgrinu pilmba ngarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tanjaj lok minmba tukul karenju ta dubika nanjine ngarosu piti serninjig. Manjau ta tanjo am mbolnje sinjka alo njak tanjaj mayok kinit ta ngarosu kikonj tingam tuku nzali peuwam kumunj kuga.

3

Tangine wamdus kitek te-mayokap

¹ Tane Kuatenje Kristus te-tina le tane nu ndonj tinganu tananj tinginaig tukunu kile tangine wamdus samba mbolok aganj mbolnje patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamnje minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit ta nu tugumnje patikap. ² Tangine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolnje pati ndaka samba tuku aganj kame mbolnje patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tananj kumnaig sulumba kile tangine abo mine manjau Kristus ndonj Kuate tugumnje kuirok minig. ⁴ Singine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilnja njak mayok kanjag.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tangine ngamunjal sinamnje minig ta kume serningap. Fare fare pino ndonj une manjau, wamdus kutur, njule parak manjau, am pile njayo manjau, aganj ndende kilam tuku piriride wamdus ta njakmba kume serningap. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbarinte tananj. ⁶ Wam njaigonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo mbolnje minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam njaigonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir manjau waje pasa fulainj pasa njaigonu ta njakmba nduiye ngumneningap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekinaig. Ta tuku tangine tangine munju yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap nga nu wamdus kitek tane sinamnje tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nune manjau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ngaro pikanu le ngaro nda pikanu, yamban tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine njakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine njakmba sinamnje minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditingina tukunu tane tangine tangine munju sinaninjmba ranjun magenu njak minmba ye ye ndanjap. Tane njan minmba wamdus bafuk njak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilainjina tanjamba ndo tangine tangine mbar gilainjap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur manjambi kile-mayokkap. Tanjap ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kanjat.

¹⁵ Sine ngarosu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika nu tuku ngamunjal kukuk sinamnje minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam njakmba ke likeg ta ngamunjal mukuknu manjau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamnje kumunganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tangine tangine munju tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba ninde lika wamdus sinamnje Kuate tuku nyu te-dunjan. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam nga tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam njakmba ta ke lika nu mbolnje Kuate tuku nyu te-dunjan.

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba tangine tanjo kumnemnje minap.

¹⁹ Tanjo kame, tane tangine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sanjrinumbi piti ser ndaningap.

²⁰ Kinjo kame, tane wam njakmba mbolnje ina mam tuku minje dubikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tanjo kame, tane tanjine kiŋo kame ake sinarŋ sigair sigair ndaningap. Tane tanjawap ta nane wam magenu kam tuku sanjri kusrede.

Piro tanjo tuku pasa

²² Piro tanjo, tane wam ŋakmba mbolŋge tanjine gabat tuku miŋge kum-nemŋge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam ŋakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket ŋa gare ŋak pirokap sulumba piro te tanjo tuku piro ŋa idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nunje tane lafunu tinjamŋgat wam ta gilai ndangap. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nunje mbal wam magenu ningam tuku patikina. ²⁵ Tanjo ima nu wam ŋayonu kumba minit ta Kuate nu nane ŋakmba lafunu ningamŋgat. Nu ande kusrewe nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tanjo tuku gabat mbal, tane manjau tinreknumbi tanjine piro mbal kulatkap. Tane mata tanjine Sunjo samba mbolŋge minit ta gilai ndangap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo ŋak yabanmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsinjuwa le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kuirok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamŋge minit. ⁴ Tane Kuate yabanap le ye kumumbi pasa ta te-mayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumŋge minig ta wamdus kuyar mayenu ŋak mbal tanjan minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagan sol ŋak tanjan pasa kikonnu ndo saka minap. Tanjamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamŋgaig.

⁷ Sinjine gulab Tikikus nu sine turka sine ndon Sunjo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam ŋakmba kubewamŋgat. ⁸ Sine mineg manjau te nunje tane kila satinjmba tane tuku ŋgamunjal wamdus bul sertinjuwa ŋa ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tanjo Onesimus nu mata Tikikus ndon tane tugum kuwaik ŋa sawet. Nu sinjine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam ŋakmba tenje mayok ke likade ta kubeu tinjamŋgaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndon muli wandek sinam tenje minek nu tane gare pasa tinjit. Barnabas ndaret nunje Markus nu mata tane gare pasa tinjit. Ye o buk tane satinjen tanjamba kile manj satinjet. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tanjo ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tinjit. Yinje piro mbal ŋgamukŋge nane keŋ ta ndo Zu tanjo minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolŋge ye ŋgamunjal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tanjo Epafras Yesus Kristus tuku piro tanjo nu mata tane gare pasa tinjit. Tane sanjri tinja sugoka Kuate tuku nzali ŋakmba kila palpe ŋa nu wamdus sanjrinu pilmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabanje. ¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro sanjrite le kanjeret.

¹⁴ Sinjine gulab dokta Lukas nale Demas ndon tane gare pasa tinjik.

¹⁵ Singine tira kame Laodiseange minig ta sine tuku gare pasa te saningap. Nimfa ngade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandeknge mangurkade ndon singine gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waje te bur suluwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku ningap. Ye Laodisea mbal tuku waje ande kuyarmba pilen ta tane mata waje ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Ye muli wandek sinamnge minet te tane ye gilai ndangap. Kuate nu tane ake sinaj make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku wañe Paulusñge ambonğa kuyarna

Paulus nu Korinñge minmba Tesalonika mbal tuku wañe te kuyarna ta tugunu teñenmba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikañge minnaig ta piti serniñginaig le Paulusñge nane piti ñgamukñge bike ndaka sanğri tiñguwaig ñga nane tuku wañe te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate, Sunğo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikañge minig tane ñakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndon pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinan make patika ñgamunğal wamdus bul sertiñguwa. Son.

Tesalonika mbal tuku ñgamunğal son sanğrinu

² Sine mara mara tane idustiñmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaneg ait mbolñge tane tuku nyu turmba te-mayokeg. ³ Tane tanğine ñgamunğal son alonu kile-mayokka tanğine kume pur mañambi afu turkam tuku matuk tukulka Sunğo Yesus minde minig ta sanğri tiñgade.

⁴ O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditiñmba kilna ta sine kila. ⁵ Sine o buk tane tugumñge Kristus tuku pasa mayenu kukligen le Tukul Guwa tuku sanğrimbi pasa ta mayok ka tane tuku ñgamunğal nduasekina le tane son ñginaig. Sine pasa kukligen mbal tane ñgamukñge mingen le sine tuku mañau ta tane kila pilnaig. ⁶ Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sunğomba kanğerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzanñingina le tane wamdus bulkinaig. Tanamba tane Sunğo tuku mañau sine tuku mañau ndui ta dubinaig.

⁷ Tanğine mañau mayenu tanğe Yesus son ñgade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolñge mine likade ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina. ⁸ Tane mbolñge Sunğo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbol ndo kine ndakina. Tane Kuate tuku sanğri tomba tiñgade mañau ta kilke mbol mbal ñakmba isnaig. Ta tuku sine afu saningam tuku mine ndakade. ⁹ Kuga. Nane ñakmba sine tugum pro teñenmba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumñge pasa kukligen le tane ismba Mbara tugusek abo tugu ñak nu kumnemñge minam saka ñgamunğal biye mbilmba tanğine yabri mbara ñakmba kusreka Kuate ndo dubide. ¹⁰ Kile tane nu tuku Kiño samba mbolñge ndekam tuku tairnğa minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kiño ta Yesus. Nu kumna le Kuatenge nu te-tina le nu abonğa tiñgina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidiñge sinğit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ñgamukñge pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumñge pirokigen ta ake piro ndakigen. Alonu tane mbolñge mayok kina ta tane kila. ² Sine tane tugum pro ndamba Filipinge pirokigen ta afunğe rar sunğo siñmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ñgueu patikinaig ta Kuate nu sine sanğri pilesingina le sine sanğri tiñga nu tuku pasa mayenu kuklimba satinğigen.

³ Sine tane pasa ismba son ngap nga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritingam tuku pasa ta sa ndakeg. ⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manjau kanjerna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolnje pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tanjonje sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamunggal pilengete ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg. ⁵ Sine tane tugumnje njele parak pasa sa ndakigenj ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigenj ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigenj ta nyu tambi sine tane tuku wamdus didi ndakigenj. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamuknje wamdus bafukmbi tane kulatkigenj. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilgenj sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagenj. Sine singine wamdus njakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusgenj.

⁹ O tira kame, sine tane ngamuknje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingenj sulumba sine tane piti tinbekig nga sine furir ki mindek singine mironj ngaro turam tuku piro karenka matuk tukulkigenj ta tane kila. ¹⁰ Sine manjau tinreknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumnje mayok kagenj ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilnja tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tanjine mine mbolnje kumumba te-mayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolnje manjau kade tanjamba sine tane mbolnje kigenj. Sine tane sarsartinjmba wamdus sanjri piletinjmba rironj pasa tinjigenj.

¹³ Sine tane tugumnje Kuate tuku pasa kukligenj ta tane pasa ta ismba tanjo tuku pasa tanjaj ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal pasa ta tuku sanjri tane sinamnje pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndonj ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane tanjaj mayok kinaig. Zu mbal afu nanjine mbal piti ninjinaig tanjamba ndo tanjine mbal afunje tane mata piti tinjinaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farninjmba singine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinja Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo njakmba tuku njeueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satingeg le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit manjau ta sine kusrebe nga Zu mbal nane sine peusingam dirnanjgade. Tanjade le nanjine mbar sugo ke likinaig ta kumunggam bafute le nane Kuate tuku pa njayonu kanjeramngai.

Paulus nu Tesalonika mbal manj kanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolnje munju kusrekigenj ta sinja ngamunggalmbi kuga. Ngarosu ndo munju kusrekigenj. Sine manj tane tumail kanjernu tuku wamdus sanjrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo njak mingenj. ¹⁸ Ye Paulus sine manj tane tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Singine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumnje tinjamngig ta sine tane mbolnje ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamngig. ²⁰ Singine nyu te-mayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kanjerneru tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kanjerneru tuku wamdus sunjo ta kume seram kumuŋ kuga tukunu sikile ndo Silas ndonj Atensnge minbe nga ² sikile tira Timoteus kukulkenj le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunje tane tuku ngamuŋgal son sanjri piletinmba tane ngamuŋgal wamdus bul sertinjam tuku nu kukulkenj. ³ Tane piti ngamuknje minig ta wamdus bike ndaka sanjri tinjap nga iduskenj. Sine Kristus tuku mbal piti tanjap kanjerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndonj mingenj sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanjerkamngig nga satinjigenj. Pasa satinjigenj ta kile alonu kanjerde. ⁵ Tane piti afu kanjerkade ta ye ismba tane kanjerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ngamuŋgal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotinjuwa le ndekap le sine tane tugumnje piro karenkigenj ta alo kugatok ngubekig nga ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tanjine ngamuŋgal son bike ndaka tanjine kume pur manjau sanjrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu njak minig le sile tane kanjerkam tuku wamdus sunjo pilek tanjamba ndo tane mata sile kanjerneru tuku wamdus sunjo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti sunjo sinamanzer njak minmba tane tuku ngamuŋgal son tuku manjau isek le wamdus bul sersikit. ⁸ Tane Sunjo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamnje gare tumba sanjri tek. ⁹ Sine tane idustinmba Kuate tuku am mbolnje gare teg wam tanje marosingit le sine tane tuku nga Kuate tuku nyu te-dungeg. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kanjerneru tuku wamdus ndindo njak minmba Kuate yabanmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ngamuŋgal son wam afu denkade ta tumtinjam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate sinjine Sunjo Yesus nale ndin inum tumsinjuwaik le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanjeg. ¹² Sunjo nu tane tuku kume pur manjau sanjri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanjamba ndo tane mata tanjine tira kame, tanjo njakmba tuku lato lato kume purkap nga yabanjeg. ¹³ Tane tanjawap ta Sunjo nu tane tuku ngamuŋgal sanjri piletinmba minwa le ma ma sinjine Sunjo Yesus nu nunje mbal ndonj prowa le tane Mam Kuate tugumnje mbar kugatok purfenju tinjamnigaig. Son.

4

Sine manjau purfenju njak minbe

¹ O tira kame, sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam ande kam tuku sarsartinjamngig. Sine o buk tane ndonj minmba mine manjau Kuate nzalite ta tumtinjigenj le tane kila pilmba kile tanjamba minig. Tane mine manjau ta lato lato kumba minap nga satinjeg. ² Sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam pagu pasa satinjigenj ta tane kila. ³ Tane purfenju minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanjo pino ndonj une ndaka ⁴ manjau tinjeknumbi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal nanjine njarosu tuku nzali mbolnje pino fare fare kilig tanjamba ke ndakap.

⁶ Tane tanjine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munju kilik wam ta pur ndanikap. Nane tanjamba kade mbal ta Sunjo nu lafunu

ningamngat. Sine rironɔ pasa ta buk satingigenɔ le tane isnaig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur ɔak minbe ɔga wi ndakina. Nu sine purfenɔnu minbe ɔga wikina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu tanɔo tuku minɔe pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa sinɔit nu tuku minɔe pitaite.

⁹ Tane tanɔine tanɔine kume purkam tuku Kuateɔe tumtingina. Ta tuku ye tane manau ta kap ɔga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolɔe mine likade ta tane nane ɔakmba tuku kume purkade. Tanɔine manau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ɔgan mine manau mbolɔe minam tuku wamdus sanɔrinu palpe. Tanɔine wam ndo idusniɔmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk tanamba tane wam pagutingigenɔ. ¹² Tane tanamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kanɔerka tane tuku saka minamngaiɔ. Manau ta mbolɔe tanɔine ɔgarosu kulatka afu piti serniɔe nda.

Sunɔo nu luka prowamngat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig ɔga sine tane kila satingamngig. Mbal afu Yesus ndonɔ minam tuku idus ndamba nanɔine kumig mbal ta tuku malmbika piti sunɔo tade. Tane tanɔine kumig mbal tuku malmbi sunɔo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba abonɔina ta sine son ɔgeg. Tanamba ndo Yesus son ɔga kumig mbal nane Kuateɔe kile-tidinguwa le Yesus ndonɔ prowamngaiɔ ta sine mata son ɔgeg.

¹⁵ Sine kile pasa satingamngig te Sunɔo tuku pasa. Sunɔo nu prowa le sine kilke te mbolɔe abo ɔak mineg mbal kumanu mbal kile-ɔgumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sanɔri mayok kuwa le enɔl kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudukuwa le Sunɔo nu samba mbolɔe ndekamngat. Ndekuwa le nane Kristus son ɔga kumig mbal ambonɔa tingamngaiɔ. ¹⁷ Nane tanawaig le kilke te mbolɔe son ɔga mineg mbal sine ɔakmba kilmba kile-dunɔguwa le gau mbol ambenɔe kumig mbal ndonɔ ulendika kumba Yesus tugumngɔe manɔgurkamngig. Tanabe sulumba sine Sunɔo ndonɔ mara mindek minmba minamngig. ¹⁸ Tane pasa tembi tanɔine tanɔine wamdus piti kile-ibenɔap.

5

Yesus prowam tuku ait mambilmba minap

¹ O tira kame, Sunɔo nu ginu ait mbolɔe prowamngat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sunɔo tuku ait kuayar tanɔo nu pitik furir prote tananɔ mayok kanɔat ta tane kila. ³ Tanɔo nane sine mine mayeweg ɔguwaig le Sunɔo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolɔe prowamngat. Pino nu kiɔo tepalmbim ɔga pitik rar tate tananɔ nane mbolɔe prowamngat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamngɔe mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar tanɔo prote le nane piriri ɔayode tanamba tane piririwe nda. ⁵ Sine ɔakmba bulu tuku kiɔo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafenɔ mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tananɔ minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu ɔak mambilmba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolɔe kinyig. Kule kamenu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanamba kuga. Sine mafenɔ mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu ɔak minmba kame tanɔo nuɔe ɔgaro kigraibkam tuku aganɔ patikade tanamba patikube. Sine ɔgamunɔal son kume pur manau kilmba tawo sonɔgam tuku aganɔ tananɔ silikube. Kuate nu

sine tuku muskil kile-tidiŋge singit alonu ta minde minmba hat karenju tanjaŋ kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kaŋgeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sunjo Yesus Kristus mbolŋge muskil kile-tidiŋgam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamŋgat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndoŋ minmba minam tuku nu sinenu ŋga kumna. ¹¹ Ta tuku tane taŋgine taŋgine wamdus piti kile-ibenka munju sanjri piletiŋgig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, taŋgine gabat kame nane Sunjo tuku maŋau tumtiŋmba tane kile-tidiŋgam tuku riron pasa satinŋig ta tane nane tuku nyu idusniŋmba kumnemŋge minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusniŋgap. Tane taŋgine taŋgine wamdus mukuk ŋak minap.

¹⁴ O tira kame, taŋgine taŋgo afu ake kaloimba likade ta riron pasa niŋgap. Afu wamdus piti ŋak ta taŋgine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ŋgamuŋgal son sanjri kugatok ta sinzanŋniŋmba turkap. Taŋgo ŋakmba ŋgamukŋge gubra kugatok ŋgan minap. ¹⁵ Nane afu tane ŋaigo siglikuwaig ndeta maŋau ndui tamba lafu ndawap. Taŋgine tira kame ko taŋgo ŋakmba mbolŋge wam magenu ke likam tuku wamdus sanjrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare ŋak minmba ¹⁷ Kuate yabaŋmba minap. ¹⁸ Tane mbolŋge wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanjamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tanjaŋ tane mbolŋge uge ŋak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwaŋge pasa tumniŋgig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹⁻²² Tane wam ŋakmba pileŋga wam ŋaigonu ŋgumneniŋmba wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ ŋgamuŋgal mukuk wamdus bulok maŋau Kuate nu tugu. Nunje tane tiŋreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma singine Sunjo Yesus Kristus prowa le taŋgine ŋgaro ŋgamuŋgal kanu ta ŋakmba mbar kugatok purfeŋnu mayok kaŋgaig. Sine tanjamba tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg. ²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu siŋka tanjamba kamŋgat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabaŋap. ²⁶ Tane taŋgine taŋgine tira kame ndoŋ munju kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap.

²⁷ Ye Sunjo tuku nyu mbolŋge pasa te satinŋet. Waŋe te burkap le tira kame ŋakmba iswaig.

²⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ŋakmba make patikuwa.
Son.

2 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waje Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu Korinngge minmba Tesalonika mbal tuku waje ambonnga kuyarna le yar ndui ta mbolngge ndo nu man lato waje arnu te kuyarmba pilna le nane tugum kina. Waje te tugunu ta tenjenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waje ambonnga kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusnge kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona nga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waje arnu te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate le Sunngo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane njakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndonj pasa-pasakam proweg. ² Mam Kuate le Sunngo Yesus Kristus nale tane ake sinanj make patika ngamunggal wamdus bul sertingauwaik. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolngge prowamngaig

³ O tira kame, sine mara mara tane idustinjmba Kuate gare pasa tuweg. Tangine ngamunggal son sunngo njayote le tane tangine tangine lato lato munju kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta manau kumumbi keg. ⁴ Sine Kuate tuku kuasmbi njakmba ngamukngge tane tuku sunngomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidongade le rar kamusmba tangine ngamunggal son bike ndaka sangri tingade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane saninggeg.

⁵ Kuate nu kumumbi tane piletingit. Tane Kuate kulatkate ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kanjerde. Nu piti tamba tane sangri piletinguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kangaig. ⁶⁻⁷ Sunngo Yesus nu nuje enjel kame sangri njak nane ndonj samba mbolngge pa mane sunngo tananj mayok kuwaig le nane afu tane piti tingig ta Kuate nu kumumba pa ningamngat. ⁸ Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal singine Sunngo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane njakmba pa sunngo ningamngat. ⁹ Nu nane pa ninguwa le nane Sunngo tuku tumail nuje kilja man kanjer ndamba mine njayonu mbolngge minmba minamnggaig. ¹⁰ Nu prowa le sine nuje mbal nu kanjermba mbarinj-mbarinjmba nu tuku nyu sunngo ta tedungamngig. Sine tane ngamukngge pasa kukligenj le tane son nginaig ta tane mata nu mbarinjamnggaig.

¹¹ Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku nga Kuate yabaneg. Nu tane nuje mbal mayok kambim tuku wikina ta tane nu am mbolngge tanjamba mayok kape nga nu yabaneg. Tane buk tangine ngamunggal sonmbi wam magenu njakmba kam idusde tukunu Kuatenge nu nuje sangri tinguwa le wam kame tanjamba mayok kuwaig nga iduseg. ¹² Mayok kuwaig le Sunngo Yesus Kristus tuku nyu tane ngamukngge sunngokuwa le tane nu mbolngge mata nyu tamnggaig. Singine Kuate Sunngo Yesus Kristus nale tane ake sinanj make patikade. Son.

¹ O tira kame, Sunjo Yesus Kristus prowa le sine nakmba nu tugumnje manjurkamnjig. Sine wam ta tuku pasa afu satinjamnjig. ² Ande nuje kinambi Yesus nu buk luka prona nga sakuwa ko Paulus nane tanamba sakinaig ko kuyarnaig nga satinguwaig ndeta tane pasa ta ismba piriri nyayomba ngamungal piti ndatinguwa. ³ Tane rironkap. Nane afu tane yabritinbekaig. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawa le ambonja tanjo pino nakmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu tanjo mayok kangat. Tanjo ta nu ngisikam tuku tanjo. ⁴ Nu mayok ka tanjo nu ndo mbarinwaig nga idusmba tanjo tuku mbara yimyam nanjine mbarinningam tuku aganj kame ta nakmba ndonj ngeu minmba tidonj pankamngat. Nu Kuate tuku wande sunjo sinamnje minyok minmba ye ndo Kuate nga sakamngat.

⁵ Ye tane ndonj minen sulumba wam ta tuku satinjen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tanjo ta nuje ait kumunguwa le nu mayok kangat. Sanjri andenje nu mayok kambim tuku peute. Sanjri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tanjo nu kuirkuirka piroka minit. Tanamba minwa le ma ma sanjri nu peumba minit ta nu kusrewamngat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tanjo nu mayok kangat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu sanjri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek sanjri nyayo gudommba kile-mayokkamngat. ¹⁰ Tanamba nu nane ngisikam tuku mbal tugumnje manjau njaionu ke lika sanjri tamba yabrinjamngat. Nane muskil kile-tidinge ningam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ngisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus nginngan serninguwa le nane yabri manjau ta kanjerka son ngamnjaig. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une manjau kam tuku ngamungal kunde-kundenjing mbal Kuate nu nane pa nyayonu ninjamngat.

Kuate nu Tesalonika mbal madinjingina

¹³ O tira kame, sine tane idustimmba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mbolnje Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son ngap le tane tuku muskil kile-tidinge tingam tuku tane maditjingina. ¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kilnja sanjri sunjo tap nga sine tane ngamuknje pasa mayenu kukligen le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanjri tinja singine minjembi ko wanjembi Kuate tuku pasa satinjingen ta dubi mageka bige dedengap.

¹⁶ Singine Mam Kuate nu sine tuku sunjomba kume purmba ake sinanj sine make patikate le sine wam mayenu tairnja minmba ngamungal mukuk njak mineg. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus sanjri piletinguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap nga Kuate yabanjet. Son.

3

Yabanjam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satinjamngit. Sunjo tuku pasa tane ngamuknje sungokina tanamba afu ngamuknje sungokuwa nga tane sine tuku nga Kuate yabanjap. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ngade. Ta tuku tanjo njaionu nane sine njaigo siglikubekaig nga Kuatenje sine tursingam tuku nga yabanjap.

³ Sunjo nunje tane tuku ngamungal sanjri piletingamngat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane njaigo siglike nda. ⁴ Sunjo nu wamdus singina le

sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satinḡigenḡ ta tane taḡamba ndo ke lika minmba minamḡgaig ta sine kila. ⁵ Kuatenḡe tane wamdus purfeu sertinḡuwa le nu tane tuku sunḡomba kume purte wam Yesus nu sanḡri tinḡa bike ndakina maḡau ta lato lato kila patika wamdus sanḡri tinḡap ḡga ye tane tuku ḡga Kuate yabaḡet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine sinḡine Sunḡo Yesus Kristus tuku nyu mbolḡe wam pagu pasa te satinḡamḡḡig. Tira ande nu sine tane wam pagu tinḡigenḡ pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndoḡ ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ḡgamukḡe mingerḡ ta ake kaloimba mine ndakigerḡ. ⁸ Sine afu tugumḡe nyamaganḡ ake yai ndakigerḡ. Sine ḡakmba piyamba kilgerḡ. Sine tane piti tinḡbekig ḡga ki furir mindek sinḡine waimbi piroka matuk kagenḡ.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku aganḡ ndende ake kilam kumuḡ ta tane sine tuku maḡau ta kubemba taḡamba pirokap ḡga sine piroka tane tuku aganḡ ndende kile ndakigerḡ. ¹⁰ Sine tane ḡgamukḡe mingerḡ sulumba teḡenmba wam pagutinḡigenḡ. Taḡo ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamaganḡ nye ndakuwa ḡgigerḡ.

¹¹ Tane tuku afu kanyummba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerkaḡe ta afunḡe kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunḡo Yesus Kristus tuku nyu mbolḡe mbal taḡanḡ wam pagu pasa tembi sarsarninḡamḡḡig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba nanḡine nyamaganḡ piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap. ¹⁴ Sine waḡe te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kanḡermba kiko tuwa ḡga nu ndoḡ ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu ḡgueu taḡo taḡanḡ kanḡer ndamba nu rironḡ pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ ḡgamunḡal mukuk wamdus bulok maḡau Sunḡo nu tugu. Nunḡe mara mara taḡine mine ḡakmba tuku ḡgamunḡal mukuk wam bul sertinḡuwa. Nu tane ḡakmba ndoḡ minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yinḡe waimbi kaiye pasa te kuyaramḡgit. Tane ḡakmba kaiye. Waḡe te ye tuku ḡga tane katesewam tuku ye yinḡe wai kuyar tuku maḡau pilet. Yinḡe waḡe ḡakmba mbolḡe ye taḡawet.

¹⁸ Sinḡine Sunḡo Yesus Kristus nu tane ḡakmba ake sinanḡ make patikuwa. Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋge ambonŋa kuyarna

Timoteus nu taŋgo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusŋge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romŋge muli wandek sinam taŋge minmba Timoteus idusmba waŋe te kuyarmba pilna le nu tugum kina.

Waŋe te tugunu teŋenmba. Yabri tum taŋgo afunŋe taŋgo pino Efesusŋge minnaig ta yabrininmba pasa suŋgomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-ibenam saka waŋe te kuyarna sulumba Timoteus nu sangrimba tiŋga Kristus tuku pasa tugusek kukliwa ŋga nu sanŋri pilena. Taŋamba nu gabat taŋgo madiniŋgam tuku pasa turmba Timoteus sana.

1-2 O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ŋgate ta ne siŋka ye tuku kiŋjo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndoŋ pasa-pasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidiŋgina le sine Yesus Kristus son ŋga nu minde mineg. Nalenŋe ye madiyinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus siŋgine Suŋgo nale ake sinaŋ ne make pilmba sinanu mapenumba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironŋka

³ Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuniŋgam tuku ne Efesusŋge mina ŋgen. ⁴ Nane yabri wam kube ko nanŋine wa mbuŋ kame tuku tugu patit ke lika suŋgomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinaŋ kualeyaukade sulumba Kuate tuku son ŋga nu tuku wamdus kila palmbim idus ndade. ⁵ Ye rironŋ pasa sanet te nanŋine nanŋine muŋgu kume purka minwaig ŋget. Kuate am mbolŋge ŋgamuŋgal wamdus mukuk minam tuku kutur maŋau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son ŋguwaig ta nanŋine nanŋine kume purkam kumuŋ.

⁶ Nane afu maŋau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta muŋgu wam kubeka isig. ⁷ Nane Kuate tuku tukul maŋau afu tumniŋgam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sangrimba saninŋig.

⁸ Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. ⁹ Tukul pasa ta taŋgo tiŋreku nu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku prona ta teŋenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ngumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku maŋau ke likade ko ina mam ko taŋgo afu bale farde ¹⁰ ko taŋgo pino ndoŋ fare fare minig ko taŋgo pino ndoŋ minam tuku pino taŋgo ndoŋ minam tuku maŋau mbilmba maŋau kise ke likade ko pirokam tuku ŋga taŋgo bige tidiŋgade ko afu yabrininŋig ko ki am mbolŋge ŋga yabri pasa sakade ko maŋau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku prona. ¹¹ Pasa mayenu Kuateŋge sina le kukliwet ta taŋamba ndo sakate. Kuate nu gare maŋau tuku tugu. Nuŋe pasa mayenu taŋge nu tuku nyu suŋgo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

¹² Siŋgine Suŋgo Kristus Yesus nu ye sanŋri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. ¹³ Ye buk nu pasa ŋayonu tumba nuŋe mbal piti niŋmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda ŋga taŋawen ta Kuate nu ye mapeyina le

¹⁴ singine Sunjo nu ye ake sinaŋ make pilmba sunjomba sinzanyina le kile ye Kristus Yesus tuku son ŋa tira kame tuku kume puret.

¹⁵ Pasa te siŋka son ŋgam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinge niŋgam tuku ndo kilke te mbol prona. Mbarde mbal ye nane ŋakmba liniŋmba mbar sunjo ŋak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonja mapeyuwa le nane afu wam ta kanjermba nane mata nu tuku kume tuku sanjri tomba tiŋga abo tugu tumba minmba minwaig ŋa idusna.

¹⁷ Kuate nu ait ŋakmba tuku Gabat Sunjo. Nu kumam kumuŋ kuga. Nu ammbi kanjer ndaweg. Nu Mbara Sunjo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunjo te-duŋga minmba minbe. Son.

Sanjri tiŋga pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yiŋe kiŋo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumuŋge pasa ismba kile-mayokka ne taŋamba ke likamŋgat ŋginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolŋge ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam tuku mbar maŋau pitaika Kristus tuku son ŋga minmba kame taŋgo taŋaŋ sanjri tiŋga piroka. Afu nanjine mbar maŋau ta yabukade le waŋ nu mbuŋ mbolŋge fetka ŋgisikate taŋamba nanjine ŋgamuŋgal son ŋgisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata taŋade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik ŋga ye nale Satan tuku wai mbolŋge patiken.

2

Kuate yabanam tuku maŋau

¹ Pasa te ambonja sani le ise mayewa. Ne Kuate ndoŋ pasata nu taŋgo pino turkuwa ŋga yabanmba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane ŋakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabaŋa. Nane taŋawaig ta sine piti kugatok mine mayenu mbolŋge minmba Kuate dubimba maŋau tugusek kam kumuŋ. ³ Ne taŋamba Kuate yabaŋa ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinge siŋgit nu yabaŋ maŋau ta nzalite. ⁴ Nu taŋgo pino ŋakmba muskil kile-tidinge niŋguwa le pasa tugusek kila pilwaig ŋga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndoŋ ulendisingam tuku taŋgo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumuŋgina le nu Kuate tuku wamdus te-mayokmba taŋgo ŋakmba tuku muskil kile-tidingam tuku nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumningi le nane pasa tugusek ta son ŋguwaig ŋga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma ŋakmba mbolŋge taŋgo nane Kuate yabanwaig ŋga iduset. Nane gubra maŋau wam ŋaigonu ŋakmba ŋgumneniŋmba maŋau purferŋnu mbolŋge minmba wai kile-duŋga Kuate yabanwaig ŋget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane aleŋ aleŋ ndaka agaŋ ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat pareŋ latomba agaŋ maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolŋge tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal ŋga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Maŋau ta nanjine mindepiye mayenu taŋaŋ.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonja Adam wakeina sulumba ŋgumneŋga Eva wakeina. Adam nu Satanŋge yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanŋge yabrina le Kuate tuku miŋge pitaina. Wam ta tuku pino kame nane taŋgo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaniŋguwaig ŋget. Nane mbolŋge mbolŋge ndamba maninok

minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiŋo kile-patika Kuate tuku son ŋga afu tuku kume purmba wam ŋaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Tanjawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te siŋka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat tanjo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat tanjo nu tanjo am mbolŋge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo ŋak minmba nuŋe nzali ŋaigonu tidonŋuwa sulumba wamdus kuyar mayenu ŋak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneniŋuwa. Nu Kuate tuku pasa tanjo pino tum mageniŋuwa. ³ Nu kule kamenu nyumba ŋginiŋganka afu kat ndaniŋuwa. Nu ŋgan minmba afu ndon kualeyau ndakuwa. Nu ndametiŋ tuku sunŋomba idus ndawa. ⁴ Nu nuŋe pino kiŋo kame kulat magekuwa le nuŋe kiŋo kame nu kumnemŋge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuŋe pino kiŋo kulat magekam fugute ta nu ndarŋmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamŋgat?

⁶ Tanjo ailfu ndo ŋgamuŋgal biye mbilna ta nu kulat tanjo nda minwa. Nu nuŋe ŋgaro payamkikat. Tanjawa ta nu Satan tanjaŋ lafu ŋayonu tamŋgat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolŋge mata mayenu minwa. Nane nu tuku maŋau ŋayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba ŋayo siliwikat.

Gabat tanjo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minwaig. Nane pasa mbilmbilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sunŋomba nda nyuwaig. Nane ndametiŋ kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar maŋau pitaika Kuate am mbolŋge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuirok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane maŋau kade ta pileniŋgap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat nanŋine nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minmba ŋgumnem pasa sa ndakuwaig. Nane nanŋine nzali ŋaigonu tidonŋa maŋau magewaig.

¹² Gabat tanjo nane pino ndindo ŋak minmba nanŋine pino kiŋo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunŋe nane piro mbal magenu ŋguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ŋgeg ta sanŋri tiŋga kukliwamŋgaig.

Sine son ŋgeg pasa ta tugunu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit ŋga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kiŋo kame ŋgamukŋge minmba nane ndon maŋau magenu ke likam tuku kila pale ŋga ye wanje te kuyaret. Nane Kuate abo tugu ŋak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade tanjaŋ sanŋri tiŋga nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son ŋga nu mbariŋeg wam ta sunŋokanu kuirok ta tenemba.

Nu tanjo ŋgarosu tumba mayok kina.

Nu tiŋreknu ta Tukul Guwanŋe tumsinŋina.

Enjel kame nane nu kanŋernaig.

Kilke ŋakmba mbolŋge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son ŋginaig.

Kuatŋge tumba maŋ luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubiwamngaig

¹ Tukul Guwanje manjau mayok kanngaig ta kilimok sakate. Ngumnennga afu Kristus tuku son ngade ta kusremba guwa ngaigonunje nane yabrininguwaig le ismba bukla tuku pasa dubiwamngaig. ² Yabri tum mbal nane nanjine mbar tuku piti tidonnga mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabrinimmba minamngaig. ³ Nane tejenmba sakamngaig. Tanjo pino munju kile ndakap. Aganj kame te nye ndakap ngamngaig. Pasa ta yabri pasa ndo. Aganj kame ta Kuatenje kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ngade mbal nane Kuate gare pasa samba aganj ta kilmba nyuwaig nga nu aganj kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵ Kuatenje aganj kile-mayokkina ta njakmba magenu ndo. Kuate nu aganj kame ta magenu ngate le sine nu gare pasa tumba yabanjmba nyube. Mbulam kumunj kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶ Wam pagu pasa ta njakmba tira kame saninjmba mina. Ne tanjawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tanjo mayenu minamngat. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sanjri pilenamngat. ⁷ Kilke te mbolok njinngan wam kube ta ngumneninga sulumba Kuate tuku minje dubiwam tuku ngamunjal tumtumba mina. ⁸ Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sunjokanu. Kile kilke te mbolnje ngumnennga kilke kitek mbolnje mata abo njak minmba minamngat. ⁹ Pasa ta sinjka son ngam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tanjo njakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam iduste ta sine nu tuku sanjri tomba tinjeg mbal nu sinjka muskil kile-tidinge sinjamngat nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenjka mundusingit.

¹¹ Ne wam pagu ta njakmba kuklimba saninga. ¹² Nane ne tanjo mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamunjal son, manjau purfenju ta njakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubinuwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndonj burka tugunu kuklimba tumninjmba mina le ye ne tugum prowamngit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolnje wai patikinaig le ne piro tuku sanjri tina wam ta ne gilai ndanja. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sanjri tinjgate ta katesewaig. ¹⁶ Nanje mine manjau ko pasa tumningit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidinge tinjamngat.

5

Manjau magenu tanjo pino mbolnje kam tuku

¹ Tanjo saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi sate tanjamba nu te-tiwa. Tanjo mbanzonu maib nanje mbolnje manjau kate tanjamba ka. ² Pino saibo ina nanje tanjan nane mbolnje ka. Pino mbanzo kulim nanje mbolnje manjau purfenju kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalnje nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kinjo kame ko wa kame njak

ndeta nane ina mamŋge nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonga nanŋine tugu mbolŋge maŋau mayenu kuwaig ŋga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamŋgat ŋga furir mafen mindek nu yabaŋte. ⁶ Pino kuembol nu nuŋe ŋgarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit ŋga iduste ta nuŋe kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanŋri tinŋa wam pagu pasa ta turmba nane niŋga. Afuŋge nane maŋau ŋaigonu kade ŋgubekaig.

⁸ Ande nu nuŋe ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son ŋgeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku maŋau limba nu sinŋa ŋayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbiŋge nane kulatkuwaig. Afu buk taŋgo ndindo ndo ŋak minnaig ta taŋgo kumnaig le kile saibo patika yar 60 taŋaŋ minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kiŋo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneniŋmba Kuate tuku mbal sinzaŋniŋmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu ŋakmba kam tuku wamduka sanŋrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo taŋaŋ tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nanŋine nzali taŋge nane didikate le maŋ taŋgo kilmba Kristus ŋgumnemba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Maŋau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyummba wande wande mbol kumba fare fare pasata waŋe pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye maŋ sakamŋgit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane maŋ taŋgo kilmba kiŋo kile-patika nanŋine wande kulatka minwaig. Taŋawaig le sine tuku ŋgueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenŋe nda.

¹⁶ Kristus tuku son ŋgate ande nuŋe ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbiŋge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷ Kusem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya maŋ lato niŋgam kumuŋ. Afu sanŋri tinŋa pasa kukli mayede ta sinŋa piya lato niŋgap.

¹⁸ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig ŋga miŋge tukul ndaniŋgap. *Lo 25.4*

Pasa ande teŋemba sakate: Tane piro taŋgo tukunu afu tugumŋge agan ndende kilam kumuŋ ŋgate.

¹⁹ Taŋgo armba ko keŋmba gabat taŋgo nu mbar ande kina ŋguwaig le ne son ŋga. Ko ndindonŋe nu mbarat ŋguwa kande ne ise ndaka.

²⁰ Nane afu mara mara mbar maŋau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba taŋgo ŋakmba am mbolŋge kile-tidiŋga le nane afu kaŋgermba kuru-kuruwaig.

²¹ Kuate, Kristus Yesus, eŋel kame Kuatenŋe madiniŋgina ta nane ŋakmba am mbolŋge ye pasa te sanamŋgit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²² Ande Kuate tuku piro biywa ŋga pitik madimba wai nu mbolŋge pile ndaka. Afuŋge ne didikuwaig le nane tuku mbar maŋau dubi ndawa. Ne maŋau kutur ŋak rironŋka.

²³ Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudinmba turmba nya le fungul mayekuwa.

²⁴ Tanjo afu tuku mbar manjau kilimnge minig le kilmba pasa mbolnje patikade. Afu mbarde ta kurok minig ta ngumnenga Kuatenge kilemayokkamngat. ²⁵ Afu tuku manjau magenu mata kilimnge minig. Afu tuku manjau magenu kurok minig ta sinja ngumnenga kilimnge minamngai.

6

Piro mbal tuku pasa

¹ Kristus tuku son ngade mbal piro aganj tananj afu tuku pirokade ta nane nanjine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanjawaig ta afunje Kuate tuku nyu nu tuku pasa njaigo siglike nda. ² Nanjine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira nga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nanjine gabat son ngate ta nu tuku kume purmba manj lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametinj tuku pasa

Ne tanjo pino wamdu kuagneka pasa te saninga. ³ Ande nu sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemnge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴⁻⁵ nu nginngan tanjo ndo. Nu ake nunje nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku munju tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba nginnganka minig ta nane tuku wamdu kuagnekate. Wam ta mbolnje nane afu tuku mine ta tam tuku am kikonj tinja afu ndonj kualeyaukade sulumba afu tuku nyu njaigo siglikade. Afu ake tulininjmba kualeyaukade. Nane wamdu mbarmba sine Kuate kumnemnge minmba ndametinj aganj ndende gudommba kilamngig ngade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnemnge minet te kumunj ngate ta nu aganj ndende njak tananj nu sinja gare njak minit. ⁷ Sine ina sinamnge aganj ndende njak pro ndagenj. Sine kumbe sulumba aganj ndende njakmba kusreka ake kanjig. ⁸ Kile sine tawi nyamaganj njak minmba ndeta maye.

⁹ Afu aganj ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoningit le ndekade le kilmba njaigo siglikate. Nane wamdu kugatok nanjine nzali kame tanje nane kulatka didikade le dubika ngisikade. ¹⁰ Aganj ndende ko ndametinj kilam tuku piriride wam ta manjau njaigonu yeki yeki njakmba tuku tugu. Afu ndametinj kilam piriride ta nane Kuate tuku son nginaig ta kusrenaig sulumba kile ngamunjal rar sunjo njak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tanjo. Ne manjau ta njakmba rironja. Ne manjau tinjeknu ndo kam tuku, Kuate kumnemnge minam tuku, nu tuku son ngam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamnge sanjri tinja bike ndakam tuku, njakmba ngamuknje ngan minam tuku wam ta njakmba ke mayewam tuku idusmba wamdu sanjrinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son ngina ta nane gudommba am mbolnje te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku nane munju lilika pinderkade tananj matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu aganj ndende njakmba abo ninjit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumnge nunje tugu te-mayokna ta ye nale am mbolnje ne sanamngit. ¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afunje pasa ta njayo sili ndawaig. Tanjamba

mina le ma ma singine Sunjo Yesus Kristus mayok kanjat. ¹⁵ Ait kumunjuwa le Kuate nge nu te-mayokamngat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunjo ndindo. Gabat njakmba tuku nu Gabat. Sugo njakmba tuku nu Sunjo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sanjgrinu sinamnge minit le sine patuwam kumunju kuga. O buk kile mata ande nu kanjeram kumunju kuga. Nu tuku nyu sunjo pasa njak sanjgri njayo minmba minwa. Son.

Aganj ndende njak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne aganj ndende njak mbal saninga le nane aganj ndende payamka sine aganj ndende njak mage minamngig nga idus ndawaig. Aganj ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube nga aganj waknyumba wam magenu njakmba singit. Nu tuku sanjgri mbolnge mage minamngig nga iduswaig. ¹⁸ Ne nane saninga le wam magenu sunjomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanjawaig ta nane wam mayenu ngumnenja tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamngaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuate nge pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila njak nga pasa tugusek te-ibenje ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila njak nga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda ngade.

Kuate nu ake sinanj tane make patika minwa.

Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋe arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romŋge muli wandek sinam taŋge minmba nu waŋe ŋakmba kuyarŋiŋge likina ta tukulmba Timoteus tuku waŋe arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusŋge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba waŋe te pilna le nu tugum kina.

¹⁻² O yiŋe kiŋo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

Kuate nu taŋgo kame ŋakmba Kristus Yesus tuku son ŋguwaig le abo tugu niŋgamŋgit ŋga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nuŋe nzalimbi ye aposel madiyina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndoŋ nale ake sinaŋ ne make pilmba mapenumba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Suŋgo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

³ Ye yiŋe mbuŋ kame taŋaŋ Kuate tuku piro biye mayewet ŋga ye mbar maŋau ŋakmba pitaika nu am mbolŋge ŋgamuŋgal wamdus bulok minet. Ye nu ndoŋ pasata mara ŋakmba mbolŋge ne tuku ŋga gare pasa nu tuwet. ⁴ Ye ne kusrenen le ne malmbikina ta idusmba ye ne kaŋgernumba maŋ gare suŋgo tam tuku mara mara wamdus suŋgo ŋak minet. ⁵ Wa naŋe Lois le ina naŋe Yunis nale o buk Kuate tuku saŋgri tomba tiŋginaik. Ne mata nala tuku maŋau ta dubite ŋga iduset. ⁶ Ta tuku ye teŋenmba ne sanamŋgit. Ye buk ne piro biya ŋga wai ne mbolŋge patiken le Kuate nu piro tuku saŋgri ne tinna. Ne saŋgri ta ŋak minmba piroka. ⁷ Kuate nu sine Tukul Guwa siŋgina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda siŋgina. Sine nu mbolŋge saŋgri tumba kume pur maŋau ŋak minmba ŋgarosu tuku nzali tidonŋam tuku maŋau ta kileg.

⁸ Ne wam ta idusmba Suŋgo tuku maŋau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku taŋgo mbaranu taŋaŋ muli wandek sinamŋge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye teŋen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumŋge saŋgri tumba piti ta kurawa. ⁹ Nuŋge sine tuku muskil kile-tidŋge siŋmba nuŋe mbal ŋga madisiŋgina. Sine tuku maŋau magenu mbolŋge kuga. Nu nuŋe wamdus dubimba sine madisiŋgina. Nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolŋge ake sinaŋ sine make patikina ta ¹⁰ kile alonu kaŋgereg. Sine muskil kile-tidŋge siŋgit taŋgo Kristus Yesus nu mayok ka kume tuku saŋgri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu taŋamba sakate.

¹¹ Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le ¹² ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku saŋgri tomba tiŋget ta ye nu tuku maŋau kila. Nu ye tuku wai mbolŋge piro pilna ta siŋka nu kulatka minmba minwa le ait suŋgo prowamŋgat.

¹³ O Timoteus, ne Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku son ŋga kume purlmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. ¹⁴ Tukul Guwa sine sinamŋge minit. Pasa tugusek Kuatenŋge tinna ta Tukul Guwa nu ne saŋgri tinwa le kulat mayewa.

¹⁵ Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

¹⁶⁻¹⁷ Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tanañ muli wande sinamnye minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sunyomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaninyamba mapekuwa nga iduset. ¹⁸ Nu Efesusnye mata ye sunyomba turyina ta ne buk isna. Ait sunyomba Sunyomba nu sinanu mapewa nga yabanjet.

2

Kristus tuku kame tanjo

¹ O kiño, Kristus Yesus nu ake sinan ne make pilmba sanjri tinit ta ne sanjri ta njak tinja. ² Ye tanjo gudommamba am mboñge pasa kuklimba saken ta ne suk tanjo kateseknu afu sota kanjerka pasa ta saninga le nanenye man afu saningwaig.

³ Ne sine tanjan afunye ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanjo nga sanjri tinja kurawa. ⁴ Kame tanjo nu nunye gabat tuku minye dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mboñge tanjo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndangade. ⁶ Tanjo inum piro karenkuwa ta nu ambonja piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinja mina. Ne tanjawa ta Sunjo nu wam njakmba tugunu ne tumnamngat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mban. Nu kummba man tinjina. Ye tanjaka nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanjo njayonu tanjan ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumun kuga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ngamungal wamdus bulok njak piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal Kristus Yesunye nane muskil kile-tidinje ningwa le nane bulu kilja sunjo minmba minam tuku ta tuwaig nga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta sinja son pasa ndo. Sine Kristus ndon kumanu tanjan kumgen ta sine nu ndon abo njak minmba minamngig. ¹² Sine piti sinamnye sanjri tinja minmba minbe ta sine Kristus ndon gabat sugo minamngig. Sine nu ngumnebe ta nu mata sine ngumnesingamngat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nunye pasa kusrewe nda. Nu sinja nunye pasa ngumnewam kumun kuga.

¹⁴ Nane wam ta man iduswaig nga Sunjo am mboñge saninga le nane pasa tugunu afu tuku munju tuli ndanguwaig. Manjan tanje nane tur ndaka pasa isig mbal njaigo siglikate.

Kuate tuku piro tanjo mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mboñge kiko ndanam tuku ne sanjri tinja piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninga le Kuate nu ne piro kumumbi kate nguwa.

¹⁶⁻¹⁷ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karen we tanjan sunyoka nane njaigo siglikate le nane tuku manjan njayonu sunjo njayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale tenemba sakade. Kummba ambonjam tuku manjan ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba man abonje nda nga sakade. Pasa tamba nane afu tuku ngamungal son kile-iberkade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunjo siriwanu tanjan bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta tenemba sakate. Nane afu Sunjo tuku mbal minig ta Sunjo nu

nane kila ṅak minit ṅgate. Pasa ande tenjenmba sakate. Ande nu ye Sunḡo tuku ṅgate ta nu maṅau ṅaigonu kusrekuwa ṅga sakate.

²⁰ Wande sunḡo ande sinamṅe nza yimyam gudomm̄ba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkemi wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku. ²¹ Tanḡo nu maṅau ṅaigonu ṅakmba ṅgumneniṅgit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanḡaj minit. Miro tanḡonḡe nu nuṅe piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu ṅakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne tanḡo mbanzo tuku nzali ṅaigonu ta rironḡa. Mbal afu wamduṣ kutur kugatok Sunḡo mbariṅde ta ne nane ndoṅ Kuate tuku son ṅgam tuku, maṅau tiṅreku ke likam tuku, kume pur maṅau kam tuku, wamduṣ mukuk minam tuku wam ta ṅakmba tuku wamduṣ sanḡrinu pale.

²³ Mbal afu nane ṅinḡan pasata munḡu tulinḡade ta ne maṅau ta ṅgumnewa. Nane tanḡamba minmba gubra ṅak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunḡo tuku piro tanḡo tukunu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne tanḡo ṅakmba ṅgamukḡe ranḡun mayenu ṅak minmba pasa tugusemba kuklimba tumniṅmba ṅgan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-iberḡnam tagode ta wamduṣ bafukmbi nane kile-tidiṅga. Satan nane nu nuṅe nzali dubiwaig ṅga nane bige tidiṅgina. Ne wamduṣ bafukmbi kile-tidiṅga ta Kuatenḡe kuwa le nane ṅgamunḡal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanḡawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumuṅ.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamḡat. ² Tanḡo pino nanḡine ṅgarosu ndo idusniṅmba minamḡaig. Nane ndametiṅ kilam piririmba nanḡine nyu ndo payamkamḡaig. Nane afu tumail panniṅmba ina mam tuku miṅge pitaikamḡaig. Afunḡe nane turkuwaig ta nane gare pasa niṅge ndaka nane Kuate mata ṅgumnewamḡaig. ³ Nane afu ṅgamunḡal niṅge nda. Nane gubra maṅau kusre ndamba nanḡine nzali ṅaigonu fare fare dubikamḡaig. Nane ḡerḡerka maṅau magenu ṅakmba pitaikamḡaig. ⁴ Nane gulab kame kilmba ṅgueu mbal niṅgamḡaig. Nane wamduṣ kugatok fare fare maṅau ke lika nanḡine ṅgarosu ndo payamkamḡaig. Nane nanḡine gare tam tuku wamduṣ sunḡo tumba Kuate fudiṅmba ndo idusamḡaig. ⁵ Nane ṅgarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sanḡri idus ndamba ṅgumnewamḡaig. Tanḡo kame tanḡaj ne nane ṅgumneniṅga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanḡaj afu tugum kumba yabrinḡig le pino kame afu wamduṣ sanḡri kugatok ta nane pasa ta ismba son ṅgade. Pino kame ta nanḡine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamduṣ kine inummba ⁷ mara mara tanḡo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumuṅ kuga.

⁸ O buko tanḡo Yanes le Yambres Moses te-iberḡam bafunaik tanḡamba ndo kile mbal tanḡe pasa tugusek te-iberḡam bafude. Nane tuku wamduṣ ḡayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ṅgade. ⁹ Nane tuku wam sanḡrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku maṅau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanḡamba wam ndui ta ndo nane mbolḡe kilimok mayok kanḡat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manjau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnge ngamunggal wamdus bulok njak sanjri tinjet. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnge bike ndaket. Wam ta njakmba ne kila. ¹¹ Tumbran Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti njakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate dubiwam iduste ta sinjka nane nu piti tambimngaig. ¹³ Yabri mbal wam njaigonu kade mbal njakmba nane tuku manjau lato lato sunjo nayowamngat. Nane mbal afu yabrininguwaig le Satan nu mbilka nane yabriningamngat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa isumba kila pilmba son ngina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kinjo fudinndo minna sulmba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinjgate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nunje miroj saningina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sanjri njak minbe nga nu pasa ta singina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manjau kile-mayokka kile-tidingate sulmba manjau tinjeknu ndo tumsingit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pileningamngat ta ye nale am mbolnje sanamngit. Kristus Yesus nu mayok ka nunje gageu kilmba kulatkamngat wam ta idusmba ² ne wamdus sangrinu pilmba pasa kuklimba nane saningina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu sernimmba kile-tidinga wamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumnijmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamngaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamngaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimngaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta sanimmba mina.

Paulus nu nunje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjan kutukamngat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tanjan ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ngeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjeknu nga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanjo pileningit. Ait sunjo mbolnje nunje lafu ta samngat. Ye ndo kuga. Nane afu nu manj mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ninjamngat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalmesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manjau tuku nzali sunjona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj

tenge minit. Ne Markus samba nu ndon jalpe. Nu ye turyam tuku tanjo mayenu. ¹²Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbran sunjo mbol kina.

¹³Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasnge Karpus tuku wandeknge kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa waje kilmba afu aganjmor ngaronumbi wakeikanu ta sinja kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵Aleksander nu ainmbi aganj ndende wakeikanu tanjo ne nu rironja. Nu sanjri tinga sine tuku pasa mbulmba te-iberjna sulumba nu ye njayo siliyina. Sunjonje lafunu tambimngat.

¹⁶Nane abo abo ye pasa mbolnge pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane njakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauca gilainguwa nga yabanjet. ¹⁷Sunjo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sanjri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal njakmba isnaig. Nu tanjamba ye turyina ta nane laionnge baleyuwaig nga sakinaig ta taja ndanaig. ¹⁸Wam njagonu njakmba ngamuknge nu ye turyumba kigraibka nuje kulatkate ma mbolnge ye palmbimngat. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunga minmba minbe. Son.

¹⁹Prisila tanjo nuje Akuila ndon Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane njakmba kaiye pasa ninget.

²⁰Erastus nu Korinnge kusrewen. Trofimus nu Miletusnge guazengina le tanje kusrewen le minit.

²¹Ne dal ndaka murke ait pro ndatemi te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²²Sunjo nu ne ngamungal sanjri pilenumba minwa. Nu ake sinanj ne make pilwa.
Son.

TITUS

Titus tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Paulus nu Titus tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋemba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolŋge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusniŋmba ŋgamuŋgal pitina le Griknu tanŋo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ŋgina. Tanjamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka tanŋe nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waŋe te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro tanŋo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndoŋ pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madiniŋgina mbal ye nane tuku ŋgamuŋgal son sanŋri pileniŋgi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku miŋge kumnemŋge minwaig ŋga nu ye kukulyina.

² Nane abo minmba minam tuku wam ta son ŋga minde minwaig ŋga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba abo tugu ta siŋgam tuku sakina. Nu siŋka yabrikam kumuŋ kuga. ³ Ait kumuŋgina le mbal afu kukulniŋgina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit ta nu piro ta ye tuku wai mbolŋge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndoŋ ŋgamuŋgal son ndindo ŋak minit tukunu ne siŋka ye tuku kiŋo. Siŋgine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit tanŋo nale ake sinaŋ ne make pilmba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiniŋgam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndagenj ta ne kile-tidiŋga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolŋge kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumbranj ŋakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat tanŋo afu madiniŋmba patika.

⁶ Gabat tanŋo ta tanŋo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kanŋer ndawaig. Nu pino ndindo ndo ŋak minwa. Nu tuku kiŋo kame mata Kristus tuku son ŋguwaig. Nane nanŋine nzali fare dubimba ko miŋge kumnemŋge mine ndakuwaig le afu nane mbolŋge wam tanjau sanu tuku kanŋer ndawaig.

⁷ Gabat tanŋo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu siŋka nu tuku mbar ande sanu tuku kanŋer ndawaig. Nu nuŋe ŋgarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba ŋginiŋgan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametiŋ kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneniŋguwa. Nu maŋau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tiŋreknu minmba maŋau purferŋnu ndo kuwa sulumba nuŋe nzali ŋaigonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afuŋge tumniŋginaig ta ndo biye dewa. Nu tanjawa ta nu pasa tugusek tanŋo pino tumniŋgam kumuŋ. Afu pasa ta te-ibenjam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumniŋgamŋgat.

Yabri mbal peuniŋgam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommba miŋge kumnemŋge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrinŋig. Zu mbal afu kile Kristen ŋgamukŋge minig ta nane gudommba tanjade. ¹¹ Nane ndametiŋ kilam tuku ndo idusmba wam ŋaigonu nda sakam tuku ta tumniŋmba tanŋo afu nanŋine kiŋo kame mata didikade le ŋgamuŋgal son kusrekade. Ne siŋka mbal ta peuniŋga.

¹² Kreta tanjo ande nu tuan tanjo tanja minna sulumba nuje mbal tuku tejenmba sakina.

Kreta mbal nane yabri tanjo ndo. Nane aganjmor njaigonu tanja kanyummba nyamagan tuku ndo piriride ngina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane sanjrimba saninge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. ¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku minje dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ngumneninguwaig.

¹⁵ Mbal afu ngamungal purfenju minig ta nane aganj ndende njakmba purfenju tukul kugatok ngade. Afu ngamungal purfenju kuga Kristus tuku son nda ngade ta nane aganj ndende afu purfenju kanjer ndakade. Nane ngamungal purfenju kuga tukunu nane pileningam kumuŋ kuga. ¹⁶ Nane mingembi ndo sine Kuate kila ngade. Nangine manau njaigonu tanje sine Kuate gilai ngade. Nane Kuate am mbolnje njule parak minig. Nane nu tuku minje pitaimba wam mayenu ande kam kumuŋ kuga.

2

Saibo kame, tanjo mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne tejenmba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumninga.

² Tanjo mage mage nane nangine nzali njaigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolnje bike ndaka sanjri tinjuwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ngumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le nangine tanjo kinjo kat nangine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane alen alen ndakuwaig. Nangine wande kulat mayemba ranjun mayenu kumba nangine tanjo tuku minje kumnemnje minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwe nda.

⁶ Tanjo mo nane mata nangine nzali njaigonu kusrekuwaig nga saninga.

⁷ Ne nane mironj mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kanjernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga.

⁸ Son pasa ndo nane te-ibenjam kumuŋ kuga ta saninga. Ne tanjawa ta sine tuku ngueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamnjagig.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nangine sugo tugumnje pirokade ta nane tejenmba saninga. Nane nangine gabat kumnemnje minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nangine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku aganj ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunje Kuate sine muskil kile-tidinge sinjit wam ta mayenu nguwaig.

Sine manau magenu kumba Sunjo minde minbe

¹¹ Kuate nu tanjo njakmba muskil kile-tidingam saka nu ake sinan tanjo make patikate wam ta te-mayokna. ¹² Manjau ta mbolnje nu sine wam magenu ke likam tuku tumsinjit. Sine nu ngumnemba kilke te mbolok nzali njaigonu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu njak minmba

manjau tinjeknu ke lika nu tuku minje kumnemnje minbe. Sine kilke te mbolnje manjau mayenu ta njak minmba ¹³ sine gare sunjo tam tuku wam ta ndo tairnja minbe. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Yesus Kristus nu singine Mbara Sunjo. Nu nuje kilja sangri njak mayok kuwa le gare sunjo tamngig. ¹⁴ Sine manjau njaigonunje sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidinge singam tuku nuje ngarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purferjnu mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sanjgrinu pilbe nja nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sangri tinja wam njakmba te saninjmba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa saninje lika. Ande nu ne tuku pasa te njumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye manjau lafube

¹ O tira, ne nane saninja le gabat sugo kulat mbal njakmba kumnemnje minmba nane tuku minje dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Wanje pasa kualeyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus bafu njak minmba tanjo tuku nyu idusnjmba nane njakmba mbolnje manjau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk nginjganka minmba minje pitaika yabri manjau dubika mingenj. Sine ngarosu kikonj tinjam tuku manjau le gare tam tuku manjau yimyam tanje sine didikinaig le dubikigenj. Sine mara mindek manjau njaigonu ndo dubikigenj. Afu sine lisinginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingenj. Afunje sine kasursinginaig le singine singine mata munju kasurkigenj. ⁴ Sine tanjamba mingenj le muskil kile-tidinge singit tanjo Kuate nu nuje rangun mayenu kume pur manjau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidinge singina. Sine manjau tinjeknu ke likigenj le nu tanja ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinanj mapekina. Nu sine tuku mbar minyanja saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine singina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidinge singit ta mbolnje Kuate nu Tukul Guwa singina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sinanj sine make patika sine tinjeknu njgam tuku nu Tukul Guwa singina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te sinja son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sangri tinja saninja le Kuate tuku son njgade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus sanjgrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tanjo pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika munju tulinjade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumunj kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tinjuwa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tanjo tananj nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tanjo njayonu ndo. Nuje mironj nuje une tuku pa ta tamngat.

¹² Ye Nikopolis tumbranj sunjo mbol kumba murke ait mbolnje tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowam tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa biteknjanu tanjo Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le aganj ndende afu den ndakuwaik.

¹⁴ Singine tira kame wam paguka le nane wamdus sanjgrinu pilmba wam

magenu ke lika afu agan afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ngade ta tanamba alonu te-mayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndon minig mbal te njakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndon minig mbal sine tanan son nga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te saninga. Kuate nu tane njakmba ake sinan make patika minwa.

Son.

FILEMON

Filemon tuku wanj Paulusnge kuyarna

Paulus nu Filemon tuku wanj kuyarna te tugunu tejenmba.

Filemon nu tanjo ande nyu njak. Nu Paulus tuku piro mbolnge Yesus tina tukunu nu Paulus ndonj gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro aganj tananj nu tugumnge piya kugatok pirokina. O buk manjau ta minna. Tanjo sugo afu tanjo pino piyaninjmba kilmba nane miro tananj gabat minnaig. Piro mbal ta nane nangine sugo tugumnge piroka piya kugatok nangine piro aganj tananj minnaig. Nane nangine wamdusmbi nangine sugo kusrekam kumunj kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal tananj njak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta tejenmba. Yar 7 nane ndonj pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuje sunjo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka tanje nu Paulus te-silika nu tugumnge pasa mayenu ismba Yesus tuku son nga ngamunggal biye mbilna. Tanjana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuje gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra njak Onesimus te nda kikat nga nu wanj te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma tanjo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandeknje minet. Ye sikile tira Timoteus ndonj ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandeknje mangurkade, pino Apia, sile tuku tira tanjo Arkipus nu sile tananj pasa mayenu tuku sanjri tinga pirokate tane njakmba tuku wanj te kuyaret. ³ Singine Mam Kuate Sunjo Yesus Kristus ndonj nale tane ake sinanj make patika ngamunggal wamdus bul sertingwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal njakmba idusningit ta nane afunje ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabanjet ait mbolnge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Naje ngamunggal son sanjrinu ta nane afu ngamuknje te-mayoka le nane kanjgermba sine Yesus Kristus mbolnge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig nga idusmba yabanjet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal njakmba idusningmba turningit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku manjau mayenu ta ismba ye gare sunjo tumba wamdus sanjri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

⁸⁻⁹ O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka nga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolnge ne wam ta ka nga sani ta ne pitaiwam kumunj kuga. Ne kam tuku. Sine njakmba tira kame tuku munju kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka nga sa ndanumba ake kusnanamngit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro tanjo tukunu ye muli wandek tenje minet. Yenge ne kusnanamngit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro aganj tananj ye nu tuku ne kusnanamngit. Kile nu ye tuku kinjo tananj minit. Ye muli wandeknje nu Yesus tuku son ngam tuku ndin tumen le nu son ngina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndonj minna ta nu kanyummba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arnerj sinzansikam kumunj.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandeknge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa nga ngailkam iduset ta tangaig. ¹⁴ Ye ambonga ne kusnanam iduset. Ne nane wamdus dubimba wam mayenu ka nget.

¹⁵ O tira, ye tenemba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndon minmba minam tuku nu tanana inde. ¹⁶ Kile nu nane piro aganj tana ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndon ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro aganj tana minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu sungomba idusamngat.

¹⁷ Sile Kristus mbolnge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kanjermba ne ye tate tanamba nu ta. ¹⁸ Nu ne mbolnge mbar ande kina e ko ne tuku aganj ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolnge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yinje waimbi waje te kuyaret. Yenge lafuwamngit. Ne Kristus mbolnge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolnge tina. Ta tuku ne wam ande ngailyam kumun kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Sungo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolnge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba nane wamdusmbi sungomba kamngat nga ye idusmba waje te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane njakmba ye tuku yabanmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sungo njak minet.

²³ Epafra Yesus Kristus tuku piro tango ye ndon muli wande te sinamnge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus Aristarkus Demas Lukas yinje piro tuma mbal nane mata ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Singine Sungo Yesus Kristus nu ake sinanj tane njakmba make patikuwa. Son.

HIBRU Zu mbal tuku waje

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son nginaig ta nane tuku waje kuyarna te tugunu tenjemba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinjinaig sulumba nanjine tukul manjau ambokok kusrekenaig. Kusrekenaig ta nanjine mbal afunje piti serninjinaig le nane manj tukul kame ta dubikinaig. Tanjanaig le Yesus dubiwanu gabat andenje waje te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok manjau njakmba kumumba manjau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuje ndarembi sine muskil nduiye kile-tidinga sinjine pris gabat sunjgo minit. Ta tuku nane manjau ambokok sanjri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig nga nu waje te kuyarna.

Kuate tuku Kinjo nu enjel kame lininjmba o mbolnje minit

¹ O buk Kuate nu manjau kise kiseumbe nuje pasa tugusek tuan tanjgo tuku minje mbolnje kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbunj kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolnje nu nuje Kinjo nuje mbolnje nuje pasa te-mayokmba sasinjina. Aganj ndende njakmba nu wai mbolnje patikam tuku nu Kinjo nuje pilna. Tugu mbolnje Kuate nu sakina le Kinjo nujenje kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilnja nu minit tuku manjau njakmba nuje Kinjo nuje mbolnje minig le kanjerkeg. Nale ndindo minik. Kinjo nujenje pasa sanjrinu sakate le aganj ndende njakmba nanjine ma mbolnje minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuje Kinjo tanje tanjgo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Sunjgo Ndindo nu tuku ndinam kumamnje samba mbolnje minyokina. ⁴ Tanjana le Kuate nuje Kinjo nyu sunjgo te-mayokna le nu tuku nyu tanje enjel tuku nyu lininjina. Ta tuku nu nuje miroj mata enjel kame njakmba lininjina. ⁵ Kuate nu nuje Kinjo ta tenjemba sana.

Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina.

Mune 2.7

Kuate nu enjel ande tanjamba sa ndana. Nu manj nuje Kinjo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kanjit.

Ne ye tuku Kinjo minamngat nga sana.

2 Samuel 7.14

Nu enjel ande tanjamba sa ndana.

⁶ Kuate nuje Kinjo mulum kilke te mbolnje te-mayokam bafuna sulumba nu nuje Kinjo nuje tuku tenjemba sakina.

Yinje enjel kame, tane nu tuku nyu te-dunja nu mbarinap ngina.

Lo 32.43

⁷ Kuate nu nuje enjel kame tuku tenjemba sakina.

Yinje enjel kame nane bubre tanjan kile-mayokket.

Yinje kukul mbal pa mane tanjan kile-mayokket ngina.

Mune 104.44

⁸ Nu nuje Kinjo tuku pasa tenjemba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu sunjgo njak nanje mbal kulatka minmba minamngat. Kugawe nda.

Ne kumumbi nanje gageu kulatkate.

⁹ Ne manjau tinjreknu ndo nzalinu ne manjau njaigno njakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara nanje mbal ngamuknje ne sunjgomba make pilmba nyu sunjgo tinmba gare tinen ngina.

Mune 45.6

¹⁰ Kuate nu nuje Kinjo tuku manj tenjemba sakina.

Sunġo, ne tugu mbolġe kilke te-mayokna.

Ne naġe wai kuyarmi samba pilna.

¹¹ Kilke samba ngisikamngaik ta ne taġawe nda.

Ne minmba minamngat.

Kilke samba tawi taġaġ urfu patika njaigomngaik.

¹² Taġawaik le taġo nu tawi tumba filfilte taġamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamngat.

Nane tawi abonu kilmba tiġig taġaġ ne samba kilke urfunu kile-sika maġ abonu kile-mayokkamngat.

Neġe ndo mbilka kisemba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamngat ngina. *Mune 102.25*

¹³ Kuate nu maġ lato nuġe Kiġo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam teġe saġri ġak minyok mina le ma ma yeġe ne tuku ngueu mbal ġakmba kile-ibenġa ne tuku kupe kumnemngje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

Nu eġel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Eġel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuateġe muskil kile-tidingam tuku mineg mbal nu nane kukulniġit le pro sine tursiġig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

¹ Kuate tuku Kiġo nu o mbolġe minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isġeġ ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine taġa ndabe ta sine waġ taġaġ kundu mayenu limba fare fare kumba ka ngisikamngig.

² O buk Kuate nu eġel kukulniġina le nane Moses tukul tunaig ta son saġri ġak. Siġine mburj kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine siġine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu Sunġoġe te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalġe sine kubeu siġinaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine taġamba ndo lafunu tamngig. ⁴ Kuate nu nuġe pasa ta saġri pilemba wam yimyammbi nuġe saġri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuġe nzali dubimba Tukul Guwa tuku saġri yimyam niġe likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuġe eġel madi ndaniġina. ⁶ Kuate tuku pasa mbolġe ande nu teġemba kuyarna. O Kuate, taġo nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba eġel kame kumnemngje pilna.

Taġana sulumba ne maġ nu tumba te-mayokmba nyu sunġo tuna.

⁸ Ne agaġ ndende ġakmba kilmba nu kumnemngje patikina. *Mune 8.4-6*

Taġamba Kuate nu agaġ ndende ġakmba kilmba taġo kumnemngje patikina. Agaġ ande taġoġe kulat ndakanu taġaġ mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolġe agaġ ndende ġakmba taġo kumnemngje minig le sine kaġer ndakeg. ⁹ Kaġer ndakeg ta Yesus kaġermba nu mbolġe kila pileg. Kuate nu taġo ake sinaġ make patika Yesus nu ġakmba tuku kumwa ġa nu tumba ait fagnu eġel kame kumnemngje pilna. Pilna le nu ġakmba tuku kumna sulumba nyu sunġo pasa ġak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu agaġ ndende ġakmba kile-mayokkina. Naġmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu taġo gudommmba nuġe kiġo kame mayok ka nuġe kilġa tugumngje minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku

muskil kile-tidingam tuku tanjo rar sunjo tuna. Yesus nu rar ta mbohnge nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge singit.

¹¹ Tanjo nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndonj tugu ndindo. Njakmba Kuate tuku minig. Ta tuku singine Sunjo nu sine yabu ndaka yinje maib kame nja ¹² sine ndonj minam tuku Mam nuje tejenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sunjo ta yinje maib kame ndonj te-mayokmba saka minamngit.

Ye nanje mbal ngamuknge munembi ne tuku nyu te-dunjamngit ngina. *Mune 22.2*

¹³ Nu manj kuyar ande mbohnge tejenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku sanjri tomba tinjet ngina.

Aisaia 8.17

Pasa ande mata tejenmba.

Ye yinje maib kame Kuate nge ye sina ta ndonj minet ngina.

Aisaia 8.18

¹⁴ Kuate nu Yesus tuna mbal nane njarosu njak. Ta tuku Kristus nu sine tanjan njarosu njak mayok kina. Tanjamba nu manjau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinja kume tuku sanjri Satan te-ibenja sulumba ¹⁵ sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶ Nu enjel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu njakmba tursingam tuku ndekina. ¹⁷ Ta tuku nu nuje maib kame minig tanjan mayok kina. Wam ta mbohnge ndo nu sine tuku pris sunjo mayok kambim kumun. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumnge sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilaingate. ¹⁸ Nu sine tanjo tanjan mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbohnge mineg ta nu sine tursingam kumun.

3

Yesus nu Moses lite

¹ Tira kame, Kuate nge sine njakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sunjo minit. Ta tuku singine wamdus njakmba Yesus ndo idus tibe.

² O buk Moses nu Kuate tuku mbal ngamuknge piro ke mayemba minna. Tanjamba ndo Yesus nu Kuate nge piro tuna ta nu piro ke mayena. ³ Nale arnjej piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Tanjo ande wande pilit ta sine wande tuku nyu te-du ndanגע. Sine tanjo tuku nyu te-dunגע. ⁴ Wande njakmba tanjonגע patikade ta Kuate nu agar njakmba tugu. ⁵ Moses nu piro tanjo ndo Kuate tuku mbal ngamuknge piro mayena. Kuate nu ngumne nja wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶ Kristus nu Kuate tuku Kinjo minmba Kuate tuku mbal ngamuknge piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sanjrinu pilmba singine Sunjo tuku pasa alonu tairnnga minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande tanjan mineg.

Ngamunjal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷ Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu tejenmba sana.

Kile ait te mbohnge tane Kuate tuku pasa isig te

⁸ tanjine mbunj Moses ndonj ma baknu mbohnge minnaig tanjan ngamunjal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro sangrinu yimyam kanđer kumba ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku tejenmba saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku manau katese ndade ngen.

¹¹ Ye nane tuku gubra sunjo tumba pasa sangrinumbi tejenmba saken. Nane ye ndonj mabte nda ngen. *Mune 95.7-11*

Tukul Guwa nu tanjamba Kuate tuku minje pasa sakina.

¹² Tira kame, tane rironj mayewap. Ande tane ngamuknje wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. ¹³ Ki ait mindek tangine tangine munju sangri pileningap. Tane kile abo njak minig ait mbolnje manau ta kusre ndawap. Tane tanja ndawap ta une manau tanje tane didikuwa le tangine ngamunjal tukulkikat. ¹⁴ Ambonja sine Kristus wamdus ndindombi tigerj. Sine manau ta kusre ndamba tanjamba ndo minbe ta sine nu tugumnje gare njak minamngig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku tejenmba sakate.

Kile ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te tangine mbunj kame tanja ngamunjal tukulmba kilba tukul ndawap nga sakate. *Mune 95.7-11*

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ngamunjal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane njakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolnje gubra tina e? Nane wam njaigonu ke lika ma baknu mbolnje kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa sangrimbi nane ye ndonj mabte nda ngina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta.

¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumunj kuga nga idusnaig tukunu nane nu ndonj mabte ndakinaig.

4

Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste

¹ Kuate nu tanjo afu nu ndonj mabtam tuku pasa sangrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndonj mabtam tuku wam lisngikat. ² Sine sinjine mbunj kame buk minnaig tanja kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³⁻⁵ Sine nu tuku pasa ismba son ngeg mbal ndo Kuate ndonj mabta mineg. Kuate nu tugu mbolnje agar ndende njakmba kile-mayokka nunje piro njakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolnje ande nu mara 7 tuku tejenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolnje nunje piro njakmba sugluka mabtina nga kuyarna.

Mulum Pasa 2.2

Afu nu ndonj mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku tejenmba sakina.

Ye gubra sunjo tumba pasa sangrinumbi tejenmba saken: Nane ye ndonj mabte nda nga saken. *Mune 95.11*

⁶ Pasa tanje sine tejenmba tumsingit. Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste. Nane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndonj mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ngumnenga Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku ait ande te-mayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satngit ta Kuate nu tejenmba sakate.

Kile ki ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te ngamunjal tukulmba kilba tukul ndawap njate. *Mune 95.7-8*

Kuate ndonj mabteg wam kilke mbolok kuga

⁸Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndonj mabte ndakinaig. Nane tanjamba mabtinaig kande Kuate nu ngumneŋga maŋ mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹Kuate nu nuŋe piro ke suluna sulumba mabtina tanjamba ndo nuŋe mbal nu tugumŋge mabtamŋgaig. ¹⁰Sine Kuate ndonj mabteg ta nu nuŋe piro sugluka mabtina tanjamba ndo sine siŋgine piro tuku saŋgri kusremba Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga mabteg. ¹¹Sine tanjamba nu ndonj mabtam tuku wamdus saŋgrinu pilmba dirnaŋgube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu siŋgine mbuŋ kame tanjaŋ Kuate ndonj mabte nda.

¹²Kuate tuku miŋge pasa saŋgri ŋayo abo ŋak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok ŋayo. Nu tanjo tuku ŋgamuŋgal nduasemba ka sinam nziŋge kilke mbolok maŋau samba mbolok maŋau ŋgamu fetka kilimok kile-mayokkate. Tanjo tuku wamdus nzali kise kise kam idusde ta nu kiŋgeŋka kila minit. ¹³Agan ande Kuate am mbolŋge kuirka minam kumuŋ kuga. Sine tuku wam ŋakmba nu am mbolŋge mayokŋge minig. Ngumneŋga nu sine pilesiŋguwa le sine ta son ŋgamŋgig.

Yesus nu sine tuku pris sunjo

¹⁴Siŋgine pris sunjo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumŋge minit. Nu Kuate tuku kiŋo nuŋe Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe. ¹⁵Siŋgine pris sunjo nu kilke te mbolŋge minmba tago ŋakmba nu mbolŋge pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolŋge sine saŋgri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasiŋgit. ¹⁶Ta tuku sine kuru kuru kugatok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sinaŋ tanjo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka siŋgine piti ait mbolŋge tursiŋgit.

5

¹Sine tanjo ŋgamukŋge tanjo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine ŋakmba tuku Kuate am mbolŋge pirokade. Sine agan afu Kuate tambim tuku niŋgeg le nane Kuate tuku patikade sulumba siŋgine une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade. ²Pris mbal nane tanjo ndo nane sine tanjaŋ mbar ŋak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. ³Pris mbal mbar ŋak tukunu nane tanjo tuku une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade ta naŋgine une tuku turmba atraukade.

⁴Tanjo ande nu nuŋe wamdusmbi atrau piro biyam tuku nuŋe nyu te-mayokam kumuŋ kuga. Kuateŋge madiniŋgit mbal ndo piro ta biyam kumuŋ. Abo abo nu Aron tanjamba madina. ⁵Kristus nu mata nuŋe wamdusmbi pris sunjo mayok kambim tuku nu nuŋe nyu te-mayok ndana. Kuateŋge Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:
Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*

⁶Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne Melkisedek tanjaŋ pris minmba minamŋgat ŋgate. *Mune 110.4*

⁷Yesus nu kilke mbolok tanjo minmba nuŋe kume mbolŋge Kuateŋge nu tuku muskil te-tiwam kumuŋ ŋga Kuate yabaŋmba sunjomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo ŋak Kuate kumnemŋge minna le Kuate nu tuku yabaŋ pasa ta isna.

⁸Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu mata piti sugo kamusna. Piti ta mbolŋge Kuate kumnemŋge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. ⁹⁻¹⁰Nu Kuate

tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nunje Kiyo ta tejenmba sana. Ne Melkisedek tana pris sungo minmba minamngat ngina. Nu pris sungo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidinga abo minmba minam tuku singit.

Sine Kristus tuku wam nakmba kila pilmba sugokube

¹¹ Sine Melkisedek tuku wam afu gudommmba satimgam iduseg ta tane pasa isam tuku ngaro wasni nak pronaig tukunu sine tugunu nakmba tumtingam tuku piro karenkeg. ¹² Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumuŋ kuga. Sine manj pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiyo dabro tanaŋ amo ndo nyam kumuŋ. Tane nyamagan karennu nyam kumuŋ kuga. ¹³ Kiyo dabro amo ndo nyumba minit tanaŋ tane manjau tinreknu katese ndamba mbirmbarmba minig. ¹⁴ Tanjo sugonje ndo nyamagan karennu nyade. Nane mara mara manjau tinreknu dubika wam magenu njaigonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

6

¹ Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgen tukunu kile sine nu tuku pasa nyamagan karennu suk ta isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. Sine makek manj lato lato sigrika wande palmbim kumuŋ kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigen ta kusreka ngamungal biye mbilmba makek karennu siriwanu tanaŋ ² kule pisne manjau e ko tanjo mbolnge wai patinu tuku manjau sine kila pilgen. Sine tanjo kummba manj tanga e ko mbal njaigonu lafu njayonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk kila pilgen. Ta tuku kile sine pasa alo sugo nak isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. ³ Kuate nunje ndin tumsingwa ta sine ndin ta mbolnge sugokamngig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba manj kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kanjer ndaweg. Ta ndanam? Kuate tuku bulu tanje nane tuku wamdus kiljaningina. Kuate nu ake sinaŋ tanjo make patikate wam ta nanjine wamdus sinamnge kamusnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu nga idusnaig. Kilke kitek tuku sanjri minmba minam tuku ta mata kamusnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam nakmba ta kila patika manj kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kiyo ngummba nu tumba nanjine waambi lato manj ail kazrai mbolnge dannganu sukde. Nane nu tuku nyu njayo silide le nakmba kanjerde. Ta tuku nane ngamungal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku manjau kanjerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolnge ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba tanjo tuku piro turka nyamagan magenu tingade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba anja njaigonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumnenja nu kilke ta piyamngat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satimgig ta Kuate nu tane mbolnge tanjawa nda nga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingwa le tane nu kanjeramngai. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku mbal turka minig wam ta Kuate nu gilainje nda. ¹¹ Tane nakmba tanjine manjau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tairnga minig ta alonu promba tane tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyummba ngaro wasni nak mine ndakap.

Kuate nu tanjo mbolŋge wam magenu kamŋgit ŋga sakina ta o buk nane afu nu kumuŋ ŋga ŋgamuŋgal mukuk tairŋga minnaig ma ma kile nane Kuate tugumuŋge kaŋgerkade. Tane nane tanaŋ minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuŋe pasa saŋgri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuŋe nyu tambi pasa saŋgri pilemba teŋemba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunjo. Ye siŋka ne mbolŋge wam mayenu kamŋgit. Yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le sunjokamŋgat ŋga Abraham sana le ¹⁵ nu ŋgamuŋgal mukuk tairŋga minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanjo siŋgine pasa saŋgri pilewam tuku siŋgine nyu tambi sa ndakeg. Siŋgine mbara nu tuku nyumbi sine pasa saŋgri pileweg. Maŋau ta mbolŋge ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumuŋ kuga.

¹⁷ Kuate nu nuŋe mbal mbolŋge wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba siŋka kamŋgat ŋga sine idusbe ŋga nu tanjo tuku maŋau dubimba nuŋe nyumbi nuŋe pasa saŋgri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuŋe nyumbi saŋgri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumuŋ kuga. Sine afu Kuateŋge tursiŋguwa ŋga kua ka nu tugum kineg mbal sine nu tuku pasa biye demba ŋgamuŋgal mukuk alonu tairŋga minbe ŋga nu wam armba te kile-mayokkina. Nu nuŋe pasa sakina sulumba maŋ nuŋe nyumbi saŋgri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolŋge sine nu tuku pasa alonu tairŋga mineg mbal waŋ aŋga ndiŋkanu tanaŋ bike ndakeg. Siŋgine aŋga ta samba mbolŋge tukul tawi sinamŋge Kuate tugumuŋge minit. Purkam kumuŋ kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek tanaŋ pris sunjo minmba nu ambonga sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu ŋga Kuate tumailamŋge pris piro biymba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal ŋakmba liniŋgina

¹ Melkisedek nu tanjo sunjo nyu ŋak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tanjo sugo afu ndoŋ kame bumba nu nane ŋakmba kile-iberŋka nu luka kumba ndiŋge Melkisedek tesilikina le nu nyaro pasa tuna. ² Tanaŋa le nu Melkisedek nu tanjo sunjo ŋga nuŋe agaŋ ndende ŋakmba maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Maŋau Tinreknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat. ³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbuŋ kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tanaŋ minna. Nu Kuate tuku Kiŋo tanaŋ nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu siŋka nyu sunjo. Siŋgine mbuŋ sunjo Abraham tuku wam kaŋgerap. Nu gabat afu ndoŋ kame buna sulumba gabis agaŋ ndende kilna ta maŋgur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ⁵ Ngumuŋga Levi tuku mbuŋ afu atrau piro biyam tuku Kuateŋge madiniŋgina. Nane atrau piro biynaig sulumba naŋgine mbal tuku agaŋ ndende maŋgur 10 patika ande didika kilnaig. Nane naŋgine mbal liniŋginaig ta tuku kuga. Nane ŋakmba Abraham tuku mbuŋ. Nane Moses tuku tukul ande dubimba naŋgine mbal tuku agaŋ ndende kilnaig. ⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu agaŋ ndende maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro

pasa tuna. Abraham nu ake tanjo kuga. Kuate nu tanjo mbolnje wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tango nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tango nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku aganj ndende manjur ande kilnaig ta nane tanjo ndo njakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku aganj ndende manjur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tenjemba sakate. Nu abo njak minmba minit njgate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndinnye Levi tuku mbun Abraham kanjerna le ait ta mbolnje Levi kugatok ta nu mbun nuje tuku fungul sinamnye minna. Abraham nu nuje aganj ndende manjur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuje ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tananj kina. Ta tuku kile Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku aganj ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biymba kulatkuwaig nga nu tukul manjau tanjo pino dubiwam tuku te-mayokna. Nanjine piro ta mbolnje tanjo pino Kuate am mbolnje kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tananj mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbun ande atrau mbain mbolnje atrau ndakina. ¹⁴ Singine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnje prona wam ta sine njakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal sanjina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul manjau ambokok sinamnye Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumun kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek tananj mayok kina wam ta mbolnje sine kilimok kanjereg. Manjau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuje mbun ande pris piro biye ndakina. Nu abo njak minmba minam tuku nuje sangri tambu nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuantenye nu tuku tenjemba sakina. Ne Melkisedek tananj pris minmba minamngat.

¹⁸⁻¹⁹ Ambokok manjau ta gisleknu. Tanjo pino tur ndakina. Tukul manjau mbolnje nane tinjeknu mayok ndakinaig le Kuate nu manjau ta te-sina. Kile manjau kitek Yesus mbolnje alonu tamngig nga tairnga mineng manjau ta kumun. Sine nu mbolnje kumumbi mayok ka Kuate tugum kineng.

²⁰⁻²¹ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu sanjina ta nuje nyumbi pasa sangri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuje nyumbi pasa ta sangri pilemba sana: Ye Sunjo. Ye yije pasa yije nyumbi sangri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kisemba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamngat njina.

²² Kuate nuje pasa sangri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuantenye katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamngat. Ta tuku pasa kitek tanje o buk Moses ndonj pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane njakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biymba minanu. ²⁴ Yesus nu abo njak minmba minit tukunu nuje atrau piro kusrewe nda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolnje Kuate

tugumŋe taŋgo tuku yabaŋmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku saŋgri tomba tinŋa Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidinga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfeŋnu. Mbar ande nu mbolŋe mine ndakate. Nu sine taŋgo taŋaŋ mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenŋe nu te-duŋga samba mbolŋe pilmba nyu suŋgo tuna.

²⁷ Pris ambokok nane mara mindek amboŋga naŋgine une sauka ŋgumneŋga taŋgo pino tuku une saukam tuku agaŋmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu taŋa ndana. Nu nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna le afuŋge nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul maŋau sinamŋe Kuate nu sine taŋgo une ŋak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. ŋgumneŋga nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuŋe nyumbi pasa saŋgri pilena ta nu nuŋe Kiŋo nuŋe pilna. Nuŋe Kiŋo ta nu purfeŋnu minmba nu pris suŋgo kumumbi mayok ka taŋamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

¹ Ye pasa ŋakmba sake likit ta tugunu teŋenmba. Singine pris suŋgo Yesus nu samba mbolŋe Kuate tuku ndinam kumamŋe minyok minit. ² Nu samba mbolŋe Kuate tuku wande tugusek ta sinamŋe nuŋe atrau piro kumba minit. Wande ta Kuatenŋe pilna tuku. Taŋonŋe pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane agaŋ yimyam Kuate tumba agaŋmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris suŋgo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu agaŋ ande Kuate atraukam kumuŋ.

⁴ Yesus nu kilke te mbolŋe minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku maŋau mbolŋe tukul dubimba agaŋ yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolŋe atrau piro kade mbal nane samba mbolŋe piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolŋe minna le ye wande kanunu te-mayokmba tumnen taŋamba ndo pale ŋgina.

Kisim Bek 25.40

⁶ Kuate nu alonu suŋgomba prowamŋgaig ŋga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu suŋgokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna tange pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndoŋ pasa katna ta sinamŋe taŋgo pino kumumbi minnaig kande nu maŋ pasa kitek kat ndana kande. ⁸ Kuate nu tukul pasa kumnemŋe minnaig mbal nu nane ndoŋ pasa ŋak minmba teŋenmba sakina.

Ye Suŋgo, ye satingamŋgit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndoŋ Yuda mbal turmba pasa kitek saŋgrinu katamŋgit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbuŋ turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolŋe nane pasa saŋgrinu katen taŋamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ŋgumneninŋen.

¹⁰ Ye Suŋgo ye satingamŋgit. ŋgumneŋga ait kumuŋguwa le ye pasa kitek teŋenmba Israel mbal ndoŋ katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋe patike likamŋgit. Ye nane tuku Mbara Suŋgo mini le nane yiŋe mbal minamŋgaig.

¹¹ Nane naŋgine kilke tuma mbal naŋgine ndare Kuate tuku kila pilwaig ŋga maŋ tumnŋe nda.

Nyu ŋak nyu kugatok mbal nane ŋakmba ait ta mbolŋe ye kila minamŋgaig.

¹² Ye nane mapeka nangine wam n̄aigonu sauke niṅgamṅgit. Tanjawi sulumba ye nane tuku une ṅakmba gilaiṅgamṅgit ṅgina. *Yeremia 31.31-34*

¹³ Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba ṅgisinu bafute.

9

Kuate mbariṅam tuku kilke mbolok tawi wande

¹ Pasa ambonḡa Kuate nu Moses ndoṅ katna ta nane ta sinamṅge fare fare Kuate mbariṅ ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbariṅnaig. Nane nu mbariṅam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig. ² Nane wande tumailamṅge bulu ande mbain mbolṅge pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolṅge patikinaig tuku mata mbain ta mbolṅge minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ṅgamuṅge malaṅga tukulanu tawi sunḡokanu minna. Tawi ta ṅgumnemṅge tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande sunḡo.

⁴ Wande ta sinamṅge mbain ande agaṅ afu pasokanu le mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndoṅ pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ṅgaronu golmbi wakeinaig. Ndamē armba tukul pasa kuyaranu ṅak, gol waim mana fudiṅdo ṅak, Aron tuku ndumndum kuzru prona ta ṅakmba bokis sinamṅge patikinaig. ⁵ Bokis mbolṅge eṅel armba wakeika patikinaig. Eṅel ar ta magenu ndo kilṅa ṅak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu songinaig. Kuate nu tanḡo tuku mbar saukam tuku pris sunḡo nu bokis tukulnu ta mbolṅge agaṅmor ndarenu bareṅanu. Sine kile tawi wande tuku agaṅ ndende ṅakmba satinḡam tuku ait kuga. ⁶ Nane tanḡamba tawi wande tuku agaṅ ndende ṅakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yimyam kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ṅgumnemṅge minna ta pris sunḡo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamṅge ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam kambinu. Nu kambim ṅga agaṅmor ndare kilmba nuṅe mbar, tanḡo pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kamus ndanaig ta ṅakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Maṅau ta mbolṅge Tukul Guwa nu teṅenmba sine tumsinḡit. Ambokok maṅau sinamṅge tukul wande tumailamṅge atrau piro kuga ndawa ta ake tanḡo nu tukul wande sunḡo ṅgumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuṅ kuga.

⁹ Tawi wande ta maṅau kitek te tuku kanunu ndo. Maṅau ta sinamṅge nane Kuate mbariṅam ṅga agaṅ yimyam Kuate tuku patika agaṅmor kilmba bale farmba atrauka tanḡamba tanḡamba minnaig. Nane tanḡanaig ta nanḡine mbar maṅau tuku piti nanḡine wamduṅ sinamṅge minnaig. ¹⁰ Nane kule le nyamagaṅ tuku tukul ṅgarosu agaṅ ndende minyanḡe likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul ṅakmba ta ṅgarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu maṅau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanḡri kugawamṅgaig.

¹¹ Nane tukul maṅau dubika minnaig le ta ṅgamukṅge Kuate tugumṅge ṅgamuṅgal mukuk ṅak minam tuku maṅau prona. Kristus nu pro maṅau ta tuku pris sunḡo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunḡo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanḡonḡe pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunḡo nduiye sinam kina. Nu pris sunḡo ambokok tanḡaṅ meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunḡo sinam kine ndakina. Nu nuṅe

ndare tumba ka ndare tamba sine piyasinꝯmba sine tuku muskil nduiye kile-tidingina.

¹³ Maꝯau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau paꝯgar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba taꝯgo nu wam afu mbolꝯge kutur kilanu ta nane mbolꝯge bareꝯninginaig. Bareꝯninginaig le naꝯgine nꝯgarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndareꝯge agaꝯmor ndare tuku piro lite. Nu purfeꝯnu ndo minmba nuꝯe minmba minam tuku maꝯau tuku saꝯgri mbolꝯge nuꝯe nꝯgarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasingig le wamduꝯ piti ꝯak mineg ta nuꝯe ndarembi mbar ta ꝯakmba sauke suluwa le sine nꝯgamuꝯgal mukuk ꝯak Kuate mbariꝯam kumuꝯ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolꝯge pasa amboꝯga katna ta kumnemꝯge minmba mbarde mbal muskil kile-tidinge niꝯgit. Kile Kuate nu o buk sakina taꝯamba nu wikade mbal ꝯakmba nuꝯe wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Taꝯgo ande nꝯgumneꝯga ye kumi le ye tuku agaꝯ ndende yiꝯe mbaꝯge kilam tuku nꝯga idusmba nu waꝯe ande kuyarmba pilit. Taꝯgo ta nu kumit le ndo nu tuku agaꝯ ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuꝯe pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok taꝯaꝯ minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk taꝯgo ndoꝯ katna ta alonu mayok kuwa nꝯga tane agaꝯmor bale farap nꝯgina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta teꝯemba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa ꝯakmba taꝯgo pino saniꝯgina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Taꝯamba nu sipsip nꝯguenu gurgur kilmba hisop ail waꝯenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba bareꝯna le tukul kuyaranu waꝯe taꝯgo turmba mbol kinaig. ²⁰ Taꝯamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndoꝯ pasa katna ta ndare tembi tugu pilit nꝯgina.

²¹ Nu wam kina taꝯamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamꝯge Kuate atraukam tuku agaꝯ ndende ꝯakmba mbolꝯge bareꝯningina. ²² Moses tuku tukul maꝯau ta sinamꝯge kutur ꝯakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta taꝯgo tuku une sau ndakate.

Yesus nu kummba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Maꝯau ambokok sinamꝯge nane agaꝯmor ndarembi kutur saukinaig. Maꝯau ambokok ta samba mbolok maꝯau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumꝯge minit. Ta tuku samba mbolok agaꝯ ndende agaꝯmor ndarembi kutur saukam kumuꝯ kuga. Atrau agaꝯ purfeꝯnumbi ndo kutur saukam kumuꝯ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolꝯge pris suꝯgo nu tukul wande suꝯgo sinam kambim nꝯga nuꝯe ndare tumba kine ndakina. Nu agaꝯmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taꝯa ndana. Nu nuꝯe nꝯgarosu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuꝯe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolꝯge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile taꝯamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolꝯge nu mayok kina sulumba nuꝯe nꝯgarosu tamba une ꝯakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Taꝯgo ꝯakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane pileniꝯgam

tuku ait tairnga minamngaig. ²⁸ Tanjamba ndo Kristus nu nuje ngarosu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba tanjo gudommba tuku une saukina. Nu man luka prowamngat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinge singam tuku prowamngat.

10

¹ Tukul manjaunge samba mbolok tuku tugusek manjau tuku alonu kilemayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba agammor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolnge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba agammor manj kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku agammor kilmba bale farnimmba atraukinaig sulumba nangine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumun kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane agammor kilmba bale farmba aganj kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta njakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ngarosu te sina.

⁶ Nane agammor kilmba bale farmba njak pasokade ko nangine une idusmba agammor bale farmba atraukade wam ta njakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamngit. Kuyar pasa ye tuku tanjamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet. *Mune 40.6-8*

Kristus nu tanjamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugunu tenjemba. Nu ambonja sakina: Agammor kilmba bale farmba aganj kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Agammor kilmba bale farmba njak pasokade ko afu nangine une tuku atraukade manjau ta njakmba ne nda nzalinate ngina. Nane tukul manjau dubimba manjau njakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu manj pasa tuturmmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet ngina. Nu manjau kitek Kuate tuku nzali njakmba dubikam tuku ta mayok kuwa nga tukul manjau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuje ngarosumbi Kuate atraukam nduina. Tanjana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolnge sine nu am mbolnge kumumbi mayok kagenj.

¹¹ Tukul manjau mbolnge pris mbal nane tawi wande sinamnge mara mindek tanje piroka tin minig. Nane agammor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta agammor ndarenunge tanjo tuku une saukam kumun kuga.

¹² Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku nu nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau aganj une saukam tuku sanjri minmba minamngat. Nu tanjana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamnge minyoka ¹³ Kuate nu nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenja nu kumnemnge patikam tuku tairnga minit. ¹⁴ Nu nuje ngarosu atraukam nduina le sine nu mbolnge purfenju mayok kineng mbal Kuate am mbolnge kumumbi minmba minamngig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tumsingit. Nu ambonja tenjemba sakina.

¹⁶ Ye Sunjo ye sakamngit. Ait ande prowa le ye pasa kitek tenjemba Israel mbal ndonj katamngit. Ye yije tukul pasa njakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamungal sinamnge patike likamngit ngina. *Yeremia 31.33*

¹⁷ Tukul Guwa nu lato manj tenjemba sakina.

Ye nane tuku une wam n̄aigonu n̄akmba gilain̄gam̄ngit n̄gina. *Yeremia 31.34*
 18 Kuate nu sine tuku une n̄akmba sauka gilain̄gina tukunu une saukam tuku
 atrau agan̄ nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

19 Tira kame, Yesus nu nuñe ndarembi sine tuku une n̄akmba sauke sug-
 lukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka n̄garo bulok samba mbolok tukul
 wande sun̄go sinam kumba Kuate tugum kab. 20 Sine Kuate tugum kambim
 tuku Yesus nu nuñe n̄garosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo n̄ak
 minmba minam tuku. 21 Nu pris sun̄go mayok ka sine Kuate tuku mbal
 kulatkate. 22 Nu singine mbar tuku piti sauke sulumba kule purfen̄numbi
 sine tuku n̄garosu n̄akmba minyan̄gina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba
 Kristus tuku san̄gri tomba tin̄ga n̄garosu bulok Kuate tugum kab. 23 Sine nu
 tuku pasa tuku alonu tairn̄ga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu
 sin̄ka nuñe pasa dubimba sin̄gine muskil kile-tidin̄ge sin̄gam̄ngat.

24 Sine tira kame nane afu n̄gamun̄gal ningam tuku afu mboln̄ge man̄au
 magenu ke likam tuku sin̄gine sin̄gine n̄gamun̄gal kuagnekube. 25 Sin̄gine
 mbal afu Kuate mbarin̄jam tuku man̄gur ndakade ta sine taña ndabe. Sine
 man̄gurka sin̄gine sin̄gine tira ndon̄ mun̄gu san̄gri pilenin̄be. Sun̄go prowam
 tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara man̄gurkube.

Kristus n̄gumnewam tuku man̄au

26 Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba sin̄gine nzali ndo
 dubimba wam n̄aigonu kumba mineg ta atrau agan̄ ande une saukam tuku
 mine ndakate. 27 Sine tan̄jamba mineg ta sine pilesin̄gam tuku ait Kuate nuñe
 n̄gueu mbal kilmba pa kame n̄jayo mbol pankam̄ngat ta tairn̄ga minbe.

28 Tan̄go ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake agan̄ tan̄an̄ n̄ga lukamba
 likina ta tan̄go arm̄ba ko ken̄mba nu kan̄germba nu tumba ka pasa mboln̄ge te-
 timba nu mape ndamba balewanu. 29 Ande nu Kuate tuku Kin̄jo n̄gumnete ta
 sin̄ka nu n̄garo mukuk mine nda. Yesus nuñe ndare kutuna le Kuate nu pasa
 kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake agan̄ n̄gade ta ndare ta
 mboln̄ge ndo nane purfen̄nu mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa
 nu nane ake sin̄an̄ make patikam̄ iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta
 nane sin̄ka pa sun̄go tam tuku minig.

30 Kuate nu pasa ten̄enmba sakina: Man̄au n̄aigonu lafunu ta ye tuku piro.
 Yen̄ge pa nin̄gam̄ngit n̄gina ta sine n̄akmba kila. Nu lato pasa ande mata
 sakina: Ye Sun̄go. Ye yin̄ge mbal n̄akmba pilenin̄gam̄ngit n̄gina. 31 Ande nu
 Kuate minmba minit nu tuku pa kan̄gerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sun̄go
 tam̄ngat.

Sine san̄gri tin̄ga dirnan̄gube

32 Ambon̄ga bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta
 tane san̄gri tin̄ga dirnan̄ga minnaig. 33 Nane tane kilmba tan̄go am mboln̄ge
 kile-tidin̄ga piti sugo tin̄mba tane tumail pantin̄ginaig. Mara afu tan̄gine tira
 afu mboln̄ge tan̄anaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndon̄ ulendikinaig.
 34 Nane afu mulin̄ kilanu minnaig ta tane nane ndon̄ piti kuranaig. Nane
 afun̄ge tane tuku agan̄ ndende ake kilmba n̄aigo siglikinaig ta tane ta tuku
 wamdus piti sun̄go nda tinaig. Agan̄ kame ta kilke te tuku agan̄ ndo n̄ga
 tan̄gine samba mbolok agan̄ ndende magenu minmba minam tuku ta idus
 tidin̄ginaig. Tan̄gine man̄au mayenu ta gilai ndan̄gap.

³⁵ Tane sanjri tinga dirnanga tanjamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamngaig. ³⁶ Manjau tamba ndo Kuate tuku nzali njakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamngat nga sakina ta tamngaig. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamngat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamngat.

³⁸ Yinje tango tinreknu nu ye ndo idusyumba ye kumuŋ nga saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda. *Habakuk 2:3-4*

Kuate tuku kuyar pasa tanjamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka ngisikade ta sine nane tananj kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumuŋ nga abo njak minmba minam tuku mbal mineg. Ngisike nda.

11

Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sanjri tomba tingeg wam ta tugunu tejenmba. Sine wam kame tairnga mineg ta sinja kilamngig ngeg. Aganj ndende ammbi kanjer ndakeg ta sonndo minig nga ngamungalmbi iduseg. ² Singine mbuŋ kame nane manjau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ningina.

³ Sine Kuate kumuŋ nga sakeg ta nuŋe pasambi samba kilke kilemayokkina ta sine kila. Sine aganj ndende ammbi kanjerkeg te nu aganj ammbi kanjer ndakeg tamba nu kile-mayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sanjri tomba tinga aganjmor tumba atraukina. Atrau aganj tanje Kain tuku atrau aganj lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tanjo tinreknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuŋe manjau mayenu tanje sine tumsinjamba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sanjri tomba tingina ta nu kume ndakina. Kuatenge nu ngarosu njak tina le afu nu tuku mindesinj kanjeram tuku sotete pisenginaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanjamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu sinja minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolnge wam mayenu kamngat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumnerga prowam tuku Noa rironj pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son nga nu nuŋe ndare mage minam tuku wan ande kusna. Noa tuku manjau tanje kilke mbolok mbal tuku manjau njayonu kilimok temayokna. Kuate nu kumuŋ ngina ta nu am mbolnge kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuŋe ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sanjri tomba tinga nuŋe ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinga kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndonj rawe tanjo tananj minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumuŋ nga ma tam tuku wamdus bulok tairnga minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolnge tumbraŋ mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbraŋ ta ndo idusmba wamdus bulok njak tairnga minna.

¹¹ Kuate nu pasa sanjrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ ngina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kinjo tam tuku ait lina ta nu kinjo konna le sanjri tinga funjulok minna. Kuate nu sinja nuŋe pasa kumuwanngat nga nu tanjana. ¹² Wam ta mbolnge tanjo ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbuŋ gudommba mayok kinaig. Samba mbolnge mbai minig piyalnge fulbul minig tananj burnu kumuŋ kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ ŋga saka minnaig ma ma alonu kaŋger ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ŋgumneŋga alonu prowamŋgat ŋga nane kila minmba gare ŋak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe taŋgo taŋaŋ mineg ŋginaig. Singine tumbraŋ tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate ŋga saka minnaig. ¹⁴ Taŋaka saki-naig mbal ta nane tumbraŋ ande minam tuku sota wamduŋ te-mayoknaig. ¹⁵ Naŋgine tumbraŋ o buk kusrenaig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbraŋ ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara ŋginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbraŋ ta kuanেকে niŋgina.

¹⁷⁻¹⁸ Kuate nu nuŋe kiŋo Isak tuku teŋenmba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig ŋga sana. Nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagona le nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nuŋe kiŋo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu teŋenmba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamŋgat ŋgina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu taŋaŋ mam nuŋe nu maŋ luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuŋ ŋga nuŋe kiŋo armba Yakob le Esau wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Yakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kiŋo armba wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biyamba tamba ŋgaro saŋgri pilemba loka Kuate tuku nyu te-duŋga nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga Israel mbal Isip kusrewam tuku saniŋgina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba taŋgine ma kitek mbolŋge ŋgukap ŋgina.

²³ ŋgumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiŋo mayenu ŋga Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubeniŋaik le tambun keŋmba minna.

²⁴ Moses nu sunŋokina sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu Farao tuku wa ŋga nyu sunŋo tunaig wam ta ŋgumnena. ²⁵ Kilke te tuku nzali ŋaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ŋgumneniŋgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunŋo minnaig ta nane ndoŋ ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku agaŋ ndende magenu kilam tuku ta agaŋ ŋai fudiŋndo taŋaŋ ŋga mbulmba pitaikina. Nu afuŋge tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ŋgamuŋgal mukuk ŋak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku gubra kaŋgermba kuru kuru ndaka saŋgri tiŋga Isip kusrena. Sine singine ammbi Kuate kaŋgeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kaŋgeranu taŋaŋ saŋgri tiŋga minna. ²⁸ Kuate nu kumuŋ ŋga nu Pasowa ait sunŋo tugu pilmba kame eŋel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa ŋga nu nane saniŋgina le nane sipsip baleniŋmba ndarenu kilmba naŋgine wande malanga pisneniŋginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ ŋga Yu Gurgur ŋgamuŋge bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane ŋakmba ŋgisikinaig.

³⁰ ŋgumneŋga Israel mbal Kuate nu kumuŋ ŋga Yeriko tumbraŋ mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guroronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab taŋgo didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ ŋga Israel taŋgo armba tumbraŋ ta katesewam pronaig le nu nale turka

yubengina. Ta tuku nuŋe ŋgueu mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal ŋakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³²Ye nane gudommamba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan taŋgo ŋakmba satinŋam tuku ta ye ait kuga. ³³Mbal ta nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ ŋga teŋemba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkinaig. Afu saŋgri tinŋa maŋau tinŋreknū ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolŋge wam magenu kam tuku saninŋina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku miŋge tukulnŋinaig. ³⁴Nane afu pa sunŋo sinamŋge patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanŋine ŋgueu mbalŋge bagimbi bale faram bafunaig ta nane saŋgri tinŋa kua kinaig. Afu saŋgri kugatok ta Kuate tuku saŋgri mbolŋge saŋgri tinŋinaig. Nane kame buwam tuku saŋgri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵Pino afu nanŋine kutu kummba maŋ aboŋginaig le kilnaig.

Kuate tuku saŋgri tomba tinŋinaig mbal afu piti yimyam kaŋgerkinaig. Nane afuŋge nane Kuate kusrewaig ŋga ŋgarosu rar sunŋo ninŋinaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunŋo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶Afu kilmba amseseninŋamba muli kareŋnumbi ŋgusniŋge likinaig. Afu mulinŋ kilmba wandekŋge patikinaig. ³⁷⁻³⁸Nane afu ndamembi bale farninŋinaig. Afu so sunŋombi ŋgamuŋge kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farninŋinaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku ŋgaro fulka tinŋe lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolŋge tabe poŋ pilemba ndame burok ko kilke burok sinamŋge nane kuirka sinamanzer sunŋo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndoŋ ulendikam mbulnaig.

³⁹Nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ ŋga dirnanŋa saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare ŋak nyu sugo ninŋina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kaŋger ndanaig. ⁴⁰Ta ndaŋam? Kuate nu sine tuku ait mbolŋge wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairŋguwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinŋe sinŋamŋgat.

12

¹Sine nane Kuate tuku saŋgri tomba tinŋinaig mbal ta tuku maŋau mayenu ta idusniŋamba sinŋine nzali yimyam ŋgumneninŋamba ame unenŋe sine didikate ta kusreka sine taŋgo kame usre mbolŋge dirnanŋa pinderka piya mayenu tam idusde taŋaŋ ²sinŋine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine ŋgamuŋgal son teg ta Yesus mbolŋge teg. Teg le ka saŋgri tinŋate ta nuŋge saŋgri pilete. Yesus nu ŋgumnenŋa gare sunŋo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunŋo ta taŋaig ŋga kuramba kumna. Kummba tinŋina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sunŋo ŋak minit.

³Mbal ŋaigonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu ŋayo silinaig ta nuŋe saŋgri kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku maŋau ta idusmba taŋgine saŋgri tinŋade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴Tane maŋau tinŋreknū dubiwam tuku saŋgri tinŋade le afuŋge wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵Kuate nu pasa ande tane piti sinamŋge saŋgri tinŋam tuku sakina ta tane gilainŋade ŋga iduset. Kuate nu tane nuŋe kinjo kame tuku teŋemba sakina.

Yinŋe kinjo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta saŋgri kusremba baklel ndawa.

6 Ye Sunjo. Ye tenjemba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu tetiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yinje kinjo nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nguset.

Sindaun 3.11-12

Kuate nu tanjamba sakina.

7 Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidingam tuku tanjate nga sanjri tingap. Tane Kuate tuku kinjo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kinjo ima nu mam nuje tuku pa kamus ndate? 8 Kuate nu nuje kinjo kame kile-tidingam tuku pa nungit. Tane nu tuku pa kamus ndawap ta tane nu tuku kinjo kame nda minig. Tane ma ngamukok kinjo kame tanjari minig.

9 Singine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidingam tuku pa singinaig ta nane kumumbi kade nga nane kumnemnje mingen. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine sinjka wamdus bulok njak nu kumnemnje minbe. Ta mbolnje sine mine mayenu tamnjig. 10 Sine kinjo kame mingen le singine mam kame sine kile-tidingam tuku nanjine wamdus fagnu tamba pa singinaig. Singine Mam Kuate sine nu ndonj purfenju tuma minbe nga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. 11 Singine Mam sine pa sunjo singit le ta sinamnje sine gare kugatok ngamunggal rar njak mineg ta ima nu pa ta mbolnje sanjri tingate ta ngumneja nu alonu kanjerka nu wamdus bulok njak minamngat. 12 Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sanjri tingap. 13 Tane wamdus sanjrinu pilmba manjau tinjeknu ndo ke likap. Tanjap le tane tuku afu sanjri kugatok ta nane sanjri tingamnjag.

14 Tanjo njakmba ndonj wamdus bafumbi minam tuku wamdus sanjrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanjap. Ande nu tinjeknu mayok ndakuwa ta nu Sunjo kanjere nda.

15 Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinari tanjo make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus njueu njak mayok ka tane njakmba njaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. 16 Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonj unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanjari Kuate tuku wam ake aganj tanjari nga bukngikat. Esau nu kinjo mulum tukunu mam nujenje Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnje nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. 17 Ngumneja nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumunj kuga. Nu manj ngamunggal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok aganj ndende tugum proweg

18 Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nanjine ammbi aganj ndende kanjerkinaig. Tabe ta mbolnje pa bulu sunjo mayok ka ma furir sunjo ndeka bubre sanjri njayo tinga minna. 19 Ta sinamnje tabil sinjon sunjo mayok ka Kuate tuku minje pasa ande prona le tanjo pino nane pasa ta ismba kuru kuru sunjo tumba Moses sarsarmba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig nginaig. 20 Kuate nu rironj pasa ande tenjemba sakina: Aganjmor ko tanjo tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ngina.

21 Wam mayok kinaig ta nane kanjerka kuru kuru sunjo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sunjo tumba isu piririwet nga sakina.

22 Tane pasa kitek sinamnje minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba minit nu tuku tumbranj Sion tabe tugum prode. Tumbranj sunjo ta Yerusalem kitek samba mbolnje minit. Tumbranj ta

sinamnge eñel gudommba manjur sungo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kinjo kame ambonga mayok kinaig nu samba mbolnge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanje manjurkade. Kuate nu tango ñakmba pilesingit ta nu mata tanje minit. Nane Kuate tuku mbal tinreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbrañ ta mbolnge minit. Kuate nu pasa sangrinu kitek katna ta nunje alonu kile-mayokkate. Nunje ndare kutuna tanje Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsingit ta tane pitai bakeka. Moses nu kilke te mbolnge Kuate tuku rironj pasa saningina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamngat. Kile Yesus nu samba mbolnge rironj pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sungo te nda nga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolnge nunje pasa Moses ndonj katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa sangrinu sakate: Ye kilke manj nduiye buru-buruwamngit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamngit ngate. ²⁷ Kuate nu ye manj nduiye buru-buruwamngit ngate ta tugunu tenenmba. Nu aganj ndende kile-mayokkina te buru-buruninguwa le ñakmba ñgisikamngag. Aganj ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamngag.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kageñ mbal singine tumbrañ tugusek samba mbolnge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kumnemnge minmba nu tuku nyu te-dunngube. Mbarinj manjau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sungo tigli ñakmba pasokate tanjaj minit.

13

Kuate gare tambim tuku manjau

¹ Tanjine tira mbal ñgamunggal munju ninge-ninjekam tuku manjau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk tanjanaig ta nane eñel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandeknge minig ta tane nane ninanka nane ndonj piti tuma kurawanu tanjaj minap. Ko afunje tane tuku afu rar ningig ta nane mata ninanka nane ndonj rar tuma kamasanu tanjaj minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tanjo ndonj munju kilik manjau mayenu ta ake aganj nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manjau ta purte ta nu mbar sunjgote. Pino tanjo ñak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane ñakmba pileningamngat.

⁵ Tane ndametinj kilam tuku piriri ndawap. Tane aganj ndende ñak minig ta te kumunj nga idusap. Kuate nu tenenmba sakina: Ait ñakmba mbolnge ye ne ndonj minmba kusrene nda ngina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine minge bulokmbi tenenmba sakube.

O Sunjo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tanjo tuku ñgueu manjau kuru kuru ndaket.

Mune 118.6

Sine tanjamba sakube.

⁷ Tanjine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tumsinginaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinjinaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ñgunnenja ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironkap. Nane afunje wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamagan tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manjau ta dubide mbal manjau tange nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam tange singine ngamunggal sanjri pilete. ¹⁰ Sine atrau mbain kitek njak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manjau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnje nyamagan tumba nyam tuku nyu kugatok. ¹¹ Israel mbal tuku pris sunjo nu aganjmor tuku ndare kilmba tango pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sunjo sinam kina. Nane aganjmor ta ndemnu njakmba kilmba tumbran sunjo kusremba kilimnje pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbran sunjo kilimnje rar sunjo tumba ail kazrai mbolnje balenaig le kumna. Kummba nuje ndarembi sine tuku une saukina le purfenju mayok kagenj. ¹³ Ta tuku sine singine manjau yimyam ambokok njakmba kusreka kilim ka Yesus ndonj ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanjamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnje tumbran ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbran sunjo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba minig. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dunjube. Manjau tamba sine njakmba atrau aganj balemba Kuate atraukanu tanjanj keg.

¹⁶ Nane afu mbolnje wam magenu kam tuku gilai ndanjap. Afu nane aganj ndende denkade ta tanjine aganj ndende tamba turkap. Manjau kame ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenumbi atraukanu tanjanj. Nu kanjgermba gare sunjgote.

¹⁷ Tanjine gabat kame kumnemnje minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumnenja ka Kuate tugumnje piro ta tuku sakamngaij nga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minje dubikade ta nane gare njak tane kulatkade. Nane piti njak pirokade ta piti ta luka tane mbol kangat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnje mbar tuku wamdus piti kugatok nga iduseg. Sine manjau tinjeknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku nga Kuate yabanjap. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sunjgomba Kuate yabanjap.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Tanjana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tango sunjo minit. ²¹ Kuate nu ngamunggal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kumumba tinjuwa. Tane Yesus Kristus tuku sanjri tomba tinjap le sanjri tange Kuate nu tane tuku ngamunggal sinamnje nuje nzali njakmba kilemayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjo ta minmba minwa. Son.

²² Yinje tira kame, ye pasa kuennu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sanjri piletinjam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu mulintinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndonj tane tugum prowamngik.

²⁴ Tanjine gabat kame Kuate tuku mbal njakmba singine gare pasa te saninjap. Tanjine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tinjig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa.

Son.

YAKOBUS

Yakobusŋge waŋe kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ŋgumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turbba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waŋe te Yakobusŋge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku waŋe mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunjo Yesus Kristus nale tuku piro taŋgo minet. Yeŋge tane tuku waŋe te kuyarbba pilet.

Piti ŋgamukŋge saŋgri tiŋgap

²⁻³ Tira kame, taŋgine ŋgamuŋgal son piti ŋgamukŋge saŋgri tiŋguwa ta bike ndakam tuku maŋau tane mbolŋge saŋgri tiŋgamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kaŋgerka gare-garekap. ⁴ ŋgamuŋgal son bike ndakam tuku saŋgri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma maŋau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabaŋap le nuŋge sunjomba tiŋgamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunjomba waknyate tuku. Nu taŋgo wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ ŋga nu yabaŋap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubreŋge yu fitte le yu tongel tiŋgate taŋaŋ. ⁷⁻⁸ Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inumba tugusemba ke ndakate. Taŋaŋ taŋgo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit ŋga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agaŋ ndende sunjomba ŋak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agaŋ ndende ŋak mbal mindesil bot taŋaŋ pitik kugawamŋgaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ŋgisikate. Taŋamba ndo taŋgo agaŋ ndende ŋak nuŋe piro ŋgamukŋge nu kumba nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

¹² Taŋgo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba saŋgri tiŋgate ta nu gare ŋak minanu taŋaŋ minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal taŋamba niŋgam tuku sakina.

¹³ Tane tagotiŋgam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenge ye tagoyate ŋga sa ndakap. Andeŋge Kuate wam ŋayonu kam tuku tagowam kumuŋ kuga. Nu mata taŋgo ande wam ŋayonu kam tuku tago ndate. ¹⁴ Taŋgo nu nuŋe nzali ŋayonuŋge nu didikate sulumba wam ŋayonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali ŋayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ŋayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ŋayonu ta sunjoka nu te-ŋgisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasiŋgit. ¹⁷ Agaŋ magenu ŋakmba nu tugumŋge ndekade. Bulu ŋakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok

kinig tanjamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfeñ^{nu} ndo minmba minit. ¹⁸ Nuñe nzali mayok kina le nu nuñe pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal ñakmba ñgamukñge sine amboñga nu tuku kinjo kame mayok kagenj.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap. ²⁰ Tanjo nu gubra tate ta Kuate nu nzalite mañau mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tanjine wamdu kutur tanjine wam ñaigonu ñakmba kusrekap sulumba tane ñgan minmba Kuate nu nuñe pasa tanjine wamdu sinamñge pilna ta kumnemñge minap. Kuate tuku pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tingam kumuñ.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuñ ñgade ta tanjine wamduñge yabritingit. ²³ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanjo ande kanummbi nuñe tumail kinjeñmba kanjerte tanaj. ²⁴ Nu nuñe tumail kanjerte sulumba nu kumba nuñe tumail ndañ ndañ ta nu pitik gilaingate tanaj. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfeñ^{nu} tanjo tuku muskil kile-tidinge ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndañga kumu-kumuwa ta nu gare sunjo ñak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbariñet ñgate sulumba nu nuñe mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuñe wamduñge yabrite. Nuñe mbariñte mañau ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzanñimmba turkap. Tane kilke te tuku mañau ñaigonu ñakmba kusrekap. Mbariñ mañau ta Kuate am mbolñge tugusek.

2

Tanjo tuku mindepiye pile ndaningap

¹ Tira kame, sinjine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumñge nyu sunjo ñak minit ta tane nu tuku mbal minmba ñgarosu mindepiye mbolñge tanjine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satinjamñgit. Kusam ait mbolñge ande nu tawi mayenu tinmba mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tingit le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tanjo tawi mayenu ñak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenje mbili mayenu mbolñge minyoka ñga sade sulumba tanjo sanzalnu ta ake agañ ñga ne ka sinje tinga ko pro iben tenje minyoka ñga sade ta ⁴ tane Yesus tuku mañau mbilmba wamdu tugusekmbi munjo pile ndañgade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son ñga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Agañ ndende sunjomba ñak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolñge sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuñe kume purde mbal nu ndonj minmba minamñgaig ñga sakina. ⁶ Tane ndañam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenje piti sunjo tinmba tane didika kilmba ka pasa mbolñge kile-tidinge? Agañ ndende sunjomba ñak mbalñge tanjade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta agañ ndende sunjomba ñak mbalñge ñayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande teñemba sakate. Tane tanjine ñgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumñge minig mbal tuku kume purap ñgate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumu-kumumba minap. ⁹ Tanjine ammbi tanjine munjo pilenjade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam

ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa ngakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul ngakmba lukakanu tanaj. ¹¹ Ta ndanam? Kuate nu tukul ande tenjemba sakina: Tanjo pino munju kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tanjo ande bale ndawap ngina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa ngakmba lukakanu tanaj.

¹² Tukul kitek Yesusnge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesingamngat. Sine ta idusmba munju kume purkube. ¹³ Ande nu tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunggal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngate sulumba manjau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinungat. ¹⁵ Tangine tira ande tawi le nyamaganj tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok ngak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanjamba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tanaj ndo ande nu Kuate tuku sanjri tomba tinjate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenjemba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tenjemba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manjau ta mbolnge yinje ngamunggal son ne tumnan kumu ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjaumbi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla ngaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinja nginngan tanjo ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngat.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngit. Singine mbun Abraham nu nunje kinjo atrau mbain mbolnge pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manjau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolnge tinjeknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnge nunje ngamunggal son kumumbi mayok kina. ²³ Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tenjemba. Abraham nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina. Tanjo te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnge tanjo tinjeknu minit.

²⁵ Ye pasa andembi manj tumtingamngit. Rahab nu tanjo didik farmba minna le Yosuanje Zu tanjo armba kukulnikina le pino ta tuku tumbran wam katesewam pronaike le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumu nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu ngarosu kusrete ta ngarosu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son njet nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudiŋndo ta saŋgri ŋayo

¹Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar maŋau kaŋgerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommaba piro ta pitik nda tap. ²Sine ŋakmba mbareg tuku. Ande nu nuŋe mane tugu kulat mayete ta nuŋe ŋgarosu tuku nzali ŋakmba kile-ibenkam kumuŋ. Taŋgo ta nu purfeŋnu.

³Hos poŋgade mbal ta nane ain fudiŋndo tumba naŋgine nzali dubiwam tuku hos tuku miŋgek sinamŋe patikade. Ain ŋai fudiŋndo tamba agaŋmor sunḡokanu ta mbilam kumuŋ.

⁴Waŋ tuku maŋau mata kaŋgerap. Waŋ sunḡokanu bubre sunḡo tiŋga waŋ kadute le pinderkate. Waŋ kulat taŋgo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum ŋai fudiŋndo tamba waŋ sunḡo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵Taŋamba ndo mane nu agaŋ ŋai fudiŋndo ta saŋgri ŋayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudiŋndo ta duŋe sinamŋe ndeka pa sunḡo tiŋgate. ⁶Taŋamba ndo siŋgine mane te mata pa taŋaŋ. Nu agaŋ ŋai fudiŋndo kilke te tuku wam ŋaigonu ŋakmba kile-mayokkam kumuŋ. Nu Satan tugumŋe wam ŋaigonu kilmba ŋgarosu kutur tuwit sulumba taŋgo tuku mine ŋayo silite.

⁷Taŋgoŋge agaŋmor yimyam, sar umaŋ, agaŋ rabmba likade, kualegan ta ŋakmba kuapi niŋmba kulatkade le ŋgan patikade. Nane afu buk taŋanaig ta ⁸taŋgo nu nuŋe mane taŋamba kulatka te-ibenam kumuŋ kuga. Mane te agaŋ ŋayonu ndo. Nu kame mbeŋ taŋaŋ kame agaŋ ŋak minmba mburerikate. ⁹Sine siŋgine mane tembi siŋgine Mam Sunḡo tuku nyu te-duŋgeg sulumba maŋ taŋgo kasureg. i ... Kuate nu taŋgo nuŋe suk wakeina. ¹⁰Miŋge ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta ŋayonu ndo. ¹¹Kule burok ndui tamba kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuŋ kuga. ¹²Fik ail mbolŋge olif alonu prowam kumuŋ e? Ko grep muli mbolŋge fik prowam kumuŋ e? Yu sinamŋe mata kule prowam kumuŋ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³Tane ŋgamukŋge ima nu ye kila sunḡo ŋak wamdus kuyar mayewet ŋga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolŋge mina sulumba naŋe nyu payam ndaka.

¹⁴Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋe ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidon panka minit ta naŋe nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu ŋak minet ŋga yabri ndaka. ¹⁵Ande nu taŋamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumŋe te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumŋe tate. ¹⁶Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋgine ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidon pankade mbal nane ŋgamukŋge gubra maŋau sunḡoka nane pur yimyamkade sulumba wam ŋaigonu gudommaba ke likade.

¹⁷Ande nu ŋgamuŋgal kuyar tugusek Kuate tugumŋe tate ta nu alonu teŋenmba kile-mayokkate. Nu maŋau purfeŋnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu ŋakmba sinanu wam magenu nane mbolŋge ke likate. Nu yabri maŋau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolŋge wam tugusek ke likate.

¹⁸Nane ŋgan minmba wamdus mukuk taŋgo ŋgamukŋge te-mayokde mbal alonu nane mbolŋge maŋau tinreknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku manjau ndonj ulendi ndakap

¹ Ngarosu tuku nzali yimyam tanjine wamdus sinamnje kame bumba minig. Ta tuku tane kualeyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tingade ta kilam fugumba kualeyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabanj ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabanjde ta tane tanjine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tinjgit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manjau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku ngyeueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manjau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ngyeueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu sinjina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sanjri njak sine kulatkate. ⁶ Ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenjka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinanj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngyeueu minit. Nyu te-ibenjmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate njgate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane njgan patika Kuate kumnemnje minmba tane sanjri tinja dirnanja minap le Satan nu tane kusreka kua kanjat. ⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum prowamnjgat. Tane mbarde mbal tane tanjine une manjau kusrekap. Wamdus ar ar njak minig mbal tane wamdus njagonu kusrekap sulumba wamdus ndindo njak purferjnu minap. ⁹ Tane tanjine une tuku sinanu Kuate am mbolnje malmbikap. Tanjine nzumilkade manjau mbilmba wamdus piti sunjo tap. Tane gare manjau mbilmba ye mbaren njga kikonu lok minap. ¹⁰ Tane tanjwap ta Sunjo nu tane kilmba kile-mayokkamnjgat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tanjine tanjine munju ngumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ngumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ngumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba nanje ma ta tukulnje tate le ne tukul tuku pile tanjo mayok kinit. ¹² Kuateenje ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanjo minit. Ande mine ndakate. Nunje ndo sine tuku muskil kile-tidjngam kumunj. Nunje ndo sine pitaikam kumunj. Ne ima le tira ande pilete?

Payamkam tuku manjau kuraukap

¹³ Tane afu tejenmba sakade. Kite ko indole ye tumbranj sunjo ande mbol kumba tanje yar ndindo piroka ndametinj sunjomba kilamnjgit njgade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tananj kile kanjereg le pitik kugate tananj. ¹⁵ Ta tuku tane tejenmba sakap: Kuate nune nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamnjgig njga sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tanjine ngarosu ndo payamkade manjau ta njakmba njagonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku kila njak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Aganj ndende tuku ndo idusde mbal piti tamjgaig

¹ Aganj ndende gudommba njak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kanjerkamjgaig ta tuku tane malmbi sunjowap. ² Tangine aganj ndende ta menjam tuku minig. Tangine tawi magenu subinje nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mbolnje tane kilke te tuku aganj ndende kile-manjurkade ta tangine ndametin use purka sasukam tuku minig. Tane tanjine miroj ndo idusmba ndametin tode le use purka sasukade. Njgumnenja tangine mbar use purkade wam ta mbolnje kilimok mayok ka pa tananj tinja tangine njgarosu pasokamjgat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mbolnje nyamaganj kilnaig ta tane kumumbi nane piya ninje ndakinaig. Piya inumnu tane tugumnje minig tanje tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malmbi ta Kuate Sunjo nu isit. ⁵ Tane aganj ndende magenu njak gare sunjo tumba nzumilka minig mbal tane aganjmor buk nyam tuku kumunjgate tananj tane baletingam tuku ait patukate. ⁶ Tane tanjo magenu kilmba yabri pasa mbolnje patika bale farninjinaig ta nane nanjine njgarosu turam tuku sanjri kugatok.

Tane njgan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sunjo prowam tuku tairnja minap le ma ma nu prowamjgat. Tane piro miro tanjo tuku manjau kanjerap. Nu nyamaganj njgu denjpurmba wamdus bulok minmba alonu tairnja minit le sawe piymba ka ka ki prote le nyamaganj kilit. ⁸ Tanjamba ndo tane njgamunjgal wamdus bulok njak minmba sanjri tinjap. Sunjo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine munju gubra pile ndakap. Tane tanjaway ta Sunjo nu tane piletingamjgat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbolnje njgamunjgal mukuk wamdus bulok minmba sanjri tinjinaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjinaig tukunu nane gare sunjo njak mbal njgeg. Yob nu piti sinamnje njgamunjgal mukuk njak minmba sanjri tinja minna. Sunjo nu tanjo mapeka sinzanjinjgit tanjamba ndo nu njgumnenja Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinjamjgit. Tane pasa ande sakam njga ki am mbolnje ko kilke am mbolnje ko aganj ande nyu mbolnje tangine pasa sanjri pile ndawap. Tane au njgam idusmba kande au ndo njgap. Kuga njgam idusmba kande kuga ndo njgap. Tane tanja ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbolnje kile-tidingamjgat.

¹³ Tane tuku ande piti njak ndeta nu Kuate yabanwa. Ande nu wamdus bulok njak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dunja mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze njak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sanjri idusmba gurej pismemba yabanjwaig. ¹⁵ Tane Sunjo tuku sanjri tomba tinja nunje guaze pitaiwamjgat njga yabanjap ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimjgat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta njakmba sauke tambimjgat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndonj kile-mayokka sakap sulumba tane manj mage minam tuku Kuate yabanjap. Tanjo tinjeknu ande nu Kuate yabanjwa ta nu tuku yabanj manjau sanjri njak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia nu sine mineg

tejen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sangrinu pilmba Kuate yabaŋna le yar keŋmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu maŋ sawe piywa nga yabaŋna le sawe piyna le kilke mbolŋge nyamagan ŋakmba tinjinaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek maŋau kusremba bariŋga ndekuwa le andeŋge nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamŋgat. ²⁰ Ande nu une tanjo tumba ndin mayenu tumte le nu ngamuŋgal biye mbilmba nuŋe mbar kusrekate ta nu tanjo ta tuku kanu turte le nu ngisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS

Petrusnge waje ambonnga kuyarna

Petrus nu waje te Kristus tuku kuasmbi ma tugu njakmba mbonlge mine likinaig ta tuku kuyarna. Ait ta mbonlge nane sunngomba piti yeki yeki sugokanu kanjerkinaig tukunu nu nane piti sinamnge bike ndaka sanjri tinguwai nga waje te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tanjo tanjan Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta njakmba mbonlge mine likade tane njakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndonj pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nunje ndare mbonlge purferenju mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditingina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinanj make patika ngamungal mukuk wamdus bul sertingwa. Son.

Sine abo njak minmba minam tuku minde mineg

³ Sunngo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abonnga tingina wam ta mbonlge Mam Kuate nu sine sunngomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineg. ⁴ Kuate nu samba mbonlge sine kilam tuku madisingina wam mayenu ta kutur kugatok. Menge nda. Mayenu minmba minamngat. ⁵ Sine Kuate nu kumu njeg mbal nu nunje sanjrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbonlge muskil kile-tidinge singamngat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yimyam kamusde ta muskil kile-tidinge tingam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane aganj afu gol kanjgeranu suk ta kilmba sinja gol e nga katesewam tuku pasokade. Tanjamba ndo tanjine ngamungal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanjan tane pasokade. Piti mbonlge tanjine ngamungal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbonlge sunngokanu ngisikam tuku aganj gol ta lite. Tane ngamungal son njak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu njak minmba minamngag.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kanjer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanjer ndade ta tane nu tuku sanjri tomba tingade. Tane tanjade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit le tanjine ngamungal son tuku alonu tade. Ta mbonlge tanjine gare manau sunngo njayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinanj sine make patika muskil kile-tidingate ta tuan tanjo kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwanje tuan tanjo kame tumningina le Kuatenje madina tanjo nu rar sunngo tuwa sulumba nyu sunngo pasa njak tamngat ta nane isnaig. Ismba nunje ait ginu prowamngat ko kilke te ndanjanmba minwa le nu prowamngat nga katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanjo kame ta saningina: Tanjine njarosu turam tuku piro ndakade. O ngumne nga mbal afu tuku tane pirokade nga saningina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbonlge Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanjri mbonlge Kristus tuku pasa mayenu tinginaig. Wam kame tane isnaig ta enjel kamenje katesewam tuku wamdus sunngo njak minig.

Kuate nu sine mine mayebe nga wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu ñak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamngat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate gilai minmba tanjine nzali ñaigonu dubikinaig ta kile kus-rekap. Tane kiño kame magenu tanjañ Kuate kumnemngge minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuñe kiño kame minam tuku wikina ta nu purfeñnu tukunu tane nu tuku wam te-purmbe tanjine mine mbolngge purfeñnu minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa teñenmba sakate. Ye purfeñnu minet tanjamba ndo tane yiñe mbal purfeñnu minap ngate.

¹⁷ Tane Kuate nu singine Mam ngade ta nu sine tanjo ñakmba tuku mañau kumumbi pilesingit. Ta tuku tane rironka kilke te mbolngge minmbe nu kumnemngge minap. ¹⁸ Tanjine mbuñ kat tanjine tuku mañau alo kugatok dubika minnaig le ta ngamukngge Kuate nu tane tuku muskil kile-tidngge tinjina ta gol le silwa ngisikam tuku agarñ tambi nu tane piya ndatingina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambi tane tuku muskil kile-tidngge tinjina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade tanjañ Kristus nu purfeñnu minmbe nuñe ngarosus kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu agarñ ndende nda kile-mayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolngge tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolngge Kuate tuku sanjri tomba tinjade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunjo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumuñ nga nu tairnga minig.

Sine tira kame ngamuñgal niñbe

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tanjine mine magenu mbolngge minmbe miñgemi ndo sa ndaka tanjine ngarosumbi turmba tanjine tira kame tuku kume purde. Ta tuku tane kile tanjine ngarosus ñakmbambi tanjine tanjine muñgu kume purkam tuku wamdus sanjrinu palpe. ²³ Tane kiño dabro kitek tanjañ mañ mayok kinaig. Tanjo tuku mañau dubimba ina sinamngge mayok nda kinaig. Abo ta ngisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmbe minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴ Kuate tuku kuyar pasa teñenmba sakate.

Kilke mbol mbal anja tanjañ minig.

Nanjine mindepiye anja botnu tanjañ.

Anja ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵ Sunjo tuku pasa tanjawe nda.

Nu minmbe minamngat ngate.

Nane afu pasa mayenu tane tugumngge kuklinaig ta not.

Aisaia 40.6-8

2

¹ Tane mañau ñaigonu ñakmba kusreka wam afu yabri ndakap. Tanjine yabri mañau yabuka sine tinjeknu mineg nga sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ngumnem pasa sa ndakap. ²⁻³ Tane buk Kuate tuku ranjan mayenu katesenaig. Ta tuku kiño dabro amo nyam paraningit tanjañ tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratinguwa. Tane tanjamba nyumba minap ma ma sugo-sugowap le muskil kile-tidngge tinjamngat.

Ndame mayenu abo ñak

⁴ Ndame ande tanjo kameñge gisleknu nga te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame sunjo ngina ta Kristus. Ndame ta abo ñak. Tane

nu tugum prowap. ⁵ Promba ndame abo njak tanja minmba Kuate tuku wande palmbim tuku tangine ngarusu patikap. Tanjawap sulumba tane Kuate tuku pris tanja mayok ka tangine manjau magenumbi Kuate atraukanu sukamnjaga. Tane Yesus Kristus ndonj ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau aganj ta nzalite. ⁶ Kuyar pasa tenjemba sakate.

Ye ndame sunjo madimba tumba Sion tumbrañ tuku ndame njakmba nu mbolnje sangri tingam tuku palmbimngit. Ande nu ndame ta tuku sangri tomba tinguwa ta nu tumail pulunungat ngate. *Aisaia 28.16*

⁷ Tane ndame ta tuku sangri tomba tingade mbal nu tane am mbolnje ndame sunjokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa tenjemba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sangri tingade ngate. *Mune 118.22*

⁸ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tango kame ndame ta mbolnje kupe dannga mbikeka barinunjaig nga sakate. *Aisaia 8.14-15*

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngummede mbal nane baringade ta ⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuate tuku maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunjo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manjau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnje tane wika kilmba nune bulu mayenu mbolnje patikina. ¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu njak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenje rawe tanjo tanja minig. Tane ngarusu kikonj tingam tuku nzali njakmba ngumneningap. Ngarusu tuku nzalinge tangine kanu njaigo siglikate. ¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuknje mine mayenu mbolnje minap. Tane tanjawap ta nane tane wam njaigonu kanu nga ngumnem pasa tinguwaig sulumba tane tuku mine mayenu kanjeramnjaga. Kanjerwaig le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamnjaga.

¹³ Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manjau mayenu te-mayokmba nane kumnemnje minap. ¹⁴ Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbolnje pirokade nane njakmba kumnemnje minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu njonu ninmba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikade le nane piro ta kade. ¹⁵ Tane manjau tinjeknu kumba tamba nane wamdu tugusek kugatok mbal tuku minje tukulningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanja likap. Sine tukul pasa kumnemnje mine ndakeg nga wam njaigonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemnje minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷ Tane tanjo njakmba idusninmba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemnje minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tangine kulat mbal tuku nyu idusninmba nane kumnemnje minap. Kulat mbal ranjun magenu ta ndo kuga. Minje sangrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemnje minap. ¹⁹ Tane mbar ndade le afu

ake sinaŋ tane kattingig le sine Kuate tuku mbal ŋga wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede. ²⁰ Tane mbarde le afunŋe kattingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane maŋau tiŋreknu kade le kattingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu ŋga rar sunŋo tina sulumba piti mbolŋge sine nu tuku maŋau dubiwam tuku tumsinŋina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunŋe nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ŋgaro rar sunŋo tunaig ta nu lafumba rironŋ pasa ande sa ndaningina. Kuate nu taŋgo kumumbi pileningit ŋga nu wam ta ŋakmba nu wai mbolŋge patikina. ²⁴ Sinŋine maŋau ŋaigonu kusreka mine kitek mayenu mbolŋge minbe ŋga nu sine tuku ene kilmba ail kazrai mbolŋge kumna. Nu tuku mbamake taŋge sine tuku muskil kile-tidŋge sinŋina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip taŋaŋ ndin mbarmba ŋgisika mingeŋ ta kile Sipsip Kulat Taŋgo tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le taŋgo tuku pasa

¹ Pino kame, tane taŋgine taŋgo kat taŋgine tuku miŋge kumnemŋge minap. Tane taŋamba minmba taŋgine taŋgo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba taŋgine ŋgan maŋau tamba nane Kuate dubiwam tuku didikamŋgaig. ² Tane aleŋ aleŋ ndaka Kuate kumnemŋge minmba kate-sek maŋau ŋak minap le taŋgine taŋgo kat taŋgine nane maŋau ta kaŋgermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waje mara mara pareŋ latomba mindepiymba tawi magenu tiŋmba taŋamba ŋgarosu tuku mindepiye sunŋomba idus ndawap. ⁴ Tane ŋgamunŋal tuku mindepiye wamdus bafuknu ŋgan maŋau kile-mayokkap. Maŋau ta kugawe nda. Minmba minamŋgat. Kuate am mbolŋge sunŋokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane taŋamba ŋgamunŋal tuku mindepiye ŋak minmba naŋgine taŋgo kat naŋgine kumnemŋge minnaig. ⁶ Tane Sara tuku maŋau kaŋgerap. Nu Abraham kumnemŋge minmba yiŋge gabat ŋga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka maŋau tiŋreknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Taŋgo kame, tane mata raŋgun mayenu ŋak taŋgine pino kame ndoŋ minap. Nane tane tuku saŋgri kumuŋ kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arŋeŋ ake sinaŋ make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane taŋgine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabaŋ pasa ise ndakikat.

Sine ŋgamunŋal ulendi ŋak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinŋamŋgit. Tane ŋakmba wamdus ndindo tap. Piti muŋgu turturkap. Taŋgine taŋgine kume purkap. Taŋgine nyu kile-mayok ndakap. Tane muŋgu sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolŋge wam ŋaigonu kuwaig kande tane lafumba wam ŋaigonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantinŋuwaig kande tane lafumba tumail pan ndaningap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu niŋgap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba sakate.

Ande nu nuŋe mine ŋakmba mbolŋge gare minam idusmba kande nu pasa ŋayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

¹¹ Nu maŋau ŋaigonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane ŋakmba ndoŋ ŋgamuŋgal mukuknu minam tuku wamdus saŋgrinu pilwa.

¹² Kuate nu taŋgo tiŋreknu kulatkate.

Nu nane tuku yabaŋ pasa isit.

Nu wam ŋaigonu kade mbal tuku ŋgueu minit.

Kuate tuku pasa taŋamba sakate.

Mune 34.12-16

Sine maŋau tiŋreknu tuku rar tam kumuŋ

¹³ Tane wam magenu kam tuku wamdus saŋgrinu palpe ta ande nu tane kilmba ŋaigo siglike nda. ¹⁴ Ko afuŋge tane maŋau magenu kap le kilmba rar tiŋguwaig kande taŋaig. Kuate nu tane mbolŋge wam magenu kamŋgat. Tane taŋgo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap. ¹⁵ Tane Kristus nu sine tuku Suŋgo ŋga nu kumnemŋge minap. Ande nu ndaŋam tane Kristus minde minig ŋga kusnatiŋguwa ndeta tane lafuwam ŋga nu idusmba pasa mukuk sawap. ¹⁶ Tane Kuate am mbolŋge mbar tuku piti kugatok minap. Tane taŋamba Kristus ndoŋ ulendika mine mayenu mbolŋge minig le afuŋge tane ŋgumnem pasa tiŋgig ta ŋgumnem pasa ta luka naŋgine kiko tuwaig. ¹⁷ Kuate nu nzaliwa le afuŋge tane maŋau tiŋreknu tuku rar tiŋguwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afuŋge rar tiŋguwaig ta ŋayo.

Kristus nu taŋgo tuku une saukam tuku kumna

¹⁸ Kristus mata mbar ndamba purfeŋnu minmba sine une ŋak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tuŋum prowam tuku taŋana. Nane nu tuku ŋgarosu balenaig ta nu nuŋe kanu mbolŋge abo ŋak mayok kina. ¹⁹ Nuŋe kanu kumba ka kanu afu muliŋ kilmba ndalekanu ma mbolŋge minnaig ta pasa niŋgina. ²⁰ Muliŋ kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolŋge nu waŋ kusmba minna le Kuate nu ŋgan minmba nane tairtairŋgina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Taŋanaig le nane 8 ndo waŋ ta poŋginaig. Poŋginaig le kule taŋge waŋ tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidiŋgina.

²¹ Kule pisne maŋau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋgit. ŋgarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolŋge kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tiŋgina tane wam ta tuku saŋgri tomba tiŋga taŋgine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabaŋmba kule pisne tade le muskil kile-tidiŋge tiŋgit. ²² Yesus nu tiŋgina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu suŋgo ŋak minit le eŋel kame guwa kise kise saŋgri ŋak ta ŋakmba nu kumnemŋge minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamŋgig

¹ Kristus nu ŋgarosu ŋak minmba nu rar suŋgo tina. Tane mata wamdus ndui ta ŋak minap. Ande nu une maŋau te-ibeŋam tuku ŋgarosu rar tate ta nu une maŋau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolŋge minmba ŋgarosu tuku nzali ŋakmba tidonŋa Kuate tuku nzali kumnemŋge minap.

³ Tane buk kiko kugatok ŋgarosu tuku nzali ŋgail ndaka une maŋau kam tuku wamdus saŋgrinu pilnaig. Tane kule kamenu suŋgomba nyumba afu ndoŋ maŋgurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika

mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal manau nzaliningit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndon maim maim sugo kile-mayokka wam njaigonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri njayomba ngumnem pasa tingig.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku minit ta nane nu tugumnge nangine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nangine kanu Kuate tanan minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turninje

⁷ Agan ndende njakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku nangine ngarosu tuku nzali njakmba tidonga wamdus kuyar mayenu njak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tangine nangine lato lato munju kume purkap. Manau nangine nangine mbar gudommmba saukate. ⁹ Tangine nangine wande munju ngailka ande gubra njak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinan sanjri yimyam tingina ta tane kulat mageka tamba nangine nangine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumnge tumba kukliwa. Ande nu afu turningam kande nu Kuatenge sanjri tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanjamba kap ta wam njakmba mbolnje Yesus Kristus tuku sanjri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunge te-dungamngai. Nu nunje nyu kilja sanjri njak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tanan tane pasokade ta tuku tane piriri njayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndon ulendika nu piti kamusna tanjamba piti afu kamusde ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa njak mayok kuwa le tane nu ndon gare sunjo tamngai. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndon minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Agan ande kuayar ndawap. Wam njaigonu ke ndakap. Tangi ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tanan kumba rar kamusap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu njak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu njak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nunje mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pilenimmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tango magenu nane muskil kile-tidingam tuku manaunge liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam njaigonu kade mbal ta sinja ngisikamngai ngate.

Sindaun 11.31

¹⁹ Kuate nu nunje nzali dubiwa le afunge rar tingiwaig kande nangine ngarosu Kuate wai mbolnje pilmba manau tinjeknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tango minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yije ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilja sanjri njak mayok kuwa le ye nu ndon kilja sanjri njak minamngit. Ye tane sarsartimmba satiningamngit.

² Kuate tuku sipsip tane ngamuknge mine likade ta tane kulat mageninggap. Tangine piro ta kanyum ndamba gare jak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametinj kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sangrinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kumnemnge minig ta minge sangrimbi kulat ndakap. Tangine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane tanjamba pirokap ta sipsip kulat tanjo tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo jak minmba minamngaig.

⁵ Tane mbanzo jakmba mage mage kumnemnge minap. Tane Kuate tuku mbal jakmba nyu kile-ibenjka munju turturkap. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndon ngueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinañ nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁶ Ta tuku tane tangine nyu kile-ibenjka Kuate tuku sangri kumnemnge minap. Tane tanjamba minap le manjau ta ngamuknge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidinga kulatka minit tukunu tangine piti jakmba nu tuku wai mbolnge patikap. ⁸ Tane wamdus kuyar mayenu jak kurauka likap. Tangine ngueu Satan nu laion tananj nu gubanu njerjerka tane tuku ande balemba nyam tuku likate. ⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba sangri tinga Satan tuku minge pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolnge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kamusap le Kuate nu ake sinañ tane make patikate nunge tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinjeknu kile-mayokka sangri piletinguwa le tane sangri tingamngaig. Nunje kilja sunjo ta minmba minamngat. Tane kilja ta mbolnge minap nga nu Kristus mbolnge tane wikina.

¹¹ Nu sangri sunjo jak minmba minwa. Son.

¹² Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunge ye turyat le waje fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolnge minit ta Kuate nu ake sinañ make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romnge minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yinje kinjo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit.

¹⁴ Tane tangine tangine tira kame ndon kume pur manjau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal jakmba ngamunggal mukuk jak minap.

Son.

PETRUS

Petrusŋge waŋe arnu kuyarna

Petrus nu waŋe arnu kuyarna te tugunu tenjenmba. Yabri tum taŋgo afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig ŋga nane tuku wamdus perfeu serniŋgam tuku waŋe tembi nane tuku wamdus kuaneka saŋgri pileniŋgina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro taŋgo nu tuku aposel ye tane ndoŋ pasatam prowet. Siŋgine Kuate siŋgine muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku taŋgo Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ŋgamuŋgal son ŋgade ta sine ndoŋ alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le siŋgine Sunjo Yesus tuku maŋau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sertiŋguwaik. Son.

Sine Kristus tuku maŋau mbolŋge sugokube

³ Nu nuŋe maŋau mayenu siŋgam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumuŋge saŋgri teg sulumba mine mayenu mbolŋge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolŋge kam tuku sakina ta nuŋe saŋgri tamba siŋgit le sine kilke tuku kutur ŋgarosu tuku nzali mbolŋge mayok kina ta kusremba Kuate tuku maŋau te-puram kumuŋ.

⁵ Ta tuku tane wamdus saŋgrinu pilmba taŋgine ŋgamuŋgal son ta kumuŋ kuga ŋga maŋau magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Taŋamba taŋgine ŋgarosu tuku nzali ŋakmba kile-ibenkap sulumba piti ait sinamŋge bike ndaka dirnaŋga Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemŋge minmba ⁷ taŋgine taŋgine muŋgu turkap sulumba taŋgo ŋakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane maŋau magenu taŋaŋ ŋak minmba lato lato kap ta tane siŋgine Sunjo Yesus Kristus tuku maŋau kila minig ta te-mayokamŋgaig. ⁹ Ande nu maŋau magenu taŋaŋ kugatok ta nu am tukulkanu taŋaŋ minmba Sunjo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilaiŋgate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditiŋmba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus saŋgrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Taŋawap ta tane bariŋga Kuate kusrewe nda. ¹¹ Ngumnenŋga Kuateŋge nyu tiŋguwa le tane siŋgine muskil kile-tidiŋgam tuku taŋgo Sunjo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare ŋak kape le nu tane kulatka minmba minamŋgat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satiŋget te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolŋge tane saŋgri tiŋgade ta ye kila ta ye wam wam kame ndui ta lato lato satiŋgam tuku iduset.

¹³⁻¹⁴ Mine minemba ye kumamŋgit. Siŋgine Sunjo Yesus Kristus nu ye taŋamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolŋge minmba tane wam kame ta idusniŋmba minap ŋga satiŋmba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndaŋgam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine siŋgine Sunjo Yesus Kristus saŋgri ŋak maŋ luka ndekam tuku satiŋgerŋ ta taŋgo tuku wamdus kuyarmiŋ yabri wam kube sa ndatiŋgerŋ. Kuga. Sine siŋgine ammbi nu tuku kilŋa saŋgri kaŋgerŋ. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilŋa mayok kina tabe mbolŋge nu ndoŋ mingerŋ le Mam Kuate Sunjo

nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sanjri sunjgo tumba samba mbolnje nu tuku tenjemba sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjgo tet nga sakina le isgenj.

¹⁹ Kuate tuku tuan tanjo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sanjrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make sunjgo sinamnje bulungate tananj tane kilnjatinjguwa. Kilnjatinjmba minwa le ma ma mafenj tuku bulunje tanjine njgamunjal kilnja mayewamnjat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tanjo kame nane nanjine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwanje wamdus ninjina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkinaig. Ta tuku ande nu nune wamdusmbi ndo tuan tanjo kame tuku pasa tugunu biteknjam kumunj kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal njgamuknje yabri tuan tanjo turmba mayok kine likinaig. Tanjamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane njgamuknje mayok ka afu njajo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamnjaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kurana ta nane nu pitaide le manjau ta pitik ndo luka nane tuku kanu njajo siglikate. ² Nane kiko kugatok kutur manjau kade ta nane gudommba dubiwamnjaig. Dubiwaig le afu nane kanjerka Kristus tuku kuasmbinje tanjade nga tugusek manjau talamba njgumnem pasa tambinnjaig. ³ Yabri gabat nane ndametinj kilam tuku piririmba tane yabritinjmba tane tuku ndametinj sunjgo didikamnjaig. O buk Kuate nu tanjo pileninjmba pa kumumbi ninjam tuku sakina ta nu gilai ndanjgate. Nu nane pankuwa le njgisikamnjaig.

⁴ Kuatenje enjel njagonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma njayo ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairnjgade.

⁵ Tanjo abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjgo pilna le wam njagonu ke likinaig mbal ta njakmba njgisikinaig. Tanjo tinjeknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi 7 ta turmba nu kigraibkina le nane njisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbanj ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnje patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam njagonu kade mbal tanjamba pa tam tuku tumsingit. ⁷ Nu tanjo tinjeknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal njgamuknje minmba nane kiko kugatok kutur manjau kinaig ta kanjermba nu wamdus te-sulumba piti sunjgo tina. ⁸ Nu tanjo tinjeknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar njagonu kanjerka ismba nu piti sunjgo tina.

⁹ Wam kame ta njakmba tenjemba tumsingit. Mbal magenu tagoninjam tuku ait mbolnje Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal njagonu pa tumba pileninjam tuku ait tairnjguwaig nga patikate. ¹⁰ Njgumnenga pileninjmba nanjine njgarosu tuku nzali dubimba kutur sunjgo tade sulumba Sunjgo pitaide ta nu pa sunjgo ninjamnjat.

Ndanjam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu nanjine pasambi tumail panninngig?

¹¹ Ata. Enjel kame nane guwa njagonu kame ta tuku sanjri lininngig ta nane Kuate tugumnje nane kilmba pasa mbolnje patika nane tuku nyu njajo sigli ndakade.

¹² Mbal n̄aigonu ta nane agan̄mor tan̄aŋ wamdus kugatok nan̄gine n̄garosu tuku nzali ndo dubikade. Nane agan̄mor tan̄aŋ bige tidin̄ga bale faram tuku minig. Nane agan̄ afu sine ammbi nda kan̄gerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail pannin̄gig. Ta tuku nane agan̄mor tan̄aŋ kilmba bale faramn̄gaig. ¹³ Nane afu rar sun̄go nin̄gig ta nane mata lafunu tan̄amba tamn̄gaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol man̄gurka isukusmba mbesigna man̄au te-mayokam tuku nzalin̄in̄git. Nane tane ndon̄ man̄gurka isukusmba yabrin̄gig ta nane gare sun̄go tade. Nane tane tuku man̄au mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba n̄ayo silide. ¹⁴ Nane pino n̄akmba kan̄gerka am kikon̄ tin̄gade. Nane une man̄au kade ta maro ndan̄in̄git. Nane wamdus san̄gri kugatok mbal didikam tuku yabrin̄in̄gig. Nane wam n̄akmba tuku wamdus piririmba wamdus san̄grinu pilig. Nane sin̄ka Kuate tuku kasur mboln̄ge minig. ¹⁵ Nane ndin̄ tin̄reknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kin̄o Balam nu agan̄ ndende sun̄gomba kilam tuku piririmba wam n̄ayonu kam idusna tan̄amba nane mata tan̄ade. ¹⁶ Balam nu wam n̄ayonu kam idusna le don̄ki ande pasatam kumuŋ kuga ta nu tan̄gon̄ge pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tan̄go Balam tuku n̄gin̄ngan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tan̄go ta nane kule n̄guruŋ kule parakate tan̄aŋ. Bidu bubren̄ge tumba pinderkate tan̄aŋ. Ma make sun̄go buto n̄ayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nan̄gine n̄garo payamka pasa alo kugatok tuku min̄ge fetkade. Nane afu ailfu ndo n̄gamun̄gal biye mbilmba man̄au n̄aigonu kusrekinaig ta nane n̄garosu tuku nzali n̄aigonu man̄ dubikuwaig n̄ga didika wam n̄aigonu afu tumnin̄gig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig n̄ga tukul ande sine peu ndasingit n̄gade ta nan̄gine kutur man̄aun̄ge ndalekate le nane ta kumnem̄ge minig. Man̄au n̄ayonu anden̄ge tan̄go tuku san̄gri te-iben̄te ta nu agan̄ ta tuku piro agan̄ tan̄aŋ minit.

²⁰ Nane afu sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus muskil kile-tidin̄ge sin̄git tuku tan̄go kila pilig sulumba kilke tuku kutur man̄au kusrede ta man̄ luka kutur man̄au tumba san̄gri ta kumnem̄ge ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile n̄ayonu sun̄go sinam̄ge minig.

²¹ Nane man̄au tin̄reknu kila pilnaig sulumba man̄ Kuate tuku pasa n̄gumnede ta ose. Nane mine n̄ayonu mboln̄ge minig. Nane man̄au tin̄reknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mboln̄ge yaba pasa ande minit ta nane mboln̄ge kilimok mayok kinit ta ten̄enmba. Age ande n̄uleka luka nuŋe n̄ule nyate n̄gate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba man̄ ruga pisit n̄gate.

3

Sun̄go nu luka ndenun̄gat

¹ Tira kame, ye waŋe inum te tane isam tuku man̄ kuyaret. Waŋe te mboln̄ge mata tane wam magenu idusnin̄mba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tan̄go kame tuku dir pasa idusnin̄mba sin̄gine Sun̄go muskil kile-tidin̄ge sin̄gam tuku tan̄go nu tuku pasa turmba idusnin̄gap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satin̄gigen̄ le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mboln̄ge afu promba nan̄gine n̄garosu tuku nzali dubika n̄gamun̄gal son tuku man̄au talaka nzumilmba sakam̄gaig: ⁴ A... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen n̄ayo kina ma

ma siŋgine mbuŋ kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta taŋamba ndo minit ŋga sakamŋgaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainŋanu sukmba kusrede ta teŋemba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamŋge prowe lika kilke ta kuleŋge laipniŋgina. ⁶ Ngumneŋga kilke ta kule ndui taŋge soŋgina le ŋgisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui taŋge pasokam tuku madinikina le nale ait suŋgo ta tairŋga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam ŋaigonu ke likade mbal nane ŋgisikamŋgaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndaŋgap. Kuate am mbolŋge ki ait ndindo ta yar 1,000 taŋaŋ minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolŋge ki ait ndindo taŋaŋ kinig. ⁹ Suŋgo nu prowam tuku sakina ta nane afuŋge nu dalkate ŋgade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustiŋmba ŋgan minmba tairŋgate. Nu taŋgo inum ndindo ŋgisikam tuku idus ndamba ŋakmba ŋgamuŋgal biye mbilwaig ŋga tairŋgate.

Kilke samba ŋgisikamŋgaik

¹⁰ Suŋgo tuku ait kuayar taŋgo taŋaŋ prowamŋgat. Ait ta mbolŋge fudu suŋgo mayok ka samba ŋgisikamŋgat. Samba tuku saŋgri yimyam pa kamenuŋge ŋgisike sulumba kilke agaŋ ndende tur pasokamŋgat.

¹¹ Agaŋ kame ŋakmba taŋamba ŋgisike suluwamŋgaig. Ta tuku tane Kuate kumnemŋge minmba mine maŋau mayenu tiŋreknu ŋak minap. ¹² Tane Kuate tuku ait suŋgo ta minde minap. Ait suŋgo ta prowa le paŋge samba ugmba samba tuku saŋgri yimyam pa kamenuŋge ŋgisike suluwamŋgaig. ¹³ Nu sakina taŋamba sine samba kilke kitek tairŋga mineg. Maŋau tiŋreknu ndo kilke ta mbolŋge minamŋgat.

¹⁴ Tira kame, tane agaŋ magenu taŋaŋ tairŋga minig tukunu tane Kuate am mbolŋge purfeŋnu piti kugatok tiŋgam tuku wamdus saŋgrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate ŋga idus ndawap. Nu ŋgan minmba sine muskil kile-tidiŋgam tuku ait siŋgit ŋga idusap. Siŋgine tira mayenu Paulus nu Kuatenge wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata taŋamba kuyarna. ¹⁶ Nu nuŋe waŋe ŋakmba mbolŋge wam te tuku ndo kuyarna. Nuŋe waŋe afu mbolŋge pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba naŋgine wamdusmbi mbilniŋmba tugunu kise kile-mayokkade sulumba naŋgine miron ŋaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa ŋakmba kilmba taŋamba ndo ŋaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku riron pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabritiŋmba didikuwaig le taŋgine wamdus saŋgrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Siŋgine Suŋgo Yesus Kristus muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku taŋgo nu tane ake sinan make patikate ta tane nu tuku maŋau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilŋa saŋgri suŋgo ŋak minit ta taŋamba minmba minwa.

Son.

1 YOHANUS

Yohanusnge waŋe ambonga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waŋe te kuyarna. Waŋe te mbolŋge nu kume pur maŋau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunḡomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

¹⁻³ Miŋge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolŋge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinḡamŋgit. Nu kilke te mbolŋge mayok kina le singine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kaŋgermba waimbi mata kiregerj. Ake sa ndaket. Wam kaŋgermba isgerj ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndoŋ minna le nu te-mayokna. Sine mineḡ taŋamba tane Mam Kuate le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus ndoŋ muŋgu gare ŋak minap ŋga nu tuku satinḡamŋgit. ⁴ Sine ŋakmba ulendika gare-garekube le gare maŋau ta sunḡokuwa ŋga waŋe te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiŋo tugumŋge pasa isgerj ta satinḡamŋgit ta teŋenmba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudiŋndo mata nu mbolŋge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamŋge minanu taŋaŋ minmba sine Kuate ndoŋ muŋgu gare ŋak mineḡ ŋgube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek maŋau ta ke ndakeḡ. ⁷ Kuate nu bulu sinamŋge minmba purferŋnu ndo minit. Sine mata bulu sinamŋge minanu taŋaŋ minbe ta singine singine muŋgu gare ŋak mineḡ le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus tuku ndare taŋe sine tuku mbar ŋakmba saukate. ⁸ Sine mbar kugatok mineḡ ŋgube ta singine wamduŋge yabrisinḡit. Tugusek maŋau sine siŋka gilai.

⁹ Sine singine mbar kile-mayokkube ta Kuate nu siŋka tiŋreknu minmba nuŋe pasa kumumba mbar ta gilainḡa sine tuku maŋau ŋaigonu ŋakmba saukamŋgat.

¹⁰ Sine mbar maŋau afu ke ndakigerj ŋgube ta Kuate nu sine mbar ŋak ŋgate pasa ta pitaiweg. Nu yabri taŋgo ŋganu sukeḡ. Sine taŋamba sakeḡ ta nu tuku pasa ta sine sinamŋge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursinḡit

¹ O yiŋe kiŋo kame, tane mbar maŋau ke ndakap ŋga waŋe te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndoŋ pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tiŋreknu. ² Nuŋge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal ŋakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³⁻⁴ Ande nu ye Kuate kila ŋga nu tuku miŋge dubi ndate ta nu yabri taŋgo ndo. Nu tugusek maŋau siŋka gilai minit. Sine Kuate tuku miŋge dubimba minbe ta miŋge bulokmbi ye Kuate kila ŋgam kumuŋ.

⁵⁻⁶ Ande nu Kuate tuku miŋge dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolŋge sunḡoka kumuŋgate. Ande nu ye Kuate ndoŋ sailket ŋgate ta nu Kristus maŋau kina taŋamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku maŋau te-purbe ta sine miŋge bulokmbi sine Kuate ndoŋ mineḡ ŋgam kumuŋ.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilnatanimba minit. Ta tuku pasa kitek tanar kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolnje mayok ka tane mbolnje mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamnje minet nga afu kasurnjgit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuje tuku kume purte ta nu bulu sinamnje minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu tanjo afu kasurnjgit ta nu ma make sinamnje minit. Ma makenje nu tuku am songate le ndin kanjer ndate tanar.

¹² Kinjo kame, Kristus tuku piro mbolnje Kuatenje tane tuku mbar sauka gilaingina nga ye tane tuku wanje te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolnje abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku wanje te kuyaret.

Tanjo mo, tane buk Satan te-ibenjaig nga ye tane tuku wanje te kuyaret.

¹⁴ Kinjo kame, tane Mam Kuate kila minig nga ye wanje te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolnje abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku wanje te kuyaret.

Tanjo mo, tane sangri jak. Kuate tuku pasa tane tuku ngamuŋgal sinamnje minit le Satan te-ibenjaig nga ye wanje te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunjomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku manau agar ndende ta tuku nzali sunjo nda tap. Ande nu tanjawa ta nu Mam Kuate tuku wamduŋ sunjo te ndakate. ¹⁶ Kilke te tuku manau ta ngarusu tuku nzali dubide ko am kikonj tinjade ko nanjine mine ta tuku payamkade wam ta jakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumnje pro ndade. ¹⁷ Kilke te ngisikamngat. Am kikonj tinjade manau ta kugawamngat. Ande nu Kuate tuku nzali dubite ta nu abo minmba minamngat.

Kristus tuku ngueu tanjo

¹⁸ O kinjo kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku ngueu tanjo mayok kanjat nginaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku ngueu mbal gudommba buk mayok kinig le sine wam ta kanjermba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndonj minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndonj minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolnje nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig tanjamba mine ndakate. Kristus nu Tukul Guwa tinjina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig nga kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolnje mayok nda kinit. Tane wam ta kila nga wanje te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuatenje madi ndana nu Kristus kuga ngate ta nu yabri tanjo ndo. Nu Kristus tuku ngueu tanjo. Nu Mam Kuate nuje Kinjo nuje turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kinjo pitaite ta Mam Kuate nu ndonj mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kinjo nu Kristus ngate ta Mam Kuate nu ndonj minit.

Tukul Guwanje pasa tugusek tumsingit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta ngamuŋgal sinamnje biye dewap. Tane tanjawa ta Mam Kuate le Kinjo nuje tane nale ndonj minamnjaig. ²⁵ Kuate nu agar ande singam tuku sasinjina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabritingam bafude le ye waje te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. Andenje nu tane tum nda tingwa. Kristus nu Tukul Guwa tingina le nu tane sinamnje minmba wam njakmba kumumbi tumtingit. Tumtingit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndonj sailkam tuku tumtingit tanjamba nu ndonj sailka minap.

²⁸ Kiño kame, sinja tane nu ndonj sailkap. Tanjaway ta nu manj mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolnje tingamngaig. ²⁹ Kuate nu sinja tinjeknu ta tane kila. Ande nu manjau tinjeknu kate ta nu Kuate tuku kiño ta tane kila palmbimngaig.

3

Sine Kuate tuku kiño kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuje kiño kame ngate le sine sinja nu tuku kiño kame mineg. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiño kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolnje sine Kuate tuku kiño kame mineg. Ngumneja mine mayenu mbolnje ndanjamba mayok kanjig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuje wam njakmba ta tugusemba kanjerka nu minit tanjamba ndo minamngig.

³ Ande nu wam ta idusmba tairnga minit ta nu Kristus tanjaj purferenu minam tuku sanjri tinga wam njaigonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une manjau njakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une njakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuje miroj sinja une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndonj sailkate ta nu une manjau kumba mine ndakate. Ande nu une manjau kumba minit ta nu Kristus kanjer ndamba nu gilai minit.

⁷ O kiño kame, tane kuraukap. Andenje tane yabritingikat. Kristus nu tinjeknu ndo. Ande nu manjau tinjeknu ndo dubikate ta nu mata tinjeknu minit. ⁸ Ande nu une manjau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolnje mbar manjau kina ta kile nu tanjamba ndo minit. Kuate tuku Kiño nu Satan tuku piro te-ibenjam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kiño minit ta nu Mam nuje tuku manjau te-purna tukunu nu une manjau kumba mine ndakate. Nu sinja Kuate tuku kiño tukunu nu une manjau ta kumba minam kumuñ kuga. ¹⁰ Ande nu manjau tinjeknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kiño kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Satan tuku minig ta sine manjau ta mbolnje kilimok kateseweg.

Kume pur manjau

¹¹ O buk tane singine singine munju kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna tanjamba mine ndakube. Nu Satan tuku kiño minmba nu maib nuje balena. Ta ndanjam? Kain tuku manjau njayonu. Maib nuje tuku manjau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Tanjamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtingamngaig. Nane tanjawaig le tane wamdsu sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi singine singine kume pureg wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine kume tuku sanjri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolnje mineg nga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku sanjri kumnemnje minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit tanjaj. Ande nu tanjo

baleningit tuku tanjo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mboŋge kume pur maŋau kumumbi kaŋgereg. Nu sine turkam tuku nuŋe ngarosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina taŋamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu agar ndende ŋak minmba tira ande agar ndende denkanu ta kaŋgermba wamdus kareŋ pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kiŋo kame, sine miŋgemi ndo afu tuku kume pureg nda ŋube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu temayokbe. ¹⁹⁻²⁰ Sine taŋamba kume pur maŋau kube ta sine maŋau tugusek tuku kiŋo kame mineg ŋga Kuate am mboŋge ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam kumuŋ. Siŋgine mbar wamdus sinamŋge kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisiŋmba sine tuku maŋau ŋakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine siŋgine wamdus sinamŋge mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku miŋge dubimba maŋau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabaŋeg ta nu siŋka siŋgit. ²³ Kuate nu teŋenmba sine sasiŋgit. Sine nuŋe Kiŋo Yesus Kristus tuku son ŋga nu sine sasiŋgina taŋamba siŋgine siŋgine muŋgu kume purkube ŋga sasiŋgit. ²⁴ Kuate tuku miŋge dubide mbal nane nu ndoŋ sailkade le nu nane ndoŋ minit. Nu nuŋe Guwa siŋgina ta mboŋge sine kila pilmba Kuate nu sine ndoŋ minit ngeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

¹ Tira kame, tane mbal afu tugumŋge pasa ismba pitik son nda ŋgap. Yabri tuan taŋgo gudommmba kilke tugu ŋakmba mboŋge kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa ŋak e ko guwa kise ŋak. ² Ande nu sakate: Kuateŋge madina taŋgo nu kilke mbolok ŋgaro tumba mayok kina nu Yesus ŋguwa ta nu Kuate tuku Guwa ŋak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu taŋamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ŋgueu taŋgo ndo. Kristus tuku ŋgueu taŋgo mayok kaŋgat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mboŋge minit.

⁴ O kiŋo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamŋge minit ta nu saŋgri ŋayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamŋge minit taŋgo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan taŋgo ta buk kile-ibenŋkinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok maŋau dubide kuasmbi taŋge ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenŋge ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mboŋge wam tugusek tuku Guwa le yabrisiŋgit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur maŋau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur maŋau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine siŋgine siŋgine muŋgu kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kiŋo. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur maŋau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nuŋe Kiŋo ndindo pilna le kilke te mboŋ prona le sine nu mboŋge abo tugu teg. Wam ta mboŋge nu sine tuku suŋgomba kume purte ta kilimok kaŋgereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingen le nu ake sinaŋ sine tuku kume purmba sine ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minam tuku Kiŋo nuŋe pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunḡokanu nḡa sine mata sinḡine sinḡine muḡgu kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kaḡger ndate ta sine sinḡine sinḡine muḡgu kume purkeg ta Kuate nu sine ndoḡ minit. Nu taḡate le sine nu tuku kume pureg maḡau ta sunḡoka kumuḡgate.

¹³ Kuate nu nuḡe Guwa sinḡina wam ta mbolḡge sine kateseweg. Sine Kuate ndoḡ sailkeg le nu sine ndoḡ minit nḡa kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal ḡakmba tuku muskil kile-tidinge niḡgam tuku nuḡe Kiḡo nuḡe pilna le ndekina. Sine wam ta kaḡgergeḡ mbalḡge tane satiḡgeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kiḡo nḡate ta Kuate nu ndoḡ minit le nu Kuate ndoḡ minit. ¹⁶ Wam ta mbolḡge sine kila pilmba miḡge bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte nḡgeg. Kuate nu kume pur maḡau miro. Ima nu kume pur maḡau dubite ta nu Kuate ndoḡ minit le Kuate nu ndoḡ minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le maḡau ta sunḡoka kumuḡguwa ta sine kilke te mbolḡge Kristus taḡaḡ Kuate ndoḡ mine mayewamuḡgig. Ta tuku ait sunḡo mbolḡge sine kiko kuru kuru kugaḡtok minamuḡgig. ¹⁸ Ande nu siḡka kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur maḡau sunḡoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamḡgit nḡa iduste. Nu tuku kuru kuru maḡau taḡge kume pur maḡau te-ibeḡte.

¹⁹ Kuate nu amboḡga sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nḡa taḡgo afu kasurniḡgit ta nu yabri taḡgo ndo. Ta ndaḡam? Nu taḡgo ammbi kaḡgerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndaḡmba Kuate ammbi kaḡger ndamba nu tuku kume puramuḡgat? Ta ndo kumuḡ kuga. ²¹ Kuate nu teḡenmba wam sasiḡgit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa nḡate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenḡam kumuḡ

¹ Ima nu Yesus nu Kuateḡge madina taḡgo nḡate ta nu Kuate tuku kiḡo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kiḡo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku miḡge dubiweg ta sine nu tuku kiḡo kame tuku mata kume pureg.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku miḡge dubiwamuḡgig. Sine Kuate tuku kiḡo kame mayok kageḡ mbal sine kilke te tuku wamdus ḡaigonu ḡakmba kile-ibenḡkam kumuḡ. Wam ta mbolḡge sine Kuate tuku miḡge dubiwam tuku piti ndasiḡgit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kiḡo nḡa nu tuku saḡgri tomba tiḡga kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenḡam kumuḡ. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nuḡe Kiḡo nuḡe tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolḡge nu tuku tugu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolḡge ndo kuga. Nu kummba ndare kutukina ta mbolḡge mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek maḡau nu miro. Nuḡge mata Kristus tuku tugu tumsiḡgit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare agaḡ keḡmba taḡge wam ndui ta ndo tumsiḡgit.

⁹ Sine taḡgo tuku pasa afu ismba son nḡgeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu taḡgo tuku pasa lite ta siḡka sine son nḡgam tuku. Kuate nu Yesus yiḡe Kiḡo nḡate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yiḡe Kiḡo nḡate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri taḡgo nḡanu sukte. Ande nu Yesus tuku saḡgri tomba tiḡgate ta

Yesus nu Kuate tuku Kinjo ta nu nuje ngamunggal sinamunge kamuste. ¹¹ Kuate nu tenemba sasingit. Ye abo tugu minmba minam tuku tinjen. Abo tugu miro ta yije Kinjo nga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kinjo tumba nu ndonj minit ta nu abo tugu ta mata tumba jak minit. Ima nu Kuate tuku Kinjo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abo tugu minmba minamngat

¹³ Tane Kuate tuku Kinjo tuku sangri tomba tingade mbal tane sinjka abo minmba minamngaig. Wam ta tane kila palpe nga waje te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaneg ta nu sine tuku yabanj pasa isit nga wamdus bulok jak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabanj pasa isit ta alonu singamngat nga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une manjau afu Kuate nu sauka gilaingate. Ande nu une manjau tanjap kuwa le kanjermba Kuatenge sinzanjwa nga yabanjap ta nu abo minamngat. Mbar manjau jakmba Kuatenge sauka gilaingate le tanjo ngisi ndakade. Une manjau ande Kuate nu sau ndakate le tanjo ka ngisikade. Ande nu une manjau tanjap kuwa le nu tuku nga Kuate yabanjap nga sa ndatinget.

¹⁸ Kuate tuku kinjo kame une manjau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kinjo nu nane kigraibkate le Satan nu nane njaigo siglikam kumun kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu jakmba Satan tuku sangri kumnemnge minig. ²⁰ Kuate tuku Kinjo pro sine tuku wamdus purfeu sersingina le Mbara Tugusek kila mineg. Sine Mbara Tugusek nuje Kinjo nuje Yesus Kristus nale ndonj mineg. Kristus nu nuje mironj nu Mbara Tugusek. Nu abo minmba minam tuku tugu.

²¹ Yije kinjo kame, tane yabri mbara afu dubi ndaka ngumneningap.
Son.

2 YOHANUS

Yohanusnge waje arnu kuyarna

Yohanusnge waje arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu tenemba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nga minmba pino tanjo tam tuku kuaneka minnaig tanaj. (Dir Pasa 19.5-10 kanjerap).

Pino ta tuku kiyo kame ta kuasmbi ta tuku tanjo pino. Aba nanjine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

¹⁻² Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat tanjo saibonu ye ne naje kiyo kame ye tane ndonj pasa-pasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine njakmba ngamuknje minmba minamngat nga sine njakmba tane tuku kume purmba mineg.

³ Mam Kuate nuje Kiyo nuje Yesus Kristus nale sinja sine tuku sunjgomba kume purde. Nale mara mara ake sinaj sine make patika sine sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sersinjmba minamngaik.

Tane munju kume purka minap

⁴ Ne tuku kiyo kame afu Mam Kuate tuku minje ta kumumba tugusek manjau dubikade le ye ismba gare toret. ⁵ O pino, ye tane sarsartinjmba sine njakmba sinjine sinjine munju kume purkuba njet. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgen. ⁶ Sine tanjamba kume pur manjau njak minbe ta sine Kuate tuku minje dubiwamngig. Nu tenemba sasingina. Tane kume pur manjau dubiwap ngina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

⁷ Yabri pasa sakade mbal gudommba kilke tugu njakmba mbolnje kine likade. Kuatenge madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nga pitaide. Tanjade mbal nane yabri tanjo ndo. Nane Kristus tuku ngueu. ⁸ Sine pirokigenj le alonu manjau tugusek tane mbolnje mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ngisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuje wamdusmbi manj tutur-tuturte ta Kuate nu ndonj mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biymba minit ta Kuate le Kiyo nuje nale nu ndonj minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuje wande mbol kuwa ta nu piro njayonu ta tuku piro tuma tanjo tanaj minamngat.

¹² Ye pasa afu sunjgomba tane satjngam tuku ta waje te mbolnje kuyarnjngam idus ndawet. Ye tane tugum promba mungu kanjerka pasasakumba gare sunjo tube nga iduset.

¹³ Aba tanjine Kuatenge madina ta nuje kiyo kame ndonj nane tane tuku kaiye pasa pilig.

Son.

3 YOHANUS

Yohanusŋge waŋe keŋnu kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba waŋe keŋnu te taŋgo ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye siŋka ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat taŋgo saibonu ye ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam ŋakmba ŋgarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabaŋet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son ŋga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kiŋo kame maŋau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku maŋau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamŋgat. ⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu siŋginaig le sine Kristus tuku kuasmbi teŋge mineg te sine isgeŋ. Ne nane Kuate tuku piro mbal ŋga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku naŋgine tumbraŋ kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumŋge nane agaŋ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sinenge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndoŋ piro tuma taŋaŋ minbe.

Diotrefes tuku maŋau ŋayonu

⁹ Ye buk waŋe ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta Diotrefes nuje mironŋ gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-ibenŋna. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku maŋau ta tane tugumŋge te-mayokamŋgit. Nu ake sinaŋ ye tuku nyu ŋayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuninmba Kristus tuku mbal ŋgamukŋge pitaikate.

Demetrius tuku maŋau mayenu

¹¹ O tira, ne maŋau ŋayonu ta dubi ndawa. Maŋau magenu ndo dubika mina. Ande nu maŋau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu maŋau ŋayote ta nu Kuate gilai.

¹² Taŋgo pino ŋakmba Demetrius tuku maŋau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku maŋau tugusek kilimok mayok kinit ŋga sakade le iseg. Ye mata nu tuku maŋau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu suŋgomba ne sanam tuku ta waŋe te mbolŋge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro muŋgu kaŋgerka pasa-pasakam iduset.

¹⁵ Ne ŋgamuŋgal mukuk ŋak mina ŋga ye Kuate yabaŋet. Tira kame afu teŋge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndoŋ minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te saninga le iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasnge waje kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mboŋge minit.

Waje te Yudasnge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waje mata Kuate tuku Pasa mboŋge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro tango. Tane Mam Kuatenge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusnge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamuŋgal mukuk wamdus bul sertinmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinge siŋgina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram suŋgomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironj pasa ndo kuyaret. Sine son ngeŋge pasa Kuate nuŋe mbal siŋgina ta tango afuŋge pasa ta mbilam tago-tagode ta tane saŋgri tiŋga pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngummede mbal afu tane ngamukŋge mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane naŋgine wamdusmbi Kuate tuku maŋau mayenu mbilmba nu sine make patikate ŋga kiko kugatok unekade sulumba siŋgine Suŋgo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mboŋge mbal ta ŋgisikamŋgaig ŋga sakina.

⁵ Tane wam te buk isnaig ta maŋ lato idusam tuku satingamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipnge muskil kile-tidingina sulumba ngumneŋga mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu eŋel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba naŋgine kulatkanu ma kusrekenaig ta Kuate nu nane ma make suŋgo sinamŋge patika muli kareŋnumbi kuse likina le minmba minig. Ait suŋgo mboŋge Kuate nu nane pileninmba pa ninŋamŋgat.

⁷ Sodom le Gomora tumbraŋ afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kanŋernaig. Eŋel ŋaigonu nane maŋau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino tango ndonj mine maŋau mbilmba une ŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Maŋau ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋgit.

⁸ Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kiŋambi ŋgarosu kutur tuwig sulumba naŋgine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail panningig.

⁹ Ata. Eŋel kame tuku gabat suŋgo Mikael nu Satan ndonj Moses tuku mindesinj tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sunŋonŋe ne sane likamŋgat ŋga Satan sana. ¹⁰ Ndanam tuku yabri tum mbal nane agaŋ afu sine ammbi nda kanŋerkeŋge ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig?

Nane agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok naŋgine nzali ndo dubikade le wam ta luka naŋgine kanu ŋaigo siglikate.

¹¹ Osese. Nane Kain tuku maŋau dubide. Nane Balam taŋaŋ ndametinj kilam tuku piriŋimba wam ŋaigonu kam idusde. Nane Kora taŋaŋ Kuate tuku pasa pitaimba ŋgisikade.

¹² Tane wamdus ndindo ŋak maŋgurka pagumba nye suŋgo ait mboŋge nane kiko kugatok taŋaŋ tane ndonj isukusmba tane tuku maŋau mayenu ta kutur mbilmбилde. Nane mbesiŋnaŋga afu taŋaig ŋga naŋgine ŋgarosu ndo

isukusneningig. Nane gau dabuk dabuk bubrenge tumba pinderkate tanja ake njele parak pasa sakade. Nane kumzan ail nanjine ait mbolnje alo ndade le gode le kumig tanja. ¹³ Yu mbalo subalnu tu njak mayok kinig tanja nanjine kiko manjau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade tanja nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sunjo nane tuku madina le nane ta sinamnje minmba minamnjaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nune Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa tenemba sakina. Tane isap. Sunjo nu nune enel gudommba njak prowamngat. ¹⁵ Nu prowa sulumba tanjo pilenimmba nane nu pitaimba manjau njaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa njaigonu tuwig mbal nane njakmba kilmba pasa mbolnje patikamngat njina.

¹⁶ Yabri tum mbal nanjine mine njakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nanjine njarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane minje fetka nanjine njarosu payamka afu tuku aganj ndende kilam tuku wam sa kuakinjade.

Rironj pasa afu

¹⁷ Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus tuku aposel kame nane manjau afu ngumneja prowam tuku sakinaig ta gilai ndanjap. ¹⁸ Nane tenemba satinjinaig. Kugawam tuku ait mbolnje nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ngumnemba nanjine njarosu tuku nzali kutur njak ta dubikamnjaig nga satinjinaig. ¹⁹ Mbal kame tanje tanjo pur yimyam ninjig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane tanjade ta tanenje Kuate tuku pasa sine son ngeg ta idusmba njak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolnje Kuate yabanjap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta kusre ndamba nu tugumnje minap. Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane mapetinguwa le abo njak minmba minamnjaig wam ta ndo tairnja minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaninjmba turkap. ²³ Afu ngisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo njak minig ta nane sinaninjmba nane tuku manjau ta tane rironjkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sunjo ndindo nu singine Sunjo Yesus Kristus mbolnje muskil kile-tidinge singit ta nu tane baringubekaig nga nu tane kulatkam kumun. Ngumneja nune kilnja sanjri njak tane tugumnje tane gare njak mbar kugatok kile-tidngam kumun. Nu kilnja sunjo sanjri njayo nyu sunjo minmba minna ta kile minit. Nu tanjamba minmba minamngat.

Son.

DIR PASA

Dir pasa Yesus Kristusnge te-mayokna

Yesus tuku dubiwanu tanjo Yohanus nu waje te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu mulintumba Patmos nuy mbolnje pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolnje minmba nu kinatanu suk aganj gustomba kanjerkina. Wam kame ngumneja prove likamngai ta Yohanus am mbolnje kanunu tananj mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu tananj waje te mbolnje kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudomba tuku sakina ta afu kateseningam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta tenemba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam njakmba kulatkate. Ngumneja nu wam najgonu njakmba mapeke nda. Nu nduyiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinja tanjo njakmba pilenimba lafunu ningamngat. Kuate nu wam kame njakmba kulatkate tukunu nuje mbal piti ngamuknje ngan minmba bike ndakuwaig nga tumsingit.

¹ Pasa te Yesus Kristusnge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kanjgaig ta Kuatenge nuje piro mbal tumningam tuku Yesus Kristus sana le nu nuje enel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tanjo Yohanus tumyina. ² Ye wam kanjerken ta kile-mayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusnge te-mayokna ta turmba njakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu gare-garekamngat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamngai.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolnje Kristus tuku kuasmbi 7 tane njakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndonj pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna tanjamba minmba minamngat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig nane ndonj tane ake sinanj make patika ngamunggal mukuk wamdus bul sertinguiwaig. ⁵ Yesus Kristus mata tane mbolnje tanjawa. Nunje Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ngamuknje nu ambonja tingina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo njakmba tuku gabat minit.

Nu sine njakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidinge singina sulumba ⁶ sine nuje Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolnje pris piro biyam tuku madisingina. Kuate nunje ndo nyu sunjo pasa njak sanjri njayo minmba minwa. Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolnje ndekuwa le tanjo njakmba nu kanjeramngai. Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal mata nu kanjeramngai. Kilke mbolok mbal njakmba nu kanjermba malmbi wikarauwamngai. Sinja tanjamba prowamngat. Son.

⁸ Sunjo Kuate Sanjri Nayo nu kile minit buk minna tanjamba minmba minamngat ta nu tenemba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu njgate.

Yohanus nu kinatanu suk Yesus kanjerna

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tanjo. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sangri tinja dirnanjeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye mulinjumba Patmos nuy mbolnje pilnaig. ¹⁰ Ye tanje minen le kusem ait mbolnje Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemnje pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok ka tenjemba sayina: ¹¹ Ne wam kanjerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waje kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbrañ kame ta kine likuwaig nga sayina.

¹² Sayina le imanje sayate nga ye mbilka gol lam 7 minnaig le kanjerken. ¹³ Gol lam 7 ta ngamuknje ande Katesek Tanjo tanje tinjina le kanjeren. Nu tawi kuennu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nuñe gabat waje kaukuknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukuk suk. Nu tuku am ta pa bulu tanjañ. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolnje piyit le ugmba minmba uge linju mayok kinit tanjañ. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nuñe wai ndinam tambu mbai 7 kile njak minna. Kame bagi agok njayo agonu armba njak nu tuku minjeknje mayok kina. Nu tuku tumail uge linju ndo ki gabat fumnje bulu sangrinu prote tanjañ.

¹⁷ Ye nu kanjermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tanjo kumanu tanjañ minen le nu nuñe wai ndinam ye mbolnje pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. ¹⁸ Ye abo njak minmba minet. Ata. Ne ye kanjerya. Ye buk kumen ta ye abo njak minmba minamngit. Ye nyu njak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbrañ ta yenje kulatket. ¹⁹ Ne wam kanjerkate te afu kile prode afu ngumnenja prowamngaiñ ta njakmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yinje wai ndinam tembi kile njak minit le kanjerkat ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kanjerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku enel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enel Efesusnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Yinje wai ndinammbi mbai 7 kile njak minmba gol lam 7 ngamuknje kine promba minet yenje nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta njakmba ye kila. Tane piro karenkade. Tane piti ngamuknje sangri tinja dirnanegade. Tane wam njaigonu kade mbal ngumneninjmba mbal afu sine Kristus tuku aposel ngade le tane nane tagoninjmba nane tuku yabri manjau kila pilig. ³ Tane piti ngamuknje ngan minmba ye tuku nga piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam njakmba magenu ndo ta ye tane ndon pasa njak. Tane ambonja ye tuku sunjomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sunjomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdus pulutinguwa le ngamungal biye mbilmba ye tuku sunjomba kume purnaig manjau ta manj kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tanjine lam yaitinji le nuñe minanu ma mbolnje mine nda.

6 Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta tenjenmba. Tane wam njaigonu Nikolas* tuku manjau dubide mbal ke likade ta tane rironjka talakade ta ye mata tarjawet.

7 Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenjkuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinamnje ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyamngat.

Smirna mbal tuku waje

8 Kuate tuku enjel Smiranje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Yenge ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu mata yenge ndo. Ye buk kumen sulumba manj abongen. Yenge pasa te pilet.

9 Ye tane kila. Tane piti sunjo tumba aganj ndende kugatok minig ta tane aganj ndende sungomba njak minanu taranj minig. Zu mbal afu tane tumail pantingig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

10 Tane isap. Mine ninemba Satan nu tane tagotinguwa le nane afunje tane mulinj kilmba wandeknje patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tingamngit.

11 Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenjkuwa ta nu kummba manj kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waje

12 Kuate tuku enjel Pergamumnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Kame bagi agok nayo agonu armba njak ta ye tuku minje mbol minit. Yenge pasa te tane tuku pilet.

13 Tane tumbran minig ta nane njakmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku tango ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

14 Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Tane tuku afu Balam tuku manjau dubide. O buk gabat sunjo Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan tango Balam kusunana le nu ndin tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba tango pino ndonj fare fare unekinaig.

15 Tanamba ndo tane tuku afu Nikolas tuku manjau dubide. 16 Tane manjau njaigonu ta kusreka ngamungal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi mingeknje minit tembi tane bale faramngit.

17 Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenjkuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambimngit. Ye ndame kaukauk mbolnje nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nuje mironj nyu ta kila minamngat.

Tiatira mbal tuku waje

18 Kuate tuku enjel Tiatiranje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Ye Kuate tuku Kinjo yije am pa bulu mayok kinit taranj. Yije kupe mbain ain pa sunjo mbolnje uge linju mayok kinit taranj. Yenge pasa te tane tuku pilet.

* 2:6: Nikolas nu yabri tum tango ande

¹⁹ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane ye tuku sanjri tomba tinjgade manjau kume pur manjau afu turningig manjau sanjri tinjga dirnangade manjau ta njakmba ye kila. Tane ambonga manjau magenu ke likinaig ta kile lininjmba lato mbolnje kade.

²⁰ Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Pino njayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino nga ye tuku piro mbal tuku wamdus didikate le nane tanjo pino ndonj fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ngamunggal biye mbilwa nga nu tairnga minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti sunjo tuwi le nu guaze tumba kinye njak minamngat. Nane nu ndonj unekinaig ta ngamunggal biye mbil ndawaig ta nane mata piti sunjo tamnngaig. ²³ Ye nu tuku mbal njakmba bale faramngit. Tanjawi le ye tanjo tuku ngamunggal pilenga kanjer tiwet ta ye tuku kuasmbi njakmba kila palmbimngaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamngit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunje Satan tuku manjau njgade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tinje nda. Ye pasa te ndo satinngamngit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamngit.

²⁶ Tanjo ima nu sanjri tinjga wam njaignu kile-ibenjka ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamngat. ²⁷ Yinje Mam nu sanjri sina tanjamba ye suk nu sanjri tuwi le ain ndumndum tanjan afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tanjan nane kagruningamngat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimngit.

²⁹ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku wanje

¹ Kuate tuku enjel Sardisnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sanjri njak minig njgade ta tane sinjka kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonga tinjgap sulumba ye tuku manjau fudinjmba kade le njgisikam bafute ta te-sunjgowam tuku wamdus sanjri palpe. Tane wam ke likade ta yinje Mbara am mbolnje kumumbi mayok kinig le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son njginaig ta manj idusmba tanjine kanyum ta kusremba ngamunggal biye mbilap. Tane tanja ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tanjo tanjan prowamngit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tanjine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukawk tinji le tinjmba ye ndonj lika minamnngaig.

⁵ Tanjo ima nu sanjri tinjga manjau njaignu kile-ibenjkuwa ta nu sinjka tawi kaukawk ta tinje njak minamngat. Ye nu tuku nyu wanje mbolnje sau ndaki le nu abo njak minmba minamngat. Ye yinje Mam nunje enjel kame njgamuknje nu tuku nyu te-mayokmba nu yinje mbal ngamngit.

⁶ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku wanje

⁷ Kuate tuku enel Filadelfiange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Ye purfen nu kateseknu ndo. Kuate nu David sanjri tuna sanjri ta ye njak minet. Ye malanja ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sanjri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ngamuknge ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanja mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenje tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sinen ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnenja ye nane saningi le nane pro tane tugumnge dagol tidronga ye tane tuku kume puret ta nane katesewamngaig.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamdus ndindo njak ye tairnga minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamngit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tanjine lafu mayenu pitaiwamngaig.

¹² Tanjo ima nu sanjri tinga manjau njaigonu kile-ibenkuwa ta nu yinje mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanjari siriwi le nu Kuate tugumnge minmba minamngat. Ye yinje Kuate tuku nyu nunje tumbran tuku nyu turmba nu mbolnje kuyaramngit. Nunje tumbran ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumnge samba mbolnje ndekamngat. Yinje nyu kitek mata nu mbolnje kuyaramngit.

¹³ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku wanj

¹⁴ Kuate tuku enel Laodiseange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Son manjau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba temayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamunje minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tenjenmba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumun minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satinjamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukauk piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranja mambilam tuku ye tuku gurenj marasin piyamba am minyanjap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinje lika pa tinget. Tane ngamunjal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanja tugumnge tinga katkatmba minet. Ima nu nunje malanja talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sanjri tinga manjau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sunjo tumba yinje Mam tugumnge nunje minyonu mbili maditaknu mbolnje

minyok minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu sanjri tinga manjau njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndon yije minyonu mbili maditaknu mbolnje minamkik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa sanjgit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-njamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denpurmba kile ye manj kinatanu suk samba mbolnje malanja ande talok minna le kanjeren sulumba njin tugu ambonja tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjenmba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngai ta tumnamngit njina.

² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolnje minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnje minyokina le kanjeren. ³ Minyo mbili ta mbolnje minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kanjerkana tanjaj uge lijnu ndo. Wanzu ndame uge lijnu emerald tanjaj tinga minyo mbili laipmba minna le kanjeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-njamumba minnaig le kanjeren. Minyo mbili kame ta mbolnje tanjo mage mage nyu njak tawi kugeneru kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kanjeren.

⁵ Minyo mbili maditaknu tugumngje telinj tuku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamngje sati 7 bulunga minnaig le kanjeren. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamngje ma ande yu suk glas tanjaj lijnenkanu kanjeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kanjeren.

Aganj kame ta am gudommba njak. Njumnemngje tumailamngje amngje ndo kumungjanu minnaig le kanjeren. ⁷ Aganj bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panjus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nanjine njarosu amngje ndo kumungjanu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba tenjenmba sakade.

O Sunjo Kuate ne sanjri njayo. Ande ne linam kumunj kuga.

Ne purfenju, purfenju ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamngat ngade.

⁹ Kuate abo njak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyokate le aganj bailkamba abo njak ta nu mayenu nga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dungade le ¹⁰ tanjo mage 24 nyu njak ta mata nane nu tumailamngje truk ka nu tuku nyu te-dungade. Nane nanjine gol hat paska minyo mbili tugumngje panka tenjenmba mune ulig.

¹¹ O sinjine Sunjo Kuate, ne aganj ndende njakmba kile-mayokkina.

Ne nane nzali dubimba aganj ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sanjri njakmba njak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dungge ngade.

5

Waje filfilanu nzingail njak

¹ Tanjo minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyokina ta nu nune wai ndinammbi waje filfilanu te njak minna. Waje ta sinanu sanjinu kuyar njak ta nzingail 7-mbi katnja tukulunu. ² Tanjamba enjel sanjrinu ande mata kanjeren. Nu wi kuenka tenjenmba sakina: Ima nu waje nzingail 7 njak te paska talkam kumunj e nga sakina sulumba ³ nu samba mbolnje kilke mbolnje

kumnemņge tanġo ande sota waņe nziņgail 7 ņak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waņe ta talka kaņġeram kumuņ kuga tukunu ye malmbi sunġowen. ⁵ Ye malmbika minen le tanġo mage nyu ņak ta tuku andenġe ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolņe ande laion tanġa David tuku mbuņ nu kumuņ. Nuņġe nane ņakmba kile-ibenġkina tukunu nu waņe nziņgail 7 ņak ta paska talkam kumuņ ņga sayina. ⁶ Tanġakina le ye mambilmba minyo mbili maditaknu ta tugumņġe aġaņ bailkamba abo ņak tanġo mage nyu ņak ta ņgamukņġe Sipsip Fat balewanu nzilal ņak ta tiņ minna le kaņġeren. Nu nau 7 ņak. Amnu mata 7. Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa 7. Nuņġe Guwa ta kukulniņġit le kilke ņakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tanġo minyo mbili mbolņe minyok minna ta tuku wai ndinam mbolņe waņe filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waņe filfilanu yaina le aġaņ bailkamba abo ņak tanġo mage 24 nyu ņak ndoņ nane Sipsip Fat tugumņġe dagol tidronġa truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu ņak ta turmba kile ņak minnaig. Pa guwa tiņġate ta Kuate tuku mbal kame tuku yabaņ pasa. ⁹ Nane mune kitek tenenmba ulnaig. O Sipsip Fat nenġe ndo kumuņ.

Ne balenainig le kumna tukunu waņe filfilanu ta ne yaimba waņe nziņgail 7 ņak ta paskam kumuņ.

Ne naņe ndarembi tanġo gudommba tuku muskil kile-tidiņġe niņġina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbraņ pasa yeki yeki ņgarosu yeki yeki kilke tugu ņakmba ta nenġe ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane ņakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolņe pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanġana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamņġaig.

Nane tanġamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmba eņel gudommba burnu kumuņ kuga nane minyo mbili maditaknu te-ņgamunaig le kaņġerken. Eņel kame ta nane aġaņ bailkamba abo ņak tanġo mage 24 ta ndoņ pasa ande sakinaig le isen. ¹² Nane kuenġka tenenmba sakinaig.

Sipsip Fat afuņġe balenaig le kumna ta nu ndo sunġo.

Nyu sunġo sanġri ņakmba wamduș kuyar mayenu ta ņakmba nuņġe ndo miro.

Sine kumumbi nu tuku nyu te-duņġeg ņġinaig.

¹³ Kile samba mbolņġe kilke mbolņġe kumnemņġe yu sinamņġe aġaņ ņakmba tenenmba sakinaig.

Tanġo minyo mbili maditaknu mbolņġe minit nu Sipsip Fat ndoņ nale sanġri ņakmba ņak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu te-duņġa minmba minbe ņġinaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le aġaņ bailkamba abo ņak ndek sakinaig: Eše. Mayede ņġinaig le tanġo mage 24 nane dagol tidronġa ndek truk ka nale mbariņnikinaig.

6

Sipsip Fat nu waņe nziņgail 6 paskina

¹ Kile ye kiņatanu suk Sipsip Fat kaņġeren ta nu waņe nziņgail 7 ņak ta tuku inum tumba amboņġa paskina. Paskina le aġaņ bailkamba abo ņak ta tuku ande pasa ņin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ņġina le isen.

² Kile hos kaukau ande prona le kanjeren. Tanjo mbol tanje minyokina ta nu tui panjar biye njak minna le andenje pro nu hat nyu njak tuna le nu nane afu kile-ibenjam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waje 7 nzingail njak ta tuku arnu paskina le aganj bailkamba abo njak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ngina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tanjo mbol tanje minyokina ta andenje pro nu nyu tumba kame bagi tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba munju bale-balekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail kenju paskina le aganj abo njak kenju ta ndek sakina: Ne yale ngina le isen. Tanjamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kanjeren. Tanjo mbol tanje minyokina ta nu skel ande te njak minna. ⁶ Aganj bailkamba abo njak nane ngamuknje ye pasa njin tugu tenjemba isen. Guba sunjo prote. Ki ait ndindo tuku piya tamba nane tuku nyamaganj ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku gurenj grep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail baillkanu paskina le aganj abo njak baillkanu ndek sakina: Ne yale ngina le isen. ⁸ Tanjamba ye mambilmba hos ngarosunu kulonj njak ande kanjeren. Tanjo mbol tanje minyokina ta nyunu kume manju. Kumanu mbal tuku tumbraj nu dubi-dubimba minna. Nale andenje nyu nikina le nale tanjo fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyam aganjmor nguikok ta njakmbambi kuasmbi inum bale farka kenjmba kusrekinaik.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunje bale farnjinginaig ta kanjerken. Nane atrau mbain kumnemnje minmba ¹⁰ tenjemba kuenjka sakinaig: O Sunjo, ne kateseknu purfenju ndo. Kilke mbol mbal sine bale farsinginaig ta ne ginu le nane pileninmba lafuwamngat nga sakinaig le isen. ¹¹ Nane tanjamba sanaig le andenje nane mindek tawi kaukau kugennu ninjmba saningina: Tane manj fudinmba mabtap le tanjine piro tuma mbal tanjine tira kame afunje tane bale fartinginaig tanjamba ndo nane bale farnjinguwaig le ye tane tuku ndare lafuwamngit ngina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 6-nu paskina le kilke mbolnje munni sunjo prona. Tanjana le ki dabuka kuminj dabuknu sukna le tambun gurka ndare tananj mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunjonge kulisokngate le alonu guabnu purpurkade tananj samba mbolnje mbai supika kilke mbolnje ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yanjo filfilde tananj samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy njakmba dir ka nanjine ma kusrekinaig. ¹⁵ Tanjanaig le kilke kulat mbal, nyu njak mbal, kame gabat sugo sugo, aganj ndende njak mbal, sanjri njak mbal, sanzal mbal, tanjo kame njakmba ndek tabe ndame njak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidonj patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit nale Sipsip Fat ndonj sine tuku gubra njak ta nale sine kanjer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait sunjo gubra te-mayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolnje tingam kumunj nga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

¹ Kile ye kinatanu suk enjel bailkamba kanjerken. Nane kilke make bailkamba ta mbolnje bubre prowat likade tuku ndin tukulninmba tinge

likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaninguwaig nga nane tanjanaig. ² Tanjanaig le ye enjel ande ki prote kumamnge mayok ka mbuna le kangeren. Enjel ta nu Kuate abo tugu njak tuku mbal madiningam tuku suku murko te njak minna. Nu enjel bailkamba kilke yu ngaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenka saningina: ³ Tane yauk. Sine singine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolnge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta njakmba ngaigo siglikap ngina.

⁴ Tango tumail pasi mbolnge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 nginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tugu tugu 12,000. Ruben tugu tugu 12,000. Gat tugu tugu 12,000. ⁶ Aser tugu tugu 12,000. Naftali tugu tugu 12,000. Manase tugu tugu 12,000. ⁷ Simeon tugu tugu 12,000. Levi tugu tugu 12,000. Isakar tugu tugu 12,000. ⁸ Sebulan tugu tugu 12,000. Yosef tugu tugu 12,000. Benyamin tugu tugu 12,000. Kuasmbi ta nane njakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolnge patikinaig.

Tango gudommba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kangeren sulumba kinatanu suk tango mangur sunŋokanu ande kangeren ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ndare kise kise ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukuk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamnge tinga pator wane bige njak minnaig le kangerken. ¹⁰ Nane kuenka tenenmba sakinaig: Singine Mbara minyo mbili maditaknu mbolnge minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku muskil kile-tidinge singinaik nginaig. ¹¹ Nane tanjakinig le enjel kameŋge minyo mbili maditaknu te-ŋgamumba tango mage nyu njak 24 agan bailkamba abo njak ta njakmba kile-ŋgamukka minyo mbili tumailamnge truk ka Kuate mbarinmba sakinaig:

¹² Ese. Sine singine Mbara tuku nyu sunŋo ta te-dunŋube o. Nu nyu sunŋo nu sanŋri njayo wamdus kuyar mayenu njak minmba minwa o nginaig.

¹³ Kile tango mage nyu njak ta tuku andenŋe ye kusnayina: Tango kame tawi kugennu kaukuk njak ta ima kate. Aninŋe prowaig nga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sunŋo, ye gilai. Ne nane kila nŋen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ngamuknŋe minnaig tuku pronaiŋ. Nane nanŋine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenmbi minyanŋinaig le kaukuk mayok kinaig.

¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamnge nu tuku nyu te-dunŋa minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnge minit nu nane tugumnge minmba kulatkamngat. ¹⁶ Nane manŋ gubaninge nda. Nane kule paraninge nda. Nane kinŋe pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumnge minit ta nunŋe nane kulatkamngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamngaiŋ. Tanjawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serninŋamngat nga sayina.

8

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mbolnge ma betkirena. ² Hap aua tanjamba kugana le ye kinatanu suk enjel 7 kangerken. Nane Kuate tumailamnge tinga minig tuku. Kile andenŋe pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanjana le eñel kise ande promba atraukam tuku mbain tugumñge gol nza pa guwa mundur mayenu tinjam tuku te ñak minna le andeñge eñel ta pa guwa sunjomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yaban pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamñge gol mbain mbolñge piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yaban pasa tur eñel tuku wai mbolñge tinja mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanjana le eñel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanje pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telin bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina.

Eñel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile eñel kame 7 tabil kile ñak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumñge nuñe tabil ta fitkina le pa sawe tin ndare mbilanu ñak kilke mbolñge ndekinaig. Ndeka kilke fet keñanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi anja mata tanjamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile eñel arnu ta nuñe tabil fitkina le agañ biñ suk ugmba minna ta andeñge bukñgina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet keñanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok agañ mata ndindo kumbamba armba minnaik. Wañ mata tanjamba ndo ndindo ñayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile eñel keñnu ta nuñe tabil fitkina le samba mbolñge kulu sunjo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet keñanu ta kulu tuku pa tanje ndindo mbolñge ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli ñayo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommamba nyumba kume likinaig.

¹² Kile eñel bailkanu ta nuñe tabil fitkina le ki tambun mbai ñakmba fet keñanu ta inum ñayo silimba armba mine likinaig. Tanjamba ki ait inumnu dabuka armba bulu ñak. Furir ait inumnu ma make armba bulu ñak.

¹³ Kile ye kinatanu suk pañus ande kanjeren ta nu bunja mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Eñel keñmamba nanjine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunjo kamusamñgaig ñga sakina le isen.

9

¹ Kile eñel 5-nu ta nuñe tabil fitkina le eñel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andeñge ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. ² Tuna le nu malanja ta talkina le pa guwa sunjo tafil ñak tinjina. Pa guwa tanje ki songina le ma ñakmba dabukina.

³ Tanjana le pa guwa sinamñge agañ wak suk mayok kine lika kilke ñakmba kumunñginaig. Tanjanaig le andeñge nane zijañsail tuku kame niñmba saniñgina: ⁴ Tane pibi ail kuzru ñaigo sigli ndakap. Tango tumail mbolñge Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo ñaigo siglika ñgina ⁵ sulumba nu nane baleniñgam tuku peuniñmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunjo niñgap ñga saniñgina.

Zijañsailñge tanjo makete le rar sunjo kamuste tanjañ nane rar sunjo kamusmba minamñgaig. ⁶ Ait ta mbolñge nane kumam tuku ndin sotete piñsamñgaig. Nane kumam tuku dirnanjuwaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk agañ ta kame mbal tuku hos tanjañ. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat wañe pino gabat wañe suk kugennu. Nane tuku maketiñ laion maketiñ suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tanjañ. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommamba karis didika pinderkade le fudukade

taŋaŋ. ¹⁰ Nane tuku dadu ta ziŋaŋsail dadunu suk agaŋ pitiram tuku ŋak. Nane tambun 5 taŋgo rar niŋgam tuku kame dadu mbolŋge patikina. ¹¹ Nane tuku kulat taŋgo nu ma buto sinam nzikok tuku eŋel. Nu tuku nyu ta Hibru pasambi Abadon ŋgade. Nane Grik pasambi Apolion ŋgade. (Nyu ta tugunu: Agaŋ ndende ŋaigo siglikanu taŋgo).

¹² Piti suŋgo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile eŋel 6-nu ta nuŋe tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu bailkamba sinam taŋge pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumŋge minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka eŋel 6-nu nuŋe tabil biye ŋak minna ta sana: Ne kumba ka eŋel bailkamba kule suŋgo Yufretis tugum taŋge ndalekanu minig ta kukliŋga ŋga sana. ¹⁵ Eŋel bailkamba ta nane taŋgo ndindo balemba armba kusreka taŋamba taŋamba taŋgo ŋakmba mbolŋge kam tuku naŋgine yar tambun ait ta prowam ŋga ndalekanu tairŋga minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliŋgina le ye kame mbal hos ŋak gudommba kaŋgerken ta andeŋge nane burka 200,000,000 ŋgina le isen.

¹⁷ Ye kiŋatanu suk kame mbal hos ŋak ta teŋenmba kaŋgerken. Hos ponginaig mbal nane tawi kareŋnu tawo sonu tuku silikinaig. Tawi kareŋnu ta gurgur ize kulon ŋak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku miŋgeŋge agaŋ kamenu keŋmba pa bulu pa guwa pa soŋ paknu mayok kinaig. ¹⁸ Agaŋ kamenu keŋmba nane tuku miŋgeŋge mayok kinaig tambu nane taŋgo ndindo balemba armba kusreka taŋamba taŋamba taŋgo ŋakmba mbolŋge ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu miŋge mbolŋge dadu mbolŋge minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbeŋ gabat suk. Nane tambu taŋgo make niŋge likinaig.

²⁰ Agaŋ kamenu keŋmba mbolŋge kume ndakinaig mbal ta nane naŋgine maŋau ŋaigonu kusreka ŋgamuŋgal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbariŋniŋmba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumuŋ kuga ta nane tuku nyu ndo kile-duŋga minnaig. ²¹ Nane muŋgu bale maŋau, make maŋau, fare unekade maŋau, kuayar maŋau ta ŋakmba kusreka ŋgamuŋgal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waŋe filfilanu fudiŋdo tina

¹ Ye maŋ kiŋatanu suk samba mbolŋge eŋel ande saŋgri ŋayo ndekina le kaŋgeren. Nu gaunŋe soŋgina le ŋak ndekina. Nu tuku gabat fumŋge wanzu tiŋganu ŋak. Nu tuku tumail pasi ki kiŋate taŋaŋ. Nu tuku kupe pa bulu kuennu taŋaŋ. ² Nu tuku wai mbolŋge waŋe fudiŋdo filfilanu talok te ŋak minna. Nu nuŋe kupe ndinam yu mbolŋge tiŋga kupe ŋaiŋam tabekŋge tiŋgina. ³ Nu laion suk wi kuenŋkina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolŋge pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa ŋga sayina.

⁵ Eŋel kupe inum yu mbol tiŋga kupe inum tabekŋge tiŋgina le kaŋgeren ta nu pasa saŋgrinu sakam ŋga nu wai ndinam te-duŋgina. ⁶ Te-duŋga Kuate abo tugu ŋak nu samba kilke yu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolŋge nuŋe pasa saŋgri pilemba sakina: Kile ait kumuŋgate. Kuate nu

man afu tairnge nda. ⁷ Ejel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tango kame saningina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye ambonga samba mbolnge pasa ande isit ta nu man lato ye sayina: Ne kaye ngina. Ejel kupe inum yu mbolnge inum tabeknge tinga waŋe fudinndo talok nuje wai mbolnge minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye ejel tugum kumba waŋe fudin ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku nin tugu sinamnge nguimnzar nairnu kikonnu tanar kamusmba fungul sinamnge kagli nayo kamusamngat nga sayina. ¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta nin tugu sinamnge nairnu kikonnu kamusen ta fungul sinamnge kagli nayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne man wam afu kuirok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta njakmba saninga.

11

Tango armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andenŋe agar dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tinga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tango giganmba sinam tanŋe Kuate tuku nyu te-dungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnge pilna. Nane Kuate tuku tumbran sunŋo ta tambun 42 kupe gurunŋa tumba nayo silimba minamngaiŋ. ³ Tanjawaig le ye tanŋo armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tinmba pro ki ait 1,260 ta mbolnge ye tuku pasa kuklimba minamngaiŋ nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu njakmba tuku Sunŋo nuje am mbolnge minik ta tanŋo ar ta tuku sakade. ⁵ Tanŋo afunŋe nale njaigo siglikam bafuwaig ta nakile minŋeknŋe pa mayok ka nŋueu mbal pasokuwa le kume faramngaiŋ. Ande nu tanjamba nale njaigo siglikam bafuwa ta nu sinŋa kume ta kanŋeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sanŋri njak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaiŋ. Nale piti ndan kam tuku sakuwaik ta tanjamba ndo prowarngat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganmor nguikok njonu ma buto sinam nzinge minit tuku ta nu pro nale ndon kame bumba nale kile-ibenka bale faramngat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesin tumbran sunŋo tuku ndin make mbinŋe minamngaiŋ. Tumbran sunŋo ta yaba-yabanŋa Sodom le Isip ngade tuku. Tumbran ta mbolnge nane sinŋine Sunŋo ail kazrai mbolnge balenaig.

⁹ Nale tuku mindesin tanjamba minwaik le kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta njakmba pro ki ait kenmba inumnu turmba nale tuku mindesin kanŋerka nane afunŋe nale ngukam tuku peuningamngaiŋ. ¹⁰ Kilke mbol mbal njakmba nane gare-gareka pagumba nye sunŋokumba mune kupesmba nangine gare agan afu munŋu ninŋe ninŋeka minamngaiŋ. Ta ndanŋam? Kuate tuku tuan tango ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo ninŋinaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka tanjawanngaiŋ.

¹¹ Ki ait kenmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumngŋe ndeka nale sinam kina le nale abonŋa tinŋinaik. Tanjanaiŋ le nane nale kanŋerkinaig mbal ndek piriri njonbamba kuru kuru sunŋo tinaig. ¹² Nale tinŋinaik le samba

mbolŋge pasa kuenka tenenmba sanikina: Mbol te mbape ŋgina. Tanakina le nale tinja gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ŋgueu mbal ŋakmba nale kanjerkinaig.

¹³ Ait ta mbolŋge ndo mumni sunjo promba tumbran sunjo ta fet 10-anu ta ndindo ŋayo silimba 9 kusrekinaig le minnaig. Mumni sunjo tanje tanjo 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanjergma kuru kuru sunjo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-dunjinnaig.

¹⁴ Piti sunjo arnu buk kugawat. Kile kenju prowam bafute.

Enjel 7-nu nuje tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuje tabil fitkina le samba mbolŋge pasa gudommba kuenka sakinaig: Kile singine Sunjo nu madina tanjo ndonj nale kilke tugu ŋakmba kulatkam tuku sanjri tik. Nu tanjamba kulatka minmba minamngat ŋginaig.

¹⁶ Kile tanjo mage 24 nyu ŋak Kuate tumailamngae nanjine minyo mbili sugo mbolŋge minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbarinmba tenenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sanjri ŋayo. Ne o buk minna kile ne tanjamba ndo minit. Ne nanje sanjri tambi kilke tugu ŋakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pilenngam tuku ait prote. Nanje piro mbal, nanje tuan tanjo kame, nanje mbal ŋakmba ne kumnemngae minnaig afu nyu ŋak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke ŋaigo siglikinaig mbal kile nane lafu ŋayonu tam tuku ait prote ŋginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolŋge Kuate tuku wande malanga talkina le nuje pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telin bulunga kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tin sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mberj sunjo kulmban suk ndonj mayok kinaik

¹ Kile samba mbolŋge aganj kanunu tugu sungokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tanjan kaika ŋak minna. Nu tambun mbolŋge tin minmba nuje gabat mbolŋge nyu ŋak tuku hat mbai 12 ŋak kaika minna. ² Nu fungulok minna sulumba nu kinjo te-palmbim bafumba ŋgaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolŋge aganj kanunu ande tugu sungokanu ŋak mberj sunjo kulmban suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 ŋak mayok kina. Nuje gabat ŋakmba nyu ŋak tuku hat kaikke likanu ŋak minna. ⁴ Samba mbolŋge nu mbai kuasmbi ndindo nuje dadumbi gurenmba armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai ŋakmba mbolŋge kina le kilke mbolŋge ndeke likinaig. Mberj kulmban suk ta pino ta kinjo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kinjo te-pilna le andenje nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kinjo ta sungoka nuje sanjri ain ndumndum tambi kilke mbol mbal ŋakmba kulatkamngat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolŋge wakeina ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuatenje nu nyamaganj tumba minna.

⁷ Kile samba mbolŋge kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuje kuasmbi kilmba mberj kulmban suk ta sunjo ndonj kame bunaig. Tanjanaig le mberj ta nuje enjel ŋaigonu kilmba nane ndonj kame buna.

8-9 Nane kame bunaig ma ma mbenj tuku kuasmbi kile-ibenjka mbenj sunjo tumba nuje enel najgonu ndonj pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbraj nduiye kusrenaig. Tanjamba mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla najyonu nyunu ande Satan nu tanjo yabrinjmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolnje pasa ande kuenjka sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumnje singine tira kilmba pasa mbolnje patikate ta enelnje nu tumba buknginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidjnga nuje sangri te-mayokmba nuje gageu kulatkate. Nu nuje madina tanjo tuku nyu sunjo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane najngine ngarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-ibenjnaig. ¹² Ta tuku samba mbolnje minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolnje minig mbal ose. Tane piti sunjo tamjngaig. Satan nuje ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunjo tumba tane tugum ta prote njina.

¹³ Mbenj kulmbanj suk buknginaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kinjo te-pilna ta balewam koronja. ¹⁴ Koronja le Kuatenje nu bunga ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanje minwa le Kuatenje nyamaganj tuwa le nyuwa nga nu panus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunga kina le mbenj nu pino te-njgisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunjo pinderkate tanjan pino koronjmba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenjnje kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanjana le mbenj kulmbanj suk ta nu pino ta tuku gubra sunjo tumba nu tuku kinjo kame afu ndonj kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal ta nane pino ta tuku kinjo kame minig.

¹⁸ Kile mbenj sunjo ta nu piyalnje tinj minna le kanjeren.

13

Aganjmor njguikok ande yu sinamnje bitek mayok kina

¹ Ye manj kinjatanu suk aganjmor njguikok yu sinamnje bitek mayok kina le kanjeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 njak. Nau kame ta njakmba mbolnje nyu njak tuku hat kaikanu njak minnaig. Gabat 7 mbolnje Kuate njgumnem tambinu nyu njak minnaig.

² Aganjmor njguikok ta lepat kanjgeranu tanjan kanjgeren. Nuje kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Minjenu laion suk. Mbenj sunjo kulmbanj suk ta nu nuje sangri nuje nyu sunjo aganjmor njguikok ta tuku wai mbolnje patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunjo njak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal njakmba aganjmor njguikok ta kanjgermba piriri najyomba nu dubinaig.

⁴ Mbenj kulmbanj suk ta nuje nyu sunjo aganjmor njguikok tuna le tanjo kame ndek mbenj ta tuku nyu mbarijnjaig. Nane aganjmor njguikok ta mata mbarijnmba sakinaig: Ima nu nyu sunjo aganjmor njguikok tenjen minit? Ande nu te-ibenjam kumunj kuga nga sakinaig.

⁵ Andenje nu peu ndana le aganjmor njguikok ta nuje nyu te-dunja Kuate njgumnem pasa tuna. Nu tanjamba tambun 42 nuje sangri te-mayokna sulumba ⁶ nuje pasambi Kuate njgumnem pasa sunjomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolnje minig ta njakmba pasambi najgo siglikina. ⁷ Nu andenje peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndonj kame bumba

nane kile-ibenkina. Tanana le andenje nu nyu tuna le nu kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta njakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal njakmba aganjmor nguikok ta mbarinjamngaig. Kuate tuku mbal ndo aganjmor nguikok ta mbarinje nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuje mbal tuku nyu ta abo njak minmba minam tuku waje mbolnje kuyarkina. Waje ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waje.

⁹ Ande nu kilba njak ndeta pasa sakamngit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande mulintam tuku madiwa ta tanjawanngat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata tanjawanngat. Piti tanjan mbolnje Kuate tuku mbal nu tuku sanjri tomba tinjgwaig.

Aganjmor nguikok ande kilkek sinamnje bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kinatanu suk aganjmor nguikok ande kilkek sinamnje bitek mayok kina le kanjeren. Nu sipsip fat tuku nau armba njak ta nu tuku pasa mben kulmban suk nu tuku pasa tanjan kame njayo. ¹² Nu aganjmor nguikok ambonja prona ta tuku nyu sunjo tumba sanjri ndui tamba kilke mbol mbal saningina le nane aganjmor nguikok ambonja prona ta mbarinjaig. Aganjmor nguikok ta nu kumam tuku we sunjo njak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Aganjmor nguikok ngumneja prona ta nu wam kame kitek sanjrinu kilemayokka tango am mbolnje pa pilna le samba mbolnje ndekina. ¹⁴ Andenje nu peu ndana le nu aganjmor nguikok ambonja prona ta tuku nyu mbolnje wam kame sanjrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabrininmba didikina. Didika wam pagukina le nane aganjmor nguikok kame mbolnje bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-dunginaig. ¹⁵ Nu andenje peu ndana le nu aganjmor nguikok kanunu ta minje guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu sanjri tinja aganjmor nguikok kanunu nyu te-du ndanjinaig ta afunje nane bale faram tuku saningina.

¹⁶ Aganjmor nguikok ta nu sanjri tinja sakina le tanjo nyu njak, nyu kugatok, aganj ndende njak, sanzalnu, nanjine miron njaro kulatkade, piro aganj tanjan minig ta nane njakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolnje nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta aganjmor nguikok tuku nyu ko nuje nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane aganj inum piyawam kumun kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu njak ta nu aganjmor nguikok tuku namba ta mbolnje nu tuku nyu katesewam kumun. Tango ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kinatanu suk Sion tabe mbolnje Sipsip Fat tin minna le kanjeren. Nane gudommba 144,000 nu ndon tin minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuje tuku nyu tumail mbolnje kuyaranu njak.

² Kile samba mbolnje zigna sunjo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afunje mune ulmba gita katde le fudu kinig tanjan isen. ³ Minyo mbili maditaknu, aganj bailkamba abo njak, tanjo mage 24 nyu njak nane tumailamnje nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolnje minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidinga kilna tukunu nanenje ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndon kutur manjau ke ndakinaig. Nane purfen nu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndon likade. Nane

buk kilke mbol mbal ngamuknge Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidingina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enjel keŋmba tuku pasa

⁶ Ye kinjatanu suk enjel ande samba mbolnge bunŋa kina le kanŋeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig nga sakam kina. Nu kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ngarusu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta ŋakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenjka sakina: Kuate nu tanŋo ŋakmba pilenŋgam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka tedunŋap. Nunŋe samba kilke yu kule ŋakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbarinŋap nga sakina le isen.

⁸ Enjel ande ta kina le kile maŋ arnu ta pro sakina: Babilon tumbran sunŋo nu buk ngisikina. Nu nunŋe fare fare uneka kilke tugu ŋakmba didikina le maŋau ndui ta kumba minmba kule kamenu taŋaŋ nyumba nginŋgankinaig nga sakina.

⁹ Enjel arnu ta kina le kile keŋnu ta pro kuenjka sakina: Nane afu agaŋmor nguikok mbarinmba nunŋe kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar nanŋine tumail pasi ko wai ndinam mbolnge patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunŋo nza mbolnge tolmba ninŋuwa le nyamngaiŋ. Nyuwaig sulumba Kuate tuku enjel kame am mbolnge Sipsip Fat am mbolnge nane pa bulu pa soŋ paknu mbolnge rar sunŋo kamusmba minamngaiŋ. ¹¹ Pa guwa ta tinŋa minmba minwa le nane agaŋmor nguikok mbarinmba nunŋe kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar patikanu ŋak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kumnemnge minmba Yesus tuku son nga nu tuku sanŋri tomba tinŋuwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolnge teŋenmba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunŋo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunŋo tamngaiŋ nga sakina. Taŋakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane nanŋine piro kareŋnu kusreka mabte mayewamngaiŋ. Nane nanŋine piro magede tuku lafunu tumba kinig ngina.

Nyamaganŋ kilam tuku ait

¹⁴ Ye maŋ kinjatanu suk gau kaukuk mbolnge tanŋo ande sine suk minyok minna le kanŋeren. Nu gol hat kaika bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak minna le kanŋeren.

¹⁵ Kile enjel ande Kuate tuku wandek sinamngge promba wi kuenjka tanŋo gau kaukuk mbolnge minna ta sana: Kile ait kumunŋat. Kilke mbolnge nyamaganŋ ŋakmba manderkaig. Nanŋe bagimbi piroka nyamaganŋ alonu kila ngina. ¹⁶ Taŋamba sakina le tanŋo gau kaukuk mbolnge minna ta nu nunŋe bagi kagonŋok tambi kilke mbolnge piroka nyamaganŋ alonu kilna.

¹⁷ Taŋana le enjel kise ande samba mbolnge Kuate tuku wandek sinamngge pronu. Nu mata bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak. ¹⁸ Nu pronu le maŋ enjel ande Kuate tuku atrau mbain tugumngge pronu. Enjel ta nu pa ŋakmba kulatkate tuku. Nu kuenjka enjel bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak ta sana: Kilke mbolnge grep muli alonu manderkaig. Nanŋe bagimbi alonu kugerka kila ngina le ¹⁹ nu ndek nunŋe bagimbi grep alonu kat purpurmba kilmba grep alonu tidonŋ firfirkade le kulenu prote tuku ma ta sinamngge pankina. Ma ta tumbran sunŋo kilimngge minna. Nu Kuate tuku gubra taŋaŋ minna. ²⁰ Nane grep alonu ta kupembi

tidonj firfirkinaig le ndare promba kule sunjo tanja pinderka kuennu 300 kilomita butonu 5 fit tanjamba prona le kanjeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

¹ Ye manj kinatanu suk aganj kanunu tugunu alo sunjo njak samba mbolnje mayok kina le kanjeren ta ejel 7 nane piti 7 kile-mayokkam tuku pronaig. Piti 7 ta prowaig le Kuate tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa njak tanja kanjeren. Nane sanjri tinga aganjmor njuikok ngumnemba nu tuku kanunu mbarinj ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk piyalnje tinga Kuate tuku gita kile njak minnaig le kanjeren.

³ Nane Kuate tuku piro tanjo Moses tuku mune Sipsip Fat tuku mune nindmba tenjemba sakade.

O Kuate Sunjo, ne sanjri sunjo pasa njak.

Ne wam ke likate ta sanjri njaigo magenu ndo.

Ne tuku manjau njakmba tugusek tinjeknu ndo.

Nenje ndo kilke tugu njakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunjo, nane njakmba ne tuku nyu te-dunja kurauka minamngaig. Nenje ndo purfenju minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tanjo pino njakmba kanjerkade. Ta tuku kilke mbol mbal njakmba pro ne mbarinjnamngaig njade.

Ejel 7 Kuate tuku gubra nza kutuninginaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolnje Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanjeren. ⁶ Wande ta sinamnje ejel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanjeren. Nanjine tawi kugennu kaukau kilnja njak. Nane tuku tawo mbolnje gol let laipmba tinjanu njak.

⁷ Kile aganj bailkamba abo njak ta tuku andenje ndek nza 7 kilmba ejel 7 ta ninjina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu njak minnaig.

⁸ Kuate tuku wandek sinamnje nu tuku kilnja sanjri ta tuku pa guwa sunjo tafil njak tinjina le ande nu wande ta sinam kambim kumuñ kuga. Ejel nane piti sugo 7 kile-mayokkuwaig le ndo ande nu manj wande ta sinam kambim kumuñ.

16

¹ Kile samba mbolnje Kuate tuku wandek sinamnje pasa ande kuenja ejel 7 ta tenjemba saninjina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu njak ta kilke mbolnje kutuningap nga saninjina.

² Tanjakina le ejel ande ambonga nuje nza tumba kilke mbolnje kutuna. Kutuna le nane aganjmor njuikok dubimba nu tuku kanunu mbarinjmba nu tuku suku kuyar njak mbal ta we sugo njaigonu mundur njak nane mbol prowe likinaig.

³ Kile ejel arnu ta nuje nza tumba yu mbolnje kutuna le yu ndek tanjo kumaknu tuku ndare suk dabukina le yu sinamok aganj ndende njakmba kume farnaig.

⁴ Kile ejel kenju ta nuje nza tumba kule mbolnje kutuna le kule ndare kuilke likinaig. ⁵ Tanjanaig le ejel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purfenju ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sanjrinu te ke likat. ⁶ Tanjo nane ne tuku tuan tanjo kame ne tuku mbal sunjomba bale

farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumŋge pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sungo Kuate, ne sanjri ŋayo. Ne kumumbi nane mbolŋge wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile eŋel baikanu ta nuŋe nza tumba ki mbolŋge kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinja tanjo kame ŋakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tanjo nane Kuatenŋge piti te ŋakmba kate nga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ŋgamunjal biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndanŋinaig.

¹⁰ Kile eŋel 5-nu ta nuŋe nza tumba aganmor ŋguikok tuku minyo mbili mbolŋge kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunjo ndekina le nuŋe gage ŋakmba rar sunjo kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolŋge minit nu kasurmba nanjine wam ŋaigonu kusre ndakinaig.

¹² Kile eŋel 6-nu ta nuŋe nza tumba kule sunjo Yufretis mbolŋge kutuna le kule paraka tanjo sugo nyu ŋak ki prote kumamŋge prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanjana le ye mambilmba mbenj sunjo kulmban suk, aganmor ŋguikok, yabri tuan tanjo nane tuku mingekŋge guwa ŋaigonu keŋmba girpo suk mayok kinaig le kanjeren. ¹⁴ Guwa keŋmba ta bukla ŋaigonu. Nane kumba wam sanjrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo ŋakmba didika Kuate Sanjri Ŋayo tuku ait sunjo mbolŋge nu ndonj kame buwam tuku kuaneka kile-manjurkinaig.

¹⁵ Kile Sunjo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tanjo tanjan pitik ndo prowamŋgit. Ye prowi le afu nane ye tairŋa nanjine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamŋgaig. Afu nanjine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tamŋgaig nga sayina.

¹⁶ Bukla ŋaigonu keŋmba nane gabat sugo kile-manjurkinaig ma ta Hibru pasambi Armagedon ŋgade.

¹⁷ Kile eŋel 7-nu ta nuŋe nza tumba ma ŋgamu ambenŋe kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumŋge pasa ande wi kuenka sakina: Kile kugawat ŋgina.

¹⁸ Tanjakina le telinj bulunja kuaila fuduka mumni sunjo pasa ŋak mayok kina. Manjau tanjan ta tanjo nane buk kanjer ndanaig tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumbran sunjo ta fet keŋna le kilke ŋakmba tuku tumbran sugo sugo ta ŋaigonŋge likinaig. Kuate nu Babilon tumbran sunjo lafunu tambim tuku gilai ndanŋina. Nuŋe gubra sunjo nu mbolŋge pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata ŋakmba ŋgisike likinaig. ²¹ Sawe tinj sugo pitinu 50 kilo tanjan samba mbolŋge tanjo ŋgaro mbolŋge ndeka minnaig le nane sawe tinj ta tuku ŋgaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

Une pino sunjo ta lafu ŋayonu tina

¹ Kile eŋel 7 nza ŋak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbran sunjo ŋayonu pino tanjan tanjo didik farte ta nu tuku piya ŋayonu ta ne tumnamŋgit. Tumbran ta kule gudommba tugumŋge minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manjau kutur sunjo ta dubimba kilke mbol mbal ŋakmba nu tuku une manjau kule kamenu tanjan nyumba ŋjinŋgankade nga sayina.

³ Tanjakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kinjatanu suk eñel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande aganjmor ñguikok gurgur mbolñge minyokina le kanjeren. Aganjmor ñguikok ta gabatnu 7 nau nu 10 ñak. Nuñe ñgarosu mbolñge nyu kame Kuate ñgumnem pasa tumba kuyaranu ñak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunjo ñak minmba tawi gurgur ize ñak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tinj ñak. Nu gol nza nuñe kutur manjau ñule parak manjau liganu te ñak minna. ⁵ Kuyar ande nuñe tumail mbolñge minna ta nuñe nyu tugu sunjo alo ñak. Nyu ta teñenmba. *Ye Babilon tumbranj sunjo. Pino tanjo didik farde mbal wam kutur ñule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nanjine.*

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino tanje nane gustomba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tananj nyumba ñginñgankina le kanjeren. Ye nu kanjermba pirerek purka wamdus tesuluwen le ⁷ eñel nu ndek ye sayina: Ne wamdus te-sulu ndawa. Pino aganjmor ñguikok mbolñge minit si aganjmor ñguikok gabat 7 nau 10 ñak ta ye nale tuku tugu bitekñga sanamñgit. ⁸ Ne aganjmor ñguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu manj ma buto sinam nziñge mbumba mayok kuwa le afunje nduiye balewamñgaig. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolñge kuyar ndakina ta nane aganjmor ñguikok nu minmba kumna ta manj mayok kuwa le kanjermba pirerek purkamñgaig.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu ñak nane pasa te katesewam kumuñ. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolñge minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta tanjo nyu ñak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamñgat. ¹¹ Aganjmor ñguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu ñak mayok kanjat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamñgaig.

¹² Nau 10 ne kanjerkat ta gabat sugo nyu ñak 10. Kile nane nyu ñak mine ndakade. Aganjmor ñguikok nu sunjo mayok kuwa le ait ta mbolñge nane nyu ñak mayok ka aua ndindo ndo nanjine gageu kulatkamñgaig. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanjine sanjri ñakmba aganjmor ñguikok wai mbolñge patikamñgaig. ¹⁴ Nane tñga Sipsip Fat ndoñ kame buwaig le nu nuñe kuasmbi ndoñ nane kile-ibenñkamñgat. Nuñe ndo Sunjo. Nu sugo ñakmba tuku gabat minmba minit tukunu nuñe nane kile-ibenñkamñgat. Nuñe kuasmbi ta yiñe ñga madiniñmba wikina le nane nu ndo dubide tuku ñga ye sayina.

¹⁵ Tanjamba nu manj ye sayina: Kule gustomba pino tanjo didik farte tugumñge kanjerkat ta tanjo kuasmbi ñgarosu yeki yeki tumbranj pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanjerkat ta nane aganjmor ñguikok ndoñ pino tanjo didik farte ta kasuramñgaig. Nane nu tuku mindepiye ñakmba yaiwaig le nu wagek minamñgat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesinj piywaig le ugamñgat. ¹⁷ Nane Kuatenje wamdus niñguwa le tanjo nyu ñak 10 ta wamdus ulendimba nanjine sanjri aganjmor ñguikok tuku wai mbolñge palmimbñgaig. Kuate nu wam ñakmba sakate ta mayok kuwaig le nuñe ait kugawamñgat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbranj sunjo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo ñakmba kulatkate. Eñel tanjamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbranj sunjo ngisikina

¹ Kile ye manj kinatanu suk enjel ande nyu sunjo njak samba mbolnje ndekina le kanjeren. Nu nunje kilnja tamba kilke tugu njakmba kilnjaningina. ² Nu wi kuenjka sakina: Babilon tumbranj sunjo ta ngisikina. Kile guwa le bukla njaigonu sar umanj kutur njak njak nanenge ndo tumbranj sunjo ta sinamnje minig. ³ Nu nunje une manjau kutur njak kule kamenu tananj kilke njakmba ningina le nane nyumba nginnjganka njaigonginaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak kinaig. Nu nyu sunjo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri njayona le ndametinj pirokinaig mbal nane nu mbolnje sunjomba kilnaig ngina.

⁴⁻⁵ Kile samba mbolnje pasa ande tenjenmba sakina. Babilon tumbranj sunjo tuku une gudommba. Andenje kile-manjgurkuwa ta ka samba kirewam kumuñ. Ye Kuate. Ye nu tuku wam njaigonu ta gilai ndanjget. Yinje mbal tane tumbranj sunjo njayonu ta kusrewap. Tane nu ndonj ulendika mbarap sulumba nu tuku piti njaigonu nu ndonj tubekaig. ⁶ Nunje mbalnje afu njaigo siglikinaig tanjamba ndo nu njayo siliwap. Nane tuku wam njaigonu ta kumumbi lafumba manj lato ningap. Nane kule kaglinu afu ninginaig le nyinaig tanjamba ndo kule kagli njayo wakeimba ningap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbranj sunjo nu nunje njarosu payamka nunje aganj ndende tamba mine mayena. Kile nunje manjau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sunjo tape. Nu nunje wamdusmbi sakate. Ye sunjo nyu njak. Ye pino kuembol tananj kuga. Ye ngamunjal rar te nda nga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolnje ndo guaze afu ngamunjal rar guba sunjo ta njakmba nu mbolnje prowamnjaig. Nu pange uge suluwamngat. Ye Sunjo Kuate ye sangri njayo. Yenje tumbranj sunjo ta pilewet nga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak ke lika nu ndonj aganj ndende sunjomba kilnaig ta nane tumbranj sunjo ta ugmba pa guwa sunjo tinjuwa le kanjermba ninanka wikaraumba malmbikamnjaig. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskennje tinja sakamnjaig: O tumbranj sunjo Babilon, ne nyu sunjo njak ta ae osese. Nanje pa lafunu pitik ndo ne mbolnje prote nga sakamnjaig.

¹¹ Kilke mbolnje ndametinj pirokade mbal nane nu sine tuku aganj piyawe nda nga nu tuku idusmba ngamunjal piti njak malmbikamnjaig. ¹² Nane tuku aganj ndende tumbranj tanje piyaningina ta tenjenmba. Gol silwa ndame magenu igog tinj. Tawi afu kaukuk magenu afu ize njak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur njak. Aganj afu elefant maketinjmbi wakeikanu. Aganj afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar njak baslenju tamba wakeikanu. ¹³ Sinamon nguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, gurenj, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane tanjo mata piro aganj tananj. Aganj kame ta njakmba piyawam tuku tumbranj sunjo ta tugumnje patike likanu.

¹⁴ Ndametinj pirokade mbal ta nane tenjenmba Babilon tuku sakamnjaig. Ne aganj ndende kilam tuku wamdus sunjo pilna ta kile nanje aganj ndende magenu nanje nyu sunjo turmba nduiye ngisikade. Ne manj kanjerke nda nga sakamnjaig.

¹⁵ Tumbranj sunjo ta mbolnje piroka ndametinj sunjomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskennje wikaraumba malmbika tenjenmba sakamnjaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbranj sunjo, nanje mbal gabat sugo tuku tawi kaukuk ize njak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tinj

mindepiye ta ñak minnaig. Osese. Aua ndindo tanjañ mindepiye magenu ñakmba ta uge sulute nga sakamñaig.

¹⁷ Wañ tuku gabat kame piro mbal nane afu nanjine agañ ndende piyawam tuku wañ mbolñge mine likade ta ñakmba maskenñge tinja ¹⁸ tumbrañ sunjo ta ugmba pa guwa sunjo promba minwa le wikaraumba sanunjaig: Tumbrañ sunjo nyu ñak tanjañ ande aninje minit nga sakamñaig. ¹⁹ Nane ngamunjal rar sunjo tumba tuptup kilmba nanjine ngaro piseninñmba wikaraumba sakamñaig: Tumbrañ sunjo osese. Sine wañ mbolñge likeg mbal ne mbolñge ndametinñ sunjomba kileg ta ne aua ndindo mbolñge ndo ñakmba uge sulute nga sakamñaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tanjo Kuate tuku mbal tane ñakmba gare-garekap. Tumbrañ sunjo ta tane kilmba ñaigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile eñel ande sanjri ñayo ndame sunjo ande te-dunja tumba yu mbolñge bukña sakina: O Babilon tumbrañ sunjo, ne wit firfiranu ndame tanjañ sunjomba ndeka fuduka pitik ndo ngisikamngat. Ne andenje mañ kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane ñakmba fudu maninka ma betkirewamngat. Nañe piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamñge mine nda. Ndam sunjo wit firfirte tuku fudu mata mañ ise nda. ²³ Ande ne sinamñge mañ lam buluwe nda. Tanjo munju kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumñge pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal ñakmba ngamukñge gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nañe kuanye mañau tamba kilke mbol mbal ñakmba yabrinñgina. ²⁴ Kuate tuku tuan tanjo nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolñge minit nga sakina.

19

Babilon ngisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinatanu suk samba mbolñge manjur sunjo tuku zigna isanu suken ta tenjenmba.

Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu.

Nunje sine tuku muskil kile-tidinje singit.

Nu kilña sanjri ñakmba tuku miro.

² Nunje ndo ñakmba kumumbi pileninñgit.

Pino tanjo didik farmba kilke mbol mbal nunje une mañau mbal ñaigo siglikate ta Kuatenje kumumbi tumba pasa mbolñge pilot.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale farninñgina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit nginaig.

³ Tanjamba nane mañ lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu. Tumbrañ sunjo ta ugmba minmba minamngat nginaig le ⁴ tanjo mage 24 nyu ñak agañ bailkamba abo ñak ndonj ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolñge minit ta nu tuku nyu te-dunja sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu nginaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sunjo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumñge pasa ande kuenka sakina: Tane Kuate tuku minje kumnemñge minig mbal afu nyu ñak afu nyu kugatok tane ñakmba nu tuku nyu te-dunja ngina. ⁶ Tanjakina le manjur sunjo tuku zigna yu fudu ko kuaila sunjo fudukanu suk isen ta tenjenmba.

Singine Kuate Saŋgri Nayo nu agan ndende ŋakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-duŋgube.

⁷ Sine gare suŋgo tumba nu tuku nyu suŋgo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukuk uge liŋnu tuna le silikina.

Nane taŋamba sakinaig le isen. Tawi kaukuk kaŋgeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tiŋreku ke likanu taŋaŋ.

⁹ Kile eŋel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolŋge pagumba nye suŋgo pilmba wikuwa le nane pro minyokamŋgaig mbal gare suŋgo tamŋgaig ŋgina. Taŋamba nu maŋ lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek ŋgina.

¹⁰ Taŋakina le ye nu tuku kupe tugumŋge truk ka nu mbariŋam bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne naje tira kame ndoŋ Yesus tuku pasa tugusek kile-mayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-duŋga nu ndo mbariŋa ŋgina.

Yesus nu pasa tugusek kile-mayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan taŋgo tumŋiŋit le kile-mayokkade.

Yesus nu aganmor ŋguikok ndoŋ kame bunaik

¹¹ Kile ye kiŋatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kaŋgeren. Taŋgo hos ta mbolŋge minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nuŋe ŋgeue mbal pileniŋmba nane ndoŋ kame bute. ¹² Nu tuku am pa bulu taŋaŋ. Nu tuku gabat mbolŋge hat nyu ŋak gudommmba minnaig. Nuŋe ŋgaro mbolŋge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nuŋe ndo kila. ¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu ŋak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa ŋginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kugennu kaukuk purfeŋnu silika hos kaukuk poŋga nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu ŋakmba kile-ibenkam tuku nuŋe miŋgekŋge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi saŋgri tiŋga nane kulatkamŋgat. Taŋgo grep kule kilam tuku grep tidon firfirkade taŋaŋ nu Kuate Saŋgri Nayo tuku gubra tambi nane tidon firfirkamŋgat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolŋge fel mbolŋge nyu ande kuyaranu ŋak ta teŋenmba. *Ye ndo Suŋgo, ye sugo ŋakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba eŋel ande ki mbolŋge tiŋ minna le kaŋgeren. Sar uman gudommmba buŋga mbolŋge lika minnaig le nu wi kuenka saniŋgina: Kuate tuku pagumba nye suŋgo ait prowat o. Tane yalpe. Tane ŋakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, taŋgo saŋgri ŋaigo, hos kame, hos poŋganu mbal, taŋgo nyu ŋak, taŋgo nyu kugatok ta ŋakmba tuku ndem nyam tuku pro maŋgurkap ŋga saniŋgina.

¹⁹ Ye maŋ mambilmba aganmor ŋguikok nu kilke ŋakmba tuku sugo sugo nangine kame mbal ndoŋ maŋgurkinaig le kaŋgerken. Nane maŋgurka hos kaukuk mbolŋge minyokina taŋgo ta tuku kame mbal ndoŋ kame buwam sakinaig. ²⁰ Nane kame bunaig ta nu aganmor ŋguikok yabri tuan taŋgo turmba kile-ibenka ndalekina. Yabri tuan taŋgo ta nu buk aganmor ŋguikok tuku saŋgrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabrinimmba didikina le nane aganmor ŋguikok tuku suku kuyar nangine ŋgarosu mbolŋge ŋak minmba nu tuku kanunu mbariŋnaig. Kile nane aganmor ŋguikok yabri tuan taŋgo ndoŋ abo kilmba pa bulu pa soŋ paknu kule kualin suk ta sinam pankinaig. ²¹ Taŋgo nu hos kaukuk mbolŋge minyokina ta nu tuku miŋgek sinamŋge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tambi nuŋe ŋgeue mbal ŋakmba bale far

suluna. Tanjana le sar umanj wikina ta njakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinjatanu suk enjel ande samba mbolnje ndekina le kanjeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunjo kile njak minna. ² Nu ndek mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbol mbal yabri ndaninguwa nga nu tumba ma buto sinam nzinge buknga malanga su ndijna le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu manj mayok ka ait fagnu ndo tanjo yabrininjgamngat.

⁴ Ye manj mambilmba minyo mbili maditaknu afu kanjeren. Nane minyo mbili kame ta mbolnje minyokinaig mbal Kuatenje nyu ningina le nane afu pasa mbolnje patika pileninjinaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kanjeren ta nane buk kilke mbolnje minmba Kuate tuku pasa Yesus tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afunje nane tuku njinfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nanjine tumail ko wai mbolnje aganjmor njguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbarinj ndanaig tuku. Kile nane abonga Kristus ndonj gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal njgamuknje nane ambonja abonja tinjinaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane abonja tinjanganjaig.

⁶ Nane afu ambonja abonja tinjanganjaig mbal ta nane gare sunjo tamnjanjaig. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tananj Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndonj gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamnjaganjaig.

Kuate nu Satan te-iberjna

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le enjel andenje malanga talka Satan kukliwa le manj mayok kanjat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu njakmba yabrininjgamngat. Tanjamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-manjgurkamngat. Manjur sunjo ta fulbul tananj burnu kumu nj kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu njakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbranj sunjo Kuate nune kume purte ta turmba koramnjaganjaig. Korwaig le samba mbolnje pa sunjo ndeka nane uge suluwamnjaganjaig. ¹⁰ Satan nu tanjo yabrininjmba minna ta Kuatenje nu tumba buknguwu le pa bulu pa sonj paknu kule kualinj suk ma ta mbol kanjat. Aganjmor njguikok nale yabri tuan tanjo ndonj nale mata pa ndui ta sinamnje minamnjaganjaig. Nane furir ki mindek rar sunjo tumba minmba minamnjaganjaig.

Tango pileninjgam tuku ait

¹¹ Kile ye kinjatanu suk minyo mbili sunjokanu maditaknu kaukauk Sunjo nu ta mbolnje minyok minna le kanjeren. Kilke le samba nu tumailamnje mine ndaka kua ka ka njisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba minyo mbili sunjo tumailamnje tinj minnaig le kanjeren. Nane afu yu sinamnje kumnaig ta njakmba tinjinaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranjnge minnaig ta mata tinjinaig. Nane njakmba tinjinaig le Kuate nu ndek waje afu talke likina sulumba waje ande minmba minam tuku mbal

tuku nyu njak ta turmba talkina. Kumanu mbal njakmba tinginaig le nanjine wam ke likanu waje ta mbolnje minnaig le kanjerka kumumbi pileningina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume manjau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sunjo kule kualinj suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu waje mbolnje mine ndakinaig ta njakmba kilmba pa sunjo mbolnje pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kinjatanu suk samba kilke kitek kanjerken. Samba kilke ambokok ta ngisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumnje samba mbolnje ndekina le kanjeren. Tumbran ta pino nu tanjo tam tuku mindepiye mayete tana njak ndekina le kanjeren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumnje pasa sunjo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tango ngamuknje minamngat. Tanjawa le Kuate nu nane ndon minwa le nane nu tuku gageu minamngaig.

⁴ Nu nane ndon minmba nane tuku am kule njakmba sauke sulumba para serningamngat. Nane manj kume nda. Ngamungal piti te nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok manjau ta njakmba ngisikamngaig nga sakina.

⁵ Sunjo nu minyo mbili maditaknu mbolnje minit ta nu sakina: Ai te. Ye aganj ndende njakmba kitek kile-mayokket ngina. Tanjamba nu manj lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ngina.

⁶ Kile nu manj sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. Kule paraningit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok ninji le nyumba minamngaig. ⁷ Tane sanji tinga manjau njaigonu kile-ibenkap ta wam magenu njakmba saket te kanjerkamngaig. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kinjo kame minamngaig. ⁸ Ngaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam njule parak kade mbal, baleningig mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade, kuanje ko make kade, yabri mbara mbarinde, yabri pasa sakade ta njakmba kilmba pa bulu pa sonj paknu kule kualinj suk sinamnje pankamngit. Wam ta kume arnu nga sayina.

⁹ Kile enjel 7 ngumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu njak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamngat ta tumnamngit ngina.

¹⁰ Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kina le enjel ta ye tumba binj sunjo ande mbol kumba ka tanje Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumnje samba mbolnje ndekina le tumyina. ¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilnja njak ndekina. Ndam piya o mbolnje nyunu yasper uge linju glas tana purfenju kanjeren. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malanga 12 njak. Enjel 12 malanga kulatke likinaig. Malanga ta mbolnje Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu njak minnaig. ¹³ Tumbran ta fonde ngirpe bailkanjen malanga ken ken njak minnaig. ¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolnje wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolnje kuyarkanu njak minnaig.

¹⁵ Enjel ye ndon pasatina ta nu tumbran fonde malanga kugennu katesewam tuku gol papani biye njak minna. ¹⁶ Tumbran fonde ngirpe bailkanjen kumu kumu. Nuje gol papanimbi tumbran kuennu katesena ta kuen njayo 2,200 kilomita. Tumbran kuennu sunjonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ Enjel nu

fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tanjo aganj kuennu katesewam tuku burkeg tanjamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermibi wakeiwanu. Tumbranj ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas tanjan purferjnu ndo. ¹⁹ Ndame 12 mbolnje fonde minna ta ndame magenu uge lijnu yeki yeki nyu nanjine tenjenmba. Ande nyunu yasper. Ande ize njak nyunu safir. Ande kaukauk agat. Ande kambol njak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukauk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulonj njak krisolit. Ande kambol njak beril. Ande kulonj njak topas. Ande kambol njak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Ndame kame ta turnanjan ta mbolnje fonde wakeinaig. ²¹ Igog tinj sugo 12 tambu malanja wakeikinaig. Igog tinj ndindo malanja ndindo. Tumbranj tuku ndin ta gol glas tanjan purferjnu ndo.

²² Tumbranj ta mbolnje Sunjo Kuate Sanjri Najo nale Sipsip Fat ndonj minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kile-dungade. ²³ Kuate tuku kilnja sunjo tumbranj ta kilnjate le Sipsip Fat nu tumbranj ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbranj ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbranj ta tuku bulu mbolnje lika minamnjaig. Kilke tuku gabat sugo sugo njakmba nanjine aganj ndende magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamnjaig. ²⁵ Mara mindek malanja ta talok minamnjaig tukulke nda. Ta ndanjam? Tumbranj ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal njakmba nanjine wam magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamnjaig. ²⁷ Aganj kutur njak wam njule parak kade mbal yabri mbal nane ndo tumbranj ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku wanje mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjaig.

22

¹ Kile enjel nu manj kule nyumba minmba minam tuku ta ye tummyina. Kule ta glas tanjan uge lijnu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaknu kumnemnje ndeka ² tumbranj ta tuku ndin tanjan njgamu njgamu pinderka kinit. Kule make arnej ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamnje alowam 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wanenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Aganj ande Kuate nu kasurte ta tumbranj ta sinamnje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbranj ta kulatkuwaik le nuje piro mbal nu mbarinjanjaig. ⁴ Nane Kuate kanjermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamnjaig. ⁵ Tumbranj ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaningwa le nane tanjo sugo nyu njak minmba minamnjaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamnjaig.

Yesus nu mine minemba prowamngat

⁶ Kile enjel manj sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tanjo kame wamduis ninjina sulumba wam kame mine minemba prowamnjaig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enjel kukulna. ⁷ Nu tenjenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Wanje te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane gare-garekamnjaig nga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tummyina ta nu mbarinjam tuku nu tuku kupe tugumnje ndek truk kan. ⁹ Ye tanjawan le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nanje

tira kame, tuan tanjo kame, waje te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunja nu ndo mbarinja nga sayina.

¹⁰ Tanjamba nu man ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamngai. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku te-mayoka. ¹¹ Wam njagonu kade mbal nane wam njagonu lato lato kuwaig. Wamdus kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinjeknu minig ta nane mata manjau tinjeknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tenemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Tango nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamngit. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nga sakate.

¹⁴ Nane afu wam njagonu kusreka nanjine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamngai. Kuate nu nane nyu ninjuwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamngai. Nane tumbran ta tuku malanja sinam kanjai.

¹⁵ Kutur manjau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade mbal, balenngig mbal, yabri mbara kanunu mbarinngig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbran ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu man sakina: Ye Yesus yije kuasmbi njakmba wam te sanjngam tuku yije enel kukulen le ne tugum prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo ngina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane waje te tuku dir pasa isig mbal ye rironj pasa satjngamngit. Ande nuje wamdusmbi pasa kise tuturmba sakuwa ta Kuatenje waje te mbolnje piti mine likade te lato mbolmba nu mbolnje patikamngat. ¹⁹ Ande nuje wamdusmbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuatenje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbran ail nyumba minmba minam tuku ye waje te mbolnje tugu bitekngat te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sinja mine minemba prowamngit ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinaj make patikuwa.
Son.